



GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
CENTRAL STATISTICAL OFFICE

prof. dr hab. Cezary Kukło
prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz
dr Cecylia Leszczyńska



Historia Polski w liczbach

History of Poland in Numbers



Polska w Europie
Poland in Europe

Warszawa 2014 Warsaw

Zespół Redakcyjny *Editorial Team*

Przewodniczący *Chairman*
prof. dr Franciszek Kubiczek

Redaktor Główny *Editor-in-chief*
prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz

Członkowie *Members*

prof. dr hab. Andrzej Jeziński, prof. dr hab. Cezary Kukło, prof. dr hab. Andrzej Wyczański, dr Halina Dmochowska, dr Cecylia Leszczyńska, dr Radosław Poniak, dr Andrzej Radzko, mgr Wojciech Adamczewski, mgr Władysław Wiesław Łagodziński, mgr Bożena Łazowska, mgr Grażyna Szydłowska

Sekretarze *Secretaries*
mgr Jan Berger, mgr Antoni Żurawicz

Publikację opracowali *Preparation of the publication*

Autorzy *Authors*

prof. dr hab. Cezary Kukło — okres do *until* 1795 r.

prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz — okres 1795–1918

dr Cecylia Leszczyńska — okres 1918–2010

Konsultacja merytoryczna *Content consultation*
dr Halina Dmochowska

Opracowanie redakcyjne *Edited by*
mgr Grażyna Szydłowska

Opracowanie komputerowe *Computer editing*
mgr Anna Ostrowska

Zakład Wydawnictw Statystycznych *Statistical Publishing Establishment*

Projekt okładki i opracowanie graficzne *Cover and graphic design*
mgr Lidia Motrenko-Makuch

Mapy i wykresy *Maps and charts*
mgr Halina Sztrantowicz, mgr Robert Chmielewski

Korekta *Proof-reading*
Anna Gorzelana, Urszula Kazimierska, Izabela Krawczyk

Redakcja techniczna *Technical supervision*
Bożena Gorczyca

Elektroniczne łączenie tekstów z grafiką *Electronic integration of text and graphics*
Beata Brzezińska

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła *When publishing data please indicate source*

ISBN 978-83-7027-553-2



ZAKŁAD WYDAWNICTW STATYSTYCZNYCH, 00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208.
Ark. druk. 76, 17 map i wykresów. Druk ukończono w kwietniu 2014 r.

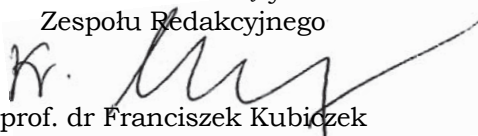
PRZEDMOWA

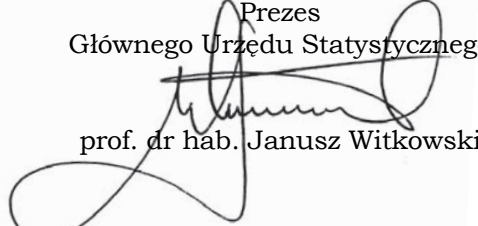
W 10. rocznicę wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oddajemy Czytelnikom publikację „Polska w Europie”. Jest ona kolejnym, jako tom III, opracowaniem z serii „Historia Polski w liczbach”. Wcześniej ukazało się dwutomowe wydawnictwo: tom I, *Państwo. Społeczeństwo* (2003 r.) i tom II, *Gospodarka* (2006 r.) oraz stanowiące syntezę obu tych tomów, uzupełnione nowymi danymi opracowanie *Zarys historii Polski w liczbach* (2012 r.).

„Polska w Europie” zawiera statystyczny obraz społeczno-gospodarczej historii Polski na tle krajów europejskich od najdawniejszych czasów, możliwych do ujęcia liczbowego, do współczesności. Wiele tablic opatrzone komentarzami, opisującymi szerzej prezentowany temat. Do tablic dołączono także mapy i wykresy. Zamieszczono też obszerny wykaz źródłowej literatury krajowej i zagranicznej wykorzystanej podczas opracowywania danych liczbowych dla poszczególnych okresów, który może być pomocny zwłaszcza dla osób zajmujących się profesjonalnie prezentowaną problematyką. Wszystkie tablice, uwagi, spis treści, wprowadzenie, wstępy merytoryczne i noty biograficzne przetłumaczono również na język angielski.

Wyrażamy nadzieję, że „Polska w Europie” okaże się interesującym i przydatnym wydawnictwem, które poprzez informacje statystyczne przybliży Czytelnikom dzieje naszego państwa oraz problemy jego rozwoju społecznego i gospodarczego na tle innych krajów Europy.

Zwracamy się z prośbą do Czytelników o nadsyłanie uwag i propozycji dotyczących zakresu materiału i sposobu jego prezentacji. Zostaną one wykorzystane podczas prac nad kolejnymi wydawnictwami statystyczno-historycznymi.

Przewodniczący
Zespołu Redakcyjnego

prof. dr Franciszek Kubiczek

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

prof. dr hab. Janusz Witkowski

Warszawa, marzec 2014 r.

FOREWORD

On the 10th anniversary of Poland's accession to the European Union, we present our readers with the publication entitled "Poland in Europe". This is Volume 3 of the series "The History of Poland in Numbers". It was preceded by Volume 1 "The State. The society" (2003) and Volume 2 "The Economy" (2006), and by the compilation entitled "An Outline of the History of Poland in Numbers" (2012) constituting a synthesis of both volumes, supplemented with latest data.

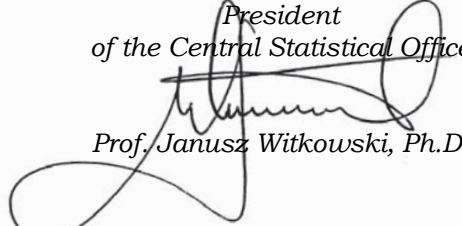
"Poland in Europe" presents a statistical outline of the socio-economic history of Poland against the background of other European countries, from the most distinct past that could be shown in numbers until nowadays. Many tables are accompanied by commentaries providing details of the topics presented. Specific maps and figures are also included. There is also a comprehensive list of the source literature, both national and international, used while compiling the numerical data for various periods. It may be especially useful to professionals dealing with the subject matter in question. All tables, notes, the list of contents, the foreword, substantive introductions and biographical notes have also been translated into English.

We hope that "Poland in Europe" will be considered an interesting and useful publication, and that the statistical information included will familiarize our readers with the history of our country, along with its socio-economic development problems, in comparison to other European countries.

We kindly request our readers to send their comments and proposals on the scope and presentation of the subject matter, which will contribute to our further statistical and historical publications.

President
of the Editorial Board

Prof. Franciszek Kubiczek, Ph.D.

President
of the Central Statistical Office

Prof. Janusz Witkowski, Ph.D.

Warsaw, March 2014

WPROWADZENIE

Główny Urząd Statystyczny od końca lat 60. prowadzi prace historyczno-statystyczne, które mają na celu udokumentowanie zjawisk, procesów i zdarzeń dotyczących rozwoju państwa polskiego od najwcześniejszego okresu, dla którego dało się odnaleźć liczbowe charakterystyki zjawisk.

Wszystkie prace nabrały znacznego przyspieszenia i intensyfikacji od początku lat 90. XX wieku. Kolejne zespoły redakcyjne i autorskie zajmowały się przede wszystkim odszukiwaniem, zestawianiem, weryfikowaniem i analizą odnalezionych źródeł statystycznych. Autorzy wszystkich opracowań zajmowali się także dorobkiem tworzących się instytucji statystycznych, przede wszystkim o charakterze państwowym lub ponadregionalnym. W toku tych prac tworzył się i tworzy się nadal unikalny warsztat naukowy dotyczący metodologii i techniki badań statystycznych.

Zespół Redakcyjny powołany przez prezesa Głównego Urzędu Statystycznego przekazuje Państwu trzeci tom zbiorczej serii wydawniczej „Historia Polski w liczbach”, przygotowany przy wykorzystaniu wydawanych przez GUS od 1990 r. zeszytów tematycznych.

Tom ten jest kontynuacją trwających od 1968 r. prac mających na celu odtworzenie przeszłości i ukazanie teraźniejszości kraju w ujęciu liczbowym. Prace w tamtym okresie miały wyłącznie charakter wstępny i zaowocowały jedynie opracowaniem wersji roboczej zeszytów pt.: „Historyczny Rocznik Statystyczny” z danymi za lata 1918—1968. Opracowanie to — powielone w 1969 r. w niewielkiej liczbie egzemplarzy — przekazano wtedy jedynie wąskiemu gronu osób zajmujących się problematyką badań historyczno-statystycznych. Prace nad wydaniem już ogólnodostępnego „Historycznego Rocznika Statystycznego” nie zostały dokończone z powodów finansowych. Materiał statystyczny zgromadzony wówczas do opublikowania w „Historycznym Roczniku Statystycznym” został później w dużej mierze wykorzystany w dwóch wydawnictwach GUS: „Polska 1918—1978”, Warszawa 1978 i „Polska 1918—1988”, Warszawa 1989. Publikacja „Polska 1918—1988” ukazała się w połowie 1989 r. z inicjatywy ówczesnego prezesa GUS, dra Franciszka Kubiczka.

Prace nad wydaniem publikacji dokumentujących rozwój społeczno-gospodarczy ziem polskich w pełnym zakresie ruszyły w II połowie 1989 r. Prezes GUS dr Franciszek Kubiczek w dniu 31 lipca 1989 r. powołał specjalnie wyznaczony do tych prac Komitet Redakcyjny publikacji „Historia Polski w liczbach”, któremu przewodniczy do chwili obecnej.

Redaktorem Głównym został prof. dr hab. Andrzej Jeziński z Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, a po jego śmierci w 2002 r. prof. dr hab. Andrzej Wyczański z Polskiej Akademii Nauk, a obecnie jest nim prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz

z Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego. W skład Komitetu weszli, poza wymienionymi, prof. dr hab. Cezary Kukło z Instytutu Historii Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, obecnie Uniwersytetu w Białymstoku, dr Cecylia Leszczyńska z Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, a także dr Andrzej Radzko z Wydawnictwa „Pallotinum”. Sekretarzem został mgr Jan Berger, a od 2009 r. również mgr Antoni Żurawicz — obaj z Głównego Urzędu Statystycznego.

Zespół ten w pierwszym etapie swych prac przygotował 9 zeszytów tematycznych „Historii Polski w liczbach”. Były to: „Ludność, Terytorium”, „Rolnictwo, Leśnictwo”, „Górnictwo i Przemysł, Budownictwo, Dochód Narodowy”, „Oświata, Nauka, Kultura”, „Transport, Łączność”, „Handel”, „Finanse”, „Materialne warunki życia ludności”, „Państwo, Wojsko”. Opracowania te wydawano sukcesywnie w latach 1990—1999. Ponadto w 1994 r., z myślą o czytelniku zagranicznym, wydano publikację pt. „Economic History of Poland in Numbers”, zawierającą wybór najważniejszych danych statystyczno-historycznych w języku angielskim.

Prezes GUS Tadeusz Toczyński w dniu 13 lipca 2001 r. do składu Zespołu Redakcyjnego „Historii Polski w liczbach” włączył dr Halinę Dmochowską, wiceprezes GUS oraz mgr Wandę Bohdanowicz i mgr Grażynę Szydłowską z Departamentu Analiz i Opracowań Zbiorczych Głównego Urzędu Statystycznego.

Do zadań Zespołu Redakcyjnego w rozszerzonym składzie należało opracowanie zbiorczej publikacji „Historia Polski w liczbach” w dwóch tomach: tom I — *Państwo. Społeczeństwo* i tom II — *Gospodarka*. Tom I ukazał się w 2003 r., a tom II w 2006 r.

W obu tomach wyodrębniono trzy okresy chronologiczne: do 1795 r., lata 1795—1918 i okres 1918—2000 (w dalszych opracowaniach uwzględniano kolejne lata XXI w.). Terytorium państwa polskiego w obu tomach pokazano od strony statystycznej tylko dla takiego obszaru państwa, jaki obejmowały jego granice w danym okresie. Dla lat 1795—1918 starano się podawać dane statystyczne dla tych obszarów, które uważano w okresie I wojny światowej za terytorium przyszłego państwa polskiego opartego o granice historyczne, na których zamieszkiwały zwarte grupy Polaków. Szczegółowy zakres prezentowanych tablic zawierają uwagi metodyczne do obu tomów i opisy prezentowanych tablic.

Zespół Redakcyjny, reaktywowany w dniu 26 marca 2009 r. przez prezesa GUS prof. dra hab. Józefa Oleńskiego do kontynuacji serii publikacji „Historia Polski w liczbach” (uzupełniony przez włączenie do jego składu mgr Bożeny Łazowskiej — dyrektora Centralnej Biblioteki Statystycznej i mgra Wiesława Łagodzińskiego), otrzymał zadanie przygotowania popularnonaukowego „Zarysu Historii Polski w liczbach”, przygotowania tomu trzeciego, pt. „Polska w Europie” oraz zaprojektowania tomu czwartego, poświęconego historii rozwoju instytucji statystycznych na ziemiach polskich oraz instytucjonalnych badań statystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem statystyk instytucji państwowych.

„Zarys historii Polski w liczbach” wydany w styczniu 2012 r. stanowił obszerny wybór tablic z wymienionego wyżej dwutomowego opracowania, uzupełniony jednak nowymi materiałami. Publikacja zawierała statystyczny obraz historii Polski od najdawniejszych czasów, możliwych do ujęcia liczbowego, do współczesności. W opracowaniu przedstawiono tematykę dotyczącą: terytorium, władz centralnych i terenowych, wojska, wymiaru sprawiedliwości, ludności, narodowości i wyznań, aktywności ekonomicznej ludności, dochodów, płac i spożycia, budynków i warunków mieszkaniowych, ochrony zdrowia, edukacji i kultury, cen, rolnictwa i rybołówstwa, przemysłu i budownictwa, transportu i łączności, handlu wewnętrznego i zagranicznego, finansów i dochodu narodowego. Do tablic dołączono 51 map i wykresów oraz zamieszczono obszerny wykaz wykorzystanej literatury.

Niniejszy tom III „Historii Polski w liczbach” pt. „Polska w Europie” ilustruje przebieg najważniejszych procesów i zjawisk społeczno-gospodarczych zachodzących na przestrzeni wieków w Polsce na tle innych krajów europejskich. Publikacja składa się z rozdziałów tematycznych dotyczących: terytorium i ludności, narodowości i wyznań, materialnych warunków życia ludności, edukacji i kultury oraz sportu, rolnictwa, przemysłu, transportu i łączności, handlu zagranicznego, finansów, dochodu narodowego oraz Polski w Unii Europejskiej. Tematy te opracowane zostały przez członków Zespołu — specjalistów zajmujących się określonymi okresami historii Polski, mianowicie okresem do 1795 r. oraz latami 1795—1918 i 1918—2010.

Autorzy opracowań starali się wyważyć odpowiednio zakres poszczególnych części tomu zdając sobie sprawę, że dane statystyczne w miarę upływu czasu były coraz bardziej dostępne, natomiast wystąpił znaczny brak danych ze wszystkich dziedzin życia z wczesnego okresu rozwoju państwowości i z okresu przedrozbiorowego i rozbiorowego. Ze względu na bardzo duże zróżnicowanie zakresu tematycznego, zasięgu terytorialnego i wyposażenia metodologicznego statystyków w kolejnych okresach historycznych, przedsięwzięcie publikacyjne okazało się zadaniem bardzo trudnym, a dla niektórych okresów wręcz niemożliwym do zrealizowania.

Wiele barier i problemów wystąpiło przy prezentacji najważniejszych procesów i zjawisk społecznych i gospodarczych zachodzących w okresie do 1795 r. Przyjęcie rozpiętości czasowej wynoszącej prawie sześć stuleci stworzyło wiele trudności, ponieważ w całym tym okresie kraje europejskie prezentowały bardzo zróżnicowany poziom rozwoju społeczno-gospodarczego. Okres współczesny przyniósł zmiany w zakresie struktur państwowych. Charakterystyczne dla średniowiecza państwo oparte na więziach osobistych ustąpiło miejsca państwu terytorialnemu. Polska za czasów panowania Kazimierza Wielkiego nie odbiegała znacząco pod względem struktur państwowych, społecznych i gospodarczych od innych państw europejskich i zaliczana była do grupy krajów średnio zamożnych. Pod koniec prezentowanego okresu (tj. XVIII stulecia) Rzeczpospolita szlachecka znajdowała się w stanie głębokiego kryzysu państwa, który wyraźnie zwiększał dystans dzielący Polskę nie tylko do państw Europy Zachodniej, ale także do rosnących w potęgę militarno-mocarstwową sąsiadów — Austrii, Prus i Rosji. Epoka nowożytna przyniosła Europie postępujące różnice gospodarcze (gęstość zaludnienia, urbanizacja, specjalizacja, intensywność i stopień towarowości produkcji) oraz odmienność wyznaniową i etniczną.

Kolejnym problemem do rozwiązania w opracowaniu zestawień liczbowych charakteryzujących państwo polskie od X wieku do rozbiorów na tle innych państw europejskich był brak statystyki w jej nowoczesnym rozumieniu. W tamtych czasach, nawet w Europie Zachodniej, nie było instytucji gromadzących i krytycznie opracowujących dane ilościowe. Prezentowane w niniejszym opracowaniu dane statystyczne opierają się przede wszystkim na opracowaniach historyków polskich i obcych głównie z ostatniego półwiecza. Starano się ukazać, na ile było to możliwe, jak najwięcej zjawisk porównywalnych dla Polski i pozostałych krajów europejskich w dłuższej retrospekcji. Brak porównywalnych danych liczbowych w wielu dziedzinach czy to dla Polski, czy dla innych krajów utrudniał opracowanie zestawień liczbowych dla zachodzących w tym czasie zmian. Stąd też przy prezentacji niektórych zagadnień odwołano się do szacunków czy nawet przykładów w konkretnych przekrojach chronologicznych, aby wykazać ich charakter, a nie zagubić się w szczegółach. Zachowane źródła i istniejące opracowania spowodowały, że większość prezentowanych informacji dotyczy XVI-XVIII wieku, a tylko niektóre dane odnoszą się do czasów wcześniejszych.



Dużym problemem był również zakres polityczno-geograficzny. Z jednej strony przez stulecia granice zewnętrzne niektórych państw były słabo oznaczone, z drugiej — epoka nowożytna obfitowała w przekształcenia polityczne i zmiany terytoriów w wyniku unii między państwowych i licznych konfliktów zbrojnych. W takiej sytuacji racjonalnym rozwiązaniem było przyjęcie granic i rozległości terytorialnej w sposób umowny, zbliżony jedynie do rzeczywistości. Tablice przedstawiają aktualne w danym okresie terytoria państw, choć mogą podawać ich obszar w przybliżeniu. W obliczeniach powierzchni poszczególnych państw europejskich jako początkową cezurę chronologiczną przyjęto drugą połowę XVI wieku, dla której dysponowano lepiej opracowanymi danymi aniżeli dla czasów wcześniejszych.

Dwa zasadnicze problemy wystąpiły w przedstawieniu liczbowym zmian zachodzących w latach 1795—1918. Pierwszym z nich był brak w tym okresie niepodległego państwa polskiego, dlatego często używano określenia „ziemie polskie”. Obszar tych „ziem” najczęściej obejmuje tylko ich część, zgodnie ze zmieniającym się podziałem terytorialnym. W latach 1807—1815 istniało formalnie niepodległe Księstwo Warszawskie i Wolne Miasto Gdańsk. W latach 1815—1831 podobny status miało Królestwo Polskie, a w latach 1815—1847 Rzeczpospolita Krakowska. Były też tereny mające w różnym stopniu autonomię: Wielkie Księstwo Poznańskie w latach 1815—1850, Królestwo Polskie w latach 1832—1867, a Galicja od 1867 r. do 1918 r.

Taki stan w znacznym stopniu komplikował konstruowanie tablic i przedstawienie niektórych zjawisk dla całego obszaru w skali europejskiej. Dla lat 1816—1865 dostępne były dane dotyczące „ziem polskich”, obejmujące w zasadzie tylko Królestwo Polskie. Z tych samych względów we wszystkich dziedzinach dane dotyczące takich państw, jak Niemcy (Prusy), Austro-Węgry (Austria), Rosja (Cesarstwo Rosyjskie) obejmują również ziemie polskie.

Dość często występującą trudnością były braki porównywalnych danych liczbowych (podobnie jak w poprzedniej epoce) w większości przedstawionych dziedzin, ponieważ albo brak takich danych dla ziem polskich, albo dla innych krajów. Dotyczyło to szczególnie okresu 1795—1870.

Wiek XIX (właściwie lata 1807—1918) był okresem wielkich przemian w dziedzinie demografii. Miał miejsce w tym czasie przewrót społeczny, a także przewrót w dziedzinie oświaty.

Następny okres to lata 1918—2010. W zestawieniach tabelarycznych, jeśli to było możliwe, starano się doprowadzić dane do 2010 r. Dążono do uzyskania ujęć w możliwie długich ciągach chronologicznych. Zrezygnowano z prezentacji danych dotyczących obu wojen światowych.

Statystyka demograficzna, społeczna i gospodarcza dotycząca analizowanego okresu jest bardzo obszerna zarówno pod względem zakresu tematycznego, jak i źródeł. Problemem było z jednej strony określenie kryteriów doboru informacji i ich selekcja, z drugiej — wybór zakresu geograficznego, a więc zestawu państw, które stanowiłyby punkt odniesienia dla Polski. W pierwszym przypadku starano się przestrzegać zasady ciągłości merytorycznej, która pozwala porównać zmiany zachodzące w danej dziedzinie w długim okresie, a więc opisywać za pomocą liczb te dziedziny, które przedstawione zostały w okresach wcześniejszych (do 1795 roku i 1795—1918). Wyjątek czyniono dla niektórych kategorii, istotnych dla pokazania sytuacji gospodarczej czy społecznej, a które ze względu na brak danych nie znalazły się w częściach do 1918 roku. Ponieważ zestaw kategorii się zmienia i pojawiają się coraz nowe, bardziej złożone metody ujmowania zjawisk społecznych i gospodarczych za pomocą miar jakościowych, przy ich doborze kierowano się zasadą przystępności, czyli zrezygnowano z prezentacji miar złożonych, które mogłyby być trudne w odbiorze dla czytelnika niebędącego specjalistą w danej dziedzinie.

W zakresie geograficznym przyjęto kryterium poprawności komparatystycznej i dostępności danych. Z powodu zmian mapy politycznej Europy, a więc powstawania nowych państw, łączenia innych oraz zmian granic, przyjęto zasadę podawania liczb dla obowiązującego w danym okresie zakresu terytorialnego danego państwa. Starano się, na ile to było możliwe, przyjąć szeroki zestaw państw, przede wszystkim dla podstawowych kategorii, stosując klucz doboru w postaci kilku państw zachodniej Europy oraz kilku państw Europy Środkowej. W większości tablic zrezygnowano z przedstawiania danych dla Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi, Ukrainy i Rosji (Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich) z uwagi na brak ciągłości państwowej bądź zmiany terytorialne (Rosja/ZSRR), a tym samym brak porównywalnych statystyk.

Problemem był również brak ciągłości niektórych kategorii, a co za tym idzie statystycznego ich ujmowania, bądź brak danych opisujących dane kategorie w przeszłości. Najmniej problemów związanych było ze statystyką demograficzną (z uwagi na ilościowy jej wymiar), a najwięcej z gospodarczą (z uwagi na dominację ujęć wartościowych), w tym z pojawianiem się klasyfikacji i kategorii wcześniej nie używanych w Polsce, takich jak np. produkt krajowy brutto (PKB) według metody SNA/ESA. W okresie do 1990 r. posługiwano się kategorią dochodu narodowego wytworzonego i podzielonego według metody MPS. Problematyczna była również statystyka społeczna (ujęcia ilościowe i wartościowe).

Istotnym problemem były zmiany metodologii obliczeń indeksów bądź różnych kategorii ekonomiczno-statystycznych. Jednolitą metodologię okresu międzywojennego w skali międzynarodowej dopiero wypracowywano (Międzynarodowy Instytut Statystyczny, Liga Narodów). Porównywalnymi danymi dysponujemy dla okresu od końca lat dwudziestych XX wieku. Metodologia okresu powojennego uległa zróżnicowaniu z powodu odmienności ustrojowych między Wschodem i Zachodem. Kolejne fundamentalne zmiany nastąpiły po 1990 r., a następnie po akcesji Polski do Unii Europejskiej i konieczności dostosowania polskiej statystyki do europejskiej. Zmiany te mają istotne znaczenie dla porównywalności danej kategorii.

Wymienione wyżej okoliczności spowodowały, iż większość tablic została zbudowana w oparciu o źródła pierwotne, jakimi są roczniki statystyczne oraz publikacje instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie i przetwarzanie danych. Podstawą opracowania stały się publikacje Głównego Urzędu Statystycznego, Ligi Narodów, Organizacji Narodów Zjednoczonych, EUROSTAT-u, Banku Światowego itd. Jest to usprawiedliwione także tym, iż zestawienia porównawcze, jakie znaleźć możemy w licznych monografiach bazują na oficjalnych danych podawanych przez wymienione instytucje, dodatkowo dotyczą węższych — niż przyjęto w niniejszej publikacji — przedziałów chronologicznych. Do autorskich obliczeń odwoływano się tylko wtedy, gdy określonych danych nie znajdowano w publikacjach wskazanych wyżej instytucji.

Przygotowując III tom „Historii Polski w liczbach” autorzy korzystali w znacznym zakresie z fundamentalnych dzieł B. R. Mitchella „International Historical Statistics” (5 tomów, 6 wydań — ostatnie w 2007 r.) oraz Agnusa Maddisona dotyczących światowej gospodarki, wydanych przez OECD w latach 2003 i 2007. Korzystali także z polskich roczników statystyki międzynarodowej i opracowań międzynarodowych organizacji statystycznych i gospodarczych. Opracowania międzynarodowe mają ograniczoną przydatność dla tego opracowania ze względu na sposób przedstawienia danych liczbowych. Główną ich intencją było pokazanie historycznego obrazu całego świata w liczbach w jak najpełniejszym zakresie tematycznym. Naszą natomiast intencją było ukazanie historycznego obrazu dziejów Polski w liczbach na tle dziejów innych krajów. Głównym więc problemem było wyszukiwanie porównywalnych



danych dla Polski i reszty Europy zarówno w zakresie chronologicznym, jak i tematycznym, dlatego w pierwszym rządzie zrezygnowaliśmy z dziedzin, które nie były porównywalne ze względu na znaczne różnice ustrojowe. Z tego powodu w opracowaniu nie ma takich działów, jak władze centralne i terenowe, wojsko, wymiar sprawiedliwości czy handel wewnętrzny. Natomiast w poprzednich opracowaniach dotyczących Polski wszystkie te zagadnienia były uwzględnione. Jak już wyżej wspomniano, istotnymi przeszkodami w pokazaniu całokształtu tematyki był m.in. brak istnienia suwerennego państwa polskiego w latach 1795—1918 oraz brak dostępnych danych dla analogicznej tematyki odpowiedniej dla Polski i innych krajów Europy. Korzystając z tablic i zawartych w nich danych liczbowych musimy pamiętać, że pokazują one tylko zmiany ilościowe, natomiast w rozwoju historycznym podstawową rolę odgrywają przemiany jakościowe. Z drugiej jednak strony pozwalają nam na wysuwanie ważnych wniosków dotyczących zmian jakościowych.

Autorami merytorycznymi, którzy podjęli się opracowania tablic dotyczących określonych dziedzin życia społecznego i gospodarczego dla poszczególnych okresów historycznych Polski i krajów europejskich są: prof. dr hab. Cezary Kukło — okres do 1795 r., prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz — lata 1795—1918 i dr Cecylia Leszczyńska — lata 1918—2010. Poprzedzili oni swoje opracowania szczegółowymi uwagami metodologicznymi i komentarzami historycznymi odnoszącymi się bezpośrednio do opisywanego przez siebie okresu.

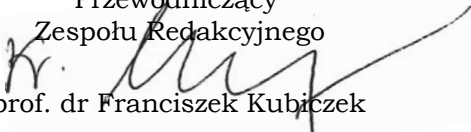
Konstrukcja tablic prezentujących dane z poszczególnych okresów została wzbogacona wyjaśnieniami i komentarzami pozwalającymi na odczytanie zarówno sensu danych liczbowych, jak i ich wartości poznawczej. Bardzo starannie opracowano informację o źródłach, z jakich autorzy uzyskali prezentowane dane.

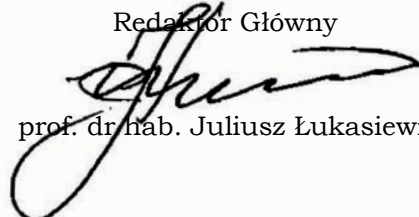
Tablice mają charakter tematyczny. W ich ramach starano się zachować maksymalną ciągłość chronologiczną. Gdy to nie było możliwe lub bardzo utrudnione, ze względu na zmiany w kategoriach i metodologiach ich obliczania, tablice dzielono na integralne części czasowe. Przypisy odniesiono wtedy do tych wyodrębnionych części.

Każde zagadnienie przedstawione w danym okresie stanowi niezwykle wkład w naszą wiedzę na temat rozwoju Polski i jej miejsca w ówczesnych strukturach europejskich. Obok tablic publikacja zawiera mapy oraz wykresy.

Tom III, który prezentuje Zespół Redakcyjny zamyka etap prac, w którym opisujemy w ujęciu statystycznym zjawiska dotyczące historii Polski przedstawionej za pomocą liczb. Autorzy tego tomu, gromadząc i opracowując dane stosownie do okresów historycznych swoich zainteresowań, utworzyli autorskie rozwiązania, wypełniając luki w dotychczasowych badaniach i źródłach. Stąd też ogromne znaczenie zarówno dla całego ciągu ponad dwudziestodwuletniej pracy, jak i dla tego tomu ma wkład naukowy prof. dra hab. Juliusza Łukasiewicza i prof. dra hab. Cezarego Kukła oraz dr Cecylii Leszczyńskiej.

Program prac zakończy tom IV, który poświęcony będzie problematyce historii instytucji statystycznych w Polsce oraz prowadzonych przez nie badań.

Przewodniczący
Zespołu Redakcyjnego

prof. dr Franciszek Kubiczek

Redaktor Główny

prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz

PREFACE

Since the end of the 1960s, the Central Statistical Office has been conducting historical and statistical research aiming at documenting phenomena, processes, and events relating to the development of Poland, starting from the earliest times for which numerical characteristics of phenomena could be found.

In the beginning of the 1990s, the research gained pace and was intensified. Successive editorial boards and authors' teams were mainly searching out, comparing, verifying, and analysing discovered statistical sources. The authors of all studies were also engaged in research on the achievements of the established statistical institutions, mainly the national or supra-regional bodies. The research has resulted in the acquisition of unique academic methodology and tools concerning statistical studies.

Appointed by the President of the Central Statistical Office, the Editorial Board provides you with the 3rd volume of the collected edition "Historia Polski w liczbach" ("History of Poland in Numbers") based on the thematic journals issued by the CSO since 1990.

This volume is a continuation of the studies which started in 1968 with the aim to reconstruct the country's past and reveal its present from the perspective of numerical analysis. The work conducted at that time was simply preliminary and resulted solely in a working version of the journals entitled "Historyczny Rocznik Statystyczny" ("Historical Statistical Yearbook") including data pertaining to the years 1918–1968. This publication (in 1969 a few additional copies were printed) was given to a very limited number of people engaged in historical and statistical research. Endeavours to publish "Historyczny Rocznik Statystyczny" as a widely available journal did not succeed due to financial reasons. The statistical material collected at that time was widely used in two studies by the CSO: "Polska 1918–1978", published in Warsaw in 1978 and "Polska 1918–1988", published in Warsaw in 1989. "Polska 1918–1988" was issued in mid-1989 on the initiative of the then President of the CSO Franciszek Kubiczek, Ph.D.

In the second half of 1989, full-scale works on publications documenting the social and economic development of Poland started. On 31 July 1989, the Editorial Board was specially appointed to work on the publication "Historia Polski w liczbach" by the President of the CSO Franciszek Kubiczek, Ph.D., who still chairs it.

The Editor-in-Chief was Prof. Andrzej Jeziński, Ph.D. from the Faculty of Economic Sciences of the University of Warsaw, and in 2002, following his death, he was succeeded by Prof. Andrzej Wyczański, Ph.D. from the Polish Academy of Sciences. Currently, the Editor-in-Chief is Prof. Juliusz Łukasiewicz, Ph.D. from the Institute of History of the University of

Warsaw. Apart from the mentioned members of the Editorial Board, it is made up also by Prof. Cezary Kukło, Ph.D. from the Institute of History of the Branch of the University of Warsaw in Białystok, Cecylia Leszczyńska, Ph.D. from the Faculty of Economic Sciences of the University of Warsaw, and Andrzej Radzko, Ph.D. from the “Pallotinum” Publishing House. The Secretary of the Editorial Board was Jan Berger, M.A., and since 2009 Antoni Żurawicz, M.A. has been holding this position — both representing the Central Statistical Office.

In the first stage of its activities, the Editorial Board prepared nine thematic journals of “*Historia Polski w liczbach*”. They included: “*Ludność, terytorium*” (Population, Territory), “*Rolnictwo, leśnictwo*” (Agriculture, Forestry), “*Górnictwo i przemysł, budownictwo, dochód narodowy*” (Mining and Industry, Construction, National Income), “*Oświata, nauka, kultura*” (Education, Science, Culture), “*Transport, łączność*” (Transport, Communications), “*Handel*” (Commerce), “*Finanse*” (Finances), “*Materialne warunki życia ludności*” (Material Living Conditions of the Population), “*Państwo, wojsko*” (State, Army). These publications were issued in succession in 1990—1994. Apart from that, earmarked mainly for foreign readers, “*Economic History of Poland in Numbers*” was published in 1994, containing a selection of the most important statistical and historical data in English.

On 13 July 2001, the President of the CSO Tadeusz Toczyński, involved Halina Dmochowska, Ph.D., the Vice-President of the CSO, Wanda Bohdanowicz, M.A., and Grażyna Szydłowska, M.A., both from the Analyses and Comprehensive Studies Department of the Central Statistical Office, in the activities of the Editorial Board.

The tasks of the extended Editorial Board included preparing two volumes of the collective publication “*Historia Polski w liczbach*”. The 1st volume — *Państwo. Społeczeństwo* (State. Society) was issued in 2003 and the 2nd volume — *Gospodarka* (The Economy) in 2006.

Both volumes were divided into three chronological periods: before 1795, years 1795—1918, and 1918—2000 (next publications cover subsequent years of the 21st century). Poland is in both volumes presented from the statistical point of view and limited to the territory it covered in a given period. Concerning the years 1795—1918, it was attempted to provide statistical data for those areas which during the World War I had been recognised as the territory of future Poland within historical borders and resided by coherent groups of Poles. Methodological notes concerning both volumes and descriptions of the presented tables are included.

The Editorial Board was re-established by the President of the CSO, Prof. Józef Oleński, Ph.D., on 26 March 2009, in order to continue the series “*Historia Polski w liczbach*” (Bożena Łazowska, M.A. — Director of the Central Statistical Library, and Wiesław Łagodziński, M.A., joined the Board). Its task was to prepare a scientific publication for a general public “*Zarys historii Polski w liczbach*,” the 3rd volume of „*Historia Polski w liczbach*” entitled “*Polska w Europie*” (Poland in Europe), and a draft of the 4th volume on the development of statistical institutions on Polish territory and institutional statistical surveys, mainly including the statistics of the state institutions.

Issued in January 2012, “*Zarys historii Polski w liczbach*” (An outline of the history of Poland in numbers) was a rich selection of tables included in the above mentioned two volumes, nevertheless supplemented with new materials. The publication presented a statistical picture of the history of Poland from the earliest times which are possible to be expressed in numbers, to the present. The publication covered the following topics: territory, central and local authorities, the Army, the judiciary, population, nationalities and denominations, the economic activity of the population, income, wages, salaries and consumption, buildings and

living conditions, healthcare, education and culture, prices, agriculture and fishing, industry and construction, transport and communications, domestic and foreign commerce, finances, and national income. Tables were supplemented with 51 maps and charts and included an extensive list of sources.

This 3rd volume of "Historia Polski w liczbach" entitled „Polska w Europie” (Poland in Europe) depicts the most important social and economic processes and phenomena occurring in Poland over the centuries, as compared to other European countries. The chapters of the publication cover the following topics: territory and population; nationalities and denominations; the material living conditions of population; education, culture and sport; agriculture; industry; transport and communications; foreign trade; finance; and national income; Poland in the European Union. These topics were devised by the members of the Editorial Board — experts in given periods in the history of Poland, namely before 1795, the years 1795—1918 and 1918—2010.

Due to the fact that statistical data are becoming more and more available with time, whereas there is a lack of data concerning all aspects of life in the early days of Polish statehood, as well as in the pre-partition and partition periods, the Authors tried to carefully balance the scope of separate parts of the volume. As the thematic scope, territorial range, and methodological tools used by statisticians in successive historical periods differed a lot, preparing the publication turned out to be a very difficult, and for some periods even impossible, task.

Presenting the vital processes and social and economic phenomena occurring before 1795 encountered many barriers and obstacles. Time range of nearly six hundred years caused many problems, as the level of social and economic development varied between European countries in this whole period. The modern era brought changes to state structures. The state based on personal bonds, typical for the Middle Ages, gave in to the territorial state. Under the reign of Casimir the Great, Poland did not differ considerably from other European countries in terms of state, social and economic structures, and belonged to the medium-rich countries. By the end of that period (the 18th century), the Republic of Nobles suffered from the crisis of the state, which significantly widened the gap between Poland and Western Europe countries, but also its neighbours, Austria, Prussia and Russia, that were becoming military superpowers. The modern era was in Europe a period of growing economic disparities (population density, urbanisation, specialisation, intensity and marketability of production) and religious and ethnic diversities.

Another problem to solve in order to work out numerical summaries describing Poland between the 10th century and its partitioning in comparison with other European countries was a lack of statistics in its modern meaning. At that time there was no institution collecting and critically analysing data, even in Western Europe. Statistical data presented in this publication are based mainly on studies by Polish and foreign historians of the last fifty years. The Authors tried, as far as possible, to show many comparable phenomena in respect of Poland and other European countries in the long-term retrospective. The lack of comparable numerical data concerning many aspects, both for Poland and other European countries, hindered the analysis of numerical summaries referring to changes occurring at that time. Therefore, estimates or even examples for specific chronological periods were used to present some of the issues with the aim of presenting their essence and not to go into every detail. The preserved sources and existing studies meant that the majority of the presented information concerned the 16th—18th century, and just a few data refer to earlier times.

Political and geographical range constitutes another huge obstacle. On the one hand, the external borders of some countries were poorly marked, and, on the other hand, the modern era abounded with political transformations and changes in state territories resulting from international unions and many military conflicts. Therefore, the only reasonable solution was to accept symbolic borders and territories that were close to reality. The tables present the territories of countries in a given period, but it is possible that the data are just rough figures. To estimate the area of each European country, the second half of the 16th century was used as the dividing line, after which, compared with earlier times, data are better analysed.

Two major problems arose in the numerical presentation of the changes occurring in the years 1795—1918. The first one resulted from there being no independent Polish country at that time, so the term "Polish territory" is often used. "Territory" covers just a part of that area, complying with the changing territorial divisions. In 1807—1815, the independent Duchy of Warsaw and the Free City of Danzig were formally established. In 1815—1831 the Kingdom of Poland and in 1815—1847 the Republic of Kraków had equal status. There were also areas with various levels of autonomy: the Grand Duchy of Posen in 1815—1850, the Kingdom of Poland in 1832—1867, and Galicia between 1867 and 1918.

For that reason, the construction of tables and the presentation of some phenomena concerning the whole area on a European scale posed many difficulties. For the years 1816—1865 data concerning "the Polish territory" were available only in respect to the Kingdom of Poland. Therefore, referring to all fields, data concerning such countries as Germany (Prussia), Austria-Hungary (Austria) and Russia (The Russian Empire) are also included under the Polish territory.

A lack of comparable numerical data for the majority of the presented fields (similarly to the previous period) was a frequent hindrance, as there was no such data for the Polish territory or other countries. It referred mainly to the years 1795—1870.

The 19th century (precisely the years 1807—1918) was a time of great demographic changes. In that time a social and educational revolution took place.

The next period comprises the years 1918—2010. As far as it was possible, the Authors tried to fill the tables with data concerning the years up to 2010. The aim was to obtain possibly long chronological sequences. The data on both world wars were abandoned.

Demographic, social, and economic statistics on the analysed period are very extensive, both in respect of the thematic range and sources. The problem was to determine and select criteria on the selection of information, on the one hand, and the choice of geographical scope, i.e. a set of countries being a point of reference for Poland, on the other. In the first case it was attempted to observe the rules of factual continuity enabling the comparison of changes in a given field in a long-time retrospective, i.e. to describe the fields presented in earlier periods (before 1795 and in the years 1795—1918) by means of numbers. Exceptions were made for some categories which were vital for the presentation of the economic and social situation, but, due to the lack of data, were not included in the parts relating to the period before 1918. As the set of categories is changeable and new, more compound methods of presenting social and economic phenomena by means of quality measures are becoming available, the Authors were guided by the simplicity principle when selecting the methods. Therefore, complex measures were abandoned as being too difficult for the readers who are not specialised in a given field.

Referring to the geographical scope, the criteria of comparative correctness and data availability were adopted. Due to some changes on the political map of Europe, including the

creation of new countries, merging of other countries and border changes, the numbers apply to the territory of a particular country in a specific period of time. The aim was to include, if possible, many countries, especially in respect of the basic categories. In selecting them the principle was followed to choose a few countries from Western Europe and a few countries from Central Europe. The majority of the tables do not include data for Lithuania, Latvia, Estonia, Belarus, Ukraine, or Russia (the Soviet Union), due to the lack of state continuity or territorial changes (Russia/USSR), and therefore there are no comparable statistics.

Another problem was the lack of continuity in some categories, and hence their statistical presentations, or the absence of previous data on the categories. The demographic statistics (due to their quantitative character) were the least problematic, whereas the economic statistics (due to the dominance of quality measures) posed the most difficulties, including some classifications and categories which had not been used earlier in Poland, e.g. gross domestic product (GDP) measured according to SNA/ESA standards. Before 1990, the category of national income was generated and divided according to the MPS method. Social statistics were also problematic (quality- and value-based measures).

Changes in the methodology of calculating indices or various economic and statistical categories were a fundamental problem. A uniform methodology for the inter-war period had only been developed on an international scale (International Statistical Institute, League of Nations). We have similar data on the period from the end of the 1920s. The post-war methodology was diversified due to political differences between the East and the West. Other revolutionary changes occurred after 1990, and then after Poland gained access to the European Union and there was a necessity to adapt Polish statistics to the European standards. These changes are of crucial importance for the comparability of a given category.

The above-mentioned circumstances resulted in the fact that the majority of the tables were made based on primary sources such as statistical yearbooks and publications by institutions in charge of collecting and processing data. Publications of the Central Statistical Office, League of Nations, United Nations Organisation, EUROSTAT, World Bank, and others constitute the basis of these publications. Their use can be justified by the fact that comparative studies which can be found in many monographs rely on the official data provided by the mentioned institutions. Additionally, they refer to shorter periods of time than those observed in this publication. If given data were not available in the mentioned publications, the estimates by other authors were quoted.

In the course of preparing the 3rd volume of "Historia Polski w liczbach", the Authors made extensive use of fundamental works on the world economy by B. R. Mitchell "International Historical Statistics" (5 volumes, 6 editions — the last one in 2007) and Angus Maddison, that were issued by the OECD in 2003 and 2007. Polish yearbooks of international statistics and studies by international statistical and economic organisations were also used. International studies have a limited application in this publication due to the way of presenting numerical data. Their main aim was to present the historical picture of the whole world by means of numbers pertaining to as many thematic fields as possible. Our aim, however, was to depict the historical picture of Poland by means of numbers and in comparison with other countries. Therefore, searching for comparable data for Poland and the rest of Europe posed the main problem, in both chronological and thematic terms. Thus, we had to abandon fields that could not be compared due to vast political differences. The publication does not include such topics as central and local authorities, the judiciary, or domestic commerce. In the previous studies on Poland all these fields were covered. As already mentioned, key hindrances to

present the entirety of the issues included, among other things, no independent Polish state in the years 1795–1918 and the lack of data pertaining to analogous issues in Poland and other European countries. It should be borne in mind that the tables, along with the included data, refer only to quantitative changes, whereas these are qualitative changes that play a fundamental role in historical development. However, they make it possible to draw some conclusions on the qualitative changes.

The following Authors undertook the task to prepare the tables concerning given aspects of social and economic life in specific periods of time: Prof. Cezary Kuklo, Ph.D. — the period before 1795, Prof. Juliusz Łukasiewicz, Ph.D. — the years 1795–1918, and Cecylia Leszczyńska, Ph.D. — years 1918–2010. They preceded their studies with detailed methodological notes and historical comments directly referring to the described period.

The tables presenting data on the given periods were expanded with explanations and notes which make it possible to interpret the meaning of the numerical data and their educational value. Information on sources containing the presented data was very thoroughly prepared.

The tables are thematically divided. The Authors tried to preserve the maximum chronological continuity. If it were impossible or hindered due to changes in the categories and methodology of estimating them, the tables were divided into integral periods of time. Footnotes were added to the distinguished parts.

Each issue presented in a given period influences our knowledge on the development of Poland and its place in the European structures of the time. Apart from the tables, maps and charts were also included in the publication.

Presented by the Editorial Board, the 3rd volume is the last stage of studies on phenomena concerning the history of Poland that are depicted from the statistical point of view and by means of numbers. Collecting and processing data referring to the historical periods of their interests, the Authors of the volume found original solutions and filled the gaps in the research and sources to date. Therefore, the academic input by Prof. Juliusz Łukasiewicz, Ph.D., Prof. Cezary Kuklo, Ph.D., and Cecylia Leszczyńska, Ph.D., is of great significance to over twenty years of work and to this volume.

The project will be crowned with the 4th volume devoted to the history of the Polish statistical institutions and their work.

President

of the Editorial Board

Prof. Franciszek Kubiczek, Ph.D.

Editor-in-Chief

Prof. Juliusz Łukasiewicz, Ph.D.

WSTĘP

Okres do 1795 r.

Przedstawione dane liczbowe mają za zadanie zilustrować, na ile było to możliwe, przebieg najważniejszych procesów i zjawisk społecznych i gospodarczych zachodzących w późnośredniowiecznej i wczesnonowożytnej Polsce na tle Europy, a więc niemal na przestrzeni pięciu, sześciu stuleci. Przyjęcie tak dużej rozpiętości czasowej rodzi szereg trudności, bowiem w całym tym okresie były w Europie kraje o różnym poziomie rozwoju gospodarczego. Dawne regionalne różnice w rozwoju widoczne w średniowieczu, w czasach nowożytnych nabrały odmiennego charakteru, chociażby z racji zacieśnienia więzi między strefami i regionami Starego Kontynentu (m.in. przyspieszenie i upowszechnienie obrotu pieniężnego, zbliżenie komunikacyjne). Z drugiej strony era nowożytna przyniosła zmiany w zakresie struktur państwowych. Charakterystyczne dla średniowiecza państwo oparte na więziach osobistych ustępuje miejsca państwu terytorialnemu, opartemu — zwłaszcza na Zachodzie — na wykwalifikowanych, z czasem biurokratycznych kadrach urzędniczych i obejmującemu swoim oddziaływaniem coraz więcej dziedzin życia poddanych. Wystarczy przypomnieć, że Polska za czasów panowania Kazimierza Wielkiego, ostatniego władcy z dynastii piastowskiej, pod względem struktur państwowych, społecznych i gospodarczych nie odbiegała znacząco od innych państw zachodniej, a przynajmniej środkowowschodniej Europy, choć historycy zaliczają ją obok Czech i Węgier do grupy krajów średnio zamożnych. Z kolei pod koniec prezentowanego okresu, tj. XVIII stulecia, Rzeczpospolita szlachecka znajdowała się w stanie głębokiego kryzysu państwa. Był on wywołany rozwojem i dominacją magnaterii, wzmocniony dodatkowo instytucją wolnej elekcji oraz modelem życia gospodarczego i społecznego (system folwarczno-pańszczyźniany), który wyraźnie zwiększał dystans dzielący Polskę nie tylko do państw Europy Zachodniej, jak Anglia, Holandia czy Francja, zmierzających ku kapitalizmowi, ale także do rosnących w potęgę militarno-mocarstwową sąsiadów — Austrii, Prus i Rosji. Ich zaborczość doprowadziła do kolejnych rozbiorów Rzeczypospolitej (1772, 1793, 1795), w wyniku których państwo polsko-litewskie przestało istnieć. Należy pamiętać, że epoka nowożytna, związana z odkryciem Ameryki, uznawanym za jedno z najważniejszych wydarzeń w dziejach cywilizacji europejskiej, w odróżnieniu od średniowiecza przyniosła Europie postępujące różnice gospodarcze (gęstość zaludnienia, urbanizacja, specjalizacja, intensywność i stopień towarowości produkcji) oraz odmienność wyznaniową i etniczną.

Drugą trudnością w przedstawieniu charakterystyki liczbowej państwa polskiego od X wieku do rozbiorów w drugiej połowie XVIII wieku na tle innych państw europejskich jest

brak statystyki w jej dzisiejszym, nowoczesnym rozumieniu, gdyż w tamtych czasach nawet w Europie Zachodniej nie było instytucji mających za zadanie gromadzenie i krytyczne opracowywanie danych ilościowych. Nie ulega też wątpliwości, że nawet zachowane informacje z danymi demograficznymi, społecznymi i gospodarczymi dotyczące analizowanego okresu są pod względem tematycznym, jak i źródeł, o wiele mniej pojemne od współczesnych. Dlatego też prezentowane dane statystyczne opierają się przede wszystkim na opracowaniach historyków polskich i obcych powstałych głównie w ostatnim półwieczu. Należy przy tym podkreślić, że wielu autorów zagranicznych nie informuje szczegółowo o wykorzystanej podstawie źródłowej czy zastosowanej metodologii (dotyczy to zwłaszcza ujęć syntetycznych), co utrudnia, tak niezbędną w realizacji przyjętych celów, komparatystykę przestrzenno-czasową. Osobnym problemem utrudniającą unifikację statystyk, zwłaszcza w zakresie badań nad historią gospodarczą epoki średniowiecza i wczesnonowożytną, pozostaje ogromna różnorodność używanych ówczesznie systemów pomiarowych i wago-miarowych i tym samym przeliczenie na obowiązujący dzisiaj system metryczny.

Z kolei dynamiczny rozwój polskich badań społeczno-gospodarczych w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, a nawet jeszcze w początkach lat siedemdziesiątych XX wieku (kosztem historii politycznej, a częściowo i dziejów kultury), nie zaowocował powstaniem rodzimej syntezy ujmującej w integralnym związku dzieje gospodarcze Polski i innych krajów europejskich w początkach doby nowożytnej. Wynikało to przede wszystkim z faktu, że historycy polscy podjęli niewiele tematów z zakresu powszechnej historii gospodarczej. Tym niemniej miejsce Europy Środkowo-Wschodniej w systemie gospodarczym całego Starego Kontynentu analizowali szerzej: Jerzy Topolski (*Narodziny kapitalizmu w Europie XIV—XVII wieku*, Warszawa 1965, wyd. 3, Poznań 2003), Antoni Mączak (*U źródeł nowożytnej gospodarki europejskiej*, Warszawa 1967), Marian Małowist (*Wschód a Zachód Europy w XIII—XVI wieku. Konfrontacja struktur społeczno-gospodarczych*, Warszawa 1973, wyd. 2, Warszawa 2006) i Andrzej Wyczański (*Polska w Europie XVI stulecia*, Warszawa 1973, wyd. 2 poprawione i uzupełnione, Poznań 1999). Dodajmy przy tym, że wspomniany A. Wyczański w jednym ze swoich późniejszych opracowań poświęconych europejskim strukturom społeczno-gospodarczym w epoce preindustrialnej dostrzegł więcej podobieństw niż różnic między wschodnią a zachodnią Europą (*Wschód a Zachód Europy w początkach doby nowożytnej*, Warszawa 2003).

Za sprawą Antoniego Mączaka i Henryka Samsonowicza w historiografii pojawiło się płodne naukowo pojęcie gospodarczej strefy bałtyckiej (*La zone baltique: l'un des éléments du marché européen*, „Acta Poloniae Historica”, t. 11, 1965). Nie należy też tracić z pola widzenia opracowań autorskich obu wybitnych badaczy poświęconych stosunkom handlowym i gospodarce bałtyckiej w późnym średniowieczu i wczesnej nowożytności (H. Samsonowicz, *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzы nad Bałtykiem w XIV—XV w.*, Warszawa 1968; A. Mączak, *Między Gdańskiem a Sundem. Studia nad handlem bałtyckim od połowy XVI do połowy XVII wieku*, Warszawa 1972). Także konsumpcja żywności, rozumiana jako zjawisko ekonomiczne, doczekała się nie tylko szerszego opracowania Andrzeja Wyczańskiego, ale i nowotarskiej próby oszacowania na tej podstawie dochodu narodowego wytworzonego w czterech prowincjach Korony Polskiej około 1580 r. jego autorstwa (*Studia nad konsumpcją żywności w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Warszawa 1969, s. 212; książka doczekała się także wydania we Francji — *La consommation alimentaire en Pologne aux XVIe et XVIIe siècle*, Paris 1985).

Nie sposób przy tej okazji nie wspomnieć o głośnej w świecie pracy Witolda Kuli (*Teoria ekonomiczna ustroju feudalnego. Próba modelu*, Warszawa 1962, wyd. 2 rozszerzone, Warszawa 1983; zob. też Jacek Kochanowicz, *Teoria ekonomiczna ... w oczach krytyków*, tamże) proponującej teoretyczny model traktujący folwark jako autonomiczne przedsiębiorstwo szlacheckie, a gospodarstwa chłopskie jako działki wyżywieniowe do jego obsługi, który — dodajmy — nie znalazł potwierdzenia w dalszych badaniach szczegółowych. Owa krótka lista badaczy nie oznacza wcale, że także inni polscy historycy nie uczestniczyli szerzej, po przełomie politycznym 1956 r., w międzynarodowej wymianie naukowej w tym zakresie, czego najlepszym dowodem może być udział zawsze licznych delegacji polskich w pracach kolejnych kongresów historii gospodarczej (przynajmniej do X kongresu w Mediolanie w 1994 r.). Spory między polskimi historykami dotyczące odmienności dróg rozwoju Wschodu i Zachodu Europy, z podkreśleniem niektórych elementów historycznej socjologii zacofania i znaczenie ich badań w gospodarczej historiografii światowej przypominała nie tak dawno w ważnym opracowaniu Anna Sosnowska (*Zrozumieć zacofanie. Spory historyków o Europę Wschodnią (1947—1994)*, Warszawa 2004). Rzecz w tym, że rzadko kiedy prezentowano rodzime badania nawet nad niewielkimi czy pojedynczymi problemami w szerszym terytorialnie ujęciu komparatystycznym (ich oceny do połowy lat 80. XX w. dokonali A. Gąsiorowski, A. Wyczański i A. Zahorski na łamach „Kwartalnika Historycznego”, t. 94, 1987, nr 1, zaś dorobek ostatnich lat omówił C. Kukło, *Społeczeństwo i gospodarka XVI—XVIII w. w historiografii polskiej lat 1990—2007*, w: *Spojrzenie w przeszłość*, t. 1: *Średniowiecze, nowożytność*, Warszawa 2009). Obecnie prowadzi się niewiele badań nad dziejami gospodarczymi Polski przedrozbiorowej (J. Kochanowicz, A. Sosnowska, *Historia gospodarcza Polski przedrozbiorowej — porzucone terytorium?*, „Roczniki Dziejów Gospodarczych i Społecznych”, t. 71, 2011), choć nie brak cennych wyjątków, czego przykładem może być zbiorowe opracowanie zredagowane przez Sławomira Gawlasa (*Ziemie polskie wobec Zachodu. Studia nad rozwojem średniowiecznej Europy*, Warszawa 2006).

Zasadniczo starano się ukazać, na ile było to możliwe, jak najwięcej zjawisk porównywalnych dla Polski i pozostałych (lub tylko wybranych) krajów europejskich w dłuższym okresie. Tym niemniej brak porównywalnych danych liczbowych w wielu dziedzinach czy to dla Polski, czy dla innych krajów utrudniał przedstawienie w liczbach zachodzących w tym czasie zmian. Stąd też przy prezentacji niektórych zagadnień odwołano się do sondaży czy nawet przykładów w konkretnych przekrojach chronologicznych, aby wykazać ich charakter, a nie zagubić się w szczegółach. Zachowane źródła i istniejące opracowania spowodowały, że większość prezentowanych informacji dotyczy XVI—XVIII wieku, a tylko niektóre dane odnoszą się do czasów wcześniejszych.

Jeszcze innym problemem był zakres geograficzny. Z jednej strony przez całe stulecia granice zewnętrzne niektórych państw były słabo oznaczone (np. na południowo-wschodniej Ukrainie, na Bałkanach, północne granice Rosji i państw skandynawskich), z drugiej, epoka nowożytna obfitowała w przekształcenia polityczne i zmiany terytoriów w wyniku unii między państwowych i licznych konfliktów zbrojnych (np. pomiędzy Francją a Hiszpanią w Pirenejach na początku lat 20. XVI wieku, pomiędzy Francją a Rzeszą Niemiecką nad Renem w latach 30. i 40. XVII stulecia, podbój przez Danię Norwegii w 1536 r., ekspansja turecka, która doprowadziła do rozpadu Węgier w 1541 r. na trzy oddzielne organizmy polityczne, podział Niderlandów — unia w Arras w 1579 r.). Dobrą ilustracją problemu będzie też przykład naszego kraju, którego obszar w X—XII w. wynosił ok. 250 tys. km² (po zjednoczeniu państwa w początkach XIV w. tylko 106 tys. km²), ale po unii lubelskiej powierzchnia całej

Rzeczypospolitej wzrosła do ok. 815 tys. km² (po pokoju polanowskim w 1634 r. nawet do ok. 990 tys. km²), aby z końcem XVII stulecia aż do I rozbioru ustalić się na poziomie ok. 733 tys. km². W takiej sytuacji racjonalnym rozwiązaniem było przyjęcie granic i rozległości terytorialnej w sposób umowny, zbliżony jedynie do rzeczywistości. Stąd tablice przedstawiają terytoria państw aktualne w danym okresie, choć podają ich obszar zazwyczaj tylko w przybliżeniu. W obliczeniach powierzchni poszczególnych państw europejskich jako początkową cezurę chronologiczną zdecydowano się przyjąć drugą połowę XVI wieku, dla której dysponujemy lepiej opracowanymi danymi aniżeli dla czasów wcześniejszych.

Liczba ludności Polski i innych krajów do końca XVIII wieku stanowi z reguły wynik oszacowania, przy czym dla okresu średniowiecza dane są mocno przybliżone. Tym niemniej ukazują one regres demograficzny Starego Kontynentu, przede wszystkim Zachodu, spowodowany wybuchem w połowie XIV stulecia epidemii dżumy, nazywanej „czarną śmiercią”. Późniejsze oszacowania, oparte przede wszystkim na rejestrach podatków państwowych (łanowe, podymne, pogłównne), są wypadkową nie tylko rzetelności podatkowej, ale również wartości wskaźników przeliczeniowych stosowanych przez indywidualnych badaczy (np. liczba ludzi przypadających na 1 łan chłopski, na 1 tzw. dym) czy uzupełnień luk występujących w materiale źródłowym. Podobne trudności oszacowania występowały w odniesieniu do materiałów dotyczących dawnych miast.

Wyjaśnienia wymagają również tablice odnoszące się do ruchu naturalnego. Zaprezentowane w nich współczynniki demograficzne (małżeństw, urodzeń i zgonów na 1000 mieszkańców) są wynikiem wykorzystania nie zawsze kompletnych danych z wyznaniowych ksiąg metrykalnych (w największym stopniu dotyczy to zgonów) i szacunków zaludnienia na podstawie podatkowej. Z kolei informacje o przeciętnym wieku nowożeńców czy płodności kobiet należy uznać za wiarygodne, gdyż są rezultatem zastosowania w badaniach nowoczesnej i precyzyjnej metody francuskich badaczy Louisa Henry’ego — Pierra Gouberta, zwanej metodą rekonstrukcji rodzin.

Z uwagi na brak nie tylko w Polsce, ale i w pozostałych krajach dokładnej statystyki narodowościowej i wyznaniowej, w tablicach skupiono się wyłącznie na przedstawieniu jedynie struktury wyznaniowej Polski, Rosji i Prus oraz wybranych miast w XVIII stuleciu.

Tablice dotyczące materialnych warunków życia obejmują przede wszystkim płace, spożycie (widziane także przez pryzmat wydatków w oszacowanych budżetach domowych), gospodarstwa domowe według ich rodzajów i ochronę zdrowia. Płace dotyczą głównie robotników niewykwalifikowanych i rzemieślników zatrudnionych na budowach w kilku dużych miastach europejskich, płatnych dniówkowo i nieuzupełnianych wyżywieniem i mieszkaniem. Spożycie charakteryzują przede wszystkim szacunki dziennej konsumpcji zbóż oraz ważniejszych produktów żywnościowych przez jedną osobę dorosłą. Uzupełnienie tego obrazu stanowią przykłady budżetów domowych różnych warstw społeczeństwa europejskiego w epoce późnofeudalnej, w których dominowały wydatki na wyżywienie i napoje. Dane dotyczące struktury polskich i europejskich gospodarstw domowych na wsiach i w miastach, według najbardziej rozpowszechnionej w światowym piśmiennictwie klasyfikacji Petera Lasletta z Cambridge Group, powstały w oparciu o eksplorację przedstatystycznych ujęć ludności, często proveniencji wyznaniowej. Upoważniają one do stwierdzenia, że wspólną formą dla całej Europy w początkach doby nowożytnej była mała rodzina nuklearna, choć nie brakowało regionów z większym udziałem rodzin wielopokoleniowych. Skromne dane zaprezentowane w zakresie ochrony zdrowia odnoszą się jedynie do zagadnienia natężenia zgonów na ospę i umieralności położowej kobiet, w warunkach cyklicznych epidemii i nieurodzajów powodujących głód.

W dziale dotyczącym zagadnień edukacji i kultury starano się przede wszystkim ukazać zjawisko tzw. alfabetyzacji, tj. umiejętności czytania i pisania, oparte na obserwacji występowania podpisów. Należy przyznać, że mamy tutaj do czynienia z badaniami sondażowymi, w których liczba analizowanych osób jest nieduża lub z uogólnieniami opartymi na kruchych podstawach. Dane ujęte w tablicach są zatem rezultatem przeliczeń, które uwzględniają strukturę stanową i zawodową oraz demograficzną ludności ówczesnej Europy. Charakterystykę szkolnictwa ograniczono do przedstawienia ruchu zakładania uniwersytetów, będącego świadectwem zainteresowań intelektualnych i narastających potrzeb uczenia się. Wykorzystano ponadto statystykę zapisujących się studentów. Ponieważ jednym z podstawowych warunków upowszechnienia się kultury i przebudowy szkolnictwa było rozpowszechnienie książki drukowanej (od 1455 r.), podjęto próbę ilościowego ukazania rozmiarów ówczesnego ruchu wydawniczego.

Rolnictwo do końca XVIII wieku stanowiło wspólną cechę gospodarki i zajęć ludności ówczesnej Europy i pomimo intensywnego rozwoju badań z historii gospodarczej po II wojnie światowej, jego przedstawienie w komparatyście przestrzenno-czasowej okazało się zadaniem nad wyraz trudnym. Tym niemniej w dziale zaprezentowano informacje dotyczące m.in. udziału gruntów uprawnych w ogólnym areale ziemi, wielkości gospodarstw chłopskich, uzyskiwanych plonów (uznawanych za syntetyczny wskaźnik poziomu ówczesnego rolnictwa) i cen zbóż a także kierunków ich dystrybucji. Warto dodać, że w prezentowanych tablicach przeciętną wielkość uzyskiwanych plonów podano według ówczesnego sposobu liczenia, tj. liczby ziaren zebranych z jednego ziarna wysianego. Przedstawiając informacje o eksporcie zbóż z Rzeczypospolitej starano się ukazać nie tylko wielkość ich wywozu, przede wszystkim z Gdańska — stolicy gospodarczej kraju, ale również jego podstawowe kierunki do portów zachodnich (przez cieśninę Sund) i bałtyckich. Opracowane tablice wskazują na niewielki udział w ogólnym imporcie zbóż Anglii i Francji zboża ze strefy bałtyckiej, głównie z Rzeczypospolitej.

Z punktu widzenia gospodarczego posługiwanie się terminem „przemysł” dla późno-feudalnej Europy może stanowić pewne nadużycie, gdyż manufaktura, którą uważa się za wczesną formę zakładu przemysłowego, liczniej pojawiła się dopiero w XVIII wieku, ale w Anglii w drugiej połowie stulecia stała się już zjawiskiem powszechnym. W omawianym okresie należy raczej mówić o rzemiośle miejskim i wiejskim i dlatego też starano się pokazać ilościową strukturę branżową w wybranych prowincjach Rzeczypospolitej i sąsiednich Prusach. Wobec dużej liczby, ale rozproszonych i mało porównywalnych danych odnoszących się do gospodarki pozarolniczej Starego Kontynentu, zwrócono uwagę na rozmiary wytwórczości w której dokonały się największe przemiany, tj. w produkcji tekstylnej, szczególnie sukienicznej, która początkowo znajdowała się w rękach drobnych rzemieślników, aby w końcu XVIII stulecia skoncentrować się w dużych warsztatach i manufakturach. Uzupełnieniem przemysłu są zgromadzone dane dotyczące produkcji żelaza (częściowo także miedzi i srebra).

Dane dotyczące transportu i komunikacji w dawnej Polsce w porównaniu do innych krajów są nieliczne, co utrudnia porównania. Tym niemniej udało się zaprezentować informacje o tonażu floty handlowej oraz ruchu statków w kilku wybranych portach europejskich. Z kolei dzięki zachowaniu i opublikowaniu rejestrów cła pobieranego przez Duńczyków w cieśninie Sund, możliwe stało się ujęcie liczbowe ruchu statków pomiędzy Morzem Bałtyckim i Oceanem Atlantyckim. Zdecydowanie skromniej, przynajmniej w ujęciu liczbowym, wypada zagadnienie tempa przepływu informacji politycznej, handlowej, prywatnej.

Spalenie przez Niemców w 1944 r. Archiwum Skarbowego w Warszawie, w którym były przechowywane m.in. rejestry przygranicznych komór celnych, poważnie ogranicza możliwości udokumentowania zagranicznego handlu lądowego, toteż skoncentrowano się przede wszystkim na ukazaniu ilości (według towarów) i wartości eksportu i importu Gdańska i Elbląga, co umożliwiło zarazem oszacowanie obrotów i salda handlu zagranicznego obu miast. Większe zainteresowanie historyków Europy Zachodniej handlem, także międzynarodowym, który w czasach nowożytnych był bez wątpienia najbardziej dynamicznie rozwijającą się dziedziną stosunków gospodarczych, pozwoliło nieco dokładniej zilustrować zagadnienia handlu zagranicznego Anglii, Holandii, Francji oraz państw skandynawskich. Poważnym utrudnieniem w konstrukcji tablic była ogromna różnorodność ówczesnych miar objętości dotyczących zbóż i płynów oraz miar ciężaru stosowanych w Europie.

Zagadnienia skarbowości i finansów Polski i innych krajów europejskich należą do stosunkowo słabiej przebadanych. Nie bez znaczenia pozostawał fakt, że w Europie do początków XVIII stulecia, a w Polsce jeszcze później, bo aż do połowy lat 60., panowała duża płynność w stosunkach pieniężnych, na co wskazują zamieszczone tablice. Inne orientują w obciążeniach podatkami w poszczególnych krajach, co przy przemnożeniu przez liczbę mieszkańców daje pewne rozeznanie co do bogactwa krajów. Pamiętać należy, że w skarbowości niektórych krajów oprócz podatków znaczną rolę odgrywały również dochody z dóbr państwowych i regaliów (opłat wnoszonych na rzecz panującego za zgodę na wydobycie kruszców, warzenie i sprzedaż soli, posiadanie targu, pobieranie ceł, bicie monety). Zaprezentowano również dochody i wydatki Polski i niektórych państw europejskich.

Część opracowania do końca XVIII stulecia zamykają tablice przedstawiające zagadnienia dochodu narodowego, który przez dziesiątki lat nie cieszył się większym zainteresowaniem historyków. Pierwsza z nich, o czym już wspomniano, przedstawia oryginalne oszacowanie dochodu narodowego Korony, tj. czterech jej prowincji historycznych w drugiej połowie XVI wieku, autorstwa profesora Andrzeja Wyczańskiego¹, powstałe w oparciu o ocenę wielkości spożycia oraz wymiany z zagranicą. Inna zawiera dwa warianty wielkości produktu krajowego brutto na głowę mieszkańca w wybranych krajach (także w Polsce), w którym punktem odniesienia stał się produkt krajowy Anglii z 1820 r.

Podsumowując powyższe należy mocno podkreślić, że wielkości liczbowe zawarte w tablicach dotyczących okresu do końca XVIII wieku stanowią z reguły wartości przybliżone. Ich dokładność zależała z jednej strony od wiarygodności materiałów źródłowych, z których zaczerpnięto informacje, z drugiej — od warsztatów badawczych poszczególnych historyków, którzy na ich podstawie ustalali konkretne dane ilościowe.

prof. dr hab. Cezary Kukło

¹ W ramach Zespołu Redakcyjnego „Historia Polski w liczbach” wspólnie z prof. Andrzejem Wyczańskim przygotowaliśmy w latach 1989—2006 dane dotyczące okresu do 1795 r., zawarte w 9 zeszytach tematycznych publikacji *Economic History of Poland in Numbers* (Warsaw 1994) oraz końcowe wydawnictwa — *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, t. 2: *Gospodarka*, Warszawa 2003—2006.

Okres 1795—1918

W okresie 1795—1918 występują dwie zasadnicze trudności w przedstawieniu w liczbach zmian zachodzących w tym czasie. Pierwszą z nich jest brak istnienia w tym okresie niepodległego państwa polskiego. Często więc jest używane określenie „ziemie polskie”. Obszar tych „ziem” jest ujmowany różnie, a najczęściej obejmuje tylko ich część, zgodnie ze zmieniającym się podziałem terytorialnym. W latach 1807—1815 istniało formalnie niepodległe Księstwo Warszawskie i Wolne Miasto Gdańsk. W latach 1815—1831 podobny status miało Królestwo Polskie, a w latach 1815—1847 Rzeczpospolita Krakowska. Były też tereny mające w różnym stopniu autonomię — Wielkie Księstwo Poznańskie w latach 1815—1850, Królestwo Polskie w latach 1832—1867 oraz Galicja od 1867 do 1918 roku.

Taki stan w znacznym stopniu komplikował konstruowanie tablic, w związku z czym nie można też było przedstawić niektórych zjawisk dla całego obszaru w skali europejskiej. Dotyczyło to pewnych spraw związanych z transportem i handlem zagranicznym, gdzie ograniczono się do lat 1816—1850 oraz dochodami i wydatkami budżetowymi, gdzie odniesiono się do lat 1816—1865. Tylko dla lat 1816—1865 mamy dane dotyczące „ziem polskich”, obejmujące właściwie tylko Królestwo Polskie (brak danych z Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Rzeczypospolitej Krakowskiej).

Z tych samych względów we wszystkich dziedzinach dane dotyczące takich państw jak Niemcy (Prusy), Austro-Węgry (Austria), Rosja (Cesarstwo Rosyjskie) obejmują — jeśli nie zaznaczono inaczej — również ziemie polskie.

Drugą trudnością występującą dość często są braki porównywalnych danych liczbowych (podobnie jak w poprzedniej epoce) w większości przedstawionych dziedzin, ponieważ albo brak takich danych dla ziem polskich, albo dla innych krajów (być może do nich nie dotarłem). Dotyczy to szczególnie lat 1795—1870.

Wiek XIX (właściwie lata 1807—1918) to wiek wielkich przemian, kiedy występują przewroty demograficzny, społeczny i oświatowy.

W Europie w tym okresie nastąpił wysoki wzrost liczby mieszkańców (zwany eksplozją demograficzną). Źródłem tego zjawiska był przede wszystkim spadek umieralności (szczególnie niemowląt i małych dzieci), spowodowany głównie postępami medycyny (m.in. wzrasta liczba lekarzy, szpitali i ich pacjentów) oraz wzrostem poziomu materialnych warunków życia. Równocześnie następował wzrost przeciętnego trwania życia. W pierwszej połowie XIX wieku procesy te były hamowane przez lata wielkich nieurodzajów (w latach 40. najbardziej uderzające w Irlandii i Galicji). Równocześnie następował proces stałego wzrostu ruchliwości terytorialnej ludności. Trwał odpływ ludności wiejskiej do miast, wzrastała migracja międzypaństwowa, a od końca lat 40. coraz bardziej masowa emigracja mieszkańców Europy do Ameryki. Dlatego też, faktyczny wzrost liczby ludności Europy, a szczególnie poszczególnych krajów, nie oddaje tej eksplozji demograficznej.

Ten przewrót demograficzny, a także jego przyczyny, w miarę naszych możliwości został w tablicach dość dobrze przedstawiony, m.in. w wyniku wzrostu liczby państw przeprowadzających okresowe powszechne spisy ludności (nie było ich niestety w Królestwie Polskim i w państwie rosyjskim aż do 1897 r.).

Zasadniczy charakter miał przewrót społeczny. Po pierwsze znikало poddaństwo chłopów, których uwłaszczano. Zanikał podział społeczeństwa na stany, aczkolwiek formalnie proces ten następował bardzo powoli, czego niestety nie udało się ująć w liczbach. Przewrót społeczny polegał na systematycznej zmianie struktury zawodowej ludności. Stopniowo zmniejszała się liczba ludności zajmującej się rolnictwem (początkowo, szczególnie we wschodniej i południowej Europie, wyrażało się to w procencie ogółu ludności). Wzrastała coraz szybciej liczba ludności zatrudnionej w przemyśle, transporcie, handlu i różnego rodzaju usługach, chociaż w krajach południowej Europy oraz tej na wschód od Łaby rolnictwo do 1918 r. nadal stanowiło dla większości ludności główne źródło utrzymania. Ten przejaw przewrotu społecznego został przedstawiony w dość skromnym zakresie.

Następował też przewrót oświatowy. Wzrastała liczba szkół podstawowych, średnich i wyższych, a także uczących się w nich. W wielu krajach wprowadzono obowiązek nauki dzieci w szkołach początkowych. Coraz mniej było analfabetów. Ten proces został w tablicach w miarę możliwości dość dobrze przedstawiony, chociaż głównie w końcowych dziesięcioleciach (do 1914 r.).

Przedstawienie przewrotu politycznego, polegającego głównie na zmianie ustroju w państwach zachodniej Europy, ale występującego w całej Europie (czasem dopiero w końcowych latach omawianego okresu), zostało pominięte.

Dosyć dużo danych przedstawiono w tablicach dotyczących przewrotu gospodarczego. Po pierwsze dlatego, że doprowadził do prawie całkowitej zmiany w produkcji przemysłowej i w transporcie, a także wpłynął na zmiany w innych dziedzinach produkcji, po drugie dlatego, że wpłynął też znacząco na wszelkie inne przewroty, a po trzecie, że uzyskano dla tego procesu znacząco dużo danych liczbowych, szczególnie dla drugiej części lat 1795—1918.

Źródłem tego przewrotu była zmiana techniki w przemyśle, polegająca przede wszystkim na stale rosnącej mechanizacji produkcji. Z tego też względu zmiany te są bardzo często nazywane rewolucją przemysłową. Zmiany dotyczyły nie tylko techniki produkcji przemysłowej, ale także m.in. bardzo znaczącego wzrostu produkcji, a także wprowadzania do produkcji nowych produktów i nowych surowców. Ta nowa technika została wprowadzona nie tylko w przemyśle, zmieniła prawie całkowicie środki transportu lądowego i morskiego, handel zagraniczny, a najpóźniej wprowadzono ją w rolnictwie (m.in. przez produkcję i używanie nawozów sztucznych). Wszystkie te czynniki wpłynęły także na charakter spraw związanych z finansami. Wszelkie te zmiany starano się możliwie szeroko uwzględnić we wszystkich działach gospodarczych w zakresie, o którym pisałem na początku omawiania okresu 1795—1918.

Próbowano też przedstawić dane o dochodzie narodowym, aczkolwiek te dotyczące ziem polskich są oparte wyłącznie na szacunkach. W pewnym stopniu dotyczy to także innych krajów, szczególnie tych danych, które obejmują lata przed 1900 r.

prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz

Okres 1918—2010

Przedstawione dane liczbowe pokazują przebieg najważniejszych procesów i zjawisk w obszarze społecznym i gospodarczym w XX wieku i pierwszej dekadzie XXI wieku. Większość zestawień, jeśli to było możliwe, starano się doprowadzić do 2010 roku.

W sferze demograficzno-społecznej dwudziesty wiek przyniósł kilka zasadniczych zmian. Związane one były z przejściem wielu społeczeństw z tzw. trzeciej fazy demograficznej do czwartej, w wyniku postępu cywilizacyjnego i podniesienia jakości życia. Wyrazem tego był spadek stopy urodzeń i przyrostu naturalnego, obniżenie śmiertelności niemowląt, obniżenie dzietności oraz wydłużenie przeciętnego trwania życia. Towarzyszyła temu zmiana modelu rodziny. W sferze edukacji XX wiek przyniósł powszechną skolaryzację. We wszystkich analizowanych państwach zlikwidowano analfabetyzm, miarą postępu przestała być umiejętność pisania i czytania, stał się poziom wykształcenia. Społeczeństwa wielu państw jeszcze w latach 30. XX wieku były w swojej masie agrarne, w drugiej połowie stulecia można mówić o społeczeństwach przemysłowych, a w ostatnich dekadach stulecia — postprzemysłowych. Wyrazem tego była zmiana źródeł utrzymania ludności, urbanizacja, rosnąca konsumpcja oraz silny rozwój sektora usług. Postęp w tych dziedzinach miał też miejsce w epokach wcześniejszych, natomiast w dwudziestym wieku uległ on silnemu przyspieszeniu. Zmiany, które kiedyś zachodziły w ciągu wielu dziesięcioleci, w wieku XX dokonywały się za życia jednego, dwóch pokoleń.

Przedstawione wyżej przemiany w sferze demograficzno-społecznej były w dużym stopniu konsekwencją spektakularnej wręcz — na tle poprzednich epok — dynamiki rozwoju gospodarczego. Przybierał on wprawdzie różną skalę w poszczególnych państwach, odmiennie rozkładał się w kolejnych dekadach, ale co do charakteru można mówić, że był on powszechny. W wielu państwach europejskich udało się w drugiej połowie XX wieku ograniczyć kryzysy gospodarcze, jeśli nawet występowały, to były krótkookresowe i zasadniczo łagodne. Z tego względu stopa wzrostu gospodarczego wynosiła w długim okresie średnio kilka punktów procentowych, przynosząc wyraźny wzrost poziomu dochodów ludności.

Postęp dokonywał się we wszystkich dziedzinach gospodarki. W rolnictwie przejawiał się szybkim wzrostem produkcji żywności, aż po wytwarzanie jej w ilości przekraczającej potrzeby konsumpcyjne wielu państw, które z importerów żywności stały się jej eksporterami. Był on możliwy za sprawą mechanizacji i chemizacji, poprawy wydajności ziemi i efektywności pracy. W przemyśle dokonało się przejście z dziedzin tradycyjnych, typowych dla dziewiętnastowiecznej rewolucji przemysłowej, do przemysłu nowych technologii opartych na automatyzacji, robotyzacji, a w ostatnich latach — komputeryzacji. Zmiany te określano mianem rewolucji naukowo-technicznej, w ich następstwie doszło do upadku tradycyjnych dziedzin przemysłu, redukcji zatrudnienia w wielkim przemyśle oraz rozwoju usług. Podobna rewolucja dokonała się w transporcie, czego wyrazem był rozwój transportu samochodowego i lotniczego oraz relatywny spadek znaczenia kolei. Jeszcze większe zmiany dokonały się w telekomunikacji, które — co do charakteru i skali — są nieporównywalne z poprzednimi epokami. Ich symbolem stał się komputer, telefon komórkowy oraz Internet. Opisywana wyżej dynamika rozwoju gospodarki znalazła wyraz w rosnących obrotach handlu zagranicznego oraz zmianach jego struktury. Kierunki handlu zagranicznego pokazują z jednej strony natężenie związków gospodarczych między krajami i regionami, z drugiej — dla okresu 1950—1990 — oddają także sytuację polityczną i podział na państwa socjalistyczne i kapitalistyczne, który w silnym stopniu determinował kierunki relacji gospodarczych. Istotne

zmiany zaszły także w sferze finansów, przede wszystkim w postaci silnego rozwoju i wzrostu znaczenia gospodarczego usług bankowych.

Statystyka demograficzna, społeczna i gospodarcza dotycząca XX wieku jest bardzo obszerna. Zasadniczym problemem było po pierwsze określenie kryteriów doboru informacji, po drugie — wybór państw, które stanowiłyby punkt odniesienia dla Polski. W pierwszym przypadku główną przesłanką było dążenie do uzyskania ujęć w możliwie długich ciągach chronologicznych. Starano się przestrzegać zasady spójności merytorycznej, a więc opisywać za pomocą liczb te kategorie i zjawiska, które przedstawione zostały w okresach wcześniejszych — do 1795 roku i w latach 1795—1918. Wyjątek czyniono dla niektórych zagadnień istotnych dla pokazania sytuacji gospodarczej czy społecznej w XX wieku, a które ze względu na brak danych nie znalazły się w częściach wcześniejszych. Zrezygnowano przy tym z prezentacji miar złożonych, które mogłyby być trudne w odbiorze dla czytelnika niebędącego specjalistą w danej dziedzinie. W przypadku sfery społecznej są to np. indeksy jakości życia, jak Human Development Index, jakości edukacji jak PISA, w sferze ekonomicznej — kategorie ze świata finansów, jak bilans płatniczy, relacja salda rachunku obrotów bieżących do produktu krajowego brutto (PKB), bezpośrednie inwestycje zagraniczne, relacja deficytu finansów publicznych do PKB. Dodać też należy, że porównywalne dane ich dotyczące posiadamy jedynie dla ostatnich lat, ponadto prezentowane są one na publicznie dostępnych stronach internetowych narodowych urzędów statystycznych, EUROSTAT-u, agend ONZ, OECD, Międzynarodowego Funduszu Walutowego czy Banku Światowego. Do publikacji online tychże instytucji odsyłamy czytelnika zainteresowanego szeroko rozumianą współczesną statystyką międzynarodową.

Jeśli idzie o zakres geograficzny, przyjmowano kryterium poprawności komparatystycznej i dostępności danych. Z powodu zmian mapy politycznej Europy, a więc powstawania nowych państw i zmian granic, przyjęto zasadę podawania danych dla obowiązującego w danym okresie układu terytorialnego. Jeśli było inaczej, zaznaczano to w uwagach. Intencją było pokazanie zmian zachodzących w Polsce na tle krajów cechujących się różnym poziomem rozwoju gospodarczego i społecznego. Starano się więc — na ile to było możliwe — stosować klucz doboru w postaci kilku państw Europy Zachodniej oraz kilku państw Europy Środkowej. W większości tablic zrezygnowano z przedstawiania danych dla Litwy, Łotwy, Estonii, Białorusi oraz Ukrainy, z uwagi na brak ciągłości państwowej. Przyjęcie powyższych kryteriów doboru państw było konieczne, bowiem przedstawienie danych dla wszystkich krajów istniejących w danym okresie, jak to czynią roczniki statystyczne, spowodowałoby zbyt silną rozbudowę części dwudziestowiecznej, w stosunku do poprzednich.

Poważnym problemem jest brak ciągłości danych dla niektórych kategorii, a co za tym idzie — statystycznego ich ujmowania. Najmniej trudności nastęrcza pod tym względem statystyka demograficzna, pośrodku znajduje się statystyka społeczna, najwięcej kłopotów nastęrcza statystyka gospodarcza. Wynika to z wprowadzania w statystycznych pomiarach gospodarki nowych kategorii i metod, a także dominacji ujęć wartościowych. Niejednorodność metod oraz różnych systemów cen utrudnia porównywalność danych, a czasem czyni je wręcz nieporównywalnymi. Wspomniane problemy dotyczą w szczególności powszechnie stosowanej kategorii, jaką jest PKB. W okresie międzywojennym miary tej nie stosowano, w okresie powojennym występowały istotne różnice w zasadach jej obliczania między krajami zachodnimi i socjalistycznymi. W tych drugich używano kategorii dochód narodowy, która nie ujmowała szeroko rozumianej sfery usług. Poważnych problemów nastęrczają także zmiany metod obliczeń innych kategorii, w tym wydawałoby się tak oczywistych, jak np.

produkcja przemysłowa (wynikają one np. ze zmian zakresu działu „przemysł”). Jeszcze większe kłopoty dotyczą działu finanse. Generalizując, w okresie międzywojennym jednolitą metodologię dopiero wypracowywano (Międzynarodowy Instytut Statystyczny, Liga Narodów), w okresie powojennym uległa ona rozejściu się z powodu odmienności ustrojowych między Wschodem i Zachodem. Kolejne fundamentalne zmiany nastąpiły po roku 1990, a następnie po akcesji Polski do Unii Europejskiej, z koniecznością dostosowań polskiej statystyki do europejskiej. Dlatego też pełna porównywalność danych dotyczących niektórych kategorii gospodarczych w ujęciu międzynarodowym dotyczy tak naprawdę ostatnich kilkunastu lat. Względy powyższe powodowały konieczność podziału tablic na podokresy, gdzie cezurami były wymienione wyżej zmiany metodologii obliczeń. Starano się też dodawać uwagi i objaśnienia.

Większość tablic została zbudowana w oparciu o roczniki statystyczne oraz publikacje instytucji odpowiedzialnych za gromadzenie i przetwarzanie danych. Bazowano więc na statystykach Głównego Urzędu Statystycznego, Ligi Narodów, Organizacji Narodów Zjednoczonych, EUROSTATu, Banku Światowego itd. Do autorskich obliczeń odwoływano się tylko wtedy, gdy określonych danych nie znajdowano w publikacjach wskazanych wyżej instytucji. Jest to usprawiedliwione także tym, że zestawienia porównawcze, które znaleźć możemy w monografiach autorskich, bazują na danych wymienionych instytucji.

Statystyka demograficzna i ludnościowa opiera się przede wszystkim na spisach powszechnych oraz badaniach reprezentacyjnych. Cechuje się wysoką porównywalnością danych, zwłaszcza jeśli idzie o ruch naturalny. Ograniczona porównywalność dotyczy emigracji, z uwagi na problemy z odróżnieniem migracji krótkookresowej i długookresowej oraz różne metody pomiaru natężenia emigracji: przekraczanie granicy, statystyka paszportowa czy dane meldunkowe. Tematyka dotycząca narodowości, wyznań i języka jest zaprezentowana w sposób niepełny. Wynika to ze specyfiki państw pod względem tych cech oraz ograniczonego zasobu danych — pytanie o narodowość, wyznanie czy język nie zawsze pojawiało się w spisach powszechnych. Jeśli idzie o materialne warunki bytu zamieszczone tablice pozwalają prześledzić podstawowe kategorie je określające, w tym: poziom płac, spożycia, warunki mieszkaniowe oraz służbę zdrowia. Nie zamieszczono danych dotyczących systemu ubezpieczeń społecznych, z uwagi na ich odmiennność. W dziale pokazującym stan edukacji i kultury większość zjawisk jest łatwo policzalna i w dużym stopniu porównywalna.

Statystyka dotycząca gospodarki przedstawia najważniejsze zmiany zachodzące w podstawowych działach, jak rolnictwo i przemysł, a następnie transport i łączność, handel zagraniczny, finanse i dochód narodowy.

Tablice dotyczące rolnictwa pokazują zmiany struktury agrarnej, stosunki własnościowe, wielkość produkcji oraz wydajność ziemi (plony). Dane, które mają charakter naturalny (ilościowy) cechuje wysoka porównywalność. Natomiast nie udało się w pełni pokazać struktury agrarnej, ponieważ statystyki narodowe operowały różnymi grupami obszarowymi gospodarstw. Zaprezentowano zestawienia obrazujące zmiany własnościowe w Europie Wschodniej, tj. reformy rolne w okresie międzywojennym i bezpośrednio powojennym, kiedy wielkie majątki ziemskie zostały rozparcelowane, a ziemię przekazano bądź ludności chłopskiej (Polska), bądź znacjonalizowano (Czechosłowacja, Węgry, częściowo Polska). Pokazano też zmiany w systemach uprawy roli, mechanizacji i chemizacji.

Dział przemysł stanowił w XX wieku w wielu państwach najważniejszą dziedzinę gospodarki, industrializacja była traktowana w wielu państwach jako symbol postępu cywilizacyjnego. Dynamikę produkcji przemysłowej pokazują wskaźniki, dodać trzeba, że zestawiane



na podstawie nie zawsze jednolitych metod. Zmiany jakościowe związane z rewolucją naukowo-techniczną znajdują wyraz w wadze poszczególnych gałęzi przemysłu (udział w produkcji ogółem) oraz rozmiarach produkcji wyrobów. Ważne dla zmian jakościowych procesy, jak mechanizacja, automatyzacja czy zastosowanie energii elektrycznej udało się pokazać jedynie fragmentarycznie. Zrezygnowano z prezentowania zmian własnościowych przedsiębiorstw, w tym nacjonalizacji w krajach Europy Środkowej po drugiej wojnie światowej, a następnie procesu prywatyzacji w ostatnich dekadach XX wieku. Wymagałoby to bowiem sporządzania odrębnych tablic dla każdego z państw, wyjaśniania zasad nacjonalizacji i prywatyzacji, to zaś burzyłoby przyjętą generalną zasadę ilościowego pokazywania stanu gospodarki Polski na tle przyjętej grupy państw.

W dziedzinie transportu i łączności nastąpił w drugiej połowie XX wieku głęboki przewrót — nowe środki transportu (samochody, samoloty) i łączności (np. telefony przewodowe, a następnie bezprzewodowe). Zamieszczone tablice dobrze to ilustrują, dane dotyczące transportu i łączności są zasadniczo w pełni porównywalne. Zrezygnowano z pokazywania transportu śródlądowego wodnego, z uwagi na jego silne uzależnienie od warunków naturalnych i relatywnie niewielkie znaczenie w transporcie większości państw.

W przypadku handlu zagranicznego pokazane zmiany struktury eksportu i importu oddają strukturę gospodarki oraz jej dynamikę, a kierunki eksportu i importu — powiązania gospodarcze z określonymi państwami i regionami. Dane są w pełni porównywalne.

Dział finanse zawiera jedynie podstawowe informacje dotyczące podaży pieniądza, kursów walutowych oraz informacje o działalności banków. Z powodu różnic systemowych dotyczących ustrojów pieniężnych, finansów publicznych i bankowości zaprezentowanie szerszego ujęcia w sposób syntetyczny jest niemożliwe.

Ostatni dział „Dochód narodowy” nacręcza najwięcej problemów, o czym już wspomiano. Z tego też względu zaprezentowano jedynie kilka tablic pokazujących dynamikę produktu i jego strukturę oraz poziom w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Podsumowując, statystyka dwudziestowieczna nacręcza szereg problemów dotyczących porównywalności danych, niemniej przy wszystkich zarysowanych wyżej zastrzeżeniach pozwala na szerokie przedstawienie procesów społecznych i gospodarczych. Nie wszystkie z nich, co oczywiste, można opisać za pomocą ujęć ilościowych, niemniej wydaje się, że całościowa lektura tablic w istotnym stopniu owe procesy odzwierciedla.

dr Cecylia Leszczyńska

INTRODUCTION

Before 1795

The presented numerical data aim at illustrating, as far as was possible, the most important social and economic processes and phenomena occurring in Poland during five or six hundred years — in the Late Middle Ages and in the early modern period — in comparison with other European countries. Such a time range posed many problems, as the level of economic development was differentiated in European countries in this entire period. Previous local changes in the level of development, which were evident in the Middle Ages, took on a different nature in the modern period, for instance due to strengthened bonds between areas and regions of the Old Continent (including acceleration in the speed of monetary turnover, improved communication). On the other hand, the modern period brought changes in state structures. The state based on personal bonds, typical for the Middle Ages, gave in to the territorial state relying on, especially in the West, qualified but frequently bureaucratic clerical staff and having influence on more and more aspects of the subjects' lives. It needs to be stressed that under the reign of Casimir the Great, the last of the Piast dynasty, Poland did not differ significantly from other countries of Western Europe, and even less differences could be noticed in comparison to the Central Europe in terms of state, social, and economic structures, although some historians recognised it, along with Czechia and Hungary, as a medium-rich country. By the end of that period (the 18th century), the Republic of Nobles suffered from a crisis of the state. It resulted from the development and dominancy of magnates and was increased by elections of individual kings to the Polish throne and the social and economic model (manorial system) which significantly widened the gap between Poland and Western Europe countries, but also its neighbours — Austria, Prussia and Russia — that were heading towards capitalism and becoming military superpowers. Their possessiveness brought in subsequent partitions of Poland (in 1772, 1793, 1795), which caused the Polish-Lithuanian Commonwealth to cease its existence. It should be highlighted that the modern era, related to the discovery of America being one of the most important events in the history of the European civilisation, was in Europe, unlike in the Middle Ages, a period of growing economic disparities (population density, urbanisation, specialisation, intensity and marketability of production), as well as religious and ethnic diversities.

Another problem to solve in order to work out numerical summaries describing Poland between the 10th century and its partitioning in the second half of the 18th century, in comparison with other European countries, was the lack of statistics in its modern meaning.

At that time there was no institution collecting and critically analysing data, even in Western Europe. There is no doubt that even the preserved demographic, social, and economic data pertaining to the analysed period do not include as many themes and sources as their contemporary counterparts. Therefore, statistical data presented in this publication are based mainly on studies by Polish and foreign historians of the last fifty years. It should be stressed that many foreign authors do not provide detailed information on sources or methodology used (especially in the synthetic studies) which hinders the comparisons of given areas and periods, crucial in achieving the aims. Another problem that makes it difficult to unify statistics, especially in the range of studies on the economic history of the Middle Ages and early modern period, is the vast diversity of the metering and weight-metering systems used, and to convert them into the contemporary metric system.

The dynamic development of Polish social and economic research in the 1950s and 1960s, and even in the beginning of the 1970s (at the expense of political and to some extent cultural history) did not, however, result in Polish synthesis including the economic history of Poland linked with the history of other European countries in the early modern period. It was caused by the fact that Polish historians did not focus on many issues concerning the general economic history. Nevertheless, the position of East-Central Europe in the economic system of the Continent was thoroughly analysed by Jerzy Topolski (*Narodziny kapitalizmu w Europie XIV—XVII wieku — The birth of capitalism in the 14th—17th century Europe*), Warsaw 1965, edition 3, Poznań 2003), Antoni Mączak (*U źródeł nowożytnej gospodarki europejskiej — At the roots of the modern European economy*), Warsaw 1967), Marian Małowist (*Wschód a Zachód Europy w XIII—XVI wieku. Konfrontacja struktur społeczno-gospodarczych — Eastern and Western Europe in the 13th—16th century. A confrontation of socio-economic structures*), Warsaw 1973, edition 2, Warsaw 2006), and Andrzej Wyczański (*Polska w Europie XVI stulecia — Poland in the 16th century. Europe*, Warsaw 1973, edition 2, amended and supplemented, Poznań 1999). It should be added that above-mentioned A. Wyczański found more similarities than differences between Eastern and Western Europe in one of his late studies devoted to the European social and economic structure in the pre-industrial era (*Wschód a Zachód Europy w początkach doby nowożytnej — the East and West of Europe at the beginning of the modern era*), Warsaw 2003.

Thanks to the endeavours by Antoni Mączak and Henryk Samsonowicz, a scientifically-prolific term of the Baltic Sea economic area appeared in the historiography (*La zone baltique: l'un des éléments du marché européen*), „Acta Poloniae Historica”, vol. 11, 1965). Studies on trade relations and Baltic Sea economy in the Late Middle Ages and the early modern period by both renowned researchers should be also kept in view (H. Samsonowicz, *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzy nad Bałtykiem w XIV—XV w. — Late Mediaeval Baltic cities. Studies on the history of the Hanseatic League in the Baltic Sea Region in the 14th and 15th century*, Warsaw 1968; A. Mączak, *Między Gdańskiem a Sundem. Studia nad handlem bałtyckim od połowy XVI do połowy XVII wieku — Between Gdańsk and Øresund. Studies on Baltic trade from the mid-sixteenth to mid-seventeenth century*, Warsaw 1972).

Food consumption, understood as an economic phenomenon, was also extensively studied by Andrzej Wyczański. Based on it, he made a novel attempt to estimate national income generated in four provinces of the Crown of the Kingdom of Poland about 1580 (*Studia nad konsumpcją żywności w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII wieku — A study on food consumption in Poland in the 16th century and the first half of the 17th century*), Warsaw

1969, p. 212; the book was issued also in France — *La consommation alimentaire en Pologne aux XVIe et XVIIe siècle*, Paris 1985).

It is impossible not to mention the well-known studies by Witold Kula (*Teoria ekonomiczna ustroju feudalnego. Próba modelu — The economic theory of the feudal system. A trial model*, Warsaw 1962, edition 2 supplemented, Warsaw 1983; also Jacek Kochanowicz, *Teoria ekonomiczna... w oczach krytyków — the Economic theory... according to the critics*, *ibidem*) that provides a theoretical model referring to a manor as to a nobleman's autonomous enterprise, and to a peasant's farm as food plots for its staff. The model was not proven in the course of the detailed research. The short list of researchers does not imply that other Polish historians did not participate, after the political turning point of 1956, in the international scholarly exchange, as proven by numerous Polish committees taking part in subsequent congresses of economic history (at least until the 10th congress in Milan in 1994). Not so long ago, Anna Sosnowska recalled in her important study (*Zrozumieć zacofanie. Spory historyków o Europę Wschodnią (1947—1994) — Understanding underdevelopment. Historians' disputes over Western Europe*, Warsaw 2004) the arguments between Polish historians concerning different development strategies applied in Eastern and Western Europe, highlighting some elements of historical sociology of underdevelopment and the significance of their research for the economic historiography of the world. The point is that Polish studies concerning even small issues were rarely presented with reference to a wider territory or from a comparative perspective (they were assessed by A. Gąsiorowski, A. Wyczański, and A. Zahorski by the mid-1980s in *"Kwartalnik Historyczny"* ("The Historical Quarterly"), vol. 94, 1987, No. 1, and the achievements of recent years were discussed by C. Kukło, *Spółeczeństwo i gospodarka XVI—XVIII w. w historiografii polskiej lat 1990—2007 (The society and economy in the 16th—18th century in the Polish historiography in the years 1990—2007)*, in: *Spojrzenie w przeszłość, vol. 1: Średniowiecze, nowożytność — A look into the past, Volume 1: The Middle Ages, the Modern Era*, Warsaw 2009). At present, research on the economic history of pre-partition Poland is very rarely conducted (J. Kochanowicz, A. Sosnowska, *Historia gospodarcza Polski przedrozbiorowej — porzucone terytorium? — The economic history of pre-partition Poland — an abandoned territory?*, *"Roczniki Dziejów Gospodarczych i Społecznych — Economic and social history journals"*, vol. 71, 2011), but there are some important exceptions, e.g. a collective monograph edited by Sławomir Gawlas (*Ziemia polskie wobec Zachodu. Studia nad rozwojem średniowiecznej Europy — The Polish territory versus the West. Studies on the development of Mediaeval Europe*, Warsaw 2006).

The general aim was to present, as far as was possible, many phenomena comparable in respect of Poland and other (or chosen) European countries in the long-term retrospective. Lack of comparable numerical data concerning many aspects, both for Poland and other countries, hindered the analysis of numerical summaries referring to changes occurring at that time. Therefore, surveys or even examples for specific chronological periods were used to present their nature and not to go into every detail. The preserved sources and existing studies meant that the majority of the presented information concerns 16th—18th century, and only some data refer to earlier times.

Geographical range constituted another huge obstacle. On the one hand, for a number of centuries the external borders of some countries were poorly marked (e.g. east-southern Ukraine, the Balkans, northern Russia, and the Scandinavian countries). On the other hand, the modern era abounded with political transformations and changes in state territories resulting from international unions and many military conflicts (e.g. between France and Spain in

the Pyrenees in the beginning of 1520s, between France and the German Reich on the Rhine in the 1630s and 1640s, the conquest of Norway by Denmark in 1536, Turkish expansion resulting in the fall of Hungary in 1541 and its division into three separate political entities, and the division of the Netherlands — Union of Arras in 1579). The history of Poland may serve as a vivid illustration of the problem. In the 10th—12th century its area amounted to ca. 250 thous. km² (following the unification of the state at the beginning of the 14th century it was only 106 thous. km²), but after the Union of Lublin the territory of the whole Republic increased to approx. 815 thous. km² (following the Treaty of Polyanovka in 1634 even to ca. 990 thous. km²), and from the end of the 17th century to the first partition it amounted to ca. 733 thous. km². Therefore, the only reasonable solution was to accept the symbolic borders and territories that were close to reality. The tables present the territories of countries in a given period, but the data are usually just rough figures. To estimate the area of separate European countries, the second half of the 16th century was used as a dividing line, for which, compared with earlier times, data are more thorough.

For the population size of Poland and other European countries before the end of the 18th century only estimates are available; at the same time these are approximate data for the Middle Ages. Nevertheless, they present a demographic decline of the Old Continent, especially of the West, caused by the outbreak of the plague in the mid-14th century, referred to as the "black death". Later estimates, based mainly on the registers of state taxes (lan (field) tax, chimney tax, head tax), are the result not only of tax collector's diligence, but also of the value of the conversion indices used by each scholar (including persons per one lan or chimney) or filling the gaps in the source material. Similar difficulties arose regarding the materials on ancient cities.

The tables concerning the natural movement of the population also need to be clarified. The presented demographic factors (births, marriages, and deaths per 1,000 inhabitants) are a result of using data from not always complete, parish registers (regarding especially deaths) and estimates of population density based on tax registers. Information on the mean age of newlyweds or female fertility should be deemed as authentic, as it results from the employment of the modern and precise research method by French scholars Louis Henry and Pierre Goubert, referred to as the method of family reconstruction.

Due to the fact that not only in Poland but also in other countries there are no accurate statistics presenting nationality and denomination, the tables focus only on the denomination structure of Poland, Russia and Prussia, as well as selected cities, in the 18th century.

The tables concerning material living conditions mostly include wages and salaries, consumption (also in the perspective of expenses in estimate household budgets), households by type and healthcare. Wages and salaries concern mainly unqualified labourers and artisans employed on construction sites in several large European cities, paid daily and not provided with food or accommodation. Consumption consists primarily of estimates of the daily consumption of cereals and major food products by one adult. These data are complemented with examples of the household budgets of various strata of European society in the late feudal period, where food and beverage expenses prevailed. Data concerning the structure of Polish and European households in rural and urban areas, based on the classification by Peter Laslett from the Cambridge Group, the most popular literature in the world on the subject, were prepared on the basis of the exploration of pre-statistical records of population, often related to religious denomination. This justifies the claim that the common type of family for the whole of Europe at the beginning of the modern era was the small nuclear family, despite numerous regions where multi-generation families prevailed. Scarce data on healthcare cover

only the issue of deaths from smallpox and deaths of women in the perinatal period, in conditions of regular epidemics and crop failures causing starvation.

The section on the subject of education and culture primarily aims to present literacy, i.e. the ability to read and write, based on the observations of signatures. It should be mentioned that we are dealing here with questionnaire surveys with a small number of analysed persons and generalisations based on weak foundations. Data in the tables are thus a result of recalculations which take into account the status, occupational and demographic structure of the population of the then Europe. The characterisation of education is limited to presenting the movement towards establishing universities, accounting for intellectual interests and the increasing educational needs of society. Moreover, enrolment statistics were used. As one of the basic factors contributing to the popularisation of culture and the restructuring of education was the dissemination of printed books (from 1455), an attempt was made to give a quantitative account of publishers' activities in those times.

Until the end of the 18th century agriculture was a common element of the economy and activity practised in Europe, and despite the intensive development of research on economic history after World War II, its presentation in a spatial and temporal comparison turned out to be an extremely difficult task. Nevertheless, the section includes information concerning, among other things, the share of agricultural land in the total land area, the size of peasant holdings, crop harvests (regarded as a synthetic index of the level of agriculture at that time), the prices of cereals and the directions of their distribution. It is worth pointing out that in the presented tables the average volume of harvests was worked out according to the calculation methods applied at that time, i.e. the number of grains harvested from one grain sown. In the presentation of information on cereal exports from the Polish Republic, attempts were made to present data not only on their exports, mainly from Gdańsk, the economic capital of the country, but also its major directions to western (through Øresund) and Baltic Sea harbours. The tables point to a minor share of total cereal imports to England and France from the Baltic Sea region, mainly from the Polish Republic.

From the economic point of view, the expression "industry" for the late feudal Europe might be a little exaggerated, as factories regarded as the early forms of industrial plants began to appear in large numbers as late as in the 18th century, being common in England already in the second half of the same century. In the period in question references should rather be made to urban and rural crafts; therefore the quantitative structure of particular industries was presented in selected provinces of the Polish Republic and the neighbouring Prussia. Against a large volume of scattered data characterised by low comparability and related to the non-agricultural economy of the Old Continent, attention was drawn to the scale of production in which the most significant changes took place, i.e. in textile production, especially the cloth industry, which initially was in the hands of minor artisans, and only in the late 18th century concentrated around large workshops and factories. The data on industry are supplemented with those concerning iron production (partially also copper and silver).

Data concerning transport and communication in the early Poland in comparison to other countries are scarce, which hinders comparisons. However, it was possible to present information on the tonnage of commercial fleet and ship traffic in several selected European ports. Moreover, due to preserving and publishing customs duty registers by the Danish in Øresund, it was possible to present in numbers the shipping traffic between the Baltic Sea and the Atlantic Ocean. The information on the speed of political, commercial and private information transfer are much less thorough, at least in quantitative terms.

The burning down of the Treasury Archive in Warsaw in 1944 by the Germans, containing the registers of, among others, customs offices, significantly limits the possibilities of documenting foreign land-based trade, so attention was paid primarily to documenting the amount (by particular goods) and value of exports and imports to and from Gdańsk and Elbląg, which made it possible to estimate foreign-trade turnover and balance in both cities. The greater interest of Western European historians in trade, including international trade, which in the modern era was undoubtedly the most dynamically developing field of economic relations, made it possible to illustrate in more detail the issues of the foreign trade of England, Holland, France and the Nordic countries. A major hindrance in constructing the tables was the great variety of the measurement units of volume applied to cereals and liquids and of weight applied at that time in Europe.

The state budget and financial issues of Poland and other European countries are relatively less thoroughly examined. This was primarily due to the fact that in Europe up to the beginning of the 18th century, and in Poland even later, i.e. to the mid-1760's, there was high liquidity in monetary relations, which is demonstrated in the tables. There are also tables providing information on tax encumbrances in particular countries, which, multiplied by the number of inhabitants, gives a notion of particular countries' wealth. It should be borne in mind that the state budgets of some countries, apart from taxes, were largely influenced by income from state property and regalia (charges paid to the ruler for permission to extract metal ores, evaporate and sell salt, own a marketplace, collect customs duties, and mint coins. The presentation also includes the income and expenditures of Poland and selected European countries.

The part of the publication concerning the period up to the late 18th century is concluded with tables presenting national income, which for dozens of years has not enjoyed much interest from historians. The first of them, as already mentioned, presents the original estimate of the national income of the Crown, i.e. the four historical provinces, in the second half of the 16th century, prepared by professor Andrzej Wyczański on the basis of the assessment of the value of consumption and foreign trade.¹ Another table contains two variants of the value of GDP per capita in selected countries (also in Poland), in which the domestic product of England of 1820 constituted the basis.

To conclude, it should be emphasised that numerical values in tables concerning the period up to the end of the 18th century are generally approximate values. Their accuracy depends, on one hand, on the reliability of source materials from which the information was obtained, and on the other hand, on the research results of the particular historians who prepared specific quantitative data on their basis.

Professor Cezary Kukło, Ph.D.

¹ Within the editorial board of the publication „Historia Polski w liczbach” (“The history of Poland in numbers”) in the years 1989—2006, together with Professor Andrzej Wyczański, we prepared data on the period until 1795, included in 9 thematic journals entitled *The Economic History of Poland in Numbers* (Warsaw 1994) and resulting publications — *Historia Polski w liczbach* (“The history of Poland in numbers”), vol. 1: *Państwo. Społeczeństwo* (State. Society), vol. 2: *Gospodarka* (The economy), Warsaw 2003—2006.

The period between 1795 and 1918

For the period between 1795 and 1918 two major difficulties occur in numerically presenting the changes happening at that time. The first is the fact that the independent Polish state did not exist at that time. Therefore, the expression "Polish territory" is often used in this context. The area of this "territory" is presented in different ways, and usually includes only part, depending on the changing territorial division. In the years 1807—1815 the Duchy of Warsaw and the Free City of Danzig formally existed. In the years 1815—1831 the Kingdom of Poland had a similar status, and in the years 1815—1847 the Republic of Kraków. There were also areas autonomous to varying extents — the Grand Duchy of Posen in the years 1815—1850, the Kingdom of Poland in the years 1832—1867 and Galicia from 1867 to 1918.

This state of affairs largely complicated the construction of tables, so some phenomena could not be presented for the entire area in European terms. This concerned some issues related to transport and foreign trade, where the data are limited to the years 1816—1850, and to budget income and expenditures, which are presented for the years 1816—1865. Data on the "Polish territory" concern only the years 1816—1865, and in fact include only the Kingdom of Poland (no data for the Grand Duchy of Posen and the Republic of Kraków).

For the same reasons in all the domains data concerning Germany (Prussia), Austria-Hungary (Austria), Russia (the Russian Empire) include — unless otherwise stated — the Polish territory.

Another quite frequent difficulty was the lack of comparable numerical data (similarly to the previous period) in most of the presented domains, as such data were not available for the Polish territory or other countries (or perhaps I have not managed to find them). This concerns primarily the period between 1795 and 1870.

The 19th century (in fact the years 1807—1918) is a century of great changes, with demographic, social and educational breakthroughs.

In Europe a big increase in population occurred at that time (referred to as the demographic explosion). The source of this phenomenon was mainly a drop in the death rate (especially of infants and small children), which was due to the advancement of medicine (among others, an increased number of doctors, hospitals and patients) and an improvement in material living conditions. At the same time, average life expectancy grew. In the first half of the century these processes were hindered by years of massive crop failures (in 1840s the most striking crop failures were recorded in Ireland and Galicia). Simultaneously, the movement of population was constantly increasing. The rural population was migrating to the cities, and international migration was growing; from the late 1840s the scale of emigration of European citizens to America was growing exponentially. Therefore, the actual increase in the population of Europe, especially of particular countries, does not give a full account of this demographic explosion.

This demographic revolution and its causes were presented in the tables as thoroughly as possible, among others due to the increasing number of countries which carried out population censuses (unfortunately, these were not present in the Kingdom of Poland and Russia until 1897).

The social revolution was the most crucial. First of all, the serfdom of peasants was abandoned, and they were becoming land owners. The division of society into classes was disappearing, yet in formal terms the process progressed very slowly, which, unfortunately, could not be expressed in numbers. The social revolution comprised systematic changes in the occupational structure of populations. The number of persons dealing with agriculture was gradually decreasing (initially, especially in eastern and southern Europe, this was expressed as a percentage of the total population). Rapid growth was recorded in the number of persons employed in industry, transport, trade and various services, despite the fact that in southern European countries and those east of Elbe until 1918 agriculture still was the main source of income for most people. This aspect of the social revolution was presented to a quite limited degree.

A revolution was also observed in education. The number of primary, secondary and tertiary schools was increasing, and so was the number of students. In many countries elementary education became obligatory. The number of illiterates was falling. This process was presented in the tables in a quite detailed way, although it mostly concerned the last decades of the period (until 1914).

The presentation of the political revolution, consisting mainly of the change in the political system in western European countries, but occurring in the whole of Europe (sometimes as late as in the last years of the period in question), was not covered.

Quite a lot of data were presented in tables concerning the economic revolution. This was primarily due to the fact that it led to an almost complete change in manufacturing and transport, and had an impact on changes in other domains of production. Secondly, it had a substantial impact on other breakthroughs, and, finally, a significant volume of numerical data was obtained for this process, in particular for the second part of the years 1795—1918.

The source of this breakthrough was a change in the methods applied in industry, consisting mainly of the constantly progressing mechanisation of production. For this reason, these changes are very often called the Industrial Revolution. The changes concerned not only the methods of industrial production but also, among others, a substantial increase in production and the introduction of new products and materials in the production process. These new methods were implemented not only in industry, but almost wholly changed the means of land and sea transport, foreign trade, and later agriculture (among others in the form of production and application of artificial fertilisers). All these factors had an impact on the state of affairs related to finances. Attempts were made to give a detailed presentation of all the changes in all sections of the economy to the extent discussed at the beginning of the discussion of the period from 1795 to 1918.

There were also attempts to show the data on national income, although the ones concerning the Polish territory are based entirely on estimates. To some extent this also concerns other countries, especially in terms of data for the years before 1900.

Professor Juliusz Łukasiewicz, Ph.D.

The period between 1918 and 2010

The presented numerical data demonstrate the most important social and economic processes in the 20th century and in the first decade of the 21st century. If possible, most compilations were prepared until 2010.

In the demographic and social sphere, the 20th century brought about some fundamental changes. They were related to the transition of many societies from the so-called third demographic stage to the fourth, as a result of civilisation progress and an improvement in the quality of life. This was expressed in a decrease in the birth rate and natural increase, a drop in the infant death rate, and a lowered fertility and extended life expectancy. This was accompanied by a change in the family model. In the area of education, the 20th century was the century of general scholarisation. In all the analysed countries illiteracy no longer occurred, and progress ceased to be measured with the ability to read and write, but by the level of education. As late as in 1930s the societies of many countries were predominantly agrarian; in the second part of the same century there was a shift towards industrial societies, and in the last decades — post-industrial societies. This was expressed by the change in the sources of income of the population, urbanisation, growing consumption and the strong development of the services sector. Progress in these areas was also observed in the previous centuries, but in the 20th century it accelerated substantially. Changes which previously took place over many decades, in the 20th century were completed during one or two generations.

The changes presented above in the demographic and social sphere were to a large extent a consequence of spectacular — in comparison to previous periods — dynamics of economic growth. The growth had varying scale in particular countries, and its scale differed from decade to decade, but with regard to its nature it can be stated that it was universal. In many European countries in the second half of the 20th century it was possible to limit economic crises, and even if they occurred, they were short-term and generally mild. For this reason, the economic growth rate in the long term amounted to, on average, several percentage points, causing substantial growth in the level of income of the population.

Progress was made in all sectors of the economy. In agriculture it was reflected in the rapid growth of food production, in many countries reaching a level exceeding consumption needs, and changing those countries from food importers to exporters. It was possible due to mechanisation and chemicalisation, an improvement in land efficiency and work productivity. In industry the transition was made from traditional domains, typical for the 19th century industrial revolution, to new-technology industry based on automation, robotisation and, in recent years — computer use. These changes were referred to as the scientific and technological revolution, and they caused a decline of the traditional branches of industry, a reduction in employment in heavy industry and the development of the services sector. A similar breakthrough took place in transport, which manifested itself in the development of road and air transport and a relative decrease in the significance of railway transport. Even more substantial changes were observed in telecommunications, incomparable with the previous periods in terms of their nature and scale. Computers, mobile phones and the Internet have become the symbols of these changes. The dynamics of economic development described above were expressed in the growing foreign trade turnover and changes in its structure. On the one hand, the directions of foreign trade demonstrate the strength of economic bonds between particular countries and regions, and on the other hand, for the period between 1950 and 1990, reflect the political situation and the division into socialist and capitalist countries, which to a large

extent determined the patterns of economic relationships. Significant changes were also recorded in the domain of finances, predominantly taking the form of dynamics development and the growth of the economic significance of banking services.

Demographic, social and economic statistics concerning the 20th century are very detailed. The basic problem was, first of all, to determine the selection criteria of information, and secondly, to choose the countries serving as points of reference for Poland. In the first case, the main criterion was to obtain presentations in possibly long chronological series. Attempts were made to follow the principle of substantive coherence, i.e. to describe in quantitative terms the categories and phenomena which were presented in the previous periods — up to 1795 and in the years 1795—1918. Exceptions were made in the case of some issues important in presenting the economic and social situation in the 20th century, which due to the lack of data were not included in the previous parts. The presentation of complex measurement units was abandoned, as these could be difficult to comprehend for readers who are not specialists in a given field. As far as the social aspect is concerned, these are for instance indices of the quality of life such as the Human Development Index, of the quality of education, e.g. the Programme for International Student Assessment (PISA), and in the economic aspect — financial categories such as the balance of payments, the current account balance as a percentage of gross domestic product (GDP), direct foreign investments, and public deficit as a percentage of GDP. It should also be mentioned that comparable data on the above indices are available only for recent years, and these are presented on publicly available websites of national statistical institutes, EUROSTAT, the UN agencies, the OECD, the International Monetary Fund and the World Bank. Readers interested in international statistics in general are encouraged to study the online publications of these institutions.

As far as geographical coverage is concerned, the criterion of the comparability and availability of data was applied. Due to changes in the political map of Europe comprising the establishing of new states and changes to state borders, data were provided for a territorial arrangement valid in a particular period. Any departures from this principle were properly noted. The objective was to express changes occurring in Poland in comparison to countries with a varying level of economic and social development. Therefore, to the extent possible, attempts were made to apply the selection key including several Western European countries and several Central European countries. In most tables data were not provided for Lithuania, Latvia, Estonia, Belarus and Ukraine due to the lack of state continuity in these countries. Applying the above criteria of selection was necessary as the presentation of data for all countries existing in a given period, as is the case in statistical yearbooks, would considerably lengthen the part devoted to the 20th century in proportion to the previous periods.

The lack of continuity of data for some categories is a serious issue, which also involves problems with their presentation. The least difficulties in this respect are found in demographic statistics, followed by social statistics, and economic statistics turn out to be the most problematic. This is due to introducing new categories and methods in the statistical measurements of the economy, and the prevalence of value terms. The lack of uniformity of methods and price systems hampers the comparability of data, and sometimes even renders comparisons impossible. The described problems concern in particular GDP, as a commonly applied category. In the inter-war period this measure was not applied, and after the war significant differences occurred in the rules of its calculation between western and socialist countries. In the latter a category of "national income" was applied, which did not cover the services sector in general. Substantial problems are also caused by changes in the calculation

methods of other categories, also the ones which seem quite straightforward such as manufacturing (these result from changes in the coverage of the industry section). The section devoted to finance causes even more difficulties. In general, in the inter-war period uniform methodology was only just being developed (the International Statistical Institute, the League of Nations), and after the war it was split due to differences in the political systems of the East and the West. Further fundamental changes occurred after 1990, and later, after Poland's accession to the European Union, with the necessity to adjust Polish statistics to European standards. Therefore, the full comparability of data on some economic categories in international terms in fact is achieved for the last dozen years or more. Due to the above, the necessity arose to divide the tables into specific periods, with marked turning points in the calculation methodology. Where possible, notes and explanations were provided.

Most tables were compiled on the basis of statistical yearbooks and the publications of institutions responsible for collecting and processing data. The statistics utilised in the compilations included those provided by the Central Statistical Office, the League of Nations, Eurostat, the World Bank, etc. Authors' calculations were used only when the required data were not found in the publications of these institutions. This is justified by the fact that comparative compilations which can be found in the authors' monographs are based on the data obtained from the above institutions.

Demographic and population statistics are primarily based on censuses and sample surveys. They are highly comparable, especially in terms of vital statistics. The limited comparability of emigration is mainly caused by problems with distinguishing between short-term and long-term migration, and various methods of measuring the rate of emigration such as state border crossings, passport statistics and residence registration data. Information on nationality, religious denomination and language are presented in an incomplete way. This results from the specific characteristics of countries in this respect and limited data resources — questions about nationality, religious denomination and language did not always appear in censuses. When it comes to material living conditions, the tables provided make it possible to follow the basic categories defining them, such as wages and salaries, consumption, housing conditions and healthcare. No data were provided on the social security system due to differences between particular systems. In the section presenting the state of education and culture, most phenomena can easily be expressed in numbers and are to a large extent comparable.

Statistics on the subject of the economy present the most important changes in basic sections such as agriculture and industry, followed by transport and communications, foreign trade, finance and national income.

The tables on agriculture show changes in the agrarian structure, ownership relationships, the value of production and land efficiency (harvest). Natural (quantitative) data are highly comparable. However, the agrarian structure was not fully presented, as national statistics differed in terms of area groups of holdings. Compilations were presented describing changes in ownership in Eastern Europe, i.e. agricultural reforms in the inter-war period and directly after the war, when large land properties were divided, and land was handed over either to peasants (Poland) or to the state (Czechoslovakia, Hungary, partly Poland). Moreover, changes in the systems of land cultivation, mechanisation and chemicalisation were presented.

In the 20th century industry was in many countries the most important domain of the economy, and industrialisation was often treated as a symbol of civilisation progress. The dynamics of manufacturing is shown by indices which, as should be mentioned, were not al-



ways compiled on the basis of uniform methods. Qualitative changes related to the scientific and technical revolution are expressed in the share of particular branches of industry (the proportion of total output) and the scale of goods production. Processes crucial for qualitative changes such as mechanisation, automation and the use of electrical power could be only partially depicted. The presentation of changes in the ownership of enterprises was abandoned, including nationalisation in Central European countries after World War II, and later the privatisation process which occurred in the last decades of the 20th century. This would require the compilation of separate tables for each country, explaining the rules of nationalisation and privatisation, which in turn would contradict the general principle of presenting Poland's economy in quantitative terms in comparison to a selected group of countries.

In the domain of transport and communications in the second half of the 20th century revolutionary changes occurred in the form of new means of transport (cars, airplanes) and communications (e.g. wired telephones, and later mobile phones). The tables present this phenomenon thoroughly, and data on transport and communications are generally fully comparable. Inland water transport data were not included due to the large dependence of such transport on natural conditions and a relatively low share in the transport of most countries.

In the case of foreign trade, the changes in the structure of exports and imports reflect the structure of the economy and its dynamics, and exports and imports destinations show the economic relations with particular countries and regions. The data are fully comparable.

The finances section includes only basic information on money supply, currency exchange rates and information on the activities of banks. Due to systemic differences concerning monetary systems, public finance and banking, it is not possible to provide a broader perspective on the data in synthetic terms.

The last section "National income", as already mentioned, is the most problematic. For this reason only a few tables were presented reflecting the dynamics of the product, its structure and value per capita.

To recapitulate, 20th century statistics involves a number of data comparability problems, but taking into consideration all the above restrictions, it allows the presentation of current social and economic processes in a broad perspective. Naturally, not all of them can be expressed in quantitative terms, yet the tables as a whole seem to be effectively reflecting these processes.

Cecylia Leszczyńska, Ph.D.

**Spis rzeczy****Contents**

	Str. Page
PRZEDMOWA	FOREWORD 3, 4
WPROWADZENIE	PREFACE 5, 11
WSTĘP	INTRODUCTION 17, 29
DZIAŁY	CHAPTERS
Terytorium i ludność	<i>Territory and population</i> 45
Narodowość i wyznanie	<i>Nationality and religious denomination</i> 101
Materialne warunki życia ludności	<i>Material living conditions of population</i> 123
Edukacja. Kultura. Sport	<i>Education. Culture. Sport</i> 185
Rolnictwo	<i>Agriculture</i> 219
Przemysł	<i>Industry</i> 309
Transport. Łączność	<i>Transport. Communications</i> 365
Handel zagraniczny	<i>Foreign trade</i> 425
Finanse	<i>Finance</i> 477
Dochód narodowy	<i>National income</i> 547
Polska w Unii Europejskiej	<i>Poland in the European Union</i> 561
SPIS TABLIC	LIST OF TABLES 570
SPIS MAP I WYKRESÓW	LIST OF MAPS AND CHARTS 579
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITE- RATURY	BIBLIOGRAPHY 580
NOTY BIOGRAFICZNE	BIOGRAPHICAL NOTES 599, 602



Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Kreska	(—)	— zjawisko nie wystąpiło. <i>magnitude zero.</i>
Zero:	(0)	— zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5; <i>magnitude not zero, but less than 0,5 of a unit;</i>
	(0,0)	— zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. <i>magnitude not zero, but less than 0,05 of a unit.</i>
Kropka	(.)	— zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych. <i>data not available or not reliable.</i>
Znak	x	— wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. <i>not applicable.</i>
„W tym” ”Of which”		— oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. <i>indicates that not all elements of the sum are given.</i>
Comma	(,)	— <i>used in figures represents the decimal point.</i>



Ważniejsze skróty Major abbreviations

tys.	=	tysiąc	l	=	litr
<i>thous.</i>	=	<i>thousand</i>			<i>litre</i>
mln	=	milion	hl	=	hektolitr
		<i>million</i>			<i>hectolitre</i>
mld	=	miliard	cm ³	=	centymetr sześcienny
<i>bn</i>	=	<i>billion</i>			<i>cubic centimetre</i>
zł	=	złoty	m ³	=	metr sześcienny
<i>zl</i>	=	<i>zloty</i>			<i>cubic metre</i>
złp	=	złoty polski	kWh	=	kilowatogodzina
<i>zlp</i>	=	<i>Polish zloty</i>			<i>kilowatt-hour</i>
USD	=	dolar amerykański	KM	=	koń mechaniczny
		<i>United States dollar</i>	<i>HP</i>	=	<i>horsepower</i>
egz.	=	egzemplarz	t·km	=	tonokilometr
szt.	=	sztuka	<i>tkm</i>	=	<i>tonne-kilometre</i>
<i>pcs</i>	=	<i>pieces</i>	pas·km	=	pasażerokilometr
g	=	gram	<i>pass·km</i>	=	<i>passenger-kilometre</i>
		<i>gram</i>	BRT	=	tona rejestrowa pojemności statku
kg	=	kilogram			brutto
		<i>kilogram</i>			<i>gross registered ton</i>
dt	=	decytona	DWT	=	tona nośności całkowitej ładunku
		<i>deciton</i>			i zapasów statku
t	=	tona			<i>dead weight tonne</i>
		<i>tonne</i>	GT	=	pojemność brutto statku
m	=	metr			<i>gross tonnage</i>
		<i>metre</i>	NRT	=	tona rejestrowa pojemności statku
km	=	kilometr			netto
		<i>kilometre</i>			<i>net registered ton</i>
ha	=	hektar	cd.	=	ciąg dalszy
		<i>hectare</i>	<i>cont.</i>	=	<i>continued</i>
km ²	=	kilometr kwadratowy	dok.	=	dokończenie
		<i>square kilometre</i>	<i>cont.</i>	=	<i>continued</i>
			ok.	=	około
			w.	=	wiek



TERYTORIUM I LUDNOŚĆ
TERRITORY AND POPULATION



Tabl. 1. LUDNOŚĆ EUROPY
POPULATION OF EUROPE

Lata Years	W mln In mln	Lata Years	W mln In mln
1000	43	1900	401
1340	87	1920	450
1500	84	1936	534
1550	97	1956	565
1600	111	1970	646
1650	112	1980	683
1700	125	1989	708
1750	146	2000	727
1800	195	2010	738
1850	266		

Uwaga. W danych ujęto: w latach 1900–1989 – europejską część Rosji (ZSRR) i Turcji, w latach 2000 i 2010 – Rosję łącznie z częścią azjatycką, bez europejskiej części Turcji. Z uwagi na różny zakres terytorialnego ujmowania Europy, w źródłach spotkać można odmienne dane. Najistotniejsze znaczenie miało ujmowanie bądź nie ludności europejskiej części ZSRR (w 1936 r. wynosiła ona 138,5 mln, w 1956 r. – 156,7 mln, w 1980 r. – 194,9 mln, w 1989 r. – 206,0 mln). Po upadku ZSRR do ludności Europy (708,0 mln) wliczać zaczęto ludność całej Rosji (141,9 mln). Ludność europejskiej części Turcji wynosiła: w 1936 r. – 1,3 mln, w 1976 r. – 3,4 mln, a w 1989 r. – ok. 5,2 mln. Od połowy lat 90. XX w. nie ujmuje się jej w ludności Europy.

Note. The data includes: in the years 1900–1989 – the European part of Russia (Soviet Union) and Turkey, in the years 2000 and 2010 – Russia including the Asian part, excluding the European part of Turkey. Due to the varying presentations of the territory of Europe, various sources may include contradictory data. The most important issue was the inclusion or exclusion of population of the European part of Soviet Union (in 1936 it amounted to 138,5 mln, in 1956 – 156,7 mln, in 1980 – 194,9 mln, in 1989 – 206,0 mln). After the dissolution of the Soviet Union the population of Europe (708,0 mln) started to include the entire Russia (141,9 mln). The population of the European part of Turkey amounted to: in 1936 – 1,3 mln, in 1976 – 3,4 mln and in 1989 – ca. 5,2 mln. From the middle of the 1990s Turkey is not included in the population of Europe.

Dla czasów najdawniejszych do końca XVIII w. w zakresie zaludnienia Europy rozporządzamy jedynie orientacyjnymi szacunkami, opartymi w znacznym stopniu na mało dokładnych źródłach podatkowych wymagających doboru zróżnicowanych mnożników i korekt celem otrzymania przybliżonych wielkości.

Na przykład C. Mac-Evedy i R. Jones, autorzy monumentalnego opracowania *Atlas of World Population History* (1978), stan zaludnienia starego kontynentu na przełomie XV i XVI w. szacują niżej – na 81 mln, a sto lat później, tj. ok. 1600 r. – na 100 mln ludności. Ich zdaniem na przełomie XVIII i XIX w. Europa liczyła zapewne ok. 180 mln ludności; według szacunków A. M. Carr-Sandersa z 1936 r. ludność Europy w 1800 r. miała wynosić 187 mln, a według *The Cambridge Economic History* – blisko 197 mln.



For the period from the earliest times to the end of the 18th century only approximate estimations are available for the population of Europe, based to a large extent on tax sources of low accuracy, requiring the selection of varied multipliers and adjustments in order to arrive at approximate values.

For instance, according to C. MacEvedy and R. Jones, the authors of the monumental study titled "Atlas of World Population History" (1978), the population of the Old Continent at the turn of the 15th and 16th century should be estimated lower – at 81 mln, and a hundred years later, around 1600, at 100 mln. In their view, at the turn of the 18th and 19th century Europe's population was probably around 180 mln; according to the estimates by A. M. Carr-Sanders from 1936 the population of Europe in 1800 was to amount to 187 mln, and "The Cambridge Economic History" provides the figure of nearly 197 mln.

Na podstawie: H. Le Bras, *La popolazione*, w: *Storia d'Europa*, red. P. Anderson, M. Aymard, P. Bairoch, W. Barberis, C. Ginzburg, Torino 1993; M. Livi-Bacci, *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999, s. 20 i 21; *Histoire des populations de l'Europe*, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, Paris 1999, s. 94; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 15 i 16; *Rocznik Statystyczny 1981*, Warszawa 1981, s. 628; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 471; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010*, Warszawa 2010, s. 830 i 831; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1973*, Warszawa 1973, s. 13 i 47; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 20; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 25 i 26; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 37; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 38.

Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ
TOTAL AREA AND POPULATION

A. W LATACH 1000–1500 – ludność^a
IN 1000–1500 – population^a

Kraje Countries	1000	1350	1500
	w mln in mln		
Polska Poland	1,3	2,0^b	3,4^c
Anglia, Irlandia i Szkocja Eng- land, Ireland and Scotland	2,5	3,3	5,0
Francja France	9,0	15,0	15,5
Niemcy Germany	5,4	8,5	10,8
Rosja – część europejska Rus- sia – the European part	8,5	12,0	15,1
Włochy Italy	7,0	8,0	11,0

a Dane przybliżone. *b* 1370 r.; łącznie z ziemiami lennymi. *c* Łącznie z lennym Mazowszem; łącznie z Wielkim Księstwem Litewskim ludność wynosiła 7,5 mln.

Uwaga. Według najnowszych ustaleń szacunek liczby ludności Rosji jest zdecydowanie zawyżony; współcześnie uważa się, że Rosja ok. połowy XVI w. liczyła jedynie ok. 9–10 mln mieszkańców.

a Approximate data. *b* 1370; including feudal land. *c* Including feudal Masovia; including the Grand Duchy of Lithuania, the population totalled 7,5 mln.

Note. According to the newest arrangements, estimate of Russian population is exaggerated; at the present it considers that Russia around half of the 16th century counted approximately 9–10 mln of residents.

Powierzchnia Polski – w tys. km² – w latach 1000–1500:
Total area of Poland – in thous. km² – in 1000–1500:

1000 r.	250
1370 r.	240 ^a
1500 r.	<u>260</u> ^b
	1 140

a, b Łącznie: *a* – z ziemiami lennymi, *b* – z lennym Mazowszem oraz w mianowniku – z Wielkim Księstwem Litewskim.

a, b Including: *a* – feudal land, *b* – feudal Masovia as well as in denominator including Grand Duchy of Lithuania.

Na podstawie: I. Gieysztorowa, *Ludność*, w: *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 r.*, red. A. Mączak, t. I, Warszawa 1981, s. 430.



Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ (cd.)
TOTAL AREA AND POPULATION (cont.)

B. W DRUGIEJ POŁOWIE XVI I W KOŃCU XVIII W.
IN THE SECOND HALF OF THE 16th AND END OF THE 18th CENTURY

Kraje Countries	Powierzchnia w tys. km ² Total area in thous. km ²		Ludność Population			
	w drugiej połowie XVI w. ^a in 2nd half of the 16th century ^a	w końcu XVIII w. in end of the 18th century	w drugiej połowie XVI w. ^a in 2nd half of the 16th century ^a		w końcu XVIII w. in end of the 18th century	
			w mln in mln	na 1 km ² per 1 km ²	w mln in mln	na 1 km ² per 1 km ²
Polska^b Poland^b	867^c	733^d	8,5	10	12,3^d	17^d
Anglia i Irlandia <i>England and Ireland</i>	310	310	4,0	13	12,5	40
Austria, Czechy i Węgry ^e <i>Austria, Czechia and Hun- gary^e</i>	300	545 ^f	6,5	22	18,0 ^f	33 ^f
Dania i Norwegia <i>Denmark and Norway</i>	380	380	0,8	2	1,8	5
Francja <i>France</i>	450	542	16,0	36	28,6	53
Hiszpania ^g <i>Spain^g</i>	580	500	9,0	16	10,5	21
Holandia <i>Holland</i>	25	33	1,4	56	2,1	62
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	35	30,5	1,6	46	3,0	98
Niemcy <i>Germany</i>	410	.	12,0	29	.	.
Portugalia <i>Portugal</i>	88	.	.	2,9	31
Prusy <i>Prussia</i>	159 ^f	.	.	4,5 ^f	28 ^f
Rosja – część europejska <i>Russia – the European part</i>	5 200	5 200 ^f	10,5	2	31,9 ^f	6 ^f
Szkocja <i>Scotland</i>	80	80	0,5	6	1,3	16
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	40	40	0,6	15	1,7	43

a Dane przybliżone. *b* Łącznie z Wielkim Księstwem Litewskim. *c* Bez Księstwa Siewierskiego i starostwa spiskiego oraz lennych Prus Książęcych i Inflant. *d* Dane sprzed 1772 r., tj. sprzed I rozbioru Polski i obejmują terytorium i ludność ziem zagarniętych przez Austrię w latach 1769–1770. *e, g* W drugiej połowie XVI w.: *e* – Węgry Zach., *g* – łącznie z Portugalią. *f* Bez powierzchni i ludności z terytoriów Rzeczypospolitej zagarniętych w latach 1772–1795.

a Approximate data. *b* Including Grand Duchy of Lithuania. *c* Excluding Duchy of Siewierz, Spisa (Zips) region, Duchy of Prussian fee and Livland. *d* Data before 1772; i.e. before the first partition of Poland, and include area and population of the territory seized by Austria in 1769–1770. *e, g* In 2nd half of the 16th century: *e* – West Hungary, *g* – including Portugal. *f* Excluding area and population of territories of the Polish-Lithuanian Commonwealth seized in 1772–1795.

Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ (cd.)
 TOTAL AREA AND POPULATION (cont.)

B. W DRUGIEJ POŁOWIE XVI I W KOŃCU XVIII W. (dok.)
 IN THE SECOND HALF OF THE 16th AND END OF THE 18th CENTURY (cont.)

Kraje Countries	Powierzchnia w tys. km ² Total area in thous. km ²		Ludność Population			
	w drugiej połowie XVI w. ^a in 2nd half of the 16th century ^a	w końcu XVIII w. in end of the 18th century	w drugiej połowie XVI w. ^a in 2nd half of the 16th century ^a		w końcu XVIII w. in end of the 18th century	
			w mln in mln	na 1 km ² per 1 km ²	w mln in mln	na 1 km ² per 1 km ²
Szwecja i Finlandia <i>Sweden and Finland</i>	800	800	1,0	1	3,2	4
Turcja — część europejska <i>Turkey — the European part</i>	840	.	8,0	10	.	.
Włochy <i>Italy</i>	290	290	11,0	38	17,5	60

a Dane przybliżone.

a Approximate data.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I : Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 21; *Histoire des populations de l'Europe*, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, red. J.-P. Bardet i J. Dupâquier, Paris 1998, s. 290, 327, 337, 343, 351, 362, 376, 439, 489, 514, 535 i 554; Z. Szultka, *Terytorium i ludność państwa pruskiego w dobie fryderycjańskiej*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010, s. 439 i 442; A. Wyczański, *Wschód i Zachód Europy w początkach doby nowożytnej*, Warszawa 2003, s. 10–12.



Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ (cd.)
TOTAL AREA AND POPULATION (cont.)

C. W LATACH 1820–1910
IN 1820–1910

Kraje Countries	Powierz- chnia w tys. km ² w 1910 r. Total area in thous. km ² in 1910	1820	1850	1880	1900	1910
		ludność w mln population in mln				
Ziemie polskie^a Polish territory^a	270	9,7	12,8	17,6	22,6	25,9
Austria <i>Austria</i>	300	14,0	17,5	22,1	25,9	28,6
Francja <i>France</i>	536	30,5 ^b	35,8 ^b	37,4	38,5	39,2
Hiszpania <i>Spain</i>	505	11,2	12,5	16,8	18,6	19,8
Niemcy <i>Germany</i>	541	27,0	35,9	45,2	56,4	64,9
Szwecja <i>Sweden</i>	449	2,6	3,5	4,6	5,1	5,5
Wielka Brytania ^c <i>United Kingdom^c</i>	230	14,1	20,8	29,8	37,0	40,8
Włochy <i>Italy</i>	287	19,0	24,3	28,5	32,5	34,7

(dok.) (cont.)

Kraje Countries	1820	1850	1880	1900	1910
	ludność na 1 km ² population per 1 km ²				
Ziemie polskie^a Polish territory^a	36	47	65	84	96
Austria <i>Austria</i>	47	58	74	86	95
Francja <i>France</i>	57 ^b	67 ^b	70	73	74
Hiszpania <i>Spain</i>	22	25	33	37	39
Niemcy <i>Germany</i>	50	66	84	104	120
Szwecja <i>Sweden</i>	6	8	10	11	12
Wielka Brytania ^c <i>United Kingdom^c</i>	61	90	129	161	177
Włochy <i>Italy</i>	66	81	99	113	121

^a Galicja, Królestwo Polskie, zabór pruski i Górny Śląsk; w 1910 r. w granicach z 1937 r. ludność Polski wynosiła 29 mln (75 ludności na 1 km²). ^b W granicach przed 1871 r. ^c Bez Irlandii.

Uwaga. Węgry z Chorwacją (325 tys. km²) w 1857 r. liczyły 13,8 mln ludności, w 1880 r. – 15,7 mln, w 1900 r. – 19,3 mln i w 1910 r. – 20,9 mln; na 1 km² przypadało w tych latach odpowiednio: 42, 48, 59 i 64 osób.

a Galicia, Kingdom of Poland, Prussian Partition and Upper Silesia; in 1910 within borders of 1937 population of Poland totalled 29 mln (75 population per 1 km²). b Within borders before 1871. c Excluding Ireland.

Note. Population of Hungary with Croatia (325 thous. km²) in 1857 totalled 13,8 mln, in 1880 – 15,7 mln, in 1900 – 19,3 mln and in 1910 – 20,9 mln; per 1 km² fell in these years respectively: 42, 48, 59 and 64 persons.

Na podstawie *The World Economy, Historical Statistics* ludność (w granicach krajów z 1989 r.) wynosiła w latach 1820–1913:

On the basis of "The World Economy, Historical Statistics" population (within 1989 borders of countries) totaled in 1820–1913:

	1820	1850	1900	1913	1820	1850	1900	1913	
	w mln <i>in mln</i>				na 1 km ² <i>per 1 km²</i>				
Polska	10,4	13,0	24,8	26,7	33	42	79	85	Poland
Bułgaria	2,2	2,5	4,0	4,7	20	23	36	43	<i>Bulgaria</i>
Czechosłowacja	7,7	9,3	12,1	13,2	60	72	95	104	<i>Czechoslovakia</i>
Jugosławia	5,2	6,0	11,2	13,6	20	23	44	53	<i>Yugoslavia</i>
Rumunia	6,4	8,0	11,0	12,5	27	34	46	53	<i>Romania</i>
Węgry	4,1	5,2	7,1	7,8	45	55	77	84	<i>Hungary</i>

Na podstawie: A. Maddison, *The World Economy: Historical Statistics*, OECD, Paris 2003, s. 96;

On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 3–9; obliczenia własne.



Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ (cd.)
TOTAL AREA AND POPULATION (cont.)

D. W LATACH 1930–2010
IN 1930–2010

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia w tys. km ² Total area in thous. km ²	Ludność ^a Population ^a		Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia w tys. km ² Total area in thous. km ²	Ludność ^a Population ^a	
		w tys. in thous.	na 1 km ² per 1 km ²			w tys. in thous.	na 1 km ² per 1 km ²
Polska 1931	388,6	32 107	83	Finlandia 1930	382,8	3 463	9
Poland 1950	312,7	25 035	80	<i>Finland</i> 1950	337,0	4 009	12
..... 1970	312,7	32 658	104 1970	337,0	4 695	14
..... 1990	312,7	38 073	122 1990	338,1	4 986	15
..... 2010	312,7	38 517	123 2010	338,4	5 364	16
Austria 1934	83,8	6 763	81	Francja 1931	551,0	41 228	75
<i>Austria</i> 1950	83,8	6 935	83	<i>France</i> 1950	551,0	41 736	76
..... 1970	83,8	7 390	88 1970	547,0	50 775	97
..... 1990	83,9	7 729	92 1990	551,5	56 735	103
..... 2010	83,9	8 382	100 2010	544,0	62 962	116
Belgia 1930	30,5	8 092	265	Hiszpania 1930	503,1	23 564	47
<i>Belgium</i> 1950	30,5	8 639	283	<i>Spain</i> 1950	503,1	27 868	55
..... 1970	30,5	9 660	317 1970	504,8	33 780	72
..... 1990	30,5	9 967	327 1990	506,0	38 850	77
..... 2010	30,5	10 868	356 2010	506,0	46 506	92
Białoruś 1990	207,6	10 260	49	Holandia 1930	33,0	7 935	240
<i>Belarus</i> 2010	207,6	9 457	46	<i>Netherlands</i> 1950	33,0	10 114	306
Bułgaria 1934	103,1	6 078	59 1970	41,2	13 030	316
<i>Bulgaria</i> 1950	110,9	7 251	65 1990	41,9	14 952	360
..... 1970	110,9	8 490	76 2010	41,5	16 602	400
..... 1990	110,9	8 718	79	Irlandia 1936	70,3	2 968	42
..... 2010	111,0	7 562	68	<i>Ireland</i> 1950	70,3	2 969	42
Czechosło- 1930	127,8	13 998	109 1970	70,3	2 950	42
wacja 1950	127,9	12 389	97 1990	70,3	3 515	50
<i>Czechoslova-</i> 1970	127,9	14 334	112 2010	70,3	4 451	63
<i>kia</i> 1990	127,9	15 660	122	Jugosławia 1930	247,5	13 934	56
Czechy 1990	78,9	10 363	131	<i>Yugoslavia</i> 1950	255,8	16 346	64
<i>Czech Republic</i> 2010	78,9	10 526	133 1970	255,8	20 371	80
Słowacja 1990	49,0	5 298	108 1990	255,8	23 810	93
<i>Slovakia</i> 2010	49,0	5 431	111	Niemcy 1933	468,5	65 218	139
				<i>Germany</i> 1990	357,0	79 365	222
			 2010	357,1	81 644	229

a Dane spisów powszechnych bądź szacunki liczby ludności według stanu w czerwcu, bądź przeciętna liczba ludności w roku.

a Data of censuses or estimated data concerning the population as of June, or average population during the year.

Tabl. 2. POWIERZCHNIA I LUDNOŚĆ (dok.)
TOTAL AREA AND POPULATION (cont.)

D. W LATACH 1930–2010 (dok.)
IN 1930–2010 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia w tys. km ² Total area in thous. km ²	Ludność ^a Population ^a		Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia w tys. km ² Total area in thous. km ²	Ludność ^a Population ^a	
		w tys. in thous.	na 1 km ² per 1 km ²			w tys. in thous.	na 1 km ² per 1 km ²
NRD ^b 1950	108,2	18 388	170	Ukraina 1990	603,7	51 840	86
GDR ^b 1970	108,2	17 058	158	Ukraine 2010	603,6	45 858	76
..... 1989	108,3	16 630	154	Węgry 1930	93,0	8 688	93
RFN ^b 1950	248,1	47 847	193	Hungary 1950	93,0	9 338	100
FRG ^b 1970	248,1	58 520	236 1970	93,0	10 329	114
..... 1989	248,7	61 990	249 1990	93,0	10 365	111
Szwajcaria 1930	41,3	4 066	98 2010	93,0	10 005	108
Switzerland 1950	41,3	4 694	114	Wielka Bryta- 1931	244,0	46 038 ^c	189 ^c
..... 1970	41,3	6 270	152	nia 1950	244,0	50 330	206
..... 1990	41,3	6 715	163	United King- 1970	244,0	55 726	229
..... 2010	41,3	7 807	189	dom 1990	244,1	57 561	236
Szwecja 1930	449,2	6 142	14 2010	243,1	62 227	256
Sweden 1950	450,0	7 050	16	Włochy 1931	310,2	41 177	133
..... 1970	450,0	8 040	18	Italy 1950	301,0	46 769	155
..... 1990	450,0	8 559	19 1970	301,2	53 570	187
..... 2010	450,3	9 381	21 1990	301,3	57 023	189
			 2010	301,3	60 487	201

a Dane spisów powszechnych bądź szacunki liczby ludności według stanu w czerwcu, bądź przeciętna liczba ludności w roku. b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. c Spis nie obejmował ludności Irlandii Płn. (szacowanej na ok. 1 243 tys. osób).

a Data of censuses or estimated data concerning the population as of June, or average population during the year. b Respectively: East Germany and West Germany. c Census excluded population of Northern Ireland (estimated at ca. 1 243 thous. persons).

Na podstawie: Demographic Yearbook 1953, United Nations, New York 1953, s. 82; Mały Rocznik Statystyczny 1939, Warszawa 1939, s. 16; Rocznik Statystyczny 1973, Warszawa 1973, s. 635; Rocznik Statystyczny 1990, Warszawa 1990, s. 521; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010, Warszawa 2010, s. 830 i 831; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 351; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 43 i 52; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 72 i 73; Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 18.

**Tabl. 3. WSPÓŁCZYNNIK URBANIZACJI****URBAN RATE**

A. W X–XV W. – miasta liczące 10 tys. i więcej ludności

IN THE 10th–15th CENTURY – towns with 10 thous. and over population

Kraje Countries	X w. 10th century	XI w. 11th century	XII w. 12th century	XIII w. 13th century	XIV w. 14th century	XV w. 15th century
	ludność w miastach w % ogółu ludności urban population in % of total population					
Polska Poland	0,7	2,9
Anglia, Irlandia i Szkocja <i>England, Ireland and Scotland</i>	2,4	3,1	2,2	2,2	2,5	2,1
Austria <i>Austria</i>	0,0	0,0	0,5	1,0	1,3	1,3
Czechy <i>Czechia</i>	0,0	0,6	0,9	2,0	4,3	5,9
Francja <i>France</i>	3,6	4,9	5,7	5,5	6,1	6,7
Hiszpania <i>Spain</i>	13,5	16,4	13,2	36,2	23,3	13,8
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	3,0	9,9	12,5	15,0	26,2	29,6
Niderlandy Płn. <i>Northern Netherlands</i>	0,0	1,0	2,2	4,1	4,7	10,4
Niemcy <i>Germany</i>	4,8	5,8	5,3	4,7	5,0	5,0
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	2,4
Włochy <i>Italy</i>	9,9	14,3	13,0	13,2	13,6	13,1

Na podstawie:
On the basis:C. Kukło, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 233; J. Luiten van Zanden, *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000–1800*, Leiden-Boston 2009, s. 40.

**Tabl. 3. WSPÓLCZYNNIK URBANIZACJI (cd.)**

URBAN RATE (cont.)

B. W LATACH 1700–1800 – miasta liczące 10 tys. i więcej ludności

IN 1700–1800 – towns with 10 thous. and over population

Kraje Countries	1700	1750	1800	1700	1750	1800	1700	1750	1800
	liczba miast number of towns			ludność w miastach urban population					
				w tys. in thous.			w % ogółu ludności in % of total population		
Polska^a Poland^a	5	6	9	125	140	271	2,5	2,0	2,7
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	11	22	57	718	1 031	2 065	13,2	16,4	22,3
Austria i Węgry <i>Austria and Hungary</i>	10	18	31	263	473	770	1,7	2,6	3,2
Dania, Finlandia, Norwegia, Szwecja <i>Denmark, Finland, Norway, Sweden</i>	3	3	7	125	167	251	4,3	4,6	4,8
Francja <i>France</i>	62	63	88	1 877	2 136	2 592	8,7	8,7	8,9
Hiszpania <i>Spain</i>	25	30	60	714	846	1 542	9,6	9,1	14,7
Holandia <i>Netherlands</i>	20	18	19	634	577	600	32,5	29,6	28,6
Irlandia <i>Ireland</i>	3	3	8	96	159	382	5,1	5,1	7,3
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	13	14	20	404	363	482	20,3	15,8	16,6
Niemcy <i>Germany</i>	34	38	64	767	992	1 489	5,4	5,7	6,1
Portugalia <i>Portugal</i>	2	4	3	190	196	225	9,5	7,5	7,8
Rosja ^b <i>Russia^b</i>	8	19	36	267	542	1 268	2,1	2,5	3,6
Szkocja <i>Scotland</i>	3	7	14	64	145	390	5,3	11,5	23,9
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	3	4	4	39	60	63	3,3	4,6	3,7
Turcja ^b <i>Turkey^b</i>	20	24	43	1 195	1 214	1 536	14,0	12,3	12,8
Włochy Środkowo-Północne <i>Central and Northern Italy</i>	34	40	51	1 043	1 264	1 447	13,0	13,6	14,2
Włochy Południowo-Wschodnie <i>So- uth-eastern Italy</i>	32	49	75	873	1 203	1 658	16,1	19,4	21,0

a Bez Wielkiego Księstwa Litewskiego; ludność – dane szacunkowe. *b* Część europejska.

a Excluding Grand Duchy of Lithuania; population – estimated data. *b* The European part.

W 1600 r. współczynnik urbanizacji dla miast liczących 10 tys. i więcej ludności wyniósł dla: Polski – 3,4 (w granicach z końca XV w. o obszarze 240 tys. km²), Anglii i Walii – 5,8, Austrii i Węgier – 2,1, Danii, Finlandii, Norwegii i Szwecji – 1,4, Francji – 5,9, Hiszpanii – 11,4, Holandii – 24,3, Niderlandów Płd. – 18,8, Niemiec – 4,1, Portugalii – 14,4, Szkocji – 3,0, Szwajcarii – 2,5, Włoch – 15,1.

In 1600 urban rate for towns with 10 thous. and over population totalled: Poland – 3,4 (within the end of the 15th century borders and area 240 thous. km²), England and Wales – 5,8, Austria and Hungary – 2,1, Denmark, Finland, Norway and Sweden – 1,4, France – 5,9, Spain – 11,4, Netherlands – 24,3, Southern Netherlands – 18,8, Germany – 4,1, Portugal – 14,4, Scotland – 3,0, Switzerland – 2,5, Italy – 15,1.

Na podstawie: C. Kuklo, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 233; P. Malanima, *Urbanization*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, t. I: 1700–1800, Cambridge 2008, s. 259 i 260; J. Luiten van Zanden, *Early modern economic growth. A survey of the European economy, 1500–1800*, w: *Early Modern Capitalism. Economic and social change in Europe, 1400–1800*, red. M. Prak, London-New York 2005, s. 70.

**Tabl. 3. WSPÓLCZYNNIK URBANIZACJI (cd.)**

URBAN RATE (cont.)

C. W 1910 R.

IN 1910

Kraje Countries	Ludność w miastach w % ogółu ludności <i>Urban population in % of total population</i>	Kraje Countries	Ludność w miastach w % ogółu ludności <i>Urban population in % of total population</i>
Galicja <i>Galicja</i>	19,8	Finlandia <i>Finland</i>	15,5
Królestwo Polskie^a <i>Kingdom of Poland^a</i>	22,9	Francja <i>France</i>	41,2
Zabór pruski <i>Prussian Parti- tion</i>	34,7	Niemcy <i>Germany</i>	56,1
Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Belarus</i>	12,0	Rosja – część europejska ^b <i>Russia – the European part^b</i>	14,4
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	78,0	Szwecja <i>Sweden</i>	22,1
		Węgry <i>Hungary</i>	18,8
		Włochy <i>Italy</i>	26,4

a 1913 r. *b* Bez Finlandii i Królestwa Polskiego.*a* 1913. *b* Excluding Finland and Kingdom of Poland.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 180; *Rocznik Statystyczny Królestwa Polskiego z uwzględnieniem innych ziem polskich, Rok 1915*, Warszawa 1916, s. 3, *Rossija 1913 god*, Sankt Petersburg 1995, s. 23.

Tabl. 3. WSPÓŁCZYNNIK URBANIZACJI (dok.)

URBAN RATE (cont.)

D. W LATACH 1930–2010^aIN 1930–2010^a

Lata Years Kraje Countries	Ludność w miastach w % ogółu ludności <i>Urban population in % of total population</i>	Lata Years Kraje Countries	Ludność w miastach w % ogółu ludności <i>Urban population in % of total population</i>
Polska	1931	Francja (dok.)	1990
Poland	1950	<i>France (cont.)</i>	2010
	1970	Hiszpania	1950
	1990	<i>Spain</i>	1970
	2010		1991
Belgia	1930		2010
<i>Belgium</i>	1947	Niemcy ^b	1933
	1973	<i>Germany^b</i>	1950
	1991		1976
	2010		1996
Czechosłowacja	1947		2010
<i>Czechoslovakia</i>	1970	Węgry	1941 ^c
	1988	<i>Hungary</i>	1949
Czechy	2010		1970
<i>Czech Republic</i>			1990
Słowacja	2010		2010
<i>Slovakia</i>		Wielka Brytania	1931
Finlandia	1947	<i>United Kingdom</i>	1951
<i>Finland</i>	1950		1971
	1970		1991
	1989		2010
	2010	Włochy	1936
Francja	1946	<i>Italy</i>	1967
<i>France</i>	1954		1991
	1975		2010

^a Dane spisów powszechnych bądź szacunki ludności według stanu w czerwcu bądź przeciętna liczba ludności w roku. ^b W 1933 r. w granicach z 1937 r.; w latach 1950 i 1976 Republika Federalna Niemiec (RFN). ^c W granicach po II wojnie światowej.

^a Data of censuses or estimated data concerning population as of June, or average population during the year. ^b In 1933 within borders of 1937; in 1950 and 1976 West Germany (FRG). ^c Within borders after the World War II.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948; *Demographic Yearbook 1952*, United Nations, New York 1952, s. 180–185; s. 216–219; *Demographic Yearbook 1955*, United Nations, New York 1955, s. 208–210, 222–228; *Demographic Yearbook 1979*, United Nations, New York 1980, s. 176, 206–208, 666–668; *Demographic Yearbook 1983*, United Nations, New York 1985, s. 902–905; *Demographic Yearbook 1999*, United Nations, New York 2001, s. 98, 136–138; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 78; obliczenia własne.



Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE

Lo- kata Posi- tion	1700		1750		1800	
	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.
1	Londyn <i>London</i>	575	Londyn <i>London</i>	675	Londyn <i>London</i>	948
2	Paryż <i>Paris</i>	500	Paryż <i>Paris</i>	570	Paryż <i>Paris</i>	550
3	Neapol <i>Naples</i>	300	Neapol <i>Naples</i>	339	Neapol <i>Naples</i>	430
4	Amsterdam <i>Amster- dam</i>	200	Amsterdam <i>Amster- dam</i>	210	Moskwa <i>Moscow</i>	300
5	Lizbona <i>Lisbon</i>	180	Lizbona <i>Lisbon</i>	185	Wiedeń <i>Vienna</i>	247
6	Madryt <i>Madrid</i>	140	Wiedeń <i>Vienna</i>	175	Sankt Petersburg <i>Saint Petersburg</i>	220
7	Wenecja <i>Venice</i>	138	Madryt <i>Madrid</i>	160	Amsterdam <i>Amster- dam</i>	217
8	Rzym <i>Rome</i>	135	Rzym <i>Rome</i>	158	Dublin <i>Dublin</i>	200
9	Moskwa <i>Moscow</i>	130	Wenecja <i>Venice</i>	150	Lizbona <i>Lisbon</i>	195
10	Mediolan <i>Milan</i>	125	Moskwa <i>Moscow</i>	130	Berlin <i>Berlin</i>	172
11	Wiedeń <i>Vienna</i>	114	Dublin <i>Dublin</i>	129	Madryt <i>Madrid</i>	168
12	Palermo <i>Palermo</i>	100	Mediolan <i>Milan</i>	124	Rzym <i>Rome</i>	153
13	Lyon <i>Lyon</i>	97	Palermo <i>Palermo</i>	124	Palermo <i>Palermo</i>	139
14	Marsylia <i>Marseille</i> ...	90	Lyon <i>Lyon</i>	114	Wenecja <i>Venice</i>	138
15	Bruksela <i>Brussels</i> ...	80	Berlin <i>Berlin</i>	113	Mediolan <i>Milan</i>	135
16	Florencja <i>Florence</i> ...	72	Sankt Petersburg <i>Saint Petersburg</i>	95	Hamburg <i>Hamburg</i>	130
17	Sewilla <i>Seville</i>	72	Hamburg <i>Hamburg</i>	90	Lyon <i>Lyon</i>	109
18	Grenada <i>Grenada</i>	70	Genua <i>Genoa</i>	87	Kopenhaga <i>Copenha- gen</i>	101
19	Hamburg <i>Hamburg</i>	70	Kopenhaga <i>Copenha- gen</i>	80	Marsylia <i>Marseille</i>	101
20	Antwerpia <i>Antwerp</i>	67	Florencja <i>Florence</i>	74	Barcelona <i>Barcelona</i>	100
21	Genua <i>Genoa</i>	65	Grenada <i>Grenada</i> ...	70	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	96
22	Kopenhaga <i>Copenha- gen</i>	65	Sztokholm <i>Stockholm</i>	70	Sewilla <i>Seville</i>	96
23	Lejda <i>Leiden</i>	65	Bolonia <i>Bologna</i>	69	Genua <i>Genoa</i>	90
24	Gdańsk Gdańsk	64	Turyń <i>Turin</i>	69	Manchester <i>Man- chester</i>	84
25	Bolonia <i>Bologna</i>	63	Marsylia <i>Marseille</i>	68	Edynburg <i>Edinburgh</i>	83

Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lo- kata Posi- tion	1700		1750		1800	
	miasta towns	ludność w tys. <i>popula- tion in thous.</i>	miasta towns	ludność w tys. <i>popula- tion in thous.</i>	miasta towns	ludność w tys. <i>popula- tion in thous.</i>
26	Dublin <i>Dublin</i>	60	Rouen <i>Rouen</i>	66	Liverpool <i>Liverpool</i>	83
27	Lille <i>Lille</i>	60	Sewilla <i>Seville</i>	66	Turyń <i>Turin</i>	82
28	Berlin <i>Berlin</i>	55	Lille <i>Lille</i>	63	Florencja <i>Florence</i>	81
29	Gandawa <i>Ghent</i>	52	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	62	Rouen <i>Rouen</i>	80
30	Belgrad <i>Belgrade</i>	50	Kadyks <i>Cadiz</i>	60	Walencja <i>Valencia</i>	80
31	Rotterdam <i>Rotterdam</i>	50	Królewiec <i>Königsberg</i>	60	Nantes <i>Nantes</i>	77
32	Rouen <i>Rouen</i>	50	Nantes <i>Nantes</i>	60	Praga <i>Praha</i>	76
33	Walencja <i>Valencia</i> ...	50	Walencja <i>Valencia</i>	60	Sztokholm <i>Stockholm</i>	76
34	Praga <i>Praha</i>	48	Bruksela <i>Brussels</i>	59	Cork <i>Cork</i>	75
35	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	45	Praga <i>Praha</i>	59	Birmingham <i>Birmin- gham</i>	71
36	Bukareszt <i>Bucharest</i>	45	Cork <i>Cork</i>	58	Glasgow <i>Glasgow</i> ...	70
37	Liège <i>Liège</i>	45	Drezno <i>Dresden</i>	57	Grenada <i>Grenada</i> ...	70
38	Skopje <i>Skopje</i>	45	Edynburg <i>Edinburgh</i>	57	Kadyks <i>Cadiz</i>	70
39	Tuluza <i>Toulouse</i>	43	Liège <i>Liège</i>	57	Saloniki <i>Thessaloniki</i>	70
40	Drezno <i>Dresden</i>	40	Bukareszt <i>Bucharest</i>	56	Bolonia <i>Bologna</i>	68
41	Kadyks <i>Cadiz</i>	40	Gdańsk <i>Gdańsk</i> ...	55	Bruksela <i>Brussels</i>	66
42	Kolonia <i>Cologne</i>	40	Wrocław <i>Wroclaw</i> ...	55	Bristol <i>Bristol</i>	64
43	Mesyjna <i>Messina</i>	40	Barcelona <i>Barcelona</i>	50	Warszawa <i>Warsza- wa</i>	63
44	Nantes <i>Nantes</i>	40	Bristol <i>Bristol</i>	50	Antwerpia <i>Antwerp</i>	62
45	Norymbergia <i>Nurem- berg</i>	40	Wersal <i>Versailles</i> ...	50	Drezno <i>Dresden</i>	60
46	Saloniki <i>Thessaloniki</i>	40	Saloniki <i>Thessaloniki</i>	45	Królewiec <i>Königsberg</i>	60
47	Smoleńsk <i>Smolensk</i>	40	Weronia <i>Verona</i>	45	Wrocław <i>Wroclaw</i>	60
48	Sofia <i>Sofia</i>	40	Feodosia <i>Feodosia</i>	44	Lille <i>Lille</i>	56
49	Sztokholm <i>Stockholm</i>	40	Gandawa <i>Ghent</i>	44	Gandawa <i>Ghent</i>	55
50	Turyń <i>Turin</i>	40	Kolonia <i>Cologne</i>	44	Liège <i>Liège</i>	55



Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lo- kata Posi- tion	1850 lub or 1851 ^a		1870 lub or 1871 ^a		1890 lub or 1891 ^a		1910 lub or 1911 ^a	
	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.
1	Londyn Lon- don	2 685	Londyn Lon- don	3 890	Londyn Lon- don	5 638	Londyn Lon- don	7 256
2	Paryż Paris	1 053	Paryż Paris	1 852	Paryż Paris	2 448	Paryż Paris	2 888
3	Sankt Peters- burg Saint Petersburg	485	Wiedeń Vien- na	834	Berlin Berlin	1 579	Berlin Berlin	2 071
4	Neapol Na- ples	449	Berlin Berlin	826	Wiedeń Vien- na	1 365	Wiedeń Vien- na	2 031
5	Wiedeń Vien- na	444	Sankt Peters- burg Saint Petersburg	667	Sankt Peters- burg Saint Petersburg	1 003	Sankt Peters- burg Saint Petersburg	1 962
6	Berlin Berlin	419	Moskwa Mos- cow	612	Moskwa Mos- cow	799	Moskwa Mos- cow	1 533
7	Liverpool Li- verpool	376	Glasgow Gla- sgow	522	Glasgow Gla- sgow	658	Glasgow Gla- sgow	1 000
8	Moskwa Mos- cow	365	Liverpool Li- verpool	493	Liverpool Li- verpool	630	Hamburg Hamburg	931
9	Glasgow Gla- sgow	357	Neapol Na- ples	449	Neapol Na- ples	529 ^b	Budapeszt Budapest	880
10	Manchester Manchester	303	Manchester Manchester	351	Budapeszt Budapest	506	Warszawa Warszawa	872
11	Madryt Mad- rid	281	Birmingham Birmingham	344	Manchester Manchester	505	Birmingham Birmingham	840
12	Dublin Dub- lin	272	Madryt Mad- rid	332	Bruksela Bru- ssels	500	Liverpool Li- verpool	753
13	Bruksela Bru- ssels	251	Lyon Lyon ...	323	Birmingham Birmingham	478	Neapol Na- ples	723
14	Mediolan Mi- lan	242	Bruksela Bru- ssels	314	Madryt Mad- rid	470	Bruksela Brussels ...	720
15	Lizbona Lis- bon	240	Marsylia Mar- seille	313	Warszawa Warszawa	454	Manchester Manchester	714
16	Birmingham Birmingham	233	Amsterdam Amsterdam	264	Lyon Lyon	416	Madryt Mad- rid	600
17	Amsterdam Amsterdam	224	Barcelona Barcelona	263 ^b	Amsterdam Amsterdam	408	Monachium Munich	596

a Dane spisów. b Dane szacunkowe.

a Data of censuses. b Estimated data.

Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
 50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lo- kata Posi- tion	1850 lub or 1851 ^a		1870 lub or 1871 ^a		1890 lub or 1891 ^a		1910 lub or 1911 ^a	
	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.
18	Edynburg <i>Edinburgh</i> ...	202	Mediolan <i>Mi- lan</i>	262	Mediolan <i>Mi- lan</i>	408 ^b	Lipsk <i>Leipzig</i>	590
19	Marsylia <i>Mar- seille</i>	194	Leeds <i>Leeds</i>	259	Marsylia <i>Mar- seille</i>	404	Barcelona	587
20	Palermo <i>Pa- lermo</i>	180	Warszawa	252	Barcelona	397	Mediolan <i>Mi- lan</i>	579
21	Budapeszt <i>Budapest</i>	178	Dublin <i>Dub- lin</i>	246	Rzym <i>Rome</i>	382	Amsterdam	574
22	Lyon <i>Lyon</i>	177	Edynburg <i>Edinburgh</i>	244	Leeds <i>Leeds</i>	368	Kopenhaga	559
23	Barcelona <i>Barcelona</i>	175	Rzym <i>Rome</i>	244	Monachium <i>Munich</i>	349	Marsylia <i>Mar- seille</i>	551
24	Rzym <i>Rome</i>	175	Hamburg <i>Hamburg</i> ...	240	Edynburg <i>Edinburgh</i>	342	Drezno <i>Dres- den</i>	548
25	Warszawa Warszawa	160	Sheffield <i>Sheffield</i> ...	240	Wrocław <i>Wrocław</i> ...	335	Rzym <i>Rome</i>	542
26	Bristol <i>Bristol</i>	137	Lizbona <i>Lis- bon</i>	233 ^b	Hamburg <i>Hamburg</i>	324	Kolonia Co- <i>logne</i>	517
27	Sheffield <i>She- ffield</i>	135	Palermo <i>Pa- lermo</i>	219	Sheffield <i>She- ffield</i>	324	Wrocław <i>Wro- claw</i>	512
28	Turyń <i>Turin</i>	137	Turyń <i>Turin</i>	208	Odessa <i>Ode- ssa</i>	314	Odessa <i>Ode- ssa</i>	506
29	Hamburg <i>Hamburg</i>	132	Wrocław <i>Wro- claw</i>	208	Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	313	Kijów <i>Kiev</i> ...	505
30	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	131	Budapeszt <i>Budapest</i>	202	Lizbona <i>Lis- bon</i>	301	Sheffield <i>She- ffield</i>	465
31	Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	129	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	194	Lipsk <i>Leipzig</i>	295	Lyon <i>Lyon</i> ...	460
32	Bukareszt <i>Bucharest</i>	120	Bristol <i>Bristol</i>	183	Turyń <i>Turin</i>	295 ^b	Leeds <i>Leeds</i>	453
33	Genua <i>Genoa</i>	120	Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	181	Bristol <i>Bristol</i>	289	Lizbona <i>Lis- bon</i>	435
34	Praga <i>Praha</i>	118	Drezno <i>Dres- den</i>	177	Kolonia Co- <i>logne</i>	282	Rotterdam	427

a Dane spisów. *b* Dane szacunkowe.

a Census data. *b* Estimated data.

Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lo- kata Posi- tion	1850 lub or 1851 ^a		1870 lub or 1871 ^a		1890 lub or 1891 ^a		1910 lub or 1911 ^a	
	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	ludność w tys. popula- tion in thous.
35	Wrocław <i>Wro- claw</i>	111	Belfast <i>Bel- fast</i>	174	Palermo <i>Pa- lermo</i>	278 ^b	Turyń <i>Turin</i> Frankfurt nad Menem <i>Frankfurt am Main</i> ...	427
36	Monachium <i>Munich</i>	110	Monachium <i>Munich</i>	169	Drezno <i>Dres- den</i>	277	<i>Frankfurt am Main</i> ...	415
37	Florencja <i>Flo- rence</i>	106	Florencja <i>Flo- rence</i>	167	Belfast <i>Bel- fast</i>	273	Łódź Łódź Edynburg <i>Edinburgh</i>	408 401
38	Sevilla <i>Seville</i>	106	Praga <i>Praha</i>	157	Bradford <i>Bra- dford</i>	266	Belfast <i>Bel- fast</i>	387
39	Wenecja <i>Ve- nice</i>	106	Bradford <i>Bra- dford</i>	147	Bordeaux <i>Bordeaux</i>	252	Düsseldorf <i>Düsseldorf</i>	359
40	Bradford <i>Bradford</i> ...	104	Wuppertal <i>Wuppertal</i>	146	Sztokholm <i>Stockholm</i>	246	Düsseldorf <i>Düsseldorf</i>	357
41	Rouen <i>Rouen</i>	104	Bukareszt <i>Bucharest</i>	142	Dublin <i>Dublin</i>	245	Bristol <i>Bristol</i>	342
42	Belfast <i>Bel- fast</i>	103	Sztokholm <i>Stockholm</i>	136	Wuppertal <i>Wuppertal</i>	242	Palermo <i>Pa- lermo</i>	342
43	Drezno <i>Dres- den</i>	97	Genua <i>Genoa</i>	130	Antwerpia <i>Antwerp</i> ...	224	Sztokholm <i>Stockholm</i>	342
44	Kolonia Co- <i>logne</i>	97	Kolonia Co- <i>logne</i>	129	Bukareszt <i>Bucharest</i>	220	Bukareszt <i>Bucharest</i>	241
45	Nantes <i>Nan- tes</i>	96	Wenecja <i>Ve- nice</i>	129	Rotterdam <i>Rotterdam</i>	202	Wuppertal <i>Wuppertal</i>	339
46	Tuluza <i>Toul- ouse</i>	94	Antwerpia <i>Antwerp</i>	127	Ryga <i>Riga</i> ...	196	Norymberga <i>Nuremberg</i>	333
47	Sztokholm <i>Stockholm</i>	93	Tuluza <i>Toul- ouse</i>	125	Charków <i>Kharkiv</i> ...	188	Ryga <i>Riga</i> ...	331
48	Odessa <i>Odes- sa</i>	90	Odessa <i>Odes- sa</i>	121	Kijów <i>Kiev</i>	184	Dublin <i>Dublin</i>	305
49	Rotterdam <i>Rotterdam</i>	90	Bolonia <i>Bo- logna</i>	116	Praga <i>Praha</i> Frankfurt nad Menem <i>Frankfurt am Main</i> ...	184	Antwerpia <i>Antwerp</i>	302
50	Walencja <i>Va- lencia</i>	90	Rotterdam <i>Rotterdam</i>	116	Frankfurt nad Menem <i>Frankfurt am Main</i> ...	180	Hanower <i>Ha- nover</i>	302

a Dane spisów. *b* Dane szacunkowe.

a Census data. *b* Estimated data.

Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
 50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lokata Position	1930 lub or 1931		1950 ^a		2010 ^b		
	miasta towns	ludność w tys. population in thous.	miasta towns	ludność ^c w tys. population ^c in thous.	miasta towns	ludność w tys. population in thous.	
						zespół miejski urban agglomeration	miasta city proper
1	Londyn ^d London ^d	8 216	Londyn London ...	3 348	Moskwa Moscow	13 500	10 470
2	Berlin Berlin	4 243	Paryż Paris	2 850	Paryż Paris	11 694	2 211
3	Paryż ^e Paris ^e	2 891	Berlin Zachodni West Berlin	2 147	Stambuł Istanbul	.	10 757
4	Moskwa Moscow	2 029	Wiedeń Vienna ...	1 766	Londyn London	7 669	.
5	Wiedeń Vienna ...	1 874	Madryt Madrid ...	1 618	Madryt Madrid ...	5 762	3 213
6	Leningrad Lenin- grad	1 690	Hamburg Hamburg	1 606	Sankt Petersburg Saint Petersburg	.	4 568
7	Warszawa War- szawa	1 179	Rzym Rome	1 556	Rzym Rome	4 194	2 744
8	Hamburg Ham- burg	1 129	Barcelona Barce- lona	1 280	Berlin Berlin	3 461
9	Glasgow Glasgow	1 093	Mediolan Milan ...	1 261	Ateny Athens	3 188	800
10	Rzym Rome	1 008	Berlin Wschodni East Berlin	1 190	Mediolan Milan ...	3 157	1 324
11	Budapeszt Buda- pest	1 006	Birmingham Bir- mingham	1 113	Neapol Naples ...	3 081	963
12	Birmingham Bir- mingham	1 003	Glasgow Glasgow	1 090	Lizbona Lisbon ...	2 812	490
13	Mediolan Milan ...	992	Budapeszt Buda- pest	1 058	Kijów Kiev	2 766
14	Liverpool Liverpool	856	Praga Praha	932	Birmingham Bir- mingham	2 639	1 029
15	Praga Praha	849	Bukareszt Bucha- rest	886	Manchester Man- chester	2 601	484

a, b Ostatnie dostępne dane dla poszczególnych miast z przedziału lat: *a* – 1946–1954; bez miast z europejskiej części ZSRR (dane pochodzą dopiero z 1956 r.), *b* – 2001–2010. *c* Ludność miast bez przedmieść zaliczanych do zespołów miejskich. *d* Wielki Londyn (z przedmieściami); ludność Londynu bez przedmieść była o połowę mniejsza (w 1937 r. ludność z przedmieściami wynosiła 8 655 tys., bez przedmieść – 4 095 tys.). *e* Ludność bez przedmieść (w 1936 r. ludność Paryża z przedmieściami wynosiła 4 963 tys., bez przedmieść – 2 830 tys.).

a, b Last available data concerning particular towns in the time range: *a* – 1946–1954; excluding towns in European part of Soviet Union (data gathered in 1956 barely), *b* – 2001–2010. *c* Urban population excluding suburbs rated among town complexes. *d* The Great London (including suburbs); population of London excluding suburbs totalled half as much (in 1937 population including suburbs totaled 8 655 thous., excluding suburbs – 4 095 thous.). *e* Population excluding suburbs (in 1936 population of Paris including suburbs totaled 4 963 thous., excluding suburbs – 2 830 thous.).



Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (cd.)
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lo- kata Posi- tion	1930 lub or 1931		1950 ^a		2010 ^b		
	miasta towns	lud- ność w tys. popula- tion in thous.	miasta towns	lud- ność ^c w tys. popula- tion ^c in thous.	miasta towns	ludność w tys. population in thous.	
						zespół miejski urban agglomera- tion	miasta city proper
16	Bruksela <i>Brussels</i>	840	Neapol <i>Naples</i>	885	Hamburg <i>Hamburg</i> Budapeszt <i>Buda- pest</i>	2 549	1 786
17	Neapol <i>Naples</i>	839	Monachium <i>Munich</i> Amsterdam <i>Am- sterdam</i>	832	Turyń <i>Turin</i>	2 394	1 722
18	Madryt <i>Madrid</i>	834	Warszawa War- szawa	804	Leeds <i>Leeds</i>	2 302	910
19	Barcelona <i>Barcelo- na</i>	783	Lizbona <i>Lisbon</i>	804	Wiedeń <i>Vienna</i>	2 227	788
20	Kopenhaga <i>Copen- hagen</i>	771	Liverpool <i>Liverpool</i> Kopenhaga <i>Copen- hagen</i>	790	Sztokholm <i>Stock- holm</i>	2 000	1 699
21	Manchester <i>Man- chester</i>	766	Turyń <i>Turin</i>	789	Bukareszt <i>Bucha- rest</i>	1 981	847
22	Kolonia <i>Cologne</i> ...	757	Manchester <i>Man- chester</i>	768	Monachium <i>Munich</i>	.	1 942
23	Amsterdam <i>Am- sterdam</i>	752	Marsylia <i>Marseille</i>	744	Monachium <i>Munich</i>	1 941	1 353
24	Monachium <i>Munich</i>	735	Genua <i>Genoa</i>	711	Monachium <i>Munich</i>	1 941	1 353
25	Lipsk <i>Leipzig</i>	713	Rotterdam <i>Rotter- dam</i>	703	Monachium <i>Munich</i>	1 757	476
26	Essen <i>Essen</i>	654	Łódź <i>Łódź</i>	703	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 711
27	Drezno <i>Dresden</i>	642	Lipsk <i>Leipzig</i>	661	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 711
28	Bukareszt <i>Bucha- rest</i>	631	Essen <i>Essen</i>	648	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 621	1 119
29	Wrocław <i>Wrocław</i>	625	Kolonia <i>Cologne</i> ...	646	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 618	851
30	Marsylia <i>Marseille</i>	610	Ateny <i>Athens</i>	620	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 618	851
31	Genua <i>Genoa</i>	608	Haga <i>Hague</i>	608	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 616
32	Łódź <i>Łódź</i>	605	Frankfurt nad Menem <i>Frankfurt am Main</i>	608	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 534	780
33	Turyń <i>Turin</i>	597	Sheffield <i>Sheffield</i>	605	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 534	780
34	Lizbona <i>Lisbon</i>	594	Sheffield <i>Sheffield</i>	595	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 464
35	Rotterdam <i>Rotter- dam</i>	582	Sheffield <i>Sheffield</i>	565	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 351	441
36	Antwerpia ^d <i>Ant- werp</i> ^d	576	Sheffield <i>Sheffield</i>	533	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 317	547
37	Frankfurt nad Me- nem <i>Frankfurt am Main</i>	556	Sheffield <i>Sheffield</i>	532	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 299
			Sheffield <i>Sheffield</i>	522	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 250	656
			Sheffield <i>Sheffield</i>	513	Warszawa <i>War- szawa</i>	1 181	528

a–c Notki patrz na str. 64. d Wielka Antwerpia.

a–c See footnotes on page 64. d The Great Antwerp.

Tabl. 4. 50 NAJWIĘKSZYCH MIAST W EUROPIE (dok.)
50 THE LARGEST TOWNS OF EUROPE (cont.)

Lokata Position	1930 lub or 1931		1950 ^a		2010 ^b		
	miasta towns	ludność w tys. population in thous.	miasta towns	ludność ^c w tys. population ^c in thous.	miasta towns	ludność w tys. population in thous.	
						zespół miejski urban agglomeration	miasta city proper
38	Dortmund Dortmund	541	Walencja Valencia Dortmund Dortmund	509	Rotterdam Rotterdam	1 168	610
39	Sheffield Sheffield	518	Sheffield Sheffield	507	Samara Samara	1 165
40	Kijów Kiev	514	Leeds Leeds	505	Sofia Sofia	1 165
41	Sztokholm Stockholm	502	Düsseldorf Düsseldorf	501	Kazań Kazan	1 144
42	Düsseldorf Düsseldorf	499	Stuttgart Stuttgart	498	Dniepropietrowsk Dnipropetrovsk	1 108
43	Leeds Leeds	483	Lyon Lyon	471	Newcastle upon Tyne Newcastle upon Tyne	1 106	284
44	Lyon Lyon	460	Belgrad Belgrade	470	Rostów nad Donem Rostov am Donu	1 090
45	Ateny Athens	453	Drezno Dresden Edynburg Edin- burgh	468	Ufa Ufa	1 062
46	Hanower Hanover	444	Hannover Hannover	467	Dublin Dublin	1 060	506
47	Duisburg Duis- burg	440	Brema Bremen	445	Bruksela Brussels	1 049	163
48	Edynburg Edin- burgh	439	Belfast Belfast	444	Wołgograd Wolgo- grad	1 021
49	Haga Hague	437	Hannover Hannover	444	Bordeaux Bor- deaux	1 009	236
50	Odessa Odessa	421	Bristol Bristol	443	Walencja Valencia	807

a–c Notki patrz na str. 64.

a–c See footnotes on page 64.

Na podstawie: J. Baszanowski, *Przemiany demograficzne w Gdańsku w latach 1601–1846 w świetle tabel ruchu naturalnego*, Gdańsk 1995, s. 142 i 143; *Demographic Yearbook 1955*, New York 1955, s. 178–183; *Demographic Yearbook 1960*, United Nations, New York 1960, s. 325–348; *Histoire des populations de l'Europe*, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, Paris 1998, s. 211; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 39; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics Europe, 1790–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 74–76; *Rocznik Demograficzny 2012*, Warszawa 2012, s. 87 i 88; *Total population in Urban Audit cities. Standard living conditions in Urban Audit cities, core city*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.



Tabl. 5. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU
STRUCTURE OF POPULATION BY AGE

A. W LATACH 1459–1798^a
 IN 1459–1798^a

Kraje Countries	Miejowości Localities	Lata Years	Ogółem Grand total	W wieku lat At age					
				0–19			20–39	40–59	60 i więcej and more
				razem total	0–9	10–19			
Miasta Urban areas									
Polska	Dobre Miasto	1695	100,0	44,8	23,1	21,7	33,0	17,3	4,9
Poland	Kraków	1791	100,0	34,7	15,1	19,6	38,1	19,6	7,6
	Olkusz	1791	100,0	41,9	25,2	16,7	30,0	22,2	5,9
	Warszawa	1791	100,0	36,4	21,1	15,3	37,6	20,1	5,9
	Wieluń	1791	100,0	36,5	19,4	17,1	34,3	20,6	8,6
Czechy	Poděbrady	1651	100,0	43,8	25,7	18,1	28,8	23,4	4,0
<i>Czechia</i>	Rokycany	1651	100,0	38,8	20,6	18,2	31,6	24,5	5,1
Francja	Beauvais	1765	100,0	36,3	19,3	17,0	29,2	22,1	12,4
<i>France</i>									
Szwajcaria	Genewa	1798	100,0	32,9	17,0	15,9	33,4	22,8	10,9
<i>Switzerland</i>									
Włochy	Rzym	1650	100,0	34,7	18,1	16,6	37,6	24,7	3,0
<i>Italy</i>									
Wieś Rural areas									
Polska	parafia Dobre Miasto	1695	100,0	46,4	19,9	26,5	31,5	17,5	4,6
Poland	Dobre Miasto parish								
	Kujawy	1791	100,0	44,7	25,5	19,2	32,7	17,3	5,3
Czechy	Poděbrady	1651	100,0	48,3	30,9	17,4	33,4	16,3	2,0
<i>Czechia</i>	Rokycany	1651	100,0	48,5	27,9	20,6	29,3	19,0	3,1
Francja	Baronie Pirenejskie	1793	100,0	41,6	.	.	47,8		10,6
<i>France</i>									
Włochy	Confienza	1459	100,0	44,6	.	.	49,4		6,0
<i>Italy</i>	Garlasco	1459	100,0	47,8	.	.	45,5		6,7

a Dane dotyczą ludności obecnej.

a Data concern the population at the present.

Na podstawie:
 On the basis:

S. Borowski, *Próba odtworzenia struktur społecznych i procesów demograficznych na Warmii u schyłku XVII w. na przykładzie Dobrego Miasta i okolicy*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. VIII, Warszawa 1975, s. 132; A. Fauve-Chamoux, *Starość w rodach pirenejskich w XVIII i XIX wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XVIII, Warszawa 1991, s. 152; J. Ganiagne, *Beauvais au XVIIIe siècle. Population et cadre urbain*, Paris 1999, s. 51; M. Kopczyński, *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998, s. 74; C. Kuklo, *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*, Białystok 1998, s. 249, 252–254; F. Leverotti, *Alcune osservazioni sulle strutture delle famiglie contadine nell'Italia padana del Basso Medioevo a partire dal famulato*, „Popolazione e storia”, nr 2, Udine 2001, s. 22; E. Maur, *Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté*, w: *Příspěvky k historické demografii Čech 17.–18. století*, Praha 1972, s. 53; A. Perrenoud, *La population de Genève du seizième au début du dix-neuvième siècle. Étude démographique*, Genève 1979, s. 532; E. Sonino, *In the male city: the status animarum of Rome in the seventeenth century*, w: *Socio-economic consequences of sex ratios in historical perspectives, 1500–1900*, red. A. Fauve-Chamoux, S. Sogner, Milan 1994, s. 23.

Tabl. 5. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU (cd.)
STRUCTURE OF POPULATION BY AGE (cont.)

B. W LATACH 1866–1911
 IN 1866–1911

Lata Years Kraje Countries		Ogółem Grand total	W wieku lat At age					
			0–19			20–39	40–59	60 i więcej and more
			razem total	0–9	10–19			
Galicja	1869	100,0	47,8	28,3	19,5	31,1	17,5	3,6
Galicja	1890	100,0	47,8	26,8	21,0	29,6	17,6	5,0
	1910	100,0	52,0	30,5	21,5	25,8	16,8	5,4
Królestwo Polskie	1897	100,0	49,2	28,2	21,0	30,3	14,3	6,2
Kingdom of Poland								
Anglia i Walia	1871	100,0	45,7	25,5	20,2	29,4	17,4	7,5
England and Wales	1897	100,0	45,3	24,0	21,3	30,3	17,0	7,4
	1911	100,0	39,9	20,9	19,0	32,6	19,5	8,0
Austria	1869	100,0	43,5	24,1	19,4	30,0	19,9	6,7
Austria	1890	100,0	43,7	23,9	19,8	29,3	19,1	7,9
	1910	100,0	46,2	26,3	19,9	28,1	18,2	7,5
Francja	1866	100,0	35,5	18,6	16,9	30,5	22,8	11,2
France	1891	100,0	35,0	17,5	17,5	30,1	22,4	12,5
	1911	100,0	33,6	17,1	16,5	30,5	23,1	12,8
Hiszpania	1887	100,0	41,5	22,9	18,6	31,5	19,5	7,5
Spain	1910	100,0	42,5	23,1	19,4	28,3	19,8	9,4
Niemcy	1871	100,0	43,4	23,9	19,5	29,9	19,0	7,7
Germany	1890	100,0	44,9	24,2	20,7	28,9	18,2	8,0
	1910	100,0	43,7	23,4	20,3	30,3	18,1	7,9
Szwecja	1870	100,0	43,8	23,1	20,7	27,9	20,2	8,1
Sweden	1890	100,0	42,3	23,1	19,2	27,1	19,2	11,4
	1910	100,0	41,0	21,8	19,2	28,0	19,0	12,0
Węgry ^a	1869	100,0	46,5	26,2	20,3	30,8	17,6	5,0
Hungary ^a	1890	100,0	45,4	26,2	19,2	29,2	18,6	6,9
	1910	100,0	45,4	24,5	20,9	27,6	18,8	8,2
Włochy	1871	100,0	41,5	22,4	19,1	29,9	19,9	8,7
Italy	1911	100,0	43,3	23,3	20,0	27,4	19,1	10,2

^a Całe ówczesne Królestwo Węgier.

^a The whole of Kingdom of Hungary of that time.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 175 i 176;
 On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998,
 s. 13–45.

**Tabl. 5. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU (cd.)**

STRUCTURE OF POPULATION BY AGE (cont.)

C. W LATACH 1920–2010^aIN 1920–2010^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W wieku lat At age			
		0–19	20–64	65 i więcej and more	
Polska	1931	100,0	42,9	52,2	4,9
Poland	1957	100,0	39,8	54,6	5,6
	1970	100,0	37,6	54,2	8,2
	1990	100,0	32,5	57,3	10,2
	2010^b	100,0	21,1	65,1	13,8
Finlandia	1930	100,0	37,6	55,9	6,5
<i>Finland</i>	1959	100,0	38,3	54,6	7,1
	1973	100,0	31,3	58,6	10,1
	1989	100,0	25,4	61,3	13,3
	2010 ^c	100,0	22,9	60,1	17,0
Francja	1931	100,0	30,3	60,2	9,5
<i>France</i>	1959	100,0	32,0	56,4	11,6
	1975	100,0	32,0	54,7	13,3
	1990	100,0	27,7	58,3	14,0
	2010 ^c	100,0	24,4	58,8	16,8
Hiszpania	1920	100,0	41,9	48,3 ^d	9,8 ^e
<i>Spain</i>	1950	100,0	35,8	56,9	7,3
	1970	100,0	35,8	54,5	9,7
	1989	100,0	28,9	58,1	13,0
	2010 ^f	100,0	19,8	63,2	17,0
Niemcy ^g	1933	100,0	30,4	62,5	7,1
<i>Germany^g</i>	1959	100,0	29,4	60,1	10,5
	1974	100,0	29,3	56,7	14,0
	1990 ^c	100,0	21,8	63,3	14,9
	2010 ^c	100,0	18,8	60,5	20,7
Węgry	1930	100,0	37,1	56,6	6,3
<i>Hungary</i>	1960	100,0	33,1	53,2	13,7
	1976	100,0	27,7	59,6	12,7
	1989	100,0	27,8	59,1	13,1
	2010 ^c	100,0	20,7	62,7	16,6

^a Dane na podstawie spisów bądź szacunków. ^b, ^c, ^f Stan w dniu: ^b – 31 XII, ^c – 1 I, ^f – 1 VII. ^d, ^e W wieku: ^d – 20–59 lat, ^e – 60 lat i więcej. ^g W latach 1959 i 1974 Republika Federalna Niemiec (RFN).

^a Based on censuses or estimated data. ^b, ^c, ^f As of: ^b – 31 XII, ^c – 1 I, ^f – 1 VII. ^d, ^e At age: ^d – 20–59, ^e – 60 and more. ^g In 1959 and 1974 West Germany (FRG).

Tabl. 5. STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU (dok.)

STRUCTURE OF POPULATION BY AGE (cont.)

C. W LATACH 1920–2010^a (dok.)IN 1920–2010^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W wieku lat At age			
		0–19	20–64	65 i więcej and more	
Wielka Brytania ^h <i>United Kingdom</i> ^h	1931	100,0	32,4	60,2	7,4
	1959	100,0	29,9	58,5	11,6
	1975	100,0	30,7	55,3	14,0
	1990	100,0	25,8	58,5	15,7
	2008 ^f	100,0	24,0	59,8	16,2
Włochy <i>Italy</i>	1936	100,0	37,7	54,9	7,4
	1951	100,0	34,8	57,0	8,2
	1976	100,0	31,3	56,4	12,3
	1988	100,0	25,8	60,5	13,7
	2010 ^c	100,0	19,0	60,8	20,2

a, c, f Notki patrz na str. 69. h W 1931 r. Anglia i Walia.

a, c, f See footnotes on page 69. h In 1931 England and Wales.

Na podstawie: Demografia 1992, Warszawa 1992, s. 260 i 261; Rocznik Demograficzny 2011, Warszawa 2011, s. 61 i 62, 465; Rocznik Statystyczny 1959, Warszawa 1959, s. 23, 412, 459; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010, Warszawa 2010, s. 778; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Warszawa 2012, s. 190; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 32; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 54; Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 26–30.

Tabl. 6. MAŁŻEŃSTWA I ROZWODY

MARRIAGES AND DIVORCES

A. W LATACH 1641–1799

IN 1641–1799

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Lata Years	Małżeństwa na 1 000 ludności ^a Marriages per 1 000 population ^a
Miasta Urban areas			
Polska Poland	Brzeżany	1783–1792	6,9
		1641–1650	7,1
	Gdańsk	1681–1690	8,9
		1741–1750	7,6
		1781–1790	10,1
	Poznań	1793–1799	13,8
	Warszawa	1800	9,5

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne.

a In long-term period – annual averages.



Tabl. 6. MAŁŻEŃSTWA I ROZWODY (cd.)
MARRIAGES AND DIVORCES (cont.)

A. W LATACH 1641–1799 (dok.)
 IN 1641–1799 (cont.)

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Lata Years	Małżeństwa na 1 000 ludności ^a Marriages per 1 000 population ^a
Miasta (dok.) Urban areas (cont.)			
Szwajcaria Switzerland	Genewa	1711	8,6 ^b
	Mantua	1790–1795	7,1 ^c
Włochy Italy	Monza	1700–1799	10,3
	Treviglio	1700–1799	7,4
Wieś Rural areas			
Polska Poland	parafia Bejsce Bejsce parish	koniec XVIII w. end of the 17th century	10,3
	parafia Brzeżany Brzeżany parish	1783–1792	10,9
	dekanat Rzeszów Rzeszów decanate	1785	10,6
	Ziemia Wieluńska Wieluń region	1788–1792	8,5
Włochy Italy	okręg Monza Monza district	1700–1799	9,4

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. b, c Miasto: b – z przedmieściami, c – w murach.

a In long-term period – annual averages. b, c Town: b – with suburb, c – in walls.

Na podstawie: J. Bazanowski, *Przemiany demograficzne w Gdańsku w latach 1601–1846 w świetle tabel ruchu naturalnego ludności*, Gdańsk 1995, s. 144 i 145;
 On the basis: C. M. Belfanti, *Bilan démographique et bilan économique Mantoue au cours de la seconde moitié du XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 159; M. Kędelski, *Rozwój demograficzny Poznania w XVIII i na początku XIX wieku*, Poznań 1992, s. 140; A. Perrenoud, *La population de Genève du seizième au début du dix-neuvième siècle. Étude démographique*, Genève 1979, s. 371; E. Piasecki, *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990, s. 93; B. Puczyński, *Ludność Brzeżan i okolicy w XVII i XVIII wieku*, „Przeszłość demograficzna Polski”, t. VI, Warszawa 1973, s. 46; S. Rejman, *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne*, Rzeszów 2006, s. 63 i 64; P. Sala, *Le bilan démographique de la Lombardie autrichienne au cours du XVIIIe siècle. La croissance des „bourgs moyens”*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 134; S. Szymkiewicz, *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*, Warszawa 1959, s. 276 i 280; obliczenia własne.



Tabl. 6. MAŁŻEŃSTWA I ROZWODY (dok.)
MARRIAGES AND DIVORCES (cont.)

B. W LATACH 1935–2010^a
 IN 1935–2010^a

Lata Years Kraje Countries	Małżeństwa zawarte Marriages contracted	Rozwody Divorces	Lata Years Kraje Countries	Małżeństwa zawarte Marriages contracted	Rozwody Divorces
	na 1 000 ludności per 1 000 population			na 1 000 ludności per 1 000 population	
Polska 1936–1938	8,2	0,4^b	Niemcy ^c 1935–1939	9,7	0,9 ^b
Poland 1950	10,8	0,4	<i>Germany^c</i> 1950	10,8	1,6
1970	8,5	1,1	1970	7,3	1,3
1990	6,7	1,1	1990	6,5	1,9
2010	5,9	1,6	2010	4,7	2,3
Finlandia 1935–1939	8,6	0,4 ^b	Węgry 1935–1939	8,5	0,5 ^b
<i>Finland</i> 1950	8,5	0,9	<i>Hungary</i> 1950	11,4	1,2
1970	8,8	1,3	1970	9,3	2,2
1990	5,0	2,6	1990	6,4	2,4
2010	5,6	2,5	2010	3,6	2,4
Francja 1935–1939	6,7	0,5 ^b	Wielka Bry- 1935–1939	8,9	0,2 ^b
<i>France</i> 1950	7,9	0,9	tania ^d 1950	8,1	0,7
1970	7,8	0,8	<i>United Kin-</i> 1970	8,5	1,2
1990	5,1	1,9	<i>gdom^d</i> 1990	6,5	2,9
2010	3,8	2,1	2009	4,3	2,0
Hiszpania 1935–1939	5,5	.	Włochy 1935–1939	7,5	.
<i>Spain</i> 1950	7,5	.	<i>Italy</i> 1950	7,7	.
1970	7,4	.	1970	7,4	0,3
1990	5,7	0,6	1990	5,6	0,5
2010	3,6	2,2	2010	3,6	0,9 ^e

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. ^b 1939 r. ^c W latach 1950 i 1970 Republika Federalna Niemiec (RFN). ^d W latach 1935–1939 Anglia i Walia. ^e 2009 r.

^a In long-term period – annual averages. ^b 1939. ^c In 1950 and 1970 West Germany (FRG). ^d In 1935–1939 England and Wales. ^e 2009.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 462; *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 412 i 413; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 38; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 43; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 77; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 99.



Tabl. 7. ŚREDNI WIEK NOWOŻEŃCÓW
MEAN AGE OF BRIDEGROOMS AND BRIDES
 A. W LATACH 1427–1829
 IN 1427–1829

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Lata Years	Kawalerowie Single males	Panny Single females
Miasta Urban areas				
Polska <i>Poland</i>	Brzeźany	1784–1800	26,0	20,9
	Gdańsk	XV–XVI w. 15th–16th century	30,0	15,0–20,0
	Ostrów Mazowiecka	XVIII w. 18th century	27,0	23,0
	Poznań	1800–1815	29,0	24,6
	Toruń	1636–1700	28,4	22,2
	Warszawa	XVII w. 17th century	25,9	20,8
			1740–1769 1770–1799	28,8 29,0
Anglia <i>England</i>	x	1700–1749	$\frac{28,4}{27,1}$ ^a	$\frac{26,6}{26,5}$ ^a
	x	1750–1799	$\frac{25,6}{26,4}$ ^a	$\frac{24,6}{24,8}$ ^a
Czechy <i>Czechia</i>	Brno	1710–1769	29,6	24,9
	Budyně	1701–1750	27,5	23,7
	Domažlice	1700–1749	31,2	27,3
	Jablonec	1700–1759	25,9	25,0
	Praga	1701–1784	29,1	26,3
Francja <i>France</i>	Lyon	1700–1750	29,0	25,2
	Meulan	1660–1739	26,5	25,1
		1740–1789	27,6	26,2
	Paryż	1790–1829	$\frac{25,9}{24,8}$ ^b	$\frac{20,5}{19,9}$ ^b
	Reims	1668–1699	27,7	24,3
		1775–1791	28,2	26,7
	Rouen	1670–1699	26,3	24,4
	1790–1792	27,9	26,2	
	Verdun	1750–1790	27,8	26,3
Hiszpania <i>Spain</i>	x	przed 1787 <i>before</i>	26,1	23,2
Holandia <i>Holland</i>	Amsterdam	1626–1627	25,7	24,5
		1676–1677	27,7	26,5
		1796	28,3	26,1
	Duiven	1711–1750	29,7	28,5
	Maasland	1650–1699	26,8	26,7
		1700–1749	28,2	25,9
	Zierikzee	1500–1549	30,6 ^c	25,3 ^c
		1650–1699	30,6 ^c	25,0 ^c

a, c, Dane dotyczą: a – w liczniku – rzemieślników, w mianowniku – robotników przemysłowych, c – miejscowego patrycjatu. b W mianowniku mediana dla burżuazji żydowskiej.

a Data concern: a – in numerator – craftsmen, in denominator – industrial workers, c – local patricians. b In denominator median for jewish bourgeoisie.

Tabl. 7. ŚREDNI WIEK NOWOŻEŃCÓW (cd.)
MEAN AGE OF BRIDEGROOMS AND BRIDES (cont.)

A. W LATACH 1427–1829 (cd.)
IN 1427–1829 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Kawalerowie <i>Single males</i>	Panny <i>Single females</i>
Miasta (dok.) Urban areas (cont.)				
Niemcy <i>Germany</i>	Giessen	1721–1730	27,8	25,7
	Moguncja	1721–1730	28,2	23,1
	Oppenheim	1650–1794	26,9	23,1
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	Lucerna	1786–1795	29,3	27,2
	Olten	1600–1650	26,1	23,2
		1741–1780	26,7	27,1
Włochy <i>Italy</i>	Gubbio	XVIII w. <i>18th century</i>	28,5	23,2
	Florencja	1427	30,0	18,0
Wieś Rural areas				
Polska <i>Poland</i>	Bejsce	1781–1800	26,6	20,5
	parafia Brzeżany	1784–1800	24,8	19,0
	Brzeżany parish			
	Krapkowice	1761–1800	25,0	22,0
	Szaradowo	1731–1800	27,4	21,9
	Wieleń	druga połowa		
		XVIII w.	28,2	22,3
		2nd half of the		
		18th century		
Anglia <i>England</i>	x	1700–1749	27,0	25,2
	x	1750–1799	26,1	24,3
Czechy <i>Czechia</i>	Podivíně	1784–1790	25,4 ^a	22,0 ^a
	Zdechovice	1785–1799	25,8	22,6
Dania <i>Denmark</i>	Sejerø	1700–1739	27,8	27,0
		1780–1799	25,2	23,5
	Sandsavaer	1750–1801	27,1 ^b	26,3 ^b
			29,4	26,0
	Ullensaker	1733–1789	28,6 ^c	28,6 ^c
Francja <i>France</i>	Bas-Quercy	1700–1739	27,0	23,7
		1762–1792	27,1	26,3
	Crulai	1674–1742	27,5	25,1
		1770–1789	27,2	26,8
	Thézels (Quercy)	1700–1766	26,8	23,8
		1767–1792	27,1	26,3
	Tourouvre-au-Perche	1665–1699	26,7	22,8
		1735–1770	26,8	25,9

a–c Dane dotyczą: *a* – ludności żydowskiej, *b* – robotników w manufakturach metalurgicznych, *c* – w liczniku – dzierżawców, w mianowniku – chłopów.

a–c Data concern: *a* – jewish population, *b* – workers in metallurgic workshops, *c* – in numerator – leaseholders, in denominator – peasants.



Tabl. 7. ŚREDNI WIEK NOWOŻEŃCÓW (cd.)
MEAN AGE OF BRIDEGROOMS AND BRIDES (cont.)

A. W LATACH 1427–1829 (dok.)
 IN 1427–1829 (cont.)

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Lata Years	Kawalerowie Single males	Panny Single females
Wieś (dok.) Rural areas (cont.)				
Hiszpania <i>Spain</i>	Galicja	przed 1787 <i>before</i>	25,8	25,7
Holandia <i>Holland</i>	Groningen	1721–1740	31,0	27,1
Niemcy <i>Germany</i>	Belm	1781–1800	27,7	25,2
		1681–1690	29,4	26,3
		1741–1750	29,3	27,5
		1791–1800	28,8	26,0
	14 parafii ^a <i>14 parishes^a</i>	1700–1749	26,7 ^b	24,1 ^b
Włochy <i>Italy</i>	okręg Florencji <i>Firenze district</i>	1427	25,6	18,4

a Wsie okręgu: Bayern, Bade, Frise, Waldeck i Wurtemberg. *b* Mediana.

a Villages of district: Bayern, Bade, Frise, Waldeck and Wurtemberg. *b* Median.

Na podstawie: J.-P. Bardet, *Rouen aux XVIIe et XVIIIe siècles. Les mutations d'un espace social*, t. I, Paris 1983, s. 255; S. Beauvalet-Boutourie, *La démographie de l'époque moderne*, Paris 1999, s. 120; O. Bussini, *Aspetti strutturali e comportamenti riproduttivi di alcune famiglie Della città di Gubbio nel XVIII secolo*, „Popolazione e storia”, nr 1, Udine 2006, s. 21; J. De Vries, *Population*, w: *Handbook of European History 1400–1600. Late Middle Ages, Renaissance, and Reformation*, t. I: *Structures and Assertions*, red. T. A. Brady, Jr., H. O. Berman, J. D. Tracy, Michigan 1997, s. 28 i 29; H. A. Diederiks, *Le choix du conjoint à Amsterdam au début du XIXe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986, s. 186; A. Fauve-Chamoux, *Marriage, Widowhood and Divorce*, w: *The History of the European Family*, red. D. I. Kertzer, M. Barbagli, t. I: *Family Life in Early Modern Times 1500–1789*, New Haven–London 2001, s. 232; C. Grange, *Les comportements de fécondité de la bourgeoisie juive à Paris (1790–1950)*, „Annales de Démographie Historique”, nr 1, Paris 2008, s. 43; A.-L. Head, *Contrastes ruraux et urbains en Suisse de 1600 au début du XIXe siècle: la croissance démographique des villes et des campagnes et ses variables*, w: *Mélanges d'histoire économique offerts au professeur Anne-Marie Piuze*, red. L. Mottu-Weber, D. Zumkeller, Genève 1989, s. 140; Š. Jirásková, *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v 18. století*, „Historická demografie”, t. XXXIII, nr 1 i 2, Praha 2009, s. 114; E. Kačerová, *Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem*, „Historická demografie”, t. XXVIII, Praha 2004, s. 48; C. Kuklo, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 279; L. Nesládková, *Reprodukce kulturně odlišných skupin obyvatelstva jižní Moravy v novověku na příkladu křesťanů a židů*, Praha 2003, s. 124; R. Paping, G. Collenteur, *Population Growth and Social Structure in a Market-Oriented Agricultural Economy in the Netherlands 1750–1820*, „Obradoiro de Historia Moderna”, t. XIII, Santiago de Compostella 2004, s. 81; J. Schlumbohn, *Incertitude et régularité des parcours de vie. Enfance, jeunesse, mariage dans une paroisse rurale allemande, XVIIe–XIXe siècles*, „Annales de Démographie Historique”, nr 2, Paris 1998, s. 129; M. Terrise, *Reconstitution des familles en Scandinavie*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986, s. 329, 346; A. M. Van der Woude, *Population Developments in the Northern Netherlands (1500–1800) and the Validity of the Urban Graveyard Effect*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 63; E. A. Wrigley, R. S. Davies, J. E. Oeppen, R. S. Scofield, *English Population History from Family Reconstitution 1580–1837*, wyd. 2, Cambridge 2005, s. 187.

Tabl. 7. ŚREDNI WIEK NOWOŻEŃCÓW (dok.)
MEAN AGE OF BRIDEGROOMS AND BRIDES (cont.)

B. W LATACH 1980–2010^a
 IN 1980–2010^a

Kraje Countries	1980	1990	2000	2010
Mężczyźni Males				
Polska Poland	24,4^b	24,7	25,2	27,5
Austria Austria	24,6	26,5	29,8	31,9
Belgia Belgium	24,6	26,4	28,5	31,2
Czechy Czech Republic	.	23,5	27,1	31,0
Dania Denmark	27,5	30,2	32,6	34,6
Finlandia Finland	28,5	30,9	32,6
Francja France	25,1	27,6	30,2	31,8
Hiszpania Spain	26,2	27,8	30,1	33,2
Holandia Netherlands ...	25,4	28,2	31,0	32,8
Niemcy ^c Germany ^c	26,1	28,4	31,2	33,2
Szwajcaria Switzerland	27,4	29,1	30,3	31,6
Szwecja Sweden	29,0	30,2	33,1	35,5
Węgry Hungary	24,5	24,7	27,2	31,4
Wielka Brytania United Kingdom	25,3	27,2	30,5	32,1 ^d
Włochy Italy	27,2	28,4	30,9	33,1 ^d
Kobiety Females				
Polska Poland	22,5	22,7	23,9	25,6
Austria Austria	23,2	24,9	27,2	29,3
Belgia Belgium	22,3	24,3	26,3	28,8
Czechy ^e Czech Republic ^e	21,5	21,1	24,5	28,2
Dania Denmark	24,6	27,6	29,5	32,1
Finlandia Finland	24,4	25,0	28,0	30,3
Francja France	23,0	25,6	28,0	30,0
Hiszpania Spain	23,5	25,3	27,8	31,0
Holandia Netherlands ...	23,2	25,9	27,8	30,1
Niemcy ^c Germany ^c	22,9	25,3	27,0	30,3
Szwajcaria Switzerland	25,1	26,8	27,9	29,4
Szwecja Sweden	26,0	27,5	30,1	32,9
Węgry Hungary	21,3	21,5	24,6	28,7
Wielka Brytania United Kingdom	25,0	27,2	29,9 ^d
Włochy Italy	23,9	25,6	27,4	30,1 ^d

^a W momencie zawarcia pierwszego małżeństwa. ^b Mediana. ^c, ^e W 1980 r.: ^c – Republika Federalna Niemiec (RFN), ^e – Czechosłowacja. ^d 2009 r.

^a Mean age at first marriage. ^b Median age. ^c, ^e In 1980: ^c – West Germany (FRG), ^e – Czechoslovakia. ^d 2009.

Na podstawie: Population statistics. European Communities, 2006, s. 120–122;
 On the basis: Mean age at first marriage by sex. United Nations Economic Commission for Europe. Statistical Database. <http://w3.unece.org>;
 Rocznik Statystyczny 1983, Warszawa 1983, s. 44.



Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI
FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE

A. W LATACH 1400–1837
 IN 1400–1837

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Okres zawarcia małżeństwa <i>Date of marriage contract</i>	Urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku lat <i>Live births per 1 000 females aged</i>							Współ- czynnik małżeń- skiej dziet- ności ^a <i>Marriage fertility rate^a</i>
			15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	
Miasta Urban areas										
Polska	Warszawa	1740–1769	459	469	408	381	276	121	60	10,87
Poland		1770–1799	382	413	316	293	217	61	133	9,08
Czechy	Břevnov	1660–1719	500	444	504	463	401	247	67	13,13
<i>Czechia</i>		1720–1759	518	531	515	435	351	195	47	12,96
		1760–1799	604	525	472	459	352	182	26	13,10
	Jablonec	1700–1749	553	454	426	365	308	168	20	11,47
		1750–1799	413	488	483	411	342	192	33	11,81
	Brno	1710–1769	555	486	466	408	332	265	153	13,32
Anglia	x	1538–1649 ^b	349	394	361	329	301	137	18	9,45
<i>England</i>	x	1650–1749 ^b	393	399	374	301	227	120	23	9,19
	x	1538–1649 ^c	407	428	397	333	257	153	28	10,02
	x	1650–1749 ^c	361	400	375	332	249	122	21	9,30
Francja	Argenteuil ^d	1740–1770	460	554	521	478	360	147	–	12,60
<i>France</i>	Coulommiers ^d	1670–1715	364	573	500	429	302	127	0	11,48
	Meulan ^d	1660–1709	541	486	465	498	410	159	14	12,87
		1765–1789	480	515	465	385	283	115	13	11,28
	Rouen	1790–1814	476	433	331	253	159	53	6	8,56
		1640–1669	–	597	586	512	362	246	21	11,62
		1760–1792	–	507	435	309	187	67	6	7,56
	Chartres	1700–1729	313	420	425	361	300	155	28	10,01
		1760–1789	280	437	483	360	140	90	17	9,04
	Verdun	1750–1769	473	615	556	453	337	157	17	13,04
		1770–1789	573	500	420	329	214	95	10	10,71

a Oznacza średnią liczbę dzieci, którą urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego, przy stałym wzorcu płodności z danego okresu. *b, c* Dane dotyczą rodzin: *b* – robotników w manufakturach, *c* – rzemieślników. *d* Małe miasta.

a Means the average number of children that would be born by the woman during her whole reproductive age, by the constant fertility rate observed in a given period. *b, c* Data concern families of: *b* – workers in workshops, *c* – craftsmen. *d* Small towns.

Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI (cd.)

FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE

A. W LATACH 1400–1837 (cd.)

IN 1400–1837 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Okres zawarcia małżeństwa <i>Date of marriage contract</i>	Urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku lat <i>Live births per 1 000 females aged</i>							Współ- czynnik małżeń- skiej dziet- ności ^a <i>Marriage fertility rate^a</i>
			15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	
Miasta (dok.) Urban areas (cont.)										
Holandia ... <i>Holland</i>	Amsterdam	koniec XVIII w. <i>end of the 18th century</i>	—	563	432	419	344	145	20	9,62
	Duiven	1666–1795	375	492	438	384	314	164	5	10,86
	Maasland	1670–1819	490	528	482	386	276	118	12	11,46
Niemcy <i>Germany</i>	Giessen	1631–1680	415	424	420	353	297	168	36	10,57
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	Genewa	1625–1644	474	518	466	418	351	185	20	12,16
		1725–1727	467	549	448	372	266	114	25	11,21
		1800–1810	504	431	266	200	123	42	5	7,86
	Zurych	1580–1649	—	439	432	413	364	200	—	9,24
Włochy <i>Italy</i>	Gubbio	XVIII w. <i>18th century</i>	333	479	465	440	379	196	27	11,60
	Florencja	1400–1549	478	574	505	353	249	65	—	11,12
Wieś Rural areas										
Polska <i>Poland</i>	Bejsce	XVIII–XIX w. <i>18th–19th century</i>	132	331	320	292	252	130	27	7,42
Anglia <i>England</i>	Colyton (Devon)	1560–1629	412	467	403	369	302	174	18	10,73
		1647–1719	500	346	395	272	182	104	20	9,10
		1770–1837	500	441	361	347	270	152	22	10,47
Dania <i>Denmark</i>	Sejersø	1740–1779	471	490	414	336	230	119	12	10,36
		1780–1799	435	476	414	323	206	64	19	9,69
Francja <i>France</i>	Aubervilliers ^b	1634–1699	250	404	460	436	399	173	11	10,67
	Crulai	1674–1742	324	428	431	359	319	119	10	9,95
	Sainghin-en	1690–1739	—	512	521	419	402	220	31	10,53
	Mélantois ^c	1740–1769	—	592	519	472	412	213	15	11,12
	3 wsie (Oise) ^b	1740–1779	—	527	515	448	368	144	21	10,12
	3 villages (Oise) ^b									

a Notka patrz na str. 77. b Basen Paryski. c Francja Płn.

a See footnote on page 77. b Paris Region. c Northern France.



Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI (cd.)
FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE (cont.)

A. W LATACH 1400–1837 (dok.)
 IN 1400–1837 (cont.)

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Okres zawarcia małżeństwa Date of marriage contract	Urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku lat Live births per 1 000 females aged							Współ- czynnik małżeń- skiej dziet- ności ^a Marriage fertility rate ^a
			15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49	
Wieś (dok.) Rural areas (cont.)										
Niderlandy Płd. Southern Ne- therlands	11 parafii 11 parishes Flandria	przed 1750 before 1750	—	472	430	366	317	190	—	8,88
Niemcy Germany	14 parafii ^b 14 parishes ^b	1750–1774	384	439	425	374	303	173	26	10,62
Norwegia ... Norway	Rendalen	1733–1780	462	508	415	361	306	197	44	11,47
		1781–1828	519	492	378	283	247	116	10	10,23
	Ullensaker	1733–1789 ^c	—	431	399	361	301	188	42	8,61
		1733–1789 ^d	—	446	400	354	271	182	42	8,48
		1733–1789 ^e	—	478	438	373	324	165	34	9,06

a Notka patrz na str. 77. b Wsie okręgu: Bayern, Bade, Frise, Waldeck i Wurtemberg. c—e Dane dotyczą rodzin: c — dzierżawców, d — chłopów, e — górników.

a See footnote on page 77. b Villages of district: Bayern, Bade, Frise, Waldeck and Wurtemberg. c—e Data concern families of: c — leaseholders, d — peasants, e — miners.

Na podstawie:
On the basis:

J.-P. Bardet, *Rouen aux XVIIe et XVIIIe siècles. Les mutations d'un espace social*, t. I, Paris 1983, s. 269; S. Beauvalet-Boutouyrie, *La limitation des naissances: l'exemple de Verdun dans la deuxième moitié du XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1990, s. 214; O. Bussini, *Aspetti strutturali e comportamenti riproduttivi di alcune famiglie della città di Gubbio nel XVIII secolo*, „Popolazione e storia”, nr 1, Udine 2006, s. 25; J. De Vries, *Population, w: Handbook of European History 1400–1600. Late Middle Ages, Renaissance, and Reformation*, vol. 1: Structures and Assertions, red. T. A. Brady, Jr., H. O. Berman, J. D. Tracy, Michigan 1997, s. 24; J. A. Faber, M. H. D. Van Leeuwen, *Les assistés catholiques d'Amsterdam, 1750–1850: un exemple d'application particulière de la méthode de reconstitution des familles*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1991, s. 245; J. L. Flandrin, *Historia rodziny*, Warszawa 1998, s. 301–304; B. Garnot, *La fécondité des classes populaires à Chartres au XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986, s. 203; E. Gautier, L. Henry, *La population de Crulai, paroisse Normande. Étude historique*, Paris 1958, s. 98; C. Kuklo, *Rodzina w osiemnastowiecznej Warszawie*, Białystok 1991, s. 199; L. Nesládková, *Reprodukce kulturně odlišných skupin obyvatelstva jižní Moravy v novověku na příkladu křesťanů a židů*, Praha 2003, s. 149; A. Perrenoud, *Espacement et arrêt dans le contrôle des naissances*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1989, s. 61; E. Piasecki, *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990, s. 241; M. Poulková, *Plodnost vdaných žen ve farnosti Rožmberk nad Vltavou v 19. století*, „Historická demografie”, t. XXXI, Praha 2007, s. 59; M. Terrise, *Reconstitution des familles en Scandinavie*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986, s. 327 i 345; E. A. Wrigley, R. S. Davies, J. E. Oeppen, R. S. Schofield, *English Population History from Family Reconstitution 1580–1837*, wyd. 2, Cambridge 2005, s. 428.

Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI (cd.)

FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE (cont.)

B. W LATACH 1931–2010 – płodność kobiet^aIN 1931–2010 – female fertility^a

Lata Years Kraje Countries	Urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku lat Live births per 1 000 females aged						
	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49
Polska1931–1932	24,7	145,3	189,3	164,0	117,8	53,4	10,4
Poland							
1975	31,4	170,1	136,5	71,4	33,9	10,0	0,7
1996	21,1	107,6	103,5	54,6	23,2	5,5	0,3
2010	15,2	56,1	94,7	74,0	31,0	6,1	0,2
Austria 1933–1934	25,9	79,6	89,7	69,8	45,5	18,1	1,8
Austria							
1975	47,1	129,3	99,3	51,7	28,5	8,3	0,5
1996	15,6	75,9	100,6	65,1	23,7	4,3	0,2
2010	10,2	48,2	88,6	89,3	42,4	8,0	0,4
Belgia 1939	18,6	113,0	127,2	91,3	54,1	19,2	1,8
Belgium							
1975	21,2	112,9	124,3	59,1	22,9	6,4	0,6
1995	9,1	62,0	131,4	81,0	23,7	3,7	0,2
2000–2005	8,4	57,0	129,8	94,4	33,0	4,8	0,2
Czechy ^b 1975	61,2	213,1	135,0	57,2	17,0	2,7	0,1
Czech Republic ^b							
1996	20,1	91,8	79,2	35,1	11,0	1,8	0,1
2010	11,1	45,5	99,0	97,2	39,5	5,9	0,3
Dania 1939	25,9	109,5	129,5	93,3	53,4	18,1	1,5
Denmark							
1975	26,8	136,6	137,0	61,8	18,1	3,3	0,2
1995	8,3	61,6	139,1	108,5	38,5	5,3	0,2
2010	5,0	42,9	123,1	133,8	58,8	9,6	0,5
Finlandia 1937	14,3	100,7	129,1	107,3	81,3	41,8	5,2
Finland							
1975	27,5	105,5	113,9	59,6	24,7	5,9	0,4
1996	9,8	63,7	125,3	102,1	42,9	8,1	0,4
2010	8,5	57,3	117,4	120,9	59,0	11,6	0,6
Francja 1936	27,1	120,4	119,0	79,1	44,4	15,7	1,4
France							
1975	25,3	128,0	127,0	68,0	29,1	8,2	0,7
1994	7,2	58,0	128,0	93,0	37,4	7,8	0,4
2008	10,2	60,7	134,0	123,5	56,1	11,5	0,6
Hiszpania 1940	8,6	89,7	185,3	166,2	109,5	45,0	8,2
Spain							
1975	21,9	135,7	189,2	123,3	64,2	23,0	2,2
1995	8,2	31,0	82,7	78,8	29,0	5,0	0,3
2010	10,8	34,5	62,0	95,7	62,4	12,5	0,9
Holandia 1937	10,6	79,9	143,2	136,6	94,1	40,2	4,0
Netherlands							
1975	9,4	86,3	141,6	67,0	22,4	5,7	0,5
1996	4,1	33,1	97,0	119,8	46,4	6,5	0,2
2010	5,1	37,3	111,9	135,1	58,6	9,1	0,3

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. b W 1975 r. Czechosłowacja.

a In long-term period – annual averages. b In 1975 Czechoslovakia.

**Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI (cd.)**

FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE (cont.)

B. W LATACH 1931–2010 – płodność kobiet^a (dok.)IN 1931–2010 – female fertility^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku lat Live births per 1 000 females aged						
	15–19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45–49
Niemcy 1937	14,6	103,7	143,3	110,0	61,1	21,7	2,2
Germany							
1995	9,4	53,7	86,5	71,1	26,5	4,4	0,2
2010	8,9	38,9	81,1	93,1	46,8	8,4	0,4
NRD ^c 1975	33,2	144,2	88,4	30,4	30,4	3,1	0,2
GDR ^c							
RFN ^c 1975	21,1	87,8	99,2	52,2	21,9	6,6	0,5
FRG ^c							
Szwajcaria 1937	7,0	65,6	111,0	92,2	54,1	18,9	1,7
Switzerland							
1975	10,9	85,7	123,9	69,5	25,6	6,7	0,5
1996	4,0	42,4	105,4	102,8	39,2	6,4	0,3
2010	3,9	34,0	83,8	111,7	60,1	11,2	0,5
Szwecja 1936	17,1	77,7	93,0	80,4	52,0	22,1	2,4
Sweden							
1975	28,8	115,0	123,3	64,1	20,7	3,7	0,2
1996	7,7	58,4	115,3	93,3	38,8	7,3	0,3
2010	5,9	50,7	118,2	137,8	69,2	13,3	0,8
Węgry 1937	16,4	135,5	135,5	76,4		13,7	
Hungary							
1975	72,1	183,5	133,8	62,0	20,2	4,2	0,2
1996	29,5	92,6	100,0	48,9	16,9	3,4	0,1
2010	17,9	40,1	73,9	77,0	35,4	6,7	0,3
Wielka Brytania ^d 1939	15,9	93,5	114,2	82,0	46,9	15,4	1,5
United Kingdom ^d							
1975	36,7	116,1	123,7	59,4	20,9	5,1	0,4
1996	30,0	72,6	105,3	89,7	38,1	6,8	0,3
2009	25,0	73,0	107,3	112,6	57,9	11,9	0,7
Włochy 1936	16,6	106,6	158,6	139,4	101,9	45,8	4,6
Italy							
1975	32,5	129,6	140,1	84,0	40,7	12,6	0,9
1994	7,3	40,5	84,7	74,7	31,2	5,8	0,3
2005	6,8	32,9	72,2	88,1	50,0	10,4	0,4

^a Notka patrz na str. 80. ^c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. ^d W 1939 r. Anglia i Walia.

^a See footnote on page 80. ^c Respectively: East Germany and West Germany. ^d In 1939 England and Wales.

Na podstawie: Age – specific fertility rates, 1975 and 1996 or most recent year. <http://www.un.org/esa/population/pubsarchive/>; *Demographic Yearbook 1949–50*, United Nations, New York 1950, s. 309–311; *Demographic Yearbook 2011*, United Nations, New York 2011, s. 10–14; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 202; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1942/44*, Geneva 1945, s. 52–55.

**Tabl. 8. PŁODNOŚĆ KOBIET I WSPÓLCZYNNIK DZIETNOŚCI (dok.)**

FEMALE FERTILITY AND TOTAL FERTILITY RATE (cont.)

C. W LATACH 1910–2008 – współczynnik dzietności^a
IN 1910–2008 – total fertility rate^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total
Polska 1920–1929	4,05	Niemcy ^b 1920	2,26
Poland 1930–1939	3,20	<i>Germany</i> ^b 1930	1,77
..... 1950	3,71 1950	2,10
..... 1970	2,20 1970	1,99
..... 1990	1,99 1990	1,46
..... 2008	1,39 2008	1,37
Finlandia 1910	4,08	Węgry 1920	3,81
<i>Finland</i> 1920	3,72	<i>Hungary</i> 1930	2,84
..... 1930	2,75 1950	2,60
..... 1950	3,16 1970	1,97
..... 1970	1,83 1990	1,87
..... 1990	1,78 2008	1,35
..... 2008	1,85	Wielka Brytania 1914	2,88
Francja 1914	2,31	<i>United Kingdom</i> 1920	2,20
<i>France</i> 1920	2,67 1930	1,95
..... 1930	2,29 1950	2,19
..... 1950	2,93 1970	2,43
..... 1970	2,47 1990	1,83
..... 1990	1,78 2004	1,76
..... 2008	2,00	Włochy 1911–1915	4,28
Hiszpania 1914	4,43	<i>Italy</i> 1916–1920	3,08
<i>Spain</i> 1920	4,14 1926–1930	3,38
..... 1930	3,68 1950	2,49
..... 1950	2,48 1970	2,37
..... 1970	2,90 1990	1,33
..... 1990	1,36 2005	1,32
..... 2008	1,46		

^a Oznacza liczbę dzieci, którą urodziłyby przeciętnie kobieta w ciągu całego wieku rozrodczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłyby z intensywnością obserwowaną w badanym roku.
^b W latach 1950 i 1970 Republika Federalna Niemiec (RFN).

^a Means the number of children that would be born on average by the woman during her whole reproductive age (15–49), by assumption, that in particular phases of this period she would give birth the children with intensity observed in a given year. ^b In 1950 and 1970 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, Paris 1999, s. 196, 379, 401, 488, 514, 570, 640 i 647; *Demografia 1992*, Warszawa 1992, s. 122 i 276; *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 388, 404–407; *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Warszawa 1938, s. 48; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 42, 43 i 45; *Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010, s. 488 i 489.



Tabl. 9. URODZENIA I ZGONY NA 1 000 LUDNOŚCI
BIRTHS AND DEATHS PER 1 000 POPULATION

A. W LATACH 1621–1806^a
 IN 1621–1806^a

Kraje Countries	Miejscowości Localities	Lata Years	Urodzenia Births	Zgony Deaths
Miasta Urban areas				
Polska Poland	Brzeżany	1783–1792	36,9	41,5
	Gdańsk	1641–1650	37,8	37,2
		1681–1690	36,7	28,1
		1741–1750	32,1	30,8
		1781–1790	32,1	46,2
		1793–1799	44,7	37,5
	Warszawa	1800	46,4^b	43,1
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	Genewa	1690–1699	36,7	37,0
		1790–1797	26,3	25,3
Włochy <i>Italy</i>	Mantua	1790–1795	38,2	53,9
	Monza	1700–1799	40,0–42,0	37,8 ^c
	Rawenna	1797–1806	35,9	36,6 ^d
		miasto w murach <i>town in walls</i>	1797–1806	35,0
	przedmieścia <i>suburbs</i>	1797–1806	37,4	37,6 ^f
	Rzym	1621–1629	24,3	38,3
	1790–1799	28,0	44,9	
	Treviglio	1775–1800	36,0–39,0	35,7
Wieś Rural areas				
Polska Poland	parafia Bejsce Bejsce parish	koniec VIII w. end of 18th century	43,6	38,0
	parafia Brzeżany Brzeżany parish	1783–1792	44,7	30,6
	Dekanat Rzeszów Rzeszów decanate	1785	38,0	32,5
	Ziemia Wieluńska Wieluń region	1788–1792	48,3	35,9

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. ^b Łącznie z urodzeniami nieślubnymi (bez dzieci nieślubnych – 43,1). ^c W latach 1775–1800. ^{d–f} Bez zgonów w szpitalach; łącznie z nimi: ^d – 36,8, ^e – 31,2, ^f – 45,4.

^a In long-term period – annual averages. ^b Including illegitimate births (excluding illegitimate children – 43,1). ^c In 1775–1800. ^{d–f} Excluding deaths in hospitals; including it: ^d – 36,8, ^e – 31,2, ^f – 45,4.

Tabl. 9. URODZENIA I ZGONY NA 1 000 LUDNOŚCI (cd.)
BIRTHS AND DEATHS PER 1 000 POPULATION (cont.)

A. W LATACH 1621–1806^a (dok.)
IN 1621–1806^a (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Urodzenia <i>Births</i>	Zgony <i>Deaths</i>
Wieś (dok.) Rural areas (cont.)				
Hiszpania <i>Spain</i>	region Galicja <i>Galicia region</i>	1768	32,3	31,1
Włochy <i>Italy</i>	okręg Monza <i>Monza district</i>	1787 1775–1800	34,9 .	30,3 34,9

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne.

a In long-term period – annual averages.

Na podstawie: J. Baszanowski, *Przemiany demograficzne w Gdańsku w latach 1601–1846 w świetle tabel ruchu naturalnego ludności*, Gdańsk 1995, s. 144 i 145; C. M. Belfanti, *Bilan démographique et bilan économique Mantoue au cours de la seconde moitié du XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 159; D. Bolognesi, *La démographie des villes Romagne dans les temps modernes*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 123; I. Dubert, *La mortalité en Galice, 1600–1850*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1996, s. 227; *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 181–183; M. Kędelski, *Rozwój demograficzny Poznania w XVIII i na początku XIX wieku*, Poznań 1992, s. 140; A. Perrenoud, *La population de Genève du seizième au début du dix-neuvième siècle. Étude démographique*, Genève 1979, s. 397 i 418; E. Piasecki, *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990, s. 93; B. Puczyński, *Ludność Brzeżan i okolicy w XVII i XVIII wieku*, „Przeszłość demograficzna Polski”, t. VI, Warszawa 1973, s. 46; S. Rejman, *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne*, Rzeszów 2006, s. 63 i 64; P. Sala, *Le bilan démographique de la Lombardie autrichienne au cours du XVIIIe siècle. La croissance des „bourgs moyens”*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 133–135; C. Schiavoni, E. Sonnino, *Aspects généraux de l'évolution démographique à Rome: 1598–1824*, „Annales de Démographie Historique” 1982, s. 102; S. Szymkiewicz, *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*, Warszawa 1959, s. 276, 282 i 283; obliczenia własne.



Tabl. 9. URODZENIA I ZGONY NA 1 000 LUDNOŚCI (cd.)
BIRTHS AND DEATHS PER 1 000 POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1821–1910
 IN 1821–1910

Kraje Countries	1821– –1830	1831– –1850	1851– –1860	1861– –1870	1871– –1880	1881– –1890	1891– –1900	1901– –1910
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>							
Urodzenia Births								
Galicja Galicia	41,4	41,9	41,2	45,2	43,9	44,1	44,1	41,4
Królestwo Polskie King- dom of Poland	47,7^a	42,4	42,9	45,3^b	41,3	40,3	42,6	40,9
Zabór pruski^c Prussian Partition^c	42,2	43,4	43,5	44,4	43,6	42,6	43,0	40,3
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	33,2	34,2	35,2	35,4	32,5	29,9	27,2
Austria <i>Austria</i>	39,0	34,8	37,6	38,8	39,0	37,9	36,9	34,7
Francja <i>France</i>	31,0	27,4	26,3	26,4	25,4	23,9	22,1	20,6
Hiszpania <i>Spain</i>	37,9	.	36,2	34,8	34,3
Niemcy <i>Germany</i>	37,9	35,1	35,3	37,2	39,1	36,8	36,1	33,0
Szwecja <i>Sweden</i>	34,7	33,1	32,8	32,5	30,4	29,1	27,2	25,8
Węgry <i>Hungary</i>	41,4	43,5	44,1	40,7	36,7
Zgony Deaths								
Galicja Galicia	29,0	40,6	37,9	33,8	36,4	32,8	29,6	25,9
Królestwo Polskie King- dom of Poland	31,5^a	33,8	38,5	29,9^b	27,8	25,9	25,5	23,4
Zabór pruski^c Prussian Partition^c	29,7	32,7	33,9	29,8	28,6	27,0	24,1	21,4
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	22,4	22,2	22,5	21,4	19,1	18,2	15,4
Austria <i>Austria</i>	28,6	33,3	31,5	30,7	31,6	29,5	26,6	23,3
Francja <i>France</i>	25,2	23,3	23,9	23,7	23,7	22,1	21,5	19,4
Hiszpania <i>Spain</i>	30,8	.	31,8	29,5	25,1
Niemcy <i>Germany</i>	25,5	26,7	26,4	26,8	27,2	25,1	22,3	18,7
Szwecja <i>Sweden</i>	23,6	20,6	21,7	20,2	18,3	17,0	16,4	14,9
Węgry <i>Hungary</i>	32,8	41,2	32,8	29,8	25,5

a Lata 1824–1827. *b* Bez lat 1864–1867. *c* Łącznie z Górnym Śląskiem.

a 1824–1827. *b* Excluding 1864–1867. *c* Including Upper Silesia.

Tabl. 9. URODZENIA I ZGONY NA 1 000 LUDNOŚCI (cd.)
BIRTHS AND DEATHS PER 1 000 POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1821–1910 (dok.)
IN 1821–1910 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1821– –1830	1831– –1850	1851– –1860	1861– –1870	1871– –1880	1881– –1890	1891– –1900	1901– –1910
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>							
Przyrost naturalny <i>Natural increase</i>								
Galicja <i>Galicia</i>	12,4	1,3	3,3	11,4	7,5	11,3	14,5	15,5
Królestwo Polskie <i>King-</i> <i>dom of Poland</i>	16,2^a	8,6	4,4	15,4^b	13,5	14,4	17,1	17,5
Zabór pruski^c <i>Prussian</i> <i>Partition</i>^c	12,5	10,7	9,6	14,6	15,0	15,6	18,9	18,9
Anglia i Walia <i>England</i> <i>and Wales</i>	10,8	12,0	12,7	14,0	13,4	11,7	11,8
Austria <i>Austria</i>	10,4	1,5	6,1	8,1	7,4	8,4	10,3	11,4
Francja <i>France</i>	5,8	4,1	2,4	2,7	1,7	1,8	0,6	1,2
Hiszpania <i>Spain</i>	7,1	.	4,4	5,3	9,2
Niemcy <i>Germany</i>	12,4	8,4	8,9	10,4	11,9	11,7	13,8	14,3
Szwecja <i>Sweden</i>	11,1	12,5	11,1	12,3	12,1	12,1	10,8	11,1
Węgry <i>Hungary</i>	8,6	2,3	11,3	10,9	11,2

a Lata 1824–1827. *b* Bez lat 1864–1867. *c* Łącznie z Górnym Śląskiem.

Uwaga. W Polsce (w granicach z 1937 r.) w latach 1906–1913 (przeciętnie rocznie) na 1 000 ludności urodzenia miały wynosić 38,9, zgoni – 22,4 a przyrost naturalny – 16,5.

a 1824–1827. *b* Excluding 1864–1867. *c* Including Upper Silesia.

Note. In Poland (within 1937 borders) in 1906–1913 (annual averages) per 1 000 population births totalled 38,9, deaths – 22,4 and natural increase – 16,5.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 42, 43 i 45; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 94–109, 121–124; obliczenia własne.



Tabl. 9. URODZENIA I ZGONY NA 1 000 LUDNOŚCI (dok.)
BIRTHS AND DEATHS PER 1 000 POPULATION (cont.)

C. W LATACH 1909–2010^a
 IN 1909–2010^a

Lata Years Kraje Countries	Uro- dzenia żywe Live births	Zgony Deaths	Przyrost natu- ralny Natural increase	Lata Years Kraje Countries	Uro- dzenia żywe Live births	Zgony Deaths	Przyrost natu- ralny Natural increase
Polska 1909–1911	38,7	22,4	16,3	Niemcy ^b 1914	26,8	19,0	7,8
Poland 1920	32,2	27,0	5,2	<i>Germany</i> ^b 1920	25,9	15,1	10,8
1930	32,5	15,5	17,0	1930	17,6	11,0	6,6
1950	30,7	11,6	19,1	1950	16,5	10,5	6,0
1970	16,8	8,3	8,5	1970	13,4	12,1	1,3
1990	14,3	10,2	4,1	1990	11,4	11,5	-0,1
2010	10,7	9,8	0,9	2010	8,3	10,5	-2,2
Finlandia 1910	28,7	16,6	12,1	Węgry 1913	33,8	23,2	10,6
<i>Finland</i> 1920	27,0	17,0	10,0	<i>Hungary</i> 1920	31,4	21,4	10,0
1930	21,8	14,0	7,8	1930	25,4	15,5	9,9
1950	24,5	10,1	14,4	1950	20,9	11,4	9,5
1970	14,0	9,6	4,4	1970	14,7	11,6	3,1
1990	13,1	10,0	3,1	1990	12,1	14,1	-2,0
2010	11,4	9,5	1,9	2010	9,0	13,0	-4,0
Francja 1914	18,1	18,5	-0,4	Wielka Brytania 1914	23,9	14,4	9,5
<i>France</i> 1920	21,4	17,3	4,1	<i>United Kingdom</i> 1920	25,6	13,6	12,0
1930	18,1	15,7	2,4	1930	16,8	11,7	5,1
1950	20,7	12,8	7,9	1950	16,3	11,8	4,5
1970	16,8	10,7	6,1	1970	16,3	11,8	4,5
1990	13,4	9,3	4,1	1990	13,9	11,1	2,8
2010	12,8	8,4	4,4	2010	13,0	9,0	3,9
Hiszpania 1914	29,9	22,2	7,7	Włochy 1914	31,0	17,9	13,1
<i>Spain</i> 1920	29,5	23,4	6,1	<i>Italy</i> 1920	32,2	19,0	13,2
1930	28,3	16,9	11,4	1930	26,7	14,1	12,6
1950	20,2	10,9	9,3	1950	19,6	9,8	9,8
1970	19,5	8,3	11,2	1970	16,8	9,7	7,1
1990	10,3	8,6	1,7	1990	10,0	9,6	0,4
2010	10,5	8,3	2,3	2010	9,3	9,7	-0,4

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *b* W latach 1950 i 1970 Republika Federalna Niemiec (RFN).

a In long-term period – annual averages. *b* In 1950 and 1970 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, Paris 1999, s. 196, 379, 401, 488, 514, 570, 640 i 647; *Demografia 1992*, Warszawa 1992, s. 122 i 276; *Demographic Yearbook 1948*, United Nations New York 1948, s. 388, 404–407; *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Warszawa 1938, s. 48; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 42, 43 i 45; *Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010, s. 488 i 489; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 200; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 96 i 97.

Tabl. 10. ZGONY NIEMOWLĄT NA 1 000 URODZEŃ ŻYWYCH
INFANT DEATHS PER 1 000 LIVE BIRTHS

A. W LATACH 1557–1839
IN 1557–1839

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Przeciętne roczne <i>Annual averages</i>
Miasta <i>Urban areas</i>			
Polska	Poznań	1800–1806	135
Poland	Strzelce Opolskie	1766–1800	241
	Warszawa	1790–1799	206
Anglia	x	1675–1749	$\frac{124}{240}^a$
<i>England</i>			
Czechy	Kouřim	1750–1799	238
<i>Czechia</i>	Praga	1690–1783	291 ^b
Francja	Argentueil ^c	1740–1790	256
<i>France</i>	Merlan ^c	1660–1739	244
		1740–1789	226
		1790–1839	155
	Rouen	XVIII w. 18th century	$\frac{272}{288}^d$
Szwajcaria	Genewa	1641–1670	301
<i>Switzerland</i>		1701–1730	263
		1761–1790	258
		1725–1790	$\frac{123}{198}^e$
Węgry	Debreczyn	1750–1754	296
<i>Hungary</i>			

a, d, e Dane dotyczą rodzin: *a* – w liczniku – chłopów, w mianowniku – rzemieślników i handlarzy w miastach, *d* – w liczniku – notabli i szlachty, w mianowniku – rzemieślników i sklepikarzy; w rodzinach robotników zgony niemowląt na 1 000 urodzeń żywych wynosiły 396, *e* – w liczniku – notabli, w mianowniku – rzemieślników; w rodzinach robotników zgony niemowląt na 1 000 urodzeń żywych wynosiły 205. *b* W parafii Panny Marii na Wodzie; w innej parafii praskiej – Panny Marii pod Łańcuchem zgony niemowląt w latach 1761–1783 na 1 000 urodzeń żywych – 289. *c* Małe miasta.

a, d, e Data concern families of: *a* – in numerator – peasants, in denominator – craftsmen and traders in urban areas, *d* – in numerator – notables and nobles, in denominator – craftsmen and grocers; in workers' families infant deaths per 1 000 live births totalled 396, *e* – in numerator – notables, in denominator – craftsmen; in workers' families infant deaths per 1 000 live births totalled 205. *b* In the parish of Our Lady on Water; in other parish in Prague – of Our Lady under the Chain infant deaths per 1 000 births in 1761–1783 – 289. *c* Small towns.



Tabl. 10. ZGONY NIEMOWLĄT NA 1 000 URODZEŃ ŻYWYCH (cd.)
INFANT DEATHS PER 1 000 LIVE BIRTHS (cont.)

A. W LATACH 1557–1839 (cd.)
IN 1557–1839 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Przeciętne roczne <i>Annual averages</i>	
Miasta (dok.) <i>Urban areas (cont.)</i>				
Włochy <i>Italy</i>	Bologna ^a	1641–1670	365	
		1701–1730	300	
		1761–1790	239	
	Monza	1700–1749	267	
		1750–1799	270	
		1790–1800	299	
	miasta północne <i>northern towns</i>	1670–1680	256	
		1700–1710	293	
		1750–1760	290	
Wieś <i>Rural areas</i>				
Polska <i>Poland</i>	Krapkowice^b	1682–1800	250	
		Rząśnik	1794–1800	296
		Strzelce Opolskie	1766–1800	247
Anglia <i>England</i>	x	1675–1749	124	
Czechy <i>Czechia</i>	Zdechovice	1700–1799	200	
Francja <i>France</i>	Bilhères-d'Ossau	1740–1779	182	
		1780–1819	151	
	Boulay (Moselle)	1750–1779	196	
	Bretagne-Anjou	1740–1749	276	
		1780–1789	258	
	Coulommiers Chailly	1557–1715	269	
	Crulai	1688–1742	205	
	Thézels-St-Sernin	1742–1792	191	
	Thoissey	1740–1769	182	
Tourouvre-au-Perche	1670–1719	285		
	1720–1769	227		

a Przedmieścia. *b* Parafia miejsko-wiejska.

a Suburbs. *b* Urban-rural parish.

Tabl. 10. ZGONY NIEMOWLĄT NA 1 000 URODZEŃ ŻYWYCH (cd.)
INFANT DEATHS PER 1 000 LIVE BIRTHS (cont.)

A. W LATACH 1557–1839 (dok.)
IN 1557–1839 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Przeciętne roczne <i>Annual averages</i>
Wieś (dok.) Rural areas (cont.)			
Norwegia <i>Norway</i>	Rendalen	1733–1780	$\frac{121}{159}^a$
Węgry <i>Hungary</i>	Vajszló, Mesence	1791–1820	208
Włochy <i>Italy</i>	okręg Monza <i>Monza district</i>	1700–1749 1750–1799	292 281
	parafia S. Alberto <i>S. Alberto parish</i>	1690–1699 1790–1796	442 255

a Dane dotyczą rodzin chłopów: w liczniku – zamożnych, w mianowniku – ubogich.

Uwaga. Umieralność niemowląt w miastach preindustrialnych przez cały czas była wysoka i osiągała poziom 300 zgonów na 1 000 urodzeń żywych; w latach kryzysów demograficznych przekraczała nierzadko 400 zgonów. Zaprezentowane w tablicy dane dla Poznania i Warszawy wskazują bardziej na braki w rejestracji zmarłych niemowląt niż rzeczywiste rozmiary zjawiska.

a Data concern peasants families: in numerator – rich, in denominator – poor.

Note. Infant death rate in pre-industrial towns was continuously high and reached the level of 300 deaths per 1 000 live births; in the times of demographic crises it often exceeded 400 deaths. The data for Poznań and Warszawa point to the deficiencies in registration of dead infants rather than the actual size of the phenomenon.

Na podstawie:
 On the basis:

S. Beauvalet-Boutouyrie, *La démographie de l'époque moderne*, Paris 1999, s. 258; J. Beránková, *Demografický vývoj města Kourimi v letech 1650–1850*, „Historická demografie”, t. XVIII, Praha 1994, s. 90; D. Bolognesi, *La démo-graphie des villes Romagne dans les temps modernes*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 122; L. Del Panta, *Mortalité infantile et post infantile en Italie du XVIIIe au XXe siècle: tendances à long terme et différences régionales*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1994, s. 56; J.-L. Flandrin, *Historia rodziny*, Warszawa 1998, s. 306 i 307; K. Górna, *Analiza demograficzna metryk dolnośląskiej parafii Rząśnik z lat 1794–1874*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XVII, Warszawa 1987; K. Górna, *Narodziny, śluby i zgony na Górnym Śląsku w XVIII wieku*, w: *Wesela, chrzciny i pogrzeby w XVI–XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, red. H. Suchojad, Warszawa 2001, s. 40; s. 204; *Histoire de la population française*, red. J. Dupâquier, t. II: *De la Renaissance à 1789*, Paris 1991, s. 227; *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998, s. 431; Š. Jirásková, *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v 18. století*, „Historická demografie”, t. XXXIII, nr 1 i 2, Praha 2009, s. 128; C. Kuklo, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*,



Warszawa 2009, s. 403; M. Němčicková, *Demografický vývoj obyvatelstva farnosti Panny Marie na Louži v Praze v 17. a 18. století*, „Historická demografie”, t. XXXIII, nr 1 i 2, Praha 2009, s. 78 i 79; A. Perrenoud, *La mortalité des enfants en Europe francophone: état de la question*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1994, s. 83 i 87; P. Sala, *Le bilan démographique de la Lombardie autrichienne au cours du XVIIIe siècle. La croissance des „bourgs moyens”*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982, s. 136; J. Spychała, *Urodzenia w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766–1870*, w: *Śląskie Studia Demograficzne*, t. II: *Urodzenia*, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1995, s. 18; J. Spychała, *Zgony w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766–1870*, w: *Śląskie Studia Demograficzne*, t. III: *Zgony*, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1996, s. 14 i 15; M. Terrise, *Reconstitution des familles en Scandinavie*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986, s. 341; E. A. Wrigley, R. S. Davies, J. E. Oeppen, R. S. Scofield, *English Population History from Family Reconstitution 1580–1837*, wyd. 2, Cambridge 2005, s. 274; obliczenia własne.

Tabl. 10. ZGONY NIEMOWLĄT NA 1 000 URODZEŃ ŻYWYCH (cd.)
INFANT DEATHS PER 1 000 LIVE BIRTHS (cont.)

B. W LATACH 1875–1913
IN 1875–1913

Kraje Countries	1875– –1880	1881– –1890	1891– –1900	1901– –1910	1911– –1913
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>				
Zabór pruski^a Prussian Partition^a	223	228	224	205	190
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	147	142	153	127	111
Austria <i>Austria</i>	248	250	236	209	193
Francja <i>France</i>	167	166	164	132	124
Hiszpania <i>Spain</i>	192 ^b	190 ^c	.	166	152
Niemcy <i>Germany</i>	227	225	217	187	164
Szwecja <i>Sweden</i>	130	111	102	84	71
Węgry <i>Hungary</i>	237	209	198
Włochy <i>Italy</i>	211	195	176	160	141

a Średnia z 4 rejencji (bydgoskiej, gdańskiej, kwidzyńskiej i poznańskiej). *b, c* Lata: *b* – 1877–1880, *c* – 1881–1888.

Uwaga. W Galicji z Bukowiną zgony niemowląt na 1 000 urodzeń żywych w latach 1871–1880 (przeciętnie rocznie) wynosiły 254, w samej Galicji: w 1880 r. – 253, w 1890 r. – 250, w 1900 r. – 235, w 1910 r. – 197.

a The average from 4 *regierungsbezirk* (of Bydgoszcz, Gdańsk, Kwidzyń and Poznań). *b* 1877–1880. *c* 1881–1888.

Note. In Galicia with Bukovina infant deaths per 1 000 live births in 1871–1880 (annual averages) totalled 254, in Galicia only: in 1880 – 253, in 1890 – 250, in 1900 – 235, in 1910 – 197.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 183; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 121–124.

Tabl. 10. ZGONY NIEMOWLĄT NA 1 000 URODZEŃ ŻYWYCH (dok.)
INFANT DEATHS PER 1 000 LIVE BIRTHS (cont.)

C. W LATACH 1910–2010
IN 1910–2010

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total		
Polska	1920	187,0	Niemcy ^a	1914	164,0
Poland	1930	142,0	<i>Germany</i> ^a	1920	131,0
	1950	111,2		1930	84,7
	1970	36,7		1950	55,6
	1990	19,3		1970	23,4
	2010	5,0		1990	7,1
Finlandia	1910	104,0		2010	3,4
<i>Finland</i>	1920	96,7	Węgry	1913	201,0
	1930	75,1	<i>Hungary</i>	1920	200,0
	1950	43,5		1930	153,0
	1970	12,5		1950	85,7
	1990	5,6		1970	35,9
	2010	2,3		1990	14,8
Francja	1914	111,0		2010	5,3
<i>France</i>	1920	123,2	Wielka Brytania	1914	108,0
	1930	83,8	<i>United Kingdom</i>	1920	77,0
	1950	52,0		1930	63,0
	1970	18,2		1950	31,4
	1990	7,4		1970	18,4
	2010	3,6		1990	7,9
Hiszpania	1914	159,0		2010	4,3
<i>Spain</i>	1920	174,0	Włochy	1914	130,0
	1930	123,0	<i>Italy</i>	1920	129,0
	1950	69,8		1930	109,0
	1970	27,9		1950	63,8
	1990	7,6		1970	29,5
	2010	3,2		1990	6,9
				2010	3,4

^a W latach 1950 i 1970 Republika Federalna Niemiec (RFN).

^a In 1950 and 1970 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, Paris 1999, s. 196, 379, 401, 488, 514, 570, 640 i 647; *Demografia 1992*, Warszawa 1992, s. 122 i 276; *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 388, 404–407; *Infant mortality rates*, Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>; *Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Warszawa 1938, s. 48; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 42, 43 i 45; *Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010, s. 488 i 489; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 200; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 96 i 97; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33*, Geneva 1933, s. 40.



Tabl. 11. PRZECIĘTNE TRWANIE ŻYCIA
LIFE EXPECTANCY

A. W LATACH 1625–1815
IN 1625–1815

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Ogółem <i>Total</i>	Mężczyźni <i>Males</i>	Kobiety <i>Females</i>
			przeciętna liczba lat trwania życia <i>life expectancy</i>		
Polska	wsie parafii Bejsce	1701–1750	29,3	.	.
Poland	villages of Bejsce	1751–1799	26,7	.	.
	parish				
	Warszawa	1775–1799	26,0	.	.
Anglia	x	1625–1649	38,2	38,7	37,6
England	x	1650–1674	37,2	38,1	36,3
	x	1675–1699	35,4	35,4	35,4
	x	1700–1724	36,7	36,6	36,8
	x	1725–1749	36,6	35,8	37,4
	x	1750–1774	40,4	40,7	40,0
	x	1775–1799	40,2	40,8	39,5
Dania	x	1780–1789	34,9	34,0	35,9
Denmark	x	1790–1799	40,4	39,4	41,5
Francja	x	1740–1749	24,7	23,8	25,7
France	x	1750–1759	27,9	27,3	28,7
	x	1760–1769	27,7	26,4	29,0
	x	1770–1779	28,9	28,2	29,6
	x	1780–1789	27,8	27,5	28,1
	x	1790–1799	.	.	32,1
Hiszpania	x	1787	28,1 ^a	.	.
Spain					
Niemcy	x	1750–1759	36,4	.	.
Germany					
Prusy	Blüthen	1765–1800	32,6	28,4	36,7
Prussia					
Rosja	wsie regionu Moskwy	1745–1764	24,2	.	.
Russia	villages of Moscov region				
Szwajcaria	Genewa	1625–1649	23,6	.	.
Switzerland		1650–1674	25,7	.	.
		1675–1699	27,1	.	.
		1700–1724	28,3	.	.
		1725–1744	33,8	.	.
		1745–1769	34,0	.	.
		1770–1790	33,2	.	.
	wsie w kantonie Glaris	1751–1760	32,6	.	.
	villages of Glaris canton				

^a Według regionów przeciętne trwanie życia wynosiło od 25,0 do 32,2 lat.

^a Life expectancy by regions totalled from 25,0 to 32,2 years.

Tabl. 11. PRZECIĘTNE TRWANIE ŻYCIA (cd.)*LIFE EXPECTANCY (cont.)*

A. W LATACH 1625–1815 (dok.)

IN 1625–1815 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miejscowości <i>Localities</i>	Lata <i>Years</i>	Ogółem <i>Total</i>	Meżczyźni <i>Males</i>	Kobiety <i>Females</i>
			przeciętna liczba lat trwania życia <i>life expectancy</i>		
Szwecja <i>Sweden</i>	x	1751–1760	.	.	38,3
	x	1761–1770	.	.	44,3
	x	1771–1780	.	.	35,0
	x	1781–1790	.	.	36,8
	x	1791–1800	.	.	40,1
	wsie 4 parafii w Skanii <i>villages of 4 parishes in Skania</i>	1765–1815	35,7	36,2	35,1
Węgry <i>Hungary</i>	wsie Vajszlő i Mesence <i>villages of Vajszlő and Mesence</i>	1746–1790	30,0	36,0	29,0
	wsie Atány i Pócsmegyer <i>villages of Atány and Pócsmegyer</i>	1730–1789	31,0	33,0	29,0
Włochy <i>Italy</i>	Lombardia, Wenecja i Toskania	1750–1759	32,0	.	.

Uwaga. Przez wiele wieków wzrost trwania życia ludzkiego był nader powolny i aż do połowy XVIII stulecia trwanie życia pozostawało niewysokie – średnio od 25 do 28 lat. Dopiero w drugiej połowie XVIII w. wraz z poprawą warunków materialnych i higienicznych zaobserwowano nieco szybsze przedłużanie się życia ludzkiego – niewiele ponad 30 lat. Widoczny w tablicy stosunkowo wysoki poziom przeciętnego trwania życia w Anglii mógł pozostawać w związku z rozwojem ekonomicznym i kulturalnym na Wyspach Brytyjskich i postępami w dziedzinie sanitarnej.

Note. For centuries the growth in human lifespan was very slow and by the middle of the 18th century lifespan was continuously low – on average from 25 to 28 years. Only in the second half of the 18th century, together with an improvement in material and hygienic conditions, a slightly faster increase of lifespan was observed – reaching slightly over 30 years. The relatively high lifespan in England presented in the table could be related to the economic and cultural development on the British Isles and an improvement in the sanitary conditions.

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. I: *Des origines aux prémices de la révolution démographique*, Paris 1997, s. 477 i 562; t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, Paris 1998, s. 432; M. Livi-Bacci, *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999, s. 214; *Living Standards in the Past. New Perspectives on Well-Being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005, s. 134–136; E. Piasecki, *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990, s. 292; obliczenia własne.

**Tabl. 11. PRZECIĘTNE TRWANIE ŻYCIA (cd.)***LIFE EXPECTANCY (cont.)*

B. W LATACH 1870–1915

IN 1870–1915

Lata Years Kraje Countries	Przeciętna liczba lat trwania życia Life expectancy	Lata Years Kraje Countries	Przeciętna liczba lat trwania życia Life expectancy
Galicja^a 1870–1880	27,8	Francja 1877–1881	42,1
Galicja^a 1906–1910	39,8	France 1908–1913	50,4
Wielkie Księstwo Poz- nańskie 1872–1875	33,5	Niemcy 1871–1881	37,0
Grand Duchy of Posen 1906–1910	47,6	Germany 1910–1911	49,1
Anglia i Walia 1871–1880	43,0	Szwecja 1871–1880	47,0
England and Wales 1910–1912	53,4	Sweden 1911–1915	57,9
Austria 1870–1880	32,4	Włochy 1876–1887	35,3
Austria 1906–1910	41,7	Italy 1901–1911	44,5

a Łącznie z Bukowiną.*a* Including Bukovina.

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998, s. 432 i 433; *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 184.

**Tabl. 11. PRZECIĘTNE TRWANIE ŻYCIA (dok.)***LIFE EXPECTANCY (cont.)*

C. W LATACH 1900–2010

IN 1900–2010

Lata Years	Kraje Countries	Mężczyźni Males	Kobiety Females	Lata Years	Kraje Countries	Mężczyźni Males	Kobiety Females
		przeciętna liczba lat trwania życia <i>life expectancy</i>				przeciętna liczba lat trwania życia <i>life expectancy</i>	
Polska	1900–1901	33,1	35,4	Niemcy ^a	1910–1911	44,8	48,3
Poland	1922	47,8	50,3	<i>Germany</i> ^a	1924–1926	56,0	58,8
	1931–1932	48,2	51,4		1932–1934	59,9	62,8
	1950	58,6	64,2		1950	64,6	68,5
	1970	66,6	73,3		1970	67,9	74,4
	1990	66,2	75,2		1990	72,1	78,7
	2010	72,1	80,6		2010	78,0	83,0
Finlandia	1910	47,3	50,8	Węgry	1920	40,4	42,6
<i>Finland</i>	1920	43,3	47,6	<i>Hungary</i>	1930	48,3	51,3
	1930	50,2	55,4		1950	63,5	67,3
	1950	62,9	69,1		1970	66,9	72,6
	1970	65,9	73,6		1990	66,2	74,0
	1990	70,5	78,7		2010	69,4	77,8
	2010	76,9	83,5	Wielka Bryta-	1910–1912	51,5	55,4
Francja	1914	48,9	53,3	<i>nia</i>	1920	55,6	59,6
<i>France</i>	1920	49,9	53,6	<i>United King-</i>	1930	58,7	62,9
	1930	54,3	59,0	<i>dom</i>	1950	66,5	71,2
	1950	63,6	69,3		1970	68,9	75,1
	1970	68,9	76,5		1990	71,9	77,6
	1990	72,0	80,3		2009	78,3	82,5
	2009	78,0	85,0	Włochy	1910	46,6	47,3
Hiszpania	1914	40,9	42,6	<i>Italy</i>	1920	49,3	50,8
<i>Spain</i>	1920	40,3	42,1		1930	53,8	56,0
	1930	48,7	51,9		1950	63,8	67,3
	1950	58,8	63,5		1970	69,0	74,9
	1970	69,7	75,0		1990	72,9	79,4
	1990	73,4	80,4		2008	79,1	84,5
	2010	79,1	85,3				

^a W latach 1950 i 1970 Republika Federalna Niemiec (RFN).

^a In 1950 and 1970 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 517; *Demographic Yearbook 1979*, United Nations, New York 1980, s. 478; *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, Paris 1999, s. 379, 401, 488, 514, 570, 640 i 647; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 51; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 206; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 41, 354 i 355; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 46; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 6; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 102.



Tabl. 12. MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI
INTERNATIONAL MIGRATION OF POPULATION

A. W LATACH 1871–1910
IN 1871–1910

Kraje Countries	1871–1880	1881–1890	1891–1900	1901–1910
	w tys. in thous.			
Emigracja Emigration				
Austria <i>Austria</i>	100	233	445	1 105
Niemcy <i>Germany</i>	626	1342	530	280
Szwecja <i>Sweden</i>	150	377	248	258
Węgry <i>Hungary</i>	17	188	285	1 237
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1 982	2 559	1 743	2 842
Włochy <i>Italy</i>	1 176	1 881	2 835	6 017
Saldo migracji Net migration				
Galicja <i>Galicja</i>	-55	-305	-496
Zabór pruski^a <i>Prussian Partition^a</i>	-291	-511	-401	-392
Austria <i>Austria</i>	-201	-398	-683
Szwecja <i>Sweden</i>	-103	-169	-174
Węgry <i>Hungary</i>	-988
Wielka Brytania ^b <i>United Kingdom^b</i>	-1 353	-1 729	-726	-1 482

a Łącznie z Górnym Śląskiem. *b* Była to głównie emigracja z Irlandii (której ludność w latach 1871–1911 zmniejszyła się z 5 412 tys. do 4 390 tys.); napływ imigrantów do Wielkiej Brytanii zwiększał się: w latach 1871–1880 było ich 629 tys., w latach 1881–1890 – 830 tys., w latach 1891–1900 – 1 017 tys., a w latach 1901–1910 – już 1 360 tys.

Uwaga. Dane nie są w pełni porównywalne ze względu na zróżnicowane metody ich zbierania.

a Including Upper Silesia. *b* It was mainly emigration from Ireland (population of which decreased in 1871–1911 from 5 412 thous. to 4 390 thous.); immigration to the United Kingdom increased: in 1871–1880 totalled 629 thous., in 1881–1890 – already 830 thous., in 1891–1900 – 1 017 thous., and in 1901–1910 – already 1 360 thous.

Note. Data are not strictly comparable due to the different methods of collecting.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 184 i 185; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics. Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 131–140.

Tabl. 12. MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI (cd.)
INTERNATIONAL MIGRATION OF POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1920–1938 – emigracja
IN 1920–1938 – emigration

Kraje <i>Countries</i>	Emigracja (kierunek) <i>Emigration (destination)</i>	1920–1925	1926–1930	1931–1935	1936–1938
		w tys. – przeciętne roczne <i>in thous. – annual averages</i>			
Polska	pozaeuropejska	52,7	56,9	18,8	24,4^a
Poland	non-European				
	europejska	39,5	135,8	27,1	54,2^a
	European				
Anglia	pozaeuropejska	201,8	138,6	29,3	32,0
<i>England</i>	<i>non-European</i>				
Austria	pozaeuropejska	7,3	4,4	1,7	1,7
<i>Austria</i>	<i>non-European</i>				
Belgia	pozaeuropejska	3,0	3,0	1,5	2,5
<i>Belgium</i>	<i>non-European</i>				
	europejska	21,1	12,9	5,5	12,1 ^b
	<i>European</i>				
Czechosłowacja	pozaeuropejska	13,4	13,0	22,3	4,4 ^a
<i>Czechoslovakia</i>	<i>non-European</i>				
	europejska	16,8	14,7	3,9	6,7 ^a
	<i>European</i>				
Hiszpania	pozaeuropejska	85,5	45,8	12,7	.
<i>Spain</i>	<i>non-European</i>				
Irlandia	pozaeuropejska	.	23,7	1,0	1,2 ^a
<i>Ireland</i>	<i>non-European</i>				
Jugosławia	pozaeuropejska	12,3	18,7	3,1	4,7 ^a
<i>Yugoslavia</i>	<i>non-European</i>				
	europejska	.	16,0 ^c	9,2	11,5 ^a
	<i>European</i>				
Niemcy	pozaeuropejska	50,7	53,6	12,6	14,4 ^a
<i>Germany</i>	<i>non-European</i>				
Portugalia	pozaeuropejska	30,5	31,7	7,3	13,6 ^a
<i>Portugal</i>	<i>non-European</i>				
Rumunia	pozaeuropejska	8,0	12,9	1,8	1,5
<i>Romania</i>	<i>non-European</i>				
	europejska	.	0,3	0,1	3,1 ^b
	<i>European</i>				

a Lata 1936 i 1937. *b* Łącznie z emigrantami obcokrajowcami (w Belgii liczba emigrantów krajowców w latach 1936 i 1937 wynosiła przeciętnie rocznie 4,3 tys.). *c* Lata 1927–1930.

a 1936 and 1937. *b* Including foreign emigrants (in Belgium the annual average number of native emigrants totalled in 1936 and 1937 4,3 thous.) *c* 1927–1930.

**Tabl. 12. MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI (cd.)**

INTERNATIONAL MIGRATION OF POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1920–1938 – emigracja (dok.)

IN 1920–1938 – emigration (cont.)

Kraje Countries	Emigracja (kierunek) Emigration (destination)	1920–1925	1926–1930	1931–1935	1936–1938
		w tys. – przeciętne roczne in thous. – annual averages			
Szwecja Sweden	pozaeuropejska non-European	11,1	9,3	0,9	0,9
	europejska European	2,7	1,9	1,6	1,3
Włochy Italy	pozaeuropejska non-European	177,3	89,0	28,2	28,7
	europejska European	177,9	122,9	63,4	27,8

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 527 i 528; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 54.

C. W LATACH 1951–2009 – migracje długotrwałe

IN 1951–2009 – long-term migration

Kraje Countries	1951–1960	1961–1970	1971–1980	1981–1990	1991–2000	2001–2009
	w tys. – przeciętne roczne in thous. – annual averages					

Imigracja Immigration

Polska Poland	27,8	2,4	1,6	1,7	7,3	10,8
Belgia Belgium	48,1	64,4	60,8	49,6	74,0 ^a	129,3 ^b
Finlandia Finland	12,2	11,3	114,4 ^c	.
Francja France	94,7	300,2	679,8	1 390,3 ^d	.	221,2 ^e
Hiszpania Spain	19,9	19,4	.	22,1	92,2 ^a	749,8 ^f
Holandia Netherlands ...	35,4	58,3	98,9	85,5	121,8 ^c	115,3
Niemcy Germany	492,8	754,8	697,9	632,2 ^g	1 084,4 ^a	705,6
Szwecja Sweden	25,6	42,4	38,6	41,4	25,5 ^a	79,4
Wielka Brytania United Kingdom	69,0	171,3	190,8	218,6	280,2 ^a	490,7
Włochy Italy	134,7	186,9	113,2	51,4 ^h	144,2 ^a	389,5

a–h Lata: a – 1991–1995 i 1998–2000, b – 2001–2008, c – 1991–1993 i 1998–2000, d – 1981–1988, e – 2003–2008, f – 2002–2009, g – 1981–1989, h – 1981–1987 i 1989.

a 1991–1995 and 1998–2000. b 2001–2008. c 1991–1993 and 1998–2000. d 1981–1988. e 2003–2008. f 2002–2009. g 1981–1989. h 1981–1987 and 1989.

Tabl. 12. MIGRACJE ZAGRANICZNE LUDNOŚCI (dok.)
INTERNATIONAL MIGRATION OF POPULATION (cont.)

C. W LATACH 1951–2009 – migracje długotrwałe (dok.)
IN 1951–2009 – long-term migration (cont.)

Kraje Countries	1951–1960	1961–1970	1971–1980	1981–1990	1991–2000	2001–2009
	w tys. – przeciętne roczne <i>in thous. – annual averages</i>					
Emigracja <i>Emigration</i>						
Polska <i>Poland</i>	37,7	22,4	22,6	26,7	22,5	26,8
Belgia <i>Belgium</i>	36,8	39,5	41,2	35,1	50,8 ^a	85,1 ^b
Finlandia <i>Finland</i>	5,4	11,7	14,8	7,8	7,2 ⁱ	.
Francja <i>France</i>	48,2	204,2	658,3	1 370,8 ^d	.	127,7 ^e
Hiszpania <i>Spain</i>	54,4	22,8	5,2	5,3 ^d	1,0 ^a	147,9 ^f
Holandia <i>Netherlands</i> ...	52,4	43,9	60,7	58,5	59,3 ^c	79,5
Niemcy <i>Germany</i>	217,6	464,8	540,8	525,3 ^g	712,4 ^a	609,2
Szwecja <i>Sweden</i>	15,0	18,9	29,9	24,2	31,9 ^a	38,8
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	128,6	231,7	225,6	211,1	223,2 ^a	332,5
Włochy <i>Italy</i>	296,1	264,7	108,2	58,9 ^h	58,5 ^a	66,7

a–i Lata: *a* – 1991–1995 i 1998–2000, *b* – 2001–2008, *c* – 1991–1993 i 1998–2000, *d* – 1981–1988, *e* – 2003–2008, *f* – 2002–2009, *g* – 1981–1989, *h* – 1981–1987 i 1989, *i* – 1991–1995.

Uwaga. Zaprezentowane dane nie są w pełni porównywalne z uwagi na odmiennosc pojęć imigrant i emigrant oraz metod rejestracji imigracji i emigracji w poszczególnych krajach.

a 1991–1995 and 1998–2000. *b* 2001–2008. *c* 1991–1993 and 1998–2000. *d* 1981–1988. *e* 2003–2008. *f* 2002–2009. *g* 1981–1989. *h* 1981–1987 and 1989. *i* 1991–1995.

Note. Presented data are not strictly comparable due to the differences in defining immigrant and emigrant and in methods of registration immigrants and emigrants in particular countries.

Na podstawie: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, Paris 1999, s. 337; *Demografia 1992*, Warszawa 1992, s. 294; *Demographic Yearbook 1970. Special topic. Population Trends*, United Nations, New York 1971, s. 801–807; *Demographic Yearbook 1977. Special topic. International migration statistics*, New York 1978, s. 530–532; *Demographic Yearbook 1989*, United Nations, New York 1991, s. 603–616; *Demographic Yearbook 1996*, United Nations, New York 1997, s. 1070–1091; *Migrations*. Eurostat. <http://www.epp.eurostat.ec.europaen>; *Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010, s. 28–30.



NARODOWOŚĆ I WYZNANIE
NATIONALITY
AND RELIGIOUS DENOMINATION





Tabl. 1 (13). LUDNOŚĆ WEDŁUG NARODOWOŚCI
POPULATION BY THE NATIONALITY

A. W KOŃCU XVIII W. — Śląsk
END OF THE 18th CENTURY — Silesia

Narodowości <i>Nationalities</i>	W tys. <i>In thous.</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Narodowości <i>Nationalities</i>	W tys. <i>In thous.</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL ...	1 747,6	100,0	Czesi <i>Czechs</i>	32,6	1,9
Niemcy <i>Germans</i>	1 303,3	74,6	Żydzi <i>Jews</i>	8,9	0,5
Polacy <i>Poles</i>	401,9	23,0	Serbołużyczanie <i>Sor-</i> <i>bian-Lusatians</i>	0,9	0,0

Na podstawie: T. Ładogórski, *Ludność*, w: *Historia Śląska*, t. II: 1763—1850, red. W. Długoborski, cz. 1:
On the basis: 1763—1806, Wrocław 1966, s. 150.

B. W 1795 R. — Rosja
IN 1795 — Russia

Narodowości <i>Nationalities</i>	W tys. <i>In thous.</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Narodowości <i>Nationalities</i>	W tys. <i>In thous.</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL ...	41 174,8	100,0	Mordwini <i>Mordvins</i> ...	345,5	0,8
Rosjanie <i>Russians</i>	20 117,7	48,9	Niemcy <i>Germans</i>	237,1	0,6
Ukraińcy <i>Ukrainians</i>	8 163,6	19,8	Rumuni <i>Romanians</i> ...	210,0	0,5
Białorusini <i>Belarus-</i> <i>sians</i>	3 402,5	8,3	Baszkirzy <i>Bashkirs</i> ...	191,6	0,5
Polacy <i>Poles</i>	2 534,0	6,2	Maryjczycy <i>Maris</i>	145,2	0,4
Finowie <i>Finns</i>	900,0	2,2	Karelowie <i>Karelians</i> ..	143,5	0,3
Litwini <i>Lithuanians</i> ...	818,8	2,0	Wotiacy <i>Votyaks</i>	134,9	0,3
Tatarzy <i>Tatars</i>	796,0	1,9	Szwedzi <i>Swedes</i>	127,6	0,3
Łotysze <i>Latvians</i>	721,9	1,8	Kałmucy <i>Kalmyks</i>	88,1	0,2
Żydzi <i>Jews</i>	576,2	1,4	Komi <i>Komi</i>	52,4	0,1
Estończycy <i>Estonians</i>	482,7	1,2	Inne narodowości <i>Oth-</i> <i>er nationalities</i>	631,7	1,4
Czuwasze <i>Chuvashes</i>	351,8	0,9			

Na podstawie: W. M. Kabuzan, *Narody Rossii v XVIII veke. Czislennost' i etniczeskii sostav*, Moskwa 1990,
On the basis: s. 230.



Tabl. 1 (13). LUDNOŚĆ WEDŁUG NARODOWOŚCI (dok.)
POPULATION BY THE NATIONALITY (cont.)

C. W LATACH 1990–2002
IN 1990–2002

Wyszczególnienie Specification	W odsetkach In percent	Wyszczególnienie Specification	W odsetkach In percent
Polska Poland 2002	100,0	Słowacja Slovakia 2001	100,0
w tym: of which:		w tym: of which:	
Polacy Poles	96,7	Słowacy Slovaks	85,8
Niemcy Germans	0,4	Węgrzy Hungarians	9,7
Ślązacy Silesians	0,4	Romowie Romani	1,7
Białorusini Belarusians	0,1	Czesi Czechs	0,8
Ukraińcy Ukrainians	0,1	Litwa Lithuania 2001	100,0
Białoruś Belarus 1999	100,0	w tym: of which:	
w tym: of which:		Litwini Lithuanians.....	83,4
Białorusini Belarusians.....	81,2	Polacy Poles	6,7
Rosjanie Russians.....	11,4	Rosjanie Russians	6,3
Polacy Poles	3,9	Białorusini Belarussians	1,2
Ukraińcy Ukrainians	2,4	Rumunia Romania 2002	100,0
Bułgaria Bulgaria 2001	100,0	w tym: of which:	
w tym: of which:		Rumuni Romanians.....	89,5
Bułgarzy Bulgarians	83,9	Węgrzy Hungarians	6,6
Turcy Turks	9,4	Romowie Romani	2,5
Romowie Romani	4,7	Niemcy Germans	0,3
Czechosłowacja Czechoslo- vakia 1991	100,0	Ukraińcy Ukrainians	0,3
w tym: of which:		Ukraina Ukraine 2001	100,0
Czesi Czechs	54,0	w tym: of which:	
Słowacy Slovaks	31,0	Ukraińcy Ukrainians	77,8
Morawianie Moravians	8,8	Rosjanie Russians	17,3
Węgrzy Hungarians	3,7	Białorusini Belarussians	0,6
Romowie Romani	0,7	Mołdawianie Moldovans.....	0,5
Czechy Czech Republic 2001	100,0	Tatarzy krymscy Crimean Tatars	0,5
w tym: of which:		Bułgarzy Bulgarians	0,4
Czesi Czechs	90,4	Polacy Poles	0,3
Morawianie Moravians	3,7	Rumuni Romanians.....	0,3
Słowacy Slovaks	1,9	Węgrzy Hungarians	0,3
		Ormianie Armenians.....	0,2
		Żydzi Jews	0,2
		Węgry Hungary 1990	100,0
		w tym: of which:	
		Węgrzy Hungarians	97,8
		Romowie Romani	1,4

Na podstawie: Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2004), vol. 2b, Ethnocultural characteristics, United Nations, New York 2005, s. 45–59.



Tabl. 2 (14). LUDNOŚĆ WEDŁUG JEZYKA
POPULATION BY THE LANGUAGE

A. W LATACH 1891 I 1901 – Walia
 IN 1891 AND 1901 – Wales

Język Language	1891 ^a	1901 ^b	Język Language	1891 ^a	1901 ^b
	w odsetkach	in percent		w odsetkach	in percent
OGÓŁEM TOTAL ...	100,0	100,0	Angielski i walijski <i>En- glish and Welsh</i>	23,9	34,8
Wyłącznie angielski <i>En- glish only</i>	45,0	49,8	Inne <i>Other</i>	0,2	0,2
Wyłącznie walijski <i>Welsh only</i>	30,1	15,1	Brak deklaracji <i>No dec- laration</i>	0,8	0,1

a, b Ludność w wieku powyżej: a – 2 lat, b – 3 lat.

a, b Population aged more than: a – 2 years, b – 3 years.

Na podstawie: *Census of England and Wales 1901. General Report with Appendices*, London 1904.
 On the basis:

B. W LATACH 1897–1910
 IN 1897–1910

Lata Years Kraje Countries	W % ogółu ludności – język In % of total population – language							
	polski ^a Polish ^a	czeski i słowa- cki Czech and Slavic	wschod- niosło- wiański Easter Slovak	połud- niowo- słowiań- ski South Slavic	nie- miecki German	węgier- ski Hun- garian	żydowski Jewish	inny other
Królestwo Polskie <i>King- dom of Poland</i> 1897	71,8	–	6,8	–	4,3	–	13,4	3,7^b
Austria <i>Austria</i> 1910	17,8	23,0	12,6	7,3	35,6	0,0	x	3,8
w tym: <i>of which:</i>								
Czechy, Morawy, Śląsk <i>Cze- chia, Moravia, Silesia</i>	2,5	62,5	0,0	0,0	34,9	0,0	x	0,1
Galicja <i>Galicja</i>	58,6	0,1	40,2	–	1,1	–	x	0,0
Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Belarus</i> 1897	5,6	–	63,6	–	0,3	–	14,0	16,5 ^c

a Łącznie z językami: śląskim, kaszubskim i mazurskim. b W tym język litewski – 3,2%. c W tym język litewski – 12,9% i łotewski – 3,0%.

a Including language: Silesian, Kashubian and Masurian. b Of which Lithuanian language – 3,2%. c Of which Lithuanian language – 12,9% and Latvian language – 3,0%.



Tabl. 2 (14). LUDNOŚĆ WEDŁUG JEZYKA (cd.)
POPULATION BY THE LANGUAGE (cont.)

B. W LATACH 1897–1910 (dok.)
 IN 1897–1910 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	W % ogółu ludności – język In % of total population – language							
	polski ^a Polish ^a	czeski i słowa- cki Czech and Slavic	wschod- niosło- wiański Easter Slovak	połud- niowo- słowiań- ski South Slavic	nie- miecki German	węgier- ski Hun- garian	żydowski Jewish	inny other
Prusy Prussia 1900	9,6	0,3	0,0	0,0	88,1	0,0	x	2,0
w tym: of which:								
Nadrenia Rhineland	0,5	0,0	0,0	0,0	97,7	0,0	x	1,8
Westfalia Westphalia	3,1	0,1	0,0	0,0	95,2	0,0	x	1,6
Górny Śląsk Upper Silesia	59,8	3,4	0,0	0,0	36,6	0,0	x	0,2
Pomorze Gdańskie Gdańsk								
Pomerania	35,5	0,0	0,0	0,0	64,3	0,0	x	0,2
Prusy Wschodnie East Pru-								
ssia	15,9	0,0	0,0	0,0	78,7	0,0	x	5,3^d
Wielkie Księstwo Poznańskie								
Grand Duchy of Posen	61,8	0,0	0,0	0,0	38,0	0,0	x	0,2
Ruś Rus 1897	3,3	0,2	81,3	—	1,9	—	12,5	0,8
Węgry Hungary 1910	0,2	9,7	2,3	14,6	9,8	48,1	x	15,4 ^e
w tym: of which:								
Chorwacja ^f Croatia ^f	0,1	2,0	0,3	86,7	5,1	4,2	x	1,6
Siedmiogród Transylvania	0,1	0,1	0,1	0,0	8,7	34,3	x	56,7 ^g

^a Łącznie z językami: śląskim, kaszubskim i mazurskim. ^d W tym język litewski – 5,1%. ^{e, g} W tym język rumuński: ^e – 14,1%, ^g – 55,0%. ^f Łącznie z Istrią i Dalmacją.

Uwaga. W monarchii Austro-Węgierskiej i w Prusach nie uznawano języka żydowskiego, w Prusach Żydzi podawali język niemiecki, a np. w Galicji ponad 90% Żydów podawało język polski.

^a Including language: Silesian, Kashubian and Masurian. ^d Of which Lithuanian language – 5,1%. ^{e, g} Of which Romanian language: ^e – 14,1%, ^g – 55,0%. ^f Including Istria and Dalmatia.

Note. In Austria-Hungary monarchy and in Prussia Jewish language was not recognized; in Prussia they stated german language, in Galicia – Polish language (over 90%).

Na podstawie: Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979, Wien 1979, s. 15; A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, Statystyka Polski, Kraków 1915, s. 40 i 41.



Tabl. 2 (14). LUDNOŚĆ WEDŁUG JĘZYKA (cd.)
POPULATION BY THE LANGUAGE (cont.)

C. W LATACH 1921–1935^a
 IN 1921–1935^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
Polska Poland 1931	100,0	Łotwa <i>Latvia</i> 1935	100,0
język: <i>language:</i>		narodowość: <i>nationality:</i>	
polski <i>Polish</i>	68,9	Łotysze <i>Latvians</i>	75,5
ukraiński <i>Ukrainian</i>	10,1	Rosjanie <i>Russians</i>	10,6
żydowski z hebrajskim <i>Jewish</i>		Żydzi <i>Jews</i>	4,8
with <i>Hebrew</i>	8,6	Niemcy <i>Germans</i>	3,2
ruski <i>Ruthenian</i>	3,8	Polacy <i>Poles</i>	2,5
białoruski <i>Belarusian</i>	3,1	inne <i>other</i>	3,4
niemiecki <i>German</i>	2,3	Rumunia <i>Romania</i> 1930	100,0
inne <i>other</i>	3,2	narodowość: <i>nationality:</i>	
Belgia <i>Belgium</i> 1930	100,0	Rumuni <i>Romanians</i>	71,9
język: <i>language:</i>		Węgrzy <i>Hungarians</i>	7,9
flamandzki <i>Flemish</i>	42,9	Niemcy <i>Germans</i>	4,1
francuski <i>French</i>	37,6	Żydzi <i>Jews</i>	4,0
flamandzki i francuski <i>Flemish</i>		inne <i>other</i>	12,1
and <i>French</i>	12,9	Szwajcaria <i>Switzerland</i> 1930	100,0
inne <i>other</i>	6,6	język: <i>language:</i>	
Czechosłowacja <i>Czechoslo-</i>		niemiecki <i>German</i>	71,9
<i>vakia</i> 1930	100,0	francuski <i>French</i>	20,4
narodowość: <i>nationality:</i>		włoski <i>Italian</i>	6,0
Czesi <i>Czechs</i>	50,6	retoromański <i>Rhaeto-Romance</i>	1,1
Niemcy <i>Germans</i>	22,5	inne <i>other</i>	0,6
Słowacy <i>Slovaks</i>	15,6	Węgry <i>Hungary</i> 1930	100,0
Węgrzy <i>Hungarians</i>	4,9	język: <i>language:</i>	
Rusini <i>Ruthenians</i>	3,9	węgierski <i>Hungarian</i>	92,1
inne <i>other</i>	2,5	niemiecki <i>German</i>	5,5
Jugosławia <i>Yugoslavia</i> 1921	100,0	słowacki <i>Slovak</i>	1,2
język: <i>language:</i>		inne <i>other</i>	1,2
serbski i chorwacki <i>Serbian</i>		ZSRR ^b <i>Soviet Union</i> 1926	100,0
and <i>Croatian</i>	74,4	narodowość: <i>nationality:</i>	
słoweński <i>Slovenian</i>	8,5	Rosjanie <i>Russians</i>	53,0
niemiecki <i>German</i>	4,2	Ukraińcy <i>Ukrainians</i>	21,0
węgierski <i>Hungarian</i>	3,9	Białorusini <i>Belarusians</i>	3,0
albański <i>Albanian</i>	3,7	Żydzi <i>Jews</i>	2,0
inne <i>other</i>	5,3	inne <i>other</i>	21,0

^a W przypadku Czechosłowacji, Łotwy, Rumunii i ZSRR strukturę podano według narodowości. ^b Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

^a For Czechoslovakia, Latvia, Romania and Soviet Union the structure is presented by nationality.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1937*, Warszawa 1937, s. 27.

On the basis:



Tabl. 2 (14). LUDNOŚĆ WEDŁUG JEZYKA (cd.)
POPULATION BY THE LANGUAGE (cont.)

D. W LATACH 1946–1953
 IN 1946–1953

Wyszczególnienie Specification	W odset- kach In percent	Wyszczególnienie Specification	W odset- kach In percent
Polska Poland 1946	100,0	Jugosławia (dok.) <i>Yugoslavia (cont.)</i>	
w tym: <i>of which:</i>		macedoński <i>Macedonian</i>	5,5
polski <i>Polish</i>	87,5	albański <i>Albanian</i>	4,6
niemiecki <i>German</i>	9,6	węgierski <i>Hungarian</i>	3,0
Austria <i>Austria</i> 1951	100,0	wołoski <i>Wallachian</i>	1,2
w tym niemiecki <i>of which German</i>	98,7	Niemcy Wschodnie ^a <i>East Ger-</i>	
Belgia <i>Belgium</i> 1947	100,0	<i>many</i> ^a 1946	100,0
w tym: <i>of which:</i>		w tym niemiecki <i>of which German</i>	99,5
flamandzki <i>Flemish</i>	41,8	Niemcy Zachodnie ^b <i>West</i>	
francuski <i>French</i>	34,2	<i>Germany</i> ^b 1946	100,0
francuski i flamandzki <i>French and</i>		w tym niemiecki <i>of which German</i>	99,2
<i>Flemish</i>	15,6	Rumunia <i>Romania</i> 1948	100,0
francuski, flamandzki i niemiecki		w tym: <i>of which:</i>	
<i>French, Flemish and German</i>	2,5	rumuński <i>Romanian</i>	85,7
Finlandia <i>Finland</i> 1950	100,0	węgierski <i>Hungarian</i>	9,4
w tym: <i>of which:</i>		niemiecki <i>German</i>	2,2
fiński <i>Finnish</i>	91,1	Szkocja <i>Scotland</i> 1951	100,0
szwedzki <i>Swedish</i>	8,6	w tym: <i>of which:</i>	
Grecja <i>Greece</i> 1951	100,0	angielski <i>English</i>	98,0
w tym: <i>of which:</i>		angielski i galijski <i>English and</i>	
grecki <i>Greek</i>	97,7	<i>Gaulish</i>	1,9
turecki <i>Turkish</i>	1,5	Szwajcaria <i>Switzerland</i> 1950	100,0
Jugosławia <i>Yugoslavia</i> 1953	100,0	w tym: <i>of which:</i>	
w tym: <i>of which:</i>		niemiecki <i>German</i>	72,1
serbski i chorwacki <i>Serbian and</i>		francuski <i>French</i>	20,3
<i>Croatian</i>	73,2	włoski <i>Italian</i>	5,9
słoweński <i>Slovenian</i>	8,8		

a Bez ludności Berlina. *b* Ludność francuskiej i amerykańskiej strefy z wyłączeniem ludności Bremy i Berlina.

Uwaga. W tablicy uwzględniono języki, którymi posługiwało się więcej niż 1% ludności.

a Excluding population of Berlin. *b* Population of French and American zone, excluding population of Bremen and Berlin.

Note. Data on table include languages which were used by more than 1% of population.

Na podstawie: Demographic Yearbook 1956. Special Topic. Ethnic and Economic Characteristics of Population, On the basis: United Nations, New York 1956, s. 291–293.



Tabl. 2 (14). LUDNOŚĆ WEDŁUG JEZYKA (dok.)
 POPULATION BY THE LANGUAGE (cont.)

E. W LATACH 1989–2002
 IN 1989–2002

Wyszczególnienie Specification	W odset- kach In percent	Wyszczególnienie Specification	W odset- kach In percent
Polska Poland 2002	100,0	Litwa Lithuania 2001	100,0
w tym: <i>of which:</i>		w tym: <i>of which:</i>	
polski Polish	97,8	litewski Lithuanian	82,0
niemiecki German	0,5	rosyjski Russian	8,0
angielski English	0,2	polski Polish	5,6
białoruski Belarussian	0,1	Rumunia Romania 2002	100,0
kaszubski Kashubian	0,1	w tym: <i>of which:</i>	
śląski Silesian	0,1	rumuński Romanian	91,0
Austria Austria 2001	100,0	węgierski Hungarian	6,7
w tym: <i>of which:</i>		romski Romani	1,1
niemiecki German	88,6	ukraiński Ukrainian	0,3
turecki Turkish	2,3	Słowacja Slovakia 2001	100,0
serbski Serbian	2,2	w tym: <i>of which:</i>	
chorwacki Croatian	1,6	słowacki Slovak	83,9
Białoruś Belarus 1989	100,0	węgierski Hungarian	10,6
w tym: <i>of which:</i>		romski Romani	1,8
białoruski Belarussian	65,6	czeski Czech	0,9
rosyjski Russian	31,9	Szwajcaria Switzerland 2000	100,0
ukraiński Ukrainian	1,3	w tym: <i>of which:</i>	
polski Polish	0,5	niemiecki German	63,7
Czechy Czech Republic 2001	100,0	francuski French	20,4
w tym: <i>of which:</i>		włoski Italian	6,5
czeski Czech	94,1	serbsko-chorwacki Serbo-Croatian	1,4
słowacki Slovak	2,0	albański Albanian	1,3
polski Polish	0,5	portugalski Portuguese	1,2
niemiecki German	0,4	hiszpański Spanish	1,1
Finlandia Finland 2000	100,0	angielski English	1,0
w tym: <i>of which:</i>		Ukraina Ukraine 2001	100,0
fiński Finnish	92,4	w tym: <i>of which:</i>	
szwedzki Swedish	5,6	ukraiński Ukrainian	67,5
Irlandia Ireland 1991	100,0	rosyjski Russian	29,6
w tym irlandzki <i>of which Irish</i>	32,5	tatarski Tatar	0,5
		mołdawski Moldovan	0,4
		rumuński Romanian	0,3
		węgierski Hungarian	0,3

Na podstawie: Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2004), vol. 2b, Ethnocultural characteristics, United Nations, New York 2005, s. 24–35.



Tabl. 3 (15). LUDNOŚĆ CHRZEŚCIJAŃSKA W EUROPIE OKOŁO 1815 R.^a
CHRISTIANITY POPULATION IN EUROPE AROUND 1815^a

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	W mln <i>In mln</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Wyznanie <i>Religious denomination</i>	W mln <i>In mln</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	180	100	Prawosławni <i>Orthodoxs</i>	40	22
Katolicy <i>Catholic</i>	100	56	Ewangelicy <i>Evangelicals</i>	40	22

^a Dane szacunkowe.

Uwaga. Ok. 1815 r. chrześcijanie stanowili ok. 90% ogółu ludności Europy. W tym samym czasie katolicy stanowili we Francji ok. 93% ogółu ludności, w Hiszpanii – ok. 91%, a w Anglii – niecałe 1%.

^a Estimated data.

Note. Around 1815 Christians constituted ca. 90% of the total European population. In the same time Catholics in France made up ca. 93% of total population, in Spain – ca. 91% and in England – less than 1%.

Na podstawie: B. Kumor, *Historia Kościoła. Czasy najnowsze*, t. VII, Lublin 1991.
 On the basis:

Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION

A. W 1785 R. – Polska – część południowo-wschodnia
 IN 1785 – Poland – the South-East part

Diecezje (Eparchia) <i>Dioceses</i>	Ogółem <i>Total</i>	Katolicy <i>Catholics</i>				Judaizm – Żydzi <i>Judaism – Jews</i>		Inne wyznania <i>Other denominations</i>	
		obrzydku greckiego – Rusini <i>Easter – Ruthenians</i>		obrzydku łacińskiego – Polacy <i>Latin – Poles</i>		w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>
	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>					

Ogółem Total

OGÓŁEM GRAND TOTAL	1 353,9	977,8	72,2	252,4	18,7	115,2	8,5	8,5	0,6
Chełm	137,5	105,3	76,6	20,7	15,0	10,6	7,7	0,9	0,7
Lwów	1 114,0	809,2	72,7	210,8	18,9	86,3	7,7	7,6	0,7
Łuck	102,5	63,3	61,8	20,9	20,4	18,3	17,8	0,0	0,0

Miasta Urban areas

RAZEM TOTAL	339,7	155,4	45,8	81,4	24,0	98,7	29,0	4,2	1,2
Chełm	33,9	16,9	49,9	7,9	23,3	9,1	26,8	–	–
Lwów	271,0	127,4	47,0	67,2	24,8	72,1	26,6	4,2	1,6
Łuck	34,9	11,1	31,8	6,3	18,0	17,5	50,2	0,0	0,0

Wieś Rural areas

RAZEM TOTAL	1 014,2	822,3	81,1	171,0	16,9	16,5	1,6	4,3	0,4
Chełm	103,6	88,3	85,3	12,8	12,3	1,6	1,5	0,9	0,9
Lwów	843,0	681,8	80,9	143,6	17,0	14,2	1,7	3,4	0,4
Łuck	67,6	52,2	77,2	14,6	21,6	0,8	1,2	–	–



W 1791 r. ludność Polski według wyznania:
In 1791 population of Poland by religious denomination:

	w tys. <i>in thous.</i>	w od- setkach <i>in percent</i>		w tys. <i>in thous.</i>	w od- setkach <i>in percent</i>
Ogółem Total	8 790	100,0	Prawosławni <i>Orthodoxs</i>	300	3,4
Katolicy: <i>Catholics</i> :			Protestanci <i>Protestants</i>	150	1,7
obrzędku łacińskiego			Raskolnicy <i>Old Believers</i>	100	1,1
<i>Latin</i>	4 600	53,0	Mahometanie <i>Muslims</i>	50	0,6
obrzędku greckiego <i>Ea-</i>					
<i>ster</i>	2 630	30,0			
Żydzi <i>Jews</i>	900	10,2			

Na podstawie: Z. Budzyński, *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. III: *Studia on the basis: z dziejów społecznych*, Przemysł-Rzeszów 2008, s. 142–144; T. Korzon, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1794)*, t. I–II, wyd. 2, Kraków-Warszawa 1897, s. 320.

Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)
 B. W LATACH 1830–1909 – Holandia^a
IN 1830–1909 – Holland^a

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	1830	1879	1909
	w odsetkach <i>in percent</i>		
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0
Protestanci ^b <i>Protestants^b</i>	59,1	61,8	57,3
Katolicy <i>Catholics</i>	38,5	36,1	35,2
Żydzi ^c <i>Jews^c</i>	1,8	2,0	1,8
Inne wyznania i brak deklaracji <i>Other denominations and no declaration</i>	0,6	0,1	5,7

^a Dane na podstawie spisów powszechnych ludności. ^b Kategoria ta obejmuje wiele wyznań; obok najliczniejszego kalwinizmu, podzielonego na kilka oddzielnych organizacji kościelnych, także luteranizm, prezbiterianizm i inne. ^c W spisach dzieleni na Żydów holenderskich (grupa dominująca) i portugalskich.

^a Data on the basis of censuses of population. ^b Category includes many religious denominations; next to the most abundant Calvinism, divided into several separate church organizations, also Lutheranism, Presbyterianism and others. ^c In censuses divided into Dutch (dominant group) and Portuguese Jews.

Na podstawie: *Uitkomsten der zesde tienjarige volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op den een en dertigsten December 1830*, Gravenhage 1831, s. 18 i 19; *Uitkomsten der achtste tienjaarijksche volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op den een en dertigsten December 1879*, Gravenhage 1881, s. 130 i 131.

Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
 POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

C. W LATACH 1740 I 1800 – Prusy
 IN 1740 AND 1800 – Prussia

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	1740	1800
	w odsetkach	<i>in percent</i>
OGÓLEM TOTAL	100,0	100,0
Luteranie <i>Lutherans</i>	90,0	49,5
Katolicy <i>Catholics</i>	6,3	40,0
Ewangelicy reformowani <i>Reformed evangelicals</i>	2,4	—
Kalwini <i>Calvinists</i>	0,6	8,0
Żydzi <i>Jews</i>	0,0	2,4
Inne wyznania <i>Other denominations</i>	0,0	0,1

Uwaga. W XVIII w. nastąpił dynamiczny, bo ponad 4-krotny wzrost ludności Prus (z 2,2 mln w 1740 r. do 9,3 mln w 1800 r.), który wynikał nie tylko z dużego przyrostu naturalnego i polityki osadniczej króla Fryderyka II, ale przede wszystkim z zaborów terytorialnych Śląska (w 1742 r.) i ziem Rzeczypospolitej (w latach 1772–1795).

Note. In the 18th century there was a dynamic, nearly fourfold increase in the population of Prussia (from 2,2 mln in 1740 to 9,3 mln in 1800), which resulted not only from the high natural increase and the settlement policy of King Frederick II, but most of all from the annexation of Silesia (in 1742) and the land belonging to the Polish-Lithuanian Commonwealth (in the years 1772–1795).

Na podstawie: Z. Szultka, *Stosunki wyznaniowe i kościelne w Prusach XVIII w.*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010, s. 785–787.

Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
 POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

D. W LATACH 1719–1795 – Rosja
 IN 1719–1795 – Russia

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	1719		1762		1795	
	w tys. <i>in thous.</i>	w odsetkach <i>in percent</i>	w tys. <i>in thous.</i>	w odsetkach <i>in percent</i>	w tys. <i>in thous.</i>	w odsetkach <i>in percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	16 231,5	100,0	23 302,9	100,0	42 699,5	100,0
Prawosławni i staroobrzędowcy <i>Orthodoxs and Old Believers</i>	13 705,0	84,4	20 053,5	86,1	30 864,2	72,3
Rzymskokatolicy <i>Roman Cath- olics</i>	0,9	0,0	210,4	0,9	4 410,6	10,3
Protestanci <i>Protestants</i>	671,4	4,1	819,5	3,5	2 347,4	5,5
Unicy <i>Unitarians</i>	–	–	425,5	1,8	1 572,8	3,7
Ormianie <i>Gregorians</i>	5,6	0,03	3,6	0,02	31,5	0,07
Mahometanie <i>Muslims</i>	1 054,2	6,5	1 427,9	6,1	2 140,9	5,0
Żydzi <i>Jews</i>	–	–	66,1	0,3	962,9	2,3
Politeistyczne religie <i>Polythe- istis religions</i>	785,3	4,8	296,4	1,3	369,2	0,9
Inne wyznania <i>Other denomi- nations</i>	9,1	0,06	–	–	–	–

Na podstawie: W. M. Kabuzan, *Rasprostrenie prawosławia i drugih konfessii w Rossii w XVIII–naczale XX w. (1719–1917 gg.)*, Moskwa 2008, s. 51–67, 83–130.



Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

E. W 1897 R. – Rosja
 IN 1897 – Russia

Wyznanie i kościoły <i>Religious denomination and churches</i>	Ogółem <i>Grand total</i>	W tym część europejska <i>Of which the European part</i>		
		razem <i>total</i>	w tym <i>of which</i>	
			Sankt Petersburg	Moskwa
w odsetkach <i>in percent</i>				
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0
Prawosławni <i>Orthodox</i>	69,3	81,7	85,2	93,1
Kościół rzymskokatolicki <i>Roman Catholic Church</i>	9,1	4,6	4,2	1,5
Kościół luterański <i>Lutheran Church</i>	2,8	3,3	7,5	1,9
Staroobrzędowcy <i>Old Believers</i>	1,8	1,9	0,7	1,8
Apostolski Kościół Ormiański <i>Armenian Apostolic Church</i>	0,9	0,1	0,1	0,2
Kościół reformowany <i>Reformed Church</i>	0,1	0,1	0,3	0,2
Menonici <i>Mennonits</i>	0,1	0,1	0,0	0,0
Kościół anglikański <i>Anglican Church</i>	0,0	0,0	0,1	0,1
Islam <i>Islam</i>	11,1	3,8	0,4	0,4
Judaizm <i>Judaism</i>	4,2	4,0	1,3	0,8
Buddyzm <i>Buddhism</i>	0,3	0,2	0,0	0,0
Inne wyznania niechrześcijańskie <i>Other non-Christian religions</i>	0,2	0,2	0,0	0,0

Na podstawie: W. M. Kabuzan, *Rasprostrenie prawosławia i drugih konfessii w Rossii w XVIII–naczale XX w. (1719–1917 gg.)*, Moskwa 2008, s. 51–67, 83–130.



Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
 POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)
 F. W LATACH 1897–1913
 IN 1897–1913

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Wyznanie Religious denomination					
		rzymsko- katolickie Roman Catholic	grecko- katolickie Easter Catholic	prawo- sławne Orthodox	ewange- lickie Evan- gelic	mojże- szowe Judaism	inne other
w odsetkach in percent							
Królestwo Polskie King- dom of Poland 1913	100,0	76,0	–	3,7	5,3	15,0	0,0
Austria Austria 1910	100,0	79,2	11,8	2,3	1,8	4,8	0,1
w tym: of which:							
Czechy, Morawy, Śląsk Cze- chia, Moravia, Silesia	100,0	95,0	0,0	0,0	3,1	1,7	0,1
Galicja Galicia	100,0	46,5	42,1	0,0	0,5	10,9	0,0
Litwa i Białoruś Lithu- ania and Belarus 1897	100,0	31,1	–	52,9	1,3	14,1	0,6
Prusy Prussia 1900	100,0	35,1	0,0	0,0	63,2	1,1	0,6
w tym: of which:							
Brandenburgia ^a Brandenburg ^a	100,0	5,1	0,0	0,0	93,5	0,8	0,6
Nadrenia Rhineland	100,0	69,7	0,0	0,0	28,8	0,9	0,6
Westfalia Westphalia	100,0	50,6	0,0	0,0	48,2	0,6	0,6
Górny Śląsk Upper Silesia...	100,0	89,8	0,0	0,0	8,9	1,1	0,2
Pomorze Gdańskie Gdańsk Pomerania	100,0	51,1	0,0	0,0	46,7	1,2	1,0
Prusy Wschodnie East Prus- sia	100,0	13,4	0,0	0,0	85,0	0,7	0,9
Wielkie Księstwo Poznańskie Grand Duchy of Posen	100,0	67,7	0,0	0,0	30,1	1,9	0,3
Ruś Rus 1897	100,0	6,9	–	78,1	1,8	12,5	0,6
Węgry Hungary 1910	100,0	50,8	9,6	15,2	19,8	4,2	0,4
w tym: of which:							
Chorwacja, Dalmacja ^b Croatia, Dalmatia ^b	100,0	71,4	0,6	25,6	1,6	0,8	0,0
Siedmiogród Transylvania	100,0	12,7	28,3	30,9	24,3	1,7	2,1

a, b Łącznie z: a – Berlinem, b – Istrią, Słowenią i Triestem.

a, b Including: a – Berlin, b – Istria, Slovenia and Trieste.

Na podstawie: Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979, Wien 1979, s. 16; A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, Statystyka Polski, Kraków 1915, s. 37; Statistisches Handbuch für den Preussischen Staat, t. IV, Berlin 1903, s. 94, 95 i 103.



Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

G. W LATACH 1900 I 1901^a
 IN 1900 AND 1901^a

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	1900		Islandia w 1901 r. <i>Iceland in 1901</i>
	Norwegia <i>Norway</i>	Szwecja <i>Sweden</i>	
	w odsetkach <i>in percent</i>		
OGÓŁEM TOTAL	100,0^b	100,0	100,0
Luteranie <i>Lutherans</i>	97,6	99,7 ^c	99,3
Metodyści <i>Methodists</i>	0,6	0,1	—
Baptyści <i>Baptists</i>	0,4	0,1	—
Katolicy <i>Catholic</i>	0,1	0,0	0,0
Żydzi <i>Jews</i>	0,0	0,1	—
Inne wyznania <i>Other denominations</i>	0,4	0,0	0,6
Bez wyznania (ateiści) <i>Atheists</i>	0,9	0,0	0,1

a Dane na podstawie spisów powszechnych ludności. *b* Bez ludności, która nie podała informacji na temat wyznania (podczas spisu aż 27,7% populacji nie podało tej informacji). *c* Autorzy spisu interpretowali brak odpowiedzi jako deklarację przynależności do państwowego Kościoła luterańskiego.

a Data based on censuses. *b* Excluding persons who did not provide information on their denomination (as many as 27,7% of the population did not give this information). *c* The authors of the census interpreted the lack of response as a declaration of affiliation with the national Lutheran Church.

Na podstawie: Ó. Garðarsdóttir, National Archives of Iceland (NAI), *1901 Census of Iceland. Version 1.0*; The Digital Archive (The National Archive), Norwegian Historical Data Centre (University of Tromsø), The Minnesota Population Center, *National Sample of the 1900 Census of Norway. Version 2.0*, Tromsø 2008; The Minnesota Population Center, *North Atlantic Population Project: Complete Count Microdata. Version 2.0*, Minneapolis 2008; The Swedish National Archives, Umeå University, The Minnesota Population Center, *National Sample of the 1900 Census of Sweden. Version 1.0*, Minneapolis 2008.



Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)
 H. W LATACH 1926–1934
 IN 1926–1934

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W tym wyznanie <i>Of which religious denomination</i>			
		rzymsko- katolickie ^a <i>Roman Catholic^a</i>	ewangelickie <i>Evangelic</i>	prawosławne <i>Orthodox</i>	mojżeszowe <i>Judaism</i>
		w odsetkach <i>in percent</i>			
Polska <i>Poland</i> 1931	100,0	75,2	2,6	11,8	9,8
Austria <i>Austria</i> 1934	100,0	90,4	4,4	0,0	2,8
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 1926	100,0	0,7	0,1	83,4	0,8
Czechosłowacja <i>Czechoslo- vakia</i> 1930	100,0	73,7	7,7	5,0	2,4
Finlandia <i>Finland</i> 1930	100,0	0,0	96,7	1,8	0,1
Holandia <i>Netherlands</i> 1930	100,0	36,5	45,5	.	1,4
Irlandia <i>Ireland</i> 1926	100,0	92,6	7,0	.	0,1
Jugosławia <i>Yugoslavia</i> 1931	100,0	37,8	1,7	48,7	0,5
Niemcy <i>Germany</i> 1933	100,0	32,1	61,9	0,2	0,8
Szwajcaria <i>Switzerland</i> 1930	100,0	41,0 ^b	57,3	.	0,4
Szwecja <i>Sweden</i> 1930	100,0	0,1	99,5	.	0,1
Węgry <i>Hungary</i> 1930	100,0	67,2	27,0	0,5	5,1
Włochy <i>Italy</i> 1931	100,0	99,6	0,2	0,0	0,1

a Wszystkich obrządków. *b* Łącznie z prawosławnymi.

a All confessions. *b* Including Orthodox.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 27.
 On the basis:

**Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (cd.)**

POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

I. W LATACH 1946–2002

IN 1946–2002

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W tym Of which				niewierzący atheists
		wyznanie religious denomination				
		rzymsko- katolickie Roman Catholic	kościół tradycji protestan- ckiej Protestant	prawo- sławne Orthodox	muzuł- mańskie Muslim	
w odsetkach in percent						

W latach 1946–1953 In 1946–1953

Polska^a Poland^a 1950	100,0	96,4	0,8	1,6	0,0	.
Austria <i>Austria</i> 1951	100,0	89,5	6,2	.	.	3,8
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 1946	100,0	0,6	0,1	85,2	13,3	.
Finlandia <i>Finland</i> 1950	100,0	0,0	95,4	1,7	0,0	.
Grecja <i>Greece</i> 1951	100,0	0,4	0,1	97,9	1,5	.
Holandia <i>Netherlands</i> 1947	100,0	38,5	42,4	.	.	17,1
Irlandia <i>Ireland</i> 1946	100,0	94,3	5,3	.	.	.
Jugosławia <i>Yugoslavia</i> 1953	100,0	31,8	0,9	41,4	12,3	12,3
NRD ^b <i>GDR</i> ^b 1950	100,0	11,0	81,9	0,0	.	6,8
RFN ^b <i>FRG</i> ^b 1950	100,0	45,3	51,1	0,1	.	3,2
Portugalia <i>Portugal</i> 1950	100,0	96,8	.	.	.	2,5
Szwajcaria <i>Switzerland</i> 1950	100,0	42,2	56,3	.	.	.

W latach 2000–2002 In 2000–2002

Polska^a Poland^a 2000	100,0	89,6	0,4	1,3	.	.
Austria <i>Austria</i> 2001	100,0	73,6	4,7	.	.	12,0
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 2001	100,0	.	0,5	82,6	12,2	.
Czechy <i>Czech Republic</i> 2001	100,0	26,3	2,3	.	.	58,1
Finlandia <i>Finland</i> 2000	100,0	.	85,1	1,1	.	12,7
Irlandia <i>Ireland</i> 2002	100,0	88,4	2,9	.	.	3,5
Litwa <i>Lithuania</i> 2001	100,0	79,0	.	4,1	.	9,5

a Dane przybliżone. *b* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec; RFN bez Berlina Zachodniego (2 147,0 tys. osób, w tym chrześcijanie – 1 814,9 tys., a wśród nich protestanci – 1 571,6 tys.).

a Approximate data. *b* Respectively: East Germany and West Germany; FRG excluding West Berlin (2 147,0 thous. persons, of which Christians – 1 814,9 thous., of which Protestants – 1 571,6 thous.).



Tabl. 4 (16). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA (dok.)
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION (cont.)

I. W LATACH 1946–2002 (dok.)
IN 1946–2002 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W tym Of which				niewierzący atheists
		wyznanie religious denomination				
		rzymsko- katolickie Roman Catholic	kościół tradycji protestan- ckiej Protestant	prawo- sławne Orthodox	muzuł- mańskie Muslim	
w odsetkach in percent						

W latach 2000–2002 (dok.) In 2000–2002 (cont.)

Portugalia <i>Portugal</i>	2001	100,0	84,5	0,6	.	.	3,9
Rumunia <i>Romania</i>	2002	100,0	4,7	4,7	86,8	.	.
Słowacja <i>Slovakia</i>	2001	100,0	68,9	8,9	4,1	.	13,0
Szwajcaria <i>Switzerland</i> ...	2000	100,0	41,8	35,3	1,8	4,3	.
Węgry <i>Hungary</i>	2001	100,0	52,0	18,9	.	.	.

Uwaga. W latach 2000–2002 uwzględniono grupy religijne liczące 100 tys. i więcej wyznawców.

Note. In 2000–2002 included religious groups consisting of 100 thous. and more believers.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1956. Special Topic. Ethnic and Economic Characteristics of Population*, United Nations, New York 1956, s. 276–278; *Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2004)*, vol. 2b, *Ethnocultural characteristics*, United Nations, New York 2005, s. 29–40; J. Kozłowski, J. Langner, T. Zagajewski, *Atlas wyznań w Polsce*, Kraków 1989, s. 34–65 i 81; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. 120 i 121.

**Tabl. 5 (17). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA
W NIEKTÓRYCH MIASTACH**
*POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION
IN SELECTED TOWNS*

A. W LATACH 1631–1800 – Gdańsk
IN 1631–1800 – Gdańsk

Lata Years	Ogółem Total	Luteranie Lutherans	Katolicy Catholics	Kalwini Calvinists
	w odsetkach <i>in percent</i>			
1631–1650	100,0	86,1	6,4	7,5
1651–1675	100,0	82,9	10,2	6,9
1676–1700	100,0	84,4	9,5	6,1
1701–1725	100,0	86,0	9,9	4,1
1726–1750	100,0	87,8	9,3	2,9
1751–1775	100,0	85,6	12,1	2,3
1776–1800	100,0	76,5	21,2	2,3

Uwaga. Tablica przedstawia zmiany w strukturze ludności trzech głównych wyznań (konfesji) na podstawie liczby udzielanych chrztów, które w zasadzie były proporcjonalne do liczebności wyznań. W tablicy pominięto ludność menonicką i żydowską. Do czasu wcielenia Gdańska do państwa pruskiego w 1793 r. wierni tych wyznań mieli ograniczone prawo osiedlania się w mieście i stanowili niewiele ponad 1% ogółu mieszkańców.

Note. The table presents changes in the structure of population of the three major denominations (confessions) based on the number of baptisms, which as a rule were proportional to the number of persons affiliated with a particular denomination. The table does not include Mennonites and Jews. Before the incorporation of Gdańsk into Prussia in 1793 persons of these denominations had a limited right to settle in the city and comprised slightly over 1% of its total population.

Na podstawie: J. Baszanowski, *Statistics of Religious Denominations and Ethnic Problems in Gdańsk in XVII–XVIII centuries*, „Studia Maritima”, t. VII, Szczecin 1988, s. 55.



**Tabl. 5 (17). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA
W NIEKTÓRYCH MIASTACH (cd.)**
*POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION
IN SELECTED TOWNS (cont.)*

B. OKOŁO 1785 R. – Lwów
AROUND 1785 – Lviv

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	W liczbach bezwzględnych <i>In absolute numbers</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	33 000	100,0
Katolicy obrządku łacińskiego <i>Latin Catholics</i>	16 900	51,2
Żydzi <i>Jews</i>	10 700	32,4
Katolicy obrządku greckiego <i>Easter Catholics</i>	4 450	13,5
Ormianie <i>Gregorians</i>	236	0,7
Inne wyznania <i>Other denominations</i>	714	2,2

Na podstawie: Z. Budzyński, *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. I: *Statystyka wyznaniowa i etniczna*, Przemysł-Rzeszów 2005, s. 373.
On the basis:

C. W KOŃCU 1792 R. – Warszawa
IN THE END OF 1792 – Warszawa

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	100,0
Katolicy <i>Catholics</i>	75,0
Żydzi <i>Jews</i>	8,0
Luteranie <i>Lutherans</i>	7,0
Kalwini, unicy, prawosławni <i>Calvinists, Uniate, Orthodoxs</i>	9,0
Inne wyznania <i>Other denominations</i>	1,0

Na podstawie: A. Zahorski, *Ludność, w: Warszawa w latach 1526–1795*, red. A. Zahorski, Warszawa 1984, s. 282.
On the basis:



**Tabl. 5 (17). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA
W NIEKTÓRYCH MIASTACH (cd.)**
POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION
IN SELECTED TOWNS (cont.)

D. W LATACH 1631–1700 – Amsterdam^a
IN 1631–1700 – Amsterdam^a

Lata Years	Ogółem Total	Kalwini Calvinists	Katolicy Catholics	Luteranie Lutherans	Remon- stranci Remon- strates
		w odsetkach <i>in percent</i>			
1631–1640	100,0	87,0	0,7	11,1	1,2
1641–1650	100,0	76,0	2,6	20,3	1,1
1651–1660	100,0	71,8	3,9	23,2	1,1
1661–1670	100,0	67,6	10,1	21,4	0,9
1671–1680	100,0	64,4	15,0	19,7	0,9
1681–1690	100,0	62,8	18,4	17,9	0,9
1691–1700	100,0	61,5	21,2	16,6	0,7

^a Wyznania uszeregowano malejąco według liczby wyznawców w latach 1691–1700.

Uwaga. Tablica przedstawia zmiany w strukturze ludności trzech głównych konfesji na podstawie liczby udzielanych chrztów, które w zasadzie były proporcjonalne do liczebności wyznań.

^a Religious denominations listed by the descending order by the number of believers in 1691–1700.

Note. The table presents changes in the structure of population of the three major denominations based on the number of baptisms, which as a rule were proportional to the number of persons affiliated with a particular denomination.

Na podstawie: J. Israel, *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall*
On the basis: 1477–1806, Oxford 1998, s. 641.



**Tabl. 5 (17). LUDNOŚĆ WEDŁUG WYZNANIA
W NIEKTÓRYCH MIASTACH (dok.)**
*POPULATION BY RELIGIOUS DENOMINATION
IN SELECTED TOWNS (cont.)*

E. W 1585 R. – Antwerpia
IN 1585 – Antwerp

Wyznanie <i>Religious denomination</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	100,0
Katolicy <i>Catholics</i>	45,0
Kalwini <i>Calvinists</i>	26,0
Luteranie <i>Lutherans</i>	15,0
Anabaptyści <i>Anabaptists</i>	2,0
Inne wyznania <i>Other denominations</i>	12,0

Uwaga. Ludność miasta w 1585 r. była szacowana na ok. 82 tys. mieszkańców.

Note. Population of city in 1585 was estimated at ca. 82 thous. inhabitants.

Na podstawie: A. Pettegree, *The Reformation World*, London-New York
On the basis: 2000, s. 359.





MATERIALNE WARUNKI
ŻYCIA LUDNOŚCI
*MATERIAL LIVING CONDITIONS
OF POPULATION*





Tabl. 1 (18). STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA
STRUCTURE OF POPULATION BY SOURCE OF MAINTENANCE

A. W LATACH 1300–1800
IN 1300–1800

Lata <i>Years</i> Kraje <i>Countries</i>		Ogółem <i>Total</i>	Gospodarka miejska <i>Economy at urban areas</i>	Rolnictwo <i>Agriculture</i>	Wieś poza rolnictwem <i>Rural areas apart from agriculture</i>
Polska	1400	100	4	77	19
Poland	1500	100	6	75	19
	1600	100	8	67	25
	1700	100	4	63	33
	1800	100	5	56	39
Anglia	1300	100	4	76	20
<i>England</i>	1400	100	8	74	18
	1500	100	7	75	18
	1600	100	10	69	21
	1700	100	17	55	28
	1800	100	29	36	35
Austria, Węgry i Czechy	1400	100	5	76	19
<i>Austria, Hungary and Cze-</i>	1500	100	5	76	19
<i>chia</i>	1600	100	5	70	25
	1700	100	5	65	30
	1800	100	8	57	35
Francja	1400	100	11	71	18
<i>France</i>	1500	100	9	73	18
	1600	100	11	68	21
	1700	100	12	63	25
	1800	100	13	59	28
Hiszpania	1400	100	26	59	15
<i>Spain</i>	1500	100	18	65	17
	1600	100	21	63	16
	1700	100	20	63	17
	1800	100	20	64	16
Holandia	1500	100	29	57	14
<i>Holland</i>	1600	100	35	49	16
	1700	100	39	42	19
	1800	100	34	41	25
Niderlandy Płd.	1400	100	39	58	3
<i>Southern Netherlands</i>	1500	100	25	60	15
	1600	100	29	52	19
	1700	100	31	47	22
	1800	100	22	49	29



Tabl. 1 (18). STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA (cd.)
STRUCTURE OF POPULATION BY SOURCE OF MAINTENANCE (cont.)

A. W LATACH 1300–1800 (dok.)
IN 1300–1800 (cont.)

Lata <i>Years</i>	Kraje <i>Countries</i>	Ogółem <i>Total</i>	Gospodarka miejska <i>Economy at urban areas</i>	Rolnictwo <i>Agriculture</i>	Wieś poza rolnictwem <i>Rural areas apart from agriculture</i>
1400	Niemcy	100	11	71	18
1500	<i>Germany</i>	100	8	73	19
1600		100	8	70	22
1700		100	8	66	26
1800		100	9	62	29
1300	Włochy	100	21	63	16
1400	<i>Italy</i>	100	24	61	15
1500		100	22	62	16
1600		100	23	60	17
1700		100	23	59	18
1800		100	22	58	20

Na podstawie: R. C. Allen, *Economic structure and agricultural productivity in Europe, 1300–1800*, "European Review of Economic History", t. IV, nr 3, Cambridge 2000, s. 8 i 9.

Tabl. 1 (18). STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA (dok.)
STRUCTURE OF POPULATION BY SOURCE OF MAINTENANCE (cont.)

B. W LATACH 1897–1910
IN 1897–1910

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Rolnictwo i leśnictwo Agriculture and forestry	Przemysł i budow- nictwo ^a Industry and con- struction ^a	Handel i transport Trade and trans- port	Inne Other
Królestwo Polskie^b 1897 Kingdom of Poland^b	100,0	58,0	16,5	8,9	16,6
Austria 1900	100,0	52,4	25,2	11,6	10,8
Austria 1910	100,0	48,4	26,5	12,4	12,7
w tym: of which:					
Czechy 1900	100,0	35,7	40,2	12,4	11,7
Czechia 1910	100,0	32,3	41,1	13,2	13,4
Galicja 1900 Galicia	100,0	76,8	8,0	8,8	6,4
Galicia 1910	100,0	73,1	9,5	9,6	7,8
Węgry 1900	100,0	68,4	14,4	5,2	12,0
Hungary 1910	100,0	64,5	17,1	6,5	11,9
w tym: of which:					
Chorwacja ^c 1900	100,0	82,0	8,5	2,8	6,7
Croatia ^c 1910	100,0	78,8	9,9	3,5	7,8
Siedmiogród 1900	100,0	75,7	10,8	3,0	10,5
Transylvania 1910	100,0	71,7	14,1	4,2	10,0

a Łącznie z rzemiosłem. *b* Dane dotyczą ludności cywilnej. *c* Łącznie ze Słowenią.

a Including craft. *b* Data concern civil population. *c* Including Slovenia.

Na podstawie: *Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979*, Wien 1979, s. 17; *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 196 i 197; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 145–160; obliczenia własne.



Tabl. 2 (19). LUDNOŚĆ CZYNNA ZAWODOWO
ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION

A. W LATACH 1895–1911
IN 1895–1911

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Rolnictwo i leśnictwo <i>Agriculture and forestry</i>	Przemysł i budow- nictwo ^a <i>Industry and con- struction^a</i>	Handel i transport <i>Trade and trans- port</i>	Inne Others
		w odsetkach <i>in percent</i>			
Francja 1896	100,0	45,7	29,2	10,6	14,4
<i>France</i> 1911	100,0	40,3	33,5	14,2	11,9
Hiszpania..... 1900	100,0	68,1	13,6	5,1	13,1
<i>Spain</i>					
Niemcy..... 1895	100,0	35,7	43,2	9,9	11,3
<i>Germany</i> 1907	100,0	28,4	48,7	12,0	10,9
w tym zabór pruski 1895	100,0	60,6	21,4	7,5	10,5
of which Prussian Partition 1907	100,0	60,8	21,8	8,4	9,0
Wielka Brytania 1891	100,0	12,4	56,1	12,4	19,1
<i>United Kingdom</i> 1911	100,0	8,8	51,6	13,7	25,9
Włochy 1901	100,0	58,7	23,0	8,5	9,8
<i>Italy</i> 1911	100,0	54,2	26,5	11,1	8,2

a Łącznie z rzemiosłem.

a Including craft.

Na podstawie: *Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979*, Wien 1979, s. 17; *Historia Polski w liczbach*, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 196 i 197; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 145–160; obliczenia własne.



Tabl. 2 (19). LUDNOŚĆ CZYNNA ZAWODOWO (cd.)
ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1920–1989^a
IN 1920–1989^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem <i>Grand total</i>		Rolnictwo ^b <i>Agriculture^b</i>	Poza rolnictwem <i>Outside agriculture</i>			
	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>		razem <i>total</i>	w tym <i>of which</i>		
					przemysł ^c <i>industry^c</i>	budownictwo <i>construction</i>	transport i komunikacja <i>transport and communication</i>
		w % ogółem <i>in % of grand total</i>					

W latach 1920–1931 *In 1920–1931*

Polska 1921	13 917	54,2	73,8	26,2	9,1	1,8
Poland 1931	15 322^d	47,7^d	65,7	34,3	16,6	2,2
Austria 1920	3 084	50,3	31,9	68,1	33,3	12,2 ^e
Austria 1939	3 649	52,3	42,3	57,7	27,4	7,8
Belgia 1920	3 105	34,8	21,8	78,2	41,9	6,1
Belgium 1930	3 750	46,3	17,3	82,7	41,2	6,4
Bułgaria 1920	2 601	53,7	82,4	17,6	8,1	1,3
Bulgaria 1934	3 433	56,5	79,8	20,2	8,0	1,4
Czechosłowacja 1921	6 016	44,2	40,3	59,7	36,8	4,0
Czechoslovakia 1930	6 724	45,7	36,9	63,1	31,7	5,5
Finlandia 1921	1 499	44,5	68,8	31,2	12,8	2,5
Finland 1930	1 713	49,5	64,6	35,4	13,0	1,7
Francja 1921	21 717	57,9	41,5	58,5	26,4	2,9
France 1931	21 614	51,7	35,6	64,4	29,4	3,8
Hiszpania 1920	7 962	37,2	56,1	43,9	20,9	2,7
Spain 1940	9 220	35,6	51,9	48,1	19,9	4,1
Niemcy 1925	32 009	51,3	30,5	69,5	36,0	5,3
Germany 1933	32 332	49,6	29,0	71,0	34,2	6,2
Szwecja 1920	2 592	43,9	40,9	59,1	30,8	5,9
Sweden 1930	2 891	47,1	36,0	64,0	32,1	6,6
Węgry 1920	3 653	45,7	58,2	41,8	19,7	5,0
Hungary 1930	3 830	44,1	53,0	47,0	24,1	3,0

a Dane na podstawie spisów i szacunków. *b* Łącznie z leśnictwem i rybolowstwem. *c* W latach 1920–1931 przemysł przetwórczy i wydobywczy. *d* Łącznie z pomagającymi członkami rodzin oraz osobami utrzymującymi się bez pracy zarobkowej (emeryci, renciści, kapitaliści, osoby w przytułkach, więzieniach itp.). *e* Łącznie z handlem i finansami.

a Based on census and estimated data. *b* Including forestry and fishing. *c* In 1920–1931 – manufacturing and mining. *d* Including family workers and persons making their living from sources other than work (retirees, pensioners, capitalists, persons staying in shelters, prisons, etc). *e* Including trade and finance.



Tabl. 2 (19). LUDNOŚĆ CZYNNA ZAWODOWO (cd.)
ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1920–1989^a (cd.)
 IN 1920–1989^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Grand total		Rolnictwo ^b Agriculture ^b	Poza rolnictwem Outside agriculture			
	w tys. in thous.	w % ogółu ludności in % of total population		razem total	w tym of which		
					przemysł ^c industry ^c	budow- nictwo construc- tion	transport i komuni- kacja transport and com- munication
		w % ogółem in % of grand total					
W latach 1920–1931 (dok.) In 1920–1931 (cont.)							
Wielka Brytania 1920	19 359	44,0	7,1	92,9	43,4	4,1	8,1
United Kingdom 1931	21 075	47,0	6,0	94,0	40,8	5,3	7,9
Włochy 1921	18 283	48,1	56,1	43,9	24,6	6,4	8,9
Italy 1931	17 262	41,9	46,8	53,2	30,8		4,6
W latach 1946–1989 In 1946–1989							
Polska 1950	12 404	49,6	56,6	43,4	18,8	4,2	3,8
Poland 1960	13 971	47,5	48,0	52,0	23,2	5,7	4,8
1988	18 452	48,7	27,8	72,2	28,2	7,9	5,7
Austria 1951	3 347	48,3	32,3	67,7	29,2	8,0	5,3
Austria 1961	3 370	47,6	22,8	77,2	31,1	9,9	5,8
1988	3 433	45,2	7,9	92,1	29,1	8,4	6,2
Belgia 1947	3 481	41,2	12,1	87,9	43,1	5,6	7,0
Belgium 1961	3 512	38,2	7,2	92,8	38,6	7,1	6,8
1986	4 212	42,7	2,5	97,5	20,2	4,9	6,2
Bułgaria 1956	4 150	54,5	64,2	35,8	15,9	2,8	3,2
Bulgaria 1960	.	.	55,5	44,5	21,9	5,2	4,1
1985	4 686	52,4	16,5	83,5	37,9	8,7	6,7
Czechosłowacja 1950	5 577	45,0	38,6	61,4	30,0	6,3	4,2
Czechoslovakia 1960	6 063	44,4	25,9	74,1	37,3	8,3	6,0
1980	7 849	51,4	13,1	86,9	39,3	9,5	6,3
Finlandia 1950	1 984	49,5	46,0	56,0	21,0	6,2	5,4
Finland 1960	2 033	45,7	35,5	64,5	22,8	8,7	6,3
1989	2 583	52,1	8,7	91,3	22,4	8,2	7,1

^a Dane na podstawie spisów i szacunków. ^b Łącznie z leśnictwem i rybołówstwem. ^c W latach 1920–1931 przemysł przetwórczy i wydobywczy.

^a Based on census and estimated data. ^b Including forestry and fishing. ^c In 1920–1931 – manufacturing and mining.



Tabl. 2 (19). LUDNOŚĆ CZYNNA ZAWODOWO (dok.)
ECONOMICALLY ACTIVE POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1920–1989^a (dok.)
IN 1920–1989^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem <i>Grand total</i>		Rolnictwo ^b <i>Agriculture^b</i>	Poza rolnictwem <i>Outside agriculture</i>			
	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>		razem <i>total</i>	w tym <i>of which</i>		
					przemysł ^c <i>industry^c</i>	budow- nictwo <i>construc- tion</i>	transport i komuni- kacja <i>transport and com- munication</i>
		w % ogółem <i>in % of grand total</i>					

W latach 1946–1989 (dok.) In 1946–1989 (cont.)

Francja 1954	18 846	43,8	26,7	73,3	29,1	7,2	5,3
<i>France</i> 1962	19 829	42,7	19,8	80,2	29,4	8,2	5,4
..... 1987	23 972	44,3	6,7	93,3	20,6	6,6	5,4
Hiszpania 1960	11 634	38,1	41,3	58,7	24,3	7,1	4,6
<i>Spain</i> 1989	14 819	37,9	12,3	87,7	21,4	9,0	5,0
Jugosławia 1953	7 838	46,0	66,8	33,2	8,6	2,5	2,1
<i>Yugoslavia</i> 1961	8 340	45,0	56,9	43,1	15,9	3,8	3,0
..... 1981	9 359	43,4	28,7	71,3	23,6	7,3	4,7
NRD ^d 1946 ^e	8 140	48,2	29,2	70,8	35,6	5,7	5,1
GDR ^d 1960	7 968	46,2	17,2	82,8	42,0	6,3	7,1
..... 1989	8 952 ^f	53,7 ^f	10,6	89,4	42,3	7,0	7,5
RFN ^d 1950	22 074	46,1	23,2	76,8	34,7	8,2	5,2
FRG ^d 1961	25 763	47,7	13,4	86,6	40,0	8,6	5,6
..... 1987	28 079	46,0	20,6	79,4	32,6	6,3	5,6
Szwecja 1950	3 105	44,3	20,0	80,0	32,9	7,9	8,1
<i>Sweden</i> 1960	3 244	43,3	13,8	86,2	36,0	9,1	7,5
..... 1989	4 527	53,3	3,5	96,5	22,6	6,4	6,9
Węgry 1950	4 239	45,4	50,1	49,9	19,7	4,0	4,1
<i>Hungary</i> 1960	4 876	49,0	38,9	61,1	28,4	5,6	6,2
..... 1987	4 885	46,0	20,9	79,1	31,3	7,0	8,3
Wielka Brytania 1951	22 610	44,7	5,1	94,9	42,7	6,3	7,7
<i>United Kingdom</i> 1961	24 617	46,7	3,8	96,2	39,3	6,7	6,9
..... 1987	27 896	49,0	2,1	97,9	21,1	5,6	5,4
Włochy 1951	20 672	43,9	40,0	60,0	23,3	7,1	3,8
<i>Italy</i> 1961	20 173	39,8	28,3	71,7	27,8	11,6	4,8
..... 1987	23 819	41,7	9,1	90,9	20,4	7,8	4,9

a Dane na podstawie spisów i szacunków. *b* Łącznie z leśnictwem i rybołówstwem. *c* Notka patrz na str. 129. *d* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *e* Bez Berlina. *f* 1988 r.

a Based on census and estimated data. *b* Including forestry and fishing. *c* See footnote on page 129. *d* Respectively: East Germany and West Germany. *e* Excluding Berlin. *f* 1988.



Ludność czynna zawodowo^a w % ogółu ludności danej płci:
Economically active population^a in % of total population of a given sex:

		męż- czyźni <i>men</i>	kobiety <i>women</i>			męż- czyźni <i>men</i>	kobiety <i>women</i>
Polska	1931 ^b	58,5	36,3				
Poland	1960	54,1	40,2				
Austria	1939	63,7	41,7	Hiszpania	1920	66,8	9,4
<i>Austria</i>	1961	61,0	36,0	<i>Spain</i>	1960	64,2	13,5
Belgia	1930	68,8	24,3	Niemcy ^c	1933	65,5	34,2
<i>Belgium</i>	1961	57,4	19,9	<i>Germany</i> ^c	1961	64,0	33,2
Bułgaria	1934	62,2	50,7	Szwecja	1930	64,6	28,3
<i>Bulgaria</i>	1965	58,1	45,7	<i>Sweden</i>	1960	60,9	25,7
Czechosłowacja	1930	65,5	30,5	Węgry	1930	66,7	22,4
<i>Czechoslovakia</i>	1960	52,1	37,1	<i>Hungary</i>	1960	65,9	33,2
Finlandia	1930	54,5	39,8	Wielka Brytania	1931	69,0	26,9
<i>Finland</i>	1960	57,5	34,8	<i>United Kingdom</i>	1961	65,3	29,3
Francja	1931	68,9	37,1	Włochy	1931	66,4	18,6
<i>France</i>	1962	58,4	27,9	<i>Italy</i>	1961	59,4	35,4

a Dane na podstawie spisów i szacunków. *b* Bez ludności spisanej przez władze wojskowe; patrz notka *d* do tablicy na str. 128. *c* W 1961 r. Republika Federalna Niemiec (RFN).

a Based on census and estimated data. *b* Excluding persons enumerated by military authorities; see footnote *d* to the table on page 128. *c* In 1961 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1948*, United Nations, New York 1948, s. 231–248;
 On the basis: *Demographic Yearbook 1953*, United Nations, New York 1953, s. 94–100; *Historia Polski w liczbach*. t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 403 i 404; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, London 1998, s. 144–161; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965*, Warszawa 1967, s. 68 i 69; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 90; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 48 i 49; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 71–75.



Tabl. 3 (20). AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI^a
ECONOMIC ACTIVITY OF THE POPULATION^a

Lata Years Kraje Countries	Aktywni zawodowo <i>Economically active persons</i>						Współ- czynnik aktyw- ności zawo- dowej ^b w % <i>Activity rate^b in %</i>
	ogółem <i>grand total</i>		w tym pracujący <i>of which employed</i>				
	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>	razem w tys. <i>total in thous.</i>	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo <i>agriculture, forestry, hunting and fishing</i>	przemysł i budow- nictwo <i>industry and con- struction</i>	usługi <i>services</i>	
				w % razem <i>in % of total</i>			
Polska 1990	17 611	46,1	14 894^c	25,2	37,0	35,8	65,6
Poland 2000	17 311	45,3	14 526	18,8	30,8	50,4	56,6
	2010	44,5	15 473	13,1	30,3	56,6	55,3
Austria 1990	3 536	45,8	3 759 ^d	7,9	36,9	55,2	55,4
Austria 2000	3 865	48,7	3 777	5,8	30,3	64,0	58,1
	2010	51,9	4 096	5,2	24,9	69,9	60,6
Belgia 1990	4 179	41,9	.	2,7	28,3	69,0	48,3
Belgium 2000	4 111	43,1	4 092	1,9	25,8	72,3	52,2
	2010	44,9	4 489	1,4	23,4	75,3	54,0
Bulgaria 1990	3 932 ^e	46,3 ^e	3 286 ^f	18,5	44,2	37,3	63,9
Bulgaria 2000	3 428	50,2	2 980	13,1	32,7	53,6	52,4
	2010	45,0	3 053	6,8	33,3	59,9	54,0
Czechy 1990	5 421 ^g	52,6 ^g	5 011 ^c	7,5 ^c	43,2 ^c	49,3 ^c	67,0
Czech Republic 2000	5 124	50,1	4 732	5,1	39,5	55,4	60,4
	2010	50,1	4 885	3,1	38,0	58,9	58,5
Finlandia 1990	2 576	51,7	2 525	8,4	31,0	60,6	68,7
Finland 2000	2 664	51,7	2 356	6,0	27,2	66,4	61,7
	2010	51,0	2 448	4,4	23,2	71,9	60,2
Francja 1990	25 342	44,8	22 396	5,6	29,6	64,8	54,8
France 2000	25 755	45,1	24 738 ^h	4,1	26,3	69,6	55,2
	2010	46,1	25 692	2,9	22,2	74,5	56,4

^a Dane na podstawie spisów i szacunków; dla większości krajów przeciętne w roku; badaniem aktywności ekonomicznej ludności objęte są zasadniczo osoby w wieku 15 lat i więcej uznane za pracujące lub bezrobotne; źródłem informacji dla danych w latach 2000 i 2010 są badania reprezentacyjne siły roboczej. ^b Udział aktywnych zawodowo w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej. ^c 1993 r. ^d 1995 r. ^e 1992 r. ^f 1996 r. ^g 1991 r. ^h 2003 r.

^a Based on census and estimated data; for majority of countries annual averages; the survey of economic activity of the population generally covers persons aged 15 and more, considered as employed or unemployed; in 2000 and 2010 source of information for the data are sample surveys of labor force. ^b Share of economically active persons in the population aged 15 and more. ^c 1993. ^d 1995. ^e 1992. ^f 1996. ^g 1991. ^h 2003.



Tabl. 3 (20). AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI^a (dok.)
ECONOMIC ACTIVITY OF THE POPULATION^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Aktywni zawodowo <i>Economically active persons</i>						Współ- czynnik aktyw- ności zawo- dowej ^b w % <i>Activity rate^b in %</i>	
	ogółem <i>grand total</i>		w tym pracujący <i>of which employed</i>					
	w tys. <i>in thous.</i>	w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>	razem w tys. <i>total in thous.</i>	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo <i>agriculture, forestry, hunting and fishing</i>	przemysł i budow- nictwo <i>industry and con- struction</i>	usługi <i>services</i>		
				w % razem <i>in % of total</i>				
Hiszpania <i>Spain</i>	1990	15 020	38,8	11 838 ^c	11,8	33,4	54,8	50,1
	2000	17 909	44,9	15 506	6,7	30,8	62,5	53,0
	2010	23 089	50,4	18 457	4,3	23,1	72,6	59,3
Niemcy <i>Germany</i>	1991	40 083 ^d	49,1 ^d	37 445	4,2	40,3	55,3	56,6 ⁱ
	2000	39 447	48,6	36 604	2,6	33,5	63,8	58,2
	2010	41 683	51,6	38 738	1,6	28,4	70,0	59,6
Słowacja <i>Slovakia</i>	1990	2 618 ^g	49,6 ^g	2 147 ^d	12,0	33,3	54,7	68,6
	2000	2 574	47,9	2 102	6,7	37,3	56,1	60,2
	2010	2 707	49,9	2 318	3,2	37,1	59,6	59,1
Szwecja <i>Sweden</i>	1990	4 491	52,3	3 964 ^c	3,5 ^c	25,6 ^c	70,9 ^c	74,3
	2000	4 364	49,2	4 159	2,4	24,6	72,0	62,9
	2010	4 963	53,0	4 546	2,1	19,9	77,7	63,7
Węgry <i>Hungary</i>	1990	4 527	43,6	4 083 ^e	11,3 ^e	35,1 ^e	53,6 ^e	57,2
	2000	4 074	41,0	3 849	6,5	33,7	59,7	49,2
	2010	4 256	43,2	3 781	4,5	30,7	64,9	50,6
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1990	28 893	50,3	26 935	2,1	32,3	65,6	63,9
	2000	28 870	49,9	27 793	1,5	25,1	73,1	61,9
	2010	31 382	51,4	28 942	1,2	19,1	78,9	61,9
Włochy <i>Italy</i>	1990	24 075	42,0	19 942 ^d	8,9	32,3	58,8	49,5
	2000	23 475	41,2	21 225	5,2	31,8	63,0	47,7
	2010	24 975	41,6	22 872	3,8	28,8	67,5	48,3

a, b Notki patrz na str. 132. *c* 1993 r. *d* 1995 r. *e* 1992 r. *g* 1991 r. *i* Republika Federalna Niemiec (RFN) — 1990 r.

Uwaga. Dane o pracujących według rodzajów działalności w niektórych przypadkach nie sumują się na 100% (źródło nie wyjaśnia przyczyn rozbieżności).

a, b See footnotes on page 132. *c* 1993. *d* 1995. *e* 1992. *g* 1991. *i* West Germany (FRG) — 1990.

Note. Data for employed by economic activity in some cases do not sum up to 100% (source does not explain the reasons for the differences).

Współczynnik aktywności zawodowej ludności według płci^a w %:
Activity rate of population by sex^a in %:

		męż- czyźni <i>men</i>	kobiety <i>women</i>			męż- czyźni <i>men</i>	kobiety <i>women</i>
Polska	1990	74,6	57,3	Hiszpania	1990	68,3	33,4
Poland	2010	63,7	47,6	<i>Spain</i>	2010	67,4	51,5
Austria	1990	69,4	43,0	Niemcy ^b	1990	70,4	44,0
<i>Austria</i>	2010	67,8	53,9	<i>Germany^b</i>	2010	66,7	52,9
Belgia	1990	61,0	36,6	Słowacja	1990	74,5	63,1
<i>Belgium</i>	2010	60,8	47,6	<i>Slovakia</i>	2010	68,0	50,9
Bułgaria	1990	68,1	60,0	Szwecja	1990	77,4	71,1
<i>Bulgaria</i>	2010	60,0	48,5	<i>Sweden</i>	2010	68,2	59,3
Czechy	1990	73,6	61,0	Węgry	1990	67,8	47,7
<i>Czech Republic</i>	2010	68,2	49,3	<i>Hungary</i>	2010	58,4	43,8
Finlandia	1990	74,1	63,5	Wielka Brytania	1990	75,4	53,1
<i>Finland</i>	2010	64,5	56,1	<i>United Kingdom</i>	2010	68,6	55,5
Francja	1990	64,3	45,9	Włochy	1990	64,2	35,8
<i>France</i>	2010	62,1	51,2	<i>Italy</i>	2010	59,6	37,7

a Patrz notki *a*, *b* do tablicy na str. 132. *b* W 1990 r. Republika Federalna Niemiec (RFN).

a See footnotes *a*, *b* to the table on page 132. *b* In 1990 West Germany (FRG).

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2013*, Warszawa 2013, s. 143, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 48–51; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 100–115; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 166–168; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 149–168.



Tabl. 4 (21). BEZROBOTNI I STOPA BEZROBOCIA^a
UNEMPLOYED PERSONS AND UNEMPLOYMENT RATE^a

Kraje Countries	1924	1929	1934	1938	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Bezrobotni w tys. Unemployed persons in thous.											
Polska Poland	102	129	342	348	.	37	79	10	591	2 785	1 650
Austria Austria	127	192	370	244	125	82	58	53	166	181	188
Belgia Belgium	5	13	235	174	185	114	71	369	403	291	406
Czechy ^b Czech Republic ^b	96	42	677	335	39	449	384
Finlandia Finland	.	4	10	4	19	31	41	114	82	297	224
Francja France	10	10	376	406	153	130	262	1 467	2 205	2 631	2 653
Hiszpania Spain	.	.	407	526 ^c	166	114	146	1 277	2 441	2 469	4 632
Niemcy ^d Germany ^d	927	1 899	2 718	429	1 580	271	149	889	2 894 ^e	3 123	2 946
Węgry Hungary	17	52	47	444 ^f	267	475
Wielka Brytania United Kingdom	1 113	1 240	1 795	1 419	314	360	577	1 238	1 665	1 604	2 440
Włochy Italy	301	964	706	1 615	836	1 111	1 684	2 621	2 542	2 102
Stopa bezrobocia w % Unemployment rate in %											
Polska Poland	5,2	4,9	16,3	12,7	.	0,3	0,5	0,1	3,4	16,1	9,6
Austria Austria	12,3 ^g	26,3 ^g	20,4 ^{gh}	6,2	3,5	2,4	1,9	5,4	4,7	4,4
Belgia Belgium	1,6	1,3	19,0	14,0	9,0	5,4	2,9	8,9	9,6	6,6	8,3
Czechy ^b Czech Republic ^b	2,2 ^g	17,4 ^g	8,8 ^{gh}	0,7 ⁱ	8,8	7,3
Finlandia Finland	1,5	1,9	4,7	3,1	11,1	8,4
Francja France	6,3	8,9	10,2	9,4
Hiszpania Spain	9,9	16,3	13,8	20,1

a Dla większości krajów przeciętne w roku. *b* W latach 1924–1980 – Czechosłowacja. *c* W okresie lipiec–grudzień 1939 r. *d* W latach 1950–1980 Republika Federalna Niemiec (RFN). *e* 1992 r. (stan we wrześniu). *f* 1991 r. *g* Bezrobotni otrzymujący zasiłki. *h* 1937 r. *i* Stan w grudniu.

a For majority of countries annual averages. *b* In 1924–1980 – Czechoslovakia. *c* From July to December 1939. *d* In 1950–1980 West Germany (FRG). *e* 1992 (as of September). *f* 1991. *g* Unemployed persons receiving benefits. *h* 1937. *i* As of December.



Tabl. 4 (21). BEZROBOTNI I STOPA BEZROBOCIA^a (dok.)
UNEMPLOYED PERSONS AND UNEMPLOYMENT RATE^a (cont.)

Kraje Countries	1924	1929	1934	1938	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	
	Stopa bezrobocia w % (dok.)						Unemployment rate in % (cont.)					
Niemcy ^d <i>Germany^d</i>	13,5	13,8	14,5	3,2	10,2	1,3	0,7	3,8	8,2 ^e	7,9	7,1	
Węgry <i>Hungary ...</i>	9,8 ^f	6,6	11,2	
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	7,2	8,2	13,9	10,0	1,6	1,7	2,5	5,0	5,9	5,6	7,8	
Włochy <i>Italy</i>	.	.	.	3,8	8,3	4,2	5,4	7,6	11,0	10,9	8,4	

a Dla większości krajów przeciętne w roku. *d* W latach 1950–1980 Republika Federalna Niemiec (RFN). *e* 1992 r. (stan we wrześniu). *f* 1991 r.

Uwaga. W latach 1924–1990 dane dotyczą bezrobocia rejestrowanego z wyjątkiem Austrii, Finlandii, Francji i Węgier w latach 1924–1938 oraz Polski w latach 1960–1980, gdzie dane dotyczą osób poszukujących pracy. W latach 2000 i 2010 źródłem informacji dla danych o bezrobotnych są badania reprezentacyjne siły roboczej.

Z uwagi na różne metody obliczeń bezrobotnych dane nie są w pełni porównywalne.

a For majority of countries annual averages. *d* In 1950–1980 West Germany (FRG). *e* 1992 (as of September). *f* 1991.

Note. In 1924–1990 data concern registered unemployment with the except of Austria, Finland, France and Hungary in 1924–1938 and Poland in 1960–1980, where data concern persons seeking employment. In 2000 and 2010 source of information for the data are sample surveys of labor force.

Due to the different methods of calculating unemployed data are not fully comparable.

Na podstawie:

On the basis:

W. Galenson, A. Zellner, *International Comparison of Unemployment Rates*, w: *The Measurement and Behavior of Unemployment*, Universities – National Bureau Economic Research 1957, s. 455 i 456. <http://www.nber.org/chapters/c2649>; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 163 i 169; *Mały Rocznik Statystyczny 2013* Warszawa 2013, s. 167; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965*, Warszawa 1967, s. 72; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 61; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 85 i 86; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 122; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 175–177; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 173–175; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 56 i 57; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1937/38*, Geneva 1938, s. 65 i 66; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 64 i 65; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 76–79.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA
WAGES AND SALARIES
 A. W LATACH 1400–1800
 IN 1400–1800

Lata Years	Gdańsk	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Londyn	Madryt	Paryż	Wiedeń
Przeciętne dzienne płace w gramach srebra								
Average daily wages and salaries in grams of silver								
Robotnika niewykwalifikowanego <i>Unqualified worker</i>								
1400–1420	2,76	.	.	4,52	.	5,12	.
1421–1440	2,70	.	.	4,49	.	4,37	.
1441–1460	2,70	.	.	4,49	.	4,26	3,81
1461–1480	1,98	.	.	3,73	.	3,28	3,04
1481–1500	1,98	.	.	3,60	.	2,87	2,98
1501–1520	1,95	.	2,91	3,60	.	2,66	2,87
1521–1540	1,82	.	3,07	3,30	.	2,85	2,54
1541–1560	1,76	2,19	.	3,44	2,76	.	3,22	2,52
1561–1580	2,18	2,79	2,47	4,43	4,79	.	5,28	2,62
1581–1600	2,39	3,43	2,66	5,65	5,11	.	6,81	2,75
1601–1620	3,25	3,59	3,06	6,75	6,24	.	6,62	3,52
1621–1640	3,77	2,97	3,05	7,19	7,47	.	6,76	5,37
1641–1660	4,93	3,94	3,80	8,38	8,86	.	6,71	4,12
1661–1680	4,29	2,56	2,62	8,43	9,28	.	7,03	3,35
1681–1700	3,92	2,55	2,12	8,57	10,25	.	6,62	3,32
1701–1720	3,99	2,16	1,79	8,83	10,25	.	6,13	3,16
1721–1740	3,65	2,18	1,92	9,03	10,49	.	4,37	3,15
1741–1760	3,44	2,47	2,44	9,02	11,14	.	4,68	3,02
1761–1780	3,74	2,86	3,69	9,23	11,14	.	5,21	2,92
1781–1800	3,99	.	.	9,23	12,37	.	.	3,08
Rzemieślnika ^a <i>Craftsman^a</i>								
1421–1440	3,95	.	.	7,19	.	7,00	.
1441–1460	3,80	.	.	7,19	.	6,81	6,36
1461–1480	3,80	.	.	5,97	.	5,25	4,66
1481–1500	3,80	.	.	5,75	.	4,60	4,31
1501–1520	3,80	.	4,42	5,75	.	4,22	4,31
1521–1540	3,80	.	4,37	5,27	6,20	4,57	3,84
1541–1560	2,83	4,09	.	5,50	3,83	6,72	5,10	3,69
1561–1580	4,50	5,51	3,47	6,48	7,01	12,43	8,87	3,81
1581–1600	6,15	5,50	4,09	8,26	7,89	15,66	10,90	4,05
1601–1620	6,20	4,55	4,66	9,75	9,07	20,33	10,85	4,52
1621–1640	5,76	3,67	6,36	10,66	12,43	20,88	10,64	6,49
1641–1660	8,00	4,92	6,73	11,77	14,06	17,37	10,75	5,71
1661–1680	7,78	3,47	3,38	12,04	15,17	15,38	11,25	4,92
1681–1700	7,58	4,03	3,72	11,59	13,92	13,98	10,61	5,08

^a Zatrudnionego na budowie.

^a Employed In construction.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)
WAGES AND SALARIES (cont.)
 A. W LATACH 1400–1800 (cd.)
 IN 1400–1800 (cont.)

Lata Years	Gdańsk	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Londyn	Madryt	Paryż	Wiedeń
Przeciętne dzienne płace w gramach srebra (dok.)								
Average daily wages and salaries in grams of silver (cont.)								
	Rzemieślnika ^a (dok.)			Craftsman ^a (cont.)				
1701–1720	6,94	3,06	4,69	11,48	13,92	12,59	9,81	4,54
1721–1740	6,62	3,37	5,80	11,79	14,62	11,13	6,97	5,03
1741–1760	6,15	3,52	5,96	11,88	16,70	10,18	7,50	4,84
1761–1780	4,68	3,72	7,27	11,87	17,17	10,12	8,60	4,68
1781–1800	5,55	4,02	8,20	11,92	19,44	11,54	11,01	4,93
Przeciętne roczne płace w relacji do kosztów utrzymania^b								
Average annual wages and salaries in relation to costs of maintenance^b								
	Robotnika niewykwalifikowanego			Uqualified worker				
1421–1440	1,36	.	.	1,55	.	.	.
1441–1460	1,29	.	.	1,61	.	1,32	1,59
1461–1480	0,96	.	.	1,62	.	1,21	1,41
1481–1500	0,99	.	.	1,60	.	1,02	1,38
1501–1520	1,05	.	1,47	1,53	.	0,96	1,35
1521–1540	0,91	.	1,33	1,38	.	0,86	1,16
1541–1560	0,83	0,90	.	1,06	1,25	.	0,85	1,12
1561–1580	0,76	1,06	1,11	0,97	1,36	.	0,92	0,89
1581–1600	0,71	1,15	1,07	1,25	1,14	.	0,84	0,78
1601–1620	0,91	1,00	0,91	1,44	1,15	.	0,93	0,87
1621–1640	0,93	0,84	0,92	1,24	1,16	.	0,82	0,90
1641–1660	1,06	0,99	1,07	1,30	1,25	.	0,83	0,98
1661–1680	1,06	0,85	1,11	1,40	1,33	.	0,92	0,89
1681–1700	1,05	1,02	0,86	1,51	1,45	.	0,81	0,85
1701–1720	1,06	0,85	0,68	1,51	1,53	.	0,90	0,84
1721–1740	1,06	0,83	0,66	1,63	1,57	.	0,73	0,93
1741–1760	0,97	0,87	0,77	1,50	1,65	.	0,76	0,79
1761–1780	0,91	0,89	1,04	1,44	1,40	.	0,72	0,70
1781–1800	0,81	.	.	1,30	1,33	.	.	0,68

a Zatrudnionego na budowie. *b* W wyliczeniu założono, że płace za 250 dni pracy w roku przeznaczone były na podstawowe potrzeby konsumpcyjne gospodarstwa domowego składającego się z 3 dorosłych osób; do koszyka dóbr zaliczono żywność i ubrania, koszty opału i ogrzewania oraz czynsz; wartość 1 oznacza, że dochody pozwalały na pokrycie kosztów utrzymania, zaś powyżej tej wartości – ich nadwyżkę nad kosztami.

a Employed In construction. *b* In the calculation it was assumed that the wages for 250 days of work per year were designated for the basic consumer needs of household consisting of three adults; basket of consumer goods contained food and clothing, liquid and solid fuels for heating dwellings and costs of housing rentals; 1 means that the income made it possible to cover maintenance costs, while values above 1 mean that income exceeded costs.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)
WAGES AND SALARIES (cont.)

A. W LATACH 1400–1800 (dok.)
 IN 1400–1800 (cont.)

Lata Years	Gdańsk	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Londyn	Madryt	Paryż	Wiedeń
Przeciętne roczne płace w relacji do kosztów utrzymania^a (dok.)								
Average annual wages and salaries in relation to costs of maintenance^a (cont.)								
				Rzemieślnika ^b	Craftsman ^b			
1421–1440	1,99	.	.	2,49	.	.	.
1441–1460	1,82	.	.	2,58	.	2,12	2,66
1461–1480	1,84	.	.	2,59	.	1,94	2,16
1481–1500	1,90	.	.	2,56	.	1,64	2,00
1501–1520	2,04	.	2,23	2,45	.	1,52	2,02
1521–1540	1,88	.	1,90	2,21	.	1,37	1,75
1541–1560	1,34	1,68	.	1,68	1,65	.	1,34	1,65
1561–1580	1,55	2,10	1,51	1,42	1,98	1,68	1,56	1,30
1581–1600	1,83	1,86	1,64	1,83	1,78	1,67	1,34	1,17
1601–1620	1,74	1,27	1,39	2,09	1,68	1,85	1,52	1,11
1621–1640	1,43	1,04	1,91	1,83	1,93	1,90	1,29	1,09
1641–1660	1,73	1,24	1,87	1,83	1,99	1,70	1,33	1,36
1661–1680	1,93	1,17	1,48	2,00	2,19	1,85	1,48	1,31
1681–1700	2,02	1,60	1,50	2,04	1,98	1,84	1,30	1,29
1701–1720	1,85	1,21	1,77	1,97	2,07	1,97	1,45	1,21
1721–1740	1,93	1,28	1,98	2,13	2,19	1,91	1,16	1,48
1741–1760	1,73	1,24	1,87	1,98	2,47	1,64	1,22	1,26
1761–1780	1,14	1,15	2,06	1,85	2,16	1,29	1,18	1,12
1781–1800	1,11	.	.	1,68	2,11	1,17	.	1,08

a Patrz notka *b* na str 138. *b* Zatrudnionego na budowie.

Uwaga. Tablica obrazuje widoczne od przełomu XVI i XVII w. zjawisko „rewolucji cen”, które polegało na szybkim wzroście cen wyrażanych w monecie kruszcowej, którą bito wówczas głównie ze srebra. Ceny produktów rzemieślniczych i płace nominalne wzrosły 2–3-krotnie, podczas gdy ceny żywności nawet 4–5-krotnie. Większość badaczy przyczyny zjawiska upatruje w uruchomieniu przez Hiszpanów w koloniach w Ameryce górnictwa kruszcowego i napływie do Europy tym samym tańszego srebra i złota.

a See footnote *b* on page 138. *b* Employed in construction.

Note. The table presents the phenomenon of “price revolution”, observed from the turn of the 16th and 17th century, which manifested itself through a quick increase in prices expressed in bullion, which at that time was mainly struck from silver. The prices of handicraft products and nominal wages and salaries underwent a two-threefold increase, and the prices of food grew by even 4-5 times. Most researchers attribute this phenomenon to the fact that Spaniards launched bullion mining in their colonies in America, which provided the supply of cheaper silver and gold to Europe.

Na podstawie: R. C. Allen, *Real wages in Europe and Asia. A first look at the long-term patterns*, w: *Living standards in the past. New perspectives on well-being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005, s. 111–130.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)
WAGES AND SALARIES (cont.)
 B. W LATACH 1801–1910
 IN 1801–1910

Lata Years	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Lipsk	Londyn	Madryt	Medio- lan/Flo- rencja ^a	Paryż
Przeciętne dzienne wynagrodzenia w gramach srebra								
Average daily wages and salaries in grams of silver								
Robotnika <i>Worker</i>								
1816–1820	2,76	3,95	9,23	4,10	17,68	.	2,79	8,91
1821–1825	2,26	4,43	9,23	4,10	17,38	8,21	3,30	10,17
1826–1830	2,31	4,89	9,23	4,10	17,38	8,00	3,44	9,81
1831–1835	2,65	4,07	9,23	4,10	17,42	8,02	3,41	9,27
1836–1840	2,05	4,97	9,23	4,10	17,27	8,12	3,36	10,62
1841–1845	2,33	6,05	9,19	5,49	17,41	8,26	3,26	10,98
1846–1850	2,92	6,31	9,07	5,83	17,36	8,14	3,18	12,47
1851–1855	3,43	6,81	9,07	6,71	18,62	8,68	3,19	11,43
1856–1860	5,02	6,86	9,07	7,50	19,61	8,54	3,22	11,70
1861–1865	4,75	7,28	9,07	8,50	19,74	9,11	4,40	13,50
1866–1870	5,05	6,32	9,86	8,84	22,04	9,31	4,60	13,73
1871–1875	6,67	8,58	11,41	10,69	26,29	8,53	5,90	15,03
1876–1880	7,07	8,28	15,15	12,62	31,02	9,13	5,98	18,18
1881–1885	7,77	8,18	17,68	14,55	33,17	9,37	8,20	18,94
1886–1890	8,52	8,58	21,02	20,55	37,93	10,50	8,62	30,68
1891–1895	9,80	13,25	28,55	26,90	49,86	11,91	15,80	39,22
1896–1900	15,30	19,62	37,63	37,13	63,12	12,98	15,80	48,61
1901–1905	17,44	24,18	46,24	42,30	68,42	14,40	19,82	52,69
1906–1910	32,99	27,59	53,05	54,61	73,96	21,83	24,36	51,78
Rzemieślnika ^b <i>Craftsman^b</i>								
1801–1805	4,65	8,60	12,16	5,21	25,80	14,49	5,16	14,10
1806–1810	4,97	8,82	12,16	5,55	29,51	16,47	5,52	14,85
1811–1815	5,29	9,05	12,16	5,88	31,92	17,28	5,63	15,75
1816–1820	5,18	9,39	12,16	6,22	28,70	17,51	5,62	15,30
1821–1825	4,59	9,91	12,16	6,56	28,97	17,12	6,63	18,23
1826–1830	4,98	11,67	12,16	6,89	28,96	17,36	6,88	17,10
1831–1835	5,91	11,01	12,16	7,23	29,03	16,16	6,81	15,75
1836–1840	5,22	12,06	12,16	7,56	28,79	16,25	6,72	17,33
1841–1845	5,75	14,12	12,12	7,84	29,02	16,52	6,53	17,33
1846–1850	5,68	16,52	11,95	8,27	28,93	16,96	6,37	20,16
1851–1855	6,68	18,19	11,95	9,24	29,91	17,13	6,38	19,80
1856–1860	10,44	17,83	11,95	10,31	30,81	16,64	6,44	22,50
1861–1865	9,05	17,66	11,95	11,82	32,63	16,85	7,42	22,50
1866–1870	9,61	15,82	12,99	13,33	37,11	16,30	8,55	22,50
1871–1875	14,03	17,97	15,04	16,24	41,50	17,77	9,44	23,13
1876–1880	15,16	16,54	19,97	19,62	48,04	19,55	10,18	25,97

a Dane dotyczą Florencji tylko w przypadku wynagrodzeń rzemieślników w relacji do kosztów utrzymania. *b* Za-trudnionego na budowie.

a Data concern Florence only in case of wages and salaries of craftsmen in relation to costs of maintenance. *b* Employed in construction.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)
WAGES AND SALARIES (cont.)
 B. W LATACH 1801–1910 (cd.)
 IN 1801–1910 (cont.)

Lata Years	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Lipsk	Londyn	Madryt	Medio- lan/Flo- rencja ^a	Paryż
Przeciętne dzienne wynagrodzenia w gramach srebra (dok.) Average daily wages and salaries in grams of silver (cont.)								
Rzemieślnika ^b (dok.) Craftsman ^b (cont.)								
1881–1885	18,53	15,36	23,29	23,01	50,04	18,75	13,35	40,11
1886–1890	21,93	16,47	27,69	32,15	56,76	21,01	18,14	49,09
1891–1895	28,39	26,75	37,62	41,57	74,58	23,84	25,08	59,44
1896–1900	28,98	43,22	49,58	57,94	96,20	25,23	33,44	68,06
1901–1905	27,75	46,96	60,94	66,04	108,31	24,16	41,57	75,88
1906–1910	44,78	50,32	69,91	74,34	106,44	36,59	47,87	74,57
Przeciętne dzienne wynagrodzenia w relacji do kosztów utrzymania^c Average daily wages and salaries in relation to costs of maintenance^c								
Robotnika Worker								
1801–1805	1,16	.	1,31	.	0,30	.
1806–1810	1,14	.	1,30	.	0,37	.
1811–1815	1,12	.	1,33	.	0,28	.
1816–1820	0,63	0,87	0,98	.	1,34	.	0,31	.
1821–1825	0,62	1,19	1,30	.	1,46	0,96	0,45	.
1826–1830	0,66	1,36	1,22	.	1,48	1,11	0,45	.
1831–1835	0,64	0,97	1,14	.	1,58	0,93	0,48	.
1836–1840	0,56	1,17	1,15	.	1,46	0,81	0,42	.
1841–1845	0,53	1,35	1,05	.	1,53	1,02	0,43	1,04
1846–1850	0,55	1,36	1,07	.	1,46	1,00	0,40	1,19
1851–1855	0,54	1,24	1,02	.	1,64	1,10	0,34	1,04
1856–1860	0,71	1,44	0,91	.	1,66	0,94	0,32	0,99
1861–1865	0,88	1,44	0,92	.	1,65	0,95	0,44	1,15
1866–1870	0,87	1,14	0,95	.	1,74	0,98	0,45	1,09
1871–1875	0,89	1,22	1,04	.	2,02	0,95	0,47	1,10
1876–1880	0,92	1,30	1,17	.	2,26	0,91	0,42	1,18
1881–1885	0,97	1,29	1,32	.	2,46	0,85	0,61	1,18
1886–1890	0,98	1,34	1,58	.	2,66	0,89	0,57	1,79
1891–1895	0,85	1,46	1,74	.	2,76	0,91	0,82	1,80
1896–1900	1,13	1,77	2,02	.	2,84	0,92	0,66	1,86
1901–1905	1,11	1,83	2,12	.	2,73	0,89	0,75	1,91
1906–1910	1,65	1,85	2,27	.	2,92	1,08	0,89	1,85

^a Dane dotyczą Florencji tylko w przypadku wynagrodzeń rzemieślników w relacji do kosztów utrzymania. ^b Zatrudnionego na budowie. ^c Patrz notka ^b do cz. A na str. 138.

^a Data concern Florence only in case of wages and salaries of craftsmen in relation to costs of maintenance. ^b Employed in construction. ^c See footnote ^b to the part A on page 138.



Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)
WAGES AND SALARIES (cont.)
 B. W LATACH 1801–1910 (dok.)
 IN 1801–1910 (cont.)

Lata Years	Kraków	Warszawa	Amster- dam	Lipsk	Londyn	Madryt	Medio- lan/Flo- rencja ^a	Paryż
Przeciętne dzienne wynagrodzenia w relacji do kosztów utrzymania^b (dok.)								
Average daily wages and salaries in relation to costs of maintenance^b (cont.)								
			Rzemieślnika ^c	Craftsman ^c				
1801–1805	1,52	.	1,99	0,85	0,61	.
1806–1810	1,51	.	2,11	1,79	0,76	.
1811–1815	1,47	.	2,07	1,02	0,56	.
1816–1820	1,19	2,07	1,29	.	2,17	1,70	0,63	.
1821–1825	1,27	2,66	1,71	1,41	2,43	1,99	0,90	.
1826–1830	1,43	3,25	1,60	1,32	2,46	2,42	0,91	.
1831–1835	1,40	2,64	1,50	1,26	2,63	1,88	0,96	.
1836–1840	1,42	2,84	1,51	1,34	2,43	1,61	0,83	.
1841–1845	1,31	3,15	1,39	1,26	2,55	2,05	0,86	1,64
1846–1850	1,08	3,56	1,41	1,24	2,44	2,09	0,81	1,93
1851–1855	1,09	3,32	1,35	1,11	2,64	2,17	0,68	1,79
1856–1860	1,52	3,73	1,20	1,21	2,60	1,82	0,63	1,90
1861–1865	1,68	3,50	1,21	1,44	2,73	1,75	0,74	1,92
1866–1870	1,66	2,83	1,25	1,40	2,93	1,72	0,84	1,79
1871–1875	1,87	2,57	1,37	1,51	3,19	1,99	0,76	1,69
1876–1880	1,98	2,59	1,54	1,71	3,51	1,96	0,72	1,68
1881–1885	2,31	2,42	1,74	1,92	3,71	1,69	1,00	2,50
1886–1890	2,51	2,57	2,08	2,46	3,98	1,78	1,19	2,87
1891–1895	2,48	2,96	2,29	2,38	4,13	1,83	1,28	2,73
1896–1900	2,16	3,90	2,66	2,64	4,33	1,78	1,39	2,61
1901–1905	1,76	3,57	2,79	2,65	4,32	1,49	1,58	2,75
1906–1910	2,21	3,37	2,99	2,68	4,20	1,81	1,75	2,66

a Dane dotyczą Florencji tylko w przypadku wynagrodzeń rzemieślników w relacji do kosztów utrzymania.
b Patrz notka *b* do cz. A na str. 138. *c* Zatrudnionego na budowie.

a Data concern Florence only in case of wages and salaries of craftsmen in relations to costs of maintenance.
b See footnote *b* to the part A on page 138. *c* Employed in construction.

Na podstawie: R. C. Allen, *Real wages in Europe and Asia. A first look at the long-term patterns*, w: *Living standards in the past. New perspectives on well-being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005, s. 111–130.

**Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (cd.)**

WAGES AND SALARIES (cont.)

C. W LATACH 1925–1938 – przeciętne płace nominalne w przemyśle

IN 1925–1938 – average nominal wages and salaries in industry

Lata Years	Polska Poland	Austria Austria	Belgia Belgium	Bułgaria Bulgaria	Czecho- słowacja Czechoslo- vakia	Finlandia Finland
	1929=100					
1925	100	.	94	.	93	88
1926	72	.	91	.	94	93
1927	84	98	93	.	95	96
1928	92	96	97	93	98	100
1930	99	104	106	94	100	97
1931	92	102	99	91	98	85
1932	85	101	91	79	94	82
1933	77	97	88	84	89	93
1934	73	94	84	78	87	83
1935	71	.	81	78	85	84
1936	70	.	88	77	86	89
1937	73	.	97	86	.	97
1938	77	.	103	90	.	103

(dok.) (cont.)

Lata Years	Francja France	Niemcy Germany	Szwecja Sweden	Węgry Hungary	Wielka Brytania United Kingdom	Włochy Italy
	1929=100					
1925	70	73	93	.	103	104
1926	84	76	94	.	103	112
1927	85	85	94	96	101	111
1928	88	97	95	98	100	102
1930	107	92	102	100	99	99
1931	107	81	101	96	98	92
1932	104	67	99	89	96	87
1933	103	68	96	84	95	84
1934	103	73	95	81	96	81
1935	100	75	98	77	97	78
1936	115	78	99	79	99	78
1937	146	81	103	79	102	81
1938	167	85	109	84	105	85

Uwaga. Ze względu na silny spadek cen towarów i usług w okresie wielkiego kryzysu lat 30. XX w., który miał w podanych krajach różną dynamikę, podane wskaźniki płacy nominalnej nie oddają realnych zmian płac.

Note. Due to the considerable decrease in the prices of goods and services during the Great Depression in the 1930s, which had a varying dynamics in the described countries, the provided indices of nominal wages and salaries do not reflect the real changes in wages and salaries.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 190–193.

Tabl. 5 (22). WYNAGRODZENIA (dok.)
WAGES AND SALARIES (cont.)

D. W LATACH 1960–2008 – przeciętne wynagrodzenia realne^a
IN 1960–2008 – average real wages and salaries^a

Kraje Countries	1960	1965	1975	1980	1985	1988	1999	2008
	1970=100				1990=100			2000= =100
Wynagrodzenia za: Wages and salaries per:								
A – godzinę hour								
B – miesiąc month								
Polska Poland B	84	91	142	155	81	92	115^b	127
Austria Austria B	60	78	130	140	103	112	107	105 ^c
Belgia Belgium A	62	80	144	159	94	96	108 ^d	105 ^{ef}
Bułgaria Bulgaria B	70	77	116	120	113	.	112	138
Czechy ^g Czech Re- public ^g B	79	84	118	123	99	104	118	134 ^e
Finlandia Finland A	108	118	109	118 ^f
Francja ^h France ^h ... A	66	78	133	154	105	.	105 ⁱ	112 ^e
Hiszpania Spain A	.	68	151	.	111	.	115	111
Niemcy ^k Germany ^k A	57	79	120	134	101	111	.	.
Szwecja Sweden ... A	96	103	107 ^l	113
Węgry Hungary B	77	84	118	122	109	.	.	143
Wielka Brytania United Kingdom ... A	73	85	121	118	103 ^m	110 ^m	121	108 ⁿ
Włochy Italy A	62	79	135	163	109	110	110 ^l	101 ^o

a Dane dotyczą w zasadzie wynagrodzeń brutto; w latach 1960–1988 w przypadku Polski – wynagrodzeń netto.
b 1998 r. c Wynagrodzenie za godzinę. d 1995 r. e 2007 r. f Wynagrodzenie za miesiąc. g W latach 1960–1988 – Czechosłowacja. h W latach 1960–1980 bez przemysłu wydobywczego. i 1997 r. k W latach 1960–1988 Republika Federalna Niemiec (RFN). l 1996 r. m Sektor państwowy. n Bez Irlandii Płn. o 2006 r.

Uwaga. W latach 1960–1988 dane dla Polski, Bułgarii, Czechosłowacji i Węgier dotyczą wynagrodzeń w gospodarce uspołecznionej, dla pozostałych krajów – wynagrodzeń robotników poza rolnictwem i leśnictwem, choć nie zawsze obejmują wszystkie pozarolnicze działy gospodarki.

Ze względu na różnice metodologiczne w poszczególnych krajach, porównywalność danych jest w dużym stopniu ograniczona.

a Data generally concern gross wages and salaries; in 1960–1988 in the case of Poland – net wages and salaries.
b 1998. c Wages and salaries per hour. d 1995. e 2007. f Monthly wages and salaries. g In 1960–1988 – Czechoslovakia. h In 1960–1980 excluding mining. i 1997. k In 1960–1988 West Germany (FRG). l 1996. m State sector. n Excluding Northern Ireland. o 2006.

Note. In the years 1960–1988 data for Poland, Bulgaria, Czechoslovakia and Hungary concern wages and salaries in nationalised economy, and for other countries – wages of labourers working outside agriculture and forestry, although they do not always include all non-agricultural sectors of the economy.

Due to methodological differences in individual countries, data are not fully comparable.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 190–193; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. 632; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002*, Warszawa 2002, s. 648; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 308; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 94; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 145; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 203.

**Tabl. 6 (23). STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG TYPÓW W XVI–XVIII W.***STRUCTURE OF HOUSEHOLDS BY TYPE IN THE 16th–18th CENTURY*

Kraje <i>Countries</i>	Miasta i regiony <i>Towns and regions</i>	Lata <i>Years</i>	Gospodarstwa domowe <i>Households</i>					
			samotne <i>solitaries</i>	nie- rodzinne <i>non- -family</i>	proste <i>simple- -family</i>	rozsze- rzone <i>extended- -family</i>	złożone <i>multiple- -family</i>	inne <i>other</i>
			w odsetkach <i>in percent</i>					
Miasta <i>Urban areas</i>								
Polska	Olkusz	1791	11,9	–	79,4	7,9	0,8	–
Poland	Praszka	1791	4,3	–	85,1	4,3	5,6	0,7
	Radziejów	1792	7,3	2,4	79,0	8,1	3,2	–
	Wieluń	1791	18,4	1,2	71,6	6,2	2,2	0,4
	Kraków	1791	18,5	5,9	67,0	7,2	1,1	0,3
	Warszawa	1791	25,0	1,7	66,3	6,0	1,0	0,0
Francja	Valenciennes	1693	12,9	3,1	75,7	8,1	0,2	–
France	Reims	1802	19,0	5,0	67,0	8,0	0,5	–
	Rouen ^a	1793	39,0	3,8	54,9	2,4	–	–
	Tuluza	1695	18,8	3,3	70,9	5,2	1,8	–
Szwajcaria	Genewa	1720	9,2	8,4	72,1	9,0	1,3	–
Switzerland		1798	8,0	10,9	69,7	11,4	–	–
Włochy	Rzym	1650	17,1	15,9	50,0	12,7	4,3	–
Italy	Gubbio	1730	12,9	10,4	56,1	16,7	3,9	–
		1800	8,2	7,4	65,2	16,3	2,9	–
Wieś <i>Rural areas</i>								
Polska	Małopolska^b	1590	4,1	5,5	86,3	4,1	–	–
Poland	parafia Oparówka	1590	–	–	60,0	15,0	25,0	–
	Oparówka par- ish							
	parafia Junczewo	1666	5,1	–	71,5	17,3	5,1	1,0
	Junczewo parish							
	Kujawy^c	1791	1,3	0,5	82,3	10,4	5,3	0,2
	rolnicy		0,4	0,4	81,4	11,5	6,2	0,1
	farmers							
	komornicy^d		1,4	0,9	88,1	7,8	1,3	0,5
	tenant farmers^d		33,7	0,2	64,2	1,5	0,2	0,2
	rzemieślnicy		16,9	–	78,3	3,2	1,6	–
	craftsmen							
	Wielkopolska^e	XVIII w.	0,4	0,8	80,2	7,4	10,7	0,4
		18th century	–	1,3	89,6	4,7	4,3	0,1
	Ziemia Wieluńska^e		–	1,2	71,8	16,4	9,4	1,2
	Wieluń region^e	1790–1791^f	0,4	1,8	78,4	13,5	5,9	–

a–f Notki patrz na str. 146.

a–f See footnotes on page 146.



Tabl. 6 (23). STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG RODZAJÓW W XVI–XVIII W. (dok.)
STRUCTURE OF HOUSEHOLDS BY TYPE IN THE 16th–18th CENTURY (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Miasta i regiony <i>Towns and regions</i>	Lata <i>Years</i>	Gospodarstwa domowe <i>Households</i>					
			samotne <i>solitaries</i>	nie- rodzinne <i>non- -family</i>	proste <i>simple- -family</i>	rozsze- rzone <i>extended- -family</i>	złożone <i>multiple- -family</i>	inne <i>other</i>
			w odsetkach <i>in percent</i>					
Wieś (dok.) <i>Rural areas (cont.)</i>								
Anglia <i>England</i>	Ealing	1599	12,0	2,0	78,0	6,0	2,0	—
	Clayworth	1688	7,0	0,5	85,0	7,0	0,5	—
	Puddletown	1724–1725	7,0	4,0	79,0	9,0	1,0	—
	Corfe Castle	1790	11,0	4,0	76,0	8,0	1,0	—
Francja <i>France</i>	Montplaisant ^g	1644	11,0	1,6	50,9	15,9	20,6	—
	Mirabeau ^g	1745	6,7	0,8	50,8	19,2	22,5	—
	Bastia (Korsyka)	1769–1771	2,2	2,9	71,5	6,9	16,5	—
	Valenciennes	1693	1,5	1,8	85,8	10,6	0,3	—
	Longuenesse Pas- -de-Calais) ^h	1778	1,0	6,0	76,0	14,0	3,0	—
Hiszpania <i>Spain</i>	Kantabria ⁱ	1752	15,8	2,3	72,5	4,2	5,2	—
	Nawarra Płn. ^k <i>North Navarre</i> ^k	1786	4,9	1,4	56,5	8,0	29,2	—
	Nawarra Płd. ^l <i>South Navarre</i> ^l	1786	8,8	0,9	77,0	5,2	8,1	—
	Galicja ^m <i>Galicja</i> ^m	1752	8,8	3,3	62,8	14,4	10,7	—
	Góry Alcaraz <i>Alcaraz Mountains</i>	1753	12,7	3,0	75,1	8,6	0,6	—

a Dzielnica St.-Nicaise. b 2 wsie (Nowa Wieś i Łobzów). c Powiaty radziejowski i podgórski. d W liczniku — na roli, w mianowniku — katnicy, zarówno mieszkający samodzielnie, jak i w charakterze komorników katników. e W liczniku — pełnorolni, w mianowniku — niepełnorolni. f Dla niepełnorolnych — 1790–1792. g Francja Płd. h Francja Płn. i Rejon intensywnej uprawy kukurydzy, w którym część rolników specjalizowała się w zawodach uzupełniających. k Rejon hodowli bydła z wysokim odsetkiem chłopów małorolnych dzierżawiących ziemię i podejmujących dodatkową pracę najemną. l Rejon uprawy zbóż, winorośli i drzew oliwkowych. m Rejon rolnictwa ekstensywnego z ugorowaniem opartego na uprawie żyta.

Uwaga. W stosunku do źródła niektóre dane nieznacznie zmieniono (wyjątek — Reims we Francji w 1802 r. — dane nie sumują się na 100%).

a St.-Nicaise district. b 2 villages (Nowa Wieś and Łobzów). c The Radziejów and Podgórze powiats. d In numerator — in the fields, in denominator — patch-farmers, both those living in their own houses and tenant farmers and patch-farmers. e In numerator — owning large farms, in denominator — owning small farms. f For owning small farm — 1790–1792. g Southern France. h Northern France. i A region of intensive maize cultivation, where some of the farmers specialised in supplementary professions. k A region of intensive cattle production, with a high percentage of small-holders who leased land and took up additional hired work. l A region of cereal, grapevine and olive tree cultivation. m A region of extensive farming with fallowing, based on rye cultivation.

Note. Some data are slightly changed in relation to the source (except — for Reims in France in 1802 — data do not sum up to 100%).

Klasyfikację gospodarstw domowych oparto na najbardziej rozpowszechnionej w historiografii typologii Petera Lasletta powstałej w Zespole Historii Zaludnienia i Struktur Społecznych pod koniec lat 60. XX w. w Cambridge.



Gospodarstwa osób samotnych tworzyły pojedyncze osoby będące zarówno w stanie wolnym, jak i wdowim. Gospodarstwa nierodzinne nie zawierały w sobie pary małżeńskiej i mogły być tworzone zarówno przez dzieci bez rodziców, jak i osoby spokrewnione, a nawet niespokrewnione. Natomiast gospodarstwa proste oparte były na pojedynczej rodzinie nuklearnej z dziećmi lub bez. Występowanie co najmniej jednej osoby dodatkowej (starszej lub młodszej) od głowy jednostki gospodarczej powodowało zmianę kategorii gospodarstwa z prostego na rozszerzone. Natomiast gospodarstwo złożone charakteryzowało się występowaniem przynajmniej dwóch rodzin nuklearnych. Obecność lub brak służby domowej w gospodarstwach nie wpływała na ich klasyfikację.

Opublikowanie w 1965 r. głośnej pracy angielskiego demografa Johna Hajnala o *europiejskim modelu małżeństwa*, w którym podzielił on Europę na dwie strefy wzdłuż linii biegnącej od Sankt Petersburga po Triest, utrwaliło pogląd w historiografii światowej, że w jej części wschodniej (z Rzeczypospolitą szlachecką włącznie) małżeństwa zawierano we wczesnym wieku, był niski odsetek osób bezżennych (mniej niż 5%) i znaczna częstotliwość gospodarstw o strukturze złożonej, najczęściej pozbawionych niezawodowej służby.

Tymczasem powyższa tablica, podobnie jak i wcześniejsze tablice traktujące o wieku nowożeńców w miastach i wsiach przedrozbiorowej, pozwalają nie tylko na zanegowanie tezy J. Hajnala, ale na stwierdzenie, że na ziemiach polskich w okresie przedprzemysłowym dominował zachodnioeuropejski model małżeństwa. Charakteryzował się on stosunkowo późnym zawieraniem małżeństw, znacznym odsetkiem osób pozostających w celibacie (10–15%) i dominacją gospodarstw domowych o prostej strukturze opartych na rodzinie nuklearnej.

The classification of households was based on the most historiographically popular typology by Peter Laslett developed at the end of 1960s within the Cambridge Group for the History of Population and Social Structure in Cambridge.

Solitaries households consisted of individuals who were single or widowed. Non-family households did not include a husband and wife and could be formed by children without parents, or related or even unrelated persons. Simple-family households were based on a nuclear family with or without children. The presence of at least one additional person apart from the head of the household, older or younger from the head, resulted in a change of the category from simple to extended-family household. In turn, multiple-family households included at least two nuclear families. The presence or the lack of servants in the household did not have impact on their classification.

The publishing of a broadly discussed study by an English demographer John Hajnal on the European marriage pattern in 1965, in which he divided Europe into two zones along the line extending from Saint Petersburg to Trieste, perpetuated the view in the world historiography that in the eastern part (including The Nobles' Republic) marriages were concluded by very young people, the percentage of single persons was low (not exceeding 5%) and there was a high proportion of complex households, and most often they did not have non-skilled servants.

However, the above table, similarly to the previous tables on the age of newlyweds in urban and rural areas of prepartition Poland, make it possible not only to question the claim put forward by J. Hajnal, but also to state that in Poland in the pre-industrial era the dominant marriage pattern was that characterising Western Europe. This pattern involved getting married relatively late and a considerable percentage of persons in celibacy (10–15%), with the prevalence of households with a simple structure, based on the nuclear family model.

Na podstawie:
On the basis:

O. Bussini, *Aspetti strutturali e comportamenti riproduttivi di alcune famiglie della città di Gubbio nel XVIII secolo*, "Popolazione e storia", nr 1, Udine 2006, s. 13; I. Caubet, *Approche démographique et sociaux des ménages Toulousains en 1695*, "Annales de Démographie Historique", nr 1, Paris 1998, s. 169; I. Dubert, *Geografia form rodzinnych w Hiszpanii w latach 1752–1860*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XXVI, Poznań-Wrocław 2003, s. 82 i 86; A. Fauve-Chamoux, *The importance of women in a urban environment: the example of the Reims household at the beginning of the industrial revolution*, w: *Family Forms in Historic Europe*, red. R. Wall, J. Robin, P. Laslett, Cambridge 1983, s. 481; J.-L. Flandrin, *Historia rodziny*, Warszawa 1998, s. 295 i 296; M. Kopczyński, *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998, s. 101 i 102; C. Kuklo, *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*, Białystok 1998, s. 77–82; A. Perrenoud, *La population de Genève du seizième au début du dix-neuvième siècle. Étude démographique*, Genève 1979, s. 139; E. Sonnino, *In the male city: the status animarum of Rome in the seventeenth century*, w: *Socio-economic consequences of sex ratios in historical perspective 1500–1900*, red. A. Fauve-Chamoux, S. Sogner, Milan 1994, s. 25.

Tabl. 7 (24). DZIECI PORZUCONE W MIASTACH W XVII I XVIII W.
ABANDONED CHILDREN IN CITIES
IN THE 17th AND 18th CENTURY

Kraje <i>Countries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Lata <i>Years</i>	Liczba dzieci ^a <i>Number of children^a</i>
Polska Poland	Warszawa^b	1756–1761	220
		1762–1776	409
		1777–1780	523
		1781–1785	680
		1786–1793	772
		1794–1797	880
		1798–1799	510
Francja <i>France</i>	Lyon ^c	1730–1759	364
		1760–1789	608
	Marsylia ^d	1700–1729	254
		1730–1759	288
		1760–1789	365
	Paryż ^e	przed <i>before</i> 1700	825
		1700–1729	1 854
		1730–1759	3 489
		1760–1789	6 012
		1791–1800	1 244
Włochy <i>Italy</i>	Florencja ^f	1771–1780	865
		1781–1790	1 018
		1791–1800	1 244
	Mediolan ^g	1771–1780	700
		1781–1790	988
		1791–1800	1 591
	Neapol ^h	1771–1780	1 818
		1781–1790	2 041
		1791–1800	2 378
	Turyn ⁱ	1771–1780	294
		1781–1790	294
		1791–1800	512
Wenecja ^k	1771–1780	469	
	1781–1790	475	
	1791–1800	494	

a–k Notki patrz na str. 149.

a–k See footnotes on page 149.



a Przeciętne roczne. *b* Dotyczy dzieci podrzutków przyjętych do Szpitala Dzieciątka Jezus; w 1750 r. ludność Warszawy wynosiła 24 tys., a w 1792 r. – 115 tys.; w okresie powstania kościuszkowskiego w 1794 r. ludność stolicy liczyła nawet 150 tys.; po zajęciu Warszawy przez Prusaków miasto się wyludniło i w 1800 r. liczyło blisko 75 tys. mieszkańców, z tego ponad 63 tys. ludności cywilnej i ponad 11 tys. ludności wojskowej. *c–k* Ludność tych miast w latach 1750 i 1800 wynosiła odpowiednio: *c* – 114 tys. i 109 tys., *d* – 68 tys. i 101 tys., *e* – 570 tys. i 550 tys., *f* – 74 tys. i 81 tys., *g* – 124 tys. i 135 tys., *h* – 339 tys. i 430 tys., *i* – 69 tys. i 82 tys., *k* – 150 tys. i 138 tys.

a Annual averages. *b* Concerns foundlings admitted to the Baby Jesus Hospital; in 1750 the population of Warszawa amounted to 24 thous., and in 1792 – 115 thous.; in the period of the Kościuszko Uprising in 1794 the capital city's population amounted to as much as 150 thous.; after the seizure of Warszawa by Prussians the city was depopulated, with 75 thous. inhabitants, 63 thous. of which were civilians and over 11 thous. constituted armed forces. *c–k* In 1750 and 1800, the population of these cities amounted to, respectively: *c* – 114 thous. and 109 thous., *d* – 68 thous. and 101 thous. *e* – 570 thous. and 550 thous., *f* – 74 thous. and 81 thous., *g* – 124 thous. and 135 thous., *h* – 339 thous. and 430 thous., *i* – 69 thous. and 82 thous., *k* – 150 thous. and 138 thous.

Na podstawie:
On the basis:

P. Bairoch, *Une nouvelle distribution des populations: villes et campagnes*, w: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998, s. 211; S. Beauvalet-Boutouyrie, *La démographie de l'époque moderne*, Paris 1999, s. 246; G. Da Molin, *Les enfants abandonnés dans les villes italiennes aux XVIIIe et XIXe siècles*, "Annales de Démographie Historique", Paris 1983, s. 104; *Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, s. 118; S. Szymkiewicz, *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*, Warszawa 1959, s. 276; A. Zahorski, *Ludność*, w: *Warszawa w latach 1526–1795*, red. A. Zahorski, Warszawa 1984, s. 272.



Tabl. 8 (25). STRUKTURA WYDATKÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH
STRUCTURE OF EXPENDITURES IN HOUSEHOLDS

A. W LATACH 1500–1801
IN 1500–1801

Kraje <i>Countries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Lata <i>Years</i>	Ogółem <i>Grand total</i>	Żywność i napoje <i>Food and beverages</i>					
				razem <i>total</i>	w tym <i>of which</i>				
					chleb <i>bread</i>	inne produkty zbożowe <i>other cereals</i>	mięso i ryby <i>meat and fish</i>	artykuły mleczne <i>dairy</i>	cukier i napoje <i>sugar and beverages</i>
Polska Poland	Toruń	XVIII/XIX w.^a 18th/19th century^a	100,0	55,9	18,2	.	11,4	7,4	18,9
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	x	1688 ^{bc}	100,0	59,7	8,5	21,3	6,7	11,2	5,2
	x	1787–1796 ^b	100,0	72,1	14,2	35,3	12,7	5,0	5,0
	x	1788–1792 ^c	100,0	79,0	13,8	31,1	9,0	8,3	16,9
Francja <i>France</i>	x	1700 ^a	100,0	83,7	23,0	–	20,9	11,6	27,9
	x	1763 ^d	100,0	61,6	30,8	–	15,4	–	15,4
	x	1788 ^e	100,0	13,3	0,7	1,0	5,3	1,8	4,1
	Abbeville	1764 ^c	100,0	56,8 ^f	23,1	5,4	7,4	13,0	–
	Strasbourg	1745–1754	100,0	72,0	21,9	6,0	14,0	9,3	20,8
Hiszpania <i>Spain</i>	x	XVI w. <i>16th century</i>	100,0	60,5	–	20,0	23,5	–	10,0
Holandia <i>Holland</i>	x	XV w. ^g <i>15th century^g</i>	100,0	75,0	40,0	–	15,0	5,0	10,0
	x	XVIII w. ^g <i>18th century^g</i>	100,0	60,0	30,0	–	5,0	5,0	5,0
Niderlandy <i>Netherlands</i>	x	1800 ^h	100,0	60,8	22,1	–	5,2	5,9	4,1
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	Antwerpia	1596–1600	100,0	78,5	49,4	–	–	22,6	–
Niemcy <i>Germany</i>	x	1500–1700	100,0	68,0	–	36,0	11,0	9,0	6,0
	Berlin	1800 ⁱ	100,0	72,7	44,2	11,5	–	14,9	2,1
Włochy <i>Italy</i>	Mediolan	1801	100,0	70,1	13,9	10,4	–	16,3	–

a–e, g–i Dane dotyczą rodzin: *a* – rzemieślników, *b* – biedoty, *c* – robotników, *d* – robotników wiejskich, *e* – Księcia de Saulx-Tavanes, *g* – chłopów, *h* – elity, *i* – murarzy. *f* W tym 8% stanowią sól i przyprawy nieuwzględnione w dalszym podziale.

a–e, g–i Data concern the families of: *a* – craftsmen, *b* – the poor, *c* – workers, *d* – rural workers, *e* – Duke de Saulx-Tavanes, *g* – peasants, *h* – elite, *i* – bricklayers. *f* 8% of which are salt and spices not included in the further division.



Tabl. 8 (25). STRUKTURA WYDATKÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH (cd.)
STRUCTURE OF EXPENDITURES IN HOUSEHOLDS (cont.)

A. W LATACH 1500–1801 (dok.)

IN 1500–1801 (cont.)

Kraje Countries	Miasta Towns	Lata Years	Opał i oświetlenie Fuel and lighting	Odzież Clothing	Czynsz Rent	Służba domowa Servants	Inne Other
Polska	Toruń	XVIII/XIX w.^a	11,3	3,7	.	3,0	26,1^k
Poland		18th/19th century^a					
Anglia i Walia	x	1688 ^{bc}	6,3	15,9	13,8	0,0	4,3
England and Wales	x	1787–1796 ^b	7,3	6,4	14,2	0,0	—
	x	1788–1792 ^c	5,0	6,0	10,0	0,0	—
Francja	x	1700 ^a
France	x	1763 ^d	11,0	8,4	14,9	0,0	4,1
	x	1788 ^e	6,7	13,7	36,9	21,1	8,3
	Abbeville	1764 ^c	12,8	7,2	16,8	0,0	6,4
	Strasbourg	1745–1754	20,9	—	5,3	—	1,8
Hiszpania	x	XVI w.	5,0	4,5	—	—	30,0
Spain		16th century					
Holandia	x	XV w. ^g	7,0	9,0	7,0	0,0	2,0
Holland		15th century ^g					
	x	XVIII w. ^g	11,0	15,0	11,0	0,0	3,0
		18th century ^g					
Niderlandy	x	1800 ^h	8,9	15,4	11,4	0,0	3,5
Netherlands							
Niderlandy Płd.	Antwerpia	1596–1600	6,0	10,1	5,4	—	—
Southern Neth- erlands							
Niemcy	x	1500–1700	8,0	12,0	8,0	—	4,0
Germany	Berlin	1800 ⁱ	6,8	6,1	14,4	—	—
Włochy	Mediolan	1801	3,8	12,0	4,1	—	10,0
Italy							

a–e, g–i Dane dotyczą rodzin: *a* – rzemieślników, *b* – biedoty, *c* – robotników, *d* – robotników wiejskich, *e* – Księcia de Saulx-Tavanes, *g* – chłopów, *h* – elity, *i* – murarzy. *k* Łącznie z wydatkami na czynsz i remont domu.

Uwaga. Prezentowane szacunki nie ujmują płatności podatkowych.

a–e, g–i Data concern the families of: *a* – craftsmen, *b* – the poor, *c* – workers, *d* – rural workers, *e* – Duke de Saulx-Tavanes, *g* – peasants, *h* – elite, *i* – bricklayers. *k* Including expenses on rent and house repairs.

Note. Presented estimations do not include tax payments.



Przedstawienie budżetów rodzin dla Polski przedrozbiorowej nastrocza ogromnych trudności z powodu braku badań podstawowych nad dochodami i wydatkami poszczególnych grup społecznych w dotychczasowej historiografii. Osobnym problemem pozostaje zagadnienie, że nie wiemy, co wyznaczało ówczesny standard życiowy. Z fragmentarycznych danych, jakie zamieścił Tadeusz Korzon powołując się na tabelę wydatków szlachcica mieszkającego w mieście w końcu XVIII w. (bez żony i dzieci) i zatrudniającego 4 służących (forszpan, lokaj, kucharz i praczka), w której zabrakło kosztów zakupu chleba i innych produktów zbożowych oraz opłat za wynajęcie mieszkania, można ostrożnie wnioskować, iż najwięcej wydatków pochłaniało utrzymanie służby (43%), a w dalszej kolejności zakupy: odzieży (26,5%), napojów, cukru i korzeni (13,5%), mięsa i ryb (11%) oraz opału i oświetlenia (4,5%).

Presenting budgets of families in the pre-partition Poland is very difficult due to the lack of basic surveys of the income and expenditures of particular social groups in the historiography developed so far. A separate problem is the fact that we know nothing about the then factors determining the living standards. Incomplete data published by Tadeusz Korzon, referring to the table of expenditures of a nobleman living in a city in the late 18th century (without wife and children) and hiring 4 servants (coachman, lackey, cook and laundress), in which the costs of bread and other cereal products and housing payments were not included, it can be assumed with caution that the highest proportion of expenditures was related to servants (43%), followed by the purchase of clothing (26,5%), beverages, sugar and spices (13,5%), meat and fish (11%) and liquid and solid fuels and lighting (4,5%).

Na podstawie: Ph. T. Hoffman, D. S. Jacks, P. A. Levin, P. H. Lindert, *Sketching the Rise of Real Inequality in Early Modern Europe*, w: *Living Standards in the Past. New Perspectives on Well-Being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005, s. 140–144; T. Korzon, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1795)*, t. I–II, wyd. 2, Kraków-Warszawa 1897; J. Wójtowicz, *Ludność, terytorium, zabudowa*, w: *Historia Torunia*, red. M. Biskup, t. II, cz. 3: *Między barokiem a oświeceniem*, Toruń 1996, s. 28 i 29.



Tabl. 8 (25). STRUKTURA WYDATKÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH (cd.)
STRUCTURE OF EXPENDITURES IN HOUSEHOLDS (cont.)

B. W LATACH 1975 I 1990
 IN 1975 AND 1990

Wyszczególnienie Specification	1975 ^a	1990 ^b	Wyszczególnienie Specification	1975 ^a	1990 ^b
Polska^c Poland^c			Belgia Belgium		
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0
w tym: of which:			w tym: of which:		
Żywność Food	43,1	48,0	Żywność Food	26,7	18,8
Odzież i obuwie Clothing and footwear	15,7	11,2	Odzież i obuwie Clothing and footwear	7,0	7,9
Mieszkanie Housing	10,7	9,6	Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	14,9	16,4
Opał, energia elektryczna i ciepła Fuels, electricity and heat energy	4,1 ^d	3,5	Urządzenie mieszkania Dwelling furnishing	14,7	10,8
Higiena osobista i ochrona zdrowia Personal care and health care	4,9	3,2	Ochrona zdrowia Health care	7,0	11,0
Kultura, oświata, wychowanie, sport, turystyka i wypoczynek Culture, education, sport, tourism and recreation	7,7 ^e	11,2	Oświata i kultura Education and culture	4,2	6,6
Transport i łączność Tran- sport and communication	2,6	7,1	Transport i łączność Tran- sport and communication	11,2	13,1
Austria Austria			Francja France		
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0
w tym: of which:			w tym: of which:		
Żywność Food	32,4	21,3	Żywność Food	24,0	19,9
Odzież i obuwie Clothing and footwear	12,6	10,0	Odzież i obuwie Clothing and footwear	8,0	7,0
Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	11,8	18,6	Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	15,0	18,8
Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	11,6	8,3	Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	10,6	8,2
Ochrona zdrowia Health care	3,4	5,5	Ochrona zdrowia Health care	11,2	8,8
Oświata i kultura Education and culture	11,6	7,9	Oświata i kultura Education and culture	6,6	7,2
Transport i łączność Tran- sport and communication	2,6	17,4	Transport i łączność Tran- sport and communication	12,0	16,7

a, b Dla: a – Polski 1970 r., b – Francji 1987 r. c Dane dotyczą gospodarstw domowych: pracowników i chłopskich oraz w 1990 r. również pracowniczo-chłopskich i emerytów i rencistów; dane obliczono na podstawie przeciętnych wydatków: w 1970 r. – rocznych, w 1990 r. – miesięcznych. d Opał i światło. e Kultura, oświata, sport i turystyka.

a, b For: a – Poland 1970, b – France 1987. c Data concern employees households and farmers households as well as in 1990 employees-farmers households and retirees and pensioners households; data calculated on the basis of average expenditure: in 1970 – annual, in 1990 – monthly. d Fuels and electricity. e Culture, education, sport and tourism.



Tabl. 8 (25). STRUKTURA WYDATKÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH (dok.)
STRUCTURE OF EXPENDITURES IN HOUSEHOLDS (cont.)

B. W LATACH 1975 I 1990 (dok.)
 IN 1975 AND 1990 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	1975 ^a	1990 ^b	Wyszczególnienie Specification	1975 ^a	1990 ^b
RFN^f FRG^f			Wielka Brytania United Kingdom		
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0
w tym: of which:			w tym: of which:		
Żywność Food	27,0	22,1	Żywność Food	31,4	21,3
Odzież i obuwie Clothing and footwear	10,7	8,3	Odzież i obuwie Clothing and footwear	8,6	6,2
Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	16,3	20,5	Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	19,3	17,9
Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	13,0	9,4	Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	7,3	6,5
Ochrona zdrowia Health care	3,1	3,4	Ochrona zdrowia Health care	1,0	1,4
Oświata i kultura Education and culture	7,2	10,4	Oświata i kultura Education and culture	10,0	10,0
Transport i łączność Tran- sport and communication	12,6	17,2	Transport i łączność Tran- sport and communication	13,5	17,9
Węgry Hungary			Włochy Italy		
OGÓŁEM TOTAL	100,0	OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0
w tym: of which:			w tym: of which:		
Żywność Food	39,5	Żywność Food	36,8	20,9
Odzież i obuwie Clothing and footwear	7,2	Odzież i obuwie Clothing and footwear	8,6	10,1
Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	17,3	Czynsze, opał i energia Rent, fuels and electricity	13,5	14,9
Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	8,4	Urządzenie mieszkania Dwellings furnishing	6,0	9,4
Ochrona zdrowia Health care	.	1,4	Ochrona zdrowia Health care	8,6	6,7
Oświata i kultura Education and culture	6,8	Oświata i kultura Education and culture	5,7	9,1
Transport i łączność Tran- sport and communication	.	14,7	Transport i łączność Tran- sport and communication	11,0	12,4

a, b Notki patrz na str. 153. f Republika Federalna Niemiec (RFN).

a, b See footnotes on page 153. f West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971, s. 573–576, 582–583; *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 207, 214–217; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 296; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 96; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 410 i 411.



Tabl. 9 (26). STRUKTURA SPOŻYCIA INDYWIDUALNEGO W SEKTORZE GOSPODARSTW DOMOWYCH (ceny bieżące)
STRUCTURE OF INDIVIDUAL CONSUMPTION EXPENDITURE OF THE HOUSEHOLDS SECTOR (current prices)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W tym Of which						
		żywność i napoje alkoholowe food and alcoholic beverages	odzież i obuwie clothing and foot- wear	użytko- wanie mieszka- nia i nośniki energii housing, water, electricity, gas and other fuels	wyposa- żenie mieszka- nia ^a furnish- ing house- hold equip- ment ^a	zdrowie health	transport i łączność transport and com- munica- tion	rekreacja i kultura, edukacja recreation and cul- ture, education
Polska 2000	100,0	22,8	5,1	20,5	4,4	3,6	11,9	10,1
Poland 2010	100,0	19,6	4,1	24,1	4,5	4,1	12,4	9,1
Austria 2000	100,0	10,5	6,8	19,4	7,0	3,5	16,2	11,4
Austria 2010	100,0	10,2	6,0	21,6	6,6	3,5	15,2	12,2
Belgia 2000	100,0	13,0	5,1	23,4	6,5	5,2	14,7	9,9
Belgium 2010	100,0	13,8	5,0	24,0	5,9	5,4	14,3	9,6
Czechy 2000	100,0	18,0	5,0	21,0	5,8	1,4	12,4	11,6
Czech Republic 2010	100,0	13,8	3,0	26,8	5,3	2,5	12,4	11,0
Finlandia 2000	100,0	12,6	4,6	24,7	4,8	3,8	16,0	11,8
Finland 2010	100,0	12,3	5,0	26,9	5,4	4,6	13,2	11,9
Francja 2000	100,0	13,9	5,3	23,1	6,0	3,3	17,0	9,4
France 2010	100,0	13,4	4,3	25,5	5,8	3,8	16,8	9,5
Hiszpania 2000	100,0	14,3	6,2	15,3	5,8	3,3	14,8	10,7
Spain 2010	100,0	14,1	5,2	20,2	4,8	3,5	14,4	9,6
Niemcy 2000	100,0	11,6	6,0	22,9	7,9	3,8	16,4	10,7
Germany 2010	100,0	11,0	5,1	24,6	6,2	5,1	16,1	10,2
Słowacja 2000	100,0	23,4	5,6	22,3	4,7	2,2	11,8	9,0
Slovakia 2010	100,0	17,3	4,1	25,3	6,3	4,0	11,0	11,2
Szwecja 2000	100,0	12,1	4,7	27,5	4,4	2,8	17,5	11,8
Sweden 2010	100,0	12,3	5,1	26,9	5,2	3,4	16,1	11,6
Węgry 2000	100,0	19,1	4,1	18,2	6,2	3,7	18,9	9,6
Hungary 2010	100,0	16,7	2,7	22,0	4,6	4,2	16,9	9,3
Wielka Brytania 2000	100,0	9,8	5,6	17,9	6,0	1,6	17,3	13,3
United Kingdom 2010	100,0	9,4	5,6	23,9	5,1	1,7	16,6	12,7
Włochy 2000	100,0	15,1	8,8	18,3	8,0	3,1	16,5	8,5
Italy 2010	100,0	14,4	7,7	22,2	7,1	3,9	15,3	8,2

a Łącznie z prowadzeniem gospodarstwa domowego.

Uwaga. Dane zostały opracowane na podstawie statystyki rachunków narodowych.

a Including routine maintenance of the house.

Note. Data was compiled on the basis of statistics of national accounts.

Na podstawie: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Warszawa 2012, s. 707; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 205–208.



**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH**
CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES

A. W XVI–XVIII W. – przeciętne dzienne wyżywienie 1 osoby dorosłej
IN THE 16th–18th CENTURY – daily average portion per adult capita

Kraje <i>Countries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Lata <i>Years</i>	Racja dzienna <i>Daily portion</i>						
			artykuły zbożowe <i>cereal articles</i>	mięso i ryby <i>meat and fish</i>	nabiał i tłuszcz <i>dairy and fats</i>	warzywa i owoce <i>vegeta- bles and fruit</i>	piwo <i>beer</i>	alkohol <i>alcohol</i>	
			w g <i>in g</i>			w l <i>in l</i>			
Polska Poland	x	XVI w.^a	990	54	22	46	1,2	.	
		16th century^a	1 150	200	80	.	2,6	.	
		Gdańsk	730	172	18	75	.	.	
	Poznań	1750–1790	590	137	79	459	1,8	0,08	
Francja <i>France</i>	Auch	1773–1779 ^b	1 103	339	111	107 ^c	–	0,06	
		Molsheim	1767–1777 ^b	775	349	127	289 ^d	–	0,09
		Tuluza	1754–1755 ^e	1 033	487	125	138 ^f	.	0,07
		Rouen	XVII/XVIII w. ^g	1 222	325	100	.	.	.
		<i>17th/18th century^g</i>							
Holandia <i>Holland</i>	x	1648 ^h	489	170	204	.	.	.	
Niemcy <i>Germany</i>	Kolonia	XVI w. ⁱ	397	310 ^k	48	.	0,7	0,33	
		<i>16th centuryⁱ</i>							

a, b, e, g – Dane dotyczą: *a* – w liczniku – ludności wiejskiej, w mianowniku – średniej szlachty, *b* – uczniów szkół średnich z internatem, *e* – kleryków w seminarium Collège des Bernardins, *g* – elity w mieście, *h* – żołnierzy, *i* – średniozamożnych mieszkańców (rajców). *c, d, f* W tym przyprawy: *c* – 21 g, *d* – 10 g, *f* – 15 g. *k* Racja w dzień mięsny (w dzień postny – 256 g).

a, b, e, g – *Data concern: a* – in numerator – rural population, in denominator – middle nobles, *b* – students of boarding secondary schools, *e* – seminarists of the Collège des Bernardins, *g* – city elite, *h* – soldiers, *i* – inhabitants of average wealth (councillors). *c, d, f* Including spices: *c* – 21 g, *d* – 10 g, *f* – 15 g. *k* Portion on a meat day (on a meatless day – 256 g).

Spożycie zbóż (przeciętne dzienne) 1 osoby dorosłej:

- we Francji: w regionie Langwedocji w 1480 r. – 1 150 g, a w latach 1580–1590 – 1 440 g, w Tuluzie w XVIII w. – 689 g,
- w Holandii w 1798 r. – 325 g,
- w Szwecji w 1573 r. – 900 g,
- we Włoszech: w Bolonii w 1593 r. – 510 g, a w latach 1787–1796 – 545 g, we Florencji w 1338 r. – 712 g, w Rzymie w XVI w. – 759 g, w XVII w. – 641 g, a w XVIII w. – 473 g, na Sycylii w latach 1681–1686 – 682 g, a w latach 1688–1705 – 793 g.



Consumption of cereals (daily averages) per adult capita in:

- France: in the Languedoc region in 1480 – 1 150 g and in 1580–1590 – 1 440 g, in Toulouse in the 18th century – 689 g,
- Holland in 1798 – 325 g,
- Sweden in 1573 – 900 g,
- Italy: in Bologna in 1593 – 510 g, and in 1787–1796 – 545 g, in Florence in 1338 – 712 g, in Rome in the 16th century – 759 g, in the 17th century – 641 g, in the 18th century – 473 g, in Sicily in 1681–1686 – 682 g, in 1688–1705 – 793 g.

Na podstawie:
On he basis:

J. Baszanowski, *Konsumpcja zbóż, mięsa i masła w Gdańsku w połowie XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. XXXII, nr 4, Warszawa 1984, s. 519; W. Frijhoff, D. Julia, *L'alimentation des pensionnaires à la fin de l'Ancienne Régime (Auch, Beaumont-en-Auge, Molsheim et Toulouse)*, „Annales ESC”, t. XXX, nr 2–3, Paris 1975, s. 495 i 496; R. Jütte, *Daily Life in Late Medieval and Early Modern Germany*, w: *Germany. A New Social and Economic History*, t. I: 1450–1630, red. B. Scribner, London 1996, s. 335; M. Livi-Bacci, *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999, s. 79; M. Livi-Bacci, *Popolazione e alimentazione*, Bologna 1993; M. Morineau, *Croître sans savoir pourquoi: structures de production, démographie et rations alimentaires*, w: *Histoire de l'alimentation*, red. J.-L. Flandrin, M. Montanari, Paris 1996, s. 593 i 594; B. Więclawski, *Zaopatrzenie i konsumpcja w Poznaniu w drugiej połowie XVIII wieku*, Warszawa-Poznań 1989, s. 180; A. Wyczański, *Studia nad konsumpcją żywności w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, Warszawa 1969, s. 112; A. Wyczański, *Szlachta polska XVI wieku*, Warszawa 2003, s. 81 i 82.



**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH (cd.)**

CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES (cont.)

B. W LATACH 1830–1914 – przeciętne roczne spożycie na 1 mieszkańca
IN 1830–1914 – annual average consumption per capita

Kraje Countries	Ok. Around 1860	Ok. Around 1890	Ok. Around 1830	Ok. Around 1860	Ok. Around 1900	Ziemniaki ok. 1885 r. Potatoes around 1885
	zboża cereals		mięso meat			
	w kg in kg					
Królestwo Polskie King- dom of Poland	181^a	203^b	9,1^c	12,8^d	20,9^e	357^b
Galicja Galicia	174^f	.	.	.	310
Austro-Węgry Austria- -Hungary	182 ^g	13,5 ^h	20,0 ^h	.	100 ^g
Belgia Belgium	235	.	.	.	310
Dania Denmark	27,6	.	.
Francja France	247	284	21,0	25,1	35,1	255
Hiszpania Spain	12,9	.	.
Holandia Holland	18,3	.	.
Niemcy Germany	162 ^{ik}	200	16,5 ^{il}	16,9 ⁱ	43,4	300
Rosja Russia	11,5 ^{mn}	.
Szwecja Sweden
Wielka Brytania United Kingdom	225 ^o	217 ^o	18,0 ^o	27,5	55,0	160 ^o
Włochy Italy	10,7 ^p	.	.

(dok.) (cont.)

Kraje Countries	Ok. Around 1849	1865	1875– –1879	1889– –1890	1913– –1914	Ok. Around 1895	1912– –1913
	cukier w kg sugar in kg					napoje alkoholowe ^f w l alcoholic beverages ^f in l	
Królestwo Polskie King- dom of Poland	0,4^s	2,0^t	2,9^u	5,4^w	11,3^y	2,5	2,1ⁿ
Galicja Galicia	4,5
Austro-Węgry Austria- -Hungary	0,95	1,5	6,0	7,3	12,9	4,1	4,2 ^z
Belgia Belgium	5,4	6,5	6,8	9,7	15,1	.	.
Dania Denmark	2,8	5,7	13,5	17,7	45,7	.	.
Francja France	3,3	7,4	11,9	12,9	21,9	4,0	3,9
Hiszpania Spain	2,6	3,2	2,9	4,2	6,7	.	.
Holandia Holland	5,4	6,7	8,5	11,4	22,8	.	.
Niemcy Germany	2,4	5,1	8,1	10,4	21,1	4,4	2,8
Rosja Russia	0,6	0,8	3,5	4,5	11,5	4,7 ^m	2,9 ^m
Szwecja Sweden	1,7	5,9	8,0	9,9	26,0	1,6	3,4
Wielka Brytania United Kingdom	9,1	18,3	27,8	35,9	42,4	2,8 ^o	1,8 ^o
Włochy Italy	1,2	2,5	2,8	3,6	5,3	.	.

a–z Notki patrz na str. 159.

a–z See footnotes on page 159.



a W latach 1841–1850 – 121 kg, *b–f, n, s–y* W latach: *b* – 1883–1892, *c* – 1827 r. (w miastach – 27,0 kg, na wsi – 4,2 kg), *d* – 1858 r. *e* – 1899 r. (w latach 1911–1913 – 25,1 kg, w miastach – 50,8 kg, na wsi – 19,7 kg), *f* – ok. 1885 r., *n* – 1911–1913, *s* – 1841–1850, *t* – 1861–1870, *u* – 1871–1880, *w* – 1894–1897, *y* – 1900–1911. *g–i, m, o, p* Dane dotyczą: *g* – Węgier, *h* – Austrii, *i* – Prus, *m* – europejskiej części Rosji, a w przypadku mięsa – 50 guberni tej części (bez Królestwa Polskiego i Finlandii), *o* – Anglii, *p* – Królestwa Obojga Sycylii. *k, l* W Prusach: *k* – ok. 1840 r. – 153 kg, *l* – w miastach 35,1 kg, na wsi 14,3 kg. *r* W przeliczeniu na 100%. *z* W Austrii – 4,1 l, na Węgrzech – 4,4 l.

a In 1841–1850 – 121 kg. *b* In 1883–1892. *c* In 1827 (in urban areas – 27,0 kg, in rural areas – 4,2 kg). *d* In 1858. *e* In 1899 (in 1911–1913 – 25,1 kg, in urban areas – 50,8 kg, in rural areas – 19,7 kg). *f* Around 1885. *g–i* Data concern: *g* – Hungary, *h* – Austria, *i* – Prussia. *k, l* In Prussia: *k* – around 1840 – 153 kg, *l* – in urban areas – 35,1 kg, in rural areas – 14,3 kg. *m, o, p* Data concern: *m* – the European part of Russia, and in the case of meat – 50 governorates (provinces) of this part of Russia (excluding Kingdom of Poland and Finland), *o* – England, *p* – Kingdom of the Two Sicilies. *n* In 1911–1913. *r* In terms of 100%. *s* In 1841–1850. *t* In 1861–1870. *u* In 1871–1880. *w* In 1894–1897. *y* In 1900–1911. *z* In Austria – 4,1 l, in Hungary – 4,4 l.

Przeciętne roczne spożycie cukru na 1 mieszkańca w latach 1875–1914:
Annual average consumption of sugar per capita in 1875–1914:

	1875–1879	1889–1890	1913–1914	
	w kg in kg			
Grecja	2,1	4,7	3,8	Greece
Norwegia	5,5 ^a	9,9	20,1	Norway
Portugalia	3,4 ^b	5,7	6,3	Portugal
Rumunia	1,4	2,3	4,3	Romania
Serbia	1,9	4,0	3,1	Serbia
Szwajcaria	9,9 ^c	11,7	32,2	Switzerland

a Ok. 1849 r. – 1,7 kg, w 1865 r. – 5,9 kg. *b* Ok. 1849 r. – 2,8 kg, w 1865 r. – 3,3 kg. *c* Ok. 1849 r. – 3,4 kg, w 1865 r. – 5,3 kg.

a Around 1849 – 1,7 kg, in 1865 – 5,9 kg. *b* Around 1849 – 2,8 kg, in 1865 – 3,3 kg. *c* Around 1849 – 3,4 kg, in 1865 – 5,3 kg.

Na podstawie: *Rossija 1913 god*, Sankt Petersburg 1995, s. 305; T. Sobczak, *Przełom w konsumpcji spożywczej w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wrocław 1968, s. 53, 58–59, 73, 75, 198, 202, 219 i 223; I. Weinfeld, *Rocznik Polski*, wyd. 2. Warszawa-Lwów 1922, s. 92.



**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH (cd.)**

CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES (cont.)

C. W LATACH 1927–1933 – roczne spożycie na jednostkę konsumpcji^a
IN 1927–1933 – annual consumption per consumption unit^a

Lata Years Kraje Countries	Chleb <i>Bread</i>		Mąka <i>Flour</i>	Kasza <i>Groats</i>	Mięso <i>Meat</i>	
	pszenny <i>wheat</i>	żytni <i>rye</i>			wołowe <i>beef</i>	wieprzowe <i>pork</i>
w kg <i>in kg</i>						
Polska <i>Poland</i> 1929	19,3	159,8	29,3	10,6	16,9	8,0
Austria <i>Austria</i> 1933	22,7	79,2	27,4	10,0	8,2	21,5
Belgia <i>Belgium</i> 1928–1929	201,7	1,2	7,4	4,5	22,2	8,3
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 1927–1928	218,5		52,1	20,0	.	.
Czechosłowacja <i>Czech- oslovakia</i> 1931–1932	91,1		56,6	7,6	11,3	10,4
Finlandia <i>Finland</i> 1928	38,3		75,3	16,1	10,6	8,8
Niemcy <i>Germany</i> 1927–1928	20,2	85,8	14,7	7,1	10,5	7,8
Szwecja <i>Sweden</i> 1933	5,5	33,7	56,5	6,7	6,4	11,4

(dok.) (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Wędliny i kielbasy <i>Processed meat and sausages</i>	Ryby <i>Fish</i>	Mleko pełne i odtłusz- czone <i>Whole and skimmed milk</i>	Masło <i>Butter</i>	Cukier <i>Sugar</i>	Jaja <i>Eggs</i>
	w kg <i>in kg</i>					
Polska <i>Poland</i> 1929	7,9	4,6	83,5	2,4	19,8	3,2
Austria <i>Austria</i> 1933	9,9	2,3	175,4 ^b	4,6	25,2	12,1
Belgia <i>Belgium</i> 1928–1929	4,9	9,2	154,1 ^b	18,1	15,2	11,3
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 1927–1928	.	4,0	27,5	0,5	9,6	4,1
Czechosłowacja <i>Czech- oslovakia</i> 1931–1932	10,5	.	171,2 ^b	4,1	30,9	9,6
Finlandia <i>Finland</i> 1928	6,2	15,4	328,6	14,1	28,7	3,4
Niemcy <i>Germany</i> 1927–1928	13,4	6,6	154,2	5,9	16,6	8,7
Szwecja <i>Sweden</i> 1933	7,5	17,1	249,2	11,4	37,5	12,9

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne; dane na podstawie budżetów rodzin robotniczych; przyjęto, że głowa rodziny=1,0 jednostki konsumpcyjnej, żona – 0,85, dziecko 14–17 lat – 0,80, dziecko 3–7 lat – 0,50, łącznie 4-osobowa rodzina = 3,15 jednostki konsumpcyjnej. ^b Łącznie z mlekiem skondensowanym i sproszkowanym.

^a In long-term period – annual averages; data based on budgets of workers' families; it was assumed that the head of the family = 1,0 consumption unit, wife – 0,85, child aged 14–17 years – 0,80, child aged 3–7 years – 0,50, 4-person family in total = 3,15 consumption units. ^b Including condensed and powdered milk.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 161.
On the basis:

**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH (cd.)**

CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES (cont.)

D. W LATACH 1948–1988 – roczne spożycie artykułów żywnościowych
na 1 mieszkańca^aIN 1948–1988 – annual consumption of foodstuffs beverages per capita^a

Lata Years Kraje Countries	Zboża Cereals	Ziem- niaki Potatoes	Mięso Meat	Tłuszcze Fats	Jaja Eggs	Ryby Fish	Cukier Sugar	Mleko Milk
	w kg in kg							
Polska 1950	166	270	37	11	6	2	21	206^b
Poland 1965	141	215	49	15	9	5	33	234^c
..... 1980	127	158	74	21	12	8	41	270
..... 1988	117	142	68	22	11	7	46	279
Austria 1948–1950	130	108	30	15	4	2	23	150
Austria 1964/1965	98	80	64	19	14	4	35	211 ^d
..... 1980	72	60	88	30	15	4	40	148
..... 1986	70 ^e	61 ^e	90 ^f	.	12	.	36	142
Belgia ^g 1948–1950	106	148	47	21	12	6	28	152
Belgium ^g 1963/1964	84	146	66	29	13	6	34	189 ^h
..... 1980	71	96	98	29	13	14	32	79
..... 1987	76	96	101	39	15	.	38	83
Czechosłowacja 1949	124	122	33	12	8	3	26	152
Czechoslovakia 1964	123	119	59	20	11	5	37	173 ^c
..... 1980	107	76	86	24	18	5	38	228
..... 1988	113	83	91	28	19	5	40	253
Francja 1948–1950	122	133	56	14	10	6	23	150
France 1963/1964	93	102	82	22 ^h	11	7	32	190 ^c
..... 1980	77	85	112	31	15	18	38	84
..... 1987	83	74	107	31	16	.	36	92
RFN ⁱ 1948–1950	114	210	29	16	5	6	24	128
FRG ⁱ 1964/1965	74	122	66	26	14	6	30	198 ^d
..... 1980	70	86	100	27	17	7	37	72
..... 1987	76	72	102	28	17	.	35	88

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. ^b W litrach. ^c 1960 r. ^d W latach 1960 i 1961. ^e 1983 r. ^f 1985 r.
^g Łącznie z Luksemburgiem. ^h Lata 1960–1962. ⁱ Republika Federalna Niemiec.

^a In long-term period – annual averages. ^b In litres. ^c 1960. ^d 1960 and 1961. ^e 1983. ^f 1985. ^g Including Luxembourg. ^h 1960–1962. ⁱ West Germany.



**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH (cd.)**
CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES (cont.)

D. W LATACH 1948–1988 – roczne spożycie artykułów żywnościowych
na 1 mieszkańca^a (dok.)

IN 1948–1988 – annual consumption of foodstuffs beverages per capita^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries		Zboża Cereals	Ziem- niaki Potatoes	Mięso Meat	Tłuszcze Fats	Jaja Eggs	Ryby Fish	Cukier Sugar	Mleko Milk
		w kg in kg							
Węgry <i>Hungary</i>	1950	142	109	34	19	5	0,6	16	.
	1963	135	92	50	23	9	2	29	114 ^c
	1980	115	61	72	31	18	2	38	166
	1988	108	50	78 ^k	36	19	2 ^k	34	194
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1948–1950	106	115	50	21	13	12	39	211
	1964/1965	79	103	74	24	16	10	48	216 ^c
	1980	72	99	75	24	14	7	43	135
	1987	83	110	74	.	13	.	32	131
Włochy <i>Italy</i>	1948–1950	150	38	15	10	6	4	12	82
	1964/1965	131	51	35	19	10	5	25	126 ^c
	1980	134	38	78	28	11	10	30	79
	1987	122	42	84	30	10	.	27	77

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *c* 1960 r. *k* 1987 r.

Uwaga. Spożycie zbóż i ziemniaków w Polsce dotyczy lat gospodarczych, tj. obejmuje okres od 1 VII danego roku do 30 VI roku następnego.

a In long-term period – annual averages. *c* 1960. *k* 1987.

Note. Consumption of cereals and potatoes in Poland concerns farming years, i.e. periods from 1 VII of a given year to 30 VI of the following year.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 453; *Rocznik Statystyczny 1973*, Warszawa 1973, s. 707; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. LX–LXI; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965*, Warszawa 1967, s. 223; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 100.



**Tabl. 10 (27). SPOŻYCIE ARTYKUŁÓW ŻYWNOŚCIOWYCH
I NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH (dok.)**
CONSUMPTION OF FOODSTUFFS AND ALCOHOL BEVERAGES (cont.)

E. W LATACH 1970–1988 – roczne spożycie napojów alkoholowych
na 1 mieszkańca
IN 1970–1988 – annual consumption of alcoholic beverages per capita

Lata Years Kraje Countries	Spirytus i wódka ^a Spirit and vodka ^a	Wino Wine	Piwo Beer
Polska 1970–1974 ^b	3,8	6,3	34,9
Poland 1980	6,0	10,1	30,4
	1988	4,6	7,7
			30,8
Austria 1970–1974 ^b	2,1	34,1	104
<i>Austria</i> 1980	1,6	35,8	102
	1988	1,5	32,9
			118
Czechosłowacja 1970–1974 ^b	2,6	14,3	147
<i>Czechoslovakia</i> 1980	3,5	15,5	138
	1988	3,3	13,0
			132
Francja 1970–1974 ^b	2,3	107	42,4
<i>France</i> 1980	2,5	91,0	44,3
	1988	2,5	74,0
			39,2
RFN ^c 1970–1974 ^b	3,0	20,2	145
<i>FRG^c</i> 1980	3,1	25,5	146
	1988	2,1	25,9
			143
Węgry 1970–1974 ^b	2,9	38,2	60,9
<i>Hungary</i> 1980	4,8	35,0	87,0
	1988	4,5	22,0
			101
Wielka Brytania 1970–1974 ^b	1,2	4,2	108
<i>United Kingdom</i> 1980	1,8	7,2	117
	1988	1,8	11,4
			111
Włochy 1970–1974 ^b	1,9	111	12,9
<i>Italy</i> 1980	1,9	92,9	16,7
	1988	1,0	62,1
			23,5

^a W przeliczeniu na 100%. ^b Dane roczne dostępne z danego przedziału lat. ^c Republika Federalna Niemiec.

^a In terms of 100%. ^b Annual data available for a given years. ^c West Germany.

Na podstawie: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 301; Rocznik
On the basis: Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 101–103.

Tabl. 11 (28). BUDYNKI MIESZKALNE W MIASTACH I INFRASTRUKTURA KOMUNALNA MIAST KRÓLESTWA POLSKIEGO I ROSJI W 1910 R.

RESIDENTIAL BUILDINGS IN URBAN AREAS AND TOWNS WITH MUNICIPAL INFRASTRUCTURE IN KINGDOM OF POLAND AND RUSSIA IN 1910

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	Rosja – część europejska <i>Russia – the European part</i>
--	--	--

Budynki mieszkalne według budulca^a w odsetkach
Residential buildings by construction materials^a in percent

OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0
Murowane <i>Masonry</i>	21,0	19,9
Drewniane <i>Wooden</i>	59,5	61,5
Mieszane <i>Mixed</i>	6,9	6,5
Inne ^b <i>Other^b</i>	12,6	12,1

Miasta z infrastrukturą komunalną w % ogółu miast^c
Towns with municipal infrastructure in % of total towns^c

Oświetlenie ^d <i>Lighting^d</i>	96,9 (124)	86,7 (747)
elektryczne <i>electric</i>	10,9 (14)	13,3 (115)
gazowe <i>gas</i>	10,2 (13)	10,2 (88)
inne <i>other</i>	88,3 (113)	83,8 (722)
Sieć: <i>Network:</i>		
wodociągowa <i>waterline</i>	7,8 (10)	19,5 (168)
kanalizacyjna <i>sewerage</i>	7,0 (9)	4,6 (40)
tramwajowa <i>tram</i>	3,9 (5)	4,5 (39)
telefoniczna <i>telephone</i>	30,5 (39)	26,7 (230)

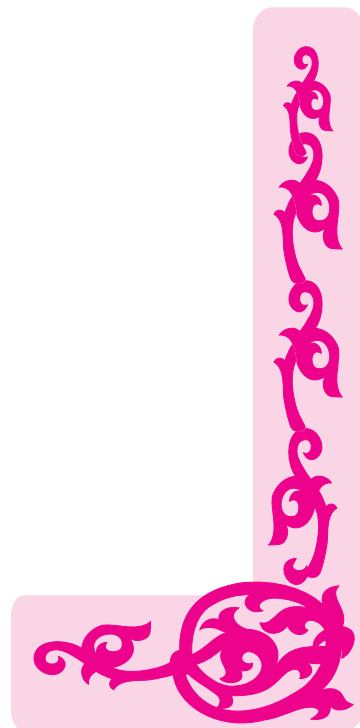
a W przypadku europejskiej części Rosji dane dotyczą 50 guberni (bez Królestwa Polskiego i Finlandii). *b* Łącznie z budynkami mieszkalnymi o nieznanym budulcu. *c* Łącznie z ważniejszymi miejscowościami powyżej 10 tys. ludności; w nawiasach podano liczbę miast (ogólna liczba miast w Królestwie Polskim – 128, w europejskiej części Rosji – 862). *d* W dalszym podziale miasto może być wykazane więcej niż 1 raz.

a For the European part of Russia data concern 50 governorates/provinces (excluding Kingdom of Poland and Finland). *b* Including residential buildings of unknown construction material. *c* Including major places over 10 thous. population; in brackets are the number of towns (the total number of towns in Kingdom of Poland – 128, in the European part of Russia – 862). *d* In further division the same towns can be counted more than once.

Na podstawie: *Rossija 1913 god*, Sankt Petersburg 1995, s. 376–377.
On the basis:

**Tabl. 12 (29). MIESZKANIA I LUDNOŚĆ W MIESZKANIACH**
*DWELLINGS AND POPULATION IN DWELLINGS*A. W LATACH 1869–1914
IN 1869–1914

Kraje <i>Countries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Lata <i>Years</i>	Przeciętna liczba osób <i>Average number of persons</i>	
			na 1 dom <i>per house</i>	na 1 miesz- kanie <i>per dwelling</i>
Galicja	Kraków	1869	35,3	.
		1890	45,9	6,1
	Lwów	1869	26,2	.
		1890	38,5	5,6
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	Warszawa	1882	30,5	5,2
		1914	49,7	5,3
Anglia i Walia	Liverpool	1881	6,0	.
		1901	5,6	.
	Londyn	1881	7,8	.
		1901	7,7	.
	Manchester	1881	5,1	.
		1901	5,0	.
Niemcy	Berlin	1875	57,9	4,4
		1900	77,0	3,9
	Hamburg	1875	26,0	4,7
		1900	35,6	4,4
	Lipsk	1875	38,0	5,1
		1900	27,8	4,5

Na podstawie:
*On the basis:*J. Cegielski, *Stosunki mieszkaniowe w Warszawie w latach 1864–1964*, Warszawa 1968, s. 109, 125–130; *Census of England and Wales 1901. General report with appendices*, London 1904, s. 194; *Rocznik statystyki Galicji*, t. IV, Lwów 1893, s. 12; J. Vögele, *Urban mortality change in England and Germany 1870–1913*, Liverpool 1998, s. 139.

Tabl. 12 (29). MIESZKANIA I LUDNOŚĆ W MIESZKANIACH (cd.)
DWELLINGS AND POPULATION IN DWELLINGS (cont.)

B. W LATACH 1927–1935 – w miastach
IN 1927–1935 – in urban areas

Lata Years Kraje Countries	Mieszkania <i>Dwellings</i>						Przeciętna liczba osób na 1 izbę <i>Average number of persons per room</i>
	ogółem w tys. <i>total in thous.</i>	w % ogółem – o liczbie izb <i>in % of total – with specified number of rooms</i>					
		1	2	3	4	5 i więcej <i>and more</i>	
Polska <i>Poland</i> 1931	1 930,4	36,6	32,3	16,9	8,1	6,1	2,02
Anglia i Walia <i>England and Wales</i> 1931	7 137,3	0,4	4,0	10,5	24,9	60,2	0,85
Finlandia <i>Finland</i> 1930	157,9	31,9	39,0	13,9	6,8	8,4	1,56
Niemcy <i>Germany</i> 1927	8 709,5	3,1	16,1	29,6	23,9	27,3	0,98
Szwecja ^a <i>Sweden</i> ^a 1933	528,9	10,8	38,3	28,3	11,3	11,3	.
Szwecja – Sztokholm <i>Swe- den – Stockholm</i> 1935	173,8	17,2	36,9	24,2	9,4	12,3	1,05
Włochy <i>Italy</i> 1931	3 242,4	20,5	26,3	18,5	14,8	19,9	1,36

a Bez Sztokholmu.

a *Excluding Stockholm.*

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 61.

On the basis:



Tabl. 12 (29). MIESZKANIA I LUDNOŚĆ W MIESZKANIACH (cd.)
DWELLINGS AND POPULATION IN DWELLINGS (cont.)

C. W LATACH 1956–2004 – mieszkania zamieszkałe
 IN 1956–2004 – inhabited dwellings

Lata Years Kraje Countries		Mieszkania Dwellings				Przeciętna liczba Average number			
		ogółem w tys. total in thous.	w % ogółem – o liczbie izb ^a in % of total – with specified number of rooms ^a				izb w miesz- kaniu ^b of room in a dwell- ing ^b	osób of persons	
			1–2	3–4	5–6	7 i więcej and more		na 1 miesz- kanie per dwell- ing	na 1 izbę ^b per room ^b
Polska	1960	7 026	58,0	37,8	3,8	0,4	2,5	4,1	1,7
Poland	1978	9 326	31,0	57,7	9,6	1,7	3,1	3,7	1,2
	1988	10 717	23,6	61,9	14,5		3,4	3,5	1,0
	2002	11 633	17,1	62,2	20,6		3,7	3,2	0,9
Austria	1961	2 153	26,3	53,9	14,8	5,0	3,5	3,2	0,9
Austria	1971	2 432	52,5	35,0	9,6	3,0	2,6	3,7	0,9
	1981	2 693	43,7	42,1	13,4		2,9	2,5	1,0
	2001	3 308	14,1	47,5	29,0	9,4	3,5	2,4	0,7
Belgia	1961	3 016	10,4	38,0	36,2	15,4	4,6	3,0	0,6
Belgium	1970	3 223	5,9	25,4	41,1	14,8	5,0	3,0	0,6
	1991	3 748	11,2	49,9	29,8	9,1	.	2,5	0,6
	2004	4 084	11,6	32,7	38,4	17,4	.	.	.
Bulgaria.....	1956	1 688	60,6	35,6	3,4	0,4	2,4	4,4	1,2
Bulgaria	1975	2 339	18,2	58,9	22,9		3,6	3,6	1,0
	1985	2 700	44,2	46,0	9,7		.	3,1 ^c	.
	2001	2 818	42,7	48,4	8,0	1,0	2,8 ^d	2,1 ^d	.
Czechy ^e	1961	3 829	44,3	50,5	4,9	0,3	2,7	3,6	1,3
Czech Republic ^e	1970	4 239	29,3	61,3	8,8	0,6	3,1	3,4	1,1
	1991	3 706	47,0	45,9	7,1		.	2,8	1,0
	2001	3 828	44,2	47,4	8,3		3,8	2,4	.
Finlandia	1960	1 204	48,7	41,8	8,1	1,4	2,7	3,6	1,3
Finland	1970	1 463	37,2	45,8	14,6	2,0	3,1	3,1	1,0
	1989	2 001	23,4	46,7	29,0		3,6	.	0,7
	1998	2 247	44,4	42,0	11,3	1,2	4,0 ^d	2,3	0,8

a Jeśli suma składników jest mniejsza od 100 dopełnieniem struktury są mieszkania o nieznannej liczbie izb.
 b Bez kuchni, z wyjątkiem przypadków gdy kuchnia była użytkowana jako izba mieszkalna. c 1980 r. d 2004 r.
 e W latach 1961 i 1970 Czechosłowacja.

a If the sum of components is less than 100, the complement of the structure are dwellings with unknown number of rooms. b Rooms without kitchens, except cases where the kitchen was used as a residential room. c 1980. d 2004. e In 1961 and 1970 Czechoslovakia.



Tabl. 12 (29). MIESZKANIA I LUDNOŚĆ W MIESZKANIACH (dok.)
DWELLINGS AND POPULATION IN DWELLINGS (cont.)

C. W LATACH 1956–2004 – mieszkania zamieszkane (dok.)
 IN 1956–2004 – inhabited dwellings (cont.)

Lata Years Kraje Countries		Mieszkania Dwellings				Przeciętna liczba Average number			
		ogółem w tys. total in thous.	w % ogółem – o liczbie izb ^a in % of total – with specified number of rooms ^a				izb w miesz- kaniu ^b in a dwell- ling ^b	osób of persons	
			1–2	3–4	5–6	7 i więcej and more		na 1 miesz- kanie per dwell- ling	na 1 izbę ^b per room ^b
Francja	1962 ^f	14 538	37,2	46,9	12,8	3,1	3,1	2,8	1,0
France	1975 ^f	17 745	26,5	52,1	21,4		3,4	2,9	0,8
	1990	21 521	18,9	51,5	29,5		3,8	2,6	0,7
	1999	24 025	18,9	49,4	26,7	4,9	4,0 ^d	2,0 ^d	.
Hiszpania.....	1960	7 426	15,4	46,1	29,4	9,1	4,2	3,9	0,9
Spain	1970	9 542	7,9	48,9	35,6	7,6	4,4	3,6	.
	1991	11 825	2,9	37,3	59,3		.	2,6 ^c	.
	2001	14 184	2,9	29,6	58,0	9,4	4,5	1,9	.
Niemcy ^g	1960	13 379	10,0	60,6	23,2	6,2	4,1	3,5	0,9
Germany ^g	1972	20 966	10,1	57,0	25,6	7,3	4,2	2,9	0,7
	1987	25 886	8,8	50,2	40,9		4,4	2,4 ^c	0,5
	2003	39 141	5,2	2,1	.
Węgry	1960	2 724	63,1	36,1	0,8		2,4	3,5	1,5
Hungary	1970	3 034	46,5	51,9	1,5	0,1	2,6	3,4	1,2
	1990	3 688	18,4	70,6	10,3	0,6	3,3	2,7	0,8
	2001	3 724	52,5	42,6	4,3	0,6	4,0 ^d	2,4 ^d	.
Wielka Brytania ^h	1961	14 256	4,1	37,2	51,2	7,5	4,8	3,2	0,7
United Kingdom ^h	1971	16 434	5,8	30,6	54,7	8,9	4,9	2,9	0,6
	1980	21 517	3,8	2,6	.
	2001	24 388	3,4	29,9	47,1	19,6	.	2,3	.
Włochy.....	1961	13 032	33,4	48,4	14,2	4,0	3,3	3,8	1,1
Italy	1971	15 301	21,9	55,1	18,9	4,1	3,7	3,5	0,9

a, b Notki patrz na str. 167. c 1980 r. d 2004 r. f W przypadku izb – bez kuchni o powierzchni poniżej 12 m².
 g W latach 1960–1987 Republika Federalna Niemiec (RFN). h W latach 1961 i 1971 bez Irlandii Płn. i Szkocji.

a, b See footnotes on page 167. c 1980. d 2004. f In case of rooms – excluding kitchens with an area less than 12 m². g In 1960–1987 West Germany (FRG). h In 1961 and 1971 excluding Northern Ireland and Scotland.

Na podstawie: *Compendium of Housing Statistics 1971*, United Nations, New York 1974, s. 57–63, 129–132, 147–151; *Compendium of Housing Statistics 1975–1977*, United Nations, New York 1980, s. 44–54, 132–136; *Compendium of Human Settlements Statistics 1983*, United Nations, New York 1985, s. 242–247, 257–261; *Compendium of Human Settlements Statistics 1995*, United Nations, New York 1995, s. 360–390; *Compendium of Human Settlements Statistics 2001*, United Nations, New York 2001, s. 64–73; *Compendium of Human Settlements Statistics 2011*, United Nations, New York 2011, s. 43–77; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010*, Warszawa 2010, s. 357–359; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 307 i 308; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 130; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 231 i 233.

**Tabl. 13 (30). MIESZKANIA WYPOSAŻONE W INSTALACJE**
DWELLINGS FITTED WITH INSTALLATIONS

Lata Years Kraje Countries	Mieszkania – w % – wyposażone w Dwellings – in % – fitted with				
	wodociąg water-line system	ustęp lavatory	łazienkę bathroom	energię elektryczną electricity	
Ogółem Total					
Polska	1960	29,9	18,9	13,9	80,0
Poland	1988	84,2	71,5	71,5	100,0
	2002	95,6	88,1	87,0	100,0
Austria	1961	63,6	67,9 ^a	29,6	98,3
<i>Austria</i>	1981	94,8	85,9	.	100,0
	2001	99,8	96,7	97,7	100,0
Belgia	1961	76,9	47,6	24,3	99,6
<i>Belgium</i>	2001	.	93,6	94,1	100,0
Bułgaria	1965	28,2	11,8	8,7	94,8
<i>Bulgaria</i>	1985	84,2	49,3	.	.
	2001	93,5	66,4	78,1	.
Czechy ^b	1961	49,1	39,5	33,3	97,3
<i>Czech Republic^b</i>	1991	.	88,6	.	100,0
	2001	98,5	93,7	95,5	100,0
Francja	1962	78,3	37,2	28,7	97,6
<i>France</i>	1999	97,8	96,5	97,6	100,0
RFN ^c	1960	96,7	75,3	51,9	99,4 ^d
<i>FRG^c</i>	1987	.	98,3	.	100,0
Węgry	1963	25,9	.	18,5	81,3
<i>Hungary</i>	1990	84,6	77,4	.	.
	2001	92,2	86,7	89,0	.
Wielka Brytania ^e	1961	98,7	93,4	78,7	.
<i>United Kingdom^e</i>	1999	.	99,0	99,5	100,0
W tym miasta Of which urban areas					
Polska	1960	55,4	35,6	26,0	97,8
Poland	1988	94,8	84,8	82,3	100,0
	2002	98,7	94,6	92,3	100,0
Austria	1961	69,3	72,2 ^a	57,6 ^a	99,4
<i>Austria</i>	1981	94,7	85,7	.	100,0
	2001	99,8	96,2	97,7	100,0

a 1970 r. b W 1961 r. Czechosłowacja. c Republika Federalna Niemiec. d 1957 r. e W 1961 r. Anglia i Walia.

a 1970. b In 1961 Czechoslovakia. c West Germany. d 1957. e In 1961 England and Wales.



Tabl. 13 (30). MIESZKANIA WYPOSAŻONE W INSTALACJE (dok.)
DWELLINGS FITTED WITH INSTALLATIONS (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Mieszkania – w % – wyposażone w <i>Dwellings – in % – fitted with</i>				
	wodociąg <i>water-line system</i>	ustęp <i>lavatory</i>	łazienkę <i>bathroom</i>	energię elektryczną <i>electricity</i>	
W tym miasta (dok.) <i>Of which urban areas (cont.)</i>					
Belgia <i>Belgium</i>	2001	.	93,6	94,1	100,0
Bulgaria <i>Bulgaria</i>	1965	55,0	25,9	18,3	98,1
	1985	84,2	73,7	.	100,0
	2001	97,9	86,9	88,9	100,0
Czechy ^b <i>Czech Republic^b</i>	1961	69,5	.	49,4	98,5
	2001	99,1	95,6	96,6	100,0
Francja <i>France</i>	1962	89,5	49,2	37,3	98,0
	1999	97,3	96,8	98,1	100,0
RFN ^c <i>FRG^c</i>	1960	99,2	93,9	61,8	99,7 ^d
	1987	.	98,6	.	100,0
Węgry <i>Hungary</i>	1963	55,7	.	37,1	93,2
	1990	92,8	85,6	.	100,0
	2001	96,0	92,2	92,7	100,0
Wielka Brytania ^e <i>United Kingdom^e</i>	1961	99,5	95,8	79,1	.
	1999	.	99,0	99,5	100,0

b W 1961 r. Czechosłowacja. *c* Republika Federalna Niemiec. *d* 1957 r.
e W 1961 r. Anglia i Walia.

b In 1961 Czechoslovakia. *c* West Germany. *d* 1957. *e* In 1961 England and Wales.

Na podstawie: *Compendium of Housing Statistics 1971*, United Nations, New York 1974, s. 182–207; *Compendium of Human Settlements Statistics 1995*, United Nations, New York 1995, s. 390–392; *Compendium of Human Settlements Statistics 2001*, United Nations, New York 2001, s. 96–112; *Compendium of Human Settlements Statistics 2011*, United Nations, New York 2011, s. 11–63; *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 411; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. 226; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965*, Warszawa 1967, s. 208; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 312.

**Tabl. 14 (31). BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE**
CONSTRUCTION OF DWELLINGSA. W LATACH 1933–1937 – mieszkania wybudowane w miastach^a
IN 1933–1937 – dwellings built in urban areas^a

Kraje Countries	1933	1935	1936	1937	1933	1935	1936	1937		
	mieszkania dwellings				izby w mieszkaniach rooms in dwellings				na 1 000 ludności miast	
	w tys. in thous.								per 1 000 population in urban areas	
Polska Poland	28,3	36,2	47,7	42,5	78,2	96,0	129,5	108,7	11,4	
Finlandia Finland	1,0	2,9	4,0	6,2	2,6	6,5	8,6	13,8	16,7	
Niemcy Germany	72,2	96,5	140,9	144,2	276,2	379,6	541,2	542,8	22,8	
Szwecja Sweden	15,0	29,8	33,6	.	46,5	87,1	100,8	.	39,2 ^b	
Włochy Italy	27,4	43,7	20,9	21,7	102,6	177,4	91,7	88,6	15,3	

^a W ciągu roku; w przypadku Polski dane dotyczą mieszkań w budynkach rozpoczętych. ^b 1936 r.^a During the year; for Poland data concern dwellings in buildings started. ^b 1936.Na podstawie: Mały Rocznik Statystyczny 1939, Warszawa 1939, s. 65.
On the basis:B. W LATACH 1955–2004 – mieszkania oddane do użytkowania
IN 1955–2004 – dwellings completed

Lata Years Kraje Countries	Mieszkania Dwellings		Przeciętna liczba izb w mieszkaniu Average number of room in a dwelling	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² Average useful floor area per dwelling in m ²	
	w tys. in thous.	na 1 000 ludności per 1000 population			
Polska	1955	94,5	3,5	2,9^a	56,8^a
Poland	1965	176,4	5,6	2,9	49,0
	1980	217,1	6,1	3,8	64,0
	2004	108,1	2,8	4,5	107,5
Austria	1955	41,4	5,9	3,8 ^a	66,9 ^a
Austria	1965	46,0	6,3	4,1	73,5
	1980	51,0	10,4	4,4	96,0
	2002	41,9	5,2	3,5 ^b	101,1 ^c
Bułgaria	1965	45,2	5,5	2,3	60,7
Bulgaria	1980	74,3	8,4	2,2	59,0
	2004	8,3	1,1	2,8	88,2

^a 1960 r. ^b 2003 r. ^c 2001 r.^a 1960. ^b 2003. ^c 2001.

**Tabl. 14 (31). BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE (dok.)**

CONSTRUCTION OF DWELLINGS (cont.)

B. W LATACH 1955–2004 – mieszkania oddane do użytkowania (dok.)

IN 1955–2004 – dwellings completed (cont.)

Lata Years Kraje Countries		Mieszkania Dwellings		Przeciętna liczba izb w mieszkaniu Average number of room in a dwelling	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² Average useful floor area per dwelling in m ²
		w tys. in thous.	na 1 000 ludności per 1000 population		
Czechy ^d	1955	50,6	3,9	2,9 ^a	60,4 ^a
Czech Republic ^d	1965	85,9	6,1	3,3	61,4
	1980	134,2	8,8	3,6	76,3
	2004	32,7	3,2	3,8	104,4
Finlandia	1955	33,2	7,8	3,5 ^a	59,2 ^a
Finland	1965	36,7	8,0	3,4	64,2
	1980	49,6	10,4	3,9	82,2
	2004	31,0	5,9	4,0	93,1 ^e
Francja	1955	215,0	5,0	3,5 ^a	64,0 ^a
France	1965	411,6	8,4	3,6	72,9
	1980	378,3	7,0	4,0	.
	2004	344,3	6,4 ^f	4,0	118,5
Hiszpania	1955	112,2	3,9	5,4 ^a	65,5 ^a
Spain	1965	283,3	9,0	5,1	67,6
	1980	262,9	7,0	.	.
	2004	565,7	13,0	4,5	93,6
Niemcy ^g	1955	538,1	10,7	4,0 ^a	70,8 ^a
Germany ^g	1965	591,9	10,4	4,3	78,0
	1980	388,9	6,3	4,5	101,6
	2003	268,1	3,2	5,2	114,6 ^e
Węgry	1955	43,6	4,4	2,6 ^a	57,4 ^a
Hungary	1965	54,6	5,4	3,0	60,5
	1980	89,1	8,3	3,4	67,0
	2004	43,9	4,3	4,0	93,1
Wielka Brytania	1955	328,6	6,4	4,6 ^a	.
United Kingdom	1965	398,5	7,3	4,6	.
	1980	252,1	4,5	4,3	.
Włochy	1955	215,9	4,5	3,6 ^a	.
Italy	1965	385,0	7,5	3,6	.
	1980	287,0	5,1	.	.
	2003	255,8	4,4	3,5	76,5

a 1960 r. d W latach 1955–1980 Czechosłowacja. e Powierzchnia mieszkalna. f 2000 r. g W latach 1955–1980 Republika Federalna Niemiec (RFN).

a 1960. d In 1955–1980 Czechoslovakia. e Residential area. f 2000. g In 1955–1980 West Germany (FRG).

Na podstawie: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965, Warszawa 1967, s. 209; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 311 i 312; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982, s. 335 i 336; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 131–133; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 151; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010, s. 232 i 233.

**Tabl. 15 (32). PRACOWNICY MEDYCZNI**
*MEDICAL PERSONNEL*A. OKOŁO 1910 R.
AROUND 1910

Kraje <i>Countries</i>	Lekarze na 100 tys. ludności <i>Doctors per 100 thous. population</i>	Kraje <i>Countries</i>	Lekarze na 100 tys. ludności <i>Doctors per 100 thous. population</i>
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	20,7	Prusy (dok.) <i>Prussia (cont.)</i>	
Austria <i>Austria</i>	Prusy Wschodnie <i>East Prus- sia</i>	45,5
Galicja <i>Galicja</i>	40,6	pozostały obszar <i>remaining area</i>	52,2
pozostały obszar <i>remaining area</i>	49,3	Rosja — część europejska ^a <i>Rus- sia — the European part^a</i>	17,9
Prusy <i>Prussia</i>	49,0	Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Belarus</i>	10,1
zabór pruski <i>Prussian Par- tition</i>	34,2	Ruś <i>Rus</i>	14,8
w tym rejencja opolska <i>of which regierungsbezirk Oppeln</i>	26,5	pozostały obszar <i>remaining area</i>	18,7

a Bez Królestwa Polskiego i Finlandii.

Uwaga. Na obszarze europejskiej części Rosji i w Królestwie Polskim w leczeniu brali udział również felczerzy, których w Rosji na 100 tys. ludności w 1910 r. było 17,6 (na Litwie i Białorusi — 16,1, na Rusi — 11,7, na pozostałym obszarze — 18,7). W pozostałych krajach ich liczba stale się zmniejszała, np. w Galicji w latach 1873–1908 spadła z 365 na 100 tys. ludności w 1873 r. do 75 felczerów w 1908 r.

a Excluding Kingdom of Poland and Finland.

Note. On the area of the European part of Russia and in Kingdom of Poland, the treatment was also attended by hospital attendants, of which in Russia there were 17,6 per 100 thous. population in 1910 (in Lithuania and Belarus — 16,1, in Rus — 11,7, on the remaining area — 18,7). The number of hospital attendants in other countries was steadily declining, e.g., in Galicia in 1873–1908, from 365 hospital attendants per 100 thous. population in 1873 to 75 in 1908.

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 298 i 300; E. Romer,
On the basis: I. Weinfeld, *Rocznik Polski, Tablice Statystyczne*, Kraków 1917, s. 94 i 95; *Rossija 1913 god*,
Sankt Petersburg 1995, s. 322.

Tabl. 15 (32). PRACOWNICY MEDYCZNI (cd.)

MEDICAL PERSONNEL (cont.)

B. W LATACH 1934–1960^a

IN 1934–1960^a

Lata Years Kraje Countries	Lekarze na 10 tys. ludności Doctors per 10 thous. population	Lata Years Kraje Countries	Lekarze na 10 tys. ludności Doctors per 10 thous. population
Polska 1938	3,7	Francja 1937	6,5
Poland 1960	9,6	France 1960	10,8
Belgia 1934	7,4	Niemcy ^b 1937	7,3
<i>Belgium</i> 1960	12,8	<i>Germany</i> ^b 1960	14,6
Bułgaria 1936	4,5	Szwecja 1936	4,3
<i>Bulgaria</i> 1960	14,0	<i>Sweden</i> 1960	9,5
Czechosłowacja 1936	7,4	Węgry 1936	10,8
<i>Czechoslovakia</i> 1960	16,0	<i>Hungary</i> 1960	14,0
Finlandia 1937	3,4	Włochy 1937	8,3
<i>Finland</i> 1960	6,4	<i>Italy</i> 1960	16,4 ^c

a, b W 1960 r.: a – stan w końcu roku, b – Republika Federalna Niemiec (RFN). c Łącznie z farmaceutami.

a, b In 1960: a – end of the year, b – West Germany (FRG). c Including pharmacists.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 295; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej*
On the basis: *1977*, Warszawa 1977, s. 335.

**Tabl. 15 (32). PRACOWNICY MEDYCZNI (cd.)**
*MEDICAL PERSONNEL (cont.)*C. W LATACH 1960–2007 (stan w końcu roku)
IN 1960–2007 (end of the year)

Lata Years Kraje Countries	Lekarze <i>Doctors</i>	Lekarze dentyści <i>Dentists</i>	Farma- ceuci <i>Pharmac- ists</i>	Pielę- gniarki <i>Nurses</i>	Ludność na 1 <i>Population per</i>			
	w tys. <i>in thous.</i>				lekarza <i>doctor</i>	lekarza dentyście <i>dentist</i>	farma- ceutę <i>pharma- cist</i>	pielę- gniarce <i>nurse</i>
Polska 1960	28,7	9,3	7,9	61,9	1 030	3 179	3 742	478
Poland 1990	81,6	18,2	15,1	207,8	467	2 094	2 524	183
..... 2007	83,5	13,4	23,1	197,3	456	2 854	1 649	193
Austria 1960	11,4	4,0	2,2	.	618	1 762	3 204	.
<i>Austria</i> 1990	22,2	3,3	.	29,6	345	2 377	.	261
..... 2007	31,2	4,5	4,9	61,2	267	1 853	1 970	136
Belgia 1960	11,7	1,7	5,4	.	782	5 384	1 695	.
<i>Belgium</i> 1990	33,0	7,1	12,0	.	302	1 414	830	.
..... 2007	42,8	8,6	123,0	155,5	247	1 226	861	67
Czechy ^a 1960	22,0	4,3	4,8	.	621	3 175	2 844	.
<i>Czech Republic</i> ^a 1991	32,3	5,9	.	.	319	1 746	.	.
..... 2007	36,8	6,9	5,8	82,7	280	1 483	1 781	125
Finlandia 1960	2,8	1,8	2,7	.	1 582	2 461	1 641	.
<i>Finland</i> 1991	12,4	4,6	.	115,8	406	1 098	.	43
..... 2007	15,6	4,1	5,5	54,0	338	1 272	952	98
Francja 1960	49,2	15,3	19,2	.	928	2 986	2 379	.
<i>France</i> 1990	148,1	37,9	51,4	304,5	382	1 496	1 104	186
..... 2007	208,2	41,4	72,5	476,9	396	1 490	851	129
Hiszpania 1960	29,2	2,8	7,1	.	1 038	10 823	4 268	.
<i>Spain</i> 1990	148,7	10,3	36,6	154,5	262	3 755	1 062	245
..... 2007	163,8	24,5	48,3	338,5	277	1 849	938	134
Niemcy ^b 1960	77,6	30,6	16,2	.	686	1 739	3 285	.
<i>Germany</i> ^b 1990	228,4	52,8	39,5	411,4	346	1 503	2 009	193
..... 2007	288,2	63,1	49,5	818,0	285	1 303	1 661	101
Węgry 1960	14,0	1,3	3,6	.	713	7 680	2 773	.
<i>Hungary</i> 1990	33,9	4,3	4,5	51,5	306	2 428	2 300	201
..... 2007	28,0	402,0	505,0	61,5	360	2 369	1 834	163

a, b W 1960 r.: a – Czechosłowacja, b – Republika Federalna Niemiec (RFN).

a, b In 1960 r.: a – Czechoslovakia, b – West Germany (FRG).

Tabl. 15 (32). PRACOWNICY MEDYCZNI (dok.)
MEDICAL PERSONNEL (cont.)

C. W LATACH 1960–2007 (dok.)
 IN 1960–2007 (cont.)

Lata Years	Kraje Countries	Lekarze Doctors	Lekarze dentyści Dentists	Farma- ceuci Pharmac- ists	Pielę- gniarki Nurses	Ludność na 1 Population per			
		w tys. in thous.				lekarza doctor	lekarza dentystę dentist	farma- ceutę pharma- cist	pielę- gniarkę nurse
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1960	56,4	13,6 ^c	21,1 ^c	.	929	3 851 ^c	2 483 ^c	.
	1990	80,4 ^d	.	37,8	284,6	714 ^d	.	1 522	202
	2007	151,1	25,5	41,3	611,0	403	2 386	1 465	100
Włochy <i>Italy</i>	1960	81,2		31,1	.	611		1 596	.
	1989	249,7	10,8	53,9	170,4	228	5 321	1 067	338
	2007	215,0	32,2	55,1	414,1	275	1 834	1 072	143

c Publiczna służba zdrowia. d Dane szacunkowe.

Uwaga. Dane obejmują lekarzy o kwalifikacjach zgodnych ze standardowymi wymogami Światowej Organizacji Zdrowia (WHO).

c Public health service. d Estimated data.

Note. Data concern doctors with qualifications compliant with the standard requirements of the World Health Organization (WHO).

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 327; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 168–170; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 269 i 270.

**Tabl. 16 (33). STACJONARNA OPIEKA ZDROWOTNA**
*IN-PATIENT HEALTH CARE*A. OKOŁO 1910 R.
AROUND 1910

Kraje <i>Countries</i>	Szpitala na 10 tys. km ² <i>Hospitals per 10 thous. km²</i>	Łóżka w szpitalach na 100 tys. ludności <i>Beds in hospitals per 100 thous. population</i>	Apteki na 10 tys. km ² <i>Pharmacies per 10 thous. km²</i>
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	27,3	101	55,9
Austria <i>Austria</i>	23,5	209	61,5
Galicja <i>Galicja</i>	13,6	84	46,8
pozostały obszar <i>remaining area</i> ...	27,0	257	66,3
Prusy <i>Prussia</i>	385	.
zabór pruski <i>Prussian Partition</i>	32,5	248	51,3
w tym rejencja opolska <i>of which regierungbezirk Oppeln</i>	80,3	262	106,6
Prusy Wschodnie <i>East Prussia</i>	28,9	271	45,4
pozostały obszar <i>remaining area</i>	411	.
Rosja — część europejska ^a <i>Russia — the European part^a</i>	13,8	150	.
Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Be- larus</i>	15,6	69	16,1
Ruś <i>Rus</i>	39,4	100	25,8
pozostały obszar <i>remaining area</i> ...	12,7	167	.

^a Bez Królestwa Polskiego i Finlandii.^a *Excluding Kingdom of Poland and Finland.*

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 298
 On the basis: i 300; E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski, Tablice Statystyczne*, Kraków 1917, s. 94 i 95; *Rossija 1913 god*, Sankt Petersburg 1995, s. 322; obliczenia własne.

Tabl. 16 (33). STACJONARNA OPIEKA ZDROWOTNA (cd.)
IN-PATIENT HEALTH CARE (cont.)

B. W LATACH 1933–1938
IN 1933–1938

Lata <i>Years</i> Kraje <i>Countries</i>	Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności <i>Beds in hospitals per 10 thous. population</i>
Polska Poland 1938	21,7
Austria <i>Austria</i> 1936	77,3
Bułgaria <i>Bulgaria</i> 1936	19,8
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i> 1936	54,0
Finlandia <i>Finland</i> 1937	63,7
Francja <i>France</i> 1933	30,2
Niemcy <i>Germany</i> 1936	98,2
Szwecja <i>Sweden</i> 1936	76,1
Węgry <i>Hungary</i> 1936	53,2

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939,
On the basis: s. 296.

**Tabl. 16 (33). STACJONARNA OPIEKA ZDROWOTNA (dok.)***IN-PATIENT HEALTH CARE (cont.)*

C. W LATACH 1960–2009

IN 1960–2009

Kraje <i>Countries</i>	1960	1975	1990	2009
	łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności <i>beds in hospitals per 10 thous. population</i>			
Polska Poland	70	75	67	66
Austria <i>Austria</i>	108	113	98	77
Belgia <i>Belgium</i>	80	89	97 ^a	65
Czechy ^b <i>Czech Republic</i> ^b	76	78	102 ^c	71
Finlandia <i>Finland</i>	99	151	125	62
Francja <i>France</i>	97	102	126 ^d	69
Hiszpania <i>Spain</i>	39	52	43 ^a	32
Niemcy ^e <i>Germany</i> ^e	103	116	105	82
Węgry <i>Hungary</i>	68	81	101	71
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	106	93	62 ^a	33
Włochy <i>Italy</i>	91	104	65 ^f	36

a 1989 r. b W latach 1960 i 1975 Czechosłowacja. c 1991 r. d 1988 r. e W latach 1960 i 1975 Republika Federalna Niemiec (RFN). f 1994 r.

Uwaga. W latach 1960 i 1975 dane dotyczą łóżek w zakładach leczniczo-zapobiegawczych stacjonarnej opieki zdrowotnej, w latach 1988–1994 – łóżek przygotowanych na przyjęcie chorych przez całą dobę, w 2009 r. – łóżek w szpitalach ogólnych, psychiatrycznych i specjalistycznych.

a 1989. b In 1960 and 1975 Czechoslovakia. c 1991. d 1988. e In 1960 and 1975 West Germany (FRG). f 1994.

Note. In 1960 and 1975 data concern beds in preventive healthcare centres within in-patient health care, in 1988–1994 – beds prepared to receive patients around the clock, in 2009 – beds in general hospitals, psychiatric hospitals and specialized hospitals.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 125
On the basis: i 328; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 125; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 171–176; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 264.

**Tabl. 17 (34). ZGONY WEDŁUG PRZYCZYN**
*DEATHS BY CAUSES*A. W LATACH 1583–1806
IN 1583–1806

Kraje <i>Countries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Lata <i>Years</i>	Zgony <i>Deaths</i>
Zgony kobiet w okresie połogowym na 1 000 urodzeń <i>Death of females in the perinatal period per 1 000 births</i>			
<i>Miasta Urban areas</i>			
Polska	Warszawa	1800	9^a
Poland			
Anglia	Londyn	1583–1599	24
<i>England</i>		1629–1636	16
		1670–1699	19
		1701–1746	14
		1747–1795	12
Francja	Rouen	1700–1749	11
<i>France</i>		1750–1792	9
Prusy	Berlin	1720–1724	11
<i>Prussia</i>		1746–1757	12
		1758–1774	12
		1784–1794	7
Szkocja	Edynburg	1750–1759	14
<i>Scotland</i>		1770–1779	8
Szwajcaria	Genewa	1625–1696	15
<i>Switzerland</i>		1700–1749	16
		1770–1772	13
<i>Wieś Rural areas</i>			
Polska	x	1761–1800	26
Poland			
Francja	x	1700–1749	15
<i>France</i>		1750–1799	10
Holandia	x	1624–1640	9
<i>Holland</i>		1701–1756	17
		1750–1791	18
Niemcy	x	1650–1699	10
<i>Germany</i>		1700–1749	4
		1750–1791	12

^a Wskaźnik dla Warszawy w 1800 r. wydaje się być wyraźnie zaniżony, gdyż w świetle bardziej kompletnych danych z lat 1804 i 1805 na 1 000 urodzeń przypadało aż 19 zgonów kobiet.

^a The value for Warsaw for 1800 seems largely underrated, as according to the more complete data of 1804 and 1805 there were as many as 19 deaths of females per 1 000 births.

**Tabl. 17 (34). ZGONY WEDŁUG PRZYCZYŃ (cd.)**

DEATHS BY CAUSES (cont.)

A. W LATACH 1583–1806 (dok.)

IN 1583–1806 (cont.)

Kraje Countries	Miasta Towns	Lata Years	Zgony Deaths
Zgony na ospę w % ogółu zgonów Deaths from smallpox in % of total deaths			
Polska	Warszawa	1800	13,3
Poland			
Górny Śląsk	Toszek^b	1789–1800	13,4
Upper Silesia			
Anglia	Boston (Lincolnshire)	1749–1757	15,3
England	Londyn	1710–1739	8,2
	Maidstone	1752–1761	17,2
	Northampton	1740–1774	10,7
	Whitehaven	1752–1780	19,2
Austria	Wiedeń	1752–1753	10,2
Austria			
Dania	Kopenhaga	1750–1769	8,8
Denmark			
Finlandia	miasta <i>urban areas</i>	1749–1773	13,2
Finland	wieś <i>rural areas</i>	1749–1773	14,4
Irlandia	Dublin	1661–1690	21,1
Ireland		1715–1746	18,4
Niemcy	Stuttgart	1782–1801	8,6–16,4
Germany			
Prusy	Berlin	1782–1791	9,1
Prussia	Królewiec	1782–1801	6,2–8,3
Szkocja	Edynburg	1744–1763	10,0
Scotland	Kilmarnock	1728–1762	13,8
Szwecja	x	1749–1773	12,4
Sweden			
Włochy	Livorno	1767–1806	7,1
Italy	Werona	1774–1806	6,3

^b Parafia miejsko-wiejska, w skład której wchodziło miasto Toszek i 8 okolicznych wsi.

^b Urban-rural parish which included the town of Toszek and 8 surrounding villages.

Na podstawie:
On the basis:

S. Beauvalet-Boutouyrie, *La démographie de l'époque moderne*, Paris 1999, s. 165; D. Daszkiewicz, *Zgony w parafii toszeckiej w latach 1789–1877*, „Śląskie Studia Demograficzne”, t. III, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1996, s. 37; K. Górna, *Ludność parafii krapkowickiej w latach 1682–1800. Zagadnienia demograficzne społeczności miejsko-wiejskiej na Górnym Śląsku*, Poznań-Wrocław (w druku); M. Livi-Bacci, *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999, s. 136; S. Szymkiewicz, *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*, Warszawa 1959, s. 282, tabl. XXII po s. 285; obliczenia własne.



Tabl. 17 (34). ZGONY WEDŁUG PRZYCZYŃ (cd.)
DEATHS BY CAUSES (cont.)

B. W LATACH 1936 I 1962
IN 1936 AND 1962

Kraje <i>Countries</i>	Gruźlica ^a <i>Tuberculosis^a</i>	Nowotwory <i>Neoplasms</i>	Choroby serca <i>Heart diseases</i>	Choroby zakaźne ^b <i>Infectious diseases^b</i>	Wypadki ^c <i>Accidents^c</i>	Samobójstwa <i>Suicides</i>
	na 100 tys. ludności <i>per 100 thous. population</i>					
1936						
Polska^d Poland^d	176	46	83	155	32	9
Anglia <i>England</i>	59	161	306	72	43	12
Belgia <i>Belgium</i>	56	110	213	85	34	16
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	114	126	194	129	33	28
Francja ^e <i>France^e</i>	109	95	147	68	50	21
Holandia <i>Netherlands</i>	36	131	137	62	28	8
Niemcy ^f <i>Germany^f</i>	62	150	157	90	44	30
Szwecja ^e <i>Sweden^e</i>	85	132	112	75	37	15
Węgry <i>Hungary</i>	127	110	184	150	31	31
Włochy <i>Italy</i>	65	84	161	202	34	8
1962						
Polska^g Poland^g	37,0	97,0	104,0	13,0	43,0^h	.
Austria <i>Austria</i>	22,7	250,8	571,0	5,3	64,2	22,4
Belgia <i>Belgium</i>	14,5	233,8	550,7	4,6	52,2	13,6
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	17,5	129,0	383,5	7,7	38,6	8,0
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	23,2	189,4	440,5	5,9	49,1	20,6
Francja <i>France</i>	19,2	199,5	398,4	7,3	66,2	15,1
RFN ⁱ <i>FRGⁱ</i>	13,7	211,9	457,4	3,9	58,6	17,6
Rumunia <i>Romania</i>	34,7	122,4	.	12,5	.	.
Węgry <i>Hungary</i>	30,2	177,3	525,9	7,8	36,1	24,9
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	6,8	215,9	616,2	4,5	39,5	11,5
Włochy <i>Italy</i>	15,7	152,7	450,4	9,2	44,8	5,4

a-c W latach 1932–1936: *a* – gruźlica narządów oddechowych, *b* – zapalenie płuc, *c* – śmierć gwałtowna. *d* 1932 r. *e* 1934 r. *f* Łącznie z Austrią. *g* 1960 r. *h* Urazy i zatrucia. *i* Republika Federalna Niemiec.

a-c In 1932–1936: *a* – tuberculosis of the respiratory system, *b* – pneumonia, *c* – sudden death. *d* 1932. *e* 1934. *f* Including Austria. *g* 1960. *h* Injuries and poisonings. *i* West Germany.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 302; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej*
On the basis: 1965, Warszawa 1967, s. 65 i 66.

**Tabl. 17 (34). ZGONY WEDŁUG PRZYCZYN (cd.)**

DEATHS BY CAUSES (cont.)

C. W LATACH 1988 I 2008

IN 1988 AND 2008

Kraje Countries m – mężczyźni males k – kobiety females	Choroby układu oddechowego Diseases of the respiratory system	Nowotwory Neoplasms	Choroby Diseases of the			Zewnętrzne przyczyny urazów i zatruc Injuries and poisonings by external cause
			układu krążenia circulatory system	zakaźne i pasożyt- nicze infectious and parasitic	układu trawiennego digestive system	
na 100 tys. ludności danej płci per 100 thous. population of given sex						
1988						
Polska m	56,3	222,5	513,4	11,5	35,3	101,6
Poland k	29,1	158,1	508,0	5,8	28,0	33,7
Austria m	55,1	264,6	509,9	5,7	61,9	102,8
Austria k	43,1	246,6	647,3	3,4	43,4	56,8
Belgia ¹ m	124,6	324,7	444,6	8,6	41,5	90,1
Belgium ¹ k	67,4	230,8	483,1	8,2	41,0	53,4
Bułgaria m	97,6	202,4	763,4	9,5	51,5	92,3
Bulgaria k	64,8	136,8	696,1	4,4	22,9	29,9
Czechosłowacja m	79,0	289,2	608,1	4,1	58,6	93,8
Czechoslovakia k	54,8	204,8	630,0	3,1	36,9	59,7
Finlandia m	77,6	211,5	489,3	6,7	37,6	138,2
Finland k	62,3	187,2	509,2	8,2	31,9	48,9
Francja m	66,8	313,0	305,6	11,9	55,7	104,1
France k	53,5	194,0	343,4	11,8	45,5	65,7
Hiszpania m	85,2	234,6	317,9	9,8	57,8	67,0
Spain k	52,8	148,2	363,0	5,6	37,1	23,8
Holandia ² m	73,9	281,1	358,4	4,2	26,4	41,7
Netherlands ² k	44,1	205,2	340,4	7,3	25,0	29,2
RFN ³ m	74,4	294,2	499,8	7,5	55,7	66,2
FRG ³ k	51,6	273,8	607,2	7,6	49,2	40,4
Rumunia m	133,1	165,9	610,5	15,6	66,3	107,1
Romania k	90,8	118,7	674,6	6,6	41,9	36,1
Węgry m	74,3	330,2	695,9	13,0	93,6	148,6
Hungary k	40,4	243,4	708,1	6,9	55,9	86,1
Wielka Brytania m	128,2	304,4	532,4	5,3	30,8	49,1
United Kingdom k	116,8	266,4	540,6	4,5	40,0	27,6
Włochy m	76,4	306,1	395,8	4,6	62,2	63,5
Italy k	44,6	202,3	426,9	3,3	41,9	37,0

1 1986 r. 2 1987 r. 3 Republika Federalna Niemiec.

1 1986. 2 1987. 3 West Germany.



Tabl. 17 (34). ZGONY WEDŁUG PRZYCZYN (dok.)
DEATHS BY CAUSES (cont.)

C. W LATACH 1988 I 2008 (dok.)
IN 1988 AND 2008 (cont.)

Kraje <i>Countries</i> m – mężczyźni <i>males</i> k – kobiety <i>females</i>	Choroby układu oddechowego <i>Diseases of the respiratory system</i>	Nowotwory <i>Neoplasms</i>	Choroby <i>Diseases of the</i>			Zewnętrzne przyczyny urazów i zatruc <i>Injuries and poisonings by external cause</i>
			układu krążenia <i>circulatory system</i>	zakaźne i pasożyt- nicze <i>infectious and parasitic</i>	układu trawiennego <i>digestive system</i>	
na 100 tys. ludności danej płci <i>per 100 thous. population of given sex</i>						
2008						
Polska <i>m</i>	62,8	290,9	442,9	9,0	54,0	105,0
Poland <i>k</i>	39,2	213,0	463,9	5,4	36,2	30,5
Austria <i>m</i>	41,4	211,2	258,7	6,4	34,1	59,5
<i>Austria</i> <i>k</i>	20,5	127,7	177,4	4,2	17,3	21,0
Białoruś ⁴ <i>m</i>	78,0	235,0	755,1	21,8	59,8	248,0
<i>Belarus</i> ⁴ <i>k</i>	22,3	145,6	698,2	5,3	35,0	60,5
Bułgaria <i>m</i>	60,0	229,6	751,4	9,9	55,5	73,1
<i>Bulgaria</i> <i>k</i>	28,0	126,9	499,6	4,3	17,2	18,9
Czechy <i>m</i>	58,2	269,3	437,5	8,3	48,3	76,5
<i>Czech Republic</i> <i>k</i>	28,6	153,0	292,4	5,4	25,2	25,4
Finlandia <i>m</i>	37,1	171,9	298,7	6,0	46,1	104,4
<i>Finland</i> <i>k</i>	13,8	113,9	164,1	4,5	21,5	32,5
Francja <i>m</i>	40,1	231,1	163,7	13,5	33,8	65,2
<i>France</i> <i>k</i>	18,9	117,1	95,2	7,8	16,8	25,8
Hiszpania <i>m</i>	80,3	222,0	183,8	14,3	36,4	40,8
<i>Spain</i> <i>k</i>	34,1	102,2	122,5	8,3	19,1	13,5
Holandia <i>m</i>	74,2	227,9	197,4	9,9	25,2	34,5
<i>Netherlands</i> <i>k</i>	41,6	155,4	128,7	7,1	19,4	18,0
Niemcy <i>m</i>	53,3	206,2	263,6	12,0	39,7	40,7
<i>Germany</i> <i>k</i>	27,7	130,7	186,3	8,5	25,0	16,4
Rumunia <i>m</i>	74,0	245,9	664,7	17,0	85,2	91,0
<i>Romania</i> <i>k</i>	30,8	128,3	471,6	5,1	42,9	23,3
Słowacja <i>m</i>	75,3	287,6	589,2	6,6	74,7	96,8
<i>Slovakia</i> <i>k</i>	33,9	144,0	376,3	4,5	33,4	18,9
Ukraina ⁵ <i>m</i>	82,6	233,6	980,4	58,7	90,2	234,2
<i>Ukraine</i> ⁵ <i>k</i>	27,0	157,2	1 062,3	14,1	42,3	54,5
Węgry ⁴ <i>m</i>	68,0	337,1	553,9	5,1	102,3	97,1
<i>Hungary</i> ⁴ <i>k</i>	28,1	176,5	339,3	2,0	40,6	30,4
Wielka Brytania ⁴ <i>m</i>	87,7	217,0	235,6	10,1	38,4	39,2
<i>United Kingdom</i> ⁴ <i>k</i>	64,0	156,9	149,2	8,7	28,5	16,0
Włochy ⁴ <i>m</i>	46,4	229,2	218,6	10,7	27,8	42,3
<i>Italy</i> ⁴ <i>k</i>	19,6	128,7	148,2	5,9	16,4	15,5

4 2007 r. 5 2006 r.

Na podstawie: *Demografia 1992*, Warszawa 1992, s. 278 i 279; *Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010, s. 502 i 503.
On the basis:



EDUKACJA. KULTURA. SPORT
EDUCATION. CULTURE. SPORT





Edukacja

Education

Tabl. 1 (35). ANALFABETYZM
ILLITERACY

A. W LATACH 1500 I 1800
IN 1500 AND 1800

Kraje <i>Countries</i>	1500	1800
	piśmienni w % ludności dorosłej ^a <i>literate in % of adult population^a</i>	
Polska <i>Poland</i>	6	21
Anglia <i>England</i>	6	53
Austria i Węgry <i>Austria and Hungary</i>	6	21
Francja <i>France</i>	7	37
Hiszpania <i>Spain</i>	9	20
Holandia <i>Holland</i>	10	68
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	10	49
Niemcy <i>Germany</i>	6	35
Włochy <i>Italy</i>	9	22

^a Dane szacunkowe wynikające z analizy występowania podpisów w: aktach notarialnych, zeznaniach podatkowych, testamentach, aktach stanu cywilnego, protokołach municypalnych itp.

^a *Estimated data resulting from the analysis of signatures on notarial deeds, tax statements, wills, vital statistics certificates, municipal records, etc.*

W zakresie alfabetyzacji w całej Europie występowały znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi krajami, podobnie jak wewnątrz nich pomiędzy miastem a wsią, na niekorzyść społeczności wiejskich. Jednakże w ciągu XVI–XVIII w. w poszczególnych krajach w różnym stopniu doszło do znacznych postępów w alfabetyzacji społeczeństwa.

In terms of literacy in the whole Europe there were considerable differences among countries, similar as within countries between rural and urban areas, to the disadvantage of rural communities. However, in the 16th–18th century in particular countries varied, substantial progress was observed in literacy.

Na podstawie: R. C. Allen, *Progress and poverty in early modern Europe*,
On the basis: "Economic History Review", t. LVI, nr 3, Oxford 2003,
s. 415.

**Tabl. 1 (35). ANALFABETYZM (cd.)**

ILLITERACY (cont.)

B. W XVI–XIX W.

IN THE 16th–19th CENTURY

Grupy społeczne i zawodowe <i>Social and professional groups</i>	Polska ^a Poland ^a					Anglia <i>England</i> 1580– –1700
	1563– –1565	1629–1661		XVIII/XIX w. <i>18th/19th century</i>		
		mężczyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	mężczyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>	
	nieumiejący pisać w % ludności dorosłej ^b <i>illiterates in % of adult population^b</i>					
Duchowieństwo <i>Clergy</i>	6	5	40 ^c	5	20 ^c	0– 10
Magnaci <i>Magnates</i>	22	0	0	.	.	.
Szlachta zamożna <i>Rich nobility</i>	53 ^d	1	15	10	30	0– 10
Szlachta uboga <i>Poor nobility</i>	78	10	45	.	.	.
Patrycjat i kupcy <i>Patri- cians and merchants</i> ..	9	15	45	.	.	0– 10
Pospólstwo i rzemieślnicy miejscy <i>Commonalty and urban crafts</i>	35	75	85	93	14– 33
Plebs <i>Plebeians</i>	50	90	.	.	.
Robotnicy manufaktur <i>Workshop workers</i>	37– 52
Chłopi <i>Peasants</i>	78	91	100	99	100	27– 73
Rzemieślnicy wiejscy <i>Rural craftsmen</i>	56– 68
Robotnicy najemni <i>Wired workers</i>	73–100

a Dane dotyczą województwa krakowskiego. *b* Danej płci i grupy społecznej i zawodowej. *c* Zakonnice. *d* Wśród ogółu szlachty i mieszczan kobiety niepiśmienne stanowiły ok. 74%.

a Data concern Kraków voivodship. *b* Of a given sex and social and professional groups. *c* Nuns. *d* In the total population of nobles and burghers illiterate females accounted for ca. 74%.

Ok. 1700 r. odsetek analfabetów wśród dorosłych mężczyzn w Anglii szacuje się na 60%, a wśród kobiet – na 75%, we Francji odpowiednio na: 71% i 86%, a w Amsterdamie – już tylko na 30% i 56%. Należy jednak pamiętać, że w tamtych czasach nawet w tym samym kraju, ale w różnych miastach istniały pod tym względem silne kontrasty. W latach 40. XVII w. w Londynie była parafia, w której było zaledwie 9% analfabetów, podczas gdy w innych ośrodkach, jak Lincolnshire i Westmorland, znajdowały się parafie, w których analfabeci stanowili 94%.



Around 1700 the percentage of illiterates among adult males in England is estimated at 60%, and among females – 75%, in France 71% and 86% respectively, and in Amsterdam only 30% and 56%. It should be borne in mind, however, that considerable differences at that time were observed within various towns of the same country. In 1640s in London there was a parish with only 9% of illiterates, while in other locations such as Lincolnshire and Westmorland there were parishes with 94% of illiterates.

Na podstawie:
On the basis:

D. Mitch, *Education and skill of the British labour force*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, t. I: *Industrialisation, 1700–1860*, red. R. Floud, P. Johnson, Cambridge 2008, s. 355;
W. Urban, *Sztuka pisania w województwie krakowskim w XVII i XVIII wieku*, w: „Przegląd Historyczny”, t. LXXV, z. 1, Warszawa 1984, s. 60, 78 i 79;
A. Wyczański, *Oświata a pozycja społeczna w Polsce XVI stulecia. Próba oceny umiejętności pisania szlachty województwa krakowskiego w drugiej połowie XVI w.*, w: „Społeczeństwo staropolskie”, red. A. Wyczański, t. I, Warszawa 1976, s. 46 i 47.

**Tabl. 1 (35). ANALFABETYZM (cd.)***ILLITERACY (cont.)*

C. W LATACH 1871–1911

IN 1871–1911

Lata Years Kraje Countries	Analfabeci na 1 000 ludności danej płci i grupy wieku <i>Illiterates per 1 000 population of a given sex and age group</i>		
	ogółem <i>total</i>	mężczyźni <i>males</i>	kobiety <i>females</i>
W wieku powyżej 10 lat <i>Aged more than 10</i>			
Galicja <i>Galicja</i> 1910	282	248	314
Austria <i>Austria</i>	287	261	312
Prusy <i>Prussia</i>	121	95	147
W wieku powyżej 9 lat <i>Aged more than 9</i>			
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i> 1897	599	550	648
Irlandia <i>Ireland</i>	92	90	94
Rosja – część europejska ^a <i>Rus- sia – the European part^a</i>	702	572	824
w tym: <i>of which:</i>			
Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Be- larus</i>	652	565	.
Ruś <i>Rus</i>	777	663	.
W wieku powyżej 7 lat <i>Aged more than 7</i>			
Belgia <i>Belgium</i>	138	126	150
Portugalia <i>Portugal</i>	697	608	774
Rumunia <i>Romania</i>	606	458	767
W wieku powyżej 6 lat <i>Aged more than 6</i>			
Serbia <i>Serbia</i>	790	662	926
Węgry <i>Hungary</i>	339	281	383
Włochy <i>Italy</i>	467	428	505

^a Bez Królestwa Polskiego i Finlandii.^a *Excluding Kingdom of Poland and Finland.*

W 1911 r. wśród nowożeńców analfabeci w zaborze pruskim stanowili 5%, a na Górnym Śląsku – 1%.

W 1910 r. wśród rekrutów analfabeci stanowili: we Francji – 43%, w Holandii – 14%, a w Niemczech – 0,2%.

In 1911 in the Prussian Partition 5% of newlyweds were illiterate, and in the Upper Silesia the percentage was 1%.

In 1910 among conscripts the proportion of illiterates in France was 43%, in Holland – 14%, and in Germany – 0,2%.

Na podstawie: I. Weinfeld, *Rocznik Polski*, wyd. 2, Warszawa-Lwów 1922, s. 48 i 49;
On the basis:

**Tabl. 1 (35). ANALFABETYZM (dok.)***ILLITERACY (cont.)*

D. W LATACH 1920–1990

IN 1920–1931

Lata Years Kraje Countries	Nieumiejący czytać i pisać w % ludności ^a <i>Illiterates in % of population^a</i>	Lata Years Kraje Countries	Nieumiejący czytać i pisać w % ludności ^a <i>Illiterates in % of population^a</i>		
Polska	1921	34,6^b	Hiszpania (dok.)	1950	17,6
Poland	1931	23,1^c	<i>Spain (cont.)</i>	1970	9,9
	1950	6,2^d		1990	3,8
	1970	2,2	Chorwacja ^g	1931	45,6
Belgia	1920	7,9	<i>Croatia^g</i>	1953	27,3
<i>Belgium</i>	1930	5,9		1971	16,5
	1947	3,3		1990	3,7
Bułgaria	1920	46,6 ^c	Portugalia	1920	65,3
<i>Bulgaria</i>	1934	39,7 ^c	<i>Portugal</i>	1930	60,5
	1956	14,7		1950	44,0
	1965	9,8		1970	29,0
	1990	2,6		1990	12,7
Czechosłowacja	1921	8,4 ^e	Rumunia	1930	45,5 ^h
<i>Czechoslovakia</i>	1930	4,1 ^c	<i>Romania</i>	1956	11,4
Finlandia	1920	30,1		1990	3,2
<i>Finland</i>	1930	15,9	Szwecja	1930	0,1
Francja	1921	8,0 ^c	<i>Sweden</i>		
<i>France</i>	1931	5,1 ^c	Węgry	1920	13,4
	1946	3,4	<i>Hungary</i>	1930	9,1
Grecja	1920	49,6 ^c		1949	4,7
<i>Greece</i>	1928	43,9		1970	2,0
	1951	25,7	Włochy	1921	26,8 ^c
	1971	15,6	<i>Italy</i>	1931	23,1
	1990	5,2		1951	12,9 ^e
Hiszpania	1920	42,8 ^f		1970	6,1
<i>Spain</i>	1940	23,6		1990	2,3

a W wieku 15 lat i więcej. *b–f, h* W % ludności w wieku: *b* – 7 lat i więcej, *c* – 10 lat i więcej, *d* – 14 lat i więcej, *e* – 6 lat i więcej, *f* – 16 lat i więcej, *h* – 13 lat i więcej. *g* W latach 1931–1971 Jugosławia.

a Aged 15 and more. *b–f, h* In % of population aged: *b* – 7 and more, *c* – 10 and more, *d* – 14 and more, *e* – 6 and more, *f* – 16 and more, *h* – 13 and more. *g* In 1931–1971 Yugoslavia.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1960*, United Nations, New York 1960, s. 446–448; *Demographic Yearbook 1973*, United Nations, New York 1973, s. 493; *Demographic Yearbook 1979*, United Nations, New York 1980, s. 686; *Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2004)*, vol. 2b, *Ethnocultural characteristics*, United Nations, New York 2005, s. 68–94; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 59; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 74; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 252.



Tabl. 2 (36). STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA
STRUCTURE OF POPULATION BY EDUCATIONAL LEVEL

A. W LATACH 1970–1995 – ludność w wieku 25 lat i więcej
 IN 1970–1995 – population aged 25 and more

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	W tym wykształcenie Of which educational level		
		wyższe tertiary	średnie ^a secondary ^a	podstawowe ^b primary ^b
Polska 1970	100,0	5,4	20,7	68,7
Poland 1988	100,0	7,9	47,8	42,8
Austria 1970	100,0	2,6	35,8	61,6 ^c
<i>Austria</i> 1987	100,0	9,3 ^d	48,7	42,0
Bułgaria 1992	100,0	15,0	35,7	44,4
<i>Bulgaria</i>				
Czechy ^e 1970	100,0	4,1	38,2	57,1
<i>Czech Republic</i> ^e 1991	100,0	8,5	58,6	31,4
Finlandia 1970	100,0	6,1	24,0	69,9 ^c
<i>Finland</i> 1990	100,0	15,4	35,3	49,4
Francja 1970 ^f	100,0	2,7	12,4	84,9
<i>France</i> 1990	100,0	11,4	36,9	51,1
Hiszpania 1970	100,0	3,7	5,8	77,6
<i>Spain</i> 1991	100,0	8,4	25,5	65,3 ^c
RFN ^g 1970	100,0	4,3	18,0	77,7
<i>FRG</i> ^g				
Rumunia 1978	100,0	4,6	39,8	55,6
<i>Romania</i> 1992	100,0	6,9	63,2	24,4
Szwecja 1970	100,0	8,3	35,0	56,6
<i>Sweden</i> 1995	100,0	21,0	58,8	18,2
Węgry 1970	100,0	5,1	10,8	81,7
<i>Hungary</i> 1990	100,0	10,1	30,7	57,9
Włochy 1970 ^h	100,0	2,6	17,5	44,2
<i>Italy</i> 1991	100,0	3,8	49,3	44,7

a, b Łącznie z wykształceniem nieukończonym: *a* – średnim, *b* – podstawowym.
c Łącznie z ludnością bez wykształcenia. *d* Powyżej średniego. *e* W 1970 r. Czechosłowacja. *f, h* Ludność w wieku: *f* – 14 lat i więcej, *h* – 6 lat i więcej. *g* Republika Federalna Niemiec.

a, b Including not completed education level: *a* – secondary, *b* – primary. *c* Including population without school education. *d* Including post-secondary. *e* In 1970 Czechoslovakia. *f, h* Population aged: *f* – 14 and more, *h* – 6 and more. *g* West Germany.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1979*, United Nations, New York 1980, s. 709; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 40; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 58; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 70 i 71.

Tabl. 2 (36). STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA (dok.)
STRUCTURE OF POPULATION BY EDUCATIONAL LEVEL (cont.)

B. 2001 R. – ludność w wieku 15 lat i więcej^a
 2001 – population aged 15 and more^a

Kraje Countries	Ogółem Total	Wykształcenie Educational level				
		wyższe tertiary	policealne post- secondary	średnie i zasadnicze zawodowe secondary and basic vocational	gimnazjalne lower secondary	podsta- wowe, bez wykształce- nia szkolne- go i nie- ustalone primary and without school education and unknown
Polska Poland...	100,0	10,2	3,3	53,5	–	33,1
Austria Austria.....	100,0	11,0	7,0	46,4	35,6	
Bułgaria Bulgaria...	100,0	15,6	–	42,1	30,0	12,3
Czechy Czech Repu- blic	100,0	10,2	2,2	62,9	22,8	2,0
Finlandia Finland...	100,0	23,3	0,1	36,0	40,6	
Niemcy Germany ...	100,0	17,4	3,8	47,7	22,1	8,9
Portugalia Portugal	100,0	13,6	–	18,7	10,4	57,4
Rumunia Romania	100,0	7,7	3,2	39,9	29,9	19,3
Szwecja Sweden	100,0	18,3	4,7	40,2	13,2	23,7
Węgry Hungary	100,0	11,0	1,1	43,0	33,8	11,2
Wielka Brytania United Kingdom	100,0	18,3	–	8,1	31,6	41,9

^a Na podstawie spisów przeprowadzonych ok. 2001 r. (w Polsce – w 2002 r.).

^a Based on census data conducted, around 2001 (in Poland – in 2002).

Na podstawie: Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2000), United Nations, New York 2001. <http://unstats.un.org>; Rocznik Demograficzny 2010, Warszawa 2010, s. 477.



Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA
EDUCATION BY LEVEL

A. W XVII I XVIII W. – parafie ze szkołami
IN THE 17th AND 18th CENTURY – parishes with schools

Kraje Countries	Diecezje i okręgi Diocese and districts	Lata Years	W % ogółu parafii In % of total parishes	
Polska^a Poland^a	chełmińska	XVII/XVIII w. 17th/18th century	62	
	chełmska	I połowa XVIII w. first half of the 18th century	23–24	
	gnieźnińska	1750–1775	8	
	krakowska	1728–1729	25	
	lwowska^b	1747–1749	36	
	łucka	1700–1775 I połowa XVIII w. first half of the 18th century	20–21 30	
	płocka	1750–1775 1724–1725	14 38	
	poznańska	1774–1776 1724–1728 1777–1787	19 50 48	
	Austria – Styria <i>Austria – Styria</i>	x	XVII–XVIII w. 17th–18th century	90–95
	Francja ^c <i>France^c</i>	Paryż	połowa XVII w. half of the 17th century	100
	okręgi: <i>districts</i> : Tréviers, Assas, Restinclières	XVII/XVIII w. 17th/18th century	powyżej 80 over	
	okręg <i>district</i> : Viol-le-Fort	XVII/XVIII w. 17th/18th century	ok. 72 ca.	
	okręgi: <i>districts</i> : Montpel- lier, Baillargues, Frontig- nan	XVII/XVIII w. 17th/18th century	60–72	
	okręgi: <i>districts</i> : Brissac, Cournonterral	XVII/XVIII w. 17th/18th century	poniżej 60 below	

^a W odróżnieniu od Europy Zachodniej, w której parafie były dużo mniejsze (najczęściej jedno- lub dwuwioskowe), w Polsce parafie były wieloosiedlowe i miejsko-wiejskie (większość szkół była w parafiach miejskich); biorąc pod uwagę, że szkoły parafialne na etnicznych ziemiach Korony występowały także przy niektórych kościołach filialnych, szkół tych ogółem mogło być nieco więcej. ^b Archidiecezja. ^c Przed 1789 r. parafie ze szkołami stanowiły 68% w ogólnej liczbie parafii.

^a Unlike Western Europe, where parishes were much smaller (usually consisting of one or two villages), in Poland there were multi-community and urban-rural parishes (most schools were located in urban parishes); taking into consideration the fact that parish schools on the ethnic land of the Crown of the Kingdom of Poland were also located at selected branch churches, the total number of such schools could be higher. ^b Archdiocese. ^c Before 1789 parishes with schools accounted for 68% of the total number of parishes.

Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (cd.)
EDUCATION BY LEVEL (cont.)

A. W XVII I XVIII W. – parafie ze szkołami (dok.)
IN THE 17th AND 18th CENTURY – parishes with schools (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	Diecezje i okręgi <i>Diocese and districts</i>	Lata <i>Years</i>	W % ogółu parafii <i>In % of total parishes</i>
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	Liège ^d	XVII/XVIII w. <i>17th/18th century</i>	65
Niemcy <i>Germany</i>	kolońska ^b	połowa XVIII w. <i>half of the 18th century</i>	98
Węgry <i>Hungary</i>	Eisenstadt ^e	połowa XVIII w. <i>half of the 18th century</i>	powyżej 60 <i>over</i>

b Archidiecezja. *d* Archidiaconat Hasbanye (współcześnie Hesbaye). *e* Archidiaconat.

b Archdiocese. *d* The Hasbanye (currently Hesbaye) Archidiaconate. *e* Archidiaconate.

W Europie późnofeudalnej, podobnie jak i w Polsce przedrozbiorowej (aż do czasu utworzenia Komisji Edukacji Narodowej w 1772 r.), nie było jednolitego systemu szkolnego. Najliczniejsze były znane od średniowiecza szkoły parafialne, które można uznać za szkoły podstawowe. Szczebel szkół średnich tworzyła sieć jezuickich kolegiów i gimnazjów protestanckich. Najwyższy szczebel w ówczesnym systemie kształcenia stanowiły uniwersytety. Należy także pamiętać, iż w tamtych czasach generalnie możliwości edukacyjne dziewcząt były znacznie ograniczone. W krajach katolickich podstawową edukację dla kobiet zapewniały niektóre żeńskie zgromadzenia zakonne.

In the late feudal Europe, similar as in pre-partition Poland (until establishing the Commission of National Education in 1772) there was no uniform school system. The parish schools known from the Middle Ages, which can be regarded as primary schools, were the most numerous. Secondary schools consisted of a network of Jesuit colleges and Protestant gymnasia. Universities comprised the highest level of the then education system. It should be remembered that at that time in general the educational opportunities for girls were substantially limited. In Catholic countries primary education for females was provided by some convents.

Na podstawie: S. Litak, *Edukacja początkowa w polskich szkołach w XIII–XVIII wieku*, Lublin
 On the basis: 2010, s. 91–115, 125–129.

**Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (cd.)**

EDUCATION BY LEVEL (cont.)

B. W LATACH SZKOLNYCH 1828/29–1904/05 – szkolnictwo elementarne

IN SCHOOL YEARS 1828/29–1904/05 – elementary education

Lata szkolne School years	Królestwo Polskie Kingdom of Poland	Austria Austria	Kraje Austrii Countries belonging to Austria					Morawy Moravia	Śląsk Silesia
			Górna Austria Upper Austria	Galicja Galicia	Czechy Czechia	Kraina ^a Carniola ^a			
Szkoły – rok szkolny 1828/29=100^b Schools – school year 1828/29=100^b									
1870/71	287 ^c	133	106	151	130	275	121	129	
1904/05	927 ^d	197	122	308	187	494	179	187	
Uczniowie Pupils									
Na 1 000 ludności Per 1 000 population									
1828/29	8 ^e	78	103	12	118	35	124	.	
1870/71	23 ^c	89	113	29	133	80	129	137	
1889/90	19 ^f	120	133	71	158	109	162	147	
1899/1900	26	127	147	93	156	118	156	152	
1904/05	29 ^d	139	153	108	176	138	171	162	
Rok szkolny 1828/29=100^b School year 1828/29=100^b									
1846/47	176	118	103	173	117	177	112	125	
1870/71	420 ^c	150	114	303	150	566	125	151	
1879/80	196	140	568	186	631	162	180	
1889/90	457 ^f	236	142	912	203	831	177	192	
1899/1900	811	274	162	1 327	217	915	182	223	
1904/05	969 ^d	314	173	1 599	253	1 085	207	252	

a Główna część przyszłej Słowenii. b Dla Królestwa Polskiego – rok szkolny 1829/30=100. c 1869 r. d, e Lata szkolne: d – 1903/04, e – 1829/30. f 1883 r.

a The major part of the future Slovenia. b For Kingdom of Poland – school year 1829/30=100. c 1869. d, e School years: d – 1903/04, e – 1829/30. f 1883.

W zaborze pruskim już w 1864 r. na 1 000 ludności przypadają 139 uczniów, w 1906 r. – 185, a w 1911 r. – 184. W Galicji wskaźnik ten w roku szkolnym 1911/12 wynosił 134, a w Królestwie Polskim w roku szkolnym 1913/14 – 38 (w europejskiej części Rosji – 46, a w Prusach – 185).

In the Prussian Partition already in 1864 there were 139 students per 1 000 population, in 1906 – 185 and in 1911 – 184. In Galicia this rate in the 1911/12 school year amounted to 134, and in the Kingdom of Poland in the school year 1913/14 – 38 (in the European part of Russia – 46 and in Prussia – 185).

Na podstawie: Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979, Wien 1979, s. 13–14, 99–101; Historia Polski w liczbach, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 228, 232 i 233.

**Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (cd.)**

EDUCATION BY LEVEL (cont.)

C. W LATACH 1910–1912/13 – szkolnictwo powszechne i średnie

IN 1910–1912/13 – primary and secondary education

Lata szkolne School years Kraje Countries	Szkolnictwo powszechne Primary education				Szkolnictwo średnie Secondary education		
	powierzchnia na 1 szkołę w km ² Total area per school in km ²	nauczyciele teachers	uczniowie pupils		szkoły schools	uczniowie pupils and students	
		na 1 000 ludności w wieku 5–15 lat per 1 000 population aged 5–15	na 1 nauczyciela per teacher		na 10 tys. ludności per 10 thous. population	na 10 tys. ludności w wieku 5–15 lat per 10 thous. population aged 5–15	
Galicja <i>Galicja</i> 1912/13	12,8	11	653	61	1,62	52,6	206
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i> 1911/12	26,9	2	136	53	2,28	49,9	246
Zabór pruski <i>Prussian Partition</i> 1910/11	9,8	13	764	59	2,47	78,2	310
Anglia i Walia <i>England and Wales</i> 1911/12	7,2	22	797	37	2,76	45,9	230
Austria <i>Austria</i> 1912/13	12,1	18	723	40	1,98	57,8	258
Bawaria <i>Bavaria</i> 1910/11	9,9	12	683	56	3,44	83,1	372
Belgia <i>Belgium</i> 1910/11	3,9	14	620	43	2,22	49,4	207
Czechy <i>Czechia</i> 1912/13	8,0	21	777	36	2,02	54,5	251
Francja <i>France</i> 1912/13	6,5	24	725	35	1,34	34,0	210
Prusy <i>Prussia</i> 1910/11	8,6	15	763	52	3,26	104,7	470
Szwajcaria <i>Switzerland</i> 1910	7,7	19	772	48	1,17	41,0	200

Uwaga. W roku szkolnym 1911/12 na Litwie i Białorusi 1 szkoła powszechna przypadała na 35,4 km², a na Rusi – na 24,1 km²; na Litwie i Białorusi w tym samym roku szkolnym przypadało 25,0 uczniów szkół średnich na 10 tys. ludności.

Note. In the 1911/12 school year in Lithuania and Belarus there was one primary school per 35,4 km², and in Rus – per 24,1 km²; in Lithuania and Belarus in the same school year there were 25,0 secondary school students per 10 thous. population.



Uczniowie szkół podstawowych na 1 000 ludności w wieku 5–15 lat:
Pupils of primary schools per 1 000 population aged 5–15:

Bułgaria	1898	436	Rumunia	1903	351
<i>Bulgaria</i>			<i>Romania</i>		
Grecja	1902	376	Serbia	1904	175
<i>Greece</i>			<i>Serbia</i>		
Hiszpania	1901	525	Węgry	1905	598
<i>Spain</i>			<i>Hungary</i>		
Portugalia	1890	238	Włochy	1901	393
<i>Portugal</i>			<i>Italy</i>		

Na podstawie: H. Sundhaussen, *Historische Statistik Serbiens 1834–1914 mit europäischen Vergleichsdaten*, München 1989; I. Weinfeld, *Rocznik Polski*, wyd. 2, Warszawa-Lwów 1922, s. 47.

Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (cd.)

EDUCATION BY LEVEL (cont.)

D. W 1938 R.

IN 1938

Kraje <i>Countries</i>	Uczniowie w szkołach <i>Pupils and students in schools</i>					
	podstawo- wych <i>primary</i>	średnich <i>secondary</i>	zawodo- wych <i>vocational</i>	podstawo- wych <i>primary</i>	średnich <i>secondary</i>	zawodo- wych <i>vocational</i>
	w % ogółu ludności <i>in % of total population</i>			na 1 nauczyciela <i>per teacher</i>		
Polska <i>Poland</i>	14,0	0,6	0,3	63	34	.
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	15,3	1,2	0,8	39	26	19
Czechosłowacja <i>Czecho- slovakia</i>	15,4	0,9	1,8	32	19	11
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	9,1	0,8	0,9	44	22	23
Rumunia <i>Romania</i>	12,6	1,0	0,0	50	12	11
Węgry <i>Hungary</i>	10,5	.	5,4	48	.	17

Na podstawie: Z. Landau, J. Tomaszewski, *Polska w Europie i świecie 1918–1939*, Warszawa 2005, s. 263.

**Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (cd.)**
EDUCATION BY LEVEL (cont.)E. W LATACH 1960–2007
IN 1960–2007

Wyszczególnienie Specification	1960	1970	1990	2000/01	2006/07
Edukacja: Education:	współczynnik skolaryzacji brutto w % ¹ gross enrolment rate in % ¹				
a – podstawowa primary					
b – ponadpodstawowa secondary and post-secondary					
c – szkolnictwo wyższe tertiary					
Polska	107	105	98	101	99
Poland	63	76	81	71	95
	9	13	22	42	51
Austria	105	104	102	118	112
Austria	67	72	104	97	84
	8	12	35	53	64
Belgia	109	106	101	106	102
Belgium	84	81	103	146	110
	9	17	40	58	63
Bulgaria	93	101	98	106	100
Bulgaria	59	79	75	92	105
	11	14	31	44	46
Chorwacja ²	96	106	72	93	99
Croatia ²	34	69	63	85	91
	9	16	.	31	44
Czechy ³	93	98	96	103	100
Czech Republic ³	36	31	91	88	96
	11	10	16	29	50
Finlandia	97	82	99	100	98
Finland	75	102	116	124	112
	7	13	49	83	93
Francja	144	117	108	107	110
France	46	74	99	110	114
	7	19	40	53	56
Hiszpania	123	109	106	105
Spain	23	56	104	111	119
	4	9	37	59	67
Niemcy ⁴	133	129	101	105	103
Germany ⁴	53	66	98	98	102
	6	13	34	.	.

1 To relacja liczby osób uczących się na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania. 2 W latach 1960–1990 Jugosławia. 3, 4 W latach 1960 i 1970: 3 – Czechosłowacja, 4 – Republika Federalna Niemiec (RFN).

1 It is the relation of the number of people studying at a given educational level (regardless of age) to the population in the age group defined as corresponding to this educational level. 2 In 1960–1990 Yugoslavia. 3, 4 In 1960 and 1970: 3 – Czechoslovakia, 4 – West Germany (FRG).



Tabl. 3 (37). EDUKACJA WEDŁUG SZCZEBLI KSZTAŁCENIA (dok.)
EDUCATION BY LEVEL (cont.)

E. W LATACH 1960–2007 (dok.)

IN 1960–2007 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	1960	1970	1990	2000/01	2006/07
Edukacja: Education:	współczynnik skolaryzacji brutto w % ¹ gross enrolment rate in % ¹				
a – podstawowa primary					
b – ponadpodstawowa secondary and post-secondary					
c – szkolnictwo wyższe tertiary					
Rumunia a	98	112	91	103	105
Romania b	24	44	92	81	86
..... c	5	10	10	24	52
Szwecja a	95	94	100	109	96
Sweden b	68	73	90	152	103
..... c	9	21	32	67	79
Węgry a	101	97	95	102	106
Hungary b	47	63	79	59	79
..... c	7	10	14	28	52
Wielka Brytania a	94	104	104	101	105
United Kingdom b	67	73	85	102	98
..... c	9	14	30	58	59
Włochy a	113	110	103	101	103
Italy b	34	61	83	93	100
..... c	7	17	32	49	67

1 Notka patrz na str. 198.

Uwaga. Edukacja podstawowa obejmuje edukację na poziomie elementarnym, edukacja ponadpodstawowa na poziomie wyższym od elementarnego, która ma charakter ogólnokształcący lub zawodowy, szkolnictwo wyższe obejmuje studia uniwersyteckie, które jako warunek konieczny wymagają ukończenia odpowiedniej szkoły średniej ponadpodstawowego oraz studia podyplomowe i doktoranckie.

Liczebność w danej grupie wieku odpowiadająca określonym stopniom nauczania zależy od systemu szkolnictwa w danym kraju, a więc określenia, jakie grupy wiekowe objęte są szkolnictwem elementarnym, ponadpodstawowym i wyższym.

1 See footnote on page 198.

Note. Primary education, the main objective of which is to provide basic elementary education, secondary and post-secondary education, the function of which is education on a level higher than elementary one, education of general, vocational or technical nature, tertiary education for graduates of relevant upper-secondary schools, including education at university level as well as post-graduate and PhD studies.

The number of students in a given age group corresponding to specific education levels depends on the education system in a given country, thus determining which age groups are included under elementary, secondary and higher education.

Na podstawie: Demographic Yearbook 1973, United Nations, New York 1973,
On the basis: tabl. 34 i 35; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981,
Warszawa 1982, s. 343 i 344; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000,
Warszawa 2000, s. 153 i 154; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009,
Warszawa 2010, s. 253 i 254.

Tabl. 4 (38). LICZBA UNIwersYTETÓw W EUROPIE
NUMBER OF UNIVERSITIES IN EUROPE

Kraje <i>Countries</i>	1300	1378	1500	1790
OGÓŁEM TOTAL	16^a	31^b	65^c	143^d
Polska^e Poland^e	—	1	1	3^f
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	2	2	2	2
Austria <i>Austria</i>	—	1	1	} 10 ^g
Czechy <i>Czechia</i>	—	1	1	
Dania <i>Denmark</i>	—	—	1	
Francja <i>France</i>	5	9	17	25
Hiszpania <i>Spain</i>	2	4	11	23
Holandia <i>Holland</i>	—	—	—	5
Irlandia <i>Ireland</i>	—	—	—	1
Niemcy <i>Germany</i>	—	—	11	34
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	—	—	1	1
Portugalia <i>Portugal</i>	1	1	1	1
Rosja <i>Russia</i>	—	—	—	1
Szkocja <i>Scotland</i>	—	—	3	5
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	—	—	1	2
Szwecja <i>Sweden</i>	—	—	1	.
Węgry ^h <i>Hungary^h</i>	—	1	—	.
Włochy <i>Italy</i>	6	11	13	26

a–c Łącznie z uniwersytetami, których funkcjonowanie jest dyskusyjne: *a* – 1 (we Włoszech), *b* – 3 (we Włoszech), *c* – 2 (1 w Hiszpanii i 1 we Włoszech). *d* Łącznie z 4 uniwersytetami w krajach skandynawskich nie ujętymi w dalszym podziale. *e* Łącznie z Wielkim Księstwem Litewskim w granicach sprzed 1772 r. *f* Bez Akademii Zamojskiej, uczelni półwyższej. *g* Łącznie z uniwersytetami na Węgrzech. *h* Patrz notka *g*.

a–c Including universities the functioning of which is questionable: *a* – 1 (In Italy), *b* – 3 (in Italy), *c* – 2 (1 in Spain and 1 in Italy). *d* Including 4 universities in Nordic countries not included in further breakdown. *e* Including Grand Duchy of Lithuania in the borders before 1772. *f* Excluding the Zamojski Academy, a junior college. *g* Including universities in Hungary. *h* See footnote *g*.

Na podstawie: *A History of the University in Europe*, red. W. Rüegg, t. I: *Universities in the Middle Ages*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992, s. 62–65, t. II: *Universities in early modern Europe (1500–1800)*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1996, s. 78; obliczenia własne.



Tabl. 5 (39). STUDENCI WYBRANYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH
STUDENTS OF SELECTED HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS

A. W LATACH 1433–1560 – zapisy na Uniwersytet Krakowski
 IN 1433–1560 – enrolments on the Kraków University

Lata Years	Ogółem Total	Polacy Poles	Cudzoziemcy Foreigners	
	w liczbach bezwzględnych – przeciętne roczne in absolute numbers – annual averages			w % ogółem in % of total
1433–1435	43	35	8	18,6
1435–1440	122	83	39	32,0
1440–1445	156	117	39	25,0
1445–1450	165	98	67	40,6
1450–1455	164	97	67	40,9
1455–1460	196	130	66	33,7
1460–1465	195	98	97	49,7
1465–1470	207	104	103	49,8
1470–1475	241	163	78	32,4
1475–1480	243	129	114	46,9
1480–1485	247	98	149	60,3
1485–1490	274	121	153	55,8
1490–1495	298	129	169	56,7
1495–1500	280	129	151	53,9
1500–1505	343	152	191	55,7
1505–1510	300	149	151	50,3
1510–1515	267	155	112	41,9
1515–1520	301	169	132	43,9
1520–1525	197	142	55	27,9
1525–1530	145	131	14	9,7
1530–1535	183	163	20	10,9
1535–1540	170	147	23	13,5
1540–1545	184	164	20	10,9
1545–1550	121	107	14	11,6
1550–1555	148	131	17	11,5
1555–1560	129	112	17	13,2

W I połowie XVII w. liczba zapisujących się na Uniwersytet Krakowski systematycznie rosła. W Latach 1601–1610 przeciętnie rocznie zapisywało się 201 osób, w latach 1611–1620 – 231 osób, w latach 1621–1630 – 250 osób, zaś w latach 30. i na początku lat 40. XVII w. nawet 363 osoby.

In the first half of the 17th century the number of students enrolling on the Kraków University was growing systematically. In the years 1601–1610 the average number of enrolled students was 201, in the years 1611–1620 – 231 persons, in the years 1621–1630 – 250 persons, and as many as 363 persons in the 1630s and at the beginning of 1640s.

Na podstawie:
 On the basis:

I. Kaniewska, *Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510–1560*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, red. K. Lepszy, Kraków 1964, tabl. 4; A. Karbowski, *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10*, „Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce”, t. XII, Kraków 1910, s. 67.



Tabl. 5 (39). STUDENCI WYBRANYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH (cd.)
STUDENTS OF SELECTED HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS (cont.)

B. W LATACH 1721–1776 – zapisy na Uniwersytet Krakowski
IN 1721–1776 – enrolments on the Kraków University

Lata Years	Ogółem Total	Przeciętne roczne Annual averages	Lata Years	Ogółem Total	Przeciętne roczne Annual averages
1721–1776	10 125	184	1746–1751	1 034	207
1721–1726	1 240	248	1751–1756	946	189
1726–1731	808	162	1756–1761	1 118	224
1731–1736	588	118	1761–1766	932	186
1736–1741	845	169	1766–1771	790	158
1741–1746	959	192	1771–1776	865	173

Na podstawie: *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*, t. V, wyd. K. Lewicki, Kraków-Wrocław 1946,
 On the basis: s. 203–205.

C. W LATACH 1501–1650 – zapisy młodzieży z Rzeczypospolitej na 15 akademiach
 i uniwersytetach niemieckich
IN 1501–1650 – enrolments of young people from the Polish-Lithuanian
Commonwealth on 15 german academies and universities

Siedziba akademii i uniwersytetów <i>Location of academies and universities</i>	W liczbach bezwzględ- nych <i>In absolute numbers</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Siedziba akademii i uniwersytetów <i>Location of academies and universities</i>	W liczbach bezwzględ- nych <i>In absolute numbers</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	4 651	100,0	Wiedeń	194 ^a	4,2 ^a
Ingolstadt	737	15,8	Dilingen	151	3,2
Lipsk	682	14,7	Würzburg	148	3,2
Królewiec	671	14,4	Graz	93	2,0
Frankfurt nad Odrą	541	11,6	Fryburg	88	1,9
Wittenberga	537	11,6	Strassburg	83	1,8
Heidelberg	305	6,6	Marburg	71	1,5
Altdorf	280	6,0	Tybinga	70	1,5

^a Podano za źródłem, tj. łącznie z innymi szkołami wyższymi (dla Wiednia źródło podaje, że z Rzeczypospolitej przybyło ok. 130 osób).

^a Based on the source, i.e. including other higher education institutions (for Vienna the source reports that ca. 130 persons came from the Polish-Lithuanian Commonwealth).

Na podstawie: D. Żołędź-Strzelczyk, *Peregrinatio academica. Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Poznań 1996, s. 154.



Tabl. 5 (39). STUDENCI WYBRANYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH (cd.)
 STUDENTS OF SELECTED HIGHER EDUCATION
 INSTITUTIONS (cont.)

D. W LATACH 1701–1805
 IN 1701–1805

Lata Years	Studenci uniwersytetów <i>Students of universities</i>		
	w Halle nad Saalą <i>in Halle (Saale)</i>	we Frankfurcie nad Odrą <i>in Frankfurt (Oder)</i>	we Wrocławiu <i>in Wrocław</i>
1701–1705	972	212	112
1706–1710	1 022	220	240
1711–1715	920	166	210
1716–1720	1 089	119	244
1726–1730	1 202	182	306
1731–1735	1 075	200	322
1736–1740	1 116	144	262
1741–1745	1 244	129	134
1746–1750	1 026	168	190
1751–1755	918	238	220
1756–1760	734	211	.
1761–1765	799	200	190
1766–1770	587	166	116
1771–1775	673	230	112
1776–1780	1 021	185	126
1781–1785	1 076	180	206
1786–1790	1 042	120	210
1791–1795	854	162	191
1796–1800	744	176	182
1801–1805	749	283	93

Pod względem liczby studentów Uniwersytet w Halle – obok Jena, Lipska i Getyngi – należał do czołowych niemieckich uniwersytetów. Natomiast uczelnie we Frankfurcie i Wrocławiu, a także w Królewcu należały do uniwersytetów przeciętnych. Uniwersytet we Wrocławiu w latach 1702–1790 zajmował 15 miejsce na liście rankingowej obejmującej 31 uczelni.

With regard to the number of students, the University in Halle, in addition to Jena, Leipzig and Göttingen, was among the top German universities. In turn, universities in Frankfurt and Wrocław as well as Königsberg had an average number of students. The University in Wrocław in the years 1702–1790 ranged 15th among 31 universities.

Na podstawie: D. Łukasiewicz, *Pod znakiem oświecenia: kultura umysłowa, materialna i obyczajowa w Prusach w XVIII w.*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010, s. 823.



Tabl. 5 (39). STUDENCI WYBRANYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH (cd.)STUDENTS OF SELECTED HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS (cont.)E. W LATACH 1826–1830
IN 1826–1830

Lata Years Siedziba uniwersytetów Location of universities	Studenti uniwersytetów <i>Students of universities</i>				
	ogółem <i>total</i>	kierunki studiów <i>fields of education</i>			
		teologia <i>teology</i>	prawo <i>law</i>	medycyna <i>health</i>	inne <i>others</i>
Warszawa 1829/30^a	964
Berlin 1829/30 ^a	1 805	479	577	333	416
Getynga 1826	1 452	309	700	258	185
Halle 1829	1 330	944	239	58	89
Heidelberg 1829	602	55	290	168	89
Peszt 1829	1 464	73	381	401	609
Tybinga 1829	876	408	97	148	223
Wrocław 1829	1 200
Wurzburg 1827	674	144	243	158	129

a Rok akademicki.*a* Academic year.

Na podstawie: R. Gerber, *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808–1831*,
 Wrocław 1977; *Students cabinet library of useful tracts*, t. I,
 Edinburgh 1835.

**Tabl. 5 (39). STUDENCI WYBRANYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH (dok.)**

STUDENTS OF SELECTED HIGHER EDUCATION

INSTITUTIONS (cont.)

F. W LATACH 1849/50–1913/14 – studenci w cesarstwie austriackim

IN 1849/50–1913/14 – students in the Austrian Empire

Lata akademickie <i>Academic years</i>	Ogółem <i>Total</i>				Uniwersytety <i>Universities</i>				Politechniki ^a <i>Universities of technology^a</i>			
	ogółem <i>grand total</i>	Galicja <i>Galicja</i>	Czechy ^b <i>Czech- ia^b</i>	pozo- stałe tery- torium <i>remain- ing territory</i>	razem <i>total</i>	Galicja <i>Galicja</i>	Czechy ^b <i>Czech- ia^b</i>	pozo- stałe tery- torium <i>remain- ing territory</i>	razem <i>total</i>	Galicja <i>Galicja</i>	Czechy ^b <i>Czech- ia^b</i>	pozo- stałe tery- torium <i>remain- ing territory</i>

Na 100 tys. ludności Per 100 thous. population

1857/58	40,0	23,1	25,2	67,2	27,2	18,6	15,6	45,3	12,8	4,5	9,6	21,9
1869/70	53,1	32,8	36,9	78,7	41,6	27,9	23,4	65,3	11,6	4,9	13,5	13,4
1880/81	56,0	31,9	37,9	93,0	43,3	28,7	24,7	73,7	12,7	3,2	13,2	19,4
1890/91	66,1	37,2	54,1	100,6	58,3	35,0	45,8	89,1	7,7	2,2	8,3	11,5
1900/01	84,6	53,8	69,3	123,8	63,5	44,0	45,2	96,9	21,1	9,7	24,1	26,9
1910/11	125,0	106,5	107,2	156,7	89,2	87,8	56,8	121,9	35,8	18,7	50,4	34,8

W odsetkach In percent

1849/50	100,0	10,1	46,4	43,5	100,0	15,9	43,2	40,9	100,0	4,0	49,7	46,3
1857/58	100,0	14,6	24,3	61,1	100,0	17,3	22,1	60,6	100,0	8,8	28,9	62,3
1869/70	100,0	16,5	26,1	57,4	100,0	17,9	21,2	60,9	100,0	11,2	44,0	44,8
1880/81	100,0	15,3	25,3	59,4	100,0	17,9	21,3	60,8	100,0	6,8	38,9	54,3
1890/91	100,0	15,6	29,8	54,6	100,0	16,6	28,7	54,7	100,0	7,8	39,2	53,0
1900/01	100,0	17,8	29,6	52,6	100,0	19,4	25,7	54,9	100,0	12,9	41,2	53,1
1910/14	100,0	24,2	30,4	45,4	100,0	27,6	23,2	49,2	100,0	14,7	50,2	35,1

Rok akademicki 1849/50=100 Academic year 1849/50=100

1857/58	60,5	87,2	31,7	85,0	79,9	86,8	40,9	118,3	39,9	89,0	23,2	53,6
1869/70	88,2	143,5	49,7	116,3	138,8	150,8	65,6	199,2	39,6	112,3	35,1	38,3
1880/81	100,9	153,0	55,1	137,4	151,2	169,9	74,7	224,7	47,3	80,9	37,0	55,3
1890/91	128,5	197,9	87,9	161,0	320,1	230,0	146,0	294,4	31,1	61,0	24,5	35,6
1900/01	180,0	316,9	114,9	217,5	262,1	320,5	156,0	351,4	92,7	301,7	76,9	81,8
1910/11	290,7	687,8	191,0	304,6	402,3	699,8	210,6	489,0	172,0	636,4	172,9	131,3
1913/14	313,2	749,3	205,3	326,6	446,1	775,5	239,9	535,6	171,7	636,9	173,3	130,2

a Łącznie z wyższymi szkołami technicznymi. b Łącznie z Morawami i Śląskiem.

a Including technical universities. b Including Moravia and Silesia.

Na podstawie: *Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979*, Wien
On the basis: 1979, s. 71–74, 80–82.

Tabl. 6 (40). STUDENCI I ABSOLWENCI SZKÓŁ WYŻSZYCH
STUDENTS AND GRADUATES OF HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS

A. W LATACH 1936–2007 – studenci na 10 tys. ludności
 (stan na początku roku akademickiego)
 IN 1936–2007 – students per 10 thous. population
 (as of the beginning of the academic year)

Kraje Countries	1936–1939 ^a	1960	1990/91	2006/07
Polska Poland	14	68	143	563
Austria Austria	41	55	267	316
Belgia Belgium	12	57	278	374
Bułgaria Bulgaria	16	70	216	337
Chorwacja ^b Croatia ^b	11	76	160	316
Czechy ^c Czech Republic ^c	21	69	115	354
Dania Denmark	23	64	278	427
Finlandia Finland	24	53	332	587
Francja France	20	47	299	357
Hiszpania Spain	29	311	399
Niemcy ^d Germany ^d	50	258	.
Rumunia Romania	17	39	83	430
Szwecja Sweden	20	50	225	456
Węgry Hungary	13	45	99	429
Wielka Brytania United Kingdom	13	53	219	391
Włochy Italy	17	54	255	345

a Przeciętne roczne. b, c W latach 1936–1960: b – Jugosławia, c – Czechosłowacja.
 d W 1960 r. Republika Federalna Niemiec (RFN).

a Annual averages. b, c In 1936–1960: b – Yugoslavia, c – Czechoslovakia.
 d In 1960 West Germany (FRG).

Na podstawie: Z. Landau, J. Tomaszewski, *Polska w Europie i świecie 1918–1939*, Warszawa 2005, s. 268; *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 461; *Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961, s. 539; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 348; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 162, 165 i 166; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 263, 266 i 267.



Tabl. 6 (40). STUDENCI I ABSOLWENCI SZKÓŁ WYŻSZYCH (cd.)
STUDENTS AND GRADUATES OF HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS (cont.)

B. W LATACH 1960–2006 – absolwenci (stan na początku roku akademickiego)
 IN 1960–2006 – graduates (as of the beginning of the academic year)

Lata akademickie <i>Academic year</i> Kraje <i>Countries</i>	Ogółem <i>Total</i>	W tym grupy kierunków <i>Of which by fields</i>				
		pedago- giczne <i>education science and teacher training</i>	humani- styczne i artys- tyczne ^a <i>humanities and arts^a</i>	prawne i społeczne <i>law and social beha- vioural science</i>	nauki ściśle i przyrod- nicze <i>exact sciences and natural sciences</i>	medyczne <i>medical</i>
w odsetkach <i>in percent</i>						
Polska 1960	100,0	.	3,5	14,4	3,8	17,7
Poland 1990/91	100,0	25,5	9,7	19,2	22,8	20,7
..... 2000/01	100,0	12,6	7,4	35,9	3,5	1,9
..... 2005/06	100,0	16,4	8,6	43,0	8,1	8,2
Austria 1960	100,0	.	8,8	42,7	3,2	8,8
Austria 1990/91	100,0	15,8	13,4	31,8	27,1	11,2
..... 2000/01	100,0	20,8	8,3	26,4	6,8	10,4
..... 2005/06	100,0	14,1	8,9	30,3	12,0	9,6
Belgia 1960	100,0	.	8,6	18,5	7,5	19,6
Belgium 1986	100,0	.	8,0	34,5	10,8	14,1
..... 2000/01	100,0	14,2	10,9	31,4	8,1	20,7
..... 2005/06	100,0	17,2	9,8	28,3	7,7	18,9
Bułgaria 1961	100,0	.	6,1	14,6	3,5	14,6
Bulgaria 1990/91	100,0	24,7	6,3	17,6	30,4	14,0
..... 2000/01	100,0	12,4	8,2	45,1	4,2	7,5
..... 2005/06	100,0	6,9	8,4	47,8	5,3	6,2
Chorwacja ^b 1961	100,0	.	8,6	32,8	3,6	8,4
Croatia ^b 1990/91	100,0	14,4	9,0	23,1	38,7	12,9
..... 2000/01	100,0	8,3	9,8	25,8	7,7	9,7
..... 2005/06	100,0	7,5	8,1	37,7	7,0	9,5
Czechy ^c 1960	100,0	.	2,1	9,7	2,9	11,2
Czech Republic ^c 1990/91	100,0	21,3	4,0	20,3	46,0	7,8
..... 2000/01	100,0	13,7	7,3	29,7	10,5	15,3
..... 2005/06	100,0	15,3	8,0	29,2	7,6	10,4
Dania 1960	100,0	.	3,5	21,5	1,1	12,0
Denmark 1990/91	100,0	18,4	8,0	19,9	30,7	18,1
..... 2000/01	100,0	9,4	13,1	24,2	8,1	26,3
..... 2005/06	100,0	7,9	13,4	31,9	7,3	21,7
Finlandia 1960	100,0	.	30,5	17,4	11,1	11,2
Finland 1990/91	100,0	12,8	6,6	17,5	39,6	23,2
..... 2000/01	100,0	6,6	11,3	23,0	7,3	21,7
..... 2005/06	100,0	6,5	13,5	23,4	8,7	19,1

a W 1960 r. – humanistyczne. b W latach 1961 i 1990/91 – Jugosławia. c W 1960 r. – Czechosłowacja.

a In 1960 – humanities. b In 1961 and 1990/91 – Yugoslavia. c In 1960 – Czechoslovakia.

**Tabl. 6 (40). STUDENCI I ABSOLWENCI SZKÓŁ WYŻSZYCH (dok.)**

STUDENTS AND GRADUATES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS (cont.)

B. W LATACH 1960–2006 – absolwenci (dok.)

IN 1960–2006 – graduates (cont.)

Lata akademickie Academic year Kraje Countries	Ogółem Total	W tym grupy kierunków Of which by fields					
		pedago- giczne education science and teacher training	humani- styczne i artys- tyczne ^a humanities and arts ^a	prawne i społeczne law and social beha- vioural science	nauki ściśle i przyrod- nicze exact sciences and natural sciences	medyczne medical	
w odsetkach in percent							
Francja 1960	100,0	.	34,2		30,0	15,8	
France	1990/91	100,0	1,1	25,3	20,1	17,9	12,3
	2000/01	100,0	6,8	12,7	39,1	13,3	7,2
	2005/06	100,0	2,0	10,9	40,9	11,1	14,0
Hiszpania 1960	100,0	.	12,2	25,2	10,0	26,8	
Spain	1990/91	100,0	13,1	12,3	37,3	19,3	12,4
	2000/01	100,0	12,1	9,4	32,0	10,5	11,9
	2005/06	100,0	12,6	8,7	27,0	9,4	14,5
Niemcy ^d 1960	100,0	.	4,8	16,8	5,8	12,4	
Germany ^d	1990/91	100,0	1,7	8,2	23,0	30,8	19,2
Rumunia 1960	100,0	.	10,9	18,1	8,5	17,4	
Romania	1990/91	100,0	3,2	3,6	11,7	70,1	9,6
	2000/01	100,0	4,4	11,5	42,8	5,7	7,2
	2005/06	100,0	2,3	11,0	49,0	5,2	11,9
Szwecja 1960	100,0	.	33,4	12,0	11,9	24,2	
Sweden	1990/91	100,0	14,6	3,2	14,3	37,1	24,2
	2000/01	100,0	15,3	6,4	21,5	10,1	21,0
	2005/06	100,0	15,7	6,0	22,1	8,7	24,6
Węgry 1960	100,0	.	1,9	10,2	1,9	24,6	
Hungary	1990/91	100,0	42,3	3,3	15,3	26,2	7,1
	2000/01	100,0	21,1	8,9	38,8	2,6	7,8
	2005/06	100,0	18,0	7,6	42,7	5,6	8,5
Wielka Brytania 1962	100,0	.	36,0	11,8	24,7	12,1	
United Kingdom	1997	100,0	11,5	17,1	33,3	27,7	10,4
	2000/01	100,0	10,4	15,2	26,2	16,8	18,3
	2005/06	100,0	11,1	15,9	30,3	13,2	18,3
Włochy 1960	100,0	.	16,6	35,3	12,2	15,9	
Italy	1990/91	100,0	2,8	15,2	33,5	23,5	24,9
	2000/01	100,0	8,8	13,8	35,6	7,5	12,8
	2005/06	100,0	12,1	15,0	32,4	6,9	14,9

a W 1960 r. – humanistyczne. d W 1960 r. – Republika Federalna Niemiec (RFN).

a In 1960 – humanities. d In 1960 – West Germany (FRG).

Na podstawie: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 325; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 147; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 162, 165 i 166; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010, s. 263, 266 i 267.



Kultura Culture

Tabl. 7 (41). RUCH WYDAWNICZY
PUBLISHERS' ACTIVITIES

A. W LATACH 1454–1800 – produkcja książek
IN 1454–1800 – production of printed books

Kraje <i>Countries</i>	1454–1500	1501–1550	1551–1600	1601–1650	1651–1700	1701–1750	1751–1800
W tysiącach In thousands							
EUROPA^a EUROPE^a	12 589	79 017	138 427	200 906	331 035	355 073	628 801
Polska Poland ...	1	63	146	1 807	2 062	3 468	9 208
Anglia i Walia <i>Eng- land and Wales</i>	208	2 807	7 999	32 912	89 306	89 259	138 355
Francja <i>France</i>	2 861	34 736	39 084	61 257	85 163	73 631	157 153
Hiszpania <i>Spain</i>	463	2 205	2 306	4 631	7 088	9 124	16 304
Holandia <i>Holland</i> ...	473	1 045	2 842	15 009	30 149	40 950	53 063
Irlandia <i>Ireland</i>	–	–	4	268	1 341	8 586	17 598
Niderlandy Płd. <i>So- uthern Netherlands</i>	394	1 963	5 720	4 334	7 203	3 016	4 817
Niemcy <i>Germany</i>	3 227	15 603	32 112	40 553	57 708	78 205	116 814
Szwajcaria <i>Switzer- land</i>	400	3 312	5 786	1 988	1 656	1 277	4 615
Szwecja <i>Sweden</i>	6	34	49	2 080	3 756	6 654	21 305
Włochy <i>Italy</i>	4 532	16 719	41 641	35 067	43 293	37 930	75 500
Inne ^b <i>Other^b</i>	22	530	718	1 000	2 310	2 974	14 067

Przeciętna roczna liczba książek^c na 1 000 ludności
Annual average number of books^c per 1 000 population

EUROPA^a EUROPE^a	3,1	17,5	29,1	40,6	66,7	66,7	122,4
Polska Poland ...	0,0	0,2	0,5	5,7	6,2	9,9	22,5
Anglia i Walia <i>Eng- land and Wales</i>	2,0	14,6	27,3	80,0	191,8	168,3	192,0
Francja <i>France</i>	3,2	29,9	33,7	52,2	70,1	58,7	117,9

a Bez Rosji (produkcja książek w latach: 1601–1650 — 123 tys., 1651–1700 — 165 tys., 1701–1750 — 1 275 tys. oraz 1751–1800 — 12 367 tys.; na 1 000 ludności odpowiednio: 0,0; 0,1; 0,8 oraz 5,8 książki).

b Austria, Czechy, Portugalia, Węgry i pozostałe kraje skandynawskie. *c* Dane szacunkowe uwzględniające druk książek w danym kraju powiększony o eksport i pomniejszony o import.

a Excluding Russia (production of printed books in years: 1601–1650 — 123 thous., 1651–1700 — 165 thous., 1701–1750 — 1 275 thous. and 1751–1800 — 12 367 thous.; per 1 000 population respectively: 0,0; 0,1; 0,8; and 5,8 books). *b* Austria, Czechia, Portugal, Hungary and other Nordic countries. *c* Estimate data including the number of books printed in the country increased by exports, less imports.

**Tabl. 7 (41). RUCH WYDAWNICZY (cd.)***PUBLISHERS' ACTIVITIES (cont.)*

A. W LATACH 1454–1800 – produkcja książek (dok.)

IN 1454–1800 – production of printed books (cont.)

Kraje Countries	1454–1500	1501–1550	1551–1600	1601–1650	1651–1700	1701–1750	1751–1800
Przeciętna roczna liczba książek^c na 1 000 ludności (dok.)							
Annual average number of books^c per 1 000 population (dok.)							
Hiszpania <i>Spain</i>	0,9	4,2	4,3	8,8	14,3	18,5	28,3
Holandia <i>Holland</i>	7,9	14,2	33,5	139,0	259,5	391,3	488,3
Irlandia <i>Ireland</i>	–	–	0,1	3,8	14,2	61,7	77,7
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	4,7	17,7	48,2	33,2	73,6	30,7	44,5
Niemcy <i>Germany</i>	4,1	21,2	43,4	54,0	78,7	99,7	122,4
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	9,3	48,1	78,5	9,3	14,6	14,2	32,3
Szwecja <i>Sweden</i>	0,2	0,8	1,1	39,7	58,5	83,8	208,9
Włochy <i>Italy</i>	6,8	21,3	51,0	42,1	56,3	48,4	86,5
Inne ^b <i>Other^b</i>	0,0	1,1	1,5	2,0	4,5	4,8	17,5
1601–1650=100							
EUROPA^a EUROPE^a	6	39	69	100	165	177	313

a–c Notki patrz na str. 209.

a–c See footnotes on page 209.

Na podstawie: E. Buringh, J. L. Zanden, *Charting the "Rise of the West" Manuscripts and Printed Books in Europe. A long-term perspective from the sixth through eighteenth centuries*, "The Journal of Economic History", t. LXIX, nr 2, Cambridge 2009, s. 418 i 422.

Tabl. 7 (41). RUCH WYDAWNICZY (cd.)*PUBLISHERS' ACTIVITIES (cont.)*

B. W LATACH 1929 I 1936 – druki nieperiodyczne

IN 1929 AND 1936 – non-periodic publications

Kraje Countries	1929		1936	
	w tys.	in thous.		na 10 tys. ludności ^a per 10 thous. population ^a
Polska Poland	6,8	8,0		2,6
Anglia <i>England</i>	14,1	16,6		3,7
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	7,4	11,5		7,8
Dania <i>Denmark</i>	3,3	3,5		9,9
Hiszpania <i>Spain</i>	2,3	3,2 ^b		1,4 ^b
Francja <i>France</i>	11,1	16,7		4,0
Rumunia <i>Romania</i>	6,1		3,2
Szwecja <i>Sweden</i>	2,6	2,9		4,7
Węgry <i>Hungary</i>	3,0	3,4		3,7
Włochy <i>Italy</i>	6,8	10,1		2,2

a Do przeliczeń przyjęto ludność z 1930 r. *b* 1935 r.

Uwaga. Dane między krajami nie są w pełni porównywalne wskutek odmiennych definicji druków nieperiodycznych. Dane nie obejmują map, rycin, dokumentów życia społecznego typu odezwy, kalendarze, sprawozdania.

a The calculations were based on population figures from 1930. *b* 1935.

Note. The data are not fully comparable among countries due to varying definitions of non-periodic publication. The data do not include maps, charts, documents such as proclamations, calendars, reports.

Na podstawie: *Demographic Yearbook 1953*, United Nations, New York
On the basis: 1953, s. 94; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 345; obliczenia własne.



Tabl. 7 (41). RUCH WYDAWNICZY (cd.)
PUBLISHERS' ACTIVITIES (cont.)
 C. W LATACH 1957–2004
 IN 1957–2005

Kraje Countries	1957	1974	1980	1990	1960	1979
	książki i broszury wydane <i>books and pamphlets published</i>				gazety codzienne wydane <i>daily newspapers published</i>	
	liczba tytułów <i>number of titles</i>					
Polska <i>Poland</i>	6 444	10 749	11 919	10 242	44	44
Austria <i>Austria</i>	4 102	5 519	6 783	6 258	38	33
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	3 268	3 863	4 681	3 412	12	12
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	7 187	9 883	7 324	x	21	30
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	8 994 ^a	x	x
Słowacja <i>Slovakia</i>	x	x	x	3 481 ^b	x	x
Dania <i>Denmark</i>	3 062	6 822	9 415	11 082	86	49
Finlandia <i>Finland</i>	2 264 ^c	6 523	4 834	10 153	64	62
Francja <i>France</i>	11 917	26 247	25 019	41 720	136 ^d	90 ^e
Hiszpania <i>Spain</i>	4 248	24 085	24 569	36 239	103	105
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	67 890 ^f	x	x
NRD ^g <i>GDR</i> ^g	9 261	5 546	7 544	x	39	39
RFN ^g <i>FRG</i> ^g	15 710	48 034	59 666	x	473	368
Rumunia <i>Romania</i>	6 239	11 258	7 350	2 178	32	35
Szwecja <i>Sweden</i>	5 663	9 014	5 396	12 034	123	114
Węgry <i>Hungary</i>	2 407 ^c	8 050	9 254	8 322	24	27
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	20 719	32 133	41 864	101 764 ^a	125	120
Włochy <i>Italy</i>	5 653 ^c	9 443	11 162	25 068	87	75

a 1995 r. b 1994 r. c Bez broszur. d 1959 r. e 1978 r. f 1991 r. g Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a 1995. b 1994. c Excluding pamphlets. d 1959. e 1978. f 1991. g Respectively: East Germany and West Germany.



Tabl. 7 (41). RUCH WYDAWNICZY (dok.)
PUBLISHERS' ACTIVITIES (cont.)
 C. W LATACH 1957–2004 (dok.)
 IN 1957–2005 (cont.)

Kraje Countries	1990	2004	1960	1979	1990
	gazety codzienne wydane (dok.) <i>daily newspapers published (cont.)</i>				
	liczba tytułów <i>number of titles</i>		przeciętny jednorazowy nakład na 1 000 ludności w egz. <i>average single circulation per 1 000 population in copies</i>		
Polska Poland	67	42	146	239	128
Austria <i>Austria</i>	25	17	208	349	351
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	24	58	182	237	466
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	x	x	236	306	x
Czechy <i>Czech Republic</i>	70	81	x	x	776
Słowacja <i>Slovakia</i>	18	13	x	x	.
Dania <i>Denmark</i>	47	35	353	367	352
Finlandia <i>Finland</i>	66	53	359	480	558
Francja <i>France</i>	79	101	257 ^d	199 ^e	208
Hiszpania <i>Spain</i>	125	151	70	80	88
Niemcy <i>Germany</i>	356	347	x	x	305
NRD ^g <i>GDR</i> ^g	x	x	432	517	x
RFN ^g <i>FRG</i> ^g	x	x	307	331	x
Rumunia <i>Romania</i>	65	163	147	181	271
Szwecja <i>Sweden</i>	107	93	477	529	526
Węgry <i>Hungary</i>	34	34	143	242	237
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	103	109	514	449	388
Włochy <i>Italy</i>	76	96	101	94	105

d 1959 r. *e* 1978 r. *g* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

d 1959. *e* 1978. *g* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 462 i 540; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 326 i 328; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 155 i 157; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 181 i 183; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 282 i 283.



Tabl. 8 (42). ZBIORY NIEKTÓRYCH BIBLIOTEK EUROPEJSKICH
COLLECTIONS OF SELECTED EUROPEAN LIBRARIES

Biblioteki <i>Libraries</i>	Miasta <i>Towns</i>	Rok założenia biblioteki <i>Date of estab- lishment of library</i>	1890	1910	1938
			zbiory w tys. tomów <i>collections in thous. volumes</i>		
Biblioteka Jagiellońska	Kraków	1517	205	403	620
Staatsbibliothek zu Berlin	Berlin	1659	875	1 480	2 698
Bibliothèque Royale de Belgique	Bruksela	1837	375	600	900
Göttinger Universitätsbibliothek	Getynga	1735	450 ^a	600	960
Det Kongelige Bibliotek	Kopenhaga	1665	500	750	920
British Museum (British Library)	Londyn	1753	1 600	.	4 450
Biblioteca Nacional de España	Madryt	1822	52	289	295
Bodleian Library	Oxford	1602	550 ^b	800	1 500
Bibliothèque Nationale	Paryż	1518	2 016 ^c	3 500	4 000
Bibliothèque de la Sorbonne	Paryż	1765	142	902	1 000
Biblioteka Publiczna	Petersburg	1814	1 000	1807	6 520
Biblioteca Nazionale Centrale di Roma	Rzym	1875	491	818	1 129
Bibliotheca Apostolica Vaticana	Rzym	1450	220	445	650
Hofbibliothek	Wiedeń	1526	500	1 000	1 313

a-c Ok. 1830 r. zbiory – w tys. tomów – wynosiły: *a* – 300, *b* – 400, *c* – 430.

a-c Around 1830 collections – in thous. volumes: *a* – 300, *b* – 400, *c* – 430.

Na podstawie: P. Gerbod, *Resources and management, w: A History of the University in Europe, t. III: Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Century 1800–1945*, red. W. Rüegg, Cambridge 2004, s. 106.

Tabl. 9 (43). ABONENCI RADIOWI I TELEWIZYJNI
RADIO AND TELEVISION SUBSCRIBERS

A. W 1938 R. — abonenci radiowi
 (stan w końcu roku)
 IN 1938 — radio subscribers
 (end of the year)

Kraje Countries	W tys. In thous.	Na 1 000 ludności Per 1 000 population
Polska Poland	1 016	29
Anglia <i>England</i>	8 878	187
Austria <i>Austria</i>	682	101
Belgia <i>Belgium</i>	1 018	123
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	63	10
Czechosłowacja ^a <i>Czechoslovakia</i> ^a	1 034	73
Dania <i>Denmark</i>	763	201
Finlandia <i>Finland</i>	294	80
Francja <i>France</i>	4 706	115
Hiszpania <i>Spain</i>	281	11
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	154	11
Niemcy <i>Germany</i>	11 503	154
Rumunia <i>Romania</i>	270	14
Szwecja <i>Sweden</i>	1 227	195
Węgry <i>Hungary</i>	419	46
Włochy <i>Italy</i>	996	23

^a 1937 r.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 350; *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 463.



Tabl. 9 (43). ABONENCI RADIOWI I TELEWIZYJNI (dok.)
RADIO AND TELEVISION SUBSCRIBERS (cont.)

B. W LATACH 1960–1997 (stan w końcu roku)
 IN 1960–1997 (end of the year)

Kraje Countries	1960		1980		Odbiorniki w użytkowaniu w 1997 r. Receivers used in 1997	
	abonenci subscribers				radiowe radio	telewizyjne television
	radiowi radio	telewizyjni television	radiowi radio	telewizyjni television		
	na 1 000 ludności per 1 000 population					
Polska Poland	176	14	243	223	522	337
Austria Austria	279	27	317	295	751	525
Bułgaria Bulgaria	181	0,3	243	186	537	394
Czechosłowacja Czecho- slovakia	257	58	307	280	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	803	531
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	581	488
Dania Denmark	332	119	380	362	1 145	594
Finlandia Finland	276	21	837 ^a	322	1 498	622
Francja France	241	41	741 ^a	297	946	595
Hiszpania Spain	90	8	256 ^a	251 ^a	331	409
Niemcy Germany	x	x	x	x	948	567
NRD ^b GDR ^b	383	342	x	x
RFN ^b FRG ^b	287	83	370	337	x	x
Rumunia Romania	109	3	144	167	319	233
Szwecja Sweden	367	156	842 ^a	381	632	519
Węgry Hungary	222	10	499 ^a	258	690	435
Wielka Brytania United Kingdom	211	941 ^a	329	1 443	521
Włochy Italy	162	43	244	237	880	528

a Odbiorniki w użytkowaniu. *b* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Receivers used. *b* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 331 i 332; *Rocznik On the basis: Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 161 i 162; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 183.



Sport

Sport

Tabl. 10 (44). MEDALE ZDOBYTE W IGRZYSKACH OLIMPIJSKICH
MEDALS WON IN THE OLYMPIC GAMES

Kraje Countries	1896–2012 – igrzyska letnie ^a summer games ^a				1924–2014 – igrzyska zimowe ^b winter games ^b			
	ogółem total	złote gold	srebrne silver	brązowe bronze	ogółem total	złote gold	srebrne silver	brązowe bronze
Polska Poland ...	271	64	82	125	20	6	7	7
Austria Austria	86	18	33	35	218	59	78	81
Bulgaria Bulgaria	214	51	85	78	6	1	2	3
Czechosłowacja ^c Cze- choslovakia ^c	143	49	49	45	25	2	8	15
Czechy ^d Czech Repu- blic ^d	43	14	15	14	24	7	9	8
Słowacja ^d Slovakia ^d	24	7	9	8	5	2	2	1
Finlandia Finland	302	101	84	117	161	42	62	57
Francja France	671	202	223	246	109	31	31	47
Hiszpania Spain	130	37	59	34	2	1	–	1
Holandia Netherlands	266	77	85	104	110	37	38	35
Niemcy ^e Germany ^e ...	1 304	411	432	461	377	136	135	106
Norwegia Norway	148	56	49	43	329	118	111	100
Rosja ^d Russia ^d	399	133	122	144	124	49	40	35
Rumunia Romania	301	88	94	119	1	–	–	1
Szwajcaria Switzer- land	185	47	73	65	138	50	40	48

a, b Igrzyska organizowane w 4-letnim cyklu olimpiady (z wyjątkiem lat 1916, 1940 i 1944); letnie i zimowe igrzyska organizowane były w tych samych latach do 1992 r., a po tym roku – aby uzyskać dwuletnią przemienność igrzysk letnich i zimowych – te ostatnie zorganizowano w 1994 r.: *a* – od I igrzysk olimpijskich w Atenach (w 1896 r.) do XXX igrzysk olimpijskich w Londynie (w 2012 r.), *b* – od I igrzysk olimpijskich w Chamonix (w 1924 r.) do XXII igrzysk olimpijskich w Soczi (w 2014 r.). *c* Od igrzysk olimpijskich w 1920 r. do igrzysk w 1992 r.; bez Bohemii. *d* Od igrzysk olimpijskich w 1994 r. *e* Od igrzysk olimpijskich w 1956 r. do igrzysk w 1988 r. dane podano łącznie dla Republiki Federalnej Niemiec (RFN) i Niemieckiej Republiki Demokratycznej (NRD).

a, b Olympic games organised every four years (excluding the years 1916, 1940 i 1944); summer and winter Olympic Games were organised in the same years until 1992, and following that year, in order to achieve a two-year interval between summer and winter games, the latter were organised in 1994: *a* – from the 1st Olympic Games in Athens (1896) to the 30th Olympic Games in London (in 2012), *b* – from the 1st Olympic Games in Chamix (in 1924) to the 22nd Olympic Games in Sochi (in 2014). *c* From the Olympic Games in 1920 to the Olympic Games in 1992; excluding Bohemia. *d* From the Olympic Games in 1994. *e* From the Olympic Games in 1956 to the Olympic Games in 1988 the data provided only for the West Germany and the East Germany.



Tabl. 10 (44). MEDALE ZDOBYTE W IGRZYSKACH OLIMPIJSKICH (dok.)
MEDALS WON IN THE OLYMPIC GAMES (cont.)

Kraje Countries	1896–2012 – igrzyska letnie ^a summer games ^a				1924–2014 – igrzyska zimowe ^b winter games ^b			
	ogółem total	złote gold	srebrne silver	brązowe bronze	ogółem total	złote gold	srebrne silver	brązowe bronze
Szwecja <i>Sweden</i>	483	143	164	176	144	50	40	54
Węgry <i>Hungary</i>	475	167	144	164	6	–	2	4
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	780	236	272	272	26	10	4	12
Włochy <i>Italy</i>	549	198	166	185	114	37	34	43
ZSRR ^f <i>Soviet Union</i> ^f ..	1 122	440	357	325	217	87	63	67

a, b Notki patrz na str. 217. *f* Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich; do danych reprezentacji ZSRR, która uczestniczyła w igrzyskach olimpijskich od 1952 r. do 1988 r., włączono medale zdobyte w 1992 r. przez Wspólnotę Niepodległych Państw (WNP), którą reprezentowali sportowcy większości byłych republik radzieckich.

Uwaga. Polska reprezentacja uczestniczy w letnich igrzyskach olimpijskich od igrzysk VIII Olimpiady, które odbyły się w Paryżu w 1924 r. (z wyjątkiem igrzysk XXIII Olimpiady zorganizowanych w 1984 r. w Los Angeles). Wśród krajów europejskich w klasyfikacji medalowej letnich igrzysk olimpijskich polscy sportowcy zajęli najwyższe – 4 miejsce w Monachium w 1972 r. (łącznie 21 medali, w tym 7 złotych) oraz w Montrealu w 1976 r. (26 medali, w tym 7 złotych). Polscy sportowcy dyscyplin zimowych startowali we wszystkich zimowych igrzyskach olimpijskich.

a, b See footnotes on page 217. *f* The data of the Soviet Union representation which participated in the Olympic Games from 1952 to 1988, include medals won in 1992 by the Commonwealth of Independent States, represented by sportsmen from most former republics of the Soviet Union.

Note. The Polish representation has participated in the summer Olympic Games since the 8th tournament, held in Paris in 1924 (except for the 23rd Olympic Games which took place in 1984 in Los Angeles). Among European countries, in the medal classification of the summer Olympic Games Polish competitors got the highest, 4th position in Munich in 1972 (a total of 21 medals, of which 7 gold) and in Montreal in 1976 (26 medals, of which 7 gold). Polish winter Olympians participated in all winter Olympic Games.

Na podstawie: www.olympic.org; obliczenia własne.

On the basis:





ROLNICTWO
AGRICULTURE



Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW
STRUCTURE OF LAND USE

A. W XVI I XVIII W.
 IN THE 16th AND 18th CENTURY

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna Total area	Grunty orne Arable land	Łąki i lasy Meadows and forests	Inne grunty i nieużytki Other land and wasteland
Polska Poland koniec XVIII w. end of the 18th century	100	30	45	25
Anglia i Walia <i>England and Wales</i> 1698	100	26	44	30
Francja <i>France</i> 1600	100	22	51	27
Włochy <i>Italy</i> 1600	100	26	48	26

Na podstawie:
 On the basis:

B. Baranowski, *Przemiany środowiska geograficznego Polski*, w: *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, red. W. Hensel i J. Pazdur, t. IV: *Od połowy XVII do końca XVIII wieku*, red. Z. Kamieńska, B. Baranowski, Wrocław 1978, s. 16;
 P. Malanima, *The energy basis for early modern growth, 1650–1820*, w: *Early Modern Capitalism. Economic and social change in Europe, 1400–1800*, red. M. Prak, London-New York 2005, s. 60.

Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW (cd.)
STRUCTURE OF LAND USE (cont.)

B. W LATACH 1859–1913
 IN 1859–1913

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna Total area	Grunty orne Arable land	Łąki i pastwiska Meadows and pastures			Lasy Forests	Inne grunty i nie- użytki Other land and waste- land
			ogółem total	łąki mea- dows	pas- twiska pastures		
Ziemie polskie ok. around 1860	100,0	48,2	16,0	8,9	7,1	22,5	13,3
Polish land ok. around 1910	100,0	54,7	15,9	8,8	7,1	21,1	8,3
Królestwo Polskie ^a 1859	100,0	46,3	13,0	8,1	4,9	20,1	20,6
Kingdom of Poland ^a 1909	100,0	55,4	14,8	8,0	6,8	18,2	11,6
Galicja ok. around 1860	100,0	45,8	21,2	11,4	9,8	27,0	6,0
Galicja 1913	100,0	48,5	20,9	11,1	9,8	25,7	4,9
zabór pruski 1864	100,0	56,4	15,8	7,6	8,2	21,7	6,1
Prussian Partition 1913	100,0	60,1	10,9	7,0	3,9	21,3	7,7
Litwa, Białoruś i Ruś 1881	100,0	38,2	18,2	.	.	29,4	14,1
Lithuania, Belarus and Rus							
Litwa i Białoruś 1881	100,0	31,1	18,9	.	.	32,7	17,3
Lithuania and Belarus							
Ruś 1881	100,0	50,5	17,1	.	.	23,9	8,5
Rus							
Rosja – część europejska ^b 1881	100,0	26,2	15,9	.	.	38,8	19,1
Russia – the European part ^b							

^a W 1839 r. grunty orne stanowiły 34,3%, a lasy – 27,9% ogólnej powierzchni. ^b Dotyczy 50 guberni (bez Królestwa Polskiego i Finlandii).

^a In 1839, arable land constituted 34,3% and forests – 27,9% of total area. ^b Concerns 50 governorates/provinces (excluding Kingdom of Poland and Finland).

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 198 i 199; A. Krzyżanowski,
 On the basis: K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 106.

Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW (cd.)
STRUCTURE OF LAND USE (cont.)

C. W 1911 R.
 IN 1911

Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna Total area	Grunty orne, łąki i pastwiska Arable land, meadows and pas- tures	Lasy Forests	Inne grunty Other land
Austria <i>Austria</i>	100	58 ^a	33	9
Belgia <i>Belgium</i>	100	72 ^b	20	8
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	100	34	29	37
Dania <i>Denmark</i>	100	76	8	16
Francja <i>France</i>	100	70	19	11
Hiszpania <i>Spain</i>	100	55	10	35
Niderlandy <i>Netherlands</i>	100	67	8	25
Niemcy <i>Germany</i>	100	65 ^c	26	9
Norwegia <i>Norway</i>	100	3	21	76
Rosja — część europejska <i>Russia — the European part</i>	100	40	39	21
Rumunia <i>Romania</i>	100	59	18	23
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	100	56	22	22
Szwecja <i>Sweden</i>	100	12	53	35
Wielka Brytania <i>United King- dom</i>	100	94	.	.
Włochy <i>Italy</i>	100	76 ^d	16	8

a–d Grunty orne: *a* — w 1913 r. — 35%, *b* — w 1910 r. — 52%, *c* — w 1913 r. — 49%,
d — w 1910 r. — 52%.

a–d Arable land: *a* — in 1913 — 35%, *b* — in 1910 — 52%, *c* — in 1913 — 49%,
d — in 1910 — 52%.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 198
 On the basis: i 199; E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski, Tablice Statystyczne*,
 Kraków 1917, s. 40; I. Weinfeld, *Rocznik Polski*, wyd. 2, Warszawa-
 -Lwów 1922, s. 63.

Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW (cd.)
STRUCTURE OF LAND USE (cont.)

D. W LATACH 1931–2008
 IN 1931–2008

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna ^a Total area ^a	W tym Of which			
		użytki rolne agricultural land			lasy forests
		ogółem total	grunty orne arable land	łąki i pastwis- ka meadows and pastures	
Polska 1931	100,0	67,5	49,0	18,5^b	22,0
Poland 1960	100,0	65,5	52,0	13,5	24,5
..... 1990	100,0	59,9	46,9	13,0	28,0^c
..... 2008	100,0	53,2	38,7	14,5	29,7^{cd}
Austria 1936	100,0	50,3	23,5	26,8	37,4
Austria 1959	100,0	48,3	20,9	27,4	37,5
..... 1990	100,0	41,7	17,9	23,8	38,1
..... 2008	100,0	39,3	16,7	22,6	48,6 ^d
Belgia ^e 1936	100,0	58,0	34,8	23,2	.
Belgium ^e 1959	100,0	56,8	31,6	25,2	19,4
..... 1990	100,0	45,4	24,2	21,2	21,2
..... 2008	100,0	45,2	27,9	17,3	23,3 ^d
Bułgaria 1936	100,0	.	35,0	.	.
Bulgaria 1960	100,0	51,1	41,7	9,4	32,8
..... 2008	100,0	47,1	28,2	18,9	35,4 ^d
Czechosłowacja 1960	100,0	57,3	42,4	14,9	34,2
Czechoslovakia 1990	100,0	52,7	40,1	12,6	35,9
Czechy 2008	100,0	55,0	39,2	15,8	34,4 ^d
Czech Republic					
Słowacja 2008	100,0	40,1	28,7	11,4	39,4 ^d
Slovakia					
Dania 1936	100,0	71,7	61,8	9,9	.
Denmark 1959	100,0	73,0	64,5	8,5	10,2
..... 1990	100,0	64,7	60,2	4,5	11,5
..... 2008	100,0	62,8	56,6	6,2	13,7 ^d
Finlandia 1959	100,0	8,6	7,8	0,8	64,9
Finland 1990	100,0	7,6	7,4	0,2	68,6
..... 2008	100,0	7,5	7,4	0,1	76,7 ^d

^a W latach 1988–2008 bez wód śródlądowych. ^b, ^c Łącznie z: ^b – sadami i ogrodami (1,5%), ^c – gruntami związanymi z gospodarką leśną. ^d 2010 r. ^e W 1990 r. łącznie z Luksemburgiem.

^a In 1988–2008 excluding inland waters. ^b, ^c Including: ^b – orchards and gardens (1,5%), ^c – land connected with silviculture. ^d 2010. ^e In 1990 including Luxembourg.

Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW (cd.)
STRUCTURE OF LAND USE (cont.)

D. W LATACH 1931–2008 (cd.)
 IN 1931–2008 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna ^a Total area ^a	W tym Of which				lasy forests
		użytki rolne agricultural land				
		ogółem total	grunty orne arable land	łąki i pastwis- ka meadows and pas- tures		
Francja <i>France</i>	1936 1959 1990 2008	100,0 100,0 100,0 100,0	59,2 62,8 55,5 53,7	38,3 39,0 34,8 33,3	20,9 23,8 20,7 20,4	19,5 21,0 26,8 27,8 ^b
Hiszpania <i>Spain</i>	1936 1959 1990 2008	100,0 100,0 100,0 100,0	. 44,1 60,5 57,4	31,2 41,5 40,7 25,6	. 2,6 19,8 31,8	. 47,6 ^c 30,9 35,9 ^b
Holandia <i>Netherlands</i>	1936 1959 2008	100,0 100,0 100,0	68,8 71,2 56,7	29,6 31,9 31,6	39,2 39,3 25,1	7,4 8,3 10,8 ^b
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	1936 1959 1990	100,0 100,0 100,0	55,3 58,5 55,1	30,1 32,5 30,1	25,2 26,0 25,0	31,2 34,5 36,6
Litwa <i>Lithuania</i>	1936 2008	100,0 100,0	69,3 43,0	48,8 29,7	20,5 13,3	18,9 35,7 ^b
Łotwa <i>Latvia</i>	1936	100,0	57,4	32,2	25,2	26,6
Niemcy <i>Germany</i>	1936 2008	100,0 100,0	59,4 48,6	41,2 34,2	18,2 14,4	27,4 31,0 ^b
NRD ^d <i>GDR^d</i>	1959 1988	100,0 100,0	59,4 57,1	46,5 45,4	13,1 11,7	27,4 27,5
RFN ^d <i>FRG^d</i>	1959 1988	100,0 100,0	57,8 47,9	34,8 30,2	23,0 17,7	28,6 29,6
Rumunia <i>Romania</i>	1936 1959 1990 2008	100,0 100,0 100,0 100,0	60,3 61,2 62,2 58,9	47,2 43,5 42,1 37,9	13,1 17,7 20,1 21,0	21,9 27,0 26,9 29,3 ^b

a W latach 1988–2008 bez wód śródlądowych. b 2010 r. c 1958 r.; łącznie z powierzchnią użytkowaną jako pastwiska (37,9%). d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In 1988–2008 excluding inland waters. b 2010. c 1958; including area used as pastures (37,9%). d Respectively: East Germany and West Germany.

Tabl. 1 (45). STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW (dok.)
STRUCTURE OF LAND USE (cont.)

D. W LATACH 1931–2008 (dok.)
 IN 1931–2008 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Powierz- chnia ogólna ^a Total area ^a	W tym Of which				lasy forests
		użytki rolne agricultural land			łąki i pastwis- ka meadows and pas- tures	
		ogółem total	grunty orne arable land			
Szwecja 1959	100,0	9,7	8,1	1,6	50,0	
<i>Sweden</i>						
	1990	100,0	7,5	6,2	1,3	62,0
	2008	100,0	7,6	6,4	1,2	76,1 ^b
Węgry 1936	100,0	77,9	60,4	17,5	11,8	
<i>Hungary</i>						
	1959	100,0	77,2	61,8	15,4	14,0
	1990	100,0	69,6	57,0	12,6	18,3
	2008	100,0	64,8	51,0	13,8	21,8 ^b
Wielka Brytania ^c ... 1936	100,0	80,7	23,7	57,0	.	
<i>United Kingdom^c</i>						
	1959	100,0	81,6	29,5	52,1	6,9
	1990	100,0	72,8	27,0	45,8	9,8
	2008	100,0	72,9	24,8	48,1	11,9 ^b
Włochy 1936	100,0	60,5	41,7	18,8	17,9	
<i>Italy</i>						
	1959	100,0	69,6	52,6	17,0	19,3
	1990	100,0	56,2	40,2	16,0	22,2
	2008	100,0	47,2	24,2	23,0	37,0 ^b

a W latach 1988–2008 bez wód śródlądowych. *b* 2010 r. *c* W 1936 r. Anglia i Walia.

Uwaga. W przypadku lasów udział – w % – obliczono w powierzchni ogólnej kraju.

a In 1988–2008 excluding inland waters. *b* 2010. *c* In 1936 England and Wales.

Note. Share of forests – in % – is calculated in total area of the country.

Na podstawie: *Europe in figures – Eurostat Yearbook 2011*, Eurostat 2011, s. 387;
 On the basis: *Forestry in the EU and the world. A statistical portrait*, Eurostat 2011, s. 13; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 73; *Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961, s. 494; *Rocznik Statystyczny 1993*, Warszawa 1993, s. 537; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2001*, Warszawa 2001, s. 10; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 341, 342 i 368; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 37, 223 i 224; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 82, 83, 315 i 316; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 381; obliczenia własne.

Tabl. 2 (46). REFORMA ROLNA W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ
AGRICULTURAL REFORM IN CENTRAL EUROPEAN COUNTRIES

A. W LATACH 1919–1939^a
 IN 1919–1939^a

Kraje Countries	Grunty Lands				Liczba gospodarstw nadzielonych parcelowaną ziemią w tys. Number of farms apportioned of parceled land in thous.	Grunty rozparcelowane na 1 gospodarstwo nadzielone w ha Parceled lands per farm apportioned in ha
	wywłaszczone <i>expropriated</i>	rozparcelowane <i>parceled</i>	wywłaszczone <i>expropriated</i>	rozparcelowane <i>parceled</i>		
	w tys. ha in thous. ha		w % ogólnej powierzchni gruntów rolnych in % of total agricultural land area			
Polska^b Poland^b	2 654,8	2 654,8	7,0	7,0	694,4	3,8
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	4 068,6	1 292,0	28,9	12,5	642,5	2,0
Estonia <i>Estonia</i>	2 346,5	1 204,5	54,3	27,9	83,5	14,4
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	2 480,0	.	10,0	.	.
Litwa <i>Lithuania</i>	720,3	.	16,9	65,1	11,1
Łotwa <i>Latvia</i>	1 700,0	.	27,5	144,7	11,7
Rumunia <i>Romania</i>	6 008,1	3 629,8	20,4	12,3	1 369,0	2,6
Węgry <i>Hungary</i>	727,1	.	8,5	425,1	1,7

a Dane przybliżone. b Parcelacja przeprowadzona w latach 1919–1938.

a Approximate data. b Parcelling out of land conducted in years 1919–1938.

Na podstawie: W. Roszkowski, *Land Reforms in East Central Europe after World War I*, w: *Eastern Europe and Latin America in the 20th Century. International Conference organized by the East European a Research Group and Estudios Latinoamericanos*, Pułtusk, 1990, s. 227 i 239.

Tabl. 2 (46). REFORMA ROLNA W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ (dok.)
 AGRICULTURAL REFORM IN CENTRAL EUROPEAN COUNTRIES (cont.)

B. W LATACH 1944–1948
 IN 1944–1948

Kraje Countries	Użytki rolne ogółem w tys. ha Total agricultural land in thous. ha	Grunty rozparcelowane Parceled lands			Liczba gospodarstw nadzielonych parcelowaną ziemią w tys. Number of farms apportioned of parceled land in thous.	Grunty rozparcelo- wane na 1 gospodarstwo nadzielone w ha Parceled lands per farm appor- tioned in ha
		ogółem w tys. ha total in thous. ha	w % ogólnej powierzchni kraj in % of total area of the country	w % ogólnej powierzchni użytków rolnych in % of total agricultural land area		
Polska^a Poland^a	20 403	6 070,1	19,4	29,8	1 068,4	5,7
Albania Albania	1 247	172,0	5,9	13,8	70,2	2,5
Bułgaria Bulgaria	5 629	137,0	1,2	2,4	128,8	1,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	7 336	1 290,5	10,1	17,6	303,4	4,0
Jugosławia Yugosla- via	14 967	797,0	3,1	5,3	316,4	2,5
NRD ^b GDR ^b	6 430	2 190,0	20,3	34,1	559,1	3,9
Rumunia Romania	14 546	1 111,0	4,7	7,6	918,9	1,2
Węgry Hungary	7 187	1 875,3	20,1	26,1	642,1	3,0

a Parcelacja przeprowadzona w latach 1945–1949. *b* Niemiecka Republika Demokratyczna.

a Parcelling out of land conducted in years 1945–1949. *b* East Germany.

Na podstawie: *Reformy agrarne w socjalistycznych państwach Europy (1944–1948). Zbiór dokumentów i mate-
 rialów*, red. W. Góra, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1987, s. 32 i 33.

**Tabl. 3 (47). UŻYTKI ROLNE GOSPODARSTW PAŃSTWOWYCH
I SPÓŁDZIELNI PRODUKCYJNYCH W ROLNICTWIE
W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWEJ**
*AGRICULTURAL LAND OF STATE AND COLLECTIVE FARMS
IN AGRICULTURE IN CENTRAL EUROPEAN COUNTRIES*

Kraje Countries	1960	1988		
	ogółem total	gospo- darstwa pań- stwowe state farms	spółdziel- nie produk- cyjne collective farms	
	w % ogólnej powierzchni użytków rolnych in % of total agricultural land area			
Polska Poland	13,1	22,8	18,8	4,0
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	91,0	89,9	.	.
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	88,0	93,9	30,3	63,6
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	14,0	15,7 ^a	.	.
NRD ^b <i>GDR</i> ^b	92,4	90,2	7,7	82,5
Rumunia <i>Romania</i>	94,2 ^c	90,5 ^d	.	.
Węgry <i>Hungary</i>	95,5 ^e	85,8	14,9	70,9
ZSRR ^f <i>Soviet Union</i>	99,0	98,2	67,9	30,3

a 1985 r. b Niemiecka Republika Demokratyczna. c 1962 r. d 1987 r. e 1961 r. f Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Uwaga. W ZSRR w latach 30. XX w., a w krajach Europy Środkowej w okresie po II wojnie światowej przeprowadzono tzw. uspołecznienie rolnictwa polegające na przymusowym łączeniu prywatnych gospodarstw rolnych w spółdzielnie produkcyjne (kolektywizacja) oraz zakładaniu państwowych gospodarstw rolnych na bazie gruntów pochodzących z wywłaszczeń (likwidacja prywatnych gospodarstw o powierzchni przekraczającej 50 lub 100 ha) oraz gruntów należących przed 1938 r. do państwa i publicznych związków prawnych. Proces uspołecznienia rolnictwa najmniejsze rozmiary przyjął w Polsce i Jugosławii.

a 1985. b East Germany. c 1962. d 1987. e 1961.

Note. In the 1930s in the Soviet Union and after World War II in Central European countries, the so-called nationalisation of agriculture was carried out, consisting of obligatory merging of individual agricultural holdings to form production co-operatives (collective farming) and establishing state agricultural holdings on the land obtained through expropriation (liquidation of individual holdings with an area exceeding 50 or 100 ha) and land belonging to the state and public legal associations before 1938. The scale of the agricultural nationalisation process was the lowest in Poland and Yugoslavia.

Na podstawie: *Historia gospodarcza Czechosłowacji*, red. V. Prucha, Warszawa 1979, s. 409; Z. Smoleński, *Ewolucja uspołecznionego rolnictwa krajów socjalistycznych*, Warszawa 1976, s. 26 i 28; *Statisticzeskij Jeżegodnik Stran-Czenow SEW*, Moskwa 1989, s. 194; *Yugoslavia 1945–1985. Statistical Review*, Beograd 1986, s. 95.



**Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH
FARMS BY AREA GROUPS**

A. W XVI W. – gospodarstwa chłopskie
IN THE 16th CENTURY – peasant farms

Gospodarstwa według grup obszarowych ^a <i>Farms by area groups^a</i>	Polska <i>Poland</i>			Anglia w XVI w. <i>England in the 16th century</i>		Francja ^b ok. 1550 r. <i>France^b around 1550</i>	
	1510		1534	1582	<i>freehol- ders^c</i>		<i>customary tenants^d</i>
	starostwo starosty socha- czewskie ^e	Żuławy Malbor- skie	klucze <i>demesne</i> niesułkowski i wolborski ^f				

W liczbach bezwzględnych *In absolute numbers*

OGÓŁEM <i>TOTAL ...</i>	472	875	804	1 026	388 ^g	1 665 ^h	2 584
-------------------------	-----	-----	-----	-------	------------------	--------------------	-------

W odsetkach *In percent*

OGÓŁEM <i>TOTAL ...</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0 ⁱ	100,0 ^k	100,0
Do 5 ha <i>Up to</i>	7,4	—	1,1	8,5	56,2 ^g	46,1 ^h	94,1 ^l
5–10	72,5	0,5	56,6	76,6	10,0	14,2	3,2
10–25	18,6	17,6	41,3	14,7	5,9	19,4	2,0
25–50	1,5	66,7	1,0	0,2	5,4	15,2	0,4
50 ha i więcej <i>and more</i>	—	15,2 ^m	—	—	2,1	1,8	0,3

a W przypadku Anglii odpowiednio: do 4 ha; 4–8; 8–16; 16–40; 40 ha i więcej. *b* Region Île-de-France – środkowa część Basenu Paryskiego. *c* Wolni chłopci – właściciele ziemscy. *d* Chłopi posiadający ziemię na określonych umowach. *e* 11 wsi w dobrach królewskich. *f* 2 duże klucze w dobrach biskupstwa włocławskiego. *g, h* Łącznie z gospodarstwami *cottagers* (grupa ubogich chłopów, pośrednia między polskimi zagrodnikami a chałupnikami, mieszcząca się w grupie obszarowej do 4 ha): *g* – 18,0%, *h* – 10,0%. *i, k* W tym gospodarstwa nieokreślone, nieuwzględnione w dalszym podziale: *i* – 20,4%, *k* – 3,3%. *l, m* W tym gospodarstwa o powierzchni: *l* – do 1 ha – 78,6%, *m* – 100 ha i więcej – 1,3%.

Uwaga. W Anglii strukturę gospodarstw *freeholders* (patrz notka *c*) obliczono na podstawie 22 majątków ziemskich, a *customary tenants* (patrz notka *d*) – 52.

a For England respectively: up to 4 ha; 4–8; 8–16; 16–40; 40 ha and more. *b* The Île-de-France region – the middle part of the Paris Basin. *c* Free peasants – land owners. *d* Peasants owning land based on specific agreements. *e* 11 villages constituting royal property. *f* 2 large demesnes constituting the property of the bishop of Włocławek. *g, h* Including *cottagers* (a group of poor peasants intermediate between Polish smallholders and villeins, placed in the area group up to 4 ha): *g* – 18,0%, *h* – 10,0%. *i, k* Including unspecified farms not taken into account in further breakdown: *i* – 20,4%, *k* – 3,3%. *l, m* Including farms with an area of: *l* – up to 1 ha – 78,6%, *m* – 100 ha and more – 1,3%.

Note. In England the structure of *freeholder* farms (see note *c*) was calculated on the basis of 22 land properties, and *customary tenant* farms (see note *d*) based on 52 land properties.

W XVI w. na większości centralnych ziem Polski przeważały gospodarstwa chłopskie liczące od 5 do 10 ha. Natomiast inaczej było na Pomorzu Gdańskim, gdzie dominowały duże gospodarstwa zamożnych chłopów (gburów) o powierzchni od 25 do 50 ha.

In the 16th century in most central parts of Poland peasant farms with an area from 5 to 10 ha prevailed. The situation was different in Gdańsk Pomerania, where large farms owned by rich peasants (gburs) with an area from 25 to 50 ha were dominant.

Na podstawie: J. Jacquart, *La crise rurale en Île-de-France 1550–1670*, Paris 1974, s. 118;
 On the basis: A. Maczak, *Gospodarstwo chłopskie na Żuławach Malborskich w początkach XVII wieku*, Warszawa 1962, s. 275; J. Topolski, *Narodziny kapitalizmu w Europie XIV–XVII wieku*, wyd. 2, Warszawa 1987, s. 108; A. Wawrzyńczyk, *Gospodarstwo chłopskie w dobrach królewskich na Mazowszu w XVI i na początku XVII w.*, Warszawa 1962, s. 24; L. Żytkowicz, *Studia nad gospodarstwem wiejskim w dobrach kościelnych w XVI w.*, Tablice, Warszawa 1962, s. 10 i 11.

**Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
 WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (cd.)
 FARMS BY AREA GROUPS (cont.)**

B. W LATACH 1855–1910
 IN 1855–1910

Lata Years Gospodarstwa według grup obszarowych <i>Farms by area groups</i>	Liczba gospodarstw <i>Number of farms</i>	Powierzchnia gospodarstw <i>Area of farms</i>
	w odsetkach	<i>in percent</i>
Galicja Galicia		
OGÓŁEM TOTAL	1902	100,0
Do <i>Up to</i> 5 ha	81,5	28,4
5–10	13,6	16,1
10–20	3,5	8,2
20–50	0,7	4,0
50 ha i więcej <i>and more</i>	0,7	43,3
Królestwo Polskie^a Kingdom of Poland^a		
OGÓŁEM TOTAL	1877	100,0
	1904	100,0
Do <i>Up to</i> 5,6 ha	1877	39,0
	1904	57,6
5,6–11,2	1877	37,5
	1904	27,4
11,2–22,4	1877	19,7
	1904	11,2
22,4–56	1877	2,6
	1904	3,0
56 ha i więcej <i>and more</i>	1877	1,2
	1904	0,9

^a Gospodarstwa na wsi; powierzchnia gospodarstw przeliczona z mórg.

^a Farms in rural areas; area of farms converted from acres.



Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (cd.)
FARMS BY AREA GROUPS (cont.)
 B. W LATACH 1855–1910 (cd.)
 IN 1855–1910 (cont.)

Lata Years Gospodarstwa według grup obszarowych Farms by area groups	Liczba gospodarstw Number of farms	Powierzchnia gospodarstw Area of farms
	w odsetkach	in percent

Wielkie Księstwo Poznańskie
Grand Duchy of Posen

OGÓŁEM TOTAL 1907	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	67,7	6,8
5–10	12,4	8,3
10–20	12,5	17,4
20–50	5,5	15,8
50 ha i więcej and more	1,9	51,7

Bulgaria Bulgaria

OGÓŁEM TOTAL 1908	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	62,8	23,8
5–10	23,1	29,4
10–20	11,0	26,6
20–100	3,0	16,4
Powyżej Above 100 ha	0,1	3,8

Francja France

OGÓŁEM TOTAL 1882	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	71,1	13,5
5–10	13,6	11,6
10–20	7,6	13,1
20–40	5,2	16,9
40 ha i więcej and more.....	2,5	44,9

Irlandia Ireland

OGÓŁEM TOTAL 1855	100,0	.
1910	100,0	.
0,4–6,1 ha 1855	45,0	.
..... 1910	40,7	.
6,1–12,2 1855	24,2	.
..... 1910	25,6	.
12,2–20,2 1855	10,7	.
..... 1910	12,0	.
20,2–40,5 1855	13,3	.
..... 1910	14,5	.
Powyżej Above 40,5 ha 1855	6,8	.
..... 1910	7,2	.

**Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (cd.)
FARMS BY AREA GROUPS (cont.)**

B. W LATACH 1855–1910 (dok.)
IN 1855–1910 (cont.)

Lata Years Gospodarstwa według grup obszarowych Farms by area groups	Liczba gospodarstw Number of farms	Powierzchnia gospodarstw Area of farms
	w odsetkach	in percent
Prusy Prussia		
OGÓŁEM TOTAL 1882	100,0	.
Do Up to 5 ha	11,2	.
5– 20	21,3	.
20–100	28,7	.
100 ha i więcej and more	38,8	.
Rumunia Romania		
OGÓŁEM TOTAL 1907	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	77,7	25,6
5–100	21,6	25,5
Powyżej Above 100 ha	0,6	48,8
Serbia Serbia		
OGÓŁEM TOTAL 1905	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	64,9	29,2
5– 10	23,7	31,0
10– 20	8,9	22,3
20–100	2,3	13,8
Powyżej Above 100 ha	0,1	3,8
Węgry Hungary		
OGÓŁEM TOTAL 1895	100,0	100,0
Do Up to 5 ha	53,6	5,8
5–100	45,4	46,5
Powyżej Above 100 ha	1,0	47,7

Na podstawie: Th. David, *Nationalisme économique et industrialisation. L'expérience des pays de l'Est (1789–1939)*, Genève 2009, s. 139 i 141; *Farming Since the Famine – Irish Farming Statistics 1847–1999*, Dublin 1997; *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 208; J. Łukasiewicz, *O strukturze agrarnej Królestwa Polskiego po uwłaszczeniu*, w: „Przegląd Historyczny”, t. LXII, z. 2, Warszawa 1971, s. 313; *Preussische Statistik*, t. LXXVI, cz. 3, Berlin 1884, s. 2–48; *Reports of the Bureau of Statistics of the Department of Agriculture*, z. 56, United States of America 1889, s. 478.

Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (cd.)
FARMS BY AREA GROUPS (cont.)

C. W LATACH 1921–1961
 IN 1921–1961

Lata Years Kraje Countries	Gospodarstwa – w odsetkach – o powierzchni ogólnej w ha Farms – in percent – with total area in ha					
	do 5 up to	5–10	10–20	20–100	powyżej 100 above	
W latach 1921–1938 In 1921–1938						
Liczba gospodarstw Number of farms						
Polska Poland	1921	61,8	24,7	10,3	2,7	0,4
	1938	64,2	23,8	9,5	2,2	0,3
Finlandia Finland	1929	54,6	21,8	23,3		0,3
Holandia Netherlands	1930	66,8	14,9	11,1	7,1	0,1
Litwa Lithuania	1930	24,2	25,4	30,1	19,8	0,5
Niemcy Germany	1933	53,5	20,2	14,7	10,5	1,1
Szwecja Sweden	1932	55,4	22,4	13,9	7,7	0,6
Powierzchnia ogólna ^a gospodarstw Total area ^a of farms						
Polska Poland	1921	17,0	21,0	16,7	9,9	35,4
	1938	20,6	23,9	18,2	9,7	27,6
Finlandia Finland	1929	14,3	19,2	60,4		6,1
Holandia Netherlands	1930	14,7	18,0	26,4	39,4	1,5
Litwa Lithuania	1930	3,8	13,5	29,9	46,5	6,3
Niemcy Germany	1933	8,6	10,5	15,1	27,9	37,9
Szwecja Sweden	1932	15,3	19,2	22,9	32,0	10,6
W latach 1955–1961 In 1955–1961						
Liczba gospodarstw Number of farms						
Polska^b Poland^b	1960	63,2^c	26,1	9,7	1,0^d	–
Belgia Belgium	1959	47,7	26,9	18,0	7,2	0,2
Francja France	1955	30,4 ^e	22,3	25,1	21,2	1,0
Holandia Netherlands	1959	38,1 ^f	27,0	23,4	11,4	0,1
RFN ^g FRG ^g	1960	44,5 ^h	24,8	20,7	9,8	0,2
Włochy Italy	1961	64,7	19,5	10,0	5,1	0,7

a, b Dane dotyczą: *a* – w przypadku Finlandii w 1929 r. i Szwecji w 1932 r. – gruntów ornych, w przypadku Francji w 1955 r. i Holandii w 1959 r. – użytków rolnych, *b* – gospodarstw indywidualnych, łącznie z indywidualnymi działkami rolnymi. *c–f, h* Gospodarstwa o powierzchni: *c* – od 0,1 ha powierzchni ogólnej, *d* – 20 ha i więcej powierzchni ogólnej, *e* – od 1 ha użytków rolnych oraz od 0,2 ha pod kulturami specjalnymi, *f* – od 1 ha użytków rolnych oraz bez limitu powierzchni w przypadku handlowych sadów owocowych, *h* – 0,5 ha powierzchni ogólnej. *g* Republika Federalna Niemiec.

a, b Data concern: *a* – for Finland in 1929 and Sweden in 1932 – arable land, for France in 1955 and Netherlands in 1959 – agricultural land, *b* – private farms, including private agricultural plots. *c–f, h* Farms area: *c* – from 0,1 ha of total area, *d* – 20 ha and more of total area, *e* – from 1 ha of agricultural land and from 0,2 ha under special cultivation, *f* – from 1 ha of agricultural land and without limits in the area in the case of commercial fruit orchards, *h* – from 0,5 ha of total area. *g* – West Germany.

**Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (cd.)
FARMS BY AREA GROUPS (cont.)**

C. W LATACH 1921–1961 (dok.)
IN 1921–1961 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Gospodarstwa – w odsetkach – o powierzchni ogólnej w ha Farms – in percent – with total area in ha				
	do 5 up to	5–10	10–20	20–100	powyżej 100 above

W latach 1955–1961 (dok.) In 1955–1961 (cont.)

Powierzchnia ogólna^a gospodarstw Total area^a of farms

Polska^b Poland^b 1960	28,0^c	39,5	26,8	5,7^d	–
Belgia Belgium 1959	15,5	23,0	29,9	29,1	2,5
Francja France 1955	5,3 ^e	10,8	23,5	50,3	10,1
Holandia Netherlands 1959	9,8 ^f	20,0	32,8	35,8	1,6
RFN ^g FRG ^g 1960	12,5 ^h	19,2	30,9	33,9	3,5
Włochy Italy 1961	18,2	15,4	15,5	21,0	29,9

a, b Dane dotyczą: *a* – w przypadku Finlandii w 1929 r. i Szwecji w 1932 r. – gruntów ornych, w przypadku Francji w 1955 r. i Holandii w 1959 r. – użytków rolnych, *b* – gospodarstw indywidualnych, łącznie z indywidualnymi działkami rolnymi. *c–f, h* Gospodarstwa o powierzchni: *c* – od 0,1 ha powierzchni ogólnej, *d* – 20 ha i więcej powierzchni ogólnej, *e* – od 1 ha użytków rolnych oraz od 0,2 ha pod kulturami specjalnymi, *f* – od 1 ha użytków rolnych oraz bez limitu powierzchni w przypadku handlowych sadów owocowych, *h* – od 0,5 ha powierzchni ogólnej. *g* Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Dane dla Polski w latach 1921 i 1938 z wyłączeniem gospodarstw i gruntów będących we władaniu związków publicznych.

a, b Data concern: *a* – for Finland in 1929 and Sweden in 1932 – arable land, for France in 1955 and Netherlands in 1959 – agricultural land, *b* – private farms, including private agricultural plots. *c–f, h* Farms area: *c* – from 0,1 ha of total area, *d* – 20 ha and more of total area, *e* – from 1 ha of agricultural land and from 0,2 ha under special cultivation, *f* – from 1 ha of agricultural land and without limits in the area in the case of commercial fruit orchards, *h* – from 0,5 ha of total area. *g* West Germany.

Note. Data for Poland in 1921 and 1938 excluding farms and land owned by public associations.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 378; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 69; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 380.



**Tabl. 4 (48). GOSPODARSTWA ROLNE
WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH (dok.)
FARMS BY AREA GROUPS (cont.)**

D. W 2010 R.^a
IN 2010^a

Kraje Countries	Gospodarstwa – w odsetkach – o powierzchni użytków rolnych w ha Farms – in percent – with agricultural land area in ha				
	do 5 up to	5–10	10–50	50–100	100 i więcej and more
	Liczba gospodarstw		Number of farms		
Polska Poland	55,2	22,3	20,8	1,1	0,6
Belgia Belgium	22,6	12,1	44,3	15,9	5,4
Bułgaria Bulgaria	91,4	2,9	3,5	0,8	1,4
Czechy Czech Republic	15,3	18,3	36,2	10,5	19,2
Dania Denmark	4,9	19,5	41,5	14,4	19,8
Francja France	27,0	9,0	26,9	19,0	18,1
Hiszpania ^b Spain ^b	53,1	14,3	22,1	5,3	5,2
Holandia Netherlands	29,2	13,9	41,7	12,5	2,8
Niemcy Germany	9,2	15,8	46,5	15,3	11,2
Rumunia Romania	93,1	4,7	1,6	0,2	0,4
Węgry Hungary	87,0	4,6	6,0	1,1	1,3
Wielka Brytania United Kingdom	15,9	13,3	35,1	16,3	19,4
Włochy Italy	73,2	11,3	12,7	1,8	1,0
	Powierzchnia użytków rolnych		Agricultural land area		
Polska Poland	15,8	16,1	38,3	7,5	22,3
Belgia Belgium	1,4	2,8	36,8	34,4	24,6
Bułgaria Bulgaria	6,5	2,0	7,7	5,6	78,2
Czechy Czech Republic	0,2	0,8	5,6	4,9	88,5
Dania Denmark	0,1	2,2	15,5	16,1	66,1
Francja France	1,0	1,2	13,7	26,0	58,0
Hiszpania ^b Spain ^b	4,4	4,2	20,8	15,5	55,1
Holandia Netherlands	2,4	4,0	42,8	32,5	18,3
Niemcy Germany	0,3	2,1	20,8	21,7	55,1
Rumunia Romania	29,7	9,1	8,4	3,9	48,9
Węgry Hungary	6,1	4,0	16,1	9,7	64,1
Wielka Brytania United Kingdom	0,3	1,2	11,4	14,8	72,2
Włochy Italy	14,3	10,0	33,7	15,5	26,5

^a Dane wstępne na podstawie dziewiątej edycji Światowego Spisu Rolnego; w przypadku liczby gospodarstw dane dotyczą gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. ^b 2009 r.

Uwaga. W przypadku liczby gospodarstw dane nie zawsze sumują się na „100”, źródło nie wyjaśnia przyczyn rozbieżności.

^a Preliminary data on the basis of the 9th edition of the World Census of Agriculture; the data on the number of farms concern farms conducting agricultural activities. ^b 2009.

Note. Data on the number of farms do not always sum up to 100; the source does not specify the reasons for discrepancies.

Na podstawie: *Agriculture. Structure of agricultural holdings*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page>;
On the basis: *Europe in figures – Eurostat yearbook 2011*, Eurostat 2011, s. 384; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 369; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 382 i 383.

Tabl. 5 (49). LUDNOŚĆ ROLNICZA
AGRICULTURAL POPULATION

A. W LATACH 1705 I 1775^a
 IN 1705 AND 1775^a

Kraje Countries	1705	1775
	w % ogółu ludności in % of total population	
Polska^b Poland^b	80	75
Anglia <i>England</i>	35	29
Austria <i>Austria</i>	75
Francja <i>France</i>	70	65
Hiszpania <i>Spain</i>	71	66
Holandia <i>Holland</i>	38
Irlandia <i>Ireland</i>	48	48
Prusy <i>Prussia</i>	80	70
Szkocja <i>Scotland</i>	50

a Dane dotyczą ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie. b Dane szacunkowe.

a Data concern economically active population in agriculture. b Estimated data.

Wydajność pracy w rolnictwie^a w latach 1600–1800:
 Labour productivity in agriculture^a in 1600–1800:

	1600	1700	1750	1800	
Anglia w 1800 r.=100 England in 1800=100					
Polska	54,5	65,7	65,0	74,8	Poland
Anglia	53,1	80,4	107,7	100,0	England
Austria	39,9	51,7	69,9	51,5	Austria
Francja	50,3	51,7	55,9	58,0	France
Hiszpania	53,1	60,8	55,9	49,0	Spain
Holandia	74,1	86,7	103,5	100,7	Holland
Niderlandy Płd.	88,1	83,9	85,3	77,6	Southern Netherlands
Niemcy	39,9	37,8	39,2	46,9	Germany
Włochy	58,0	56,6	49,0	39,9	Italy

a Wydajność pracy w rolnictwie poszczególnych krajów oszacowano na podstawie ogólnej konsumpcji żywności (z uwzględnieniem zarówno jej importu jak i eksportu) podzielonej przez liczbę ludności aktywnej zawodowo w rolnictwie.

a Labour productivity in agriculture of individual countries was estimated based on the total food consumption (including imports and exports) divided by economically active population in agriculture.

Na podstawie: T. Dennison, J. Simpson, *Agriculture*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*,
 On the basis: t. I: 1700–1870, red. S. Broadbery, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 149 i 150; obliczenia własne.

Tabl. 5 (49). LUDNOŚĆ ROLNICZA (dok.)
 AGRICULTURAL POPULATION (cont.)

B. W LATACH 1990–2010^a
 IN 1990–2010^a

Kraje Countries	1990	2000	2010	1990	2000	2010
	w tys. in thous.			w % ogółu ludności in % of total population		
Polska Poland	9 468	7 270	5 658	24,9	19,0	14,8
Austria Austria	598	411	282	7,8	5,1	3,4
Belgia ^b Belgium ^b	276	184	134	2,7	1,8	1,3
Bułgaria Bulgaria	1 251	610	299	14,3	7,6	4,0
Czechy Czech Republic	989 ^c	855	650	9,6 ^c	8,3	6,2
Dania Denmark	286	202	141	5,6	3,8	2,5
Francja France	3 115	1 976	1 271	5,5	3,3	2,0
Hiszpania Spain	4 762	2 934	2 038	12,3	7,3	4,4
Holandia Netherlands	683	530	408	4,6	3,3	2,5
Niemcy Germany	3 162	2 066	1 295	4,0	2,5	1,6
Norwegia Norway	301	228	183	7,1	5,1	3,7
Rumunia Romania	5 826	3 082	1 802	25,1	13,9	8,4
Słowacja Slovakia	558 ^c	496	387	10,4 ^c	9,2	7,1
Węgry Hungary	1 763	1 228	840	17,0	12,0	8,4
Wielka Brytania United Kingdom	1 258	1 049	918	2,2	1,8	1,5
Włochy Italy	4 904	3 029	1 968	8,6	5,3	3,3

a Ludność rolnicza obejmuje wszystkie osoby, których głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo (a w latach 2000 i 2010 również leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), a także osoby będące na ich utrzymaniu; dane podano według metodologii FAO. *b* W 1990 r. łącznie z Luksemburgiem. *c* 1995 r.

a The agricultural population includes all persons whose the main source of maintenance is the agriculture (as well as in 2000 and 2010 forestry, hunting and fishing) including the persons being maintained by this population; data presented according to the FAO methodology. *b* In 1990 including Luxembourg. *c* 1995.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 343; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000*, Warszawa 2000, s. 644 i 645; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 302 i 303; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 375.

Tabl. 6 (50). DYNAMIKA PRZECIĘTNEJ ROCZNEJ WARTOŚCI ZBIORÓW ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (ceny bieżące)
INDICES OF ANNUAL AVERAGE VALUE OF PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES
(current prices)

A. W LATACH 1875–1904
 IN 1875–1904

Lata Years	Ogółem Total	Zboża ^a Cereals ^a	Ziemniaki Potatoes
Galicja^b – 1876–1878=100 Galicja^b – 1876–1878=100			
1878–1880	99,7	98,0	103,0
1880–1882	107,8	95,1	133,1
1883–1885	96,8	87,7	114,9
1886–1888	87,7	84,5	94,1
1889–1891	90,2	79,9	110,8
1891–1893	93,7	87,1	106,8
1893–1895	93,5	81,9	116,4
Królestwo Polskie^c – 1880–1882=100 Kingdom of Poland^c – 1880–1882=100			
1883–1885	89,7	88,2	94,4
1886–1888	82,3	79,4	91,3
1889–1891	73,7	68,8	88,7
1892–1894	77,9	70,6	100,6
1894–1896	69,0	58,2	102,3
Francja^b – 1865–1874=100 France^b – 1865–1874=100			
1875–1884	101 ^d	96	156
1885–1894	93 ^d	83	164
1895–1904	88 ^d	82	150

a W przypadku Królestwa Polskiego – łącznie z roślinami strączkowymi. *b, c* Dane dotyczą wartości zbiorów w ujęciu: *b* – brutto, *c* – netto (zbiory pomniejszone o wartość zasiewów). *d* Łącznie z roślinami przemysłowymi i pastewnymi oraz winem, bez owoców.

a For Kingdom of Poland – including pulses. *b, c* Data concern the value of production: *b* – gross, *c* – net (production reduced by value of crops). *d* Including industrial and feed plants as well as wine, excluding fruits.

W Galicji dynamika przeciętnej rocznej wartości brutto zbiorów 4 zbóż^a (ceny bieżące) – 1876–1878=100:

In Galicia, indices of the annual average gross value of production of 4 cereals^a (current prices) – 1876–1878=100:

1878–1880	96,8
1886–1888	85,8
1893–1895	84,2

a Pszenica, żyto, jęczmień, owies.
a Wheat, rye, barley, oats.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 210 i 211; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 48 i 164.

**Tabl. 6 (50). DYNAMIKA PRZECIĘTNEJ ROCZNEJ WARTOŚCI
ZBIORÓW ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (dok.)**
INDICES OF ANNUAL AVERAGE VALUE
OF PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES (cont.)

B. W LATACH 1881–1900 – pszenica^a
IN 1881–1900 – wheat^a

Kraje Countries	1881– –1890	1891– –1900	Kraje Countries	1881– –1890	1891– –1900
	1871–1880=100 ^b			1871–1880=100 ^b	
Królestwo Polskie <i>King- dom of Poland</i>	89,2^c	61,1^d	Niemcy <i>Germany</i>	86,6	104,4
Anglia <i>England</i>	62,1	39,3	Węgry <i>Hungary</i>	91,6	89,3
Francja <i>France</i>	92,3	73,0	Włochy <i>Italy</i>	71,5	73,7

^a Dane dotyczą wartości zbiorów w ujęciu brutto, a w przypadku Królestwa Polskiego – w ujęciu netto.
^b W przypadku Królestwa Polskiego – 1880–1884=100. ^c, ^d Lata: ^c– 1884–1888, ^d– 1892–1894.

^a Data concern the gross value of production, for Kingdom of Poland – the net value of production. ^b For Kingdom of Poland – 1880–1884=100. ^c 1884–1888. ^d 1892–1894.

W Królestwie Polskim dynamika przeciętnej rocznej wartości netto zbiorów (ceny bieżące):
In Kingdom of Poland indices of the annual average net value of production (current prices):

	żyto rye	owies oats
	1880–1884=100	
1884–1888	81,0	95,5
1892–1894	67,1	75,9

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 210 i 211; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 48 i 164.

Tabl. 7 (51). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS

A. W LATACH 1676–1800 – pszenica^a
 IN 1676–1800 – wheat^a

Lata Years	Polska Poland	Anglia England	Francja France	Flandria ^b Flanders ^b
	1651–1675=100			
1676–1700	61	86	91	99
1701–1725	73	82	77	80
1726–1750	100	76	62	69
1751–1775	87	94	74	73
1776–1800	97	131	86	92

a Przeciętne roczne. b Kraina historyczna w Niderlandach Płd.

a Annual averages. b A historical land in Southern Netherlands.

Na podstawie: Chr. Vandenbroeke, *Agriculture flamande et démographie (XVe–XIXe siècles)*, w: *Évolution agraire et croissance démographique*, red. A. Fauve-Chamoux, Liège 1987, s. 337; obliczenia własne.

B. W LATACH 1881–1900 – pszenica^a
 IN 1881–1900 – wheat^a

Kraje Countries	1881– –1890	1891– –1900
	1871–1880=100 ^b	
Galicja <i>Galicja</i>	79^c	73^d
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	90	73^e
Zabór pruski <i>Prussian Partition</i>	85^c	81^d
Anglia <i>England</i>	69	55
Austria <i>Austria</i>	75	71
Belgia <i>Belgium</i>	70	56
Dania <i>Denmark</i>	72	61
Francja <i>France</i>	82	64
Niderlandy <i>Netherlands</i>	75	61
Niemcy <i>Germany</i>	81	73
Norwegia <i>Norway</i>	84	76
Szwecja <i>Sweden</i>	79	74
Węgry <i>Hungary</i>	79	76
Włochy <i>Italy</i>	72	73

a Przeciętne roczne. b W przypadku Galicji i zaboru pruskiego – 1872–1880=100. c–e Lata: c – 1881–1889, d – 1889–1897, e – 1891–1897.

a Annual averages. b For Galicia and Prussian Partition – 1872–1880=100. c 1881–1889. d 1889–1897. e 1891–1897.

Na podstawie: J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 59, 114 i 206.

Tabl. 7 (51). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH (cd.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS (cont.)

C. W LATACH 1875–1899
 IN 1875–1899

Lata Years	Relacje cen produktów rolnych ^a do cen produktów przemysłowych <i>Relation between prices of agricul- tural products^a and industrial products</i>	Relacje cen produktów roślinnych do cen produktów zwierzęcych <i>Relation between prices of crop products and animal products</i>
	1872–1874=100	
Królestwo Polskie Kingdom of Poland		
1875–1879	94	101
1882–1884	98	98
1885–1889	84	95
1890–1892	98	104
1893–1896	69	70
Anglia England		
1877–1879	84	91
1888–1890	79	76
1890–1892	86	82
1894–1896	75	68
1897–1899	81	77

^a Dotyczy zbóż w Królestwie Polskim i ziemniaków w Anglii.

^a Concern cereals in Kingdom of Poland and potatoes in England.

Na podstawie: J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach pol-
 On the basis: skich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 32 i 123.

Tabl. 7 (51). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH (cd.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS (cont.)

D. W LATACH 1929–1938^a
IN 1929–1938^a

Lata Years	Polska <i>Poland</i>	Anglia i Walia <i>England and Wales</i>	Finlandia <i>Finland</i>	Holandia <i>Netherlands</i>	Niemcy <i>Germany</i>	Włochy <i>Italy</i>
	1928=100					
1929	93	98	91	84	97	96
1930	78	91	75	80	84	78
1931	68	82	65	60	77	65
1932	59	77	67	52	68	64
1933	52	76	67	59	65	53
1934	47	78	.	55	63	56
1935	44	81	.	54	67	65
1936	45	82	.	61	76	70
1937	54	90	.	69	75	83
1938	50	90	.	66	76	87

a Dane – z wyjątkiem Polski – przybliżone.

a *Approximate data (excluding Poland).*

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1931–32*, Rome 1932, s. 658–667;

On the basis: Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34, Rome 1934, s. 690–699.



Tabl. 7 (51). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH (dok.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS (cont.)

E. W LATACH 1990–2010
 IN 1990–2010

Kraje Countries	1990	1995	2000	2005	2010
	za 100 kg w euro per 100 kg in euro				
Pszenica Wheat					
Polska Poland	4,11	11,15	12,68	9,12	15,00
Austria Austria	25,22	11,84	11,05	8,19	13,12
Belgia Belgium	16,04	13,14	11,06	9,01	15,58
Bułgaria Bulgaria	5,46	9,39	7,94	12,50
Czechy Czech Republic	7,96 ^a	6,66	9,55	9,23	13,42
Dania Denmark	15,69	13,79	11,93	10,13	13,16
Francja France	15,72	13,85	11,34	9,35	11,11 ^b
Hiszpania Spain	19,74	17,34	12,99	13,78	17,34
Holandia Netherlands ...	15,31	13,53	10,80	9,70	16,10
Niemcy Germany	16,29	13,23	11,59	9,35	14,95
Rumunia Romania	16,11	8,05	16,79	9,94	14,01
Słowacja Slovakia	9,80 ^a	8,34	8,76	8,32	13,61
Węgry Hungary	4,66	6,63	10,73	8,23	14,23
Wielka Brytania United Kingdom	15,84	13,95	12,24	10,62	15,28
Włochy Italy	19,58	16,69	14,30 ^c	12,63	18,24
Żyto Rye					
Polska Poland	3,08	7,11	9,02	6,87	10,57
Austria Austria	24,85	9,99	10,86	7,92	13,91
Belgia Belgium	15,04	12,41	9,19	8,61	10,91
Bułgaria Bulgaria	4,32	9,10	7,87	11,38
Czechy Czech Republic	7,90 ^a	6,92	7,61	7,92	11,28
Dania Denmark	14,78	12,68	10,99	9,34	12,08
Francja France	14,71	13,56	9,82	9,24	13,10 ^b
Hiszpania Spain	17,42	14,83	11,30	13,13	14,65
Holandia Netherlands ...	14,79	13,15	10,12	8,50	12,70 ^d
Niemcy Germany	15,80	11,70	10,50	8,31	12,87
Rumunia Romania	4,28	7,12	13,26	13,39 ^e	.
Słowacja Slovakia	8,44 ^a	7,51	8,76	7,31	12,45
Węgry Hungary	4,10	4,97	10,01	7,03	11,12
Włochy Italy	18,56	15,43	12,50 ^c	.	.

a 1993 r. b 2009 r. c 1999 r. d 2008 r. e 2003 r.

Na podstawie: *Selling prices of crop products (absolute prices) – annual – old codes – data from 1969–2005*,
 On the basis: Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>; *Selling prices of crop products (absolute prices) – annual – from 2000*, Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.



Tabl. 8 (52). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W NIEKTÓRYCH MIASTACH
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN SELECTED TOWNS

A. W LATACH 1526–1795^a
 IN 1526–1795^a

Lata Years	Kraków	Antwer- pia	Lipsk	Londyn	Madryt	Stras- burg	Gdańsk	Kraków	Antwer- pia	Wiedeń
	pszenica wheat						żyto rye			

Za 1 l w srebra Per l in g of silver

1526–1550	0,06	0,33	.	0,19	0,38	0,21	0,13	0,04	0,24	0,17
1551–1575	0,11	0,47	0,37	0,28	0,52	0,39	0,19	0,07	0,36	0,32
1576–1600	0,10	0,77	0,38	0,56	0,85	0,48	0,27	0,07	0,58	0,39
1601–1625	0,22	0,66	0,59	0,72	1,05	0,49	0,30	0,17	0,47	0,38
1626–1650	0,17	0,86	0,59	0,87	1,06	0,90	0,35	.	0,65	0,73
1651–1675	0,22	0,85	0,32	0,81	0,71	0,33	0,36	0,18	0,51	0,24
1676–1700	0,08	.	0,40	0,81	0,64	0,61	0,28	0,08	0,48	0,46
1701–1725	0,09	0,86	0,39	0,69	0,51	0,50	0,25	0,06	0,56	0,34
1726–1750	0,09	.	0,41	0,57	0,48	0,42	0,25	0,09	.	0,29
1751–1775	0,10	0,60	0,50	0,78	0,71	0,50	0,30	0,09	0,40	0,32
1776–1795	0,12	0,64	0,38	0,98	0,94	0,64	0,37	0,10	0,43	0,36

1551–1575=100

1526–1550	55	70	x	68	73	54	68	57	67	53
1576–1600	91	164	103	200	163	123	142	100	161	122
1601–1625	200	141	159	257	202	126	158	243	131	119
1626–1650	155	183	159	311	204	231	184	x	181	228
1651–1675	200	181	86	289	137	85	189	257	142	75
1676–1700	73	x	108	289	123	156	147	114	133	144
1701–1725	82	183	105	246	98	128	132	86	156	106
1726–1750	82	x	111	204	92	108	132	129	x	91
1751–1775	91	128	135	279	137	128	158	129	111	100
1776–1795	109	136	103	350	181	164	195	143	119	113

^a Przeciętne roczne.

^a Annual averages.

Na podstawie: R. C. Allen, R. W. Unger, *Allen-Unger Global Commodity Prices Database*.
 On the basis: <http://www.history.ubc.ca/faculty/unger/ECP.db/about.htm>.



Tabl. 8 (52). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W NIEKTÓRYCH MIASTACH (cd.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN SELECTED TOWNS (cont.)

B. W LATACH 1796–1910^a
IN 1796–1910^a

Lata Years	Kraków	Lwów	Warszawa	Antwerpia	Londyn	Monachium	Wiedeń
	Za 1 l w g srebra Per l in g of silver						
	Pszenica		Wheat				
1796–1800	0,41	.	.	0,76	1,74	0,59	0,53
1801–1805	0,64	0,48	.	1,01	1,52	0,84	0,97
1806–1810	0,52	0,47	.	0,81	1,90	0,58	0,80
1811–1815	0,45	0,47	.	1,06	1,94	0,56	0,91
1816–1820	0,55	0,50	0,66	1,26	1,68	0,88	0,87
1821–1825	0,62	0,30	0,41	0,62	1,14	0,34	0,45
1826–1830	0,35	0,31	0,45	0,87	1,23	0,43	0,61
1831–1835	0,45	0,32	0,51	0,84	1,05	0,45	0,58
1836–1840	0,41	0,34	0,49	0,93	1,21	0,37	0,52
1841–1845	0,51	0,33	0,58	0,93	1,09	0,56	0,62
1846–1850	0,66	0,55	0,74	1,00	1,03	0,61	0,80
1851–1855	0,87	0,75	1,37	1,17	1,08	0,83	0,98
1856–1860	0,77	0,63	1,27	1,07	1,03	0,58	0,75
1861–1865	0,65	0,56	1,23	1,01	0,92	0,57	0,69
1866–1870	0,79	0,69	1,44	1,14	1,07	0,66	0,89
1871–1875	0,96	0,82	1,59	1,18	1,10	0,83	1,13
1876–1880	0,93	0,78	1,53	1,17	1,07	0,82	1,71
1881–1885	0,85	0,75	1,40	1,03	0,94	0,83	1,46
1886–1890	0,81	0,70	1,29	0,92	0,83	0,89	1,38
1891–1895	1,08	0,96	1,56	1,01	0,92	1,13	1,53
1896–1900	1,40	1,28	1,99	1,32	1,21	1,44	2,53
1901–1905	1,54	1,35	2,19	1,38	1,27	1,45	2,08
1906–1910	1,87	1,83	2,61	1,58	1,44	1,72	3,45

a Przeciętne roczne.

a Annual averages.

Tabl. 8 (52). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W NIEKTÓRYCH MIASTACH (cd.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN SELECTED TOWNS (cont.)

B. W LATACH 1796–1910^a (cd.)
IN 1796–1910^a (cont.)

Lata Years	Kraków	Lwów	Warszawa	Antwerpia	Londyn	Monachium	Wiedeń
Za 1 l w g srebra (dok.) Per 1 in g of silver (cont.)							
Żyto Rye							
1796–1800	0,31	.	.	0,49	.	0,77	0,38
1801–1805	0,51	0,35	.	0,68	.	1,13	0,78
1806–1810	0,44	0,38	.	0,54	.	0,83	0,59
1811–1815	0,37	0,33	.	0,64	.	0,83	0,60
1816–1820	0,40	0,37	0,41	0,85	.	1,09	0,60
1821–1825	0,25	0,20	0,24	0,35	.	0,54	0,29
1826–1830	0,26	0,21	0,25	0,52	.	0,57	0,43
1831–1835	0,35	0,23	0,38	0,52	.	0,64	0,36
1836–1840	0,24	0,24	0,27	0,56	.	0,57	0,35
1841–1845	0,38	0,23	0,36	0,56	.	0,75	0,40
1846–1850	0,56	0,41	0,50	0,65	.	0,84	0,53
1851–1855	0,70	0,59	1,02	0,79	.	1,03	0,70
1856–1860	0,50	0,39	0,79	0,66	.	0,83	0,50
1861–1865	0,44	0,35	0,70	0,62	.	0,82	0,50
1866–1870	0,56	0,44	0,94	0,75	.	0,91	0,63
1871–1875	0,73	0,56	1,03	0,75	.	1,11	0,80
1876–1880	0,68	0,55	0,99	0,77	.	1,10	1,19
1881–1885	0,65	0,53	0,97	0,70	.	1,01	1,07
1886–1890	0,61	0,48	0,87	0,60	.	1,13	1,05
1891–1895	0,87	0,70	1,17	0,75	.	1,35	1,15
1896–1900	1,10	0,89	1,39	0,91	.	1,70	1,86
1901–1905	1,19	0,96	1,62	1,02	.	1,81	1,88
1906–1910	1,41	1,23	1,86	1,22	.	2,16	2,36

a Przeciętne roczne.

a Annual averages.



Tabl. 8 (52). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W NIEKTÓRYCH MIASTACH (cd.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN SELECTED TOWNS (cont.)

B. W LATACH 1796–1910^a (dok.)

IN 1796–1910^a (cont.)

Lata Years	Kraków	Lwów	Warszawa	Antwerpia	Londyn	Monachium	Wiedeń
1816–1820=100							
Pszenica <i>Wheat</i>							
1821–1825	60	62	49	68	39	52
1826–1830	64	62	68	69	73	49	70
1831–1835	82	64	77	67	63	51	67
1836–1840	75	68	74	74	72	42	60
1841–1845	93	66	88	74	65	64	71
1846–1850	120	110	112	79	61	69	92
1851–1855	158	150	208	93	64	94	113
1856–1860	140	126	192	85	61	66	86
1861–1865	118	112	186	80	55	65	79
1866–1870	144	138	218	90	64	75	102
1871–1875	175	164	241	94	65	94	130
1876–1880	169	156	232	93	64	93	197
1881–1885	155	150	212	82	56	94	168
1886–1890	147	140	195	73	49	101	159
1891–1895	196	192	236	80	55	128	174
1896–1900	255	256	302	105	72	164	291
1901–1905	280	270	332	110	76	165	296
1906–1910	340	366	395	125	86	195	397
Żyto <i>Rye</i>							
1821–1825	63	54	59	41	x	50	48
1826–1830	65	57	61	61	x	52	72
1831–1835	88	62	93	61	x	59	60
1836–1840	60	65	66	66	x	52	58
1841–1845	95	62	88	66	x	69	67
1846–1850	140	111	122	76	x	77	88
1851–1855	175	160	249	93	x	94	117
1856–1860	125	105	193	78	x	76	83
1861–1865	110	95	171	73	x	75	83
1866–1870	140	119	229	88	x	83	105
1871–1875	182	151	251	88	x	102	133
1876–1880	170	149	241	91	x	101	198
1881–1885	162	143	237	82	x	93	178
1886–1890	152	130	212	71	x	104	175
1891–1895	217	189	285	88	x	124	192
1896–1900	275	240	339	107	x	156	310
1901–1905	297	260	395	120	x	166	313
1906–1910	352	332	454	144	x	198	393

a Przeciętne roczne.

a Annual averages.

Na podstawie: R. C. Allen, R. W. Unger, *Allen-Unger Global Commodity Prices Database*.
 On the basis: <http://www.history.ubc.ca/faculty/unger/ECP.db/about.htm>.

Tabl. 8 (52). CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W NIEKTÓRYCH MIASTACH (dok.)
PRICES OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN SELECTED TOWNS (cont.)

C. W 1913 R.
 IN 1913

Artykuły konsumpcyjne <i>Consumer goods</i>	Królestwo Polskie ^a <i>Kingdom of Poland^a</i>	Lwów	Poznań	Berlin	Wiedeń
	za 1 kg w koronach austriackich <i>per kg in Austrian krone</i>				
Żyto <i>Rye</i>	14,5	16,9	18,7	19,4	19,0
Pszenica <i>Wheat</i>	19,2	21,5	22,3	23,4	24,6
Jęczmień <i>Barley</i>	16,2	16,9	16,4	19,0	18,4
Owies <i>Oats</i>	15,0	19,1	18,7	20,6	19,0
Ziemniaki <i>Potatoes</i>	3,5	9,0	13,2	8,4	13,0
Mięso wołowe <i>Beef meat</i>	90,0	175,0	205,0	218,0	200,0
Mięso wieprzowe <i>Pork meat</i>	113,0	.	197,0	191,0	200,0
Smalec <i>Lard</i>	148,0	215,0	221,0	221,0	205,0
Masło <i>Butter</i>	244,0	.	346,0	325,0	.

a 1912 r.; dane dotyczą całego Królestwa Polskiego.

a 1912; data concern the whole Kingdom of Poland.

Na podstawie: E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski, Tablice statystyczne*, Kraków 1917, s. 52.
 On the basis:



Tabl. 9 (53). OBciążENIA GOSPODARSTW CHŁOPSKICH W XV I XVI W.
ENCUMBRANCES OF PEASANT FARMS IN THE 15th AND 16th CENTURY

Kraje i regiony Countries and regions	Przeciętna powierzchnia gospodarstwa w ha Average farm area in ha	XV w.	XVI w.	XV w.	XVI w.
		15th century	16th century	15th century	16th century
		obciążenia		encumbrances	
		w % produkcji zbożowej in % of cereals output		w przeliczeniu na zboża w kg in terms of cereals in kg	
Polska^a Poland^a	17^b 8^b	12 9	20 10	650 250	700 350
Anglia <i>England</i>	7	10	15	350	850
Brandenburgia <i>Brandenburg</i>	16	.	24	1 000	700
Francja: <i>France</i> :					
Langwedocja <i>Languedoc</i>	6	20	25	400	850
Normandia <i>Normandy</i>	9	20	.	800	.
okolice Paryża <i>Paris region</i>	6	25	40	1 200	1 250
Rosja <i>Russia</i>	17	.	40	.	1 800
Księstwo Wrocławskie <i>Duchy of Wrocław</i>	16	.	.	1 800	1 010

a Dane dotyczą gospodarstwa o powierzchni: w liczniku — 1 łan, w mianowniku — 0,5 łana. *b* Dane przybliżone (przeliczone z łanów na hektary).

Uwaga. Obciążenia uwzględniają bilans produkcji zbóż gospodarstwa chłopskiego pomniejszony o poziom jego własnej konsumpcji (spożycie, zasiew, daniny w naturze). Dochody płynące ze sprzedaży nadwyżki zbożowej gospodarstwa były podstawą do uiszczenia obciążeń finansowych nakładanych na chłopów przez pana feudalnego, państwo i Kościół.

W świetle dotychczasowych badań można przyjąć, że daniny na rzecz państwa i Kościoła nie stanowiły wielkiego obciążenia gospodarstwa kmiecego. Bardziej uciążliwe były zobowiązania wobec pana feudalnego.

a Data concern farm with the area of: 1 łan in the numerator, 0,5 łan in the denominator. *b* Approximate data (converted from łan to hectare).

Note. Encumbrances take into account the balance of production of cereals by a peasant farms less the level of its own consumption (consumption, sowing, in-kind tributes). Income from the sale of cereal surplus was the basis for settling financial encumbrances of peasants, imposed by feudal lords, the State and the Church.

In view of the research carried out so far it can be assumed that tributes to the State and Church were not a considerable encumbrance for peasant farms and liabilities towards the feudal lord were more burdensome.

Na podstawie: P. Guzowski, *Sytuacja ekonomiczna chłopów polskich w XV i XVI w. na tle europejskim*, w: *Życie*
 On the basis: *gospodarcze Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. Wijaczek, Toruń 2007, s. 29, 30 i 34.

Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW
SOWN AREA

A. W LATACH 1551–1800^a
IN 1551–1800^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Zboża Cereals	Rośliny strączkowe Pulses crops	Ziemniaki Potatoes	Rośliny pastewne Feed crops
	w odsetkach in percent				
Polska 1551–1580	100,0	92,0	5,0	–	3,0
Poland koniec XVIII w. end of the 18th century	100,0	83,0	12,0	0,2–0,4	4,5
Anglia 1700	100,0	70,1	16,9	1,3	11,7
England 1750	100,0	64,0	11,2	2,3	22,5
..... 1800	100,0	60,4	11,9	2,9	24,8

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne.

a In long-term period – annual averages.

Na podstawie: R. C. Allen, *Agriculture during the industrial revolution*, w: *The Economic History of Britain since 1700*, t. I: 1700–1860, red. R. Floud, D. McCloskey, wyd. 2, Cambridge 1994, s. 112; B. Baranowski, *Zdobycie surowców organicznych*, w: *Historia kultury materialnej w zarysie*, oprac. zbior. red. W. Hensel i J. Pazdur, t. IV: *Od połowy XVII do końca XVIII wieku*, red. Z. Kamińska, B. Baranowski, Wrocław 1978, s. 47 i 48; A. Wyczański, *Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580*, Warszawa 1960, s. 148.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

B. W LATACH 1871–1913^aIN 1871–1913^a

Kraje Countries	1871– –1873	1895– –1897	1911– –1913	1871– –1873	1895– –1897	1911– –1913	1871– –1873	1895– –1897	1911– –1913
	pszenica wheat			żyto rye			owies oats		
	w % ogólnej powierzchni zasiewów						in % of total sown area		
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	13,3	13,0	11,4	45,4	47,6	48,0	24,9	25,7	26,1
Wielkie Księstwo Poznańskie Grand Duchy of Posen	10,9	11,3	8,0	62,2	63,4	65,0	17,9	15,9	15,3
Austria <i>Austria</i>	16,0	16,7	19,0	31,7	28,9	31,2	30,0	30,4	28,4
Francja <i>France</i>	49,1	50,4	50,5	13,9	11,1	9,2	23,7	28,0	30,9
Niderlandy <i>Netherlands</i>	15,4	13,0	12,5	37,3	44,7	49,0	23,0	27,5	30,0
Niemcy <i>Germany</i>	16,1	16,5	15,4	43,7	42,8	43,3	27,5	28,8	30,2
Rumunia ^b <i>Romania</i> ^b	33,8	33,5	37,3	4,6	5,1	2,2	3,5	6,2	8,6
Szwecja <i>Sweden</i>	4,7	4,3	6,7	28,1	24,8	23,6	42,9	50,1	48,3
Węgry ^b <i>Hungary</i> ^b	29,2	36,9	36,7	22,1	14,1	11,9	14,6	11,4	11,9
Wielka Brytania ^c <i>United Kingdom</i> ^c	37,1	22,4	26,5	.	.	.	28,2	42,3	42,4
Włochy ^b <i>Italy</i> ^b	68,6	60,3	64,5	.	1,8	1,7	5,0	6,2	6,9

^a Przeciętne roczne. ^b W ogólnej powierzchni zasiewów kukurydza w latach 1871–1873 stanowiła: w Rumunii – 41,5%, na Węgrzech – 21,3%, we Włoszech – 21,6%, a w latach 1911–1913 odpowiednio: 45,9%, 27,4%, 22,8%. ^c Poza tymi zbożami: jęczmień w latach 1871–1873 zajmował 24,6% ogólnej powierzchni zasiewów, a inne (w tym żyto) – 10,1%, a w latach 1911–1913 odpowiednio: 23,7% i 7,4%.

^a Annual averages. ^b Of the total sown area, in the years 1871–1873 maize constituted: in Romania – 41,5%, in Hungary – 21,3%, in Italy – 21,6%, and in the years 1911–1913 respectively: 45,9%, 27,4%, 22,8%. ^c Apart from these cereals, in the years 1871–1873 barley covered 24,6% of the total sown area, and other cereals (including rye) – 10,1%, and in the years 1911–1913 respectively: 23,7% and 7,4%.

W Galicji w latach 1911–1913 pszenica zajmowała (przeciętnie rocznie) 28,7% ogólnej powierzchni zasiewów, żyto – 22,6%, a owies – 29,1%.

In 1911–1913, in Galicia wheat constituted (in annual average) 28,7% of total sown area, rye – 22,6% and the oats – 29,1%.

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 143 i 144; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 84 i 148; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 205–253; obliczenia własne.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

C. W LATACH 1881–1913^aIN 1881–1913^a

Kraje Countries	1881– –1883 ^b	1889– –1891 ^c	1895– –1897	1901– –1905	1906– –1910	1911– –1913
	1871–1873=100 ^d					
	Zboża^e		Cereals^e			
Galicja <i>Galicja</i>	96,4	.	97,0	.	104,3^f	109,5
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	108,0	113,4	105,7	119,5	121,7	124,3
Austria ^g <i>Austria</i> ^g	98,6	104,7	102,4	102,1	105,6	104,2
Francja ^g <i>France</i> ^g	101,8	102,8	102,3	95,2	94,9	94,8
Niderlandy <i>Netherlands</i>	100,8	97,8	95,2	94,2	92,2	92,4
Niemcy ^h <i>Germany</i> ^h	100,6	101,7	103,2	105,2	106,1	107,7
Rumunia <i>Romania</i>	161,1	178,8	190,9	198,4	199,2
Szwecja <i>Sweden</i>	114,4	120,4	129,7	131,8	130,2	129,1
Węgry ⁱ <i>Hungary</i> ⁱ	110,2	118,4	118,1	125,7	131,1	133,3
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	91,6	83,7	77,6	73,9	73,2	73,5
Włochy <i>Italy</i>	99,0	99,0	101,0	.	97,8	97,6
	Ziemniaki^{ek}		Potatoes^{ek}			
Galicja <i>Galicja</i>	114	.	144	.	166^f	174
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	121	152	164	187	206	218
Austria <i>Austria</i>	114	125	132	138	145	145
Francja <i>France</i>	116	131	136	130	135	137
Irlandia <i>Ireland</i>	81	39	35	27	22	18
Niderlandy <i>Netherlands</i>	113	119	121	126	128	135
Niemcy <i>Germany</i>	110	116	121	130	131	133

a Przeciętne roczne. b–d Dla ziemniaków lata: b – 1880–1882, c – 1890–1892, d – 1870–1872=100. e W przypadku Galicji – 1874=100. f Lata 1901–1910. g 5 głównych zbóż. h Tylko 4 zboża (pszenica, żyto, jęczmień i owies). i Bez Chorwacji i Słowenii. k W przypadku Austrii, Francji i Niemiec – 1871=100.

a Annual averages. b–d For potatoes: b – 1880–1882, c – 1890–1892, d – 1870–1872=100. e For Galicia – 1874=100. f 1901–1910. g 5 major cereals. h Only 4 cereals (wheat, rye, barley and oats). i Excluding Croatia and Slovenia. k For Austria, France and Germany – 1871=100.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

C. W LATACH 1881–1913^a (dok.)IN 1881–1913^a (cont.)

Kraje Countries	1881– –1883 ^b	1889– –1891 ^c	1895– –1897	1901– –1905	1906– –1910	1911– –1913
	1871–1873=100 ^d					
	Ziemniaki^{ek} (dok.)		Potatoes^{ek} (cont.)			
Szwecja <i>Sweden</i>	108	110	110	108	106	106
Węgry ⁱ <i>Hungaryⁱ</i>	103	122	124	144	162	174
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i> ...	94	89	90	98	94	100
Włochy <i>Italy</i>	216	261	297	.	404 ^l	413

a Przeciętne roczne. b–e, i, k Notki patrz na str. 252. l 1909 r.

Uwaga. W Królestwie Polskim w latach 1827–1863 obszar zasiewów zbóż zwiększył się aż o 54%, we Francji w latach 1822–1862 – o 19%, w Niderlandach w latach 1852–1872 – o 11%, a w zaborze pruskim i na Górnym Śląsku w latach 1878–1913 – o 26%.

W Królestwie Polskim w latach 1827–1862 obszar uprawy ziemniaków wzrósł ponad 3-krotnie, we Francji – 2-krotnie, a w Niderlandach – o 54%.

a Annual averages. b–e, i, k See footnotes on page 252. l 1909.

Note. In the Kingdom of Poland in the years 1827–1863 the sown area of cereals increased by as much as 54%, in France in the years 1822–1862 – by 19%, in the Netherlands in the years 1852–1872 – by 11%, and in the Prussian Partition and the Upper Silesia in the years 1878–1913 – by 26%.

In the Kingdom of Poland in the years 1827–1862 the potato crop area recorded an over threefold increase, in France – twofold, and in the Netherlands – an increase by 54%.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 211 i 212; A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 142–144; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 84, 87, 144 i 148; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 205–253; obliczenia własne.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

D. W LATACH 1921–1938^aIN 1921–1938^a

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. ha in thous. ha			
Pszenica Wheat				
EUROPA^b EUROPE^b	28 540	30 810	31 870
w tym: of which:				
Polska Poland	1 016	1 337	1 726	1 738
Austria <i>Austria</i>	192	204	217	250
Belgia <i>Belgium</i>	137	152	156	165
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	967	1 077	1 246	1 253
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	616	754	849	913
Francja <i>France</i>	5 466	5 358	5 375	5 200
Hiszpania <i>Spain</i>	4 232	4 332	4 547	4 557 ^c
Holandia <i>Netherlands</i>	60	55	108	142
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	1 600	1 854	2 063	2 129
Niemcy <i>Germany</i>	1 463	1 646	2 157	2 157
Rumunia <i>Romania</i>	2 860	3 135	3 118	3 464
Węgry <i>Hungary</i>	1 354	1 546	1 546	1 585
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	731	628	616	754
Włochy <i>Italy</i>	4 676	4 870	4 925	5 062
Żyto Rye				
EUROPA^b EUROPE^b	17 026	16 760	16 569
w tym: of which:				
Polska Poland	4 454	5 672	5 745	5 774
Austria <i>Austria</i>	367	383	382	367
Belgia <i>Belgium</i>	226	230	210	178
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	861	1 021	1 024	988
Dania <i>Denmark</i>	217	181	140	148
Francja <i>France</i>	889	790	707	670
Hiszpania <i>Spain</i>	729	695	604	594 ^c
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	193	210	248	252
Litwa <i>Lithuania</i>	557	482	497	508
Niemcy <i>Germany</i>	4 348	4 700	4 525	4 399
Rumunia <i>Romania</i>	281	291	381	423
Węgry <i>Hungary</i>	644	667	640	631

a Przeciętne roczne. b Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). c Lata 1931–1935.

a Annual averages. b Excluding Soviet Union. c 1931–1935.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

D. W LATACH 1921–1938^a (cd.)IN 1921–1938^a (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. ha in thous. ha			
Jęczmień Barley				
EUROPA^b EUROPE^b	11 104	11 450	11 100
w tym: of which:				
Polska Poland	1 163	1 150	1 211	1 199
Czechosłowacja Czechoslovakia	677	713	686	654
Dania Denmark	281	334	354	370
Francja France	693	719	731	742
Hiszpania Spain	1 758	1 803	1 895	1 895 ^c
Jugosławia Yugoslavia	365	382	426	420
Niemcy Germany	1 394	1 494	1 568	1 652
Rumunia Romania	1 746	1 765	1 850	1 561
Węgry Hungary	444	427	472	459
Wielka Brytania United Kingdom	612	521	409	374
Owies Oats				
EUROPA^b EUROPE^b	18 042	17 120	16 570
w tym: of which:				
Polska Poland	2 413	2 026	2 195	2 250
Austria Austria	306	306	309	289
Belgia Belgium	266	274	275	245
Czechosłowacja Czechoslovakia	827	838	809	771
Dania Denmark	453	416	386	382
Francja France	3 448	3 479	3 393	3 278
Hiszpania Spain	657	758	783	776 ^c
Jugosławia Yugoslavia	374	366	372	362
Niemcy Germany	3 337	3 496	3 295	2 855
Rumunia Romania	1 268	1 135	881	773
Szwecja Sweden	731	713	657	664
Węgry Hungary	318	278	235	219
Wielka Brytania United Kingdom	1 363	1 230	1 103	989

a Przeciętne roczne. b Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). c Lata 1931–1935.

a Annual averages. b Excluding Soviet Union. c 1931–1935.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

D. W LATACH 1921–1938^a (dok.)IN 1921–1938^a (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. ha in thous. ha			
Ziemniaki Potatoes				
EUROPA^b EUROPE^b	10 580	10 900	11 390
w tym: of which:				
Polska Poland	2 230	2 478	2 721	2 899
Austria Austria	164	183	198	207
Belgia Belgium	164	165	167	158
Czechosłowacja Czechoslovakia	639	721	719	758
Dania Denmark	79	70	71	79
Francja France	1 460	1 459	1 415	1 421
Hiszpania Spain	317	324	422	440 ^c
Holandia Netherlands	174	175	160	109
Jugosławia Yugoslavia	217	226	245	261
Niemcy Germany	2 733	2 810	2 888	2 854
Rumunia Romania	171	195	220	207
Węgry Hungary	262	264	296	291
Wielka Brytania United Kingdom	329	324	305	296
Włochy Italy	340	351	396	416
Buraki cukrowe Sugar beets				
EUROPA^b EUROPE^b	1 803	1 678	1 781
w tym: of which:				
Polska Poland	132	206	132	130
Belgia Belgium	69	66	54	50
Czechosłowacja Czechoslovakia	254	272	172	163
Dania Denmark	33	38	39	41
Francja France	163	243	272	318
Hiszpania Spain	85	66	90	89 ^c
Holandia Netherlands	67	64	45	42
Niemcy Germany	398	430	359	415
Wielka Brytania United Kingdom	9	67	130	144
Włochy Italy	84	91	96	115

a Przeciętne roczne. b Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). c Lata 1931–1935.

a Annual averages. b Excluding Soviet Union. c 1931–1935.

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 174–185, 198, 199, 202 i 203; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 10–23, 36, 37, 44 i 45; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42 à 1945–46, vol. I, Production Agricole et Effectif du Bétail*, Rome 1947, s. 4, 5, 10, 11, 14, 15, 20, 21, 42, 43, 54, 55, 130 i 131; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1931, s. 76–82, 88–91; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 88–93, 98 i 99.

**Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)**

SOWN AREA (cont.)

E. W LATACH 1948–2010 – zboża^aIN 1948–2010 – cereals^a

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1990 ^b	2010 ^c
	w mln ha in mln ha				
Pszenica Wheat					
Polska Poland	1,5	1,4	1,6	2,3	2,3
Austria Austria	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Belgia ^d Belgium ^d	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Bułgaria Bulgaria	1,4	1,4	1,0	1,1	1,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	0,8	0,7	1,2	0,4	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	0,9 ^e	0,8
Słowacja Slovakia	x	x	x	0,4 ^e	0,4
Francja France	4,3	4,2	4,6	5,2	5,3
Hiszpania Spain	4,2	4,3	2,7	1,9	1,9
Holandia Netherlands ...	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Jugosławia Yugoslavia	1,8	2,0	1,5	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	2,5	3,2
NRD ^f GDR ^f	0,5	0,4	0,7	x	x
RFN ^f FRG ^f	1,0	1,5	1,7	x	x
Rumunia Romania	2,6	2,9	2,2	2,4	2,0
Węgry Hungary	1,4	1,2	1,3	1,3	1,1
Wielka Brytania United Kingdom	0,9	0,9	1,4	2,0	1,9
Włochy Italy	4,7	4,8	3,4	2,8	2,0
Żyto Rye					
Polska Poland	5,1	5,1	2,3	2,3	1,1
Austria Austria	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0
Czechy ^g Czech Republic ^g	0,6	0,5	0,2	0,1 ^e	0,0
Francja France	0,5	0,3	0,1	0,1	0,0
Hiszpania Spain	0,6	0,6	0,2	0,2	0,1
Niemcy Germany	x	x	x	0,5	0,6
NRD ^f GDR ^f	1,3	1,1	0,6	x	x
RFN ^f FRG ^f	1,4	1,4	0,4	x	x
Węgry Hungary	0,6	0,4	0,0	0,1	0,0

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. b, c Dla pszenicy w latach: b – 1989–1991, c – 2006–2010. d W latach 1956–1991 łącznie z Luksemburgiem. e 1994 r. f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. g W latach 1948–1985 Czechosłowacja.

a In long-term period – annual averages. b, c For wheat: b – 1989–1991, c – 2006–2010. d In 1956–1991 including Luxembourg. e 1994. f Respectively: East Germany and West Germany. g In 1948–1985 Czechoslovakia.

Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (cd.)

SOWN AREA (cont.)

E. W LATACH 1948–2010 – zboża^a (dok.)IN 1948–2010 – cereals^a (cont.)

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1990 ^b	2010 ^c
	w mln ha in mln ha				
Jęczmień Barley					
Polska Poland	0,8	0,7	1,2	1,2	1,0
Austria Austria	0,1	0,2	0,4	0,3	0,4
Czechy ^g Czech Republic ^g	0,6	0,7	0,9	0,7 ^e	0,4
Dania Denmark	0,5	0,7	1,6	0,9	0,6
Francja France	1,0	2,0	2,6	1,8	1,6
Hiszpania Spain	1,6	1,5	3,6	4,4	2,9
Jugosławia Yugoslavia	0,3	0,4	0,3	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	1,6	1,7
NRD ^f GDR ^f	0,3	0,5	1,0	x	x
RFN ^f FRG ^f	0,6	0,9	2,0	x	x
Rumunia Romania	0,5	0,3	0,8	0,8	0,5
Węgry Hungary	0,5	0,5	0,2	0,3	0,3
Wielka Brytania United Kingdom	0,8	1,1	2,3	1,5	0,9
Owies Oats					
Polska Poland	1,7	1,7	0,8	0,7	0,6
Czechy ^g Czech Republic ^g	0,6	0,5	0,1	0,1 ^e	0,1
Dania Denmark	0,3	0,2	0,02	0,0	0,1
Francja France	2,4	1,7	0,3	0,2	0,1
Hiszpania Spain	0,5	0,5	0,5	0,3	0,5
Niemcy Germany	x	x	x	0,6	0,2
NRD ^f GDR ^f	0,5	0,4	0,1	x	x
RFN ^f FRG ^f	1,1	0,8	0,4	x	x
Rumunia Romania	0,5	0,3	0,08	0,1	0,2
Szwecja Sweden	0,5	0,5	0,4	0,4	0,2
Wielka Brytania United Kingdom	1,2	0,9	0,1	0,1	0,1
Włochy Italy	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2

^a W wieloletniach – przeciętne roczne. ^b, ^c Notki patrz na str. 257. ^e 1994 r. ^f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. ^g W latach 1948–1985 Czechosłowacja.

^a In long-term period – annual averages. ^b, ^c See footnotes on page 257. ^e 1994. ^f Respectively: East Germany and West Germany. ^g In 1948–1985 Czechoslovakia.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1962*, Warszawa 1962, s. 507–509; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 514–516; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 371–375; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 227–237; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 212–219; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 310–312; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 382–389; *Wheat area and wheat production*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.tgm/table>.

Tabl. 10 (54). POWIERZCHNIA ZASIEWÓW (dok.)

SOWN AREA (cont.)

F. W LATACH 1948–2010 – ziemniaki i buraki cukrowe^aIN 1948–2010 – potatoes and sugar beets^a

Kraje Countries	1948–1952	1986–1990 ^b	2006–2010	1948–1952	1986–1990 ^b	2006–2010
	ziemniaki potatoes			buraki cukrowe sugar beets		
	w tys. ha			in thous. ha		
Polska Poland	2 571	1 900	531	288	424	219
Austria Austria	31	45	43
Belgia ^c Belgium ^c	158	70	73 ^d	59	114	62 ^d
Czechosłowacja Czechoslovakia	623	177	x	20	177	x
Czechy Czech Republic	x	x	30	x	x	55
Słowacja Slovakia	x	x	13	x	x	19
Francja France	1 124	186	159	314	457	384
Holandia Netherlands	186	164	155	62	126	76
Niemcy Germany	x	x	266	x	x	376
NRD ^e GDR ^e	818	443	x	209	197 ^f	x
RFN ^e FRG ^e	1 136	220	x	192	391 ^f	x
Rumunia Romania	217	331	259	.	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	496	174	141	168	198	122
Włochy Italy	168	271	73

a Przeciętne roczne. b Z wyjątkiem Polski – bez 1987 r. c W latach 1986–1990 łącznie z Luksemburgiem. d Lata 2008–2010. e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. f Bez lat 1987 i 1990.

a Annual averages. b Except Poland – excluding 1987. c In 1986–1990 including Luxembourg. d 2008–2010. e Respectively: East Germany and West Germany. f Excluding 1987 and 1990.

Na podstawie: Potatoes area and sugar beet area, production. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>; Rocznik Statystyczny 1961, Warszawa 1961, s. 489 i 490; Rocznik Statystyczny 1987, Warszawa 1987, s. 590; Rocznik Statystyczny 1991, Warszawa 1991, s. 530; Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010, Warszawa 2010, s. 374 i 375; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 374; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 242 i 244; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 322 i 325.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS

A. W LATACH 1909–1913
IN 1909–1913

Kraje Countries	Zboża Cereals				Ziemniaki Potatoes
	ogółem total	w tym of which			
		pszenica wheat	żyto rye	owies oats	
w tys. t in thous. t					
Ziemie polskie Polish territories	10 578	1 608	4 952	2 477	23 146
Galicja Galicia	2 705	623	805	741	5 657
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	4 641 ^a	641	2 298	1 111	10 153
zabór pruski Prussian Par- tition	3 232 ^a	344	1 849	625	7 336
Austria Austria	9 085	1 655	2 804	2 387	12 424
Francja France	17 134	8 644	1 244	5 156	13 316
Niemcy Germany	28 391	4 571	11 299	8 593	45 776
Węgry ^b Hungary ^b	12 624	4 260	1 301	1 246	4 902
Włochy Italy	8 946	4 857	161	478	2 735

a Tylko 4 zboża (pszenica, żyto, jęczmień i owies). *b* Bez Chorwacji i Słowenii.

Uwaga. W tabelicy ujęto największych producentów zbóż i ziemniaków w Europie, bez Rosji, gdzie w latach 1909–1913 uzyskiwano średnio rocznie 74,6 mln t zbóż (w tym 22,2 mln t pszenicy, 23,4 mln t żyta i 15,8 mln t owsa) oraz 35,1 mln t ziemniaków.

a Only 4 cereals (wheat, rye, barley and oats). *b* Excluding Croatia and Slovenia.

Note. The table includes the largest cereal and potato producers in Europe excluding Russia, where in the years 1909–1913 the annual average amount of cereals harvested was 74,6 mln t (of which 22,2 mln t of wheat, 23,4 mln t of rye and 15,8 mln t of oats) and 35,1 mln t of potatoes.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 215 i 216; B. R. Mitchell, *On the basis: International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 268–307.



**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

B. W LATACH 1881–1913 – zboża
IN 1881–1913 – cereals

Kraje Countries	1881–1883	1895–1897	1901–1905	1906–1910	1911–1913
	1871–1873=100 ^a				
Galicja <i>Galicja</i>	119,4^b	121,5^c	.	152,0^d	179,4^e
Królestwo Polskie^f <i>Kingdom of Poland^f</i>	130,6	121,7	140,8	172,5	203,8
Dania <i>Denmark</i>	111,8	126,7	132,1	141,0	.
Francja <i>France</i>	116,3	111,1	113,7	116,4	116,8
Irlandia <i>Ireland</i>	97,4	84,6	86,7	91,1	91,2
Niderlandy <i>Netherlands</i>	100,9	112,3	118,9	128,0	125,4
Niemcy ^f <i>Germany^f</i>	113,1	134,1	154,3	170,9	184,6
Rumunia <i>Romania</i>	172,7	224,7	248,9	261,4	.
Szwecja <i>Sweden</i>	108,7	125,5	123,9	148,3	153,7
Włochy <i>Italy</i>	83,9	79,1	114,0	117,4	121,9

^a W przypadku Galicji – 1872–1876=100. ^{b–e} Lata: ^b – 1884–1888, ^c – 1896–1900, ^d – 1901–1910, ^e – 1909–1913. ^f Tylko 4 zboża (pszenica, żyto, jęczmień i owies).

Uwaga. Zbiory zbóż w Królestwie Polskim w latach 1863–1870 były ponad 2-krotnie wyższe niż w latach 1822–1829; we Francji w 1862 r. zbiory były wyższe o 39% niż w 1821 r.; w 1870 r. w stosunku do 1850 r. zbiory w Irlandii były niższe o 32%, a wyższe w Niderlandach – o 33% i Niemczech – o 28%; w 1870 r. w stosunku do 1860 r. zbiory w Szwecji były wyższe o 32%, a we Włoszech – o 28%.

W zaborze pruskim zbiory 4 zbóż w latach 1909–1913 były ponad 2,5 razy wyższe niż w latach 1878–1882.

^a For Galicia – 1872–1876=100. ^b 1884–1888. ^c 1896–1900. ^d 1901–1910. ^e 1909–1913. ^f Only 4 cereals (wheat, rye, barley and oats).

Note. Cereal production in the Kingdom of Poland in the years 1863–1870 was over two times higher than in the years 1822–1829; in France in 1862 crop production was by 39% higher than in 1821; in 1870 in comparison to 1850 crop production in Ireland was by 32% lower, in the Netherlands by 33% higher, and in Germany by 28% higher; in 1870 in relation to 1860 crop production was higher in Sweden – by 32% and in Italy – by 28%.

In the Prussian Partition cereal production in the years 1909–1913 was by over 2,5 times higher than in the years 1878–1882.

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 148 i 149; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 93, 148 i 210; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 268–307; T. Sobczak, *Przełom w konsumpcji spożywczej w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wrocław 1968, s. 30; obliczenia własne.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

C. W LATACH 1880–1913 – ziemniaki
IN 1880–1913 – potatoes

Kraje Countries	1880– –1882	1890– –1892	1895– –1897	1901– –1905	1906– –1910	1911– –1913
	1871–1873=100 ^a					
Galicja <i>Galicja</i>	114,5^b	162,9^c	203,6^d	.	254,2^e	266,2^f
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	129,9	143,0	174,9	224,1	312,4	312,6
Austria <i>Austria</i>	98,8	116,7	146,8	167,6	146,6
Dania <i>Denmark</i>	110,4	146,4	200,2	246,3	257,5	.
Finlandia <i>Finland</i>	119,9	151,3	187,5	177,1	187,2	188,6
Francja <i>France</i>	115,3	141,4	147,1	145,7	157,3	163,7
Irlandia <i>Ireland</i>	95,4	84,3	75,8	98,8	96,5	113,2
Niderlandy <i>Netherlands</i>	109,7	140,5	171,3	193,4	206,0	212,3
Niemcy <i>Germany</i>	107,7	119,3	151,6	192,4	197,1	202,5
Szwecja <i>Sweden</i>	98,4	88,0	108,9	109,4	122,5	125,8
Włochy <i>Italy</i>	93,3	96,5	112,5	171,1	224,4	236,6

a W przypadku: Galicji – 1872–1876=100, Danii – 1875–1877=100, Finlandii – 1878–1879=100 i Francji – 1871–1872=100. b–f Lata: b – 1876–1880, c – 1884–1888, d – 1896–1900, e – 1901–1910, f – 1909–1913.

Uwaga. W stosunku do lat 1839–1840 zbiory ziemniaków w Królestwie Polskim w latach 1870–1872 wzrosły ponad 3-krotnie, a we Francji w latach 1868–1869 – o ponad 50%; w stosunku do lat 1842–1844 zbiory te w latach 1850–1870 wzrosły w Austrii o 86% (a w latach 1885–1887 – prawie 3-krotnie) oraz w Niemczech i Niderlandach – o 66%, a spadły w Irlandii o 25%.

W stosunku do lat 1878–1882 zbiory ziemniaków w zaborze pruskim wzrosły w latach 1909–1913 ponad 2-krotnie.

a For: *Galicja* – 1872–1876=100, *Denmark* – 1875–1877=100, *Finland* – 1878–1879=100 and *France* – 1871–1872=100. b 1876–1880. c 1884–1888. d 1896–1900. e 1901–1910. f 1909–1913.

Note. In comparison to the years 1839–1840 potato production in the Kingdom of Poland in the years 1870–1872 recorded an over threefold increase, and in France in the years 1868–1869 – an over 50% increase; in comparison to the years 1842–1844 potato production in the years 1850–1870 in Austria increased by 86% (and in the years 1885–1887 – nearly by three times) and in Germany and the Netherlands – by 66%, while in Ireland it dropped by 25%.

In relation to the years 1878–1882 potato production in the Prussian Partition grew in the years 1909–1913 by over two times.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 216; A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 148; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 94 i 157; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 269–307; T. Sobczak, *Przełom w konsumpcji spożywczej w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wrocław 1968, s. 61; obliczenia własne.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

D. W LATACH 1921–1938
IN 1921–1938

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. t in thous. t			
	Pszenica Wheat			
EUROPA^a EUROPE^a	.	36 778	41 276	44 408
w tym: of which:				
Polska Poland	1 199	1 647	2 021	2 064
Austria Austria	241	308	344	417
Belgia Belgium	359	403	401	450
Bułgaria Bulgaria	855	1 102	1 439	1 588
Czechosłowacja Czecho- slovakia	980	1 294	1 461	1 549
Francja France	7 914	7 929	8 309	8 213
Hiszpania Spain	3 876	3 978	4 302	4 364 ^b
Holandia Netherlands	169	163	321	430
Jugosławia Yugoslavia ...	1 599	2 204	2 164	2 430
Niemcy Germany	2 687	3 259	4 650	4 855
Rumunia Romania	2 438	2 872	2 815	3 359
Węgry Hungary	1 624	2 165	2 082	2 220
Wielka Brytania United Kingdom	1 649	1 411	1 393	1 743
Włochy Italy	5 390	6 238	6 875	7 280
	Żyto Rye			
EUROPA^a EUROPE^a	.	22 240	23 039	22 548
w tym: of which:				
Polska Poland	5 122	6 186	6 461	6 467
Austria Austria	427	511	576	539
Belgia Belgium	522	554	545	424
Czechosłowacja Czecho- slovakia	1 326	1 668	1 792	1 558
Dania Denmark	334	288	243	262
Francja France	1 032	905	813	770
Hiszpania Spain	704	606	563	551 ^b
Jugosławia Yugoslavia ...	151	188	209	206
Litwa Lithuania	595	517	575	617
Niemcy Germany	6 501	7 596	7 840	7 611
Rumunia Romania	213	271	349	391
Węgry Hungary	682	764	723	697

^a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). ^b Lata 1931–1935.

^a Excluding Soviet Union. ^b 1931–1935.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

D. W LATACH 1921–1938 (cd.)

IN 1921–1938 (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. t in thous. t			
	Jęczmień Barley			
EUROPA^a EUROPE^a	.	15 566	16 191	15 979
w tym: of which:				
Polska Poland	1 419	1 396	1 446	1 411
Czechosłowacja Czecho- slovakia	1 091	1 290	1 236	1 112
Dania Denmark	702	904	986	1 103
Francja France	956	1 105	1 046	1 074
Hiszpania Spain	2 009	2 031	2 424	2 394 ^b
Jugosławia Yugoslavia ...	305	378	412	403
Niemcy Germany	2 487	2 865	3 157	3 577
Rumunia Romania	1 208	1 643	1 602	1 034
Węgry Hungary	483	595	636	608
Wielka Brytania United Kingdom	1 133	1 090	818	782
	Owies Oats			
EUROPA^a EUROPE^a	.	26 793	25 300	25 047
w tym: of which:				
Polska Poland	2 799	2 325	2 456	2 558
Austria Austria	340	435	418	439
Belgia Belgium	595	695	719	655
Czechosłowacja Czecho- slovakia	1 191	1 396	1 391	1 238
Dania Denmark	879	962	994	1 024
Francja France	4 363	5 076	4 724	4 572
Hiszpania Spain	525	586	701	670 ^b
Jugosławia Yugoslavia ...	300	342	305	313
Niemcy Germany	5 273	6 527	6 205	5 755
Rumunia Romania	912	1 021	767	596
Szwecja Sweden	1 094	1 184	1 138	1 257
Węgry Hungary	329	374	278	270
Wielka Brytania United Kingdom	2 377	2 246	2 206	2 019

^a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). ^b Lata 1931–1935.

^a Excluding Soviet Union. ^b 1931–1935.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

D. W LATACH 1921–1938 (dok.)

IN 1921–1938 (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	w tys. t in thous. t			
Ziemniaki Potatoes				
EUROPA^a EUROPE^a	.	123 678	138 950	151 060
w tym: of which:				
Polska Poland	26 535	26 458	30 733	35 007
Austria Austria	1 635	2 265	2 628	2 845
Belgia Belgium	2 934	3 391	3 586	3 169
Czechosłowacja Czecho- slovakia	6 727	8 640	9 146	10 029
Dania Denmark	1 199	986	1 172	1 340
Francja France	12 284	14 259	15 636	15 884
Hiszpania Spain	2 669	3 658	4 782	4 954 ^b
Holandia Netherlands ...	2 995	2 389	3 100	2 022
Jugosławia Yugoslavia	994	1 141	1 457	1 616
Niemcy Germany	35 502	38 129	46 076	48 199
Rumunia Romania	1 565	1 932	1 853	1 870
Węgry Hungary	1 764	1 966	1 816	2 133
Wielka Brytania United Kingdom	518	5 402	5 035	5 011
Włochy Italy	1 798	1 982	2 368	2 733
Buraki cukrowe Sugar beets				
EUROPA^a EUROPE^a	.	43 471	45 020	48 530
w tym: of which:				
Polska Poland	2 655	4 181	2 855	2 806
Belgia Belgium	1 971	1 846	1 655	1 459
Czechosłowacja Czecho- slovakia	6 557	7 149	4 556	4 665
Dania Denmark	874	1 096	1 212	1 280
Francja France	4 057	5 776	7 896	8 715
Hiszpania Spain	1 551	1 693	2 299	2 150 ^b
Holandia Netherlands ...	2 179	2 102	1 687	1 610
Niemcy Germany	9 611	10 755	10 561	12 862
Wielka Brytania United Kingdom	171	1 306	2 901	3 195
Włochy Italy	2 400	2 334	2 563	2 879

a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). b Lata 1931–1935.

a Excluding Soviet Union. b 1931–1935.

Polska była największym producentem **lnu** w Europie. W latach 1934–1938 na ogólną powierzchnię zasiewów lnu w Europie – 469 tys. ha (przeciętnie rocznie) na Polskę przypadało 131 tys. ha.

*Poland was the largest producer of **flax** in Europe. In the years 1934–1938 Poland accounted for 131 thous. ha of sown area of flax of the total sown area for Europe – 469 thous. ha (annual average).*

Przeciętne roczne zbiory lnu według największych producentów w latach 1934–1938 – w tys. t:

Annual average production of flax by largest producers in 1934–1938 – in thous. t:

EUROPA ^a	EUROPE ^a	221	Belgia	<i>Belgium</i>	14
w tym: <i>of which:</i>				Francja	<i>France</i>	12
Polska	Poland	68	Holandia	<i>Netherlands</i>	10
Litwa	<i>Lithuania</i>	33	Czechosłowacja	<i>Czechoslovakia</i>	7
Niemcy	<i>Germany</i>	24				
Łotwa	<i>Latvia</i>	19				

a Bez ZSRR.

a *Excluding Soviet Union.*

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 174–185, 198, 199, 202 i 203; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 10–21, 36, 37, 44 i 45; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46, vol. I, Production Agricole et Effectif du Bétail*, Rome 1947, s. 4, 5, 10, 11, 14, 15, 20, 21, 42, 43, 54, 55, 130 i 131; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 78–82, 88–91; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 88–93, 98 i 99.



**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

E. W LATACH 1948–2010 – zboża
IN 1948–2010 – cereals

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1989–1991	2006–2010
	w tys. t in thous. t				
Pszenica Wheat					
Polska Poland	1 833	2 310	5 263	8 919	8 786
Austria Austria	348	597	1 348	.	1 505
Belgia ^a Belgium ^a	525	754	1 119	1 515 ^b	1 496
Bułgaria Bulgaria	1 760	2 250	4 170	5 071	3 679
Czechosłowacja Czecho- slovakia	1 493	1 513	5 389	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	3 823 ^c	4 131
Słowacja Slovakia	x	x	x	.	1 462
Francja France	7 791	9 785	26 965	33 171	36 731
Hiszpania Spain	3 625	4 368	4 694	5 236	5 901
Holandia Netherlands ...	325	438	975	918 ^b	1 283
Jugosławia Yugoslavia	2 171	2 973	5 093	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	15 415	23 695
NRD ^d GDR ^d	1 243	1 307	3 414	x	x
RFN ^d FRG ^d	2 656	4 097	9 206	x	x
Rumunia Romania	2 486	3 300	6 311	6 868	5 309
Węgry Hungary	1 909	1 794	6 066	6 249	4 435
Wielka Brytania United Kingdom	2 397	2 848	11 385	14 143	14 827
Włochy Italy	7 170	8 449	9 007	8 312	7 266
Żyto Rye					
Polska Poland	6 374	7 463	8 089	6 053	3 152
Austria Austria	343	400	347	376	170
Czechy ^e Czech Republic ^e	1 110	959	642	967 ^c	152
Francja France	573	456	321	238	123
Hiszpania Spain	482	488	244	279	228
Niemcy Germany	x	x	x	3 737	3 264
NRD ^d GDR ^d	2 516	2 231	2 205	x	x
RFN ^d FRG ^d	3 042	3 788	1 744	x	x
Węgry Hungary	732	430	146	240	88

^a W latach 1956–1991 łącznie z Luksemburgiem. ^b Lata 1986–1989. ^c 1995 r. ^d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. ^e W latach 1948–1985 Czechosłowacja.

^a In 1956–1991 including Luxembourg. ^b 1986–1989. ^c 1995. ^d Respectively: East Germany and West Germany. ^e In 1948–1985 Czechoslovakia.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

E. W LATACH 1948–2010 – zboża (dok.)

IN 1948–2010 – cereals (cont.)

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1989–1991	2006–2010
	w tys. t in thous. t				
Jęczmień Barley					
Polska Poland	1 061	1 184	3 618	4 218	3 634
Austria Austria	210	421	1 429	1 456	861
Czechy ^e Czech Republic ^e	1 046	1 436	3 507	2 140 ^c	1 925
Dania Denmark	1 709	2 517	5 629	4 996	3 229
Francja France	1 534	4 916	10 404	10 160	11 007
Hiszpania Spain	1 909	1 773	7 635	9 346	9 300
Jugosławia Yugoslavia	323	504	700	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	14 295	11 404
NRD ^d GDR ^d	593	994	3 983	x	x
RFN ^d FRG ^d	1 397	2 657	9 413	x	x
Rumunia Romania	389	374	2 423	3 022	1 234 ^f
Węgry Hungary	654	884	1 011	1 421	1 123
Wielka Brytania United Kingdom	2 061	3 492	10 416	7 966	5 676
Owies Oats					
Polska Poland	2 238	2 545	2 600	2 059	1 338
Czechy ^e Czech Republic ^e	961	951	469	187 ^c	155
Dania Denmark	922	707	153	114	299
Francja France	3 393	3 074	1 728	867	474
Hiszpania Spain	519	492	564	492	1 072
Niemcy Germany	x	x	x	1 994	755
NRD ^d GDR ^d	1 188	1 045	678	x	x
RFN ^d FRG ^d	2 500	2 205	2 634	x	x
Rumunia Romania	367	309	86	220	316
Szwecja Sweden	804	967	1 664	1 489	711 ^f
Wielka Brytania United Kingdom	2 852	2 238	557	527	731
Włochy Italy	495	526	376	318	350

c 1995 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. e W latach 1948–1985 Czechosłowacja. f Lata 2008–2010.

c 1995. d Respectively: East Germany and West Germany. e In 1948–1985 Czechoslovakia. f 2008–2010.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1962*, Warszawa 1962, s. 507–509; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 514–516; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 371–375; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 227–237, 242, 244, 321 i 326; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 212–219; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 310–312, 322 i 325; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 382–389; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 78–82, 88–91; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 88–93, 98 i 99; *Wheat area and wheat production*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa/tgm/table>.

**Tabl. 11 (55). PRZECIĘTNE ROCZNE ZBIORY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW
I BURAKÓW CUKROWYCH (dok.)**
ANNUAL AVERAGE PRODUCTION OF CEREALS, POTATOES
AND SUGAR BEETS (cont.)

F. W LATACH 1948–2010 – ziemniaki i buraki cukrowe
IN 1948–2010 – potatoes and sugar beets

Kraje Countries	1948–1952	1986–1990	2006–2010	1948–1952	1986–1990	2006–2010
	ziemniaki potatoes			buraki cukrowe sugar beets		
	w tys. t			in thous. t		
Polska Poland	29 641	36 140	9 825	5 383	14 674	10 739
Austria Austria	715	2 207	2 891
Belgia ^a Belgium ^a	2 127	1 869	3 096	2 135	5 913	5 153
Czechosłowacja Czecho- slovakia	7 055	3 342	x	4 967	6 341	x
Czechy Czech Republic	x	x	740	x	x	2 985
Słowacja Slovakia	x	x	228	x	x	955
Francja France	13 734	6 483	6 838	8 344	26 617	32 097
Holandia Netherlands	4 679	6 887	6 878	2 598	7 361	5 432
Niemcy Germany	x	x	10 973	x	x	23 713
NRD ^b GDR ^b	13 174	10 588	x	5 318	6 475	x
RFN ^b FRG ^b	24 067	7 793	x	5 820	20 131	x
Rumunia Romania	1 650	7 896	3 733	.	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	9 444	6 546	5 988	4 525	8 122	7 218
Włochy Italy	4 590	14 298	3 956

a W latach 1986–1990 łącznie z Luksemburgiem. b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In 1986–1990 including Luxembourg. b Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Potatoes and sugar beet area, production*, Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>;
On the basis: *Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961, s. 489 i 490; *Rocznik Statystyczny 1987*, Warszawa 1987, s. 590; *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 530; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 371–375; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 374; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 227–237, 242, 244, 321 i 326; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 330–334; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 310–312, 323 i 325.

**Tabl. 12 (56). ZBIORY ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW
NA 1 MIESZKAŃCA**
*PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES
PER CAPITA*

A. W LATACH 1871–1913^a
IN 1871–1913^a

Kraje Countries	1871– –1873	1881– –1883	1895– –1897	1909– –1913	1871– –1873	1881– –1883	1895– –1897	1909– –1913
	zboża cereals				ziemniaki potatoes			
	w kg – przeciętne roczne				in kg – annual averages			
Galicja Galicia	272^b	288^c	250^d	307	383^b	554^c	590^d	643
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	380^e	425^e	325^e	400^e	495	555	615	800
Zabór pruski Prus- sian Partition	414^{ef}	493^{eg}	844	.	830	1 085	1 917
Austria Austria	252	311	.	360 ^h	360	435
Francja France	409	459	429	440	233	255	324	352
Irlandia Ireland	230	234	236	258	552	551	508	756
Niemcy Germany	383	393	347	447	556	544	570	712
Szwecja Sweden	429	426	452	498	303	272	277	287
Włochy Italy	280	222	192	264	44	38	42	80

a Dane orientacyjne. *b–d* Lata: *b* – 1872–1876, *c* – 1884–1888, *d* – 1896–1900. *e* 4 zboża (pszenica, żyto, jęczmień i owies). *f–h* Lata: *f* – 1878–1882, *g* – 1894–1898, *h* – 1888–1890.

a Approximate data *b* 1872–1876. *c* 1884–1888. *d* 1896–1900. *e* 4 cereals (wheat, rye, barley and oats). *f* 1878–1882. *g* 1894–1898. *h* 1888–1890.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. I: Państwo. Społeczeństwo, Warszawa 2003, s. 168; *Historia Polski w liczbach*, t. II: Gospodarka, Warszawa 2006, s. 215 i 216; J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 93, 94, 148, 157 i 210; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 3–8, 268–307.

**Tabl. 12 (56). ZBIORY ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW
NA 1 MIESZKAŃCA (cd.)**
PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES
PER CAPITA (cont.)

B. W LATACH 1934–1938 – zboża^a
IN 1934–1938 – cereals^a

Kraje Countries	Ogółem Grand total	W tym 4 zboża ^b Of which 4 cereals ^b	
		razem total	w tym pszenica of which wheat
	w kg in kg		
Polska Poland	370	364	60
Austria Austria	249	62
Belgia Belgium	197	57
Bułgaria Bulgaria	516	383	275
Czechosłowacja Czecho- slovakia	396	380	106
Dania Denmark	739	739	102
Francja France	367	353	198
Hiszpania Spain	360	326	179
Holandia Netherlands	162	50
Jugosławia Yugoslavia	516	224	163
Niemcy Germany	646	335	65
Rumunia Romania	521	254	170
Węgry Hungary	673	417	244
Wielka Brytania United Kingdom	96	96	37
Włochy Italy	286	199	177

a Przeciętne roczne. b Pszenica, żyto, jęczmień i owies.

a Annual averages. b Wheat, rye, barley and oats.

Na podstawie: Rocznik Statystyczny 1961, Warszawa 1961, s. 487 i 488;
On the basis: Rocznik Statystyczny 1962, Warszawa 1962, s. 509; Rolniczy
Rocznik Statystyczny 1945–1965, Warszawa 1966, s. 390.

**Tabl. 12 (56). ZBIORY ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW
NA 1 MIESZKAŃCA (cd.)**
*PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES
PER CAPITA (cont.)*

C. W LATACH 1920–1938 – ziemniaki
IN 1920–1938 – potatoes

Kraje <i>Countries</i>	1920	1930	1938
	w kg <i>in kg</i>		
Polska <i>Poland</i>	677	975	996
Austria <i>Austria</i>	59 ^a	101	104
Belgia <i>Belgium</i>	299	367	389
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	385	641	673
Dania <i>Denmark</i>	380	276	379
Francja <i>France</i>	300	338	421
Holandia <i>Netherlands</i>	408	386	327
Jugosławia ^b <i>Yugoslavia</i> ^b	94	107	111
Niemcy <i>Germany</i>	451	724	742
Rumunia <i>Romania</i>	49	138	116
Węgry <i>Hungary</i>	260	219	234
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	148	99	109
Włochy <i>Italy</i>	38	48	68

a 1921 r. *b* W 1920 r. Chorwacja, Serbia i Słowenia.

a 1921. *b* In 1920 Croatia, Serbia and Slovenia.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 1977, Warszawa 1977,
On the basis: s. 374.



**Tabl. 12 (56). ZBIORY ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW
NA 1 MIESZKAŃCA (dok.)
PRODUCTION OF CEREALS AND POTATOES
PER CAPITA (cont.)**

D. W LATACH 1948–2010 – zboża^a
IN 1948–2010 – cereals^a

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	2000	2010
	w kg in kg				
Polska Poland	467	473	608	584	707
Austria Austria	170 ^b	249 ^b	456 ^b	555	658
Belgia Belgium	171 ^b	189 ^b	206 ^b	244	290
Bułgaria Bulgaria	450	561	917	430	925
Czechy ^c Czech Republic ^c	393	394	707	627	662
Dania Denmark	768 ^b	848 ^b	1 524 ^b	1 776	1 595
Francja France	331	448	929	1 145	1 046
Hiszpania Spain	263	281	422	623	420
Holandia Netherlands	139 ^b	137 ^b	91 ^b	116	115
Jugosławia Yugoslavia	375	510	736	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	551	540
NRD ^d GDR ^d	301	323	722	x	x
RFN ^d FRG ^d	202	242	400	x	x
Rumunia Romania	356	503	962	465	778
Węgry Hungary	602	647	1 349	994	1 232
Wielka Brytania United Kingdom	146	165	398	408	336
Włochy Italy	238	279	327	359	314

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. ^b 4 zboża (pszenica, żyto, jęczmień i owies). ^c W latach 1948–1985 Czechosłowacja. ^d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

^a In long-term period – annual averages. ^b 4 cereals (wheat, rye, barley and oats). ^c In 1948–1985 Czechoslovakia. ^d Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Cereals production*, Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa/tgm/table>; *Rocznik Statystyczny 1962*, Warszawa 1962, s. 509; *Rocznik Statystyczny 1968*, Warszawa 1968, s. 664; *Rocznik Statystyczny 1989*, Warszawa 1989, s. 573 i 574; *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 525 i 526; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 464; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 178 i 374; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 226; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 308 i 309; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 370 i 390.

Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PLONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH
ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS

A. W LATACH 1500–1799 – zboża
 IN 1500–1799 – cereals

Kraje Countries	1500– –1549	1550– –1599	1600– –1649	1650– –1699	1700– –1749	1750– –1799
	plony w ziarnie ^a yields in grain ^a					
Polska Poland	3,9	4,3	4,0	3,8	3,5	4,7
Anglia England	7,4	7,3	6,7	9,3	.	10,1
Czechy Czechia	3,9	4,3	4,0	3,8	3,5	4,7
Francja France	6,7	.	.	6,2	6,3	7,0
Hiszpania Spain	6,7	.	.	6,2	6,3	7,0
Holandia Holland	7,4	7,3	6,7	9,3	.	10,1
Niemcy Germany ...	4,0	4,4	4,5	4,1	4,1	5,1
Rosja Russia	3,9	4,3	4,0	3,8	3,5	4,7
Skandynawia Scan- dinavia	4,0	4,4	4,5	4,1	4,1	5,1
Szwajcaria Switzer- land	4,0	4,4	4,5	4,1	4,1	5,1
Węgry Hungary	3,9	4,3	4,0	3,8	3,5	4,7
Włochy Italy	6,7	.	.	6,2	6,3	7,0

^a Mierzone liczbą ziaren z jednego ziarna wysianego; współczynnik uśredniony dla 3 podstawowych zbóż uprawnych (pszenicy, żyta i jęczmienia).

Uwaga. Do końca XVIII w. rolnictwo europejskie, z wyjątkiem Anglii i Holandii, stało na niskim poziomie. Ok. 1700 r. przeciętna europejska rodzina chłopska wytwarzała zaledwie około 20–30% żywności więcej niż wynosiła jej konsumpcja własna, co z trudem pozwalało wyżywić społeczeństwo na granicy minimum egzystencji. Holandia już w XVII w., zaś Anglia pod koniec tego stulecia zaczęły modernizować swoje rolnictwo, porzucając m.in. tradycyjne metody uprawy (trójpolówkę) na rzecz płodozmianu. Jednakże w większości krajów europejskich tradycyjne metody uprawy roli zarzucono dopiero w drugiej połowie XVIII w.

^a Measured by the number of grains from one grain sown; the average coefficient for 3 basic cereals (wheat, rye and barley).

Note. Until the late 18th century European agriculture, except for England and Holland, was at a low level. Around 1700 an average European peasant family produced only ca. 20–30% more food than it needed for own consumption, which hardly sufficed to feed the population at the minimum level of existence. Holland already in the 17th century, and England in the late 17th century, started to modernize their agriculture, abandoning, among others, traditional cultivation methods such as the three-field system to the benefit of crop rotation. However, in most European countries traditional cultivation methods were abandoned as late as in the second half of the 18th century.

Przeciętne roczne plony w ziarnie^a w końcu XVIII w.:
Annual average of yields in grain^a at the end of the 18th century:

	pszenica <i>wheat</i>	żyto <i>rye</i>	jęczmień <i>barley</i>	owies <i>oats</i>	
Polska	5,3	4,7	4,6	4,2	Poland
Anglia	11,3	—	12,7	9,0	<i>England</i>
Austria	4,0	4,0	4,6	5,2	<i>Austria</i>
Francja	6,4	5,5	6,8	8,2	<i>France</i>
Hiszpania	4,5	2,5	7,0	—	<i>Spain</i>
Holandia	11,2	7,5	14,2	11,1	<i>Holland</i>
Niderlandy Płd.	11,5	12,2	14,1	13,2	<i>Southern Netherlands</i>
Niemcy	7,1	5,6	6,7	8,0	<i>Germany</i>
Rosja	3,0	3,1	3,1	3,6	<i>Russia</i>
Szwecja	6,0	5,9	5,9	5,0	<i>Sweden</i>
Włochy	4,1	4,4	5,0	5,2	<i>Italy</i>

a Mierzone liczbą ziaren z jednego ziarna wysianego.
a Measured by the number of grains from one grain sown.

Na podstawie: P. Kriedte, *Peasants, Landlords and Merchant Capitalists: Europe and the World Economy, 1500–1800*, Spa 1983, s. 22; I. Rychlikowa, *Produkcja zbożowa wielkiej własności w Małopolsce w latach 1764–1805*, Warszawa 1967, s. 94; J. L. van Zanden, *The Development of Agricultural Productivity in Europe, 1500–1800*, w: *Land Productivity and Agro-systems in the North Sea Area (Middle Ages–20th Century)*, Turnhout 1999, s. 359.

Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PŁONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

B. W LATACH 1871–1913

IN 1871–1913

Kraje <i>Countries</i>	1871– –1875	1893– –1897	1909– –1913	1871– –1875	1893– –1897	1909– –1913	1871– –1875	1893– –1897	1909– –1913
	pszenica <i>wheat</i>			żyto <i>rye</i>			ziemniaki <i>potatoes</i>		
	z 1 ha w dt <i>per ha in dt</i>								
Galicja <i>Galicja</i>	9,4^a	9,2^b	11,7	7,2^a	8,0^b	11,3	74^a	100^b	111
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	8,3	9,7	12,4	7,1	8,1	10,8	63	70	95
Zabór pruski <i>Prussian</i> <i>Partition</i>	11,2^c	12,1^b	21,6	8,0^c	9,9^b	17,0	65^c	85^b	148
Austria <i>Austria</i>	11,0 ^d	13,6	.	10,0 ^d	13,8	.	79 ^d	99
Francja <i>France</i>	11,2	12,2	13,2	10,1	11,0	10,4	80	80	86
Irlandia <i>Ireland</i>	16,2	20,5	25,0	.	.	.	76	90	137
Niemcy <i>Germany</i>	14,6 ^c	16,6	20,6	11,5 ^c	14,0	18,1	89 ^c	117	137
Hiszpania <i>Spain</i>	7,2	9,2	.	6,7	8,7	.	.	110
Szwecja <i>Sweden</i>	14,6	16,5	19,2	13,8	14,1	15,6	79	84	103
Węgry <i>Hungary</i>	12,3	12,7	.	11,0	11,9	.	71	79
Wielka Brytania <i>United</i> <i>Kingdom</i>	21,8	156
Włochy <i>Italy</i>	7,4 ^e	10,3	.	7,4 ^e	13,1	.	60 ^e	95

a–e Lata: *a* – 1876–1880, *b* – 1894–1898, *c* – 1878–1882, *d* – 1896–1900, *e* – 1891–1895.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 215–217; J. Łukasiewicz, *On the basis: Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 97, 158 i 227; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 205–307.

**Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PŁONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

C. W LATACH 1921–1938
IN 1921–1938

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	z 1 ha w dt per ha in dt			
Pszenica Wheat				
EUROPA^a EUROPE^a	12,9	13,4	13,9
w tym: of which:				
Polska Poland	11,8	12,3	11,7	11,9
Austria Austria	12,6	15,1	15,8	16,7
Belgia Belgium	26,2	26,5	25,7	27,3
Bułgaria Bulgaria	8,8	10,2	11,3	12,7
Czechosłowacja Czechoslovakia	15,9	17,2	17,5	17,0
Francja France	14,5	14,8	15,9	15,8
Hiszpania Spain	9,2	9,2	9,5	9,6 ^b
Holandia Netherlands	28,1	29,8	29,7	30,3
Jugosławia Yugoslavia	10,0	11,9	10,4	11,4
Niemcy Germany	18,4	19,8	22,0	22,5
Rumunia Romania	8,5	9,2	8,1	9,7
Węgry Hungary	12,0	14,0	13,6	14,0
Wielka Brytania United Kingdom	22,6	22,5	22,6	23,1
Włochy Italy	11,5	12,8	14,3	14,4
Żyto Rye				
EUROPA^a EUROPE^a	13,1	13,7	13,6
w tym: of which:				
Polska Poland	11,5	10,9	10,9	11,2
Austria Austria	11,6	13,3	15,5	14,7
Belgia Belgium	23,1	24,1	25,9	23,9
Czechosłowacja Czechoslovakia	15,4	16,3	17,3	16,2
Dania Denmark	15,4	15,9	17,4	17,7
Francja France	11,6	11,5	11,9	11,5
Hiszpania Spain	9,7	8,7	9,3	9,3 ^b
Jugosławia Yugoslavia	7,8	9,0	8,4	8,2
Litwa Lithuania	10,7	10,7	12,0	12,1
Niemcy Germany	15,0	16,2	17,6	17,3
Rumunia Romania	7,6	9,3	8,8	9,3
Węgry Hungary	10,6	11,4	11,7	11,1

a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). b Lata 1931–1935.

a Excluding Soviet Union. b 1931–1935.

**Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PLONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

C. W LATACH 1921–1938 (cd.)

IN 1921–1938 (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	z 1 ha w dt per ha in dt			
Jęczmień Barley				
EUROPA^a EUROPE^a	14,0	14,1	14,4
w tym: of which:				
Polska Poland	12,2	12,1	12,0	11,8
Czechosłowacja Czechoslovakia	16,1	18,1	18,0	17,0
Dania Denmark	25,0	27,0	28,2	29,8
Francja France	13,8	15,4	14,6	14,5
Hiszpania Spain	11,4	11,3	12,4	12,6 ^b
Jugosławia Yugoslavia	8,4	9,9	9,7	9,6
Niemcy Germany	17,8	19,2	20,1	21,6
Rumunia Romania	6,9	9,3	7,8	6,6
Węgry Hungary	10,9	13,9	14,2	13,2
Wielka Brytania United Kingdom	18,5	20,9	20,0	20,9
Owies Oats				
EUROPA^a EUROPE^a	14,9	14,8	15,1
w tym: of which:				
Polska Poland	11,6	11,5	11,6	11,4
Austria Austria	11,1	14,2	13,5	15,2
Belgia Belgium	22,3	25,3	26,1	26,8
Czechosłowacja Czechoslovakia	14,4	16,7	17,2	16,0
Dania Denmark	19,4	23,1	25,8	26,8
Francja France	12,7	14,6	13,9	13,9
Hiszpania Spain	8,0	7,7	8,9	8,6 ^b
Jugosławia Yugoslavia	8,0	9,4	8,2	8,7
Niemcy Germany	15,8	18,7	18,8	20,2
Rumunia Romania	7,2	9,0	8,7	7,7
Szwecja Sweden	15,0	16,6	17,3	18,9
Węgry Hungary	10,3	13,4	11,8	12,3
Wielka Brytania United Kingdom	17,4	20,0	20,0	20,4

a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). b Lata 1931–1935.

a Excluding Soviet Union. b 1931–1935.

**Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PŁONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

C. W LATACH 1921–1938 (dok.)

IN 1921–1938 (cont.)

Kraje Countries	1921–1925	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	z 1 ha w dt per ha in dt			
Ziemniaki Potatoes				
EUROPA^a EUROPE^a	116,9	127,5	132,6
w tym: of which:				
Polska Poland	119,0	106,7	112,9	120,7
Austria Austria	99,7	123,6	132,7	137,6
Belgia Belgium	178,9	205,2	214,7	200,9
Czechosłowacja Czechoslovakia	105,3	119,9	127,2	132,4
Dania Denmark	151,8	140,7	165,1	169,7
Francja France	84,1	97,7	110,5	111,8
Hiszpania Spain	84,2	112,8	113,3	112,6 ^b
Holandia Netherlands	172,1	172,4	193,8	185,9
Jugosławia Yugoslavia	45,8	50,4	59,5	62,0
Niemcy Germany	129,9	135,7	159,5	168,9
Rumunia Romania	86,1	98,9	84,2	90,2
Węgry Hungary	67,4	74,5	61,4	73,3
Wielka Brytania United Kingdom	157,5	166,8	165,1	169,2
Włochy Italy	52,9	56,4	59,8	65,7
Buraki cukrowe Sugar beets				
EUROPA^a EUROPE^a	241,1	268,3	272,5
w tym: of which:				
Polska Poland	201,1	202,5	216,0	216,1
Belgia Belgium	285,7	281,1	307,0	290,1
Czechosłowacja Czechoslovakia	258,2	263,3	265,3	285,9
Dania Denmark	264,8	290,8	309,9	320,0
Francja France	248,9	237,6	290,4	274,4
Hiszpania Spain	182,5	254,6	254,4	240,0 ^b
Holandia Netherlands	325,3	330,6	375,2	380,8
Niemcy Germany	241,5	250,1	294,1	309,9
Wielka Brytania United Kingdom	189,9	195,0	222,9	221,2
Włochy Italy	285,8	255,6	266,2	251,0

a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). b Lata 1931–1935.

a Excluding Soviet Union. b 1931–1935.

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 174–185, 198, 199, 202 i 203; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 10–23, 36, 37, 44–48; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46, vol. I, Production Agricole et Effectif du Bétail*, Rome 1947, s. 4, 5, 10, 11, 14, 15, 20, 21, 42, 43, 54 i 55; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 76–82, 88–91; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 88–93, 98 i 99; obliczenia własne.

Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PLONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

D. W LATACH 1948–2010 – zboża

IN 1948–2010 – cereals

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1989–1991	2006–2010
	z 1 ha w dt per ha in dt				
Pszenica Wheat					
Polska Poland	12,5	16,1	32,9	38,7	38,2
Austria Austria	17,1	22,7	44,6	.	50,2
Belgia ^a Belgium ^a	32,2	35,9	58,9	67,1 ^b	74,8
Bulgaria Bulgaria	12,4	16,3	39,3	43,6	33,4
Czechosłowacja Czechoslovakia	19,0	21,2	46,9	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	46,0 ^c	51,6
Słowacja Slovakia	x	x	x	.	36,5
Francja France	18,3	23,5	55,4	65,0	69,3
Hiszpania Spain	8,7	10,1	19,1	24,0	31,1
Holandia Netherlands	36,5	40,6	71,2	75,3 ^b	85,5
Jugosławia Yugoslavia	12,0	15,2	34,6	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	62,4	74,1
NRD ^d GDR ^d	26,3	31,2	48,6	x	x
RFN ^d FRG ^d	26,2	27,1	56,7	x	x
Rumunia Romania	9,5	11,3	28,3	30,5	26,5
Węgry Hungary	13,8	15,0	46,4	51,8	40,3
Wielka Brytania United Kingdom	27,2	33,0	65,5	69,9	78,0
Włochy Italy	15,2	17,6	27,8	29,8	36,3
Żyto Rye					
Polska Poland	12,6	14,2	24,7	26,4	24,3
Austria Austria	14,9	19,6	36,5	41,9	38,0
Czechy ^e Czech Republic ^e	17,4	19,7	34,8	20,0 ^c	42,9
Francja France	11,6	13,3	31,0	36,4	47,7
Hiszpania Spain	7,7	8,8	11,2	13,6	19,4
Niemcy Germany	x	x	x	41,1	48,7
NRD ^d GDR ^d	19,5	21,1	32,1	x	x
RFN ^d FRG ^d	22,1	26,4	39,6	x	x
Węgry Hungary	12,4	11,4	19,2	25,5	22,2

a W latach 1956–1991 łącznie z Luksemburgiem. b Lata 1986–1989. c 1995 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. e W latach 1948–1985 Czechosłowacja.

a In 1956–1991 including Luxembourg. b 1986–1989. c 1995. d Respectively: East Germany and West Germany. e In 1948–1985 Czechoslovakia.

**Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PŁONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (cd.)**

ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)

D. W LATACH 1948–2010 – zboża (dok.)

IN 1948–2010 – cereals (cont.)

Kraje Countries	1948–1952	1956–1960	1981–1985	1989–1991	2006–2010
	z 1 ha w dt per ha in dt				
Jęczmień Barley					
Polska Poland	12,7	16,2	30,5	34,5	31,5
Austria Austria	16,4	23,4	41,9	49,6	41,3
Czechy ^e Czech Republic ^e	17,3	21,2	40,4	38,4 ^c	41,0
Dania Denmark	34,5	35,3	42,3	53,1	50,7
Francja France	16,1	25,1	45,3	57,1	63,4
Hiszpania Spain	12,3	11,8	20,0	21,4	29,3
Jugosławia Yugoslavia	10,1	13,3	24,9	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	55,1	60,5
NRD ^d GDR ^d	22,9	28,7	43,5	x	x
RFN ^d FRG ^d	23,9	29,3	51,1	x	x
Rumunia Romania	7,6	12,9	30,6	36,5	26,7 ^f
Węgry Hungary	14,4	17,9	36,8	45,7	34,6
Wielka Brytania United Kingdom	25,2	30,5	48,9	51,9	36,5
Owies Oats					
Polska Poland	13,1	15,2	24,9	27,6	24,1
Czechy ^e Czech Republic ^e	15,8	18,4	33,2	31,1 ^c	29,0
Dania Denmark	31,7	32,3	40,3	47,9	44,2
Francja France	14,4	18,5	37,0	39,5	44,8
Hiszpania Spain	8,3	8,5	12,3	13,8	20,3
Niemcy Germany	x	x	x	43,2	44,7
NRD ^d GDR ^d	11,7	11,5	38,0	x	x
RFN ^d FRG ^d	22,3	26,0	41,9	x	x
Rumunia Romania	7,1	9,8	12,0	14,8	16,1
Szwecja Sweden	16,3	18,1	37,3	39,9	37,4 ^f
Wielka Brytania United Kingdom	22,8	24,9	44,9	48,3	57,3
Włochy Italy	10,6	12,6	18,4	20,4	24,2

c 1995 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. e W latach 1948–1985 Czechosłowacja. f Lata 2008–2010.

c 1995. d Respectively: East Germany and West Germany. e In 1948–1985 Czechoslovakia. f 2008–2010.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961, s. 489 i 490; *Rocznik Statystyczny 1962*, Warszawa 1962, s. 507–509; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 514–516; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 371 i 375; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 227–237, 242 i 244; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 212–219; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 321, 326, 330, 331, 333 i 334; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 314–318, 323 i 326; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 382–389; *Wheat area and wheat production*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa/tgm/table>; obliczenia własne.

Tabl. 13 (57). PRZECIĘTNE ROCZNE PŁONY ZBÓŻ, ZIEMNIAKÓW I BURAKÓW CUKROWYCH (dok.)*ANNUAL AVERAGE YIELDS OF CEREALS, POTATOES AND SUGAR BEETS (cont.)*E. W LATACH 1948–2010 – ziemniaki i buraki cukrowe
IN 1948–2010 – potatoes and sugar beets

Kraje Countries	1948–1952	1986–1990	2006–2010	1948–1952	1986–1990	2006–2010
	ziemniaki potatoes			buraki cukrowe sugar beets		
	z 1 ha w dt			per ha in dt		
Polska Poland	115	190	190	187	346	488
Austria Austria	231	544	676
Belgia ^a Belgium ^a	236	437	437	362	532	738
Czechosłowacja Czechoslovakia	113	191	x	232	350	x
Czechy Czech Republic	x	x	247	x	x	548
Słowacja Slovakia	x	x	175	x	x	502
Francja France	122	180	418	266	593	855
Holandia Netherlands ...	252	417	440	419	566	717
Niemcy Germany	x	x	406	x	x	630
NRD ^b GDR ^b	161	241	x	254	306	x
RFN ^b FRG ^b	212	354	x	303	514	x
Rumunia Romania	76	234	141	.	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	190	367	427	269	407	631
Włochy Italy	273	497	556

a W latach 1986–1990 łącznie z Luksemburgiem. *b* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In 1986–1990 including Luxembourg. *b* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Potatoes and sugar beet area, production*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>;
On the basis: *Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961, s. 489 i 490; *Rocznik Statystyczny 1987*, Warszawa 1987, s. 590; *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 530; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 371 i 375; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 374; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 227–237, 242 i 244; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 323–326, 331 i 334; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 310–318, 322, 323, 325 i 326; obliczenia własne.

**Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI**
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKSA. OKOŁO 1862–1912
AROUND 1862–1912

Lata Years Kraje Countries		Bydło rogate Horned cattle	Trzoda chlewna ^a Pigs ^a	Owce ^a Sheep ^a	Konie Horses
		ok. around 1871=100 ^b			
Ziemie polskie	1882	116,8	131,6	63,5^c	122,3
Polish territory	1900	135,2	175,3	47,3	151,6
	1912	120,9	.	21,1	146,8
Galicja	1862	108,3	106,8	65,3 ^c	105,6
<i>Galicja</i>	1900	131,0	170,6	47,2	124,3
	1912	120,8	249,5	34,1	130,2
Królestwo Polskie	1862	128,7	125,6	89,5 ^c	145,7
<i>Kingdom of Poland</i>	1900	132,3	139,4	67,8	184,9
	1912	101,4	.	25,1	162,9
zabór pruski	1862	107,9	176,4	40,3 ^c	106,7
<i>Prussian Partition</i>	1900	150,4	253,4	29,7	131,4
	1912	164,6	439,5	14,0	145,4
Litwa, Białoruś i Ruś	1900	.	139,8	126,2	173,1
<i>Lithuania, Belarus and Rus</i>	1912	.	152,3	102,5	179,1
Litwa i Białoruś	1900	.	162,9	161,3	152,3
<i>Lithuania and Belarus</i>	1912	.	165,1	128,5	155,4
Ruś	1900	.	110,6	94,8	203,3
<i>Rus</i>	1912	.	136,0	78,7	213,7
Austria	1862	115,6	139,2	63,0 ^c	105,3
<i>Austria</i>	1900	128,1	183,6	52,1	123,5
	1912	123,4	260,0	45,4	129,7
Dania	1862	118,6	181,0	67,1 ^c	109,8
<i>Denmark</i>	1900	138,8	296,8	52,9	147,6
	1912	190,5	332,1	39,5	173,8
Francja	1862	.	115,0 ^d	91,0 ^{ce}	.
<i>France</i>	1900	.	123,1 ^d	84,8 ^e	.
	1912	.	124,7 ^d	69,0 ^e	.
Hiszpania	1862	.	119,9 ^f	60,6 ^{cg}	.
<i>Spain</i>	1900	72,6	.	.	.
	1912	88,2	150,7 ^f	71,3 ^g	.
Irlandia	1862	100,3	145,1	92,9 ^c	.
<i>Ireland</i>	1900	115,9	117,3	94,3	.
	1912	121,9	130,8	84,0	.

a Dane orientacyjne. b W przypadku owiec – ok. 1870=100. c Ok. 1890 r. d 1883=100. e 1882=100. f 1859=100. g 1865=100.

a Approximate data. b For sheep – around 1870=100. c Around 1890. d 1883=100. e 1882=100. f 1859=100. g 1865=100.

Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI (cd.)
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKS (cont.)

A. OKOŁO 1862–1912 (dok.)
 AROUND 1862–1912 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Bydło rogate Horned cattle	Trzoda chlewna ^a Pigs ^a	Owce ^a Sheep ^a	Konie Horses
	ok. around 1871=100 ^b			
Niemcy 1862	98,8	142,4	54,4 ^c	105,1
<i>Germany</i> 1900	132,4	196,6	38,8	125,1
1912	146,1	300,1	22,1	136,0
Rosja – część europejska ^h 1862	110	106	102 ^c	115
<i>Russia – the European part^h</i> 1900	145	130	105	126
1912	145	140	89	142
Rumunia 1862	129,6	115,2	119,4 ^c	136,3
<i>Romania</i> 1900	141,2	212,6	134,5	221,0
1912	145,5	.	125,7	211,0
Szwecja 1862	111,4	168,4	84,7 ^c	107,3
<i>Sweden</i> 1900	127,5	211,2	79,1	121,7
1912	132,8	244,9	62,9	134,2
Wielka Brytania 1862	107,5	115,6	89,4 ^c	112,4
<i>United Kingdom</i> 1900	125,9	95,3	98,4	120,6
1912	130,0	112,9	125,2	122,8
Włochy 1862	130,3	112,2	109,4 ^c	119,6
<i>Italy</i> 1900	143,1	124,1	107,2	134,4
1912	171,4	159,2	172,5	178,6

a Dane orientacyjne. b W przypadku owiec – ok. 1870=100. c Ok. 1890 r. h Dotyczy 50 guberni (bez Królestwa Polskiego i Finlandii); dane przybliżone.

a Approximate data. b For sheep – around 1870=100. c Around 1890. h Concerns 50 gubernates/provinces (excluding Kingdom of Poland and Finland); approximate data.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 219–222;
 On the basis: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 155;
 B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europa 1750–1993*, wyd. 4,
 London 1998, s. 3–8, 332–372.



Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI (cd.)
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKS (cont.)

B. OKOŁO 1912 R.
 AROUND 1912

Kraje Countries	Bydło Cattle	Trzoda chlewna ^a Pigs ^a	Owce ^a Sheep ^a	Konie Horses	Bydło Cattle	Trzoda chlewna ^a Pigs ^a	Owce ^a Sheep ^a	Konie Horses
	w tys. szt. in thous. heads				na 1 000 ludności w szt. per 1 000 population in heads			
Ziemie polskie Polish territory	6 420	.	2 107	2 697	272	.	88	112
Galicja Galicia	2 503	1 834	378	906	312	229	47	113
Królestwo Polskie King- dom of Poland	2 267	1 539 ^b	1 050	1 227	193	157 ^b	87	105
zabór pruski Prussian Partition	1 635	2 426	719	564	427	634	188	147
Litwa, Białoruś i Ruś Lithu- ania, Belarus and Rus	6 718	4 118	5 225	3 684	.	162	205	147
Litwa i Białoruś Lithu- ania and Belarus	4 171	2 495	3 100	1 897	325	193	240	149
Ruś Rus	2 547	1 623	2 125	1 787	203	130	170	143
Austria Austria	9 160	6 632	2 428	1 803	321	232	85	63
Dania Denmark	2 360	1 468	727	551	856	532	264	200
Francja France	14 706	16 468	3 222	.	375	490	82
Hiszpania Spain	2 562	2 404	15 726	542	129	122	789	27
Irlandia Ireland	4 848	1 415	3 907	.	1 104	332	890	.
Niemcy Germany	20 900	25 659	5 521	4 558	322	390	85	70
Rosja – część europejska ^c Russia – the European part ^c	31 000	12 700	40 200	24 000	261	104	338	186
Rumunia Romania	2 667	1 709 ^b	5 270	825	369	289 ^b	728	114
Szwecja Sweden	2 690	957	1 004	588	486	173	182	106
Węgry Hungary	6 164 ^d	6 416	7 698	2 001 ^d	334 ^d	347	416	108 ^d
Wielka Brytania United King- dom	7 026	2 82	28 903	1 545	172	69	708	38
Włochy Italy	6 487	2 576	12 031	986	187	74	347	28

a Dane orientacyjne. b 1900 r. c Dotyczy 50 guberni (bez Królestwa Polskiego i Finlandii). d Bez Chorwacji.

a Approximate data. b 1900. c Concerns 50 governorates/provinces (excluding Kingdom of Poland and Finland).
 d Excluding Croatia.

W Finlandii ok. 1912 r. było 618 tys. koni (141 koni na 1 000 ludności).

Around 1912, in Finland there were 618 thous. horses (141 horses per 1 000 population).

Na podstawie: Historia Polski w liczbach, t. II: Gospodarka, Warszawa 2006, s. 219–222; A. Krzyżanowski,
 On the basis: K. Kumaniecki, Statystyka Polski, Kraków 1915, s. 155; B. R. Mitchell, International Historical
 Statistics, Europe 1750–1993, wyd. 4, London 1998, s. 3–8, 332–372.

Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI (cd.)
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKS (cont.)

C. W LATACH 1920–1938
 IN 1920–1938

Lata Years Kraje Countries	Bydło Cattle	Trzoda chlewna Pigs	Owce Sheep	Konie Horses
	w tys. szt. in thous. heads			
Polska 1921^a	7 897	5 174	2 179	3 280
Poland 1938	10 554	7 525	3 411	3 916
Austria 1920	2 114	1 189	368	282 ^b
Austria 1938	2 596	2 871	316	231 ^c
Belgia 1920	1 487	9 717	.	250 ^b
Belgium 1938	1 690	9 600	.	.
Czechosłowacja 1920	4 212	2 015	976	740 ^b
Czechoslovakia 1938	4 938 ^d	3 827	458 ^e	656 ^e
Dania 1920	2 504	1 116	540	536 ^b
Denmark 1938	3 238	2 885	187 ^d	564
Finlandia 1925	1 871	378	1 451	402
Finland 1938	1 954	531	1 073	380
Francja 1920	13 217	4 942	9 406	2 880 ^b
France 1938	15 628	7 127	9 872	2 692
Hiszpania 1925	3 794	5 267	20 067	698
Spain 1934	4 215	5 412	19 093	568
Holandia 1925	2 063	1 519	668	364
Netherlands 1938	2 764	1 538	654	300
Jugosławia 1925	3 768	2 802 ^f	7 907	1 106
Yugoslavia 1938	4 268	3 451	10 137	1 249
Niemcy 1920	16 807	14 179	6 149	3 917 ^b
Germany 1938	19 911	20 806	5 677	3 443
Rumunia 1920	4 730	2 514	8 690	1 815 ^b
Romania 1938	4 161	3 165	12 768	2 167 ^g
Szwecja 1927	1 587 ^f	717 ^h	806	628
Sweden 1938	3 036	1 371	406	617
Węgry 1920	2 148	3 320	1 817	876 ^b
Hungary 1938	1 875	3 110	1 629	814
Wielka Brytania 1920	11 173	3 116	23 404	1 447 ^b
United Kingdom 1938	8 762	4 383	20 805	1 096
Włochy 1926	7 400	2 850	12 330	1 050
Italy 1938	7 667	2 940	9 467	791

a Na podstawie spisu zwierząt gospodarskich z 30 września. b 1925 r. c 1939 r. d 1937 r. e Przeciętne roczne z lat 1934–1938. f 1926 r. g 1935 r. h 1919 r.

a On the basis of the livestock census of 30 September. b 1925. c 1939. d 1937. e Annual averages in 1934–1938. f 1926. g 1935. h 1919.

W 1938 r. na 100 ha użytków rolnych – w szt.:
In 1938, per 100 ha of agricultural land – in heads:

	bydło <i>cattle</i>	trzoda chlewna <i>pigs</i>	owce <i>sheep</i>	konie <i>horses</i>	
Polska	15,3	41,2	29,4	13,3	Poland
Anglia	5,6	44,1	22,1	133,4	<i>England</i>
Dania	18,3	103,4	92,4	6,1 ^a	<i>Denmark</i>
Finlandia ^a	11,1	56,2	14,7	31,3	<i>Finland^a</i>
Francja	7,8	45,0	20,5	28,4	<i>France</i>
Holandia ^a	12,7	111,5	59,7	25,8	<i>Netherlands^a</i>
Jugosławia ^a	8,7	29,1	22,2	69,1	<i>Yugoslavia^a</i>
Niemcy	12,0	69,3	81,7	16,7	<i>Germany</i>
Rumunia ^b	11,9	23,7	16,2	64,7	<i>Romania^b</i>
Szwecja	12,8	60,9	26,7	8,3	<i>Sweden</i>
Węgry	10,7	23,1 ^a	41,1	21,5	<i>Hungary</i>
Włochy	3,6	37,5	13,9	44,9	<i>Italy</i>

a 1937 r. *b* 1935 r.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1929*, Geneva 1930, s. 58–61; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 92.

Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI (cd.)
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKS (cont.)

D. W LATACH 1950–2010
 IN 1950–2010

Kraje Countries	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c
	bydło cattle			trzoda chlewna pigs			owce sheep		
W tysiącach sztuk In thousand heads									
Polska Poland	7 200	12 649	5 562	9 350	21 326	14 776	2 199	4 207	214
Austria Austria	2 203	.	2 013	1 927	4 004	3 134	.	.	358
Belgia ^d Belgium ^d	2 112	3 111	2 510	1 344	5 067	6 176	.	115	132 ^e
Czechosłowacja Czechoslovakia	4 303	4 915	x	3 802	7 588	x	531	875	x
Czechy Czech Republic	x	x	1 319	x	x	1 846	x	x	183 ^e
Słowacja Slovakia	x	x	467	x	x	687	x	x	394
Dania Denmark	3 053	2 961	1 630	3 235	9 957	12 293	.	56	90 ^e
Francja France	15 432	23 919	19 599	6 760	11 446	14 279	7 480	11 911	7 955
Hiszpania Spain	.	4 495	6 075	.	10 715	25 704	.	14 180	18 552
Holandia Nether- lands	2 723	5 226	3 960	1 860	10 138	12 206	390	858	1 211
Niemcy Germany	x	x	12 706	x	x	26 901	x	x	1 800
NRD ^f GDR ^f	3 615	5 596	x	5 705	12 132	x	1 085	1 979	x
RFN ^f FRG ^f	10 883	15 050	x	.	22 374	x	2 020	1 145	x
Rumunia Roma- nia	4 502	6 285	2 001	2 197	10 899	5 428	10 222	15 820	8 417
Węgry Hungary	2 222	1 925	686	5 542	8 355	3 169	1 049	2 927	1 181
Wielka Brytania United Kingdom	10 620	13 426	9 896	2 986	7 815	4 385	20 430	31 446	21 295
Włochy Italy	8 331	8 719	5 833	4 052	8 807	9 321	10 295	.	7 900
Na 100 ha użytków rolnych w szt. Per 100 ha of agricultural land in heads									
Polska Poland	42,6	66,8	35,6	61,8	113	95,5	17,9	22,2	2,0
Austria Austria	57,0	.	61,7	70,2	103	101	.	.	11,1
Belgia ^d Belgium ^d	155	203	191	99,3	331	458	.	7,5	9,6
Czechosłowacja Czechoslovakia	58,7	71,7	x	77,6	111	x	9,9	12,8	x

a Rok gospodarczy 1949/50 (od 1 X 1949 r. do 30 IX 1950 r.). b, c W przypadku pogłowia zwierząt na 100 ha użytków rolnych: b – rok gospodarczy 1959/60, c – 2008 r. d W 1980 r. łącznie z Luksemburgiem. e 2008 r. f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Farming year 1949/50 (from 1 X 1949 to 30 IX 1950). b, c For animal stocks per 100 ha of agricultural land: b – farming year 1959/60, c – 2008. d In 1980 including Luxembourg. e 2008. f Respectively: East Germany and West Germany.



Tabl. 14 (58). POGŁOWIE BYDŁA, TRZODY CHLEWNEJ, OWIEC I KONI (dok.)
CATTLE, PIGS, SHEEP AND HORSES STOCKS (cont.)

D. W LATACH 1950–2010 (dok.)

IN 1950–2010 (cont.)

Kraje Countries	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c	1950 ^{ab}	1980	2010 ^c
	bydło cattle			trzoda chlewna pigs			owce sheep		
Na 100 ha użytków rolnych w szt. (dok.) Per 100 ha of agricultural land in heads (cont.)									
Czechy Czech Republic	x	x	32,1	x	x	45,1	x	x	4,3
Słowacja Slovakia	x	x	25,3	x	x	38,8	x	x	18,7
Dania Denmark	108	102	58,7	197	343	478	.	1,9	5,1
Francja France	54,1	75,9	68,0	24,1	36,3	50,6	25,8	37,8	28,0
Hiszpania Spain	.	14,4	21,0	.	34,3	93,3	.	45,4	71,5
Holandia Nether- lands	152	259	203	128	502	623	19,7	42,5	62,9
Niemcy Germany	x	x	76,5	x	x	157	x	x	14,4
NRD ^d GDR ^d	69,4	89,3	x	129	194	x	32,9	31,6	x
RFN ^d FRG ^d	87,1	123	x	104	183	x	7,6	9,3	x
Rumunia Roma- nia	30,6	42,0	20,8	29,6	72,8	48,5	64,8	106	62,5
Węgry Hungary	66,0	29,0	12,1	74,5	126	66,5	33,1	44,2	21,3
Wielka Brytania United Kingdom	59,4	71,0	57,3	28,7	41,3	26,7	141	166	187
Włochy Italy	44,8	49,6	45,2	19,9	50,1	66,8	39,8	.	61,5

a Notka patrz na str. 288. b, c W przypadku pogłowia zwierząt na 100 ha użytków rolnych: b – rok gospodarczy 1959/60, c – 2008 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Dla niektórych krajów dane za rok gospodarczy 1949/50 mają charakter szacunkowy.

a See footnote on page 288. b, c For animal stocks per 100 ha of agricultural land: b – farming year 1959/60, c – 2008. d Respectively: East Germany and West Germany.

Note. For some countries, the data for farming year 1949/50 are estimated.

Na podstawie: Number of cattle, number of pigs, number of sheep, Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>; Rocznik Statystyczny 1961, Warszawa 1961, s. 492–494; Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010, Warszawa 2010, s. 352, 353, 378 i 379; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 377 i 378; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 263–265.

Tabl. 15 (59). PRODUKCJA MIĘSA I PRODUKCYJNOŚĆ ZWIERZĄT GOSPODARSKICH
PRODUCTION OF MEAT AND PRODUCTIVITY OF LIVESTOCK

A. W LATACH 1929–1937 – produkcja mięsa^a
 IN 1929–1937 – production of meat^a

Kraje Countries	1929			1937			Na 1 mieszkańca w latach 1930–1934 w kg Per capita in 1930–1934 in kg		
	ogółem total	w tym mięso of which meat		ogółem total	w tym mięso of which meat		ogółem total	w tym mięso of which meat	
		wołowe i cielęce beef and veal	wieprzo- we pork		wołowe i cielęce beef and veal	wieprzo- we pork		wołowe i cielęce beef and veal	wieprzo- we pork
	w tys. t in thous. t								
Polska Poland	582	238	334	800	273	518	18,7	7,3	11,2
Belgia Belgium	257	128	125	316	139	173	40,8	17,9	20,5
Czechosłowacja Czechoslovakia	475	240	228	380 ^b	190 ^b	185 ^b	33,3	12,5	17,5
Dania Denmark	642 ^c	115 ^c	527 ^c	430	124	306	52,4	26,4	36,0
Francja France ...	1 310	908	303	1 429	918	416	39,0	20,9	15,5
Holandia Nether- lands	411	149	254	343	114	222	45,6	17,9	27,2
Niemcy Germany	3 151	1 162	1 936	3 586	1 207	2 325	51,0	16,1	34,3
Rumunia Romania	209	119	67	219	104	102	.	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	1 221	653	309	1360	688	415	63,7	29,1	20,7
Włochy Italy	800	453	255	.	.	.	16,3	9,8	5,2

a Dane szacunkowe; w okresie wieloletnim – przeciętne roczne. b 1936 r. c 1931 r.

Uwaga. Dane dla lat 1930–1933 niewiele się różnią od danych za 1929 r.; wzrost produkcji mięsa zaczął mieć w zasadzie miejsce od 1934 r.

a Estimated data; in long-term period – annual averages. b 1936. c 1931.

Note. Data for the years 1930–1933 do not differ significantly from the data for 1929; an increase in meat production generally started in 1934.

Na podstawie: Nutrition. Final Report of the Mixed Committee of the League of Nations on the Relation of Nutrition to Health, Agriculture and Economic Policy, Geneva 1937, s. 111. <http://www.archive.org/details/finalreportofmix>; Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 78 i 79; Statistical Yearbook of the League of Nations 1939/40, Geneva 1940, s. 82 i 83.

**Tabl. 15 (59). PRODUKCJA MIĘSA I PRODUKCYJNOŚĆ ZWIERZĄT
GOSPODARSKICH (cd.)**
PRODUCTION OF MEAT AND PRODUCTIVITY OF LIVESTOCK (cont.)

B. W LATACH 1961–2010 – przeciętny roczny uzysk mięsa^a
IN 1961–2010 – annual average yield of meat^a

Kraje Countries	1961– –1965	1972	1980	1989	2000	2010
	w kg in kg					
Od 1 szt. bydła – mięso wołowe Per head of cattle – beef						
Polska Poland	90	112	153	179	176	212
Belgia ^b Belgium ^b	215	255	283	294	331	316
Bułgaria Bulgaria	130	193	183	200	181	142
Czechosłowacja Czecho- slovakia	177	255	240	255	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	289	291
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	272	255
Francja France	183	212	234	249	279	302
Holandia Netherlands	172	182	199	232	210	200
Jugosławia Yugoslavia	110	136	142	106	265 ^c	x
Niemcy Germany	x	x	x	x	304	317
NRD ^d GDR ^d	145	205	227	227	x	x
RFN ^d FRG ^d	192	239	270	266	x	x
Rumunia Romania	111	166	144	158	116	164
Węgry Hungary	220	275	282	276	225	253
Wielka Brytania United Kingdom	259	284	290	330
Włochy Italy	184	213	224	230	260	279
Od 1 szt. trzody chlewnej – mięso wieprzowe Per head of pigs – pork						
Polska Poland	91	89	87	91	85	94
Belgia ^b Belgium ^b	79	80	81	90	94	99
Bułgaria Bulgaria	70	74	67	74	74	77
Czechosłowacja Czecho- slovakia	96	97	95	103	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	95	89
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	73	94
Dania Denmark	67	73	78	83
Francja France	92	88	88	86	86	88
Holandia Netherlands	81	83	85	82	87	93
Jugosławia Yugoslavia	40	33	55	56	80 ^c	x

a W wadze poubojowej, bez tłuszczów i podrobów. *b* W latach 1961–1989 łącznie z Luksemburgiem.
c 1998 r. *d* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In post-slaughter weight, excluding fats and pluck. *b* In 1961–1989 including Luxembourg. *c* 1998.
d Respectively: East Germany and West Germany.

Tabl. 15 (59). PRODUKCJA MIĘSA I PRODUKCYJNOŚĆ ZWIERZĄT GOSPODARSKICH (cd.)
PRODUCTION OF MEAT AND PRODUCTIVITY OF LIVESTOCK (cont.)

B. W LATACH 1961–2010 – przeciętny roczny uzysk mięsa^a (dok.)
 IN 1961–2010 – annual average yield of meat^a (cont.)

Kraje Countries	1961– –1965	1972	1980	1989	2000	2010
	w kg in kg					
Od 1 szt. trzody chlewnej – mięso wieprzowe (dok.) Per head of pigs – pork (cont.)						
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	92	94
NRD ^d <i>GDR</i> ^d	90	94	94	96	x	x
RFN ^d <i>FRG</i> ^d	76	75	85	86	x	x
Rumunia <i>Romania</i>	78	78	78	78	87	82
Węgry <i>Hungary</i>	96	55	92	92	97	92
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	63	64	71	78
Włochy <i>Italy</i>	103	93	106	107	114	122

^a W wadze poubojowej, bez tłuszczów i podrobów. ^d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Uzysk mięsa zależał także od rodzaju hodowli, np. Polska specjalizowała się w produkcji i sprzedaży cieląt, co było jednym z powodów niższego uzysku mięsa od 1 sztuki bydła.

^a In post-slaughter weight, excluding fats and pluck. ^d Respectively: East Germany and West Germany.

Note. Meat yield also depended on the type of farming, e.g. Poland specialised in the production and sale of calves, which was one of the reasons for a lower meat yield from 1 head of cattle.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 387; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 213; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 222; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 276; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 267; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 366.

**Tabl. 15 (59). PRODUKCJA MIĘSA I PRODUKCYJNOŚĆ ZWIERZĄT
GOSPODARSKICH (dok.)**
PRODUCTION OF MEAT AND PRODUCTIVITY OF LIVESTOCK (cont.)

C. W LATACH 1960–2010 – przeciętny roczny udój mleka od 1 krowy
IN 1960–2010 – annual average quantity of milk per cow

Kraje Countries	1960	1970	1980	1989	2000	2010
	w kg in kg					
Polska Poland	2 122	2 458	2 812	3 358	3 778	4 622
Belgia ^a Belgium ^a	3 811	3 696	3 865	4 241	5 990	6 133
Bułgaria Bulgaria	1 444	2 245	2 617	3 349	3 273	3 789
Czechosłowacja Czechoslovakia	1 862	2 565	3 185	4 000	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	5 412	7 090
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	4 251	5 649
Dania Denmark	4 855	6 307	7 421	8 640
Francja France	2 337	3 130	3 335	2 950	5 948	6 242
Holandia Netherlands	4 275	4 336	5 002	5 921	7 281	7 496
Jugosławia Yugoslavia	1 110	1 222	1 625	1 759	1 957 ^b	x
Niemcy Germany	x	x	x	x	6 122	7 083
NRD ^c GDR ^c	2 669	3 160	2 717	2 826	x	x
RFN ^c FRG ^c	3 395	3 737	4 531	4 802	x	x
Rumunia Romania	1 368	1 607	1 960	2 081	2 542	3 060
Węgry Hungary	1 863	2 252	3 713	4 848	5 699	6 794
Wielka Brytania United Kingdom	4 849	4 694	6 155	7 489
Włochy Italy	3 105	2 631	2 815	3 582	5 790	5 590

a W latach 1960–1989 łącznie z Luksemburgiem. *b* 1998 r. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In 1960–1989 including Luxembourg. *b* 1998. *c* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 387; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 213; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 222; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 276; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 267; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 366.

**Tabl. 16 (60). ZUŻYCIENIE NAWOZÓW MINERALNYCH I CHEMICZNYCH^a
NA 1 ha UŻYTKÓW ROLNYCH**
CONSUMPTION OF MINERAL AND CHEMICAL FERTILIZERS^a
PER 1 ha OF AGRICULTURAL LAND

Kraje Countries	1938	1948/49– 1952/53 ^b	1960/61	1970/71	1980/81	1988/89	2002/03	2010/11
	w kg in kg							
Polska Poland	4,9	18,2	39,1	131,8	192,9	176,4	93,6	126,6
Austria Austria	6,2	19,9	54,7	104,7	110,8	91,5	96,1	46,8
Belgia ^c Belgium ^c	117,5	157,5	198,8	307,6	292,6	275,9	.	.
Bułgaria Bulgaria	0,8	27,6	106,4	134,1	146,5	71,6	77,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	13,1	25,2	70,0	172,9	252,5	235,5	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	x	61,8	84,4
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	x	52,3	63,3
Dania Denmark	52,5	81,9	134,6	200,9	215,9	220,3	83,3	103,6
Finlandia Finland	14,8	42,4	100,2 ^d	.	190,8	184,3	134,3	121,9
Francja France	25,2	31,8	63,3	143,1	177,9	193,5	131,3	94,9
Hiszpania Spain	3,1	6,3	18,5	38,1	53,2	65,2	72,2	59,2
Holandia Netherlands	143,4	177,3	204,5	296,2	336,2	300,7	201,5	156,4
Jugosławia Yugoslavia	0,3	1,3	15,4	43,2	57,7	72,0	x	x
Niemcy Germany	102,1	x	x	x	x	x	153,0	148,5
NRD ^e GDR ^e	x	93,1	148,1	244,2	261,1	292,0	x	x
RFN ^e FRG ^e	x	102,7	159,7	237,8	288,4	257,7	x	x
Rumunia Romania	5,6	46,9	81,7	89,7	21,9	35,5
Szwecja Sweden	28,4	45,5	68,5	146,0	130,6	106,6	84,4	70,3
Węgry Hungary	6,6	23,5	121,8	211,1	225,2	74,7	66,6
Wielka Brytania United Kingdom	24,9	42,6	67,3	99,7	108,6	130,3	108,8	85,7
Włochy Italy	21,5	21,7	38,4	66,3	120,2	122,7	92,8	62,2

^a W latach gospodarczych 1960/61–2010/11 w przeliczeniu na czysty składnik. ^b Przeciętne roczne. ^c Łącznie z Luksemburgiem. ^d Rok gospodarczy 1963/64. ^e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

^a In farming years 1960/61–2010/11 in terms of pure ingredient. ^b Annual averages. ^c Including Luxembourg. ^d Farming year 1963/64. ^e Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 824; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 218; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 281; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 419.



Tabl. 17 (61). MASZYNY ROLNICZE
AGRICULTURAL MACHINES

A. W LATACH 1950–2007 – ciągniki rolnicze
 IN 1950–2007 – agricultural tractors

Kraje Countries	1950 ^a	1960	1971	1980	1988	2000	2007
	powierzchnia użytków rolnych na 1 ciągnik w ha agricultural land area per tractor in ha						
Polska Poland	718	325	86,4^b	30,6	17,1	13,6	10,4
Austria Austria	293	34,2	15,1	11,5	10,7	10,1	9,8
Belgia ^c Belgium ^c	181	39,2	18,2 ^b	13,7	12,9	14,4	14,4
Bułgaria Bulgaria	756	220	109	99,8	115	161	111
Czechosłowacja ^d Czechoslovakia ^d	290	77,7	51,3	50,0	48,0	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	44,2	50,7
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	104	91,1
Dania Denmark	175	28,2 ^e	17,0 ^b	15,4	16,6	21,5	24,1
Finlandia Finland	237	37,2	17,6	12,1	10,7	13,0	13,1
Francja France	242	50,9	26,8 ^b	20,9	20,6	23,5	25,9
Hiszpania Spain	1 387	431	129	60,2	42,5	33,1	27,6
Holandia Netherlands	125	28,1	14,0 ^b	11,4	10,4	13,2	13,3
Jugosławia Yugoslavia	1 781	444	226	34,3	13,2	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	x	x	17,2	22,1
NRD ^f GDR ^f	175 ^g	91,1	42,3	43,5	37,0	x	x
RFN ^f FRG ^f	102	16,7	9,9 ^b	8,4	8,2	x	x
Rumunia Romania	927	329	131	102	82,6	92,8	77,8
Szwecja Sweden	69,2	28,3	20,3 ^b	20,5	19,2	19,1	19,8
Węgry Hungary	549	175	101	120	123	51,7	47,6
Wielka Brytania ^h United Kingdom ^h	59,7	46,6 ⁱ	43,6 ^b	36,1	35,8	37,3	39,8
Włochy Italy	365	84,2	30,7	16,4	12,5	9,5	7,3

a Do obliczenia przyjęto liczbę ciągników z 1950 r., a powierzchnię użytków rolnych – z 1953 r., z tym że użytki rolne w przypadku: Polski – z 1955 r., Francji – z 1952 r., Finlandii i Hiszpanii – z 1959 r. oraz Bułgarii, Rumunii i Węgier – z 1947 r. *b* 1970 r. *c* W latach 1950–1988 łącznie z Luksemburgiem. *d* W latach 1950 i 1960 ciągniki w przeliczeniu na 15 KM. *e* Łącznie z ciągnikami ogrodniczymi. *f* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *g* Tylko ciągniki w ośrodkach maszynowo-tractorowych. *h* W latach 1950 i 1960 dla Anglii, Walii i Szkocji traktory o mocy powyżej 10 KM, w 1950 r. dla Irlandii Płn. – powyżej 6 KM. *i* Bez Irlandii Płn.

a The calculations were based on the number of tractors from 1950, and the agricultural land from 1953, whereas in the case of: Poland – from 1955, France – 1952, Finland and Spain – 1959, as well as Bulgaria, Romania and Hungary – from 1947. *b* 1970. *c* In 1950–1988 including Luxembourg. *d* In 1950 and 1960 tractors per 15 HP. *e* Including horticultural tractors. *f* Respectively: East Germany and West Germany. *g* Only tractors in Machine and Tractor Stations. *h* In 1950 and 1960 for England, Wales and Scotland tractors with a power exceeding 10 HP, in 1950 for Northern Ireland – exceeding 6 HP. *i* Excluding Northern Ireland.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1956*, Warszawa 1956, s. 432; *Rocznik Statystyczny 1973*, Warszawa 1973, s. 697; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 361; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 277; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 421.

Tabl. 17 (61). MASZYNY ROLNICZE (dok.)

AGRICULTURAL MACHINES (cont.)

B. W LATACH 1960–2006 – kombajny zbożowe

IN 1960–2006 – combine harvesters for cereals

Kraje Countries	1960	1980	1988	1997	2006
	powierzchnia zasiewów zbóż na 1 kombajn w ha sown area of cereals per combine harvester in ha				
Polska Poland	2 833	177	99,9	69,3	67,6
Austria Austria	55 ^a	33	24,5	26,0	.
Belgia ^b Belgium ^b	187	46	43,1	.	.
Bułgaria Bulgaria	351	214	201	.	.
Czechosłowacja Czechoslovakia	394	146	106	x	x
Dania Denmark	134	47	45,3	59,8	73,2
Finlandia Finland	142	28	25,1		31,5
Francja France	181	66	46,7	45,3	116,4
Hiszpania Spain	1 571	163	147	127	121,3
Holandia Netherlands	152	38	35,2	.	.
Jugosławia Yugoslavia	1 131	459	192	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	45,6	49,6
NRD ^c GDR ^c	362	186	130	x	x
RFN ^c FRG ^c	77	31	31,6	x	x
Rumunia Romania	402	164	57,4	83,1	197,5
Szwecja Sweden	53	30	26,9	28,8	24,0
Węgry Hungary	830	207	163	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	56 ^d	71	71,4	74,5	60,9
Włochy Italy	1 504	162	77,2	57,4	69,9

a 1962 r. b Łącznie z Luksemburgiem. c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. d Powierzchnia zasiewów dotyczy 3 zbóż (pszenica, jęczmień i owies).

a 1962. b Including Luxembourg. c Respectively: East Germany and West Germany. d Sown area concerns 3 cereals (wheat, barley and oats).

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 215; *Rocznik On the basis: Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 224; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 278; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 269; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 370.

Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW
IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES

A. W LATACH 1470–1650 – eksport zbóż z Gdańska^a
 IN 1470–1650 – exports of cereals from Gdańsk^a

Lata Years	W tys. hl ^b In thous. hl ^b	1583=100	Lata Years	W tys. hl ^b In thous. hl ^b	1583=100
1470	72,6	21,6 ^c	1618	3 837,5	185,2
1490	313,5	93,1 ^c	1619	3 398,4	164,0
1492	336,6	100,0 ^c	1634	2 359,2	113,9
1530	462,0	137,3 ^c	1640	2 606,5	125,8
1557	693,0	205,9 ^c	1641	3 005,9	145,1
1583	2 071,8	100,0	1644	1 943,4	93,8
1608	2 883,5	139,2	1648	1 467,6	70,8
1609	1 547,1	74,7	1649	3 238,2	156,3
1611	1 417,3	68,4	1650	2 872,3	138,6

a W latach 1470–1557 dane dotyczą żyta. *b* Przeliczono z łasztów gdańskich – miary pojemności ciał sypkich (tzw. miara nasypna)=ok. 3 300 l ziarna. *c* 1492=100.

a In 1470–1557 data concern rye. *b* Converted from łaszt gdański – a measurement unit for dry goods (the so-called dry measure)=ca. 3 300 l of grain. *c* 1492=100.

Na podstawie: Cz. Biernat, *Statystyka obrotu towarowego Gdańska w latach 1651–1815*, Warszawa 1962, s. 286 i 287; M. Bogucka, *Handel zagraniczny Gdańska w pierwszej połowie XVII wieku*, Wrocław 1970, s. 38; H. Samsonowicz, *Dynamiczny ośrodek handlowy*, w: *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. II: 1454–1655, Gdańsk 1982, s. 107.

Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (cd.)*IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)*

B. W LATACH 1661–1795 – przeciętny roczny eksport zbóż z Gdańska

IN 1661–1795 – annual average exports of cereals from Gdańsk

Lata Years	Ogółem Total	Żyto Rye	Pszenica Wheat		Inne zboża Other cereals		
	w tys. hl ^a in thous. hl ^a	w % ogółem in % of total	w tys. hl ^a in thous. hl ^a	w % ogółem in % of total	w tys. hl ^a in thous. hl ^a	w % ogółem in % of total	
1661–1670	1 009,8	660,0	65,4	260,7	25,8	89,1	8,8
1671–1680	966,9	594,0	61,4	270,6	28,0	102,3	10,6
1681–1690	1 600,5	940,5	58,8	481,8	30,1	178,2	11,1
1691–1700	1 023,0	547,8	53,6	363,0	35,5	112,2	10,9
1701–1710	643,5	425,7	66,2	181,5	28,2	36,3	5,6
1711–1720	630,3	448,8	71,2	148,5	23,6	33,0	5,2
1721–1730	1 211,1	825,0	68,1	306,9	25,3	79,2	6,6
1731–1740	541,2	264,0	48,8	264,0	48,8	13,2	2,4
1741–1750	561,0	326,7	58,2	201,3	35,9	33,0	5,9
1751–1760	1 003,2	557,7	55,6	409,2	40,8	36,3	3,6
1761–1770	1 339,8	801,9	59,9	468,6	35,0	69,3	5,1
1771–1780	567,6	201,3	35,5	356,4	62,8	9,9	1,7
1781–1790	613,8	297,0	48,4	267,3	43,6	49,5	8,0
1791–1795	643,5	227,7	35,4	376,2	58,5	39,6	6,1

a Przeliczono z łasztów gdańskich; patrz notka *b* do cz. A na str. 297.

Uwaga. W eksporcie Rzeczypospolitej najistotniejsze znaczenie miało zboże, głównie żyto i pszenica. Już od końca XV w. aż do początku XVII w. wzrastał jego wywóz z Polski, głównie przez Gdańsk. W XVI–XVIII w. wywóz zboża przez Elbląg był znacznie niższy niż z Gdańska.

Eksport zboża z Gdańska wzrósł z 10 tys. łasztów pod koniec XV w. do kilkudziesięciu tysięcy łasztów w XVI stuleciu (w 1583 r. – blisko 63 tys. łasztów), a w latach następnych wynosił zapewne 70–80 tys. łasztów. W 1618 r. wywieziono z Gdańska rekordową ilość zboża – ponad 116 tys. łasztów. Szacuje się, że zboże stanowiło ok. 70–80% wartości całego eksportu z Gdańska.

a Converted from łaszt gdański; see footnote *b* to the part A on page 297.

Note. In Polish-Lithuanian Commonwealth's exports, cereals, which mainly consisted of rye and wheat, were of the most significance. Starting from the end of the 15th century until the early 17th century their exports from Poland grew and usually took place through Gdańsk. In the 16th–18th century cereal exports through Elbląg was considerably lower than from Gdańsk.

The exports of cereals from Gdańsk increased from 10 thous. łaszt at the end of the 15th century to several dozen thousand łaszt in the 16th century (in 1583 – nearly 63 thous. łaszt) and in the following years probably amounted to 70–80 thous. łaszt. In 1618 a record amount of cereals was exported from Gdańsk – over 116 thous. łaszt. It is estimated that cereals constituted ca. 70–80% of total exports from Gdańsk.

Na podstawie: Cz. Biernat, *Statystyka obrotu towarowego Gdańska w latach 1651–1815*, Warszawa 1962, s. 286 i 287; M. Bogucka, *Handel zagraniczny Gdańska w pierwszej połowie XVII wieku*, Wrocław 1970, s. 38; H. Samsonowicz, *Dynamiczny ośrodek handlowy*, w: *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. II: 1454–1655, Gdańsk 1982, s. 107; J. Trzoska, *Handel i żegluga w pierwszej połowie XVIII wieku*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 370.

**Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (cd.)**

IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)

C. W LATACH 1661–1783 – przeciętny roczny eksport zbóż z Gdańska według kierunków

IN 1661–1783 – annual average exports of cereals from Gdańsk by directions

Lata Years	Ogółem Grand total	Wywóz Exports			W % ogółem – wywóz In % of grand total – exports		
		przez Sund		via Øresund	do portów bałtyckich to Baltic ports	przez Sund via Øresund	do portów bałtyckich to Baltic ports
		razem total	w tym Holandia of which Holland				
		w tys. hl ^a	in thous. hl ^a				
1661–1665	811,8	693,0	.	118,8	85,4	14,6	
1666–1670	1 214,4	1 049,4	.	165,0	86,4	13,6	
1671–1675	811,8	719,4	.	92,4	88,6	11,4	
1676–1680	1 128,6	910,8	.	217,8	80,7	19,3	
1681–1685	1 801,8	1 617,0	.	184,8	89,7	10,3	
1686–1690	1 392,6	1 194,6	.	198,0	85,8	14,2	
1691–1695	1 089,0	798,6	.	290,4	73,3	26,7	
1696–1700	957,0	693,0	.	264,0	72,4	27,6	
1701–1705	554,4	468,6	555,4	85,8	84,5	15,5	
1706–1710	735,9	544,5	521,4	191,4	74,0	26,0	
1711–1715	745,8	656,7	600,6	89,1	88,0	12,0	
1716–1720	514,8	313,5	264,0	201,3	60,9	39,1	
1721–1725	1 316,7	983,4	785,4	333,3	74,7	25,3	
1726–1730	1 105,5	960,3	792,0	145,2	86,9	13,1	
1731–1735	597,3	551,1	495,0	46,2	92,3	7,7	
1736–1740	488,4	438,9	392,7	49,5	89,9	10,1	
1741–1745	475,2	359,7	297,0	115,5	75,7	24,3	
1746–1750	646,8	541,2	471,9	105,6	83,7	16,3	
1751–1755	1 247,4	1 075,8	798,6	171,6	86,1	13,9	
1756–1760	755,7	534,6	349,8	221,1	70,7	29,3	
1761–1765	1 158,3	778,8	491,7	379,5	67,2	32,8	
1766–1770	1 524,6	1 257,3	676,5	267,3	82,5	17,5	
1771–1775	686,4	557,7	369,6	128,7	81,2	18,8	
1776–1780	445,5	412,5	257,4	33,0	92,6	7,4	
1781–1783	471,9	379,5	59,4	92,4	80,4	19,6	

a Przeliczono z łasztów gdańskich; patrz notka b do cz. A na str. 297.

a Converted from łaszt gdański; see footnote b to the part A on page 297.

Na podstawie: E. Cieślak, *Handel i żegluga w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 402, 422 i 423; J. Trzoska, *Handel i żegluga w pierwszej połowie XVIII wieku*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 370; J. Trzoska, *Zmienne koniunktury w handlu i żegludze gdańskiej*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 80.

Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (cd.)*IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)*

D. W LATACH 1641–1680 – import zbóż Anglii ze strefy bałtyckiej

IN 1641–1680 – imports of cereals to England from the Baltic region

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1641–1650	1651–1657	1661–1670	1671–1680
W tysiącach hektolitrow^a In thousand hectolitres^a				
OGÓŁEM TOTAL	879,9^b	72,8^c	91,4^d	627,7^e
w tym: <i>of which:</i>				
Gdańsk	723,8	32,9	61,6	172,0
Elbląg	9,2	0,8	—	—
Królewiec	90,5	22,9	11,7	53,4
Ryga i Kurlandia ^f	12,8	4,3	5,0	70,3
W odsetkach In percent				
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym: <i>of which:</i>				
Gdańsk	82,3	45,2	67,4	27,4
Elbląg	1,0	1,1	—	—
Królewiec	10,3	31,4	12,8	8,5
Ryga i Kurlandia ^f	1,5	5,9	5,5	11,2

a Przeliczono z łasztów gdańskich; patrz notka *b* do cz. A na str. 297. *b–e* W ogólnym imporcie zbóż ze strefy bałtyckiej import ten stanowił: *b* – 3,2%, *c* – 0,8%, *d* – 0,7%, *e* – 4,1%. *f* Kraina historyczna w pld.-zach. części Inflant nad Bałtykiem i Zat. Ryską; od 1561 r. księstwo lenne Rzeczypospolitej.

Uwaga. Określenie „strefa bałtycka” odnosi się wyłącznie do wymiany handlowej koncentrującej się w portach rejonu Morza Bałtyckiego (przede wszystkim: Gdańsku, Elblągu, Królewcu, Lubece, Rydze, Szczecinie i Sztokholmie).

a Converted from łaszt gdański; see footnote *b* to the part A on page 297. *b–e* In total imports of cereals from the Baltic Sea region these imports accounted for: *b* – 3,2%, *c* – 0,8%, *d* – 0,7%, *e* – 4,1%. *f* A historical land in the south-western part of the Duchy of Livonia, at the Baltic Sea and the Gulf of Riga; from 1561 a feudal duchy of the Polish-Lithuanian Commonwealth.

Note. „The Baltic Sea region” refers only to trade concentrating around Baltic Sea ports (mainly Gdańsk, Elbląg, Königsberg, Lübeck, Riga, Szczecin and Stockholm).

Import zbóż Francji ze strefy bałtyckiej w latach 1601–1650 wyniósł: pszenicy – 3 348 tys. hl, żyta – 15 130 tys. hl, jęczmienia – 19 tys. hl i owsa – 325 tys. hl.

Cereal imports to France from the Baltic Sea region in the years 1601–1650 was as follows: wheat – 3 348 thous. hl, rye – 15 130 thous. hl, barley – 19 thous. hl and oats – 325 thous. hl.

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w okresie rewolucji purytańskiej i restauracji*, Piotrków Trybunalski 2001, s. 132; E. A. Mierzwa, *Francuski handel z regionem bałtyckim w I połowie XVII wieku*, w: *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych*, red. M. Forycki, A. Jakuboszczak, J. Jurkiewicz, I. Kraszewski i M. Pukianiec, Poznań 2012, s. 718 i 719.

**Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (cd.)***IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)*

E. W LATACH 1750–1794 – zboża

IN 1750–1794 – cereals

Lata Years	W tys. hl ^a In thous. hl ^a	Lata Years	W tys. hl ^a In thous. hl ^a
Import Imports		Eksport (dok.) Exports (cont.)	
Szwecja Sweden		Polska ^b (dok.) Poland ^b (cont.)	
1750–1754	3 442	1771–1775 ^c	673
1755–1759	4 414	1776–1780 ^c	439
1760–1764	4 824	1781–1785 ^c	655
1765–1769	6 964	1786–1790 ^c	478
1770–1774	4 935	Dania Denmark	
1775–1779	4 254	1770–1774	2 225
1780–1784	11 103	1775–1779	2 698
1785–1789	9 584	1780–1784	2 558
1790–1794	4 130	1785–1789	2 070
Wielka Brytania United Kingdom		1790–1794	1 921
1765–1769	563	Wielka Brytania United Kingdom	
1770–1774	218	1750–1754	1 572
1775–1779	539	1755–1759	343
1780–1784	609	1760–1764	1 139
1785–1789	281	1765–1769	230
1790–1794	891	1770–1774	67
Eksport Exports		1775–1779	438
Polska ^b Poland ^b		1780–1784	357
1751–1755	1 277	1785–1789	397
1756–1760	776	1790–1794	369
1761–1765	1 127		
1766–1770	1 538		

a Przeciętne roczne. *b* Dane dotyczą eksportu pszenicy i żyta; na hektolitry przeliczono z łasztów gdańskich; patrz notka *b* do cz. A na str. 297. *c* Tylko Gdańsk.

a Annual averages. *b* Data concern exports of wheat and rye; hectoliters converted from łaszt gdański; see footnote *b* to the part A on page 297. *c* Gdańsk only.

Na podstawie: E. Cieślak, *Handel i żegluga w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 402, 422 i 423; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 402–406.

Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (cd.)*IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)*

F. W LATACH 1865–1913 – zboża

IN 1865–1913 – cereals

Kraje Countries	1865– –1869	1875– –1879	1880– –1884	1885– –1889	1890– –1894	1895– –1899	1900– –1904	1905– –1909	1910– –1913
	w tys. t – przeciętne roczne in thous. t – annual averages								
Import Imports									
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	78	84	104	177	263	.	284^a	.
Austro-Węgry <i>Austria-Hungary</i>	106	406	637	262	224	579	426	450	693
Dania <i>Denmark</i>	174	233	322	565	604	668	733
Francja <i>France</i>	351	979	1 380	944	1 484	681	276	227	1 280
Niemcy <i>Germany</i>	914	2 736	2 100	2 035	3 189	4 848	5 321	6 315	7 456
Włochy <i>Italy</i>	312	337	226	844	631	656	987	1 120	1 608
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	2 923	5 598	5 750	6 031	6 885	8 057	8 688	8 837	9 462
Eksport Exports									
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	190	312	321	272	133	105	.	129^a	.
Austro-Węgry <i>Austria-Hungary</i>	830	810	776	785	759	580	588	493	293
Francja <i>France</i>	207	246	27	15	22	33	.	.	.
Rosja <i>Russia</i>	3 024	8 068	7 730	6 231	6 228	7 056	8 028	7 808	9 934
Rumunia <i>Romania</i>	2 043	2 496	2 882

a Lata 1907–1910. b Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. Eksport zbóż Królestwa Polskiego w latach 1850–1854 wynosił przeciętnie rocznie 27 tys. t, a w latach 1856–1860 – 115 tys. t, w tych samych latach: Austro-Węgier – 60 tys. t i 196 tys. t, Francji – 193 tys. t i 300 tys. t oraz Rosji – 1 432 tys. t i 2 067 tys. t.

Note. Cereal exports from the Polish Kingdom in the years 1850–1854 annually amounted to, on average, 27 thous. t, and in the years 1856–1860 – 115 thous. t, in the same years: Austria-Hungary – 60 thous. t and 196 thous. t, France – 193 thous. t and 300 thous. t, and Russia – 1 432 thous. t and 2 067 thous. t.

Na podstawie: J. Łukasiewicz, *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968, s. 75, 125 i 132; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 402–406; T. Sobczak, *Przełom w konsumpcji spożywczej w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wrocław 1968, s. 34–36.

**Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (□i.)**

IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)

G. W LATACH 1925–1938

IN 1925–1938

Kraje Countries	1925–1929	1930–1934	1934–1938	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	import imports			eksport exports		
	w tys. t – przeciętne roczne			in thous. t – annual averages		
Pszenica Wheat						
Polska Poland	114,8	14,1	3,2	31,5	58,6	48,2
Austria Austria	232,8	271,2	205,6	2,1	2,0	0,4
Belgia ^a Belgium ^a	1 155,4	1 286,4	1 159,8	30,7	93,9	93,6
Bułgaria Bulgaria	16,7	1,2	0,0	26,9	118,0	99,4
Czechosłowacja Czechoslovakia	235,7	263,6	50,2	0,9	0,7	55,9
Dania Denmark	194,6	29,6	256,6	11,8	1,6	6,8
Francja France	1 256,8	1 419,4	579,3	3,7	171,6	316,5
Grecja Greece	432,6	509,6	428,1	0,0	0,0	0,0
Hiszpania Spain	140,2	59,9	4,1	0,2	0,1	0,1
Holandia Netherlands	601,9	694,1	541,4	10,2	25,3	19,9
Irlandia Ireland.....	282,8	352,2	410,7	1,6	0,0	0,0
Jugosławia Yugoslavia	6,5	0,0	0,2	249,5	161,0	170,1
Niemcy Germany	2 215,2	886,7	673,3	232,9	300,1	49,4
Norwegia Norway	97,2	148,8	166,1	0,0	0,0	0,0
Portugalia Portugal	181,5	62,7	30,2	0,0	0,0	22,2
Rumunia Romania	14,8	0,4	0,1	104,5	286,6	549,2
Szwecja Sweden	239,1	113,6	48,4	42,2	7,3	61,2
Węgry Hungary	2,9	0,0	0,0	340,6	351,6	430,2
Wielka Brytania United Kingdom	5 272,1	5 535,7	5 111,8	3,2	3,5	4,6
Włochy Italy	2 241,2	1 082,2	700,5	0,9	0,6	1,3
Żyto Rye						
Polska Poland	62,9	5,3	0,2	123,2	311,1	265,6
Austria Austria	98,5	64,8	100,2	2,4	1,2	0,8
Belgia ^a Belgium ^a	38,3	138,6	125,0	4,3	10,4	1,9
Czechosłowacja Czechoslovakia	113,0	56,9	43,0	17,8	10,8	0,2
Dania Denmark	187,3	260,4	164,5	0,2	0,1	0,1
Finlandia Finland	153,5	57,8	46,2	0,2	0,1	0,0
Francja France	33,4	33,8	1,2	0,7	0,1	0,0
Holandia Netherlands	110,4	200,1	88,8	12,2	13,4	41,7
Niemcy Germany	375,5	219,6	112,5	307,6	157,6	29,0
Norwegia Norway	166,4	144,2	133,3	0,0	0,0	0,0
Rumunia Romania	0,4	0,0	0,0	27,3	27,4	64,2
Szwecja Sweden	72,6	30,9	3,5	12,0	15,5	26,8
Węgry Hungary	0,0	0,0	0,0	143,6	90,6	64,3

a W latach 1930–1938 łącznie z Luksemburgiem.

a In 1930–1938 including Luxembourg.

**Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (□i.)**

IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)

G. W LATACH 1925–1938 (dok.)

IN 1925–1938 (cont.)

Kraje Countries	1925–1929	1930–1934	1934–1938	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	import imports			eksport exports		
	w tys. t – przeciętne roczne			in thous. t – annual averages		
Jęczmień Barley						
Polska Poland	2,7	0,0	0,0	132,5	182,3	271,6
Austria Austria	63,7	97,6	62,2	3,9	0,3	0,1
Belgia ^a Belgium ^a	284,7	421,9	428,5	4,9	47,2	24,4
Czechosłowacja Czechoslovakia	11,1	0,2	0,1	116,1	100,7	46,1
Dania Denmark	59,8	239,0	34,4	61,8	41,9	89,8
Francja France	61,2	282,6	172,2	23,6	2,8	0,2
Holandia Netherlands	296,6	467,7	272,6	16,1	12,8	19,3
Niemcy Germany	1 673,6	727,1	293,4	6,7	10,5	0,0
Rumunia Romania	0,0	0,0	0,0	607,2	795,2	304,7
Szwajcaria Switzerland.....	70,3	134,6	131,5	0,0	0,0	0,0
Węgry Hungary	0,6	0,6	3,5	52,1	35,0	11,7
Wielka Brytania United Kingdom	698,2	734,3	903,5	11,1	1,2	1,4
Włochy Italy	4,5	33,4	51,6	0,6	0,0	0,2
Ziemniaki Potatoes						
Polska Poland	0,3	0,1	0,2	93,3	49,7	37,1
Austria Austria	70,7	25,3	19,2	23,5	4,1	3,7
Belgia ^a Belgium ^a	138,5	186,7	89,9	245,1	175,2	49,6
Czechosłowacja Czechoslovakia	25,9	10,3	6,9	28,8	3,1	1,7
Dania Denmark	19,6	3,4	0,0	63,7	10,9	25,1
Francja France	323,1	213,3	139,7	268,1	125,6	74,4
Hiszpania Spain	33,4	20,9	22,9	24,2	102,5	77,1
Irlandia Ireland	17,6	5,7	0,1	25,0	19,6	32,7
Holandia Netherlands	17,9	13,8	6,5	489,0	412,8	315,4
Niemcy Germany	452,4	149,4	101,5	146,5	173,9	22,2
Węgry Hungary	7,1	1,0	0,1	75,4	49,3	57,9
Wielka Brytania United Kingdom	384,4	457,2	209,2	75,6	49,4	46,3
Włochy Italy	52,6	68,3	68,6	210,9	124,3	115,4

a W latach 1930–1938 łącznie z Luksemburgiem.

a In 1930–1938 including Luxembourg.

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 306–337, 358, 359, 392, 393, 502, 503, 508, 509, 512–514, 524, 542, 543, 554 i 555; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 182–211, 238, 239, 302, 303, 484–493, 506, 507, 528, 529, 544 i 545; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46*, vol. II, *Commerce International*, Rome 1947, s. 4, 5, 12–45, 84, 85, 180, 181, 440, 441, 452, 453, 460, 461, 480, 481, 510, 511, 530–532.

**Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (305i.)***IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)*

H. W LATACH 1961–2010 – import pszenicy

IN 1961–2010 – imports of wheat

Kraje Countries	1961– –1970	1971– –1975	1976– –1980	1981– –1985	1986– –1990	1991– –2000	2001– –2010
	w tys. t – przeciętne roczne <i>in thous. t – annual averages</i>						
Polska Poland	1 478,8	1 607,8	2 723,1	2 633,6	1 909,3	698,6	532,1
Belgia ^a Belgium ^a	632,1	1 249,1	1 056,7	1 388,1	1 353,6	2 596,4	3 424,6
Czechosłowacja Czechoslovakia	1 173,2	890,5	518,6	201,8	168,0 ^b	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	113,7 ^c	.
Francja France	584,9	288,7	515,7 ^d	596,7	300,2 ^e	411,3 ^f	.
Hiszpania Spain	398,1 ^g	.	205,9	170,5	637,7	2 412,9	5 021,6
Holandia Netherlands	922,8	1 719,7	1 434,6	1 423,4	1 947,2	2 310,8	3 993,1
Niemcy ^h Germany ^h	3 344,9	3 639,7	2 313,1	2 950,8	2 273,6	1 176,1	2 067,2
Rumunia Romania	189,4 ⁱ	273,2	534,5	302,1 ^k	108,4 ^l	609,3 ^m	559,6
Wielka Brytania United Kingdom	4 193,9	3 811,6	3 117,3	1 469,5	1 357,9	1 101,7	1 153,0
Włochy Italy	1 064,4	1 816,0	3 015,4	3 561,2	5 015,1	6 080,1	6 828,3

a W latach 1961–1999 łącznie z Luksemburgiem. *b* Bez 1990 r. *c* Lata 1993, 1994, 1997–1999. *d* Bez 1979 r. *e–g, i–m* W latach: *e* – 1986 i 1989, *f* – 1993, 1994, 1996–1998 i 2000, *g* – 1961–1966, *i* – 1963, 1964 i 1970, *k* – 1981, 1983 i 1984, *l* – 1986, 1989 i 1990, *m* – 1991–1993, 1998 i 2000. *h* W latach 1961–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN).

Uwaga. Średnia wielkość importu została obliczona na podstawie danych rocznych, w których nie uwzględnia się importu pszenicy, w przypadku gdy był on niewielki na tle innych importowanych towarów (nie był wówczas uwzględniany w wykazach FAOSTAT).

a In 1961–1999 including Luxembourg. *b* Excluding 1990. *c* 1993, 1994, 1997–1999. *d* Excluding 1979. *e* 1986 and 1989. *f* 1993, 1994, 1996–1998 and 2000. *g* 1961–1966. *h* In 1961–1990 West Germany (FRG). *i* 1963, 1964 and 1970. *k* 1981, 1983 and 1984. *l* 1986, 1989 and 1990. *m* 1991–1993, 1998 and 2000.

Note. The average value of imports, was calculated on the basis of annual data, in which wheat imports are not included if their value is low in comparison to other imported goods (in such cases it was not included in FAOSTAT records).

Polska była importerem pszenicy; dopiero po 1990 r. miał miejsce rosnący eksport. W latach 2001–2010 wyniósł on średnio 670 tys. t. Polska eksportowała głównie żyto i jęczmień (od kilkudziesięciu do kilkuset tys. t).

Poland was generally an importer of wheat; only after 1990 exports began to grow. In the years 2001–2010 it amounted on average to 670 thous. t. Poland exported primarily rye and barley in the amount (from several dozen to several hundred thous. t).

Na podstawie: *Exports: commodities by country, country by commodities (1961–2010)*, FAOSTAT.

On the basis: <http://faostat.fao.org/site/342/default.aspx>; obliczenia własne.

Tabl. 18 (62). IMPORT I EKSPORT ZBÓŻ I ZIEMNIAKÓW (dok.)
IMPORTS AND EXPORTS OF CEREALS AND POTATOES (cont.)

I. W LATACH 1961–2010 – eksport ziemniaków
 IN 1961–2010 – exports of potatoes

Kraje Countries	1961–1970	1971–1980	1981–1990	1991–2000	2001–2010
	w tys. t – przeciętne roczne in thous. t – annual averages				
Polska Poland	466,3k	408,0	320,3	209,0	80,0^a
Belgia ^b Belgium ^b	142,8	169,1	458,3	804,0	842,9
Dania Denmark	57,1 ^c	37,5	46,2 ^d	79,4 ^e	143,2
Francja France	386,0	420,4	566,5	835,9	1 648,3
Hiszpania Spain	114,8	113,9	95,5	189,1	244,6
Holandia Netherlands	709,3	1 197,8	1 808,4	1 627,5	1 656,6
Niemcy ^f Germany ^f	84,1 ^g	127,3	466,3	645,9	1 438,8
Wielka Brytania United Kingdom	94,1	134,2	166,1	185,9	241,1
Włochy Italy	227,7	287,4	321,1	294,9	209,4

a Lata 2001–2004. *b* W latach 1961–1999 łącznie z Luksemburgiem. *c–e* Bez lat: *c* – 1966 i 1967, *d* – 1981, 1984 i 1985, *e* – 1992 i 1993. *f* W latach 1961–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN). *g* Lata 1961–1963, 1967 i 1968.

a 2001–2004. *b* In 1961–1999 including Luxembourg. *c–e* Excluding: *c* – 1966 and 1967, *d* – 1981, 1984 and 1985, *e* – 1992 and 1993. *f* In 1961–1990 West Germany (FRG). *g* 1961–1963, 1967 and 1968.

Do lat 80. XX w. Polska była jednym z największych eksporterów ziemniaków w Europie. Od końca lat 90. XX w. eksport zaczął spadać, od tego czasu Polska zaczęła stawać się importerem ziemniaków.

Until 1980s Poland was one of the largest exporters of potatoes in Europe. From the late 1990s the exports began to drop, and since that time Poland grew as a potato importer.

Na podstawie: Exports: commodities by country, country by commodities (1961–2010), FAOSTAT.

On the basis: <http://faostat.fao.org/site/342/default.aspx>; obliczenia własne.



Tabl. 19 (63). IMPORT I EKSPORT ZWIERZĄT I PRODUKTÓW ZWIERZĘCYCH
IMPORTS AND EXPORTS OF ANIMALS AND ANIMAL PRODUCTS

A. W LATACH 1925–1938 – bydło i trzoda chlewna

IN 1925–1938 – cattle and pigs

Kraje Countries	1925–1929	1930–1934	1934–1938	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	import imports			eksport exports		
	w tys. szt. – przeciętne roczne in thous. heads – annual averages					
Bydło^a Cattle^a						
Polska Poland	0,3	0,0	0,0	40,6	15,3	13,3
Austria Austria	148,5	50,2	22,3	28,1	14,6	7,6
Czechosłowacja Czecho- slovakia	61,7	20,9	0,7	12,6	2,5	0,2
Dania Denmark	0,1	0,0	0,0	200,2	104,0	128,0
Francja France	10,6	56,1	7,1	63,4	9,9	6,1
Holandia Netherlands	0,2	0,2	0,0	13,5	15,3	3,1
Irlandia Ireland	12,5	5,2	0,4	699,8	615,2	646,5
Jugosławia Yugoslavia	0,2	0,1	0,0	116,6	74,8	51,0
Niemcy Germany	254,4	100,6	155,9	8,3	18,2	0,4
Rumunia Romania	0,1	0,1	0,1	78,5	63,8	47,8
Węgry Hungary	1,3	0,1	0,2	82,2	89,6	74,4
Wielka Brytania United Kingdom	714,7	647,0	671,2	13,2	7,3	0,9
Włochy Italy	75,6	115,6	79,0	4,2	12,8	2,6
Trzoda chlewna^b Pigs^b						
Polska Poland	8,3	17,6	2,0	894,9	309,8	199,5
Austria Austria	847,6	577,6	475,9	2,2	0,7	0,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	633,6	227,4	210,5	0,2	0,0	1,9
Dania Denmark	35,5	28,2	2,1	32,8	50,0	115,1
Francja France	85,4	261,0	35,6	32,0	1,4	3,0
Holandia Netherlands	0,1	0,1	0,0	48,0	19,1	9,4
Irlandia Ireland	3,9	3,4	4,0	266,8	293,1	93,2
Niemcy Germany	131,0	67,9	316,2	33,7	120,9	2,3
Rumunia Romania	0,1	0,3	0,1	22,5	126,7	192,3
Węgry Hungary	0,2	0,0	0,0	151,6	151,3	175,7
Wielka Brytania United Kingdom	271,8	295,0	94,9	4,0	3,2	4,8
Włochy Italy	32,5	20,3	11,7	20,7	74,4	0,6

a, b Dotyczy: a – sztuk dużych, bez cieląt, b – zasadniczo zwierząt w wieku 6 miesięcy i więcej.

a, b Concerns: a – large heads, excluding calves, b – in principle, animals aged 6 months and more.

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 306–337, 358, 359, 392, 393, 502, 503, 508, 509, 512–514, 524, 542, 543, 554 i 555; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 182–211, 238, 239, 302, 303, 484–493, 506, 507, 528, 529, 544 i 545; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46*, vol. II, *Commerce International*, Rome 1947, s. 4, 5, 12–45, 84, 85, 180, 181, 440, 441, 452, 453, 460, 461, 480, 481, 510, 511, 530–532.

Tabl. 19 (63). IMPORT I EKSPORT ZWIERZĄT I PRODUKTÓW ZWIERZĘCYCH (dok.)
IMPORTS AND EXPORTS OF ANIMALS AND ANIMAL PRODUCTS (cont.)

B. W LATACH 1925–1938 – mięso wołowe i wieprzowe^a
 IN 1925–1938 – beef and pork meat^a

Kraje Countries	1925–1929	1930–1934	1934–1938	1925–1929	1930–1934	1934–1938
	import <i>imports</i>			eksport <i>exports</i>		
	w tys. t – przeciętne roczne			<i>in thous. t – annual averages</i>		
Polska <i>Poland</i>	0,0	0,0	0,0	26,5	10,4	23,8
Austria <i>Austria</i>	35,9	15,9	5,4	0,6	0,6	0,3
Belgia ^b <i>Belgium^b</i>	59,7	41,5	14,8	19,9	5,1	3,4
Dania <i>Denmark</i>	0,2	0,0	0,0	12,7	24,8	19,9
Francja <i>France</i>	75,6	53,9	20,5	6,1	3,6	3,5
Holandia <i>Netherlands</i>	17,0	14,4	9,6	53,2	32,0	12,8
Niemcy <i>Germany</i>	158,0	31,3	60,4	1,1	6,1	2,0
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	705,9	653,3	693,7	199,0	20,6	19,7
Włochy <i>Italy</i>	71,2	49,1	29,7	6,5	0,8	5,3

a Mięso świeże, mrożone i przetworzone. b W latach 1930–1938 łącznie z Luksemburgiem.

a *Fresh, frozen and processed meat. b In 1930–1938 including Luxembourg.*

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 306–337, 358, 359, 392, 393, 502, 503, 508, 509, 512–514, 524, 542, 543, 554 i 555; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41*, Rome 1941, s. 182–211, 238, 239, 302, 303, 484–493, 506, 507, 528, 529, 544 i 545; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46*, vol. II, *Commerce International*, Rome 1947, s. 4, 5, 12–45, 84, 85, 180, 181, 440, 441, 452, 453, 460, 461, 480, 481, 510, 511 i 530.

C. W LATACH 1948–2006 – eksport mięsa^a
 IN 1948–2006 – exports of meat^a

Kraje Countries	1948–1952	1960	1970	1980	1990	2006 ^b
	w tys. t <i>in thous. t</i>					
Polska <i>Poland</i>	56^c	110	157	158	126	668^d
Belgia ^e <i>Belgium^e</i>	388	540	462
Dania <i>Denmark</i>	207	532	679	851	694	.
Francja <i>France</i>	33	115	182	634	995	1 306
Holandia <i>Netherlands</i>	72	258	677	1 104	1 485	1 161
Irlandia <i>Ireland</i>	42	103	217	455	410	.
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	5,4	74	99	81 ^f	x	x
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	918	1 936
Węgry <i>Hungary</i>	21	48	121	349	436	.
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	259	321	2 275
Włochy <i>Italy</i>	106	110	1 691

a W okresach wieloletnich — przeciętne roczne. b Łącznie z mięsem mrożonym. c Lata 1949–1952. d Mięso surowe, tłuszcze i podroby oraz przetwory w przeliczeniu na mięso, w wadze schłodzonej, bez eksportu żywych zwierząt. e Łącznie z Luksemburgiem. f 1979 r.

a *In long-term — annual averages. b Including frozen meat. c 1949–1952. d Raw meat and pluck as well as products in terms of meat, in cooled weight, excluding exports of live animals. e Including Luxembourg. f 1979.*

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1979*, Warszawa 1979, s. 71; *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010*, Warszawa 2010, s. 303; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 290; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 427 i 428; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 437; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 500; *Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965*, Warszawa 1966, s. 418.



PRZEMYSŁ
INDUSTRY





Tabl. 1 (64). OSOBY UTRZYMUJĄCE SIĘ Z RZEMIOSŁA
PERSONS EARNING THEIR LIVING AS CRAFTSMEN

Kraje Countries	Miasta Towns	Lata Years	Ogółem Total	Rzemiosła Crafts						
				włó- kien- nicze textiles	spo- żywcze food	skó- rzane leather	drzew- ne timber	meta- lowe metal- -pro- cessing	budo- wlane i cera- miczne con- struc- tion and ceram- ic	inne ^a i nie- okreś- lone other ^a and unspe- cified
				w odsetkach in percent						
Ludność Population										
Polska Poland	Gdańsk	ok. around 1650	100	44	14	13	11	8	1	9
	Kalisz	1781	100	8	29	16	9	13	14	11
	Kraków	ok. around 1650	100	16	13	32	6	22	5	6
		1787–1792	100	19	23	22	6	11	16	3
	Toruń	ok. around 1650	100	27	19	20	10	13	3	8
	Warszawa	1792	100	21	11	19	8	9	28	4
Czynni zawodowo Economically active persons										
Francja France	Bordeaux	1781	100	15	6	—	17	3	4	55 ^{bc}
Szwajcaria Switzerland	Genewa	ok. around 1650	100	29	13	9	1	9	6	33 ^b
		ok. around 1750	100	14	7	6	5	28	4	36 ^d
Włochy Italy	Monza	1541	100	25	39	—	2	10	1	23 ^{ef}
	Wenecja	1660	100	43	17	7	8	5	4	16 ^{dg}

^a W przypadku czynnych zawodowo łącznie z utrzymującymi się ze źródeł innych niż rzemiosło. ^{b, d, e} W tym wolne zawody: ^b – 6%, ^d – 5%, ^e – 0,5%. ^{c, f, g} W tym w transporcie: ^c – 17%, ^f – 1%, ^g – 9%.

^a In case of economically active persons including those not earning their living as craftsmen. ^{b, d, e} Of which free-lancers: ^b – 6%, ^d – 5%, ^e – 0,5%. ^{c, f, g} Of which in transport: ^c – 17%, ^f – 1%, ^g – 9%.

Na podstawie: S. Beauvalet-Boutouyrie, *La population française à l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècle)*.
 On the basis: *Démographie et comportements*, Paris 2008, s. 60; J. Bieniarzówna, *Stulecie upadku*,
 w: J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. II: *Kraków w wiekach XVI–XVIII*, Kraków
 1984, s. 474; M. Bogucka, *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV–XVII wieku*, Warszawa
 1962, s. 163 i 164; S. Cackowski, *Życie gospodarcze*, w: *Historia Torunia*, red. M. Biskup, t. II,
 cz. 2: *W czasach renesansu, reformacji i wczesnego baroku (1548–1660)*, Toruń 1994, s. 78
 i 79; M. Frančić, *Kraków produkujący i konsumujący*, w: M. Kulczykowski, M. Frančić, *Kraków
 jako ośrodek towarowy Małopolski zachodniej w drugiej połowie XVIII wieku*, Warszawa 1963,
 s. 173 i 174; S. Herbst, *Toruńskie cechy rzemieślnicze. Zarys przeszłości*, Toruń 1933;
 S. Szymkiewicz, *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*,
 Warszawa 1959, s. 2008–2011.



Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYSŁE
EMPLOYMENT IN INDUSTRY

A. OKOŁO 1793 I 1800 R.
AROUND 1793 AND 1800

Gałęzie rzemiosła/przemysłu <i>Branches of craft/industry</i>	Ogółem <i>Total</i>	Miasta ^a <i>Urban areas^a</i>	Wieś ^b <i>Rural areas^b</i>
--	------------------------	---	---

Wielkopolska około 1793 r. – mistrzowie w rzemiośle
Wielkopolska around 1793 – masters of craft

W liczbach bezwzględnych *In absolute numbers*

Ogółem Total	23 230	20 630	2 600
rzemiosła: <i>crafts:</i>			
Spożywcze <i>Food</i>	4 663	4 573	90
Włókiennicze <i>Textiles</i>	6 761	6 501	260
Skórzane <i>Leather</i>	4 132	3 912	220
Drzewne <i>Timber</i>	2 098	1 448	650
Mydlarskie, szczotkarskie, papiernicze <i>Soap, brush, paper</i>	305	305	–
Metalowe <i>Metal-processing</i>	2 050	850	1 200
Budowlane i ceramiczne <i>Building and ceramic</i>	1 108	968	140
Usługi <i>Services</i>	1 502	1 502	–
Ogrodnicy i rybacy <i>Gardeners and fisherman</i>	279	279	–
Inni <i>Other</i>	332	292	40

W odsetkach *In percent*

Ogółem Total	100,0	100,0	100,0
rzemiosła: <i>crafts:</i>			
Spożywcze <i>Food</i>	20,1	22,2	3,5
Włókiennicze <i>Textiles</i>	29,1	31,5	10,0
Skórzane <i>Leather</i>	17,8	18,9	8,5
Drzewne <i>Timber</i>	9,0	7,0	25,0
Mydlarskie, szczotkarskie, papiernicze <i>Soap, brush, paper</i>	1,3	1,5	–
Metalowe <i>Metal-processing</i>	8,8	4,2	46,1
Budowlane i ceramiczne <i>Building and ceramic</i>	4,8	4,7	5,4
Usługi <i>Services</i>	6,5	7,3	–
Ogrodnicy i rybacy <i>Gardeners and fisherman</i>	1,2	1,3	–
Inni <i>Other</i>	1,4	1,4	1,5

a, b W przypadku Wielkopolski dane opracowano na podstawie zbadanych: *a* – 126 miast wraz z Poznaniem, *b* – 550 inwentarzy.

a, b For Wielkopolska, data were compiled on the basis of examined: *a* – of 126 towns including Poznań, *b* – of 550 items of living stock and equipment.

**Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYŚLE (cd.)***EMPLOYMENT IN INDUSTRY (cont.)*

A. OKOŁO 1793 I 1800 R. (dok.)

AROUND 1793 AND 1800 (cont.)

Gałęzie rzemiosła/przemysłu <i>Branches of craft/industry</i>	Ogółem <i>Total</i>	Miasta ^a <i>Urban areas^a</i>	Wieś ^b <i>Rural areas^b</i>
--	------------------------	---	---

Prusy około 1800 r. Prussia around 1800Samodzielni producenci – rzemieślnicy w odsetkach *Independent producers – craftsmen in percent*

Ogółem Total	100,0	100,0	100,0
Górnictwo <i>Mining</i>	2,0	1,8	2,5
Przemysł: <i>Industry:</i>			
spożywczy <i>food</i>	11,0	10,3	12,3
włókienniczy <i>textile</i>	35,9	36,0	35,7
w tym produkcja: <i>of which manufacture of:</i>			
wełny <i>wool</i>	8,7	12,8	0,1
lnu <i>linen</i>	10,3	6,1	18,9
bawełny <i>cotton</i>	0,7	0,6	0,9
odzieży <i>clothes</i>	13,9	13,2	15,3
skórzany <i>leather</i>	16,7	21,4	7,3
drzewny <i>timber</i>	8,7	10,2	5,6
papierniczy <i>paper</i>	0,5	0,6	0,1
chemiczny ^c <i>chemical^c</i>	2,3	2,8	1,3
metalowy <i>metal-processing</i>	15,2	11,0	23,6
budownictwo <i>construction</i>	7,6	5,6	11,5
sztuka <i>art</i>	0,1	0,2	—

Zatrudnienie w manufakturach w odsetkach *Employment in manufactory in percent*

Ogółem Total	100,0	100,0	100,0
Górnictwo <i>Mining</i>	1,9	1,6	2,1
Przemysł: <i>Industry:</i>			
spożywczy <i>food</i>	4,2	5,4	1,7
włókienniczy <i>textile</i>	81,9	80,4	85,9
w tym produkcja: <i>of which manufacture of:</i>			
wełny <i>wool</i>	21,4	31,7	0,6
lnu <i>linen</i>	36,8	15,2	81,4
bawełny <i>cotton</i>	10,8	14,4	3,6
odzieży <i>clothes</i>	5,4	8,0	0,3
skórzany <i>leather</i>	3,7	5,4	0,2
drzewny <i>timber</i>	0,9	0,6	1,0
papierniczy <i>paper</i>	1,1	0,5	2,4
chemiczny ^c <i>chemical^c</i>	0,4	0,5	0,2
metalowy <i>metal-processing</i>	5,9	5,5	6,4

a, b Notki patrz na str. 311. *c* Łącznie ze środkami czystości.

Uwaga. Patrz na str. 313.

a, b See footnotes on page 311. *c* Including cleaning supplies.

Note. See on page 313.



Uwaga. W 1785 r. w Prusach najwięcej zatrudnionych było w rzemiośle/przemysle włókienniczym – stanowili 91,5% (151 tys.) ogółu zatrudnionych w rzemiośle/przemysle (165 tys.), z tego przy produkcji: płótna – 48,5%, sukna – 35,2%, bawełny – 4,2%, a jedwabiu – 3,6%.

Na przełomie XVIII i XIX w. w całym państwie pruskim znajdowało się ok. 300–350 tys. warsztatów rzemieślniczych, w których pracowało 450–500 tys. osób łącznie z czeladnikami (ok. 100–120 tys. osób). W tym samym czasie zatrudnienie w manufakturach było mniejsze niż w rzemiośle – w systemie manufakturowym pracowało niespełna 200 tys. robotników.

Note. In 1785, the most employed persons in Prussia were in craft/textile industry – they made up 91,5% (151 thous.) of the total employed persons in craft/industry (165 thous.), including manufacture of: linen – 48,5%, broadcloth – 35,2%, cotton – 4,2%, and silk – 3,6%.

At the turn of the 18th and 19th century, in the whole Prussian country, there existed ca. 300–350 thous. craft workshops, in which 450–500 thous. persons including apprentices (ca. 100–120 thous. persons). At the same time, the employment in manufactories was smaller than in craft – in manufacturing system, nearly 200 thous. workers were working.

Ok. 1800 r. w Marchii Brandenburskiej struktura zatrudnionych w rzemiośle/przemysle – w odsetkach:
Around 1800 in the March of Brandenburg the structure of employment in craft or industry – in percent:

Ogółem	Total	100	Drzewny	Timber	6
przemysł:	industry:		Metalowy	Metal-processing	6
Tekstylny	Textile	36	Budowlany	Building	6
Odzieżowy	Clothing	21	Maszynowy	Machine-building	5
Artykułów spożywczych	Food products	14	Inny	Other	6

Marchia Brandenburska była centralną prowincją monarchii Hohenzollernów i już od XVII w. przodująca w rozwoju gospodarczym. Na przełomie XVIII i XIX w. w rzemiośle i przemysle prowincji zatrudnionych było 27% ogółu pracujących, z czego aż 65% w miastach. Berlin – stolica marchii – był centrum przemysłowym kraju i skupiał na swoim obszarze największe manufaktury, przede wszystkim tekstylne. Największym odbiorcą wyrobów tekstylno-odzieżowych była armia pruska.

The March of Brandenburg was the central province of the Hohenzollern monarchy and a leader in the industrial development since the 17th century. At the turn of the 18th and 19th century, 27% of the total employed persons were employed in craft and industry of the province, 65% of whom in towns. Berlin – capital city of the March – was the state industrial centre with the biggest manufactories, especially textile ones. The greatest consumer of textile and clothing products was the Prussian Army.

Na podstawie: Z. Szultka, *Polityka gospodarcza państwa i rozwój ekonomiczny Prus*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010, s. 487 i 506; J. Topolski, *Wielkopolski model gospodarczy w drugiej połowie XVIII wieku*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t. I: *Do roku 1793*, red. J. Topolski, Poznań 1969, s. 836 i 838.



Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYŚLE (cd.)

EMPLOYMENT IN INDUSTRY (cont.)

B. W LATACH 1879–1913

IN 1879–1913

Wyszczególnienie Specification		Ogółem Total	Wyszczególnienie Specification		Ogółem Total
Królestwo Polskie^a Kingdom of Poland^a W tysiącach In thousands			Zabór pruski^a Prussian Partition^a W tysiącach In thousands		
Ogółem	1879	91,6	Ogółem	1882	42,6
Total	1893	158,4	Total	1895	83,1
	1913	412,4		1907	121,4
Górnictwo	1879	11,9	Górnictwo	1882	1,6
Mining	1893	21,7	Mining	1895	1,3
	1913	33,9		1907	2,4
Przemysł: Industry:			Przemysł: Industry:		
spożywczy	1879	22,8	spożywczy	1882	12,6
food	1893	27,0	food	1895	28,9
	1913	40,9		1907	28,7
włókienniczy	1879	29,5	włókienniczy ^d	1882	2,8
textile	1893	65,5	textile ^d	1895	7,6
	1913	175,3		1907	8,5
drzewny	1879	1,6	drzewny	1882	3,7
timber	1893	4,9	timber	1895	10,1
	1913	16,4		1907	19,4
mineralny	1879	4,6	mineralny	1882	8,1
mineral	1893	7,2	mineral	1895	14,2
	1913	28,6		1907	23,7
metalowy ^b	1879	7,6	metalowy ^b	1882	10,2
metal-processing ^b	1893	11,6	metal-processing ^b	1895	14,9
	1913	61,9		1907	29,1
inny	1879	13,6 ^c	inny	1882	3,6
other	1893	20,5 ^c	other	1895	6,1
	1913	55,4 ^c		1907	9,6
W odsetkach In percent			W odsetkach In percent		
Ogółem	1879	100,0	Ogółem	1882	100,0
Total	1913	100,0	Total	1907	100,0
Górnictwo	1879	13,0	Górnictwo	1882	3,8
Mining	1913	8,2	Mining	1907	2,0
Przemysł: Industry:			Przemysł: Industry:		
spożywczy	1879	24,9	spożywczy	1882	29,6
food	1913	9,9	food	1907	23,7
włókienniczy	1879	32,2	włókienniczy ^d	1882	6,6
textile	1913	42,5	textile ^d	1907	7,0
drzewny	1879	1,8	drzewny	1882	8,7
timber	1913	4,0	timber	1907	15,9
mineralny	1879	5,0	mineralny	1882	19,0
mineral	1913	6,9	mineral	1907	19,5
metalowy ^b	1879	8,3	metalowy ^b	1882	23,9
metal-processing ^b	1913	15,0	metal-processing ^b	1907	24,0
inny	1879	14,8 ^c	inny	1882	8,4
other	1913	13,5 ^c	other	1907	7,9

a Dane dotyczą zatrudnionych robotników, a w przypadku zaboru pruskiego – w zakładach zatrudniających 6 i więcej robotników. b, d Łącznie: b – z produkcją maszyn, d – z przemysłem odzieżowym. c W tym przemysł hutniczy odpowiednio: w 1879 r. – 8,1 tys. i 8,8%, w 1893 r. – 11,2 tys., w 1913 r. – 18,9 tys. i 4,6%.

a Data concern the employed workers, and in case of Prussian Partition – in factory units (works) employing 6 and more workers. b, d Including: b – manufacture of machinery, d – clothing industry. c Of which iron and steel industry respectively: in 1879 – 8,1 thous. and 8,8%, in 1893 – 11,2 thous., in 1913 – 18,9 thous. and 4,6%.

**Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYŚLE (cd.)**

EMPLOYMENT IN INDUSTRY (cont.)

B. W LATACH 1879–1913 (dok.)

IN 1879–1913 (cont.)

Wyszczególnienie Specification		Ogółem Total	Wyszczególnienie Specification		Ogółem Total
Anglia i Walia <i>England and Wales</i>			Węgry <i>Hungary</i>		
W tysiącach <i>In thousands</i>			W tysiącach <i>In thousands</i>		
Ogółem	1881	7 884,1	Ogółem^e	1884	104,3
Total	1911	8 898,9	Total^e	1913	448,0
Górnictwo	1881	792,0	przemysł: <i>industry:</i>		
<i>Mining</i>	1911	1 325,8	Spożywczy	1884	36,1
Przemysł: <i>Industry:</i>			<i>Food</i>	1913	77,2
spożywczy	1881	486,0	Włókienniczy ^d	1884	4,8
<i>food</i>	1911	539,3	<i>Textile^d</i>	1913	46,4
włókienniczy ^d	1881	2 844,0	Materiałów budowlanych	1884	6,4
<i>textile^d</i>	1911	2 606,7	<i>Building materials</i>	1913	65,8
metalowy ^b	1881	1 260,0	Metalowy ^b	1884	32,3
<i>metal-processing^b</i>	1911	1 617,9	<i>Metal-processing^b</i>	1913	117,6
inny	1881	2 502,0	Inny	1884	24,7 ^f
<i>other</i>	1911	2 809,0	<i>Other</i>	1913	141,0 ^f
W odsetkach <i>In percent</i>			W odsetkach <i>In percent</i>		
Ogółem	1881	100,0	Ogółem^e	1884	100,0
Total	1911	100,0	Total^e	1913	100,0
Górnictwo	1881	10,0	przemysł: <i>industry:</i>		
<i>Mining</i>	1911	14,9	Spożywczy	1884	34,6
Przemysł: <i>Industry:</i>			<i>Food</i>	1913	17,2
spożywczy	1881	6,2	Włókienniczy ^d	1884	4,6
<i>food</i>	1911	6,1	<i>Textile^d</i>	1913	10,4
włókienniczy ^d	1881	36,1	Materiałów budowlanych	1884	6,1
<i>textile^d</i>	1911	29,3	<i>Building materials</i>	1913	14,7
metalowy ^b	1881	16,0	Metalowy ^b	1884	31,0
<i>metal-processing^b</i>	1911	18,2	<i>Metal-processing^b</i>	1913	26,2
inny	1881	31,7	Inny	1884	23,7 ^f
<i>other</i>	1911	31,5	<i>Other</i>	1913	31,5 ^f

b, d Notki patrz na str. 314. *e* Bez górnictwa. *f* W tym przemysł drzewny: w 1884 r. – 13,1 tys. (12,6%), w 1913 r. – 69,7 tys. (15,6%).

b, d See footnotes on page 314. *e* Excluding mining. *f* Of which timber industry: in 1884 – 13,1 thous. (12,6%), in 1913 – 69,7 thous. (15,6%).

W Galicji w 1910 r. w zakładach przemysłowych (zatrudniających 6 i więcej robotników) zatrudnionych było 97,2 tys. robotników, z tego w górnictwie – 12,7%, w przemyśle: spożywczym – 19,6%, włókienniczym (łącznie z przemysłem odzieżowym) – 6,2%, drzewnym – 12,7%, mineralnym – 20,1%, metalowym (z produkcją maszyn) i hutniczym – 12,7% oraz innym – 16,0%.

In Galicia, in 1910, in manufacture works (employing 6 and more workers) 97,2 thous. of workers were employed, of which in mining – 12,7%, in food industry – 19,6%, in textile industry (including clothing industry) – 6,2%, timber industry – 12,7%, mineral industry – 20,1%, metal-processing industry (including manufacture of machinery), iron and steel industry – 12,7% and other – 16,0%.

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 180, 181, 195–205;
On the basis: W. Puś, *Przemysł Królestwa Polskiego w latach 1870–1914*, Łódź 1984, s. 87–89;
L. Shaw-Taylor, *The occupational structure of England and Wales, c. 1750 to 1911*, s. 181;
Social-Economic Researches on the History of the East-Central Europe, Budapest 1970, s. 103.

**Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYSŁE (cd.)***EMPLOYMENT IN INDUSTRY (cont.)*

C. W LATACH 1930–1938

IN 1930–1938

Kraje Countries	1930	1933	1936	1938
	1929=100			
Polska^a Poland^a	84,5	65,0	83,4	101,6
Austria ^b Austria ^b	95,1	70,6	64,6	.
Czechosłowacja ^b Czechoslovakia ^b	97,6	75,4	82,4	91,0
Dania ^a Denmark ^a	91,7	125,8	138,1
Estonia ^a Estonia ^a	95,9	82,9	125,8	146,8
Finlandia ^a Finland ^a	87,4	84,7	111,7	129,7
Francja ^a France ^a	100,0	79,4	74,1	81,2
Holandia ^{bc} Netherlands ^{bc}	101,6	80,9	80,6	92,7
Jugosławia ^b Yugoslavia ^b	104,3	86,1	101,8	118,2
Łotwa ^b Latvia ^b	107,5	93,4	123,7	144,0
Niemcy ^d Germany ^d	87,0	65,9	100,5	117,4
Norwegia ^{ad} Norway ^{ad}	100,4	93,2	115,7	121,5
Szwajcaria ^d Switzerland ^d	96,5	73,3	70,2	77,9
Szwecja ^d Sweden ^d	99,8	85,0	102,1	110,0
Rumunia ^a Romania ^a	86,6	92,0	129,9	143,9
Węgry ^b Hungary ^b	91,3	73,6	94,7	112,3
Wielka Brytania ^c United Kingdom ^c	92,5	89,8	102,2	104,1
Włochy ^{ad} Italy ^{ad}	97,3	79,2	94,9	110,7

a, b, d Wskaźniki oparte na: *a* – statystyce zatrudnionych w zakładach spełniających określone kryteria (np. zatrudniające więcej niż 3, 5 lub 10 robotników, o określonej wartości produkcji, posiadające silniki), *b* – statystyce ubezpieczonych, *d* – reprezentatywnej statystyce zatrudnionych. *c* Wskaźnik wyprowadzony na podstawie statystyki bezrobotnych posiadających ubezpieczenie na wypadek bezrobocia (otrzymujących zasiłki jako bezrobotni).

Uwaga. W przypadku Holandii, Norwegii i Włoch wskaźniki oparte na dwóch wskazanych metodach.

a, b, d Indices based on: *a* – statistics of persons employed in plants fulfilling specific criteria (e.g. with more than 3, 5 or 10 workers, with a given production value, having engines), *b* – statistics of insured persons, *d* – representative statistics of the employed. *c* Index introduced on the basis of the statistics of unemployed persons insured against unemployment (receiving unemployment benefits).

Note. For Netherlands, Norway and Italy the indices are based on two advisable methods.

Dynamika przepracowanych godzin w przemyśle w latach 1930–1938 – 1929=100:

Indices of working hours in the industry in 1930–1938 – 1929=100:

	1930	1933	1936	1938	
Polska^a	82,9	58,3	77,9	97,8	Poland^a
Dania ^a	102,4	128,9	133,8	Denmark ^a
Estonia ^a	94,7	77,9	120,0	141,4	Estonia ^a
Finlandia ^a	85,3	84,5	111,9	129,7	Finland ^a
Francja ^a	100,0	74,3	70,7	65,9	France ^a
Niemcy ^b	83,5	61,5	99,4	118,8	Germany ^b
Norwegia ^{ab}	99,6	90,3	115,1	117,3	Norway ^{ab}
Szwecja ^b	98,6	78,4	102,2	107,7	Sweden ^b
Węgry ^c	89,7	70,5	91,2	105,1	Hungary ^c
Włochy ^{ab}	94,2	75,5	81,0	95,5	Italy ^{ab}

a–c Patrz notki do tablicy: *a* – notka *a*, *b* – notka *d*, *c* – notka *b*.

a–c See footnotes to the table: *a* – footnote *a*, *b* – footnote *d*, *c* – footnote *b*.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943,
On the basis: s. 73 i 74.

Tabl. 2 (65). ZATRUDNIENIE W PRZEMYŚLE (dok.)

EMPLOYMENT IN INDUSTRY (cont.)

D. W LATACH 1960–2010

IN 1960–2010

Kraje Countries	1960	1989	1990	2000	2010
	przeciętne zatrudnienie ^a average paid employment ^a		pracujący ^b employed persons ^b		
	w % ogółu pracujących ^c		in % of total employed persons ^c		
Polska Poland	45,4	38,4	21,1^d	20,0	18,6
Austria Austria	45,1	29,7	21,8 ^d	20,0	15,2
Belgia Belgium	47,5	22,8	.	18,9	14,5
Czechy ^e Czech Republic ^e	50,4	43,8	30,2 ^f	27,1	25,3
Finlandia Finland	36,6	24,6	20,8	19,8	14,8
Francja France	45,3 ^g	24,0	21,0	16,7	13,1
Hiszpania Spain	44,9	27,2	20,3 ^f	18,8	12,8
Holandia Netherlands ...	38,6	20,6	15,8 ^d	14,1	9,6
Niemcy Germany	x	x	31,1 ^h	23,3	20,0
NRD ⁱ GDR ⁱ	47,3 ^g	46,3	x	x	x
RFN ⁱ FRG ⁱ	49,9	36,0	x	x	x
Rumunia Romania	43,1	52,2 ^k	22,4 ^d	19,1	17,8
Szwecja Sweden	41,0 ^l	23,8	18,3 ^f	18,2	12,1
Węgry Hungary	50,7	35,3	25,8 ^m	24,2	20,8
Wielka Brytania United Kingdom	44,5	24,2	22,2	17,1	9,9
Włochy Italy	41,0	25,8	22,7	23,2	18,6

a W Polsce, Czechosłowacji, NRD, Rumunii i na Węgrzech – przeciętne zatrudnienie w przemyśle uspołecznionym. b Dane o pracujących (w latach 2000 i 2010 – na podstawie badań reprezentacyjnych siły roboczej) dotyczą sekcji: w 1990 r. – działalność produkcyjna, w latach 2000 i 2010 – przetwórstwo przemysłowe. c W latach 1960–1989 – w % ogółu przeciętnie zatrudnionych poza rolnictwem i leśnictwem, a w przypadku krajów wymienionych w notce a – w % ogółu zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej. d 1995 r. e W latach 1960 i 1989 Czechosłowacja. f 1993 r. g 1962 r. h 1991 r. i Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. k 1985 r. l 1961 r. m 1992 r.

Uwaga. Dane nie są w pełni porównywalne z powodu zmian zakresowych i klasyfikacyjnych, a także różnic w metodach klasyfikacji zatrudnienia na przestrzeni lat.

a In Poland, Czechoslovakia, East Germany, Romania and Hungary – average paid employment in nationalised industry. b In 1990–2010 data concern employed persons in manufacturing section (in 2000 and 2010 – based on labour force sample surveys). c In 1960–1989 – in % of total average paid employment excluding agriculture and forestry, and in case of the countries named in the footnote a – in % of total paid employment in the nationalised economy. d 1995. e In 1960 and 1989 Czechoslovakia. f 1993. g 1962. h 1991. i Respectively: East Germany and West Germany. k 1985. l 1961. m 1992.

Note. Data are not strictly comparable because of range and classification changes, and also due to differences in the methods of employment classification over the years.

Na podstawie: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982, s. 56; Rocznik On the basis: Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 81 i 82; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 110 i 111; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010, s. 166–168; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 162 i 163.



Tabl. 3 (66). ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE
INDUSTRIAL PLANTS

A. W XVI–XVIII W.
IN THE 16th–18th CENTURY

Kraje <i>Countries</i>	Lata <i>Years</i>	Liczba wiatraków <i>Number of windmills</i>
Polska	1569	1 000
Poland	koniec XVIII w.^a end of the 18th century^a	6 000
Anglia	1800	10 000
<i>England</i>		
Finlandia	1600	1 000
<i>Finland</i>	1820	7 500
Holandia	1800	2 320
<i>Netherlands</i>		

a W granicach Polski po 1945 r.

a *Within the borders of Poland after 1945.*

Podstawowym urządzeniem mechanicznym w Europie średniowiecznej i wczesnonowożytnej były koła wodne najszerszej stosowane w młynach mącznych i innych wyspecjalizowanych zakładach, jak np.: stępy do wyrobu kasz, młyny do wyciskania oleju, tartaki czy folusze do wykończania niektórych tkanin wełnianych.

Szacuje się, że w 1200 r. w Europie pracowało 300 tys. różnorodnych młynów wodnych, zaś w 1800 r. było ich nawet 500 tys.

W Polsce młyny na szerszą skalę pojawiły się w XIII–XIV w., a ich liczba systematycznie wzrastała od ok. 500 (dane zaniżone) w XIII w. do 12,7 tys. w początkach drugiej połowy XVI stulecia.

Drugim źródłem dostarczającym energię były wiatraki, które w Polsce w przeciwieństwie do Europy Zachodniej nie miały aż tak szerokiego zastosowania.

The basic mechanical device in mediaeval and early modern Europe was a water wheel, used mainly in flour mills and other specialised plants, including groats mortars, oil mills, sawmills or fulling mills.

It is estimated that ca. 300 thous. various water mills were operating in Europe in 1200, and even 500 thous. in 1800.

In Poland mills were broadly used in the 13th–14th century, and their number was consistently growing, starting from ca. 500 (understated data) in the 13th century to 12,7 thous. at the beginning of the second half of the 16th century.

Windmills were the second energy source. However, they were not used as broadly in Poland as in Western Europe.

Na podstawie:

On the basis:

B. Baranowski, *Rozmiary i rejonizacja przemysłu młynarskiego w Polsce XVI–XVIII w.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, seria I, z. 75, Łódź 1971, s. 15–37; K. Boroda, *Geografia gospodarcza Królestwa Polskiego w XVI w.*, komputerowa baza danych; K. Davids, *Innovations in Windmill Technology in Europe, c. 1500–1800*, w: *Economia e energia secc. XIII–XVIII*, red. S. Cavaciocchi, Firenze 2003, s. 286.

**Tabl. 3 (66). ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE (cd.)***INDUSTRIAL PLANTS (cont.)*

B. W LATACH 1564–1793

IN 1564–1793

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Zakłady <i>Plants</i>		
	ogółem <i>total</i>	miejskie <i>in urban areas</i>	wiejskie <i>in rural areas</i>
Rzemieśniczo-przemysłowe w Prusach Królewskich^a			
w latach 1564–1580			
<i>Craft and industrial plants in Royal Prussia^a in 1564–1580</i>			
Wiatraki <i>Windmills</i>	39	5	34
Młyny wodne <i>Watermills</i>	386	20	366
Tartaki <i>Sawmills</i>	53	6	47
Folusze ^b <i>Fulleries^b</i>	30	12	18
Papiernie <i>Paper-factories</i>	3	2	1
Młyny prochowe <i>Powder-mills</i>	3	1	2
Młyny końskie <i>Horsemills</i>	4	3	1
Młyny rudne ^c <i>Iron-mills^c</i>	3	—	3
Kuźnice żelaza <i>Ironworks</i>	27	1	26
Kuźnice miedzi <i>Coppersworks</i>	7	4	3
Cegielnie <i>Brick factories</i>	13	6	7
Wapienniki <i>Limestone quarries</i>	3	2	1
Huty szkła <i>Glassworks</i>	2	—	2
Kopalnie ołowiu <i>Lead-mines</i>	1	—	1
Browary <i>Breweries</i>	29	—	29

a Bez browarów miejskich oraz małych browarów produkujących na potrzeby własne gospodarstwa wiejskiego, niepodlegające rejestracji podatkowej. *b* Zakłady z urządzeniami do spłśniania sukna. *c* Zakłady rozdrabniania rudy.

a Excluding town breweries and small breweries producing for personal use of the household, not subject to tax registration. *b* Plants with devices for fulling broadcloth. *c* Ore crushing factories.

**Tabl. 3 (66). ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE (dok.)**

INDUSTRIAL PLANTS (cont.)

B. W LATACH 1564–1793 (dok.)

IN 1564–1793 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Zakłady Plants		
	ogółem total	miejskie in urban areas	wiejskie in rural areas

W przemyśle rolno-spożywczym w Wielkopolsce^d około 1793 r.**In agricultural and food industry plants in Wielkopolska^d****around 1793**

OGÓŁEM TOTAL	4 230	1 590	2 640
Wiatraki Windmills	1 550	1 050	500
Młyny wodne i konne Watermills and horsemills	720	90	630
Browary Breweries	1 390	250	1 140
Gorzelnie Alcohol distilleries	570	200	370

^d Bez małych browarów i gorzelni typu domowego; w przypadku zakładów wiejskich dane szacunkowe przyjęte przez J. Topolskiego w oparciu o wskaźniki zaczerpnięte z 550 zbadanych inwentarzy.

Uwaga. Ok. 1793 r. w Wielkopolsce na 1 000 ludności przypadało ogółem ok. 6 zakładów przemysłu rolno-spożywczego (z tego: wiatraków – 2,2, młynów wodnych i konnych – 1,0, browarów – 1,8 i gorzelni – 0,8).

^d Excluding small breweries and home alcohol distilleries; in case of rural plants data estimated by J. Topolski were based on indices taken from 550 examined items of living stock and equipment.

Note. Around 1793, there were ca. 6 agricultural and food industry plants per 1 000 persons in Wielkopolska (including: windmills – 2,2, watermills and horsemills – 1,0, breweries – 1,8, and alcohol distilleries – 0,8).

Na podstawie: Atlas historyczny Polski, seria B, nr 1: Prusy Królewskie
On the basis: w drugiej połowie XVI wieku, oprac. M. Biskup przy współudziale L. Koca, Warszawa 1961, s. 103; J. Topolski, Wielkopolski model gospodarczy w drugiej połowie XVIII wieku, w: Dzieje Wielkopolski, t. I: Do roku 1793, red. J. Topolski, Poznań 1969, s. 835.



Tabl. 4 (67). DYNAMIKA PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ
INDICES OF INDUSTRIAL PRODUCTION

A. W LATACH 1871–1913 – produkcja brutto (ceny stałe)
 IN 1871–1913 – gross production (constant prices)

Lata Years	Ziemie polskie ^a Polish territory ^a		Austria Austria	Francja France	Hiszpania Spain	Niemcy Germany	Rosja Russia	Włochy Italy	Zjednoczone Królestwo ^b United Kingdom
	ogółem total	w tym Królestwo Polskie of which Kingdom of Poland							
1885=100									
1871	39	26	.	79	65	68	50	76	83
1875	48	33	.	91	76	87	58	90	90
1880	74	69	79	95	82	84	75	82	97
1889	124	124	118	112	100	126	121	100	120
1894	158	167	153	121	119	145	167	100	122
1898	194	203	175	132	123	181	225	104	148
1900	189	190	178	131	134	197	263	120	154
1901	213	202	187	130	135	190	271	120	154
1904	220	235	191	129	135	219	288	137	155
1905	228	201	201	143	136	236	254	145	164
1907	264	243	241	153	153	255	304	176	175
1910	290	279	232	156	155	277	358	186	164
1913	316	311	275	192	166	323	417	196	192

a Galicja, Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie, Pomorze Gdańskie i Prusy Wschodnie oraz Śląsk; dane orientacyjne. *b* Wielka Brytania i Irlandia.

a Galicia, Kingdom of Poland, Grand Duchy of Posen, Gdańsk Pomerania and East Prussia as well as Silesia; approximate data.

Na podstawie: J. Łukasiewicz, *Dynamika rozwoju przemysłu na ziemiach polskich, w: Gospodarka przemysłowa i początki cywilizacji technicznej w rolniczych krajach Europy*, Wrocław 1977, s. 111;
 On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics. Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 420–422.



Tabl. 4 (67). DYNAMIKA PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ (cd.)
INDICES OF INDUSTRIAL PRODUCTION (cont.)

B. W LATACH 1913–1938
 IN 1913–1938

Kraje Countries	1920	1925	1930	1935	1938	1913– –1938	1924– –1938	1913– –1938	1924– –1938
	ogółem total							na 1 mieszkańca per capita	
	1937=100 ^a					średnioroczne zmiany w % annual average changes in %			
Polska Poland	67	81	77	109	-0,2	3,6	-0,8	2,3
Austria Austria	74	80	75	.	1,0	3,2	1,0	3,0
Belgia Belgium	61	82	97	83	81	0,9	1,2	0,5	0,6
Bulgaria Bulgaria	3,7	8,8	2,7	7,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	82	93	73	.	2,3	2,6	2,0	2,0
Dania Denmark	79	92	100	3,7	3,1	2,8	2,3
Finlandia Finland	26	42	56	77	106	4,5	7,0	3,7	6,1
Francja France	61	107	123	88	92	1,5	0,9	1,5	0,6
Grecja Greece	57	68	93	109	7,2	4,6	6,0	3,4
Hiszpania Spain	67	84	105	98	.	1,6	0,8	0,7	0,2
Holandia Netherlands	.	73	99	88	101	3,2	4,9	1,8	3,6
Jugosławia Yugoslavia	2,9	3,5	2,1	2,1
Niemcy Germany	46	69	74	82	107	1,7	3,5	1,5	2,9
Norwegia Norway	60	69	78	83	100	2,5	2,8	1,7	2,3
Portugalia Portugal	1,9	2,5	1,0	1,2
Rumunia Romania	49	74	93	100	1,2	3,8	0,3	2,4
Szwajcaria Switzerland	-0,2	-0,1	-0,5	-0,6
Szwecja Sweden	44	51	68	81	101	3,8	5,4	3,3	5,1
Węgry Hungary	73	82	98	2,6	5,3	2,0	4,7
Wielka Brytania United Kingdom	61	69	74	87	97	1,8	2,8	1,7	2,4
Włochy Italy	59	83	85	86	100	2,3	2,7	1,7	1,9

^a W przypadku Hiszpanii – 1929=100.

^a For Spain – 1929=100.

Na podstawie: Th. David, *Nationalisme économique et industrialisation. L'expérience des pays de l'Est (1789–1939)*, Genève 2009, s. 238, 240; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics. On the basis: Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 459 i 460.



Tabl. 4 (67). DYNAMIKA PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ (dok.)
INDICES OF INDUSTRIAL PRODUCTION (cont.)

C. W LATACH 1950–2010 (ceny stałe)
IN 1950–2010 (constant prices)

Kraje <i>Countries</i>	1950	1960	1970	1980	1990	1995	1999	2005	2010
	1963=100					1990=100		2000= =100	2005= =100
Polska <i>Poland</i>	23	79	175	345	279	124	165	130	133
Austria <i>Austria</i>	43	90	154	227	300	112	138	117	110
Belgia <i>Belgium</i>	61	83	135	168	205	101	111	104	116
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	18	73	213	439	509	100	.	152	98
Czechy ^a <i>Czech Republic^a</i>	31	87	154	268	322	76	81	134	112
Dania <i>Denmark</i>	56	86	152	175	229	116	129	104	87
Finlandia <i>Finland</i>	44	82	169	262	346	115	148	106	100
Francja <i>France</i>	45	85	145	197	225	101	114	102	91
Grecja <i>Greece</i>	38	84	196	382	420	98	110	99	84
Hiszpania <i>Spain</i>	37	72	207	331	397	103	118	102	83
Holandia <i>Netherlands</i>	47	87	170	182	213	108	116	101	104
Irlandia <i>Ireland</i>	63	81	159	252	464	161	253	128	109
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	226	96	106	106	104
NRD ^b <i>GDR^b</i>	29	85	155	268	x	x	x	x	x
RFN ^b <i>FRG^b</i>	35	88	150	184	x	x	x	x	x
Norwegia <i>Norway</i>	56	87	145	181	219	127	137	97	88
Rumunia <i>Romania</i>	16	68	227	656	544	65	49	127	123
Szwecja <i>Sweden</i>	57	83	149	164	198	112	129	108	93
Węgry <i>Hungary</i>	30	81	152	244	249	88	125	130	108
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	70	95	124	139	171	106	110	95	91
Włochy <i>Italy</i>	33	77	155	219	250	107	112	95	89

^a W latach 1950–1990 Czechosłowacja. ^b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Dane nie w pełni porównywalne z powodu zmian zakresowych i klasyfikacyjnych na przestrzeni lat.

^a In 1950–1990 Czechoslovakia. ^b Respectively: East Germany and West Germany.

Note. Data are not strictly comparable because of range and classification changes over the years.

Na podstawie: *Industry production index – annual data*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>;

On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics. Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 461 i 462; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 390.

Tabl. 5 (68). WYDOBYCIE WĘGLA KAMIENNEGO
MINING OF HARD COAL

A. W LATACH 1769–1795
 IN THE 1769–1795

Lata Years	Polska – Okręg Dąbrowski <i>Poland</i> – <i>Dąbrowski</i> <i>Region</i>	Prusy <i>Prussia</i>	
		Zagłębie Dolnośląskie <i>Lower Silesia</i> <i>Coalfield</i>	Okręg Górnośląski <i>Upper Silesia</i> <i>Region</i>
w t in t			
1769	3 200	367
1775	12 180	426
1780	25 317	821
1785	36 492	2 750
1792	150	79 400	14 202
1795	500	84 000	17 453

Uwaga. W Polsce dopiero w końcu XVIII w. nastąpił szybszy rozwój górnictwa węglowego pod wpływem rosnącego zapotrzebowania na węgiel kamienny ze strony ówczesnych zakładów przemysłowych (kuźnic, cegielni, wapienników) oraz na opał domowy. W czasach stanisławowskich działały m.in. dwie kopalnie w Okręgu Krakowskim – pod Szczakową, jedna czynna w latach 1766–1768 i druga – kierowana przez Carosiego – w latach 1789–1791. W 1792 r. A. Moszyński założył kopalnię w Jaworznie w dobrach narodowych, będących wcześniej własnością biskupów krakowskich.

Note. Influenced by a growing demand for hard coal from the then industrial plants (forges, brick factories, limestone quarries) and used for home heating, faster development of coal mining took place in Poland not earlier than by the end of the 18th century. During the reign

of Stanisław August Poniatowski, two mines operated in the Kraków District – near Szczakowa. One of them was open in the years 1766–1768 and the second one, managed by Carosi, in the years 1789–1791. In 1792, A. Moszyński founded a mine in Jaworzno, as a state property, earlier belonging to the Kraków bishops.

Na podstawie: J. Jaros, *Górnictwo węgla kamiennego*, w: *Zarys dziejów górnictwa na ziemiach polskich*, t. II, Katowice 1961, s. 66; J. Jaros, *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górnośląskim do 1914 roku*, Wrocław 1965, s. 23.

**Tabl. 5 (68). WYDOBYCIE WĘGLA KAMIENNEGO (cd.)**

MINING OF HARD COAL (cont.)

B. W LATACH 1840–1913

IN 1840–1913

Lata Years	Ziemie polskie ^a Polish territory ^a		Austria Austria	Belgia Belgium	Francja France	Niemcy Germany	Rosja Russia	Zjedno- czone Królestwo ^b United Kingdom
	ogółem total	w tym Górny Śląsk of which Upper Silesia						

Ogółem Total

W milionach ton In million tonnes

1840	0,7	0,5	0,5	3,9	3,0	3,2	.	.
1850	1,1	1,0	0,9	5,8	4,4	5,3	.	.
1860	2,7	2,4	1,7	9,6	8,3	13,6	0,3	87,9
1870	6,4	5,8	3,8	13,7	13,6	26,4	0,7	115
1875	9,0	8,3	4,6	15,0	17,0	37,4	1,7	135
1880	11,6	10,0	5,0	16,9	19,4	47,0	3,3	149
1885	14,9	12,7	7,4	17,4	19,5	58,3	4,3	162
1890	19,9	16,9	8,9	20,4	26,1	70,2	6,0	185
1895	22,5	18,1	9,7	20,5	28,0	79,2	9,1	193
1900	30,0	24,8	11,0	23,5	33,4	109	16,2	229
1905	33,6	29,0	12,6	23,3	35,9	121	18,7	240
1910	41,3	34,5	13,8	25,5	38,4	153	25,4	269
1913	52,2	43,4	16,5	24,4	40,8	190	36,0	292

1885=100

1860	18,3	19,2	23,0	55,2	42,6	23,3	7,0	54,3
1870	42,6	46,0	51,3	78,7	69,7	45,3	16,3	71,0
1900	200,9	195,0	148,6	135,1	171,3	187,0	376,7	141,4
1913	349,3	341,1	223,0	140,2	209,2	325,9	837,2	180,2

Na 1 mieszkańca w kg Per capita in kg

1860	250	2 180	90	2 050	220	380	.	3 040
1870	495	5 005	185	2 685	375	645	.	3 650
1900	1 565	13 292	425	3 510	870	1 935	.	5 525
1913	2 310	18 143	560	3 195	1 035	2 815	.	6 350

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie. *b* Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. Poza ziemiami polskimi w tablicy ujęto kraje o największym wydobyciu węgla kamiennego w Europie.

a Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland.

Note. Except Polish territory, the table includes countries with largest mining of hard coal in Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 68 i 234; B. R. Mitchell,On the basis: *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 3–8, 426–431.

**Tabl. 5 (68). WYDOBYCIE WĘGLA KAMIENNEGO (cd.)**

MINING OF HARD COAL (cont.)

C. W LATACH 1922–1938

IN 1922–1938

Kraje Countries	1922	1925	1929	1933	1938		1925	1938
	w mln t in mln t					1922= =100	na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
EUROPA^a EUROPE^a	493,3	520,2	605,7	464,4	571,2	116	1 354	1 428
w tym: of which:								
Polska Poland	34,6	29,1	46,2	27,4	38,1	110	1 185	1 085
Belgia Belgium	21,2	23,1	26,9	25,3	29,6	140	2 718	3 524
Czechosłowacja Czechoslovakia	10,5	12,6	16,8	10,6	13,8	131	739	908
Francja France	31,1	47,1	53,8	46,9	46,5	149	764	1 108
Hiszpania Spain	4,4	6,1	7,1	6,0	5,6	127	199	219
Holandia Netherlands	4,9	7,1	11,6	12,6	13,5	275	662	1 551
Niemcy Germany	130,4 ^b	145,6 ^b	163,4	109,7	186,2	143	1 904 ^c	2 679
Węgry Hungary	0,9	0,9	0,8	0,8	1,0	111	107	110
Wielka Brytania United Kingdom	253,6	247,1	262,0	210,4	230,6	91	5 611	4 844

a, c Bez: a – Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ZSRR (w 1922 r. – 9,0 mln t, w 1925 r. – 16,7 mln t, w 1929 r. – 41,8 mln t, w 1933 r. – 76,2 mln t i w 1938 r. – 132,9 mln t), c – okręgu Saary. b W tym okręg Saary: w 1922 r. – 11,2 mln t, w 1925 r. – 13,0 mln t.

Uwaga. W 1925 r. spadek wydobycia węgla w Polsce wynikał z kryzysu poinflacyjnego oraz wojny handlowej z Niemcami. Polska była – obok Czechosłowacji, Niemiec i Wielkiej Brytanii – eksporterem netto węgla. Udział eksportu netto w produkcji w 1929 r. wynosił 29,7% (w Wielkiej Brytanii – 31,7%, Niemczech – 15,8%, Czechosłowacji – 6,7%). Pozostałe państwa europejskie były importerami netto węgla, dotyczyło to przede wszystkim krajów skandynawskich, gdzie import stanowił prawie 100% spożycia.

a, c Excluding: a – Soviet Union (in 1922 – 9,0 mln t, in 1925 – 16,7 mln t, in 1929 – 41,8 mln t, in 1933 – 76,2 mln t and in 1938 – 132,9 mln t), c – Saara region. b Of which Saara region: in 1922 – 11,2 mln t, in 1925 – 13,0 mln t.

Note. In 1925, due to the post-inflation crisis and trade war with Germany, coal mining decreased in Poland. Poland – apart from Czechoslovakia, Germany, and The United Kingdom – was a net exporter of coal. In 1929, net exports constituted 29,7% of the country's production (in The United Kingdom – 31,7%, in Germany – 15,8%, in Czechoslovakia – 6,7%). Other European countries were net importers of coal, including mainly Scandinavian countries where imports constituted nearly 100% of consumption.

Na podstawie: Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31, Geneva 1932, s. 120 i 123; Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 141; Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42, Geneva 1943, s. 141.

**Tabl. 5 (68). WYDOBYCIE WĘGLA KAMIENNEGO (dok.)**

MINING OF HARD COAL (cont.)

D. W LATACH 1946–2010

IN 1946–2010

Kraje Countries	1946	1950	1970	1990	2010 ^a
W milionach ton In million tonnes					
Polska Poland	47,3	78,0	140,0	148,0	76,7
Belgia Belgium	22,9	27,3	11,4	1,0	.
Czechy ^b Czech Republic ^b	14,2	17,4	28,1	22,6	11,4
Francja France	49,3	52,5	40,1	10,5	.
Hiszpania Spain	10,7	11,0	10,8	14,7	8,4
Niemcy Germany	x	x	x	76,6	12,9
NRD ^c GDR ^c	2,5	2,8	1,0	x	x
RFN ^c FRG ^c	53,9	111,0	111,0	x	x
Wielka Brytania United Kingdom	193,0	220,0	147,0	91,0	17,8
1970=100					
Polska Poland	33,8	55,7	100,0	105,7	54,8
Belgia Belgium	200,9	239,5	100,0	9,8	x
Czechy ^b Czech Republic ^b	50,5	61,9	100,0	80,4	40,6
Francja France	122,9	130,9	100,0	26,2	x
Hiszpania Spain	99,1	101,9	100,0	136,1	77,8
Niemcy ^d Germany ^d	50,4	101,6	100,0	68,4	11,5
Wielka Brytania United Kingdom	131,3	149,7	100,0	61,9	12,1

a Pierwotna produkcja. b, d W latach 1946–1970: b – Czechosłowacja, d – NRD i RFN.
c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Primary production. b, d In 1946–1970: b – Czechoslovakia, d – GDR and FRG.
c Respectively: East Germany and West Germany.

Wydobycie węgla kamiennego na 1 mieszkańca w kg:

Mining of hard coal per capita in kg:

	1950	2010		1950	2010
Polska Poland	3 142	1 992	Niemcy Germany	x	158
Belgia Belgium	3 160	.	NRD ^b GDR ^b	152	x
Czechy ^a Czech Republic ^a	1 950	1 084	RFN ^b FRG ^b	2 221	x
Francja France	1 255	.	Wielka Brytania		
Hiszpania Spain	423	182	United Kingdom	4 367	290

a W 1950 r. Czechosłowacja. b Patrz notka c do tablicy.

a In 1950 Czechoslovakia. b See footnote c to the table.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 467–472; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 52, 53, 62 i 63; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 400; *Supply, transformation, consumption. Hard coal*, Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui>.



Tabl. 6 (69). WYDOBYCIE ROPY NAFTOWEJ
MINING OF CRUDE PETROLEUM

Kraje Countries	1922	1925	1929	1933	1938	
	w tys. t in thous. t					1922= =100
EUROPA^a EUROPE^a	2 220	3 304	5 710	8 294	7 980	359
w tym: of which:						
Polska Poland	705	812	675	551	507	72
Albania Albania	—	—	—	2	117	x
Austria Austria	—	—	—	1	63	x
Czechosłowacja Czech- oslovakia	14	23	14	18	19	136
Francja France	56	65	75	79	72	129
Niemcy Germany	38	79	103	239	552	1 453
Rumunia Romania	1 168	2 317	4 837	7 377	6 594	565
Włochy Italy	4	8	6	27	13	325

^a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ZSRR (w 1922 r. – 4 001 tys. t, w 1925 r. – 7 060 tys. t, w 1929 r. – 14 477 tys. t, w 1933 r. – 21 489 tys. t, w 1938 r. – 28 859 tys. t).

^a Excluding Soviet Union (in 1922 – 4 001 thous. t, in 1925 – 7 060 thous. t, in 1929 – 14 477 thous. t, in 1933 – 21 489 thous. t, in 1938 – 28 859 thous. t).

Polska w okresie międzywojennym była w Europie – obok Rumunii – znaczącym producentem ropy naftowej i jednym z największych producentów gazu ziemnego.

Interwar Poland was – apart from Romania – a significant producer of crude petroleum in Europe and one of the biggest suppliers of natural gas.

Produkcja **gazu ziemnego** w mln m³:

*Production of **natural gas** in mln m³:*

	1922	1925	1929	
Polska	402	535	467	Poland
Rumunia	180	370	807	Romania
ZSRR	128	.	Soviet Union

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 126;

On the basis: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 135;

Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42, Geneva 1943, s. 135.



Tabl. 7 (70). PRODUKCJA ŻELAZA
PRODUCTION OF IRON

Kraje <i>Countries</i>	Rejony <i>Regions</i>	Lata <i>Years</i>	Liczba kuźnic <i>Number of ironworks</i>	Produkcja w tys. t ^a <i>Production in thous. t^a</i>
Polska	x	1551–1600	321	9,8
Poland				
Niderlandy Płd.	Liège ^b	1500	90 ^c	.
<i>Southern Netherlands</i>		1565	220 ^c	90,0
Niemcy	Górny Palatynat	1609	182	9,5
<i>Germany</i>	<i>Upper Palatinate</i>	1665	29	ok. ca. 1,0
Anglia	x	1550	.	5,0
<i>England</i>		1650	.	24,0

a W okresie wieloletnim — przeciętne roczne. *b* Góry Ardeny. *c* Piece.

a In long-term period — annual averages. *b* Ardennes Mountain. *c* Furnaces.

Podstawą górnictwa żelaznego w Europie średniowiecznej było wybieranie zalegającej pod powierzchnią ziemi rudy darniowej. W tym czasie przetop rudy odbywał się w pobliżu kopalni, a każda huta (kuźnica) miała własne tereny rudne. W drugiej połowie XV i w pierwszej połowie XVI w. pojawiły się najpierw na zachodzie Europy (Liège, Namur, Styria, Niemcy) wielkie piece opalane drewnem, które stanowiły przełom w technice produkcji żelaza.

Liczba czynnych kuźnic w Polsce jest trudna do dokładnego określenia; były one rozmieszczone na terenie całego kraju. Szacuje się, że w trzech dzielnicach, tj. w Wielkopolsce z Kujawami, Małopolsce i na Mazowszu w pierwszej połowie XVI stulecia funkcjonowało co najmniej 105 zakładów, w drugiej połowie ich liczba w Koronie wzrosła do ponad 320. Największe skupiska kuźnic istniały w XVI i pierwszej połowie XVII w. w Małopolsce, zwłaszcza w województwie sandomierskim. Stanowiły one ok. połowy ogólnej liczby kuźnic w kraju. W pierwszej połowie XVII w. liczba kuźnic zmniejszyła się (nie przekraczała 200) i rozpoczął się proces spadku produkcji żelaza.

In mediaeval Europe, iron mining was based on extraction of bog iron lying under the soil surface. At that time the ore was smelted near mines, and each smelter plant (forge) had its own deposits of ore. In the second half of the 15th and in the first half of the 16th century, great wood-fired furnaces came into use in Western Europe (Liège, Namur, Styria, Germany) that made a breakthrough in iron-making techniques.

It is hard to precisely estimate a number of working forges in Poland; they were located on the grounds of the whole country. It can be estimated that in three regions — Wielkopolska with Kujawy, Małopolska, and Mazowsze at least 105 plants operated in the first half of the 16th century, and in the second half its number increased to over 320 in the Crown of the Kingdom of Poland. In the 16th century and in the first half of the 17th century, the largest centres of forges were situated in Małopolska, mainly in the Sandomierz district. They constituted ca. a half of all forges in the country. In the first half of the 17th century, the number of forges decreased (it did not exceed 200) and a drop in iron production started.

Na podstawie: R. S. Duplessis, *Transitions to Capitalism in Early Modern Europe*, Cambridge 1997, s. 104, 108 i 111; A. Keckowa, D. Molenda, *Zdobycie surowców mineralnych*, w: *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, red. W. Hensel, J. Pazdur, t. III: *Od XVI do połowy XVII w.*, red. A. Keckowa, D. Molenda, Wrocław 1978, s. 112; A. Wyrobisz, *Warunki rozwoju przemysłu w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, w: M. Kwapien, J. Maroszek, A. Wyrobisz, *Studia nad produkcją rzemieślniczą w Polsce (XIV–XVIII w.)*, Wrocław 1976, s. 202.



Tabl. 8 (71). WYDOBYCIE RUD ŻELAZA
MINING OF IRON ORES

Lata Years	Ziemie polskie ^a Polish territory ^a	Austria Austria	Francja France	Hiszpania Spain	Luksem- burg Luxem- bourg	Niemcy Germany	Rosja Russia	Szwecja Sweden	Zjedno- czone Królestwo ^b United Kingdom
Ogółem Total									
W tysiącach ton In thousand tonnes									
1870	527	835	2 782 ^c	436	912	4 720 ^c	.	616	14 602
1875	644	705	2 506	520	1 091	3 690	.	822	16 075
1880	654	697	2 874	3 565	2 173	5 065	.	775	18 315
1885	920	931	2 318	3 933	2 648	6 509	.	873	15 665
1890	999	1 362	3 472	6 055	3 359	8 047	1 736	941	14 002
1895	834	1 385	3 680	5 514	3 913	8 437	2 851	1 904	12 817
1900	889	1 894	5 448	8 676	6 171	12 793	6 001	2 610	14 253
1905	588	1 914	7 395	9 077	6 596	16 848	4 976	4 366	14 825
1910	405	2 678	14 606	8 667	6 263	22 446	5 742	5 549	15 470
1913	467	3 039	21 918	9 862	7 333	28 608	9 537	7 476	16 254
1890=100									
1875	64,2	51,8	72,2	8,6	32,5	45,9	x	87,4	114,8
1900	89,0	139,1	156,9	143,3	183,7	159,0	345,7	277,4	101,8
1913	46,7	223,1	631,3	162,9	218,3	355,5	549,4	794,5	116,1
Na 1 mieszkańca w kg Per capita in kg									
1870	41	41	77 ^c	27	4 560	115 ^c	.	148	464
1890	61	57	91	339	15 920	163	.	206	371
1900	46	73	142	466	26 150	227	.	508	344
1913	21	103	556	485	27 160	424	.	1 331	354

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie. b Wielka Brytania i Irlandia. c 1872 r.

Uwaga. Poza ziemiami polskimi w tablicy ujęto kraje o największym wydobyciu rudy żelaza w Europie.

a Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland. c 1872.

Note. Except Polish territory, the table includes countries with the largest mining of iron ore in Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 237–244; B. R. Mitchell, *On the basis: International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 451 i 452.

**Tabl. 9 (72). PRODUKCJA SURÓWKI ŻELAZA**

PRODUCTION OF PIG IRON

A. W LATACH 1725–1770^aIN 1725–1770^a

Kraje Countries	1725–1750		1770
	w tys. t	in thous. t	na 1 mieszkańca w kg per capita in kg
Polska Poland	5,1^b	1,3^b
Anglia <i>England</i>	17,3	32,0	3,7
Austria, Węgry <i>Austria, Hungary</i>	18,6	60,0	2,9
Francja <i>France</i>	57,8	65,0	2,5
Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	20,0	6,7
Niemcy <i>Germany</i>	18,6	20,0–25,0	1,2
Rosja <i>Russia</i>	13,3	83,0	2,8
Szwecja <i>Sweden</i>	54,4	70,0	35

a W okresie wieloletnim – przeciętne roczne. *b* 1780 r.; ok. 1790 r. produkcja mogła wynosić już 7,3 tys. t, tj. 1,8 kg na 1 mieszkańca.

a In long-term period – annual averages. *b* 1780; around 1790 production could have reached even 7,3 thous., i.e. 1,8 kg per capita.

Ok. 1525 r. Europa produkowała według szacunków amerykańskiego historyka Johna Nefa 100 tys. t surówki żelaza, ok. 1700 r. – 180 tys. t, zaś pod koniec XVIII w. – 600 tys. t.

W Polsce szczytowy okres rozwoju produkcji żelaza przypada na drugą połowę XVI w., kiedy to cała produkcję szacuje się nawet na ok. 9,8 tys. t rocznie.

Zastosowanie w połowie XVIII w. przez Abrahama Darby do wytopu surówki żelaza koksu było doniosłym wynalazkiem całej angielskiej rewolucji przemysłowej. Od tej pory w całej Europie następuje powolne przemieszczanie przemysłu żelaznego z rejonów bogatych w lasy do rejonów posiadających węgiel. W samej Anglii w drugiej połowie XVIII w. nastąpił blisko 6-krotny wzrost liczby koksowych pieców hutniczych (z 14 do 81) i ponad 3-krotny udział produkcji surówki żelaza z zastosowaniem koksu (z 28% w 1760 r. do 86% w 1790 r.).

According to the estimate by American historian John Nef, 100 thous. t of pig iron were produced in Europe around 1525, 180 thous. t around 1700, and 600 thous. t by the end of the 18th century.

In Poland, iron production reached its peak in the second half of the 16th century, when even ca. 9,8 thous. t annually were produced.

A significant invention during the English industrial revolution was introduction of coke in the process of pig iron smelting by Abraham Darby in the mid-18th century. From that period on Europe, iron industry had been gradually transferred from rich regions to woods located in coal-rich regions. Only in England in the second half of the 18th century, a sixfold increase was observed in the number of coke smelting furnaces (from 14 to 81) and over threefold increase in pig iron production based on coke (from 28% in 1760 to 86% in 1790).

Na podstawie: S. Broadberry, R. Fremdling, P. Solar, *Industry*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 181; S. Kurowski, *Historyczny proces wzrostu gospodarczego. Analiza trendów sekularnych na podstawie produkcji żelaza i stali*, Warszawa 1963, s. 53, 54 i 92.

Tabl. 9 (72). PRODUKCJA SURÓWKI ŻELAZA (cd.)*PRODUCTION OF PIG IRON (cont.)*

B. W LATACH 1840–1913

IN 1840–1913

Lata Years	Ziemie polskie ^a Polish territory ^a	Austria Austria	Belgia Belgium	Francja France	Luksem- burg Luxem- bourg	Niemcy Germany	Rosja Russia	Zjedno- czone Królestwo ^b United Kingdom
---------------	--	--------------------	-------------------	-------------------	------------------------------------	-------------------	-----------------	---

Ogółem Total

W tysiącach ton In thousand tonnes

1840	68	113	95	348	.	190	189	1 400
1850	90	155	145	406	13	210	228	2 250
1860	116	225	320	898	7	529	298	3 888
1870	263	279	565	1 218 ^c	130	1 261	359	6 059
1875	302	303	542	1 448	270	1 759	428	6 467
1880	384	320	608	1 725	261	2 446	449	7 878
1885	463	499	713	1 631	420	3 268	528	7 534
1890	639	666	788	1 962	560	4 100	928	8 031
1895	725	779	829	2 014	695	4 770	1 455	7 827
1900	1 048	1 000	1 019	2 714	971	7 550	2 937	9 104
1905	1 107	1 120	1 311	3 007	1 368	9 507	2 735	9 762
1910	1 151	1 505	1 852	4 038	1 683	13 111	3 047	10 173
1913	1 413	1 758	2 485	5 207	2 252	16 761	4 641	10 425

1885=100

1850	19,4	31,1	20,3	43,3	3,1	6,4	43,3	29,9
1860	25,1	45,1	44,9	55,1	1,7	16,2	56,4	51,6
1870	56,8	55,9	79,2	74,7 ^c	31,0	38,6	68,0	80,4
1900	226,3	200,4	142,9	166,4	231,2	231,0	556,2	120,8
1913	305,2	352,3	348,5	319,3	536,2	512,9	879,0	138,4

Na 1 mieszkańca w kg Per capita in kg

1870	20	14	111	34 ^c	657	31	.	192
1890	39	28	130	51	2 655	83	.	213
1900	55	39	152	71	4 115	134	.	220
1913	62	60	325	132	8 340	245	.	227

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie. *b* Wielka Brytania i Irlandia. *c* 1872 r.

Uwaga. Poza ziemiami polskimi w tablicy ujęto kraje o największej produkcji surówki żelaza w Europie.

a Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland. *c* 1872.

Note. Except Polish territory, the table includes countries with the largest production of pig iron in Europe.

Udział koksu – w % – przy wytopie surówki żelaza:
The share of coke – in % – in pig iron smelting:

	1847	1866	1885	1900	
Królestwo Polskie	4,8	12,1	37,3	92,8	Kingdom of Poland
Górny Śląsk	36,8	91,5	99,7	100,0	Upper Silesia
Francja	42,6	82,1	97,7	100,0	France
Niemcy	21,8	85,9	98,9	100,0	Germany

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 237–244;
 On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 451–452, 457–480.

Tabl. 9 (72). PRODUKCJA SURÓWKI ŻELAZA (cd.)
PRODUCTION OF PIG IRON (cont.)

C. W LATACH 1922–1938
 IN 1922–1938

Kraje <i>Countries</i>	1922	1925	1929	1933	1938	1922= =100	1925	1938
	w tys. t <i>in thous. t</i>						na 1 mieszkańca w kg <i>per capita in kg</i>	1925
EUROPA^a EUROPE^a	25 863	35 073	46 073	24 652	40 816	158	71	102
w tym: <i>of which:</i>								
Polska Poland	480	315	706	306	968	202	16	28
Austria <i>Austria</i>	321	380	459	88	388 ^b	121 ^b	48	58 ^b
Belgia <i>Belgium</i>	1 613	2 543	4 041	2 710	2 426	150	207	289
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	335	1 166	1 645	499	1 234	368	24	81
Francja <i>France</i>	5 277	8 505	10 362	6 359	6 073	115	130	151
Hiszpania <i>Spain</i>	210	530	753	339	443	211	9	17
Holandia <i>Netherlands</i>	–	109	260	258	276	x	15	32
Luksemburg <i>Luxembourg</i>	1 679	2 363	2 906	1 888	1 551	92	5 597	5 170
Niemcy <i>Germany</i>	10 352 ^c	11 542 ^c	13 239	5 247	15 960 ^{bd}	154 ^b	147 ^e	230 ^b
Szwecja <i>Sweden</i>	275	463	524	346	714	260	45	44
Węgry <i>Hungary</i>	98	93	368	93	335	342	12	37
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	4 981	6 362	7 711	4 202	6 870	138	110	144
Włochy <i>Italy</i>	178	536	727	567	930	522	4	21

a, e Bez: *a* – Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ZSRR (w 1922 r. – 188 tys. t, w 1925 r. – 1 289 tys. t, w 1929 r. – 4 320 tys. t, w 1933 r. – 7 110 tys. t i w 1938 r. – 14 711 tys. t; na 1 mieszkańca w 1925 r. – 1 kg, w 1938 r. – 86 kg), *e* – okręgu Saary. *b* 1937 r. *c* W tym okręg Saary: w 1922 r. – 1 157 tys. t, w 1925 r. – 1 453 tys. t. *d* W 1938 r. produkcja Niemiec łącznie z Austrią – 18 595 tys. t.

a, e Excluding: *a* – Soviet Union (in 1922 – 188 thous. t, in 1925 – 1 289 thous. t, in 1929 – 4 320 thous. t, in 1933 – 7 110 thous. t and in 1938 – 14 711 thous. t; per capita in 1925 – 1 kg, in 1938 – 86 kg), *e* – Saara region. *b* 1937. *c* Of which Saara region: in 1922 – 1 157 thous. t, in 1925 – 1 453 thous. t. *d* In 1938 production of Germany and Austria – 18 595 thous. t.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 128; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 146; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 146; obliczenia własne.

Tabl. 9 (72). PRODUKCJA SURÓWKI ŻELAZA (dok.)

PRODUCTION OF PIG IRON (cont.)

D. W LATACH 1950–2010

IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010		1950	2010
	w tys. t in thous. t		1970=100		na 1 mieszkańca w kg per capita in kg		
Polska Poland	1 533	7 111	8 352	3 638	51	62	95
Austria Austria	883	2 970	3 452	5 621	189	127	670
Belgia Belgium	3 695	10 821	9 416	4 688	43	428	429
Czechy ^a Czech Republic ^a	1 951	7 653	9 667	3 987	x	219	371
Francja France	7 761	19 575	14 096	10 137	52	186	161
Hiszpania Spain	664	4 278	5 441	3 572	83	26	78
Luksemburg Luxembourg	2 499	4 814	2 645	.	x	8 443	.
Holandia Netherlands	454	3 594	4 960	5 799	161	45	349
Niemcy Germany	x	x	29 585	28 560	80 ^b	x	349
NRD ^c GDR ^c	337	1 988	x	x	x	18	x
RFN ^c FRG ^c	11 157 ^d	33 897	x	x	x	223 ^e	x
Rumunia Romania	320	4 211	6 355	1 726	41	20	81
Szwecja Sweden	837	2 842	2 845	3 447	121	119	368
Węgry Hungary	465	1 837	1 712	1 325	72	50	133
Wielka Brytania United Kingdom	9 788	17 386	12 319	7 233	42	194	118
Włochy Italy	504	8 529	11 852	8 555	100	11	141

a W latach 1950–1990 Czechosłowacja. *b* Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *d* W tym okręg Saary – 1 684 tys. t. *e* Bez okręgu Saary.

a In 1950–1990 Czechoslovakia. *b* Data for 1970 concern GDR and FRG. *c* Respectively: East Germany and West Germany. *d* Of which Saara region – 1 684 thous. t. *e* Excluding Saara region.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 500–503; *Steel Statistical Yearbook 1980*, International Iron and Steel Institute, Committee on Statistics, Brussels 1980, s. 36; *Steel Statistical Yearbook 1999*, International Iron and Steel Institute, Committee on Economic Studies, Brussels 2000, s. 3; *Steel Statistical Yearbook 2011*, wyd. Worldsteel Committee on Economic Studies, Brussels 2011, s. 100.

Tabl. 10 (73). PRODUKCJA STALI SUROWEJ
PRODUCTION OF CRUDE STEEL

A. W LATACH 1890–1913
 IN 1890–1913

Kraje Countries	1890	1895	1900	1909	1913	1900	1909	1913	1890	1900	1913
	w tys. t in thous. t					1890=100			na 1 mieszkańca w kg per capita in kg		
Ziemie polskie^a Polish territory^a	240	450	965	1 294	1 982	402	539	826	15	50	88
Austro-Węgry Austria-Hungary	516	753	1 170	1 963	2 613	227	380	506	13	26	51
Belgia Belgium	221	408	655	1 580	2 403	296	715	1 087	36	98	314
Francja France	683	876	1 565	3 039	4 687	229	445	686	18	41	119
Hiszpania Spain	137	105	199	254	242	145	185	177	8	11	12
Luksemburg Lux- embourg	97	135	185	535	1 326	191	552	1 367	460	785	4 910
Niemcy Germany	2 135	3 891	6 461	11 515	17 609	303	539	825	43	115	261
Rosja Russia	378	879	2 216	2 940	4 918	586	778	1 301	.	.	.
Szwecja Sweden	168	197	300	313	591	179	186	352	37	58	105
Włochy Italy	108	50	116	662	934	107	625	865	3	4	26
Zjednoczone Kró- lestwo ^b United Kingdom	3 636	3 312	4 980	5 918	7 787	137	163	214	115	132	169

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie. *b* Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. Poza ziemiami polskimi w tablicy ujęto kraje o największej produkcji stali w Europie.

a Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland.

Note. Except Polish territory, the table includes countries with the largest production of steel in Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 237–244; B. R. Mitchell,
 On the basis: *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 451, 452, 466
 i 467.

Tabl. 10 (73). PRODUKCJA STALI SUROWEJ (cd.)
PRODUCTION OF CRUDE STEEL (cont.)

B. W LATACH 1922–1938
 IN 1922–1938

Kraje Countries	1922	1925	1929	1933	1938		1925	1938
	w tys. t in thous. t					1922= =100	na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
EUROPA^a EUROPE^a	30 211	39 370	53 387	32 617	52 007	172	83	130
w tym: of which:								
Polska Poland	1 004	782	1 377	833	1 542	154	34	44
Austria Austria	481	464	644	229	657 ^b	137 ^b	72	98 ^b
Belgia Belgium	1 565	2 549	4 110	2 731	2 279	146	201	271
Czechosłowacja Czechoslovakia	720	1 476	2 193	734	1 761	245	61	116
Francja France	4 538	7 464	9 716	6 577	6 137	135	111	146
Hiszpania Spain	231	630	1 003	507	574	248	10	22
Luksemburg Luxembourg	1 394	2 086	2 702	1 845	1 437	103	4 647	4 790
Niemcy Germany	12 576 ^c	13 694 ^c	16 023	7 453	19 356 ^{bd}	154 ^b	180 ^e	279 ^b
Szwecja Sweden	351	518	694	630	972	277	58	154
Węgry Hungary	257	231	514	228	648	252	31	71
Wielka Brytania United Kingdom	5 975	7 504	9 791	7 137	10 565	177	132	222
Włochy Italy	983	1 786	2 122	1 771	2 307	235	24	53

a, e Bez: a – Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ZSRR (w 1922 r. – 317 tys. t, w 1925 r. – 1 868 tys. t, w 1929 r. – 5 003 tys. t, w 1933 r. – 6 889 tys. t i w 1938 r. – 18 088 tys. t; na 1 mieszkańca w 1925 r. – 2 kg, w 1938 r. – 106 kg), e – okręgu Saary. b 1937 r. c W tym okręg Saary: w 1922 r. – 1 302 tys. t, w 1925 r. – 1 575 tys. t. d W 1938 r. produkcja Niemiec łącznie z Austrią – 23 208 tys. t.

a, e Excluding: a – Soviet Union (in 1922 – 317 thous. t, in 1925 – 1 868 thous. t, in 1929 – 5 003 thous. t, in 1933 – 6 889 thous. t and in 1938 – 18 088 thous. t; per capita in 1925 – 2 kg, in 1938 – 106 kg), e – Saara region. b 1937. c Of which Saara region: in 1922 – 1 302 thous. t, in 1925 – 1 575 thous. t. d In 1938 production of Germany and Austria – 23 208 thous. t.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31, Geneva 1932, s. 129; Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 147; Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42, Geneva 1943, s. 147.*

Tabl. 10 (73). PRODUKCJA STALI SUROWEJ (dok.)
PRODUCTION OF CRUDE STEEL (cont.)

C. W LATACH 1950–2010
 IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010		1950	2010
	w mln t		in mln t	1970=100		na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
Polska Poland	2,5	11,8	13,6	8,0	68	101	208
Austria Austria	0,9	4,1	4,3	7,2	176	137	858
Belgia Belgium	3,8	12,6	11,5	8,0	63	437	738
Czechy ^a Czech Republic ^a	3,1	11,5	7,3 ^b	5,2	x	252	493
Francja France	8,7	23,8	19,0	15,4	65	207	246
Hiszpania Spain	0,8	7,4	12,9	16,3	220	29	355
Holandia Netherlands	0,5	5,0	5,4	6,7	134	49	403
Luksemburg Luxembourg	2,5	5,5	3,7 ^c	2,5	45	8 333	6 250
Niemcy Germany	x	x	44,0	43,8	87 ^d	x	535
NRD ^e GDR ^e	1,3	5,4	x	x	x	69	x
RFN ^e FRG ^e	14,0	45,0	x	x	x	253	x
Szwecja Sweden	1,5	5,5	4,5	4,8	87	208	521
Węgry Hungary	1,0	3,1	3,3	1,7	55	112	168
Wielka Brytania United Kingdom	16,6	28,3	17,8	9,7	34	327	157
Włochy Italy	2,4	17,3	25,5	25,8	149	51	427
Rosja ^f Russia ^f	27,3	115,9	67,0	66,9	x	152	468

a W latach 1950 i 1970 Czechosłowacja. *b* 1992 r. *c* 1989 r. *d* Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. *e* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *f* W latach 1950 i 1970 Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR).

a In 1950 and 1970 Czechoslovakia. *b* 1992. *c* 1989. *d* Data for 1970 concern GDR and FRG. *e* Respectively: East Germany and West Germany. *f* In 1950 and 1970 Soviet Union.

Na podstawie: *Annual crude steel production, 2010*. <http://www.rodsteel.org/dms>; *Rocznik Statystyczny Przemysłu* 1945–1965, Warszawa 1967, s. 769; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 62 i 63; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 102, 363; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 356; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 341; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 427; *Steel Statistical Yearbook 1980*, International Iron and Steel Institute, Committee on Statistics, Brussels 1980, s. 2.



Tabl. 11 (74). PRODUKCJA MIEDZI I SREBRA
PRODUCTION OF COPPER AND SILVER

A. W LATACH 1470–1800
 IN 1470–1800

Kraje Countries	Rejony Regions	Lata Years	W t ^a In t ^a
Miedź Copper			
Polska Poland	kielecko-chęciński	XVI w. 16th century	120–180
		XVI/XVII w. 16th/17th century	105
Austria	Tyrol	1500–1549	357
Austria	Tyrol	1550–1600	300
Saksonia	Mansfeld	1500–1549	248
Saxony	Mansfeld	1550–1600	162
		1701–1800	300
Węgry	Bańska Bystrzyca	1494–1546	1 402
Hungary	Banska Bystrica	1546–1626	750
		1730–1733	170
	górnosłowacki	1502–1549	294
	Upper Slovakia	1550–1600	222
		1780–1800	1 000
Srebro Silver			
Polska Poland	olkuski	1558–1559	0,5
		1569–1570	0,1
		1574–1577	0,3
		1606–1609	1,0
		1635–1636	0,6
		1658–1676	0,2
		1683–1684	0,1
Austria	Tyrol	1470–1623	7,5
Austria	Tyrol		
	Dolny Śląsk	1540–1645	0,1
	Lower Silesia		
Saksonia	Górna Saksonia	1500–1600	9,1
Saxony	Upper Saxony	1600–1700	3,5
		1700–1780	6,3
		1780–1800	12,0
	Mansfeld	1700–1800	5,5
	Mansfeld		
Węgry	Bańska Bystrzyca	1494–1546	2,2
Hungary	Banska Bystrica		

a Przeciętne roczne.

a Annual averages.

Na podstawie: T. Dziekoński, *Metalurgia miedzi, ołowiu i srebra w Europie Środkowej od XV do końca XVIII w.*, Wrocław 1963, s. 85, 93, 96, 104, 105, 111, 113 i 114; M. Małowist, *Wschód a Zachód Europy w XIII–XVI wieku. Konfrontacja struktur społeczno-gospodarczych*, wyd. 2, Warszawa 2006, s. 337 i 338; D. Molenda, *Kopalnie rud ołowiu na terenie złóż śląsko-krakowskich w XVI–XVIII wieku. Z dziejów postępu technicznego w eksploatacji kruszców*, Wrocław 1972, s. 267–270; O. Pickl, *Technische fortschritte im Tiroler Bergbau des 16 Jahrhunderts*, w: *Produttività e tecnologia nei secoli XII–XVII*, red. S. Mariotti, Firenze 1981, s. 410.

Tabl. 11 (74). PRODUKCJA MIEDZI I SREBRA (dok.)
PRODUCTION OF COPPER AND SILVER (cont.)

B. W LATACH 1960–2010 – miedź rafinowana
IN 1960–2010 – refined copper

Kraje Countries	1960	1970	1990	2010	
	w tys. t <i>in thous. t</i>			1970=100	
Polska^a Poland^a	21,7	72,2	346	568	787
Austria <i>Austria</i>	14,7	22,0	49,7	114 ^b	518 ^b
Belgia <i>Belgium</i>	212	353	332	381	108
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	10,2	16,7	27,1 ^c	x	x
Finlandia <i>Finland</i>	31,0	34,0	65,1	122	359
Francja <i>France</i>	40,2	33,6	51,6 ^d	.	x
Hiszpania <i>Spain</i>	41,8	111	171	347	313
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	35,1	89,3	78,5 ^e	x	x
Niemcy ^f <i>Germany^f</i>	309	406	533	694	171
Szwecja <i>Sweden</i>	37,5	51,2	97,3	190	371
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	219	206	119 ^d	.	x

a, b Dane dotyczą: *a* – miedzi rafinowanej nieobrobionej plastycznie, *b* – tylko produkcji wtórnej. *c* 1988 r. *d* 1989 r. *e* 1995 r. *f* W latach 1960–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN).

a, b Data concern: *a* – unwrought, unalloyed refined copper, *b* – only secondary production. *c* 1988. *d* 1989. *e* 1995. *f* In 1960–1990 West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 843; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 107; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 359; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 343.

**Tabl. 12 (75). WYDOBYCIE RUD CYNKU I PRODUKCJA HUTNICZA
CYNKU****MINING OF ZINC ORES AND SMELTING PRODUCTION
OF ZINC**

A. W LATACH 1870–1913 – wydobywanie rud cynku

IN 1870–1913 – mining of zinc ores

Kraje Countries	1870	1880	1890	1900	1905	1913
--------------------	------	------	------	------	------	------

Ogółem Total

W tysiącach ton In thousand tonnes

Ziemie polskie^a Po- lish territory^a	363	641	675	574	714	577
Niemcy Germany	367	633	759	639	731	773
Włochy Italy	93	85	111	140	148	158

1880=100

Ziemie polskie^a Po- lish territory^a	57	100	105	90	111	90
Niemcy Germany	58	100	120	101	116	122
Włochy Italy	108	100	130	164	173	186

Na 1 mieszkańca w kg Per capita in kg

Ziemie polskie^a Po- lish territory^a	28	44	41	30	35	26
Niemcy Germany	10	14	15	11	12	12
Włochy Italy	4	3	4	4	4	5

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie.*a* Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland.Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 237;On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 443 i 444.

**Tabl. 12 (75). WYDOBYCIE RUD CYNKU I PRODUKCJA HUTNICZA
CYNKU (dok.)**

*MINING OF ZINC ORES AND SMELTING PRODUCTION
OF ZINC (cont.)*

B. W LATACH 1925–1938

IN 1925–1938

Kraje Countries	1925	1929	1933	1938	
	w tys. t in thous. t			1925=100	
Wydobycie rud cynku Mining of zinc ores					
EUROPA^a EUROPE^a	335,0	452,7	334,1	540,0	161
w tym: of which:					
Polska Poland	140,0	105,0	42,0	72,0	51
Austria Austria	1,9	4,6	2,1	3,0 ^b	158 ^b
Grecja Greece	1,5	5,9	12,4	7,8	520
Hiszpania Spain	48,8	53,0	35,4	31,0	64
Jugosławia Yugoslavia	.	0,5	59,3	41,7	x
Niemcy Germany	49,1	142,5	104,4	165,6 ^{bc}	337 ^b
Szwecja Sweden	18,6	29,9	24,7	34,6	186
Wielka Brytania United Kingdom	0,7	0,9	—	11,7	1 671
Włochy Italy	69,3	87,0	29,1	90,0	130
Produkcja hutnicza cynku Smelting production of zinc					
EUROPA^a EUROPE^a	510,2	695,9	473,8	749,4	147
w tym: of which:					
Polska Poland	114,3	169,0	82,7	108,1	95
Belgia Belgium	170,9	197,9	137,3	201,7	118
Francja France	64,3	87,3	51,9	62,2	97
Hiszpania Spain	15,1	11,8	8,5	7,7	51
Holandia Netherlands	21,1	25,7	18,5	25,3	120
Niemcy Germany	58,6	102,0	50,9	194,4 ^{bd}	332 ^b
Norwegia Norway	6,8	5,5	44,9	46,5	684
Wielka Brytania United Kingdom	42,7	59,2	45,7	56,0	131
Włochy Italy	6,5	15,8	23,3	33,6	517

a Dane przybliżone; bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich – ZSRR (wydobywanie rud cynku: w 1925 r. – 1,7 tys. t, w 1929 r. – 10,7 tys. t, w 1933 r. – 16,6 tys. t, w 1938 r. – 80,0 tys. t.). *b* 1937 r. *c, d* W 1938 r. Niemcy łącznie z Austrią: *c* – 220,0 tys. t, *d* – 185,2 tys. t.

a Approximate data; excluding Soviet Union (mining of zinc ores in 1925 – 1,7 thous. t, in 1929 – 10,7 thous. t, in 1933 – 16,6 thous. t, in 1938 – 80,0 thous. t). *b* 1937. *c, d* In 1938 Germany and Austria: *c* – 220,0 thous. t, *d* – 185,2 thous. t.

Polska była w latach 30. XX w. znaczącym producentem **kadm**u – w 1938 r. produkcja w t:

*In the 30s of the 20th century, Poland was the significant producer of **cadmium** – in 1938 the production in t:*

Europa^a	Europe^a	1 487	Niemcy	<i>Germany</i>	432
w tym:	<i>of which:</i>			Norwegia	<i>Norway</i>	208
Polska	Poland	244	Wielka Brytania	<i>United Kingdom</i>	125
Belgia	<i>Belgium</i>	180	Włochy	<i>Italy</i>	182
Francja	<i>France</i>	116				

a Bez ZSRR.

a Excluding Soviet Union.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 132–135; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 150–153; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 152 i 153.



Tabl. 13 (76). PRODUKCJA CUKRU
PRODUCTION OF SUGAR

A. W LATACH 1883–1914
 IN 1883–1914

Kraje Countries	1883/84– –1886/87	1888/89– –1891/92	1893/94– –1896/97	1898/99– –1901/02	1903/04– –1906/07	1907/08– –1910/11	1910/11– –1913/14
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>						
W tysiącach ton <i>In thousand tonnes</i>							
Ziemie polskie <i>Polish territory</i>	177,0	215,6	359,1	436,5	480,2	556,5	670,1
Galicja <i>Galicja</i>	1,4	2,4	7,4	11,0	10,1	12,8	20,0
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	73,4	72,8	86,3	123,8	150,1	184,0	229,2
Pomorze Gdańskie <i>Gdańsk Pomerania</i>	52,2	62,7	105,6	119,6	105,0	110,3	136,7
Wielkie Księstwo Po- znańskie <i>Grand</i> <i>Duchy of Posen ...</i>	50,0	77,7	159,8	182,1	215,0	249,4	284,2
Francja <i>France</i>	658,2	636,6	726,2	754,2	579,8	547,0	539,4
Niemcy <i>Germany</i>	918,5	1 050,3	1 416,6	1 435,8	1 458,4	1 388,7	1 639,3
1883/84–1886/87=100							
Ziemie polskie <i>Polish territory</i>	100,0	121,8	202,9	246,6	271,3	314,4	378,6
Francja <i>France</i>	100,0	96,7	110,3	114,6	88,1	83,1	82,0
Niemcy <i>Germany</i>	100,0	114,4	154,2	156,3	158,8	151,2	178,5

Ok. 1911 r. produkcja cukru na 1 mieszkańca w kg:
Around 1911 production of sugar per capita in kg:

Ziemie polskie	ok. ca 28	Polish territory
w tym: Królestwo Polskie	20	<i>of which: Kingdom of Poland</i>
zabór pruski	110	<i>Prussian Partition</i>
Francja	14	<i>France</i>
Niemcy	25	<i>Germany</i>

Na podstawie: Materiały Zespołu Statystycznego Komisji Koordynacji Badań nad Historią Przemysłu Komitetu Nauk Historycznych PAN (maszynopis); *Statistique Générale de la France, Annuaire statistique*, t. 48, Paris 1932, s. 59.

Tabl. 13 (76). PRODUKCJA CUKRU (cd.)
PRODUCTION OF SUGAR (cont.)

B. W LATACH 1924–1938^a
 IN 1924–1938^a

Kraje Countries	1924/25	1929/30	1933/34	1937/38	1924/25	1937/38
	w tys. t in thous t				na 1 mieszkańca w kg ^b per capita in kg ^b	
Polska Poland	491	920	309	505	16	15
Belgia <i>Belgium</i>	395	248	221	216	52	27
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	1 428	1 035	455	680	104	46
Dania <i>Denmark</i>	136	128	229	215	40	58
Francja <i>France</i>	834	898	852	872	20	21
Hiszpania <i>Spain</i>	257	221	216	151 ^c	12	6 ^c
Holandia <i>Netherlands</i> ...	320	260	261	221	46	28
Niemcy <i>Germany</i>	1 564	1 985	1 286	1 990	25	30
Szwecja <i>Sweden</i>	135	122	275	312	23	48
Węgry <i>Hungary</i>	202	247	122	100	25	11
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	26	319	463	383	1	10
Włochy <i>Italy</i>	425	435	274	321	11	7

a W przeliczeniu na cukier surowy. *b* Dane przybliżone z powodu braku dokładnych danych dotyczących liczby ludności. *c* Dane szacunkowe.

a In terms of raw sugar. *b* Approximate data because of the lack of accurate data on the number of population. *c* Estimated data.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 92;
 On the basis: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 104;
 obliczenia własne.

Tabl. 13 (76). PRODUKCJA CUKRU (dok.)
PRODUCTION OF SUGAR (cont.)

C. W LATACH 1951–2010^a
 IN 1951–2010^a

Kraje Countries	1951	1970	1990 ^b	2010	1951	2010
	w tys. t in thous. t				na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
Polska Poland	953	1 418	1 969	1 391	38	36
Belgia <i>Belgium</i>	272	592	1 078	747	30	69
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	857	630	756	x	68	x
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	432	x	41
Słowacja <i>Slovakia</i>	x	x	x	135	x	25
Francja <i>France</i>	1 344	2 549	4 451	3 867	32	61
Holandia <i>Netherlands</i>	373	714	1 227	949	36	57
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	4 293	3 640		45
NRD ^c <i>GDR</i> ^c	672	600	x	x	37	x
RFN ^c <i>FRG</i> ^c	1 052	2 100	x	x	22	x
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	709	925	1 351	995	14	16
Włochy <i>Italy</i>	712	1 199	1 702	509	15	8

a Produkcja cukru surowego. *b* Dane roczne dostępne z przedziału lat 1989–1991.
c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Production of raw sugar. *b* Annual data available for the years 1989–1991. *c* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *CEFS Sugar Statistics 2010*, Brussels 2011. <http://comitesucre.org>;

On the basis: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 155 i 368;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982, s. 172;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 323;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 316;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010, s. 412;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 413.



Tabl. 14 (77). PRODUKCJA PIWA
PRODUCTION OF BEER

A. W LATACH 1876–1913
 IN 1876–1913

Kraje Countries	1876	1884	1893	1900	1907	1913
Ogółem Total						
W tysiącach hektolitrow <i>In thousand hectolitres</i>						
Ziemie polskie^a Polish territory^a	2 125	2 318	2 908	3 698	4 231	3 959
Austria <i>Austria</i>	11 671	12 392	16 248	20 023	20 915	21 082
Belgia <i>Belgium</i>	9 688	9 703	11 389	14 617	16 283	16 727
Francja <i>France</i>	7 604	8 493	8 938	10 712	11 349	12 844
Niemcy <i>Germany</i>	38 936	42 374	55 623	70 857	69 535	69 200
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	46 036	52 520	60 010	59 885	58 800
1884=100						
Ziemie polskie^a Polish territory^a	92	100	126	160	183	171
Austria <i>Austria</i>	94	100	131	162	169	170
Belgia <i>Belgium</i>	100	100	117	151	168	172
Francja <i>France</i>	90	100	105	126	134	151
Niemcy <i>Germany</i>	92	100	131	167	164	163
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	x	100	114	130	130	128
Na 1 mieszkańca w l Per capita in l						
Ziemie polskie^a Polish territory^a	14	14	15	18	19	16
Austria <i>Austria</i>	55	53	65	77	75	72
Belgia <i>Belgium</i>	181	169	181	218	228	219
Francja <i>France</i>	21	23	24	28	29	33
Niemcy <i>Germany</i>	90	90	108	126	115	103
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	127	135	145	137	128

a Galicja, Górny Śląsk i Królestwo Polskie. *b* Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. Poza ziemiami polskimi w tablicy ujęto kraje o największej produkcji piwa w Europie.

a Galicia, Upper Silesia and Kingdom of Poland.

Note. Except Polish territory, the table includes countries with the largest production of beer in Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 241; B. R. Mitchell,
 On the basis: *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 555.

Tabl. 14 (77). PRODUKCJA PIWA (dok.)
PRODUCTION OF BEER (cont.)

B. W LATACH 1950–2009
 IN 1950–2009

Kraje Countries	1950	1970	1990	2009	1950	2009
	w mln l in mln l				na 1 mieszkańca w l per capita in l	
Polska Poland	346	1 037	1 129	3 599	13,8	94,2
Austria Austria	288	739	980	873	41,7	104
Belgia Belgium	1 014	1 301	1 414	1 801	118	165
Dania Denmark	284	712	875 ^a	605	67,6	110
Czechosłowacja Czecho- slovakia	1 078	2 118	x	x	86,9	x
Czechy Czech Republic	x	x	1 898 ^b	1 819	x	173
Słowacja Slovakia	x	x	.	326	x	60,4
Hiszpania Spain	1 231	2 794	3 383	.	72,7
Holandia Netherlands	.	877	2 006 ^c	2 538	.	153
Irlandia Ireland	304	389	524	804	101	181
Niemcy Germany	x	x	11 504	9 808	x	120
NRD ^d GDR ^d	380	1 664	x	x	20,7	x
RFN ^d FRG ^d	1 880	8 161	x	x	39,3	x
Rumunia Romania	438	1 053	1 760	.	82,2
Wielka Brytania United Kingdom	4 118	5 517	5 990 ^b	4 514	81,9	72,6

a 1987 r. b 1992 r. c Sprzedaż. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a 1987. b 1992. c Sales. d Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Beer statistics 2012 edition*. <http://www.brewersofeurope.org/docs/publications/2012>; *Rocznik Statystyczny Przemysłu 1945–1965*, Warszawa 1967, s. 787; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 173; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 325; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 317; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 413.

**Tabl. 15 (78). PRODUKCJA SUKNA, PŁÓTNA I TKANIN BAWELNIANYCH
ORAZ ZUŻYCIĘ BAWELNY SUROWEJ W PRZEMYSŁE**
*PRODUCTION OF WOOLEN CLOTH, LINEN AND COTTON CLOTH
AND CONSUMPTION OF RAW COTTON IN INDUSTRY*

A. W KOŃCU XVIII W. — produkcja^a
AT THE END OF THE 18th CENTURY — production^a

Kraje Countries	Sukno Woollen cloth	Płótno Linen	Tkaniny bawełniane ^b Cotton cloth ^b
	w mln m in mln m		
Polska Poland	3–4	38	0,1–0,5
Anglia i Irlandia ^c <i>England and Ire-</i> <i>land^c</i>	100	120	25
Czechy i Morawy <i>Czechia and Mo-</i> <i>ravia</i>	4	72	2–3
Flandria <i>Flandria</i>	40	.
Francja <i>France</i>	31	72	16
Hiszpania <i>Spain</i>	2,5	12	.
Katalonia <i>Catalonia</i>	1,8
Nadrenia i Saksonia ^d <i>Rhineland and</i> <i>Saxony^d</i>	5,5–6,5	.	4
Niderlandy <i>Netherlands</i>	3–4,5	36	.
Niderlandy Płd. <i>Southern Nether-</i> <i>lands</i>	6–9	.	1,6
Niemcy <i>Germany</i>	4	.
Portugalia <i>Portugal</i>	1
Prusy <i>Prussia</i>	6,2–7,4	.	1,5
Rosja <i>Russia</i>	3	11,6 ^e	2
Szkocja <i>Scotland</i>	37	.
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	2	8
Włochy <i>Italy</i>	2,5–3	.	2

a Przeciętne roczne. *b* Łącznie z półbawełnianymi. *c, d* W przypadku tkanin bawełnianych: *c* — łącznie ze Szkocją, *d* — dane dotyczą Saksonii i Kolonii. *e* W latach 1766–1769 — 5,6 mln m.

Uwaga. W końcu XVIII w. produkcja płótna (przeciętnie rocznie) na Śląsku wynosiła 36–40 mln m.

a Annual averages. *b* Including half-cotton. *c, d* For cotton cloth: *c* — including Scotland, *d* — data concern Saxony and Cologne. *e* In 1766–1769 — 5,6 mln m.

Note. At the end of 18th century production of linen (annual averages) in Silesia amounted to 36–40 mln m.



Polska w XVI–XVIII w. była krajem eksportującym część wyprodukowanej wełny i importującym znaczną ilość tkanin. Produkcja sukienicza koncentrowała się głównie w Wielkopolsce. Rozmiary produkcji tkanin wełnianych w Polsce miały znaczenie w Europie Środkowej.

W Europie w XVI–XVIII w. Polska była poważnym ośrodkiem płóciennictwa, którego produkcja koncentrowała się przede wszystkim w Małopolsce (okolice Andrychowa i Przeworska), na Pomorzu Gdańskim i w Wielkopolsce. W końcu XVIII w. płóciennictwo europejskie osiągnęło szczyty swych możliwości wytwórczych.

Produkcja tkanin półbawełnianych występowała w Europie już w XII–XV w., ale stanowiła jedynie małą część ogólnej produkcji tkanin w stuleciach następujących. Dopiero rewolucja przemysłowa w Anglii w XVIII w., która była największym w historii włókiennictwa przewrotem surowcowo-technicznym, przyczyniła się do rozpowszechnienia na starym kontynencie u schyłku stulecia produkcji tkanin bawełnianych.

W Polsce w końcu XVIII w. produkcja tkanin bawełnianych była jeszcze mało rozpowszechniona, choć funkcjonowało wówczas nawet po kilkanaście większych manufaktur i mniejszych zakładów rozrzuconych po całym kraju. Ważniejszymi ośrodkami były Wielkopolska, a z miast: Gdańsk, Elbląg, Warszawa i Grodno.

From the 16th to the 18th century, Poland exported a part of produced wool and imported a significant amount of cloth. Production of woollen cloth was concentrated mainly in Wielkopolska. The scale of woollen cloth production in Poland was of importance in Central Europe.

From the 16th to the 18th century, Poland was an important centre of linen industry in Europe, concentrated mainly in Małopolska (near Andrychów and Przeworsk), Gdańsk Pomerania, and Wielkopolska. By the end of the 18th century, the European linen industry reached peak of its production capabilities.

Production of half-cotton was known in Europe already in the 12th–15th century, but it constituted just a few per cent of the total cloth production in the following centuries. It was not earlier than during the English industrial revolution of the 18th century, referred to as the greatest raw material and technological revolution in the history of linen production, when production of cotton cloth became widespread on the Old Continent.

At the end of the 18th century, cotton cloth production was not popular in Poland, although there were a dozen or so factories and smaller plants scattered among the whole country. Important centres were: Wielkopolska, and the cities of Gdańsk, Elbląg, Warszawa, and Grodno.

Na podstawie: I. Turnau, *Moda i technika włókiennicza w Europie od XVI do XVIII wieku*,
On the basis: Wrocław 1984, s. 100–103, 122–146, 181–200.



**Tabl. 15 (78). PRODUKCJA SUKNA, PŁÓTNA I TKANIN BAWELNIANYCH
ORAZ ZUŻYCIĘ BAWELNY SUROWEJ W PRZEMYSŁE (dok.)**
*PRODUCTION OF WOOLEN CLOTH, LINEN AND COTTON CLOTH
AND CONSUMPTION OF RAW COTTON IN INDUSTRY (cont.)*

B. W LATACH 1876–1910 – zużycie bawełny surowej w przemyśle
IN 1876–1910 – consumption of raw cotton in industry

Lata Years	Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	Austro- -Węgry <i>Austria- -Hungary</i>	Francja <i>France</i>	Hiszpania <i>Spain</i>	Niemcy <i>Germany</i>	Rosja <i>Russia</i>	Włochy <i>Italy</i>	Zjedno- czone Królestwo ^a <i>United Kingdom</i>
Ogółem Total								
W tysiącach ton <i>In thousand tonnes</i>								
1876	7	56	103	39	135	77	20	581
1886	34	83	111	46	161	137	68	658
1896	45	117	134	59	242	224	113	743
1903	59	152	219	80	370	295	154	733
1910	78	193	260	90	448	362	191	827
1886=100								
1876	21	67	93	85	84	56	29	88
1896	135	141	121	128	150	164	166	113
1903	176	183	197	174	230	215	226	111
1910	232	233	234	196	278	264	281	126
Na 1 000 mieszkańców w kg Per 1 000 population in kg								
1876	1,0	1,5	2,8	2,3	3,1	.	0,7	17,5
1886	4,2	2,0	2,9	2,6	3,4	.	2,3	18,0
1896	4,8	2,7	3,5	3,3	4,5	.	3,6	18,5
1903	5,7	3,3	5,7	4,2	6,3	.	4,7	17,2
1910	6,7	3,9	6,6	4,5	6,9	.	5,5	18,3

^a Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. Poza Królestwem Polskim dane dotyczą krajów o największym zużyciu bawełny w przemyśle.

Note. Apart from the Kingdom of Poland, the data include countries with the largest consumption of cotton in industry.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 241; B. R. Mitchell, *International On the basis: Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998, s. 565.

Tabl. 16 (79). PRODUKCJA PAPIERU
PRODUCTION OF PAPER

A. W LATACH 1925–1937^a
 IN 1925–1937^a

Kraje Countries	1925	1929	1933	1937		1925	1937
	w tys. t in thous. t				1925= =100	na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
EUROPA^b EUROPE^b	6 850	8 820	8 570	11 490	161	19	67
w tym: of which:							
Polska Poland	90	165	143	235	261	3	7
Austria Austria	241	285	230	296	123	36	44
Belgia Belgium	150	189	165	235	157	19	28
Czechosłowacja Czechoslovakia	206	283	219	317	154	15	21
Finlandia Finland	314	377	455	762	243	90	206
Francja France	654 ^c	742 ^c	875 ^c	x	.	21 ^c
Holandia Netherlands	339	430	397	535	158	46	61
Niemcy Germany	2 058	2 941	2 364	3 569	173	33	51
Norwegia Norway	336	413	352	465	138	120	160
Szwecja Sweden	557	720	721	979	176	92	155
Wielka Brytania United Kingdom	1 307 ^d	1 630 ^e	1 943	2 296	176 ^f	29 ^d	50
Włochy Italy	400	343	366	511	128	10	12

a Łącznie z tekturą. b, c Bez: b – Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR), c – tektury.
 d 1924 r. e 1930 r. f 1924=100.

a Including paperboard. b, c Excluding: b – Soviet Union, c – paperboard. d 1924. e 1930. f 1924=100.

Na podstawie: Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31, Geneva 1932, s. 116;
 On the basis: Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33, Geneva 1933, s. 101;
 Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39, Geneva 1939, s. 130.

Tabl. 16 (79). PRODUKCJA PAPIERU (dok.)

PRODUCTION OF PAPER (cont.)

B. W LATACH 1950–2010^aIN 1950–2010^a

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010		1950	2010
	w tys. t in thous. t			1970= =100		na 1 mieszkańca w kg per capita in kg	
Polska Poland	86	961	1 065	3 700	384	3,4	96,1
Austria Austria	239	1 017	2 932	5 009	493	34,6	598
Belgia Belgium	258	772	848 ^b	1 974	256	30,0	182
Czechosłowacja Czech- oslovakia	291	844	1 266 ^c	x	x	23,5	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	932 ^d	x	x	88,8 ^d
Słowacja Slovakia	x	x	x	921 ^d	x	x	171 ^d
Finlandia Finland	619	4 195	8 967	11 759	280	155	2 192
Francja France	1 058	4 134	7 049	8 830	214	25,4	140
Hiszpania Spain	143	1 281	3 446	6 193	483	1,5	133
Holandia Netherlands	292	1 596	2 770	3 105	195	28,9	187
Niemcy Germany	x	x	13 224	23 202	353 ^e	x	284
NRD ^f GDR ^f	321	1 063	x	x	x	17,4	x
RFN ^f FRG ^f	965	5 516	x	x	x	20,2	x
Rumunia Romania	86	538	819 ^c	346 ^d	64 ^d	5,2	16,2 ^d
Szwecja Sweden	989	4 359	8 419	11 410	262	142	1 216
Wielka Brytania United Kingdom	1 903	4 903	4 824	4 300	88	37,8	69,1
Włochy Italy	466	3 549	5 587	8 988	253	9,6	149

^a W latach 1990 i 2010 łącznie z tekturą. ^b 1988 r. ^c 1989 r. ^d 2009 r. ^e Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. ^f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

^a In 1990 and 2010 including paperboard. ^b 1988. ^c 1989. ^d 2009. ^e Data for 1970 concern GDR and FRG. ^f Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Faostat. Paper production*. <http://faostat.fao.org>; *Rocznik Statystyczny Przemysłu* 1945–1965, Warszawa 1967, s. 781; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej* 2012, Warszawa 2012, s. 500; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 1981, Warszawa 1982, s. 161; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 1991, Warszawa 1991, s. 335; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 2000, Warszawa 2000, s. 322; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 2009, Warszawa 2010, s. 417.

Tabl. 17 (80). PRODUKCJA PALIW CIEKŁYCH^a
PRODUCTION OF LIQUID FUELS^a

Kraje Countries	1960	1970	1990	2009	
	w mln t		in mln t	1970= =100	
Polska Poland	0,4	5,9	9,2	16,3	276
Austria Austria	1,7	5,1	4,9 ^{bc}	6,2	122
Belgia Belgium	5,4	22,4	21,1	20,6	92
Czechosłowacja Czech- oslovakia	0,9	7,8	12,1 ^b	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	4,8	x
Słowacja Slovakia	x	x	x	4,8	x
Francja France	24,8	78,7	58,0	56,6	72
Hiszpania Spain	5,3	22,4	39,1	40,5	181
Holandia Netherlands	15,9	47,4	41,0	35,9	76
Jugosławia Yugoslavia	1,0	5,8	12,8 ^b	x	x
Norwegia Norway	0,1	4,9	.	11,6	237
Niemcy Germany	x	x	79,7	79,0	82 ^d
NRD ^e GDR ^e	2,8	10,5	x	x	x
RFN ^e FRG ^e	23,9	86,1	x	x	x
Rumunia Romania	9,0	12,0	20,8 ^b	8,6	72
Wielka Brytania United Kingdom	36,9	76,8	54,8	54,4	71
Włochy Italy	25,7	92,3	71,3	65,9	71

a Benzyna, oleje opałowe i oleje napędowe. *b* 1988 r. *c* Bez oleju opałowego. *d* Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. *e* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Gasoline, fuel oils and diesel oils. *b* 1988. *c* Excluding fuel oils. *d* Data for 1970 concern GDR and FRG. *e* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Energy Statistic Yearbook 2009*, United Nations, New York 2012, s. 279–282, 327–331, 344–347; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 95; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 349–351; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 334–336; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 422–424.

Tabl. 18 (81). PRODUKCJA NAWOZÓW AZOTOWYCH
(w przeliczeniu na czysty składnik)
PRODUCTION OF NITROGENOUS FERTILIZERS
(in terms of pure ingredient)

Kraje Countries	1950	1970	1990	2009	
	w tys. t in thous. t			1970= =100	
Polska Poland	77,8	1 030	1 303	1 545	150
Belgia Belgium	173	596	725	.	x
Bułgaria Bulgaria	—	287	911	282	98
Czechosłowacja Czecho- słowacja	35,0	296	585 ^a	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	333	x
Słowacja Slovakia	x	x	x	222	x
Francja France	259	1 351	1 524	540	40
Hiszpania Spain	6,6	592	955 ^a	620	105
Holandia Netherlands ...	189	957	1 875	1 455	152
Niemcy Germany	x	x	1 165	1 184	62 ^b
NRD ^c GDR ^c	231	395	x	x	x
RFN ^c FRG ^c	465	1 505	x	x	x
Rumunia Romania	647	1 249	618	96
Wielka Brytania United Kingdom	275	748	980	373	50
Włochy Italy	177	956	862	350	37

a W roku gospodarczym 1988/89 r. *b* Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN.
c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a In the farming year 1988/89. *b* Data for 1970 concern GDR and FRG. *c* Respec-
 tively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Faostat. Nitrogen Fertilizers (production quantity in nutrients).*
 On the basis: <http://faostat.fao.org/site>; *Rocznik Statystyczny Przemysłu*
1945–1965, Warszawa 1967, s. 776; *Rocznik Statystyczny*
Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Warszawa 2012, s. 52 i 53;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982,
 s. 146; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa
 1991, s. 342; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*,
 Warszawa 2000, s. 327; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej*
 2009, Warszawa 2010, s. 418.

Tabl. 19 (82). PRODUKCJA CEMENTU
PRODUCTION OF CEMENT

A. W LATACH 1923–1938
 IN 1923–1938

Kraje Countries	1923	1929	1933	1938	
	w mln t		in mln t	1923= =100	
EUROPA^a EUROPE^a	18,2	32,4	26,3	45,5	250
w tym: of which:					
Polska Poland	0,9	1,0	0,7^b	1,7	186
Austria Austria	0,4	0,6	0,3	0,7	173
Belgia Belgium	2,0	3,2	2,0	2,9	146
Czechosłowacja Czech- oslovakia	1,3	0,9	1,4 ^c	x
Dania Denmark	0,7	0,8	0,6	0,6	98
Finlandia Finland	0,1	0,3	0,2	0,5	410
Francja France	2,5	5,8	5,2	4,1	164
Hiszpania Spain	0,9	1,8	1,4	1,2 ^d	138 ^d
Jugosławia Yugoslavia	0,5	0,9	0,7	0,6	131
Niemcy Germany	3,6	7,2	3,9	15,6	428
Rumunia Romania	0,02	0,3	0,2	0,5	2 660
Szwecja Sweden	0,4	0,6	0,4	1,0	253
Węgry Hungary	0,3	0,4	0,2	0,4	158
Wielka Brytania United Kingdom	2,7	4,8	4,5	7,9	288
Włochy Italy	2,3	3,5	3,6	4,6	199

a Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). b 1934 r. c 1937 r.
 d 1939 r.

a Excluding Soviet Union. b 1934. c 1937. d 1939.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 139; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 117; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 131; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 133.

Tabl. 19 (82). PRODUKCJA CEMENTU (dok.)

PRODUCTION OF CEMENT (cont.)

B. W LATACH 1950–2009

IN 1950–2009

Kraje Countries	1950	1970	1990	2009	
	w mln t		in mln t	1970= =100	
Polska Poland	2,5	12,2	12,5	15,4	126
Austria Austria	1,3	4,8	4,8 ^a	4,6	96
Belgia Belgium	3,6	6,7	6,9	8,2	122
Czechosłowacja Czecho- slovakia	2,0	7,4	10,9 ^a	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	3,6	x
Słowacja Slovakia	x	x	x	3,0	x
Francja France	7,4	29,0	26,5	18,3	63
Grecja Greece	0,6	4,8	13,1	16,0	333
Hiszpania Spain	2,1	16,7	28,1	29,5	177
Niemcy Germany	x	x	37,8	30,4	66 ^b
NRD ^c GDR ^c	1,4	7,9	x	x	x
RFN ^c FRG ^c	10,9	38,3	x	x	x
Rumunia Romania	1,0	8,1	9,5	7,8	96
Wielka Brytania United Kingdom	9,9	17,2	14,7	7,6	44
Włochy Italy	5,2	33,1	40,5	36,3	110

a 1989 r. b Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a 1989. b Data for 1970 concern GDR and FRG. c Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Hydraulic Cement: World Production by Country.*

On the basis: <http://www.indexmundi.com/en>; *Rocznik Statystyczny Przemysłu 1945–1965*, Warszawa 1967, s. 779; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 367; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 156; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 354; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 339; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 426.

Tabl. 20 (83). PRODUKCJA SAMOCHODÓW OSOBOWYCH I CIĘŻAROWYCH
PRODUCTION OF PASSENGER CARS AND LORRIES

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010
	w tys. szt. in thous. units			
Samochody osobowe Passenger cars				
Polska Poland	—	64	266	785
Czechosłowacja Czechoslovakia	25	143	188 ^a	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	1 070
Słowacja Slovakia	x	x	x	557
Francja France	257	2 458	3 293	1 924
Hiszpania Spain	—	455	1 696	1 913
Holandia Netherlands	—	67	134 ^b	48
Niemcy Germany	x	x	4 779	5 552
NRD ^c GDR ^c	7,2	127	x	x
RFN ^c FRG ^c	216 ^d	3 528	x	x
Rumunia Romania	—	24	218 ^a	324
Szwecja Sweden	8,9	272	216	177
Wielka Brytania United Kingdom	523	1 641	1 302	1 270
Włochy Italy	100	1 720	1 873	873
Samochody ciężarowe^e Lorries^e				
Polska Poland	0,8	41	43	85
Austria Austria	2,6	3,0	.	19
Czechy ^f Czech Republic ^f	17	27	55 ^g	6,9
Francja France	100	292	554	305
Hiszpania Spain	77	302	474
Niemcy Germany	x	x	349	354
NRD ^c GDR ^c	1,1	27	x	x
RFN ^c FRG ^c	89	318	x	x
Szwecja Sweden	7,8	.	74	40
Wielka Brytania United Kingdom	261	458	274	123
Włochy Italy	29	135	248	265

a 1989 r. b Łącznie z montażem. c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. d Łącznie z samochodami ciężarowymi. e W latach 1990 i 2010 łącznie z autobusami i ciągnikami drogowymi. f W latach 1950–1987 Czechosłowacja. g 1987 r.

a 1989. b Including car assembly. c Respectively: East Germany and West Germany. d Including lorries. e In 1990 and 2010 including buses and road tractors. f In 1950–1987 Czechoslovakia. g 1987.

Na podstawie: Car production by country, International Organization by Motor Vehicle Manufacturers. On the basis: <http://www.oica.net/category/production-statistics>; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 364; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982, s. 131; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 373; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 350; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010, s. 438.



Tabl. 21 (84). PRODUKCJA STATKÓW
PRODUCTION OF SHIPS

Kraje Countries	1950	1970	1992	1996	2010
	w tys. BRT in thous. BRT			w tys. GT in thous. GT	
Polska Poland	14^a	464^a	337	636	167
Belgia Belgium	66	155	66	.	.
Dania Denmark	125	514	641	497	432
Finlandia Finland	10	222	228	455	226
Francja France	181	960	83	215	258
Hiszpania Spain	926	579	619	288
Holandia Netherlands ...	228	461	181	238	138
Niemcy Germany	x	x	978	1 207	932
NRD ^b GDR ^b	334	x	x	x
RFN ^b FRG ^b	155	1 687	x	x	x
Norwegia Norway	51	639	168	175	21
Szwecja Sweden	348	1 711	2	.	13
Wielka Brytania United Kingdom	1 325	1 237	250	188	1
Włochy Italy	107	598	490	664	634

a O nośności powyżej 100 DWT. *b* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. W latach 1950–1992 dane dotyczą statków wodowanych wszystkich typów, a w latach 1996 i 2010 – produkcji statków handlowych o pojemności brutto (GT) 100 i więcej. Od 2000 r. nie stosuje się pojęcia „statki wodowane” w jednostce miary BRT. Zgodnie z zaleceniem EUROSTAT-u produkcja statków mierzona jest jednostką GT wprowadzoną na podstawie Międzynarodowej Konwencji o Pomiaraniu Statków z 1969 r. obowiązującej w Polsce od 1982 r.

a Over 100 DWT. *b* Respectively: East Germany and West Germany.

Note. In the years 1950–1992, data refer to all types of launched ships, and in the years 1996 and 2010 to merchant vessels of gross tonnage (GT) 100 and more. Since 2000, the term "launched ships" has not been used in the BRT unit. According to the EUROSTAT recommendation, ship production is measured in GT units, introduced on the basis of the International Convention on Tonnage Measurement of Ships of 1969 that entered into force in Poland in 1982.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 2000*, Warszawa-Szczecin 2000, s. 263 i 264; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965*, Warszawa 1967, s. 105; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 118 i 365; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1994*, Warszawa 1994, s. 417; *Shipbuilding statistics*, The Shipbuilders Association of Japan, March 2013, s. 3; *World Fleet Statistics, wyd. 2007–2010*, *Lloyd's Register 2011*.

Tabl. 22 (85). PRODUKCJA ENERGII ELEKTRYCZNEJ
PRODUCTION OF ELECTRICITY

A. W LATACH 1925–1938
 IN 1925–1938

Kraje Countries	1925	1929	1933	1938		1925	1938
	w mld kWh		in bn kWh	1925= =100		na 1 mieszkańca w kWh per capita in kWh	
Polska Poland	1,3	3,0	2,4	3,7	285	44	105
Austria Austria	2,3	2,6	2,4	3,0 ^a	130 ^a	343	448 ^a
Belgia Belgium	2,3	3,7 ^b	3,9	5,3	230	295	631
Czechosłowacja Czechoslovakia	2,0	3,0	2,6	5,4	270	141	355
Finlandia Finland	0,5	1,0	1,7	2,8 ^a	560 ^a	143	778 ^a
Francja France	10,2	14,4	14,9	19,3	189	251	460
Hiszpania ^c Spain ^c	1,6	2,4	3,1	3,3 ^d	206 ^d	72	128 ^d
Holandia ^c Netherlands ^c	1,0	1,5	1,8	2,4	240	135	276
Jugosławia Yugoslavia	0,5 ^c	0,7 ^e	0,9 ^a	x	.	58 ^a
Niemcy Germany	20,3	30,7	25,6	55,2	272	324	794
Norwegia Norway	7,8	7,6 ^f	7,3	9,9	127	2 826	3 414
Rumunia Romania	0,2	0,5	0,7	1,1	550	12	55
Szwajcaria Switzerland	3,7	5,3	4,9	7,0	189	949	1 667
Szwecja Sweden	3,7	5,0	5,3	8,2	222	611	1 302
Węgry ^c Hungary ^c	0,4	0,7	0,7	1,0 ^a	250 ^a	46	110 ^a
Wielka Brytania United Kingdom	11,3	15,8	18,6	30,7	272	250	645
Włochy Italy	6,5	9,8	11,2	15,1	232	160	348

a 1937 r. b 1928 r. c Tylko sektor publiczny. d 1935 r. e 1934 r. f 1930 r.

a 1937. b 1928. c Only the public sector. d 1935. e 1934. f 1930.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1926*, Geneva 1927, s. 14; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 128; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 124 i 125; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 132; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1939/40*, Geneva 1940, s. 17 i 18.

Tabl. 22 (85). PRODUKCJA ENERGII ELEKTRYCZNEJ (dok.)
PRODUCTION OF ELECTRICITY (cont.)

B. W LATACH 1950–2010
 IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010		1950	2010
	w mld kWh	in bn kWh			1970= =100	na 1 mieszkańca w kWh per capita in kWh	
Polska Poland	9,4	64,5	136	158	244	380	4 093
Austria Austria	6,4	30,0	50,2 ^a	71,1	237	916	8 494
Belgia Belgium	8,5	30,5	70,8	95,1	312	982	8 725
Czechosłowacja Czech- oslovakia	9,3	45,2	86,1 ^a	x	x	749	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	85,9	x	x	8 181
Słowacja Slovakia	x	x	x	27,9	x	x	5 148
Finlandia Finland	4,2	21,9	54,4	80,7	368	1 042	14 944
Francja France	33,0	145	420	569	392	791	9 037
Hiszpania Spain	6,9	56,5	152	302	536	247	6 518
Holandia Netherlands	7,4	40,9	71,9	118	289	733	7 114
Niemcy Germany	x	x	570	629	206 ^b	x	7 695
NRD ^c GDR ^c	19,5	67,7	x	x	x	1 059	x
RFN ^c FRG ^c	44,5	237	x	x	x	929	x
Norwegia Norway	17,8	57,6	122	124	216	5 440	25 408
Rumunia Romania	2,1	35,1	64,3	61,0	173	130	2 832
Szwajcaria Switzerland	3,0	33,6	51,7 ^a	67,8	202	638	8 692
Szwecja Sweden	18,2	60,6	146	149	245	2 592	15 809
Węgry Hungary	3,0	14,5	29,6 ^a	37,4	258	321	3 740
Wielka Brytania United Kingdom	63,3	249	319	382	153	1 251	6 125
Włochy Italy	24,7	117	217	302	258	528	4 993

a 1989 r. *b* Dane dla 1970 r. obejmują NRD i RFN. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a 1989. *b* Data for 1970 concern GDR and FRG. *c* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Przemysłu 1945–1965*, Warszawa 1967, s. 763; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 64 i 65; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 99 i 362; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 379; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 354; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 401; *Total gross electricity generation*, Eurostat.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>.

Tabl. 23 (86). ENERGOCHŁONNOŚĆ GOSPODARKI (w ekwiwalencie ropy)
ENERGY INTENSITY OF THE ECONOMY (in crude oil equivalent)

Kraje Countries	1990	1995	2000	2005	2010
	w kg (kgoe) na 1 000 euro PKB ^a in kg (kgoe) per 1 000 euro GDP ^a				
Polska Poland	700,8	483,6	430,6	373,9
Austria Austria	157,0	152,5	140,6	153,2	143,3
Belgia Belgium	288,9	247,1	234,8	216,3	212,6
Bułgaria Bulgaria	1 638,8	1 332,8	1 095,6	853,8
Czechy Czech Republic	x	729,9	671,1	621,8	531,9
Finlandia Finland	268,1	282,9	249,2	233,1	234,0
Francja France	192,0	191,6	179,1	177,4	166,7
Hiszpania Spain	193,8	198,2	196,7	195,0	168,4
Holandia Netherlands	218,9	213,7	183,2	184,9	192,0
Niemcy Germany	198,1 ^b	183,2	166,6	162,9	149,5
Norwegia Norway	170,3	154,8	144,0	134,0	157,6
Rumunia Romania	1 128,9 ^c	906,1	733,0	588,9
Słowacja Slovakia	x	962,4	915,4	681,6	509,0
Szwajcaria Switzerland	103,6	102,7	97,6	93,5	86,5
Szwecja Sweden	217,0	223,0	177,7	168,9	156,7
Węgry Hungary	611,5	492,1	444,7	419,5
Wielka Brytania United Kingdom	168,8	164,0	144,6	128,8	115,5
Włochy Italy	151,2	150,3	147,6	151,5	143,7

a Wskaźniki obliczono jako relację całkowitego zużycia energii (w postaci węgla, energii, ropy, gazu i odnawialnych źródeł energii), do produktu krajowego brutto (PKB – w cenach bieżących). *b* 1991 r. *c* 1996 r.

a Indices were calculated as a ratio of total energy consumption (coal, energy, crude oil, natural gas, and renewable energy sources) to gross domestic product (GDP – in current prices). *b* 1991. *c* 1996.

Na podstawie: *Energy intensity of the economy*, Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/thm/table>.

On the basis:

**Tabl. 24 (87). ZUŻYCIĘ SUROWCÓW ENERGETYCZNYCH
NA 1 MIESZKAŃCA
(w ekwiwalencie węgla kamiennego)
CONSUMPTION OF POWER RAW MATERIALS
PER CAPITA (in hard coal equivalent)**

Kraje Countries	1960	1990	2009
	w kg in kg		
Polska Poland	3 107	3 596	3 313
Austria Austria	2 129	3 961 ^a	4 463
Belgia Belgium	3 851	6 660	5 159
Czechosłowacja Czech- oslovakia	4 741	x	x
Czechy Czech Republic	x	5 317 ^a	4 627
Słowacja Slovakia	x	.	3 582
Francja France	2 474	5 203	3 968
Hiszpania Spain	756	2 956	3 624
Holandia Netherlands	2 504	7 267	5 319
Niemcy Germany	x	6 310	4 630
NRD ^b GDR ^b	4 950	x	x
RFN ^b FRG ^b	3 695	x	x
Rumunia Romania	1 342	3 444	1 977
Szwecja Sweden	3 096	6 686	3 870
Węgry Hungary	2 072	3 801 ^c	3 004
Wielka Brytania United Kingdom	4 861	5 330	4 337
Włochy Italy	1 086	3 930	3 768

a 1992 r. b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. c 1988 r.

a 1992. b Respectively: East Germany and West Germany. c 1988.

Na podstawie: *Energy Statistic Yearbook 2009*, United Nations, New York, 2012, s. 26–33; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 98; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 298.

Tabl. 25 (88). MOC MASZYN NAPEĐOWYCH W PRZEMYŚLE
CAPACITY OF DRIVING MACHINERY IN INDUSTRY

Kraje <i>Countries</i>	1880	1888	1896	1880	1896
	w tys. KM <i>in thous. HP</i>			1888=100	
Królestwo Polskie <i>King-</i> dom of Poland	23	66	200^a	35	303^a
Austro-Węgry <i>Austria-</i> <i>-Hungary</i>	1 560	2 150	2 520	73	117
Belgia <i>Belgium</i>	610	810	1 180	75	146
Francja <i>France</i>	3 070	4 520	5 920	68	131
Hiszpania <i>Spain</i>	470	740	1 180	64	159
Holandia <i>Netherlands</i> ...	250	340	600	74	176
Niemcy <i>Germany</i>	5 120	6 200	8 080	83	130
Rosja <i>Russia</i>	1 740	2 240	3 100	78	138
Szwecja <i>Sweden</i>	470	300	510	157	170
Wielka Brytania <i>United</i> <i>Kingdom</i>	7 600	9 200	13 700	83	149
Włochy <i>Italy</i>	500	830	1 520	60	183

a 1900 r.

Na podstawie: G. L. Fontana, *The economic development of Europe in the nineteenth century (III). The process of industrialization*, w: *An Economic History of Europe. From expansion to development*, red. A. Di Vittorio, London 2005, s. 182; *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 247.



TRANSPORT. ŁĄCZNOŚĆ
TRANSPORT. COMMUNICATIONS



Transport

Transport

Tabl. 1 (89). CZAS TRWANIA PODRÓŻY Z GDAŃSKA DO WYBRANYCH MIAST
TRIP DURATION FROM GDAŃSK TO SELECTED TOWNS

A. W DRUGIEJ POŁOWIE XV W.^a

IN THE SECOND HALF OF THE 15th CENTURY^a

Miasta docelowe <i>Towns of destination</i>	Czas trwania podróży w dniach <i>Trip duration in days</i>	Miasta docelowe <i>Towns of destination</i>	Czas trwania podróży w dniach <i>Trip duration in days</i>
Transport lądowy Land transport		Transport morski Maritime transport	
Grudziądz <i>Grudziądz</i>	1	Królewiec <i>Königsberg</i>	1
Chełmno <i>Chełmno</i>	2	Wisby <i>Visby</i>	2
Płock <i>Płock</i>	4	Rewel (Tallin), Rostock <i>Tallinn, Rostock</i>	4
Poznań <i>Poznań</i>	5	Abo, Falsterbo, Lubeka <i>Abo, Falsterbo, Lübeck</i>	5
Kowno, Rostok, Wrocław <i>Kaunas, Rostock, Wrocław</i>	8	Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	6
Kraków, Lubeka <i>Kraków, Lübeck</i>	9	Hamburg <i>Hamburg</i>	9
Wilno <i>Vilnius</i>	10	Bergen, Edynburg, Hull <i>Bergen, Edinburgh, Hull</i>	10
Praga <i>Prague</i>	13	Antwerpia <i>Antwerp</i>	11
Antwerpia <i>Antwerp</i>	17	Brugia, Londyn <i>Bruges, London</i>	12
Brugia, Norymberga <i>Bruges, Nuremberg</i>	20	Baie de Bourgneuf <i>Baye de Bourgneuf</i>	14
Augsburg, Frankfurt nad Menem, Ulm <i>Augsburg, Frankfurt am Main, Ulm</i> ...	23	Lizbona <i>Lisbon</i>	21
Wenecja <i>Venice</i>	40	Genua <i>Genoa</i>	27
Mediolan <i>Milan</i>	42	Wenecja <i>Venice</i>	36
Genua <i>Genoa</i>	57		
Rzym <i>Rome</i>	59		
Neapol <i>Naples</i>	85		

^a Tablica orientuje, w jakim czasie można było przewieźć towar z Gdańska do poszczególnych miast; należy pamiętać, że od powyższych danych, powstałych na pojedynczych i niekiedy przypadkowych wzmiankach, musiały się zdarzać odchylenia, zwłaszcza w dystansach morskich, zależnie od warunków atmosferycznych; generalnie kupcy gdańscy i innych miast hanzeatyckich mieli w tym czasie dobre i stosunkowo szybkie rozeznanie w sytuacji rynkowej.

^a *The table provides information about the time needed to transport commodities from Gdańsk to selected towns. It should be borne in mind that there were surely some deviations from the above mentioned data, based on some isolated and sometimes accidental notes, especially with reference to sea routes dependent on weather conditions; in general, merchants from Gdańsk and other Hansa towns of that time had deep and quick insight in the market situation.*

Na podstawie: H. Samsonowicz, *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzy nad Bałtykiem w XIV–XV w.*, Warszawa 1968, s. 220.



Tabl. 1 (89). CZAS TRWANIA PODRÓŻY Z GDAŃSKA DO WYBRANYCH MIAST (dok.)
TRIP DURATION FROM GDAŃSK TO SELECTED TOWNS (cont.)

B. W LATACH 1700–1750
IN 1700–1750

Miasta docelowe <i>Towns of destination</i>	Liczba informacji o czasie rejsu <i>Number of information about time of cruise</i>	Czas trwania rejsu w dniach ^a <i>Trip duration of cruise in days^a</i>		
		przeciętny <i>average</i>	minimalny <i>minimum</i>	maksymalny <i>maximum</i>
Lizbona <i>Lisbon</i>	7	57	44	80
Bordeaux <i>Bordeaux</i>	30	51	30	116
Baie de Bourgneuf <i>Baye de Bourgneuf</i>	8	48	29	102
Londyn <i>London</i>	4	34	15	54
Amsterdam <i>Amsterdam</i>	15	25	12	35
Hamburg <i>Hamburg</i>	4	25	20	28
Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	6	6	4	9

a Liczony od momentu wypłynięcia statku z portu; rozpiętość czasowa pomiędzy rejsami na tej samej trasie wynika zarówno z różnych warunków atmosferycznych, jak i możliwych postojów.

a Calculated from the time of ship departure; time range concerning cruises on the same route results from various weather conditions and possible stopovers.

Na podstawie: J. Trzoska, *Handel i żegluga Gdańska w pierwszej połowie XVIII wieku*, w: *Historia Gdańska*,
 On the basis: t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 389.

Tabl. 2 (90). LINIE KOLEJOWE
RAILWAY LINES

A. W LATACH 1848–1911
IN 1848–1911

Kraje Countries	1848	1861/62 ^a	1870/71 ^b	1880/81 ^c	1890/91 ^d	1900/01 ^e	1910/11 ^f
W kilometrach In kilometres							
Ziemie polskie Polish territory	484	1 786	2 571	4 610	6 929	9 454	12 632
Galicja <i>Galicja</i>	67	456	744	1 461	2 460	3 130	4 120
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	329	635	985	1 480	2 084	3 096	3 596
zabór pruski <i>Prussian Partition</i>	88	695	842	1 669	2 385	3 228	4 916
Austro-Węgry ^g <i>Austria-Hungary^g...</i>	1 071	3 351	6 112	11 429	15 273	19 531	22 642
Francja <i>France</i>	2 047 ^h	10 522 ^h	$\frac{16\ 465^h}{15\ 632}$	23 089	33 280	38 109	40 484
Hiszpania <i>Spain</i>	28	2 735	5 454	7 491	10 163	13 205	14 694
Niemcy <i>Germany</i>	4 989 ⁱ	12 048 ⁱ	$\frac{18\ 876^i}{21\ 471^k}$	33 839	42 869	51 678	61 209
Rosja ^l <i>Russia^l</i>	382	3 516	10 731	22 865	30 596	53 234	66 581
Rumunia <i>Romania</i>	–	–	248	921	2 424	3 100	3 437
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	8 022	16 027	21 558	25 060	27 827	30 079	32 184
Włochy <i>Italy</i>	2 773 ^h	6 711	9 506	13 964	16 451	18 394
1870=100							
Ziemie polskie Polish territory	18,8	69,5	100,0	179,3	269,5	367,7	491,3
Galicja <i>Galicja</i>	9,0	61,3	100,0	196,4	330,6	420,7	553,8
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	33,4	64,5	100,0	150,3	211,6	314,3	365,1
zabór pruski <i>Prussian Partition</i>	10,5	82,5	100,0	198,2	283,3	383,4	583,8
Austro-Węgry ^g <i>Austria-Hungary^g...</i>	17,5	54,8	100,0	187,0	249,9	319,6	370,5
Francja <i>France</i>	12,0 ^h	63,9 ^h	100,0	147,7	212,9	243,8	259,0
Hiszpania <i>Spain</i>	0,5	50,1	100,0	137,3	186,3	242,1	269,4
Niemcy <i>Germany</i>	26,4 ⁱ	69,8 ⁱ	100,0	157,6	199,7	240,7	285,1
Rosja ^l <i>Russia^l</i>	3,6	32,8	100,0	213,1	285,1	496,1	620,5
Rumunia <i>Romania</i>	–	–	100,0	371,4	917,4	1250	1386
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	37,2	74,3	100,0	116,2	129,1	139,5	149,3
Włochy <i>Italy</i>	x	x	100,0	141,7	208,1	245,2	274,1

a–f W przypadku ziem polskich dane za lata: a – 1862, b – 1870, c – 1877, d – 1887, e – 1900, f – 1912. g Bez prowincji włoskich. h W ówczesnych granicach. i W granicach do 1871 r. k 1871 r. l Bez Finlandii i Królestwa Polskiego.

a–f For Polish territory: a – 1862, b – 1870, c – 1877, d – 1887, e – 1900, f – 1912. g Excluding Italian provinces. h Within the contemporary borders. i Within the borders before 1871. k 1871. l Excluding Finland and Kingdom of Poland.

**Tabl. 2 (90). LINIE KOLEJOWE (cd.)**

RAILWAY LINES (cont.)

A. W LATACH 1848–1911 (dok.)

IN 1848–1911 (cont.)

Kraje Countries	1848	1861/62 ^a	1870/71 ^b	1880/81 ^c	1890/91 ^d	1900/01 ^e	1910/11 ^f
Na 1 000 km² powierzchni w km Per 1 000 km² of area in km							
Ziemie polskie Polish territory	1,9	7,0	10,0	18,0	27,0	36,9	49,3
Galicja Galicia	0,9	5,8	9,5	18,6	31,3	39,9	52,5
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	2,7	5,1	8,0	12,0	16,9	25,1	29,2
zabór pruski Prussian Partition	1,6	12,7	15,4	30,6	43,7	59,2	90,1
Austro-Węgry ^g Austria-Hungary ^g ...	1,7	5,4	9,8	18,3	24,4	31,2	36,2
Francja France	29,1	43,0	62,0	71,0	75,5
Hiszpania Spain	0,5	5,3	10,6	14,6	19,8	25,7	28,6
Niemcy Germany	39,7 ^k	62,5	79,2	95,5	113,1
Rumunia Romania	—	—	1,9	7,1	18,6	23,8	26,4
Wielka Brytania United Kingdom	34,9	69,7	93,7	109,0	121,0	130,8	139,9
Włochy Italy	23,4	33,2	48,7	57,4	64,3
Na 100 tys. ludności w km Per 100 thous. population in km							
Ziemie polskie Polish territory	4,0	14,1	17,8	29,1	39,5	45,5	51,8
Galicja Galicia	1,4	9,1	13,5	24,0	38,4	42,8	51,0
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	6,8	12,7	16,2	21,9	26,1	31,0	28,9
zabór pruski Prussian Partition	3,7	26,0	29,0	55,5	75,8	93,6	128,5
Austro-Węgry ^g Austria-Hungary ^g ...	3,5	9,8	17,0	30,2	36,9	3,1	45,9
Francja France	6,1 ^h	28,1 ^h	$\frac{43,2^h}{43,3}$	61,7	87,3	99,1	103,8
Hiszpania Spain	17,2	.	44,3	57,4	71,0	73,7
Niemcy Germany	15,4 ⁱ	33,2 ⁱ	$\frac{47,9^i}{52,3^k}$	74,8	86,7	91,7	94,3
Rumunia Romania	—	—	.	.	.	52,0	49,0
Wielka Brytania United Kingdom	40,1	69,3	82,7	84,3	84,2	81,3	78,8
Włochy Italy	12,7 ^h	25,0	33,4	45,8	50,7	53,0

a–f W przypadku ziem polskich dane za lata: a – 1862, b – 1870, c – 1877, d – 1887, e – 1900, f – 1912. g Bez prowincji włoskich. h W ówczesnych granicach. i W granicach do 1871 r. k 1871 r.

a–f For Polish territory: a – 1862, b – 1870, c – 1877, d – 1887, e – 1900, f – 1912. g Excluding Italian provinces. h Within the contemporary borders. i Within the borders before 1871. k 1871.

W 1911 r. linie kolejowe w km:
In 1911 railway lines in km:

	ogółem <i>total</i>	na 1 000 km ² powierzchni <i>per 1 000 km² of area</i>	na 100 tys. ludności <i>per 100 thous. population</i>	
Litwa i Białoruś	6 323	20,8	49,7	<i>Lithuania and Belarus</i>
Rosja – część europejska ^a ...	53 220	11,0	47,9	<i>Russia – the European part^a</i>
Ruś ^b	3 878	23,5	31,4	<i>Rus^b</i>
Górny Śląsk ^c	975	73,7	55,2	<i>Upper Silesia^c</i>

a 1910 r.; bez Finlandii, Królestwa Polskiego i Kaukazu. *b* 3 gubernie. *c* 1900 r.

a 1910; excluding Finland, Kingdom of Poland and Caucasus. *b* 3 governorates (provinces). *c* 1900.

Na podstawie: A. Krzyżanowski, K. Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Kraków 1915, s. 2–7, 253–257;
On the basis: T. Lijewski, *Rozwój sieci kolejowej Polski*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 5, Warszawa 1959,
s. 23–52; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New
York 2007, s. 3–7, 10, 737–741; *Rocznik Statystyczny Królestwa Polskiego z uwzględnieniem
innych ziem polskich. Rok 1915*, Warszawa 1916, s. 311–315; E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik
Polski. Tablice Statystyczne*, Kraków 1917, s. 2, 71 i 72; I. Weinfeld, *Rocznik Polski*, wyd. 2,
Warszawa-Lwów 1922, s. 6.

Tabl. 2 (90). LINIE KOLEJOWE (cd.)
RAILWAY LINES (cont.)

B. W LATACH 1922 I 1938^a (stan w końcu roku)
IN 1922 AND 1938^a (at the end of the year)

Kraje Countries	1922		1938		
	ogółem total	na 100 km ² po- wierzchni per 100 km ² of area	na 10 tys. ludności per 10 thous. population	z liczby ogółem – zelektryfi- kowane of total number – electrified lines	
				w km	in km
Polska Poland	16 152^b	20 438	5,2	5,8	85
Austria Austria	6 629	5 858	7,0	8,6	.
Belgia Belgium	5 026	5 009	16,4	6,0	44
Czechosłowacja Czechoslo- vakia	13 026	12 434	9,5	8,8	55
Finlandia Finland	4 391	5 679	1,5	15,8	.
Francja France	41 489	42 612	7,7	10,1	3 351
Hiszpania Spain	11 575
Niemcy Germany	55 590	61 328	13,0	9,0	3 223
Rumunia Romania	10 578 ^b	11 310	3,8	5,7	.
Szwajcaria Switzerland	3 674	2 991	7,2	7,2	.
Szwecja Sweden	11 696	7 960	1,8	12,6	3 355
Węgry Hungary	8 771	7 823	8,4	8,7	.
Wielka Brytania United Kingdom	32 666	30 643	9,8	6,5	1 231
Włochy Italy	17 491	16 176	5,2	3,8	4 067

a Linie kolejowe eksploatowane; w 1922 r. normalnotorowe. b Łącznie z wąskotorowymi.

a Railway lines operated; in 1922 standard gauge. b Including narrow gauge.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1927*, Genèva 1928, s. 143–146;
On the basis: S. Koziarski, *Transport w Europie*, Instytut Śląski, Opole 2005, s. 20, 25
i 27; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 16.

**Tabl. 2 (90). LINIE KOLEJOWE (cd.)**

RAILWAY LINES (cont.)

C. W LATACH 1950 I 2009^a (stan w końcu roku)IN 1950 AND 2009^a (at the end of the year)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Na 100 km ² powierzchni	Na 10 tys. ludności	Z liczby ogółem — zelektryfiko- wane
		Per 100 km ² of area	Per 10 thous. population	Of total number — electrified lines
		w km	in km	
Polska 1950	26 312	8,4	10,5	156
Poland 2009	20 360	6,5	5,3	12 035^b
Austria 1950	6 798	7,2	8,0	1 392
Austria 2009	5 784	6,9	6,9	3 360 ^b
Belgia 1950	5 030	16,5	5,8	182
Belgium 2009	3 578	11,7	3,3	2 927 ^b
Czechosłowacja 1950	13 124	10,3	10,6	104
Czechoslovakia Czechy 2009	9 539	12,1	9,1	2 943 ^b
Czech Republic Słowacja 2009	3 623	7,4	6,7	1 556 ^b
Slovakia Finlandia 1950	4 799	1,4	12,0	.
Finland 2009	5 919	1,7	11,1	2 400 ^b
Francja 1950	41 379	7,6	9,9	4 104
France 2009	33 778	6,2	5,4	14 505 ^b
Hiszpania 1950	17 255	3,4	6,2	1 486
Spain 2009	15 043	3,0	3,3	8 145 ^b
Niemcy 2009	33 706	9,4	4,1	19 829 ^b
Germany NRD ^c 1950	15 945	13,7	8,0	.
GDR ^c RFN ^c 1950	31 021	12,5	6,5	1 732
FRG ^c Rumunia 1950	10 853	4,6	6,7	58
Romania 2009	10 776	4,5	5,0	3 929 ^b
Szwajcaria 1950	2 927	7,1	6,1	2 767
Switzerland 2009	3 544	8,6	4,6	3 231 ^b

^a Linie kolejowe eksploatowane; w 1950 r. dane, z wyjątkiem Austrii i Hiszpanii, dotyczą kolei państwowych. ^b 2008 r. ^c Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

^a Railway lines operated; in 1950 data, except Austria and Spain, concern state railways. ^b 2008. ^c Respectively: East Germany and West Germany.

**Tabl. 2 (90). LINIE KOLEJOWE (dok.)**

RAILWAY LINES (cont.)

C. W LATACH 1950 I 2009^a (dok.)IN 1950 AND 2009^a (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Na 100 km ² powierzchni Per 100 km ² of area	Na 10 tys. ludności Per 10 thous. population	Z liczby ogółem — zelektryfiko- wane Of total number — electrified lines
		w km	in km	
Szwecja 1950	16 528	3,7	17,7	6 303
Sweden 2009	9 946	2,2	10,7	7 638 ^b
Węgry 1950	9 937	10,7	10,6	319
Hungary 2009	7 793	8,4	7,8	2 848 ^b
Wielka Brytania 1950	31 656	13,0	6,3	1 487
United Kingdom 2009	16 173	6,7	2,6	5 142 ^b
Włochy 1950	16 405	5,4	3,5	5 731
Italy 2009	16 959	5,6	2,8	11 166 ^b

a Linie kolejowe eksploatowane; w 1950 r. dane, z wyjątkiem Austrii i Hiszpanii, dotyczą kolei państwowych. *b* 2008 r.

a Railway lines operated; in 1950 data, except Austria and Spain, concern state railways. *b* 2008.

Długość sieci kolei dużych prędkości (250 i więcej km/h) w Europie w 1981 r. (kiedy linie te po raz pierwszy oddano do użytku) wynosiła 407 km, w 1990 r. — 904 km, a w 2000 r. — 2 366 km. Ok. połowy tych linii znajduje się na terytorium Francji.

In 1981 (when the lines were put into operation for the first time), total length of high-speed railway lines (over 250 km/h) amounted to 407 km in Europe, in 1990 to 904 km, in 2000 to 2 366 km. Ca. half of the lines are located in France.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 43
On the basis: i 255; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 360; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 449.

**Tabl. 3 (91). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM KOLEJOWYM**
RAILWAY TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS

A. W LATACH 1900–1912 – przewozy ładunków
IN 1900–1912 – transport of goods

Kraje <i>Countries</i>	1900	1909	1912
	1884=100 ^a		
Królestwo Polskie^b <i>Kingdom of Poland^b</i>	421	551
Wielkie Księstwo Poznańskie <i>Grand Duchy of Posen</i>	246^c	455^d	584^e
Austria <i>Austria</i>	194	248	261
Francja <i>France</i>	148	190	233
Hiszpania <i>Spain</i>	202	243	286
Niemcy <i>Germany</i>	180	261	334
Węgry <i>Hungary</i>	188	296	370
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	164	193	201
Włochy <i>Italy</i>	178	266	305

a W przypadku Francji – 1881=100 oraz Niemiec i Węgier – 1888=100. *b* Bez linii warszawsko-petersburskiej. *c* 1885 r. *d* 1910 r. *e* 1913 r.

Uwaga. W Królestwie Polskim w latach 1863–1884 przewozy ładunków wzrosły 10-krotnie; w latach 1867–1884 w: Austrii wzrosły prawie 5-krotnie, Hiszpanii – ponad 3-krotnie, Rosji – 8-krotnie.

a For France – 1881=100 as well as for Germany and Hungary – 1888=100. *b* Excluding the St. Petersburg-Warszawa Railway. *c* 1885. *d* 1910. *e* 1913.

Note. In Kingdom of Poland in the years 1863–1884 transport of goods increased tenfold; in the years 1867–1884 in Austria almost fivefold, in Spain over threefold, in Russia eightfold.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 259;
On the basis: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 4, 10, 748–763.

**Tabl. 3 (91). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM KOLEJOWYM (cd.)**
RAILWAY TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)
B. W LATACH 1925–1937
IN 1925–1937

Kraje Countries	1925	1930	1937	1925	1930	1937
Przewozy ładunków Transport of goods						
	W mln t In mln t			W mld t·km In bn tkm		
Polska Poland	58	68	73	12,6	19,5	19,9
Austria Austria	25	31	.	3,8	3,9	4,2
Belgia Belgium	97	105	95	7,0	7,1	6,2
Bułgaria Bulgaria	4	5	.	0,7	0,8	0,7
Czechosłowacja Czechoslovakia	89	107	72	9,9	10,4	10,9
Finlandia Finland	10	10	.	1,5	1,6	2,6
Francja France	296	331	247	40,3	45,0	33,7
Hiszpania Spain	41	48	.	0,1	.	.
Niemcy Germany	405	395	499	59,0	60,5	72,2
Rumunia Romania	20	23	27	3,8	4,6	4,9
Szwajcaria Switzerland	22	26	16	1,9	2,2	2,1
Szwecja Sweden	39	43	.	3,5	4,4	5,6
Węgry Hungary	35	38	23	3,0	3,3	2,6
Wielka Brytania United Kingdom	345	331	392	30,0	29,1	28,4
Włochy Italy	63	65	58 ^a	12,2	12,8	12,4 ^{ab}
Przewozy pasażerów Transport of passengers						
	W mln pasażerów In mln passengers			W mld pas·km In bn pass·km		
Polska Poland	163	154	211	6,4	6,7	6,9
Austria Austria	118	104	.	4,0	3,5	.
Belgia Belgium	223	243	218	6,0	6,5	6,4
Bułgaria Bulgaria	9	9	.	0,6	0,6	.
Czechosłowacja Czechoslovakia	325	334	269	9,3	8,8	9,2
Finlandia Finland	23	23	.	0,9	1,0	.
Francja France	809	795	626	29,7	29,1	27,0
Niemcy Germany	2 106	1 829	1 808	48,9	43,3	50,1
Rumunia Romania	51	35	43	3,4	2,6	3,4

a 1936 r. b W 1937 r. – 11,1 mld t·km.

a 1936. b In 1937 – 11,1 bn tkm.

**Tabl. 3 (91). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM KOLEJOWYM (cd.)**
RAILWAY TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)
B. W LATACH 1925–1937 (dok.)
IN 1925–1937 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1925	1930	1937	1925	1930	1937
Przewozy pasażerów (dok.) <i>Transport of passengers (cont.)</i>						
	W mln pasażerów <i>In mln passengers</i>			W mld pas·km <i>In bn pass·km</i>		
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	148	178	112	2,8	3,5	2,9
Szwecja <i>Sweden</i>	66	70	.	2,0	2,4	.
Węgry <i>Hungary</i>	93	121	71	2,8	3,1	2,2
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1 743	1 318	1 303	31,7	29,5	34,3
Włochy <i>Italy</i>	109	105	146 ^a	8,3	7,4	10,5 ^a

^a 1936 r.

Uwaga. Dane o przewozach ładunków nie są w pełni porównywalne z uwagi na różnice w metodach obliczeń. Zasadniczo uwzględniają przewozy handlowe (komercyjne) i usługowe kolejami państwowymi i prywatnymi na liniach normalnotorowych i wąskotorowych.

Note. Data on railway transport of goods are not fully comparable, as there are differences in estimation methods. In principle, the data include commercial and service transport by means of state and private railway on normal-gauge and narrow-gauge lines.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1927*, Geneva 1928, s. 154, 155, 160–163;
On the basis: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 196; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33*, Geneva 1933, s. 190–193, 195–199; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 201.

**Tabl. 3 (91). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM KOLEJOWYM (cd.)**

RAILWAY TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)

C. W LATACH 1950–2010
IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Przewozy ładunków w mld t·km Transport of goods in bn tkm							
Polska^a Poland^a	35,0	66,3	99,0	134,5	83,5	54,4	48,8
Austria Austria	5,7	7,9	10,0	11,0	12,7	17,1	19,8
Belgia Belgium	5,5	6,3	7,8	8,0	8,4	7,7	6,3
Bułgaria Bulgaria	2,6	7,0	13,9	17,7	14,1	5,5	3,1
Czechosłowacja Czechoslovakia	16,2	43,9	55,9	72,6	72,0 ^b	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	41,2	17,5	13,8
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	13,7 ^c	11,2	8,1
Finlandia Finland	3,5	4,9	6,3	8,3	8,4	10,1	9,8
Francja France	38,9	56,9	70,4	69,5	51,5	55,5	30,0
Hiszpania Spain	6,4	6,1 ^d	9,3	10,0	11,2	12,1	9,2
Jugosławia Yugoslavia	9,9	13,9	19,3	25,0	25,8 ^b	x	x
Niemcy Germany	x	x	x	x	x	76,0	107,3
NRD ^e GDR ^e	15,1	32,9	41,5	56,4	59,0 ^b	x	x
RFN ^e FRG ^e	48,1 ^f	52,3	71,3	65,3	57,0 ^b	x	x
Rumunia Romania	7,6	18,8	43,7	65,0	57,3	16,4	12,4
Szwajcaria Switzerland	2,2 ^g	4,3 ^g	7,0	7,8	8,3	9,9	11,1
Szwecja Sweden	8,6	10,9	17,3	15,9	19,1	20,1	23,5
Węgry Hungary	5,4	13,3	19,8	23,9	16,8	8,1	8,8
Wielka Brytania United Kingdom	36,2 ^h	30,5 ^h	26,8	17,6	16,0	18,1	18,6
Włochy Italy	10,3	15,9	18,1	18,4	21,3	25,8	18,6
Przewozy pasażerów w mld pas·km Transport of passengers in bn pass·km							
Polska^a Poland^a	27,1	30,9	36,9	46,3	50,4	24,1	17,9
Austria Austria	4,3	6,6	6,5	7,6	8,5	8,2	9,7
Belgia Belgium	7,0	8,6	8,3	7,0	6,5	7,8	9,8
Bułgaria Bulgaria	2,3	3,6	7,3	7,1	7,8	3,4	2,1
Czechosłowacja Czechoslovakia	16,8	20,6	18,9	18,0	19,6 ^b	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	7,3	6,6
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	2,9	2,3

a Przewozy transportem kolejowym normalnotorowym, a w przypadku przewozów ładunków – również szeroko-
torowym. b 1989 r. c 1995 r. d Łącznie z pocztą. e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika
Federalna Niemiec. f 1951 r. g Łącznie z pocztą i bagażem podróżnych. h Bez Irlandii Płn.

a Normal-gauge railway transport and, in the case of transport of goods, also broad-gauge railway transport.
b 1989. c 1995. d Including post. e Respectively: East Germany and West Germany. f 1951. g Including post and
baggage of passengers. h Excluding Northern Ireland.

**Tabl. 3 (91). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM KOLEJOWYM (dok.)**
RAILWAY TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)

C. W LATACH 1950–2010 (dok.)
IN 1950–2010 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Przewozy pasażerów w mld pas·km (dok.) <i>Transport of passengers in bn pass·km (cont.)</i>							
Finlandia <i>Finland</i>	2,2	2,3	2,2	3,2	2,7	3,4	4,0
Francja <i>France</i>	26,4	32,0	41,1	54,3	63,6	69,9	88,6
Hiszpania <i>Spain</i>	7,1	7,3	13,3	14,8	15,5	20,0	22,0
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	8,3	10,3	10,9	10,4	11,7 ^b	x	x
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	x	75,1	82,8
NRD ^e <i>GDR^e</i>	18,6	21,3	17,7	23,1	23,8 ^b	x	x
RFN ^e <i>FRG^e</i>	30,3	38,4	38,1	41,4	57,4 ^b	x	x
Rumunia <i>Romania</i>	8,2	10,7	17,8	23,2	30,6	11,6	5,2
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	6,4	8,0	9,3	9,2	11,3	12,6	17,8
Szwecja <i>Sweden</i>	6,6	5,2	4,7	7,0	6,2	8,2	11,2
Węgry <i>Hungary</i>	7,1	14,3	16,3	13,7	11,4	9,7	7,6
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	32,1 ^h	34,7 ^h	35,6	30,4	34,2	38,2	55,8
Włochy <i>Italy</i>	20,3	30,7	32,5	39,6	44,7	47,1	43,3

^b 1989 r. ^e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. ^h Bez Irlandii Płn.

^b 1989. ^c 1995. ^e *Respectively: East Germany and West Germany.* ^h *Excluding Northern Ireland.*

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 54 i 55; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 256 i 257; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 227 i 228; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 384 i 386; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 361 i 362; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 453 i 454; *Transport. Railway transport – total annual passenger transport and goods transported by type of transport*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.

**Tabl. 4 (92). TABOR KOLEJOWY**
ROLLING STOCKA. W 1913 R.
IN 1913

Kraje Countries	Parowozy Steam locomotives	Wagony Wagons	
		osobowe passenger rail coaches	towarowe freight
na 100 km sieci kolejowej per 100 km railway lines			
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	37	57	978
Austria <i>Austria</i>	32	61	642
Francja <i>France</i>	33	76	886
Niemcy <i>Germany</i>	47	100	1 049
Rosja <i>Russia</i>	31	35	701
Węgry <i>Hungary</i>	26	42	476
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	61	141	2 091
Włochy <i>Italy</i>	35	70	640

Na podstawie: E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski. Tablice Statystyczne*,
On the basis: Kraków 1917, s. 72.B. W 1937 R.
IN 1937

Kraje Countries	Parowozy Steam locomotives	Wagony Wagons	
		osobowe passenger rail coaches	towarowe freight
w tys. in thous.			
Polska Poland	5,3	10,5	153,4
Anglia <i>England</i>	19,7	42,8	639,8
Belgia <i>Belgium</i>	3,7	7,5	107,4
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	4,1	9,6	90,6
Francja <i>France</i>	18,7	31,9	484,6
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	2,4	3,6	54,3
Niemcy <i>Germany</i>	20,7	64,5	575,4
Rumunia <i>Romania</i>	3,5	3,6	54,8
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	1,0	3,6	15,7
Węgry <i>Hungary</i>	1,8	3,8	40,1
Włochy <i>Italy</i>	5,7	7,5	125,7

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 196.
On the basis:

Tabl. 5 (93). DROGI
ROADS

A. OKOŁO 1912 R. – drogi bite
AROUND 1912 – paved roads

Kraje Countries	Na 1 000 km ² powierzchni Per 1 000 km ² of area	Na 100 tys. ludności Per 100 thous. population
	w km	in km
Ziemie polskie Polish territory	151	159
Galicja Galicia	194	188
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	74	73
zabór pruski Prussian Partition	261	372
Litwa i Białoruś Lithuania and Belarus	14	33
Ruś Rus	14	19
Austria Austria	415	435
Prusy Prussia	392	.
Rosja Russia	5	.

W 1912 r. na całym Śląsku (pruskim) na 1 000 km² przypadały 363 km dróg, a na 100 tys. ludności – 280 km, na Górnym Śląsku odpowiednio: 347 km i 203 km.

In 1912, there were 363 km of roads per 1 000 km² and 280 km per 100 thous. population in total (Prussia) Silesia, in Upper Silesia respectively: 347 km and 203 km.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 252 i 256; E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski. Tablice Statystyczne*, Kraków 1917, s. 71 i 72.

**Tabl. 5 (93). DROGI (cd.)**

ROADS (cont.)

B. W LATACH 1960–2008 – drogi kołowe

IN 1960–2008 – wheeled roads

Kraje Countries	1960	1988	Publiczne w 2008 r.
	zamiejskie ^a	non-urban ^a	Public in 2008
	na 100 km ² powierzchni w km per 100 km ² of area in km		
Polska Poland	11,9	45,2	83,6^b
Austria Austria	9,7	12,2 ^c	132,0
Belgia Belgium	7,7	46,6	503,6
Czechosłowacja Czechoslovakia ...	40,6 ^d	57,2 ^c	x
Czechy Czech Republic	x	x	165,5
Słowacja Slovakia	x	x	89,5
Finlandia Finland	1,7	10,6 ^e	23,3
Francja France	14,1 ^f	141,8 ^g	174,9
Hiszpania Spain	7,6 ^h	29,5	131,8 ⁱ
Niemcy Germany	x	x	180,4
NRD ^k GDR ^k	42,1 ^c	41,9 ^c	x
RFN ^k FRG ^k	51,3 ^c	103,1 ^c	x
Rumunia Romania	2,2	.	83,3 ^l
Szwecja Sweden	5,0	15,5	127,6
Węgry Hungary	8,8	28,7	212,4
Wielka Brytania United Kingdom	62,8 ^e	89,7 ^c	172,6
Włochy Italy	26,0	98,8 ^c	161,9 ^m

a O ulepszonej nawierzchni. b Drogi publiczne o twardej nawierzchni (w 1960 r. – 39,7 km, a w 1988 r. – 68,6 km na 100 km²). c Łącznie z drogami o nieulepszonej nawierzchni. d 1965 r. e Łącznie z drogami miejskimi. f 1970 r. g Drogi państwowe i prowincjonalne o ulepszonej nawierzchni. h Drogi kołowe ogółem. i 2007 r. k Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. l 2000 r. m 2005 r.

Uwaga. Dane nie są w pełni porównywalne z uwagi na odmienne zasady ujmowania i klasyfikacji dróg.

a With improved surface. b Hard surface public roads (in 1960 – 39,7 km and in 1988 – 68,6 km per 100 km²). c Including roads with unimproved surface. d 1965. e Including urban roads. f 1970. g State and provincial roads with improved surface. h Wheeled roads in total. i 2007. k Respectively: East Germany and West Germany. l 2000. m 2005.

Note. Data are not fully comparable due to various methods for grouping and classification of roads.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1990*, Warszawa 1990, s. 585; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 58 i 59; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 243; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 388; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 452.

Tabl. 5 (93). DROGI (dok.)

ROADS (cont.)

C. W LATACH 1960–2010 – autostrady

IN 1960–2010 – motorways

Kraje Countries	1960	1970	1980	1990	2000	2010
	w km <i>in km</i>					
Polska Poland	139	139	136	257	358	857
Austria Austria	150	488	926	1 445	1 633	1 719
Belgia Belgium	488	1 251	1 666	1 702	1 763 ^a
Czechy Czech Republic	x	x	x	357	499	729 ^a
Finlandia Finland	108	204	225	549	779
Francja France	1 542	4 514 ^b	6 824	9 766	11 163
Hiszpania Spain	185	2 008	5 126	9 049	14 262
Holandia Netherlands	1 209	1 767	2 092	2 265	2 631 ^a
Niemcy Germany	x	x	x	10 854	11 712	12 819
NRD ^c GDR ^c	1 378	1 464 ^d	1 687	x	x	x
RFN ^c FRG ^c	2 659	4 828 ^d	7 538	x	x	x
Rumunia Romania	100	.	113	113	332
Słowacja Slovakia	x	x	x	192	296	416
Szwajcaria Switzerland	377	.	1 495	1 270	1 406 ^a
Szwecja Sweden	52	556	1 060	939	1 499	1 891 ^a
Węgry Hungary	134	209	267	448	1 273 ^a
Wielka Brytania United Kingdom	1 133	2 573	3 181	3 600	3 673
Włochy Italy	3 913	5 900	6 185	6 478	6 661 ^a

a 2009 r. *b* 1979 r. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *d* 1971 r.

a 2009. *b* 1979. *c* Respectively: East Germany and West Germany. *d* 1971.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 229–233; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 363; *Transport. Total length of motorways*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.



**Tabl. 6 (94). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM SAMOCHODOWYM
ROAD TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS**

Kraje Countries	1960	1970	1990	2000	2010 ^a
Przewozy ładunków w mld t·km Transport of goods in bn tkm					
Polska Poland	5,7	15,8	40,3	75,0	214,2
Austria Austria	1,8	16,0	17,2	28,7
Belgia Belgium	8,2	13,5	32,0	51,0	35,0
Bułgaria Bulgaria	0,9	3,4	9,8	3,1	19,4
Czechosłowacja Czechoslovakia ...	2,4	4,8	x	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	31,3 ^b	39,0	51,8
Słowacja Slovakia	x	x	26,5 ^b	14,3	27,6
Finlandia Finland	13,4	25,4	27,7	29,5
Francja France	30,6	66,9	137,0	184,2	182,2
Hiszpania Spain	51,7	109,5	148,7	210,1
Holandia Netherlands	4,2	12,4	31,8	31,6	75,8
Jugosławia Yugoslavia	2,1	17,8	29,7 ^c	x	x
Niemcy Germany	x	x	221,8	280,7	313,1
NRD ^d GDR ^d	2,6	6,2	x	x	x
RFN ^d FRG ^d	35,0	78,7	x	x	x
Norwegia Norway	1,5	3,5	7,5	13,0	19,8
Rumunia Romania	0,9	5,2	29,0	9,9	25,9
Szwecja Sweden	6,8	20,9	26,5	31,4	36,3
Węgry Hungary	0,9	2,9	15,2	12,1	33,7
Wielka Brytania United Kingdom	49,2	81,6	138,5	153,7	146,7
Włochy Italy	37,2	58,7	177,9	158,6	175,8
Przewozy pasażerów w mld pas·km Transport of passengers in bn pass·km					
Polska^e Poland^e	7,6	29,1	46,6	31,7	24,4
Austria Austria	10,1	13,9	15,0	15,0 ^f
Belgia Belgium	3,4	9,3	9,1	13,3	20,4 ^g
Bułgaria Bulgaria	3,1	12,2	26,0	13,9	9,3
Czechosłowacja Czechoslovakia ...	12,6	21,4	x	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	11,0 ^b	9,4	9,5
Słowacja Slovakia	x	x	14,0 ^b	8,4	4,7
Finlandia Finland	4,3	6,1	8,5	7,7	7,5
Francja France	25,2	41,3	43,0	48,9
Hiszpania Spain	20,9	30,8 ^b	50,3	57,2
Holandia Netherlands	2,8	3,7	4,3	6,3	6,2

a W przypadku przewozów pasażerów dane za 2009 r. *b* 1995 r. *c* 1988 r. *d* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *e* Bez przewozów taborem komunikacji miejskiej. *f* 2005 r. *g* 2008 r.

a For transport of passengers data for 2009. *b* 1995. *c* 1988. *d* Respectively: East Germany and West Germany. *e* Excluding transports by urban road transport fleet. *f* 2005. *g* 2008.

**Tabl. 6 (94). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM SAMOCHODOWYM (dok.)**
ROAD TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1960	1970	1990	2000	2010 ^a
Przewozy pasażerów w mld pas·km (dok.) <i>Transport of passengers in bn pass·km (cont.)</i>					
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	69,0	63,5 ^{gh}
NRD ^d <i>GDR^d</i>	10,5	17,8	22,3 ⁱ	x	x
RFN ^d <i>FRG^d</i>	31,3	42,9	.	x	x
Norwegia <i>Norway</i>	2,8	3,7	4,3	6,3	6,2
Rumunia <i>Romania</i>	1,4	7,9	33,4 ^b	7,7	12,8
Węgry <i>Hungary</i>	6,5	12,7	22,9 ⁱ	18,4	17,4 ^g
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	70,6	54,9	46,0	46,5	50,1 ^g
Włochy <i>Italy</i>	23,6	32,0	144,2 ⁱ	93,6	108,1 ^g

a W przypadku przewozów pasażerów dane za 2009 r. *b* 1995 r. *d* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *g* 2008 r. *h* Łącznie z tramwajami. *i* 1985 r.

a For transport of passengers data for 2009. *b* 1995. *d* Respectively: East Germany and West Germany. *g* 2008. *h* Including trams. *i* 1985.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 54 i 55;
On the basis: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 237 i 238; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 247 i 248; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 394; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 368; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 470; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 462 i 463; *Transport. Goods transport by road*. Eurostat.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

**Tabl. 7 (95). POJAZDY SAMOCHODOWE**

Stan w końcu roku

ROAD VEHICLES

End of the year

A. W LATACH 1926 I 1938

IN 1926 AND 1938

Kraje Countries	1926	1938	1926	1938	1926	1938		
	samochody osobowe <i>passenger cars</i>		samochody ciężarowe <i>lorries</i>		motocykle <i>motorcycles</i>		samo- chody ^a	motocykle <i>motor- cycles</i>
	w tys. in thous.						na 10 tys. ludności w szt. <i>per 10 thous. population in units</i>	
Polska Poland	13,6	29,8	4,0	8,6	3	10	10	3
Austria Austria	12,4	32,4 ^b	7,8	18,0 ^b	21	.	.	.
Belgia Belgium	53,3	146,0	43,0	78,0	30	67	268	80
Bulgaria Bulgaria	1,7	.	0,8	.	0,4	.	.	.
Czechosłowacja Czech- oslovakia	20,0	90,9	6,5	31,5	18	59	69	57
Finlandia Finland	12,1	25,9	4,2	20,0	5	6	110	17
Francja France	585,0	1 818,0	280,0	448,0	155	576	523	138
Hiszpania Spain	121,5	.	13,5	.	9	.	.	.
Niemcy Germany	218,0	715,0	95,0	365,0	287	1 583 ^c	.	212
Rumunia Romania	11,9	.	3,1	4,0	0,8	18	13	9
Szwajcaria Switzerland	41,8	.	9,3	20,0	21	28	222	67
Szwecja Sweden	77,0	157,0	18,2	62,6	28	44	305	70
Węgry Hungary	6,7	25,9 ^b	2,3	4,1 ^b	3	.	.	.
Wielka Brytania United Kingdom	754,3	1 979,0	248,4	544,0	630	492 ^d	511	104
Włochy Italy	104,9	289,0	30,0	108,0	65	177	100	41

a Osobowe i ciężarowe. b 1937 r. c Łącznie z Austrią. d Tylko Anglia.

a Passenger cars and lorries. b 1937. c Including Austria. d England only.

Na podstawie: International Statistical Yearbook 1927, Geneva 1928, s. 167 i 168; Mały Rocznik Statystyczny
On the basis: 1939, Warszawa 1939, s. 16 i 200; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970, Warszawa
1970, s. 267.

Tabl. 7 (95). POJAZDY SAMOCHODOWE (cd.)

Stan w końcu roku
ROAD VEHICLES (cont.)
End of the year

B. W LATACH 1950–2010 – samochody osobowe w użytkowaniu
IN 1950–2010 – passenger cars in use

Kraje Countries	1950	1960	1990	2010	1950	1990	2010
	w tys. szt. in thous. units				na 1 000 ludności w szt. per 1 000 population in units		
Polska^a Poland^a	40,1	117	5 261	17 240	1,6	138	447
Austria Austria	51,3	404	2 991	4 462	7,4	366	532
Belgia Belgium	274	753	3 864	5 276	31,8	366	485
Czechosłowacja Czechoslovakia	274	x	x	.	174 ^b	x
Czechy Czech Republic	x	x	2 411	4 496	.	.	427
Słowacja Slovakia	x	x	.	1 669	.	.	307
Dania Denmark	118	408	1 596 ^c	2 120 ^d	27,6	311 ^c	384 ^d
Finlandia Finland	26,8	183	1 796 ^c	2 877	6,7	363 ^c	537
Francja France	1 674	5 546	23 550 ^e	31 394 ^d	40,1	395 ^e	487 ^d
Hiszpania Spain	90,4	281	11 996	22 148	3,2	278	481
Holandia Netherlands	139	522	5 509	7 736	13,7	356	466
Jugosławia Yugoslavia	6,5	54,3	3 090 ^c	x	0,4	131 ^c	x
Niemcy Germany	x	x	x	42 302	x	x	517
NRD ^f GDR ^f	75,7	299	3 744 ^c	x	4,1	225 ^c	x
RFN ^f FRG ^f	598	4 337	28 878 ^c	x	12,5	420 ^c	x
Norwegia Norway	64,8	225	1 622 ^c	2 308	19,9	385 ^c	472
Rumunia Romania	1 292	4 320	.	56	201
Szwajcaria Switzerland	147	509	2 985	4 076	36,1	419	523
Szwecja Sweden	253	1 194	3 601	4 335	41,2	413	462
Węgry Hungary	13,0	33,3	1 945	2 984	1,4	169	298
Wielka Brytania ^g United Kingdom ^g	2 317	5 667	22 528	28 421	46,0	349	456
Włochy Italy	342	1 995	27 416 ^e	36 751	7,3	398 ^e	608

a Dane dotyczą pojazdów zarejestrowanych. b 1985 r. c 1988 r. d 2009 r. e 1987 r. f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. g W latach 1950 i 1960 bez Irlandii Płn.

a Data concern registered vehicles only. b 1985. c 1988. d 2009. e 1987. f Respectively: East Germany and West Germany. g In 1950 and 1960 excluding Northern Ireland.

Na podstawie: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Warszawa 2012, s. 64 i 65; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970, Warszawa 1970, s. 267; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 234; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 364 i 365; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 453 i 454.

**Tabl. 7 (95). POJAZDY SAMOCHODOWE (dok.)**

Stan w końcu roku
ROAD VEHICLES (cont.)
End of the year

C. W LATACH 1950–2010 – samochody ciężarowe w użytkowaniu
IN 1950–2010 – lorries in use

Kraje Countries	1950	1960	1990	2010
	w tys. szt. in thous. units			
Polska^a Poland^a	43,6	141	1 138	3 079
Austria Austria	51,0	205	648	406
Belgia Belgium	145	177	396	754
Czechosłowacja Czechoslovakia	123	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	385	622 ^b
Słowacja Slovakia	x	x	160	306
Finlandia Finland	33,4	71,4	274	488
Francja France	829	1 634	3 810	5 708 ^b
Hiszpania Spain	149	2 447	5 366
Holandia Netherlands	80,7	157	554	1 015
Niemcy Germany	x	x	x	2 696
NRD ^c GDR ^c	107	213	546	x
RFN ^c FRG ^c	552	729	1 753	x
Norwegia Norway	51,9	113	326	547
Szwecja Sweden	92,3	130	328	528 ^b
Węgry Hungary	273	468
Wielka Brytania ^d United Kingdom ^d	967	1 519	2 517 ^e	3 849
Włochy Italy	229	459	2 429	4 201 ^b

a Dane dotyczą pojazdów zarejestrowanych. *b* 2009 r. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *d* W latach 1950 i 1960 bez Irlandii Płn. *e* 1987 r.

Uwaga. Dane obejmują samochody ciężarowe, autokary, autobusy, trolejbusy, ciągniki siodłowe i balastowe; bez przyczep i ciągników użytkowanych w rolnictwie.

a Data concern registered vehicles only. *b* 2009. *c* Respectively: East Germany and West Germany. *d* In 1950 and 1960 excluding Northern Ireland. *e* 1987.

Note. Data include lorries, motor coaches, buses, trolleybuses, road and ballast tractors; data do not include trailers and tractors used in agriculture.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 267;
On the basis: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 234;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000, s. 364 i 365;
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 453 i 454.

**Tabl. 8 (96). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM LOTNICZYM**
AIR TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS

A. W 1937 R.
IN 1937

Kraje <i>Countries</i>	Przeloty w tys. km <i>Air routes in thous. km</i>	Przewozy ładunków w tys. t·km <i>Transport of goods in thous. tkm</i>	Nadane przesyłki listowe w tys. t·km <i>Letters mailed in thous tkm</i>	Przewozy pasażerów w tys. pas·km <i>Transport of passengers in thous. pass·km</i>
Polska Poland	2 189	219	67	10 654
Austria <i>Austria</i>	793	.	.	5 093
Belgia <i>Belgium</i>	2 414	2 195	115	13 525
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	1 885	229	.	9 235
Dania <i>Denmark</i>	554	89	53	2 381
Finlandia <i>Finland</i>	312	42	12	2 237
Francja <i>France</i>	12 925	846	987	50 892
Hiszpania ^a <i>Spain^a</i>	1 187	85	.	7 071
Holandia <i>Netherlands</i>	8 472	824	1 449	46 135
Niemcy <i>Germany</i>	18 835	2 345	1 828	120 579
Rumunia <i>Romania</i>	1 185	4,2	.	2 102
Szwecja <i>Sweden</i>	2 352	346	255	11 816
Węgry <i>Hungary</i>	150	7,5	2,9	1 113
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	17 338	1 316	6 334	80 031
Włochy <i>Italy</i>	10 244	1 891	1 433	69 452

^a 1935 r.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 205
On the basis: i 206.



**Tabl. 8 (96). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM LOTNICZYM (cd.)
AIR TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)**

B. W LATACH 1950–2010
IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Przewozy ładunków w mln t·km		Transport of goods in mln tkm					
Polska Poland	0,6	1,8	10,5	30,1	57,2	87,5	114
Austria Austria	0,7	8,6	14,6	60,1	489	358
Belgia Belgium	8,5	39,6	192	406	689	.	.
Czechy ^a Czech Republic ^a	2,7	13,8	34,4	21,2 ^b	21,0 ^c	38,7	18,0
Dania Denmark	4,4	15,7	70,6	128	140	196	.
Finlandia Finland	0,2	4,1	23,7	52,8	143	337	729
Francja France	46,9	152	543	2 093	4 125	4 973	4 755 ^d
Hiszpania Spain	1,6 ^e	8,4	107	418	786	1 055	1 253
Holandia Netherlands	31,5	117	393	996	2 208	4 998	3 698 ^f
Niemcy Germany	x	x	x	x	x	8 553	7 426
NRD ^g GDR ^g	4,7	26,6	67,3	92,2 ^h	x	x
RFN ^g FRG ^g	40,7	523	1 585	3 617 ^h	x	x
Rumunia Romania	1,2	2,0	34,6	74,7	12,8	11,8	4,0 ⁱ
Szwajcaria Switzerland	3,9	35,6	188	453	978	2 360	1 283
Szwecja Sweden	6,7	26,9	111	191	203 ^k	289	.
Węgry Hungary	0,2	1,5	10,5	28,3	7,9 ^c	21,4 ^l	4,0 ⁱ
Wielka Brytania United Kingdom	55,7	181	617	1 370	2 692	6 193	6 072
Włochy Italy	27,8	295	547	1 199	.	.
Przewozy pasażerów w mln pas·km		Transport of passengers in mln pass·km					
Polska Poland	30,5	109	610	2 714	4 430	6 034	8 273
Austria Austria	65,7	452	1 116	3 756	15 864	15 936
Belgia Belgium	235	1 264	2 447	4 848	7 572	.	.
Czechosłowacja Czechoslo- vakia	46,1	390	1 236	1 814	2 196 ^c	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	3 972	6 000
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	132	2 208 ^m
Dania Denmark	148	602	1 552	3 296	4 260	5 436	2 016 ^k
Finlandia Finland	26,8	228	773	2 136	4 740	7 428	17 412
Francja France	1 118	5 229	13 587	34 130	43 368	91 800	129 156 ^d

a W latach 1950–1990 Czechosłowacja. *b* 1985 r. *c* 1989 r. *d* Tylko linie Air France i Corsair. *e* 1955 r. *f* Tylko transport międzynarodowy. *g* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *h* 1988 r. *i* 2009 r. *k* Tylko linie SAS. *l* 2005 r. *m* 2008 r.

a In 1950–1990 Czechoslovakia. *b* 1985. *c* 1989. *d* Air France and Corsair only. *e* 1955. *f* International transport only. *g* Respectively: East Germany and West Germany. *h* 1988. *i* 2009. *k* SAS only. *l* 2005. *m* 2008.

**Tabl. 8 (96). PRZEWOZY ŁADUNKÓW I PASAŻERÓW
TRANSPORTEM LOTNICZYM (dok.)**
AIR TRANSPORT OF GOODS AND PASSENGERS (cont.)

B. W LATACH 1950–2010 (dok.)
IN 1950–2010 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
Przewozy pasażerów w mln pas·km (dok.) <i>Transport of passengers in mln pass·km (cont.)</i>							
Hiszpania <i>Spain</i>	182	782	5 874	15 516	22 116	52 344	77 196
Holandia <i>Netherlands</i>	772	2 672	5 769	14 196	28 356	72 864	76 068 ^f
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	x	95 208	200 640
NRD ^g <i>GDR^g</i>	165	947	2 053	3 229 ^h	x	x
RFN ^g <i>FRG^g</i>	1 284	8 255	21 048	34 092 ^h	x	x
Rumunia <i>Romania</i>	14,1	85,7	994	1 209	1 836	2 508	4 440
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	147	1 138	4 420	10 836	15 840	41 460	42 552
Szwecja <i>Sweden</i>	223	1 012	2 449	4 488	7 260 ^k	10 548	4 368 ^k
Węgry <i>Hungary</i>	10,5	75,2	424	1 076	1 380 ^c	3 804 ^l	3 852 ^l
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	1 278	7 279	18 954	50 160	81 732	204 456	225 672
Włochy <i>Italy</i>	185	1 339	8 400	14 076	22 752	.	.

c 1989 r. f Tylko transport międzynarodowy. g Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. h 1988 r. i 2009 r. k Tylko linie SAS. l 2005 r.

c 1989. f *International transport only.* g *Respectively: East Germany and West Germany.* h 1988. i 2009. k SAS only. l 2005.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 264 i 265; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 242 i 243; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 403 i 404; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 381 i 382; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 468 i 469; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 461 i 462.

**Tabl. 9 (97). DROGI WODNE ŚRÓDLĄDOWE ŻEGLOWNE
I PRZEWOZY ŁADUNKÓW
ŚRÓDLĄDOWYM TRANSPORTEM WODNYM
INLAND WATERWAYS AND INLAND WATERWAY
TRANSPORT OF GOODS**

A. OKOŁO 1912 R.
AROUND 1912

Kraje Countries	Długość dróg na 1 000 km ² powierzchni w km <i>Length of waterways per 1 000 km² of area in km</i>	Przewozy ładunków <i>Transport of goods</i>	
		na 1 km dróg w t <i>per 1 km of waterways in t</i>	w % przewozów ładunków transportem kolejowym <i>in % of railway transport of goods</i>
Galicja <i>Galicja</i>	28	187	2
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	36	260	7
Litwa i Białoruś <i>Lithuania and Belarus</i>	43	997	63
Prusy Wschodnie ^a <i>East Prussia^a</i>	23	2 590	8
Ruś <i>Rus</i>	18	1 165	40
Austria <i>Austria</i>	22	688	3
Prusy <i>Prussia</i>	35	7 160	19
Rosja – część europejska <i>Russia – the European part</i>	19	516	26

^a 4 rejencje (bydgoska, poznańska, gdańska i kwidzyńska), łącznie ze Śląskiem.

^a 4 districts (of Bydgoszcz, Poznań, Gdańsk, and Kwidzyn), including Silesia.

Na podstawie: E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski. Tablice Statystyczne*, Kraków
On the basis: 1917, s. 71.

**Tabl. 9 (97). DROGI WODNE ŚRÓDLĄDOWE ŻEGLOWNE
I PRZEWOZY ŁADUNKÓW
ŚRÓDLĄDOWYM TRANSPORTEM WODNYM (cd.)**
*INLAND WATERWAYS AND INLAND WATERWAY
TRANSPORT OF GOODS (cont.)*

B. W LATACH 1928–1936
IN 1928–1936

Kraje <i>Countries</i>	Długość dróg <i>Length of waterways</i>			1928	1932	1936
	rzeki żeglowne <i>navigable rivers</i>	kanały ^a <i>canals^a</i>	na 1 000 km ² powierzchni w km	przewozy ładunków w mln t <i>transport of goods in mln t</i>		
	w tys. km <i>in thous. km</i>		per 1 000 km ² of area in km			
Polska <i>Poland</i>	5,4	0,9	16,2	0,5^{bc}	0,5^b	0,7^b
Austria <i>Austria</i>	0,8	0,0	9,5	2,4	1,6	1,8
Finlandia <i>Finland</i>	4,2	2,4	4,3
Francja <i>France</i>	6,8	5,3	22,0	48,4	50,9	47,7
Holandia <i>Netherlands</i>	1,6	3,6	152,9	47,3	30,1	42,4
Niemcy <i>Germany</i>	10,0	2,3	26,2	107,7	73,5	116,1

a Łącznie z innymi drogami wodnymi. *b* Bez zwierząt żywych i drewna. *c* 1931 r.

a Including other waterways. *b* Excluding living stock and wood. *c* 1931.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 202.

On the basis:



**Tabl. 9 (97). DROGI WODNE ŚRÓDLĄDOWE ŻEGLOWNE
I PRZEWOZY ŁADUNKÓW
ŚRÓDLĄDOWYM TRANSPORTEM WODNYM (dok.)**
INLAND WATERWAYS AND INLAND WATERWAY
TRANSPORT OF GOODS (cont.)

C. W LATACH 1960–2010
IN 1960–2010

Kraje Countries	1960			1988			2010	
	długość dróg w km			length of waterways in km			ogółem total	przewozy ładunków w mln t transport of goods in mln t
	ogółem total	na 1 000 km ² po- wierzchni per 1 000 km ² of area	z liczby ogółem – kanały of total number – canals	ogółem total	na 1 000 km ² po- wierzchni per 1 000 km ² of area	z liczby ogółem – kanały of total number – canals		
Polska Poland	3 708	11,9	338	3 805	12,2	361	3 659	2,8
Austria Austria	358	4,3	7	358	4,3	7	351	11,1
Belgia Belgium	2 048	67,1	947	1 951	64,0	887	1 516 ^a	161,6
Bułgaria Bulgaria	470	4,2	–	470	4,2	–	470	18,4
Czechosłowacja Czechoslo- vakia	473	3,7	.	483	3,8	10	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	x	x	676	0,8
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	x	172	10,1
Finlandia Finland	6 645	19,7	55	6 239	18,5	77	8 006	.
Francja France	10 350	18,9	4 744	8 500	15,5	4 575	5 132 ^a	72,6
Holandia Netherlands	6 424	157,5	4 884	5 016	120	3 715	6 102 ^a	304,3
Niemcy Germany	x	x	x	x	x	x	7 728	229,6
NRD ^b GDR ^b	2 644	24,4	580	2 319	21,4	566	x	x
RFN ^b FRG ^b	5 885	23,7	1 660	4 398	17,7	1 522	x	x
Rumunia Romania	1 643	6,9	–	.	.	.	1 779	32,1
Węgry Hungary	1 556	16,7	–	1 373	14,8	80	1 587 ^a	10,0
Wielka Brytania United Kingdom	1 829	7,4	738	.	.	.	1 050	.
Włochy Italy	2 416	8,0	911	1 366	4,5	332	1 562	.

a 2009 r. b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a 2009. b Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 250; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 409; *Transport. Goods transport by inland waterways*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>; *Transport. Navigable inland waterways by carrying capacity of vessels*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.

**Tabl. 10 (98). STRUKTURA PRZEWOZÓW ŁADUNKÓW
WEDŁUG WYBRANYCH RODZAJÓW TRANSPORTU^a**
STRUCTURE OF TRANSPORT OF GOODS
BY SELECTED TYPES OF TRANSPORT^a

Kraje Countries	1955			1970			1984–1988 ^b			2009–2010 ^b		
	ogółem total	w tym transport of which transport		ogółem total	w tym transport of which transport		ogółem total	w tym transport of which transport		ogółem total	w tym transport of which transport	
		kole- jowy rail- way	samo- cho- dowy road		kole- jowy rail- way	samo- cho- dowy road		kole- jowy rail- way	samo- cho- dowy road		kole- jowy rail- way	samo- cho- dowy road
Polska Poland	100	92	7	100	80	13	100	67	22	100	19	81
Belgia Belgium ...	100	38	36	.	.	.	100	22	61	100	15	83
Bułgaria Bulgaria	100	80	14	100 ^c	59 ^c	35 ^c	100	57	33	100	14	86
Czechosłowacja Czechoslovakia	100	90	8	100	76	13	100	67	21	x	x	x
Czechy Czech Re- public	x	x	x	x	x	x	x	x	x	100	21	79
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	100	23	77
Finlandia Finland	.	.	.	100 ^c	29 ^c	71 ^c	100	24	74	100	25	74
Francja France ...	100	61	27	100	40	37	100	28	54	100	14	84
Holandia Nether- lands	100 ^d	10 ^d	23 ^d	100	7	24	100	4	43	100	7	89
Niemcy Germany	x	x	x	x	x	x	x	x	x	100	25	73
NRD ^e GDR ^e	100	83	11	100	71	21	100	72	20	x	x	x
RFN ^e FRG ^e	100	50	23	100	33	36	100	26	53	x	x	x
Rumunia Romania	100	91	2	100	85	10	100	83	8	100	32	68
Węgry Hungary ...	100	87	6	100	71	21	100	55	32	100	21	79
Wielka Brytania United Kingdom	100	51	49	100	22	75	100	13	80	100	11	86

^a Strukturę obliczono na podstawie danych wyrażonych w tonokilometrach; w latach 1955–1988 przewozy ogółem obejmują transport kolejowy, samochodowy, rurociągowy i żeglugę śródlądową, w latach 2009 i 2010 – transport kolejowy, samochodowy i lotniczy. ^b Dane roczne dostępne z przedziału lat odpowiednio: 1984–1988 oraz 2009–2010; w latach 2009 i 2010 dane przybliżone. ^c 1971 r. ^d 1965 r. ^e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

^a The structure was calculated on the basis of data expressed in tonne-kilometres; in 1955–1988 total transport of goods include railway, road, pipeline and inland waterway transport, in 2009 and 2010 – railway, road and air transport. ^b Annual data available respectively from the period: 1984–1988 and 2009–2010; in 2009 and 2010 approximate data. ^c 1971. ^d 1965. ^e Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 53; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 225 i 226; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 234 i 235; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 383; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 450, 461 i 463.

Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA
MARITIME MERCHANT FLEET

A. W DRUGIEJ POŁOWIE XVI W.
IN THE SECOND HALF OF THE 16th CENTURY

Kraje <i>Countries</i>	Statki <i>Ships</i>	
	liczba <i>number</i>	tonaż w tys. t <i>tonnage in thous. t</i>
Polska <i>Poland</i>	110–115	17–18
Anglia <i>England</i>	2 000	100
Dubrownik ^a <i>Dubrovnik^a</i>	300	55 ^b
Francja <i>France</i>	4 000	160
Hiszpania <i>Spain</i>	175
Niderlandy Płn. <i>Northern Netherlands</i>	225
Turcja <i>Turkey</i>	80
Wenecja ^c <i>Venice^c</i>	30–40

a Wolna republika kupiecka pod władzą Turcji od 1526 r. *b* Dane dotyczą tonażu znanego tylko dla 180 statków. *c* Republika wenecka – w XIII–XVI w. jedna z morskich i handlowych potęg Morza Śródziemnego.

a Free merchant republic under the reign of Turkey since 1526. *b* Data refer to tonnage of only 180 ships. *c* The Republic of Venice – in the 13th–16th century one of the maritime and merchant powers of the Mediterranean Sea.

Na podstawie: F. Braudel, *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II*, t. I, Gdańsk 1976, s. 481–483; A. Groth, *Port*, w: *Historia Elbląga*, t. II, cz. 1: 1466–1626, red. A. Groth, Elbląg 1996, s. 81; M. Małowist, *Wschód a zachód Europy w XIII–XVI wieku. Konfrontacja struktur społeczno-gospodarczych*, wyd. 2, Warszawa 2006, s. 361; H. Samsonowicz, *Dynamiczny ośrodek handlowy*, w: *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. II: 1454–1655, Gdańsk 1982, s. 173; obliczenia własne.

Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA (cd.)
MARITIME MERCHANT FLEET (cont.)

B. W LATACH 1756–1793 – liczba statków
IN 1756–1793 – number of ships

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1757	1793	1756	1786
	Gdańsk		Szczecin	
OGÓŁEM TOTAL	73	71	64	145
według nośności statków w t ^a : <i>by capacity of ships in t^a:</i>				
Poniżej 65	1	1	3	7
<i>Below</i>				
65–200	30	16	60	74
201–335	23	12	1	38
336–470	17	11	—	18
471–605	2	13	—	4
606–740	—	8	—	3
741 i więcej	—	10	—	1
<i>and more</i>				

a Przeliczono na tony z łasztów okrętowych jako miary masy – 1 łaszt dla Gdańska=2 215 kg, a dla Szczecina=1 852 kg.

Uwaga. Ponad dwukrotny wzrost liczby szczecińskich statków w 1786 r. w stosunku do 1756 r. i ponad trzykrotny ich tonażu związany był z koniunkturą handlową powstałą w okresie wojny amerykańskiej.

a Ship łaszt converted into tonnes as weight measures – 1 łaszt in Gdańsk=2 215 kg and in Szczecin=1 852 kg.

Note. Over twofold increase in the number of Szczecin ships and over threefold increase in their tonnage in 1786 in comparison with 1756 was related with the trade boom during the American War of Independence.

Na podstawie: E. Cieślak, *Handel i żegluga w drugiej połowie XVIII w.*,
On the basis: w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak,
 Gdańsk 1993, s. 432 i 433; R. Gaziński, *Handel morski
 Szczecina w latach 1720–1805*, Szczecin 2000, s. 199.

Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA (cd.)
MARITIME MERCHANT FLEET (cont.)

C. OKOŁO 1790 R. – tonaż statków
 AROUND 1790 – tonnage of ships

Kraje Countries	W tys. t In thous. t	W odsetkach In percent
OGÓŁEM TOTAL	3 873,0	100,0
Polska Poland	30,5	0,8
Dania i Norwegia Denmark and Norway	386,0	10,0
Francja France	729,3	18,8
Hiszpania Spain	149,5	3,9
Holandia Holland	397,7	10,2
Niemcy ^a Germany ^a	150,8	3,9
Portugalia Portugal	84,8	2,2
Rosja Russia	39,4	1,0
Szwecja Sweden	169,3	4,4
Wielka Brytania United Kingdom	1 383,0	35,7
Włochy ^b Italy ^b	352,7	9,1

a Floty Bremy, Hamburga, Lubeki, Rostocku i Prus. *b* Łącznie z flotą Triestu i Dubrownika.

a Fleet of Brema, Hamburg, Lübeck, Rostock and Prussia.
b Including fleet of Triest and Dubrovnik.

Na podstawie: E. Łączyńska, *Gdańska flota handlowa w 1793 r.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. LVII, nr 2, Warszawa 2009, s. 224; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 782–786; K. H. O'Rourke, L. Prados de la Escosura, G. Daudin, *Trade and empire*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 104.

Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA (cd.)
MARITIME MERCHANT FLEET (cont.)

D. W LATACH 1831–1870
IN 1831–1870

Kraje <i>Countries</i>	1831	1855	1861	1870	1831	1855	1861	1870
	liczba statków <i>number of ships</i>				tonaż statków w tys. t <i>tonnage of ships in thous. t</i>			
Gdańsk i Elbląg^a Gdańsk and Elbląg^a	96	108	139	164	29	42	47	60
Austro-Węgry <i>Austria-Hun-</i> <i>gary</i>	3 239	9 980	9 803	7 833	200	334	342	353
Dania <i>Denmark</i>	1 466	2 522	2 753	2 735	63	123	138	182
Finlandia <i>Finland</i>	1 616	.	.	.	240
Francja <i>France</i>	14 248	15 065	15 386	.	872	984	1072
Grecja <i>Greece</i>	4 230 ^b	4 152	5 422 ^c	.	250 ^b	256	335 ^c
Hiszpania <i>Spain</i>	4 840	.	.	.	368	.
Niderlandy <i>Netherlands</i>	2 230	2 332	1 985	.	465	485	447
Niemcy <i>Germany</i>	3 986	4 745	4 721	.	631	789	939
Norwegia <i>Norway</i>	4 464	5 493	6 993	.	405	552	974
Szwecja <i>Sweden</i>	2 874	3 313	3 376	.	229	289	347
Zjednoczone Królestwo ^d <i>United</i> <i>Kingdom</i> ^d	19 450	25 948	28 038	26 367	2 225	4 350	5 807	5 691

a Porty morskie (w 1805 r. zarejestrowanych było 125 statków o łącznym tonażu 41 tys. t, w 1825 r. odpowiednio: 79 i 21 tys. t); po 1870 r. flota Gdańska i Elbląga zmniejszyła się i w 1900 r. były 143 statki o tonażu 22 tys. t.
b 1854 r. *c* 1868 r. *d* Wielka Brytania i Irlandia (w 1805 r. było 19 027 statków o łącznym tonażu 2 093 tys. t, w 1825 r. odpowiednio: 20 442 i 2 436 tys. t).

a Seaports (in 1805 there were registered 125 ships with the total tonnage of 41 thous. t, in 1825 respectively: 79 and 21 thous. t); after 1870 the fleet of Gdańsk and Elbląg shrank and in 1900 there were 143 ships with a tonnage of 22 thous. t. *b* 1854. *c* 1868. *d* In 1805: ships – 19 027, tonnage 2 093 thous. t, in 1825 respectively: 20 442 and 2 436 thous. t.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, str. 268 i 269; B. R. Mitchell,
On the basis: *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 782–786.

**Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA (cd.)***MARITIME MERCHANT FLEET (cont.)*E. W LATACH 1929 I 1939 – pojemność statków^a

(stan w dniu 1 VII)

IN 1929 AND 1939 – capacity of ships^a (as of 1 VII)

Kraje Countries	1929		1939	
	ogółem total		w tym motorowe of which motor ships	
	w tys. BRT	in thous. BRT		
Polska Poland	38	122	64	
Wolne Miasto Gdańsk ^b Free City of Gdańsk ^b	132	10	.	
Belgia Belgium	529	408	158	
Dania Denmark	1 056	1 176	614	
Finlandia Finland	298	626	53	
Francja France	3 379	2 953	436	
Grecja Greece	1 267	1 781	19	
Hiszpania Spain	1 162	914	179	
Holandia Netherlands	2 939	2 973	1 350	
Niemcy Germany	4 093	4 493	1 176	
Norwegia Norway	3 224	4 835	3 010	
Szwecja Sweden	1 510	1 582	737	
Wielka Brytania ^c United King- dom ^c	20 166	17 984	4 597	
Włochy Italy	3 285	3 448	716	

^a Motorowych i żaglowych o pojemności 100 BRT i więcej. ^b Port morski.
^c W 1929 r. łącznie z Irlandią.

Uwaga. Większość floty handlowej stanowiły statki o napędzie parowym. Zrezygnowano z zamieszczania danych o nich z uwagi na nieporównywalność (statystyka statków o napędzie parowym obejmowała wszystkie statki, także te o pojemności poniżej 100 BRT).

^a Motor and sailing ships with a capacity of 100 BRT and more. ^b Seaport. ^c In 1929 including Ireland.

Note. Merchant fleet consisted mainly of steamships. It was abandoned to publish data on them due to their incomparability (statistics of steamships included all ships, even those with a capacity below 100 BRT).

Na podstawie: Statistical Yearbook of the League of Nations 1939/40, Geneva
On the basis: 1940, s. 181.

Tabl. 11 (99). MORSKA FLOTA HANDLOWA (dok.)
MARITIME MERCHANT FLEET (cont.)

F. W LATACH 1950–1990
 IN 1950–1990

Kraje (bandery) Countries (flags)	1950	1970	1980	1980	1990
	pojemność w tys. BRT capacity in thous. BRT			nośność (DWT) w tys. deadweight (DWT) in thous.	
Polska Poland	171	1 580	3 639	5 101	4 442
Belgia <i>Belgium</i>	482	1 062	1 810	2 732	3 116
Dania <i>Denmark</i>	1 269	3 314	5 390	8 703	7 173
Finlandia <i>Finland</i>	503	1 397	2 530	.	.
Francja <i>France</i>	3 207	6 458	11 925	20 861	5 574
Grecja <i>Greece</i>	1 349	10 952	39 472	67 047	37 205
Hiszpania <i>Spain</i>	1 190	3 441	8 112	13 522	6 185
Holandia <i>Netherlands</i>	3 109	5 207	5 724	8 999	4 725
NRD ^a <i>GDR</i> ^a	989	1 532	1 963	1 731
RFN ^a <i>FRG</i> ^a	460	7 881	8 356	13 332	5 369
Norwegia <i>Norway</i>	5 456	19 347	22 007	38 885	41 207
Szwecja <i>Sweden</i>	2 048	4 921	4 234	6 626	2 942
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	18 219	25 825	27 135	43 814	8 594
Włochy <i>Italy</i>	2 580	7 448	11 096	17 951	11 841

a Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Zrezygowano z zamieszczania danych za 2010 r., gdyż dotyczą wyłącznie floty według bander, zarejestrowanej w większości przypadków poza krajami europejskimi i są nieporównywalne z danymi za lata poprzednie.

a Respectively: East Germany and West Germany.

Note. It was abandoned to publish data of 2010, as they refer solely to fleet in accordance with its ensigns, registered mainly outside Europe and incomparable with the data for the previous years.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 269; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 243; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1981, s. 257; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 405.



**Tabl. 12 (100). ŁADUNKI ZAŁADOWANE I WYŁADOWANE
W PORTACH MORSKICH**
GOODS LOADED AND UNLOADED IN SEAPORTS

A. W LATACH 1950–2010 – ogółem
IN 1950–2010 – total

Kraje Countries	1950	1970	1990	2010	1950	1970	1990	2010
	załadunek loading				wyładunek unloading			
	w mln t				in mln t			
Polska Poland	12,1	24,6	30,7	30,9	3,2	11,2	12,5	28,6
Belgia Belgium	11,6	29,3	245,9 ^a	459,6 ^b	11,9	71,1	245,1 ^a	487,3 ^b
Dania Denmark	2,2	6,8	14,7	.	12,4	31,5	29,5	.
Finlandia Finland	6,0	12,4	24,0	41,8	4,0	20,2	34,8	51,5
Francja France	19,2	25,2	61,8	100,7 ^c	31,5	168,4	177,0	227,1 ^c
Grecja Greece	4,2	22,3	23,4 ^d	3,1	13,4	35,1	46,8 ^d
Hiszpania Spain	4,1	14,5	40,3	89,6 ^b	5,0	52,9	121,9	252,1 ^b
Holandia Netherlands	15,0	63,9	91,8	153,3 ^d	23,9	22,4	281,3	356,2 ^d
Niemcy Germany	x	x	44,3	102,3	x	x	97,5	171,0
NRD ^e GDR ^e	2,4	x	x	.	10,3	x	x
RFN ^e FRG ^e	9,9	22,5	x	x	13,5	106,3	x	x
Norwegia Norway	35,5	89,1	120,3	.	20,8	18,9	24,0
Szwecja Sweden	13,9	27,0	44,6	73,3	16,4	46,7	55,0	81,8
Wielka Brytania United Kingdom	32,2	50,3	124,4	63,9 ^b	63,9	200,0	170,1	.
Włochy Italy	4,1	34,8	41,8	.	22,0	200,9	226,7	.

a Łącznie z bunkrem i zaopatrzeniem statków. b 2006 r. c 2005 r. d 2009 r. e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Including bunker and and supplies for ships. b 2006. c 2005. d 2009. e Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 1996*, Warszawa 1996, s. 354 i 355; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 270–273; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 244 i 245; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 373–377; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 466 i 467; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 460.



**Tabl. 12 (100). ŁADUNKI ZAŁADOWANE I WYŁADOWANE
W PORTACH MORSKICH (dok.)
GOODS LOADED AND UNLOADED IN SEAPORTS (cont.)**

B. W LATACH 1960–2010 – w niektórych portach morskich
IN 1960–2010 – in selected seaports

Porty morskie Seaports	1960		1987		1998		Załadunek i wyładunek w 2010 r. Loading and unloading in 2010
	załadunek loading	wyładunek unloading	załadunek loading	wyładunek unloading	załadunek loading	wyładunek unloading	
	w mln t in mln t						
Gdańsk Gdańsk	3,3	2,5	15,4	3,6	20,6		26,4
Gdynia Gdynia	3,4	3,4	5,0	4,9	7,6		12,3
Szczecin i Świnoujście^a Szczecin and Świnoujście^a	4,3	4,1	10,2	8,3	19,0		20,5^b
Amsterdam Amsterdam	3,0	7,8	9,0	26,0	9,5	46,3	72,7
Antwerpia Antwerp	15,5	21,8	38,1	53,0	48,0	71,8	160,0
Bergen Bergen	67,8	27,6	49,8
Brema/Bremerhaven Bremen/ /Bremerhaven	12,0	18,0	13,5	21,0	45,9
Genua Genoa	1,8	14,5	.	.	11,6	33,3	41,4
Hamburg Hamburg	7,8	23,0	19,2	37,5	28,8	47,0	104,5
Hawr Le Havre	2,5	14,1	12,0	39,2	14,7	51,7	65,8
Liverpool Liverpool	6,3	15,1	3,5	6,7	7,1	23,2	.
Londyn London	12,8	46,0	8,5	35,7	15,2	41,2	48,1
Lubeka Lübeck	0,8	2,3	7,5	8,4	10,7	14,2	.
Marsylia Marseilles	8,8	16,2	15,8	75,4	17,8	75,6	82,4
Rotterdam Rotterdam	22,7	67,6	59,5	195,5	65,3	249,5	395,8
Southampton Southampton	12,1	15,5	.	.	13,3	21,0	39,4

a W latach 1987–2010 łącznie z Policami. *b* Z tego: Szczecin – 8,0 mln t, Świnoujście – 10,7 mln t i Police – 1,8 mln t.

Uwaga. W 2010 r. przeladunki powyżej 50 mln t, oprócz portów wymienionych w tablicy, miały Algeciras (58,6 mln t) i Walencja (53,1 mln t) w Hiszpanii oraz Grimsby i Immingham (54,0 mln t) w Wielkiej Brytanii.

a In 1987–2010 including Police. *b* Of which: Szczecin – 8,0 mln t, Świnoujście – 10,7 mln t and Police – 1,8 mln t.

Note. In 2010, goods of over 50 mln t, except the seaports mentioned in the table, were transhipped also in Algeciras (58,6 mln t) and Valencia (53,1 mln t) in Spain as well as Grimsby and Immingham (54,0 mln t) in The United Kingdom.

Na podstawie: M. Matczak, B. Oldakowski, *Polskie porty w 2010 roku. Podsumowanie i perspektywy na przyszłość*, Raport Actia Consulting, Gdynia 2011, s. 1; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 530; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 270–273; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 408; *Transport. Top 20 ports*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.

**Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH**
*SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS*A. W LATACH 1585–1800^a
IN 1585–1800^a

Lata Years	Statki wpływające do portu <i>Ships arriving at ports</i>			Statki wypływające z portu <i>Ships leaving ports</i>		
	ogółem <i>total</i>	w tym z balastem <i>of which with ballast</i>		ogółem <i>total</i>	w tym z balastem <i>of which with ballast</i>	
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>		w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	
	Elbląg^b Elbląg^b					
1585–1600	157	.	.	161	.	.
1601–1610	123	.	.	128	.	.
1611–1620	140	.	.	141	.	.
1621–1630	101	.	.	101	.	.
1651–1660	46	.	.	47	.	.
1681–1690	50	.	.	50	.	.
1691–1700	30	.	.	29	.	.
	Gdańsk^c Gdańsk^c					
1634	1 266	456	36,0	1 290	87	6,7
1640	1 729	524	30,3	1 757	86	4,9
1641	1 729	488	28,2	1 741	100	5,7
1642	2 028	450	22,2	1 998	162	8,1
1643	1 982	579	29,2	1 981	192	9,7
1645	904	186	20,6	936	180	19,2
1646	1 130	267	23,6	1 127	141	12,5
1647	1 044	159	15,2	1 050	141	13,4
1648	990	132	13,3	1 005	207	20,6
1649	1 595	456	28,6	1 596	132	8,3

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *b* Źródłem danych są elbląskie księgi cła palowego z lat 1585–1700 oraz księga cła pilawskiego z 1642 r.; Elbląg był drugim – obok Gdańska – największym portem Polski. *c* Dla lat 1642–1649 dane szacunkowe w związku z niekompletnymi księgami cła palowego.

a In long-term period – annual averages. *b* Data are based on Elbląg funtcoll records of 1585–1700 and Pilawa customs records of 1642; Elbląg was the second biggest seaport in Poland (the biggest one was Gdańsk). *c* For the years 1642–1649, the data are estimated, due to incomplete funtcoll records.

**Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)***SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)*A. W LATACH 1585–1800^a (dok.)*IN 1585–1800^a (cont.)*

Lata Years	Statki wpływające do portu <i>Ships arriving at ports</i>			Statki wypływające z portu <i>Ships leaving ports</i>		
	ogółem <i>total</i>	w tym z balastem <i>of which with ballast</i>		ogółem <i>total</i>	w tym z balastem <i>of which with ballast</i>	
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>		w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	
	Kołobrzeg^d		Kołobrzeg^d			
1721–1730	89	14	15,7	90	31	34,4
1731–1740	68	4	5,9	69	24	34,8
1741–1750	64	3	4,7	65	14	21,5
1751–1760	67	2	3,0	67	11	16,4
1761–1770	87	3	3,4	88	38	43,2
1771–1780	61	1	1,6	58	21	36,2
1781–1790	53	4	7,5	52	10	19,2
1791–1800	54	7	13,0	44	11	25,0
	Szczecin^e		Szczecin^e			
1756–1760	876	566	64,6	954	32	3,4
1761–1765	1 340	495	36,9	1 247	169	13,6
1766–1770	1 404	787	56,1	1 456	76	5,2
1771–1775	1 453	665	45,8	1 393	128	9,2
1776–1780	1 491	792	53,1	1 632	104	6,4
1781–1785	1 547	808	52,2	1 631	89	5,5
1786–1790	1 221	611	50,0	1 442	90	6,2
1791–1795	1 480	582	39,3	1 439	141	9,8
1796–1800	1 248	349	28,0	1 273	73	5,7

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *d* Znaczny udział statków z balastem opuszczających port w Kołobrzegu w XVIII w. wynikał przede wszystkim ze zmiany struktury tamtejszego eksportu; upadł prawie całkowicie wywóz zboża i towarów leśnych, a najważniejszym artykułem eksportowym stały się wyroby tekstylne, głównie płótno, wyrabiane przez tkaczy miejskich, jak i ludność wiejską Pomorza Zachodniego. *e* Do Szczecina w drugiej połowie XVIII w. przywożono przede wszystkim niewielkie objętościowo drogie towary zachodnie, stąd znaczny odsetek statków przypływających pod balastem, wywożono natomiast tanie i masowe surowce – głównie drewno i zboże; ok. 20–30% statków stanowiły niewielkie jednostki przybrzeżne obsługujące krótkie trasy.

a In long-term period – annual averages. *d* A significant amount of ships with ballast leaving the seaport in Kołobrzeg in the 18th century resulted mainly from the change in that export structure; exportation of cereals and forest products almost disappeared and the most important export goods were textile products, mainly linen made by town weavers and rural population of Western Pomerania. *e* In the second half of the 18th century, mainly expensive western commodities of a small capacity were brought to Szczecin; therefore a large proportion of ships with ballast arriving at the ports; on the other hand, cheap and mass raw materials – mainly wood and cereals – were exported; small inshore vessels operating on short routes constituted ca. 20–30% of all ships.



W latach 1608–1720 (przeciętnie rocznie) ruch statków w porcie Kołobrzeg:
In 1608–1720 (annual averages) ships traffic in Kołobrzeg seaport:

	statki <i>ships</i>	
	wplywające <i>arriving</i>	wyplywające <i>leaving</i>
1608–1620	198	192
1621–1640	163	170
1641–1660	102	112
1661–1680	104	112
1681–1690	107	101
1701–1720	95	96

Na podstawie: M. Bogucka, *Gdańsk – największy port Bałtyku*, w: *Historia Gdańska*, t. II: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 469; R. Gaziński, *Handel morski Szczecina w latach 1720–1805*, Szczecin 2000, s. 261 i 262; A. Groth, *Ruch statków w porcie elbląskim w latach 1585–1700*, „Rocznik Gdański”, t. XXXVII, Gdańsk 1977, s. 40–43; H. Lesiński, *Handel morski Kołobrzegu w XVII i XVIII wieku*, Szczecin 1982, s. 160, 181 i 202.

Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)

SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)

B. W LATACH 1661–1750 – statki wypływające z portu Gdańsk przez Sund w kierunku zachodnim

IN 1661–1750 – ships leaving Gdańsk port and going through Øresund to the West

Lata Years	Ogółem Total	W tym statki <i>Of which ships of</i>					
		gdańskie Gdańsk		brytyjskie ^a British ^a		holenderskie Dutch	
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w liczbach bezwzględ- nych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w liczbach bezwzględ- nych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>						
1661–1665	277,8	7,4	2,7	13,2	4,7	194,8	70,1
1666–1670	419,0	17,2	4,1	17,2	4,1	279,8	66,8
1671–1675	259,6	16,2	6,2	30,4	11,7	158,2	60,9
1676–1680	306,6	21,4	7,0	68,8	22,4	200,6	65,4
1681–1685	500,4	26,8	5,3	68,4	13,7	330,4	66,0
1686–1690	381,2	24,2	6,3	42,8	11,2	240,8	63,2
1691–1695	337,0	66,2	19,6	16,8	5,0	92,8	27,5
1696–1700	269,4	34,4	12,8	39,0	14,5	134,2	49,8
1701–1705	182,4	22,8	12,5	28,4	15,6	94,0	51,5
1706–1710	188,2	25,0	13,3	25,6	13,6	99,4	52,8
1711–1715	242,0	41,0	16,9	55,2	22,8	127,4	52,6
1716–1720	171,8	26,4	15,4	49,2	28,6	77,2	44,9
1721–1725	398,8	34,9	8,8	69,4	17,4	197,1	49,4
1726–1730	458,2	50,4	11,0	107,2	23,4	234,8	51,2
1731–1735	335,0	34,6	10,3	74,4	22,2	192,4	57,4
1736–1740	326,0	42,0	12,9	68,4	21,0	164,6	50,5
1741–1745	335,2	48,6	14,5	67,6	20,2	157,4	47,0
1746–1750	378,2	74,4	19,7	47,6	12,6	154,8	40,9

a Statki angielskie i szkockie.

Uwaga. Patrz na str. 407.

a English and Scottish ships.

Note. See on page 407.



Uwaga. Zmiany zachodzące w gospodarce europejskiej i handlu zagranicznym od końca XVI w. osłabiły pozycję portów bałtyckich, w tym Gdańska, których podstawę obrotów stanowiło zboże. Należy jednak pamiętać, że choć pozycja portu ujścia Wisły uległa zmniejszeniu, to jednak, ze względu na ogólne zmniejszenie obrotów towarowych i ruchu żeglugowego całej strefy bałtyckiej, Gdańsk pozostał nadal głównym ośrodkiem handlu na Bałtyku.

Po wojnie lat 1655–1660 można mówić o zarysowujących się niepomysłnych tendencjach w żegludze gdańskiej. Zasadniczo w drugiej połowie XVII i pierwszej połowie XVIII w. nie uległa zmianie pierwszoplanowa pozycja Holendrów jako głównych przewoźników towarów gdańskich na zachód, choć udział ich malał na rzecz przewozów brytyjskich.

Note. Starting from the end of the 16th century, changes in the European economy and foreign trade weakened the position of Baltic seaports where mainly cereals were traded, including Gdańsk. Nevertheless, it should be stressed that Gdańsk, although its position weakened, remained the main trade centre on the Baltic Sea, due to general decrease in sales and ship traffic in the whole Baltic region.

Following the war of 1655–1660, unfavourable tendencies occurred in Gdańsk sailing. In the second half of the 17th century and in the first half of the 18th century, the leading position of the Dutch as main carriers of Gdańsk goods to the west did not change in general, but they were giving way to British transports.

Statki płynące przez Sund w kierunku zachodnim w latach 1562–1700 (przeciętne roczne):
Ships going through Øresund to the West in 1562–1700 (annual averages):

	Sund Øresund			Sund Øresund	
	liczba statków number of ships	w tym z Gdańska w % of which from Gdańsk in %		liczba statków number of ships	w tym z Gdańska w % of which from Gdańsk in %
1562–1566	1 863	54,3	1671–1675	1 250	20,8
1581–1585	2 335	48,8	1676–1680	1 323	23,2
1616–1620	3 055	44,0	1681–1685	2 056	24,3
1646–1650	1 977	30,9	1686–1690	1 946	19,6
1661–1665	1 102	25,2	1691–1695	2 011	16,8
1666–1670	1 527	27,4	1696–1700	1 667	16,2

Na podstawie: M. Bogucka, *Gdańsk – największy port Bałtyku*, w: *Historia Gdańska*, t. II: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 466; J. Trzoska, *Europejskie uwarunkowania rozwoju miasta*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 63; J. Trzoska, *Handel i żegluga Gdańska w pierwszej połowie XVIII wieku*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, oprac. E. Cieślak, Z. Nowak, J. Stankiewicz, J. Trzoska, Gdańsk 1993, s. 382; J. Trzoska, *Zmienne koniunktury w handlu i żegludze gdańskiej*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, oprac. E. Cieślak, Z. Nowak, J. Stankiewicz, J. Trzoska, Gdańsk 1993, s. 63 i 90.

**Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)***SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)*C. W LATACH 1751–1793 – port Gdańsk^aIN 1751–1793 – Gdańsk port^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1751– –1755	1756– –1760	1761– –1765	1766– –1770	1771– –1775	1776– –1780	1781– –1785	1786– –1790	1791– –1793
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>								
Statki wpływające <i>Ships arriving</i>									
W liczbach bezwzględnych <i>In absolute numbers</i>									
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	936	777	998	1 137	794	555	658	620	678
w tym z: <i>of which from:</i>									
Anglii <i>England</i>	104	92	86	154	120	126	198	172	252
Danii <i>Denmark</i>	37	53	131	111	72	29	132	126	119
Francji <i>France</i>	90	74	74	88	54	25	18	26	15
Holandii <i>Holland</i>	357	152	188	280	170	133	72	100	110
Szwecji <i>Sweden</i>	165	213	293	307	206	122	128	126	91
W odsetkach <i>In percent</i>									
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym z: <i>of which from:</i>									
Anglii <i>England</i>	11,1	11,8	8,6	13,5	15,1	22,7	30,1	27,7	37,1
Danii <i>Denmark</i>	4,0	6,8	13,1	9,8	9,0	5,3	20,0	20,3	17,5
Francji <i>France</i>	9,6	9,6	7,4	7,7	6,9	4,5	2,8	4,2	2,3
Holandii <i>Holland</i>	38,1	19,5	18,9	24,6	21,5	23,9	11,0	16,2	16,3
Szwecji <i>Sweden</i>	17,6	27,5	29,3	27,0	26,0	22,0	19,4	20,2	13,5
Statki wypływające <i>Ships leaving</i>									
W liczbach bezwzględnych <i>In absolute numbers</i>									
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	937	787	998	1 142	796	556	663	621	679
w tym do: <i>of which for:</i>									
Anglii <i>England</i>	109	137	125	166	120	131	206	167	255
Danii <i>Denmark</i>	24	44	122	120	96	38	119	137	124
Francji <i>France</i>	120	33	25	98	48	28	51	74	32
Holandii <i>Holland</i>	354	192	242	285	190	107	51	53	115
Szwecji <i>Sweden</i>	155	208	279	298	181	101	120	124	79
W odsetkach <i>In percent</i>									
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym do: <i>of which for:</i>									
Anglii <i>England</i>	11,6	17,4	12,5	14,6	15,0	23,5	31,0	26,9	37,5
Danii <i>Denmark</i>	2,6	5,6	12,3	10,5	12,1	6,9	17,9	22,0	18,3
Francji <i>France</i>	12,8	4,2	2,5	8,6	6,0	5,1	7,7	11,9	4,7
Holandii <i>Holland</i>	37,8	24,4	24,3	25,0	23,9	19,3	7,7	8,5	17,0
Szwecji <i>Sweden</i>	16,6	26,4	28,0	26,1	22,7	18,2	18,1	20,0	11,6

a Bez statków zimujących w porcie.

a *Excluding ships spending winter in seaports.*

Na podstawie: E. Cieślak, *Handel i żegluga w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1:
 On the basis: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 429–431.



Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)
SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)

D. W LATACH 1578–1585 – statki wpływające do portu Livorno^a
 IN 1578–1585 – ships arriving at Livorno port^a

Lata Years	W liczbach bezwzględnych In absolute numbers	Lata Years	W liczbach bezwzględnych In absolute numbers
1578	297	1583	342
1581	191	1584	468
1582	376	1585	307

^a Miasto w środkowych Włoszech nad Morzem Liguryjskim, na południe od ujścia rzeki Arno, w XVI w. w Księstwie Toskanii jeden z głównych punktów przeładunkowych towarów w drodze na Bliski Wschód, skąd statki odpływały do Konstantynopola i Smyrny (obecnie Izmir w Turcji).

^a A city in central Italy, on the Liguria Sea, south of the mouth of the Arno River, in the 16th century one of the main transshipment points of the Duchy of Tuscany on the route to the Near East, from where ships departed to Constantinople and Smyrna (the former name of Izmir, Turkey).

Na podstawie: F. Braudel, *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II*, t. I, Gdańsk 1976, s. 288.

E. W 1601/02 R.^a – statki wpływające do portu Londyn
 IN 1601/02^a – ships arriving at London port

Wyszczególnienie Specification	W liczbach bezwzględnych In absolute numbers	Tonaż Tonnage	
		ogółem w tys. t total in thous. t	1 statku w t of 1 ship in t
OGÓŁEM TOTAL	714	33,0	45
statki: ships of:			
Angielskie England	207	15,6	75
Danii i Norwegii Denmark and Norway	8	0,7	91
Francuskie France	42	1,7	41
Hanzy ^b Hanseatic League ^b	40	2,7	66
Holenderskie Dutch	360	9,3	26
Szkockie Scotland	32	1,1	34
Inne Other	25	1,9	77

^a Dane za okres od października 1601 r. do czerwca 1602 r. ^b Związek miast handlowych Europy Północno-Zachodniej.

^a Data for period from October 1601 to June 1602. ^b Union of commercial towns of Northern and Western Europe.

Na podstawie: H. Zins, *Anglia a Bałtyk w drugiej połowie XVI wieku. Bałtycki handel kupców angielskich z Polską w epoce elżbietańskiej i kompania wschodnia*, Wrocław 1967, s. 155.

Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)

SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)

F. W LATACH 1663–1686 – kierunki tras statków angielskich i londyńskich

IN 1663–1686 – line directions of England and London ships

Kierunki tras <i>Line directions</i>	1663		1686		1664		1686	
	statki angielskie – tonaż <i>English ships – tonnage</i>				statki londyńskie <i>London ships</i>			
	w tys. t <i>in thous. t</i>	w odsetkach <i>in percent</i>	w tys. t <i>in thous. t</i>	w odsetkach <i>in percent</i>	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w odsetkach <i>in percent</i>	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w odsetkach <i>in percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	87	100,0	149	100,0	190	100,0	512	100,0
Ameryka Północna i Środkowa <i>North and Central America</i>	36	41,4	70	47,0	88	46,3	247	48,2
Europa Południowa i Morze Śródziemne <i>Southern Europe and Mediterranean Sea</i>	30	34,5	39	26,2	—	—	—	—
Europa Północna ^a <i>Northern Europe^a</i>	13	14,9	28	18,8	48	25,3	176	34,4
Indie Wschodnie ^b <i>East Indies^b</i>	8	9,2	12	8,0	54	28,4	89	17,4

^a W przypadku statków londyńskich kierunek: Morze Bałtyckie (w 1664 r. – 22 statki, w 1686 r. – 65) i Norwegia (w 1664 r. – 26 statków, w 1686 r. – 111). ^b Półwysep Indyjski, Cejlon, Półwysep Indochiński i Archipelag Malajski.

^a *Line directions of London ships: Baltic Sea (in 1664 – 22 ships, in 1686 – 65) and Norway (in 1664 – 26 ships, in 1686 – 111).* ^b *Indian Peninsula, Ceylon, Indochina Peninsula, and Malay Archipelago.*

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w epoce Jana III Sobieskiego*, Łódź 1988, s. 38 i 41.
On the basis:

**Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)***SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)*G. W LATACH 1730–1789 – statki wpływające do portu Marsylii^a*IN 1730–1789 – ships arriving at Marseilles port^a*

Lata Years	Ogółem Total	Statki <i>Ships of</i>					
		angielskie <i>English</i>		duńskie i szwedzkie <i>Danish and Swedish</i>		holenderskie <i>Dutch</i>	
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w liczbach bezwzględ- nych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	w liczbach bezwzględ- nych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>	
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>						
1730–1739	1 029	748	72,7	37	3,6	244	23,7
1740–1749	1 178	298	25,3	195	16,6	685	58,1
1750–1759	1 584	588	37,1	390	24,6	606	38,3
1760–1769	1 541	331	21,5	424	27,5	786	51,0
1770–1779	1 677	482	28,7	513	30,6	682	40,7
1780–1789	1 627	260	16,0	1 106	68,0	261	16,0

^a W tablicy nie ujęto całego ruchu statków śródziemnomorskich uczestniczących w handlu lewantyńskim, którego główny szlak prowadził z Marsylii do Smyrny.

^a *The table does not include all Mediterranean ships participating in the Levant trade with the main route leading from Marseilles to Smyrna.*

Na podstawie: Ch. Carriere, *Image du capitalism hollandaisé au XVIIIe siècle. Le miroir marseillais*, w: *Dutch capitalism and world capitalism*, red. M. Aymard, Cambridge-Paris 1982, s. 177.

Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (cd.)
SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)

H. W LATACH 1913–1938 – statki handlowe
 przy wejściu do portów morskich
IN 1913–1938 – merchant vessels arrivals at seaports

Porty morskie <i>Seaports</i>	1913	1929	1933	1938
	w mln NRT		<i>in mln NRT</i>	
Gdynia Gdynia	–	1,4	3,7	6,5
Gdańsk <i>Gdańsk</i>	0,9	3,9	2,8	4,8
Szczecin <i>Szczecin</i>	2,3	2,4	2,2	3,4
Antwerpia <i>Antwerp</i>	12,0	20,7	17,7	20,5
Genua <i>Genoa</i>	7,2	10,2	11,0	11,7
Hamburg <i>Hamburg</i>	15,3	22,4	17,8	20,8
Havre <i>Le Havre</i>	3,9	6,8	8,6	8,8
Helsinki <i>Helsinki</i>	1,5	1,8	1,7	2,6
Kopenhaga <i>Copenhagen</i>	7,3	4,3	4,7	5,7 ^a
Królewiec <i>Königsberg</i>	0,6	0,7	0,9	1,4
Liverpool <i>Liverpool</i>	12,1	14,7	13,7	14,6
Londyn <i>London</i>	13,7	21,9	21,1	22,5
Lubeka <i>Lübeck</i>	1,0	0,8	0,6	1,1
Marsylia <i>Marseilles</i>	8,6	12,5	13,6	13,0
Neapol <i>Naples</i>	9,3	9,9	10,9	12,9
Rostock <i>Rostock</i>	1,6	1,8	1,4	2,2
Rotterdam <i>Rotterdam</i>	13,0	21,5	15,3	24,7
Southampton <i>Southampton</i>	6,7	11,0	10,4	11,5
Sztokholm <i>Stockholm</i>	1,7	2,7	2,5	3,9
Tallin <i>Tallinn</i>	0,9	0,8	0,9	1,1

^a 1937 r.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1927*, Geneva 1928, s. 134 i 135;
 On the basis: *International Statistical Yearbook 1929*, Geneva 1930, s. 135 i 136; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 203; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33*, Geneva 1933, s. 186 i 187.



Tabl. 13 (101). RUCH STATKÓW W PORTACH MORSKICH (dok.)
SHIPS TRAFFIC IN SEAPORTS (cont.)

I. W LATACH 1925–1970 – statki w portach morskich^a
 IN 1925–1970 – ships in seaports^a

Kraje Countries	Przy wejściu do portów Arrivals at ports	Przy wyjściu z portów Departures from ports	Kraje Countries	Przy wejściu do portów Arrivals at ports	Przy wyjściu z portów Departures from ports
	w mln NRT	in mln NRT		w mln NRT	in mln NRT
W latach 1925 i 1930 In 1925 and 1930			W latach 1950 i 1970 In 1950 and 1970		
Polska^b 1925	2,0	1,9	Polska 1955	3,3	5,1
Poland^b 1930	6,1	6,1	Poland 1970	6,7	11,9
Belgia 1925	23,6	23,6	Belgia 1950	20,8	22,3
<i>Belgium</i> 1930	29,1	29,0	<i>Belgium</i> 1970	65,0	48,3
Dania 1925	9,6	9,7	Dania 1950	9,7	4,8
<i>Denmark</i> 1930	13,3	13,5	<i>Denmark</i> 1970	17,5	6,5
Finlandia 1925	3,9	3,8	Finlandia 1950	2,9	4,2
<i>Finland</i> 1930	4,4	4,4	<i>Finland</i> 1970	18,4	14,6
Francja 1925	45,4	45,7	Francja 1950	34,3	27,5
<i>France</i> 1930	62,1	62,0	<i>France</i> 1970	96,6	47,7
Hiszpania 1925	24,4	21,9	Hiszpania 1950	7,3	9,0
<i>Spain</i> 1930	33,9	33,5	<i>Spain</i> 1970	76,4	35,0
Holandia 1925	27,3	27,1	Holandia 1950	23,8	19,6
<i>Netherlands</i> 1930	31,5	31,2	<i>Netherlands</i> 1970	124,0	80,3
Niemcy 1925	26,4	26,2	RFN ^c 1950	16,4	15,0
<i>Germany</i> 1930	33,7	33,2	<i>FRG</i> ^c 1970	93,4	60,7
Szwecja 1925	13,4	13,4	Norwegia 1950	4,9	6,5
<i>Sweden</i> 1930	17,8	18,0	<i>Norway</i> 1970	16,5	20,5
Wielka Brytania 1925	84,0	85,3	Szwecja 1950	19,9	18,1
<i>United Kingdom</i> 1930	97,5	97,6	<i>Sweden</i> 1970	23,7	14,5
Włochy 1925	17,3	16,6	Wielka Brytania 1950	57,5	45,3
<i>Italy</i> 1930	21,8	21,3	<i>United Kingdom</i> 1970	138	74,2
			Włochy 1950	20,3	13,6
			<i>Italy</i> 1970	121	51,8

^a W latach 1925 i 1930 łącznie z balastem. ^b łącznie z Wolnym Miastem Gdańsk (statki wchodzące do portu: w 1925 r. – 1,9 mln NRT, w 1930 r. – 4,1 mln NRT; statki wychodzące z portu: w 1925 r. – 1,8 mln NRT, w 1930 r. – 4,1 mln NRT). ^c Republika Federalna Niemiec.

^a In 1925 and 1930 including ballast. ^b Including Free City of Gdańsk (ships arriving at port: in 1925 – 1,9 mln NRT, in 1930 – 4,1 mln NRT; ships leaving port: in 1925 – 1,8 mln NRT, in 1930 – 4,1 mln NRT). ^c West Germany.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1927*, Geneva 1928, s. 134 i 135; *International Statistical Yearbook 1929*, Geneva 1930, s. 135 i 136; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 203; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 270–273; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 244 i 245; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33*, Geneva 1933, s. 186 i 187.



Łączność

Communications

Tabl. 14 (102). SZYBKOŚĆ DOCIERANIA KORESPONDENCJI
CORRESPONDENCE DELIVERY TIME

A. W XV I XVI W.^a
IN THE 15th AND 16th CENTURY^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Przybliżony czas trwania przesyłek <i>Estimated mail arrival time</i>
Do Polski w XVI w.^b – w tygodniach To Poland in the 16th century^b – in weeks	
Kraje nadania Countries of consignment	
Czechy, Węgry <i>Czechia, Hungary</i>	2– 4
Niemcy Pn. (Lubeka, Hamburg) <i>Northern German (Lübeck, Hamburg)</i>	3– 4
Austria (Wiedeń, Innsbruck) <i>Austria (Vienna, Innsbruck)</i>	3– 6
Niderlandy <i>Netherlands</i>	6– 8
Włochy (Rzym) <i>Italy (Rome)</i>	8–10
Hiszpania <i>Spain</i>	12–20
Z Florencji w XV w.^c – w dniach From Florence in the 15th century^c – in days	
Miasta docelowe Destination of towns	
Piza <i>Pisa</i>	3
Wenecja <i>Venice</i>	5
Bolonia <i>Bologna</i>	6
Genua <i>Genoa</i>	8
Neapol, Rzym <i>Naples, Rome</i>	10
Awinion, Palermo <i>Avignon, Palermo</i>	30
Barcelona, Brugia, Walencja <i>Barcelona, Bruges, Valencia</i>	60
Londyn <i>London</i>	90

^a Dane dotyczą w przypadku: Polski – przesyłek listowych, Florencji – rachunków bankowych.
^b W pierwszej połowie XVI w.; dane sporządzono w oparciu o korespondencję nadchodzącą do Jana Dantyszka na Warmię w latach 1533 i 1534; ilustruje ona tempo docierania listów i informacji; wiadomości o szczególnie ważnych wydarzeniach przekazywano szybciej. ^c W drugiej połowie XV w.

a Data concern: for Poland – letters, for Florence – bank accounts b In the first half of the 16th century; data were compiled based on mails reaching Jan Dantyszek in Warmia in 1533 and 1534; they present letters and information delivery time; news about particularly important events were transmitted faster. c In second half of the 15th century.

Na podstawie: R. de Roover, *The Rise and Decline of the Medici Bank 1397–1497*, New York 1966, s. 126; A. Wyczański, *Polska służba dyplomatyczna w latach 1506–1530*, w: *Polska służba dyplomatyczna XVI–XVIII w.*, red. Z. Wójcik, Warszawa 1966, s. 32.



Tabl. 14 (102). SZYBKOŚĆ DOCIERANIA KORESPONDENCJI (cd.)
CORRESPONDENCE DELIVERY TIME (cont.)

B. W LATACH 1496–1534 – do Wenecji
IN 1496–1534 – to Venice

Miasta nadania ^a <i>Towns of consignment^a</i>	Czas trwania przesyłek listowych w dniach <i>Arrival time of mailed letters in days</i>			Miasta nadania ^a <i>Towns of consignment^a</i>	Czas trwania przesyłek listowych w dniach <i>Arrival time of mailed letters in days</i>		
	przeciętny <i>average</i>	minimalny <i>minimum</i>	maksymalny <i>maximum</i>		przeciętny <i>average</i>	minimalny <i>minimum</i>	maksymalny <i>maximum</i>
Udine ^b Udine ^b	2	1,5	6	Raguza (Dubrownik) <i>Dubrovnik</i>	14	5	26
Florencja Florence ...	3	1	13	Korfu Corfu	15	7	45
Mediolan Milan	3	1	8	Antwerpia Antwerp	16	8	36
Trydent ^c Trento ^c	3	1	7	Barcelona Barcelona	19	8	77
Rzym Rome	4	1,5	9	Budapeszt Budapest	19	7	35
Genua Genoa	6	2	15	Norymberga Nurem- berg	21	8	32
Innsbruck Innsbruck	6	4	16	Valladolid ^g Valladolid ^g	23	12	63
Zara (Zadar) ^d Zadar ^d	6	1	25	Londyn London	24	9	52
Kair Cairo	8	3	10	Palermo Palermo	25	8	48
Neapol Naples	8	4	20	Burgos ^h Burgos ^h	27	11	42
Blois ^e Blois ^e	10	4,5	27	Kandia ⁱ Candia ⁱ	33	19	81
Bruksela Brussels ...	10	9	35	Konstantynopol Con- stantinople	34	15	81
Augsburg Augsburg	12	5	21	Nauplion ^k Nafplio ^k ...	34	18	60
Marsylia Marseille ...	12	8	21	Lizbona Lisbon	43	27	69
Paryż Paris	12	7	34	Aleksandria Alexan- dria	55	17	89
Trani ^f Trani ^f	12	4	30	Damaszek Damascus	76	28	102
Lyon Lyon	13	4	25				
Wiedeń Vienna	13	8	32				
Calais Calais	14	12	32				

a Dotyczy miast utrzymujących stały kontakt z Wenecją. *b–k* Miasto: *b* – we Włoszech na płn.-wsch. skraju Niziny Weneckiej, *c* – w płn. Włoszech, *d* – w Chorwacji (Dalmacja) nad Morzem Adriatyckim, *e* – w środkowej Francji nad Loarą, *f* – w pld.-wsch. Włoszech nad Morzem Adriatyckim, *g* – w środkowej Hiszpanii nad rzeką Pisuerga, *h* – w płn. Hiszpanii nad rzeką Arlanzöh, *i* – na Krecie, *k* – w Grecji na Peloponezie.

Uwaga. Dane sporządzono w oparciu o ok. 10 tys. listów rządowych oraz listów ambasadorów, kupców i osób prywatnych, które nadeszły do władz Wenecji.

a Concerns towns which maintained schedule communications with Venice. *b–k* Town: *b* – on the north-eastern edge of the Venetian Plain in Italy, *c* – in northern Italy, *d* – in Croatia (Dalmatia) at the Adriatic Sea, *e* – at the Loire in central France, *f* – in south-eastern Italy at the Adriatic Sea, *g* – at the Pisuerga in central Spain, *h* – at the Arlanzöh in northern Spain, *i* – on Crete, *k* – in the Peloponnese in Greece.

Note. Data were compiled based on ca. 10 thous. government letters and mail by ambassadors, merchants and private persons which reached the Venetian authorities.

Na podstawie: F. Braudel, *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II*, t. I, Gdańsk 1976, s. 401.
On the basis:



Tabl. 14 (102). SZYBKOŚĆ DOCIERANIA KORESPONDENCJI (dok.)
CORRESPONDENCE DELIVERY TIME (cont.)

C. W 2010 R.
 IN 2010

Kraje <i>Countries</i>	Czas trwania przesyłek listowych D+1 ^a w % ogółu przesyłek listowych <i>Arrival time of mailed letters D+1^a in % of total letters</i>	Kraje <i>Countries</i>	Czas trwania przesyłek listowych D+1 ^a w % ogółu przesyłek listowych <i>Arrival time of mailed letters D+1^a in % of total letters</i>
Polska Poland	53,4	Holandia <i>Netherlands</i>	95,2
Belgia <i>Belgium</i>	93,3	Niemcy <i>Germany</i>	94,0
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	83,6	Rumunia <i>Romania</i>	52,6
Czechy <i>Czech Republic</i>	93,2	Szwecja <i>Sweden</i>	93,7
Słowacja <i>Slovakia</i>	96,8	Węgry <i>Hungary</i>	93,7
Finlandia <i>Finland</i>	91,1	Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	87,9
Francja <i>France</i>	83,4	Włochy <i>Italy</i>	88,6 ^b
Hiszpania <i>Spain</i>	91,2		

a D+1 oznacza dzień nadania plus 1 dzień. *b* 2007 r.

a D+1=day of mailing plus 1 day. *b* 2007.

Na podstawie: *Postal services*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>

On the basis:

Tabl. 15 (103). PRZESYŁKI LISTOWE
LETTERS

A. W LATACH 1928 I 1937^a
IN 1928 AND 1937^a

Kraje Countries	1928	1937		
	ogółem total	w tym zagraniczne of which foreign		z liczby ogółem – na 1 mieszkańca w szt. of total number – per capita in units
		w mln szt. in mln units		
Polska Poland	934	908	99	26
Anglia <i>England</i>	6 565	8 292 ^b	503 ^b	175 ^b
Belgia <i>Belgium</i>	1 207	1 430	163	171
Francja <i>France</i>	6 288	6 060	461	144
Holandia <i>Netherlands</i>	971	1 170	118	136
Niemcy <i>Germany</i>	7 770	6 815	377	100
Rumunia <i>Romania</i>	423	455	39	23
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	645	731	141	175
Szwecja <i>Sweden</i>	455	623	55	99
Węgry <i>Hungary</i>	333	496	47	55
Włochy <i>Italy</i>	2 220	2 668	181	62
ZSRR ^c <i>Soviet Union</i>	804	1 648	17	9

^a Bez listów tranzytowych. ^b Łącznie z listami tranzytowymi. ^c Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

^a Excluding transit letters. ^b Including transit letters.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 207.

On the basis:

Tabl. 15 (103). PRZESYŁKI LISTOWE (dok.)

LETTERS (cont.)

B. W LATACH 1960–2010

IN 1960–2010

Kraje Countries	1960			1988			2010	
	nadane w obrocie krajowym <i>mailed in domestic turnover</i>	zagraniczne <i>foreign</i>		nadane w obrocie krajowym <i>mailed in domestic turnover</i>	zagraniczne <i>foreign</i>		nadane <i>mailed</i>	liczba ludności na 1 urząd pocztowy <i>number of popula- tion per 1 post office</i>
		otrzy- mane <i>received</i>	nadane <i>mailed</i>		otrzy- mane <i>received</i>	nadane <i>mailed</i>		
	na 1 mieszkańca w szt. <i>per capita in units</i>							
Polska Poland	30	1,0	1,3	29	2,8	3,6	45	4 567^a
Austria <i>Austria</i>	99	17	16	289 ^b	33 ^b	30 ^b	283	4 543
Belgia <i>Belgium</i>	228	9,7	16	264	24	24	.	7 856
Czechosłowacja <i>Czechoslo- vakia</i>		153 ^c		158 ^d	2,4 ^d	2,4 ^d	x	x
Czechy <i>Czech Republic</i> ...	x	x	x	x	x	x	80	777
Słowacja <i>Slovakia</i>	x	x	x	x	x	x	62	3 397
Francja <i>France</i>	125	.	7,1	321	6,2	4,8	.	3 810
Hiszpania <i>Spain</i>	71	5,0	4,3	101 ^e	6,9 ^e	6,5 ^e	97	4 728
Holandia <i>Netherlands</i>	160	9,2	12	363	15	21	258	7 585
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	x	x	180	6 289 ^f
NRD ^g <i>GDR^g</i>	78	1,3	2,9	62 ^e	12	16	x	x
RFN ^g <i>FRG^g</i>	145	6,1	8,1	25 ^e	9,7	8,1	x	x
Szwecja <i>Sweden</i>	155	10	7,2	437	.	.	224	1 470
Węgry <i>Hungary</i>	49	2,5	3,1	149	.	8,6	80	3 225
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	193	7,4	9,9	231	8,8	9,4	.	5 244
Włochy <i>Italy</i>	98	5,1	5,0	133	6,7	4,8	96 ^h	4 276

a Dane dotyczą operatora publicznego. b 1983 r. c 1965 r. d 1981 r. e 1987 r. f Dane dotyczą wiodących operatorów. g Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. h 2007 r.

a Data concern public operator. b 1983. c 1965. d 1981. e 1987. f Respectively: East Germany and West Germany. g Data concern leading market operators. h 2007.

Na podstawie: *Postal services*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej* 1981, Warszawa 1982, s. 264 i 265; *Rocznik Statystyczny* 1989, Warszawa 1989, s. 593; *Rocznik Statystyczny* 1992, Warszawa 1992, s. 551.

**Tabl. 16 (104). TELEGRAMY**
*TELEGRAMS*A. W 1913 R.
IN 1913

Kraje <i>Countries</i>	W mln szt. <i>In mln units</i>	Na 100 ludności w szt. <i>Per 100 population in units</i>
Galicja <i>Galicja</i>	2,4	30
Górny Śląsk <i>Upper Silesia</i>	0,7	78
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	4,5	37
Zabór pruski <i>Prussian Parti- tion</i>	1,2	44
Austria <i>Austria</i>	23,3	79
Francja <i>France</i>	52,0	133
Hiszpania <i>Spain</i>	7,4	36
Niemcy <i>Germany</i>	52,3	77
Węgry <i>Hungary</i>	26,5	124
Włochy <i>Italy</i>	20,0	57
Zjednoczone Królestwo ^a <i>United Kingdom</i>	87,1	189

^a Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. W Galicji liczba nadanych telegramów wzrosła z 456 tys. w 1880 r. do 2 434 tys. w 1911 r., tj. z 76 do 302 telegramów na 1 000 ludności; w tych samych latach w całej Austrii liczba telegramów wzrosła z 6,2 mln do 21,0 mln, tj. z 280 do 735 na 1 000 ludności. W Wielkim Księstwie Poznańskim liczba nadanych telegramów wzrosła z 499 tys. w 1890 r. do 986 tys. w 1910 r., tj. z 256 do 470 na 1 000 ludności; w tych samych latach w całych Niemczech liczba telegramów wzrosła z 22,2 mln do 48,2 mln, tj. z 449 do 742 na 1 000 ludności.

Note. The number of telegrams sent from Galicia increased from 456 thous. in 1880 to 2 434 thous. in 1911, i.e. from 76 to 302 telegrams per 1 000 population; in the same years in the whole Austria, the number of telegrams increased from 6,2 mln to 21,0 mln, i.e. from 280 to 735 per 1 000 population. In the Grand Duchy of Posen the number of sent telegrams increased from 499 thous. in 1890 to 986 thous. in 1910, i.e. from 256 to 470 per 1 000 population; in the same years in the whole Germany, the number of telegrams increased from 22,2 mln to 48,2 mln, i.e. from 449 to 742 per 1 000 population.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 273 i 274; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 833, 849–852.



Tabl. 16 (104). TELEGRAMY (dok.)

TELEGRAMS (cont.)

B. W LATACH 1924–1960

IN 1924–1960

Kraje <i>Countries</i>	1924	1928	1937		1960		
			ogółem <i>total</i>	w tym zagraniczne <i>of which foreign</i>	ogółem <i>total</i>	krajowe <i>domestic</i>	zagraniczne <i>foreign</i>
			w mln szt. <i>in mln units</i>				na 1 000 ludności w szt. <i>per 1 000 population in units</i>
Polska <i>Poland</i>	7,0	7,4	3,3	0,4	95	318	20
Austria <i>Austria</i>	326	155
Belgia <i>Belgium</i>	15,2	10,5	5,9	2,6	707	356	136
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	4,7	7,9	4,7	1,3	310	853	50 ^a
Dania <i>Denmark</i>	3,4	2,5	1,6	666	.	.
Francja ^b <i>France^b</i>	48,0	47,2	34,7	7,6	706	268	96
Grecja <i>Greece</i>	4,7	4,9	0,6	697	.	.
Holandia <i>Netherlands</i>	8,1	5,3	3,9	617	200	166
Niemcy <i>Germany</i>	36,6	41,2	20,3	6,4	299	x	x
NRD ^c <i>GDR^c</i>	x	x	x	x	x	571	23
RFN ^c <i>FRG^c</i>	x	x	x	x	x	367	104
Norwegia <i>Norway</i>	5,7	4,2	1,6	1 448	.	.
Rumunia <i>Romania</i>	8,6	8,0	3,9 ^d	0,6 ^d	204 ^d	252	.
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	3,3	5,0	2,8	2,3	674	.	.
Szwecja <i>Sweden</i>	4,1	5,5	4,7	1,9	753	470	189
Wielka Brytania ^e <i>United Kingdom^e</i>	63,2	67,1	67,1	17,8	1 418	259	179
Włochy <i>Italy</i>	26,0	35,2	27,0	3,2	622	708	79

a 1965 r. *b* W latach 1924–1937 łącznie z Algierem. *c* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. *d* 1936 r. *e* W latach 1924–1937 Anglia.

a 1965. *b* In 1924–1937 including Algier. *c* Respectively: East Germany and West Germany. *d* 1936. *e* In 1924–1937 England.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1926*, Geneva 1927, s. 129–131; *Mały Rocznik Statystyczny* *On the basis: 1939*, Warszawa 1939, s. 208; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 266.

**Tabl. 17 (105). APARATY TELEFONICZNE
I ABONENCI TELEFONICZNI**
*TELEPHONE SETS AND TELEPHONE
SUBSCRIBERS*

A. W 1913 R. — aparaty telefoniczne
IN 1913 — telephone sets

Kraje <i>Countries</i>	W tys. szt. <i>In thous. units</i>	Na 1 000 ludności w szt. <i>Per 1 000 population in units</i>
Galicja <i>Galicja</i>	7,4	0,9
Górny Śląsk <i>Upper Silesia</i>	9,0	10,0
Królestwo Polskie <i>Kingdom of Poland</i>	47	3,8
Zabór pruski <i>Prussian Partition</i>	25	9,3
Austria <i>Austria</i>	162	5,5
Francja <i>France</i>	310	7,9
Hiszpania <i>Spain</i>	32	1,6
Niemcy <i>Germany</i>	1 428	21,1
Węgry <i>Hungary</i>	76	3,6
Włochy <i>Italy</i>	90	2,6
Zjednoczone Królestwo ^a <i>United Kingdom</i>	787	17,1

a Wielka Brytania i Irlandia.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 277; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 833, 849–852.

Tabl. 17 (105). APARATY TELEFONICZNE
I ABONENCI TELEFONICZNI (cd.)
TELEPHONE SETS AND TELEPHONE
SUBSCRIBERS (cont.)

B. W LATACH 1928–1970 – aparaty telefoniczne
 IN 1928–1970 – telephone sets

Kraje Countries	1928	1937		1950	1970
		w tys. in thous.	na 1 000 ludności w szt. per 1 000 population in units		
Polska Poland	162	272	7	1	57
Belgia <i>Belgium</i>	224	394	47	80	211
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	147	221	15	36	138
Dania <i>Denmark</i>	331	426	113	169	339
Francja <i>France</i>	966	1 553	37	58	172
Hiszpania <i>Spain</i>	329 ^a	13 ^a	23	135
Holandia <i>Netherlands</i>	258	404	47	77	260
Niemcy <i>Germany</i>	2 950	3 624	53	x	x
NRD ^b <i>GDR</i> ^b	x	x	x	.	123
RFN ^b <i>FRG</i> ^b	x	x	x	49	225
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	247	431	103	191	482
Szwecja <i>Sweden</i>	466	725	116	230	537
Wielka Brytania ^c <i>United Kingdom</i> ^c	1 755	3 019	64	107	267

a 1935 r. b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. c W latach 1928 i 1937 Anglia.

a 1935. b Respectively: East Germany and West Germany. c In 1928 and 1937 England.

Aparaty telefoniczne na 1 000 ludności w szt.:
 Telephone sets per 1 000 population in units:

	1950	1970	
Austria	60	193	<i>Austria</i>
Bułgaria	11	55	<i>Bulgaria</i>
Finlandia	82	252	<i>Finland</i>
Węgry	80	<i>Hungary</i>
Włochy	27	171	<i>Italy</i>

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 208; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970*, Warszawa 1970, s. 274; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 253.

**Tabl. 17 (105). APARATY TELEFONICZNE
I ABONENCI TELEFONICZNI (dok.)
TELEPHONE SETS AND TELEPHONE
SUBSCRIBERS (cont.)**

C. W LATACH 1987–2010 – abonenci na 1 000 ludności
IN 1987–2010 – subscribers per 1 000 population

Kraje Countries	1987	2000	2010	1995	2000	2010
	telefonii stacjonarnej ^a fixed line telephony ^a			telefonii ruchomej (komórkowej) mobile telephony		
Polska Poland	122^b	281	183	2,0^c	176^c	1 232^c
Austria Austria	525	499	405	48	764	1 458
Belgia Belgium	476	495	433	23	553	1 135
Bułgaria Bulgaria	248	360	297	2,5	92	1 361
Czechosłowacja Czechoslovakia	246	x	x	x	x	x
Czechy Czech Republic ...	x	378	229	4,7	424	1 218
Słowacja Slovakia	x	314	201	0,2	230	1 085
Dania Denmark	641	718	471	157	630	1 258
Finlandia Finland	496	551	233	203	721	1 564
Francja France	459	576	562	23	492	1 007
Hiszpania Spain	315	425	439	24	602	1 120
Holandia Netherlands	518	623	435	35	678	1 155
Niemcy Germany	x	610	642	46	585	1 270
NRD ^d GDR ^d	233	x	x	x	x	x
RFN ^d FRG ^d	659	x	x	x	x	x
Rumunia Romania	176	209	0,4	113	1 136
Szwajcaria Switzerland ...	856	730	640	64	647	1 258
Szwecja Sweden	890	649	525	227	719	1 161
Węgry Hungary	152	372	298	26	301	1 203
Wielka Brytania United Kingdom	524	598	539	99	738	1 308
Włochy Italy	489	477	355	69	741	1 496

a Standardowe łącza główne. b Dane dotyczą aparatów telefonicznych przyłączonych do sieci na 1 000 ludności. c Łącznie z użytkownikami (usługi z przedpłata). d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Standard main lines. b Data concern telephone sets connected to phone lines per 1 000 population. c Including users (services with pre-paid). d Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 854 i 855;
On the basis: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 253; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 410; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 471 i 472.

Tabl. 18 (106). DOSTĘP DO INTERNETU
INTERNET ACCESS

Kraje Countries	2005	2010	2004	2008
	gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu w % ogółu gospodarstw ^a <i>households with access to the Internet in % of total households^a</i>		szerokopasmowy dostęp – łącza na 1 000 ludności <i>broadband access per 1 000 population</i>	
Polska Poland	30	63	0,5	9,6
Austria Austria	47	73	8,7	20,8
Belgia Belgium	50	73	14,0	26,6
Bułgaria Bulgaria	10 ^b	33	.	9,5
Czechy Czech Republic	19	61	0,7	15,8
Dania Denmark	75	86	15,6	37,4
Finlandia Finland	54	81	11,0	30,7
Francja France	34 ^b	74	8,2	26,2
Hiszpania Spain	36	59	6,7	19,8
Holandia Netherlands	78	91	14,7	35,8
Niemcy Germany	62	82	6,7	26,3
Rumunia Romania	6 ^b	42	.	10,7
Słowacja Slovakia	23	67	0,4	9,6
Szwecja Sweden	73	88	12,1	32,5
Węgry Hungary	22	60	2,2	15,7
Wielka Brytania United Kingdom	60	80	7,4	27,5
Włochy Italy	39	59	6,1	18,1

a Dane dotyczą gospodarstw domowych z co najmniej 1 osobą w wieku 16–74 lata.
b 2004 r.

a Data concern households with at least one person aged 16–74. *b* 2004.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 578
On the basis: i 581; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012,
s. 288; *Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych
w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2011 r. Raport*,
Warszawa 2012.



HANDEL ZAGRANICZNY
FOREIGN TRADE





Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (ceny bieżące)
FOREIGN TRADE TURNOVER (current prices)

A. W LATACH 1460–1800^a
 IN 1460–1800^a

Lata Years	Obroty Turnover			Saldo Balance
	ogółem total	import imports	eksport exports	
Gdańsk^b Gdańsk^b				
W tysiącach grzywien pruskich In thousand Prussian grzywna				
1460	243	183	60	-123
1470	159	96	63	-33
1475	231	135	96	-39
1492	567	245	322	+77
1583	6 419	2 140	4 279	+2 139
1634	27 969	9 090	18 879	+9 789
1640–1643	40 120	14 945	25 175	+10 230
1645–1646	24 455	11 123	13 332	+2 209
1647–1649	34 822	11 837	22 985	+11 148
W tysiącach riksdalarów ^c In thousand riksdalers ^c				
1665	440	90	350	+260
1675	1 130	430	700	+270
1685	2 280	880	1 400	+520
1695	850	210	640	+430
1748 ^d	4 070	1 143	2 927	+1 784
1775–1777	20 247	9 913	10 334	+421
1778–1780	14 125	6 213	7 912	+1 699
1781–1783	13 272	5 608	7 664	+2 056
1784–1786 ^e	19 552	5 821	13 731	+7 910
1789–1791 ^e	14 682	5 788	8 894	+3 106
Wielkie Księstwo Litewskie – w tys. złp Grand Duchy of Lithuania – in thous. złp				
1786–1788	28 459	16 691	11 768	-4 923
1789–1791 ^f	47 893	23 306	24 587	+1 281

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *b* Dane dotyczą morskiego handlu zagranicznego. *c* W latach 1665–1748 dane sporządzono w oparciu o rejestry cła sundzkiego. *d* Dane przeliczono z florenów na riksdalery według kursu 3:1. *e* W tysiącach liwrow francuskich. *f* Znaczny wzrost obrotów handlowych od 1789 r. może być pozorny i bardziej wynikać z wprowadzenia rok wcześniej nowych instrukcji celnych; przyczyniły się one do poprawy pracy komór celnych, pełniejszej rejestracji i oceny przewożonych towarów.

a In long-term period – annual averages. *b* Data concern maritime foreign trade. *c* In 1665–1748 data calculated based on Øresund customs records. *d* Data converted from florins to riksdalers using the exchange rate 3:1. *e* In thousand French livres. *f* A significant increase in the trade turnover since 1789 may be only apparent and result from new instructions for customs introduced a year earlier; they contributed to an improvement in the functioning of customs houses, better registration and assessment of shipped goods.

Tabl. 1 (107). OBROT Y HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

A. W LATACH 1460–1800^a (dok.)IN 1460–1800^a (cont.)

Lata Years	Obroty Turnover			Saldo Balance
	ogółem total	import imports	eksport exports	
Anglia^g – w tys. talarów duńskich England^g – in thous. Danish riksdalers				
1565	248	145	103	–43
1575	421	229	192	–37
1585	716	290	426	+136
1595	954	482	472	–10
1605	902	321	581	+260
1615	900	338	562	+224
1625	834	263	571	+309
1635	1 088	526	562	+36
1646	1 051	501	549	+48
Szwecja – w tys. riksdalarów^h Sweden – in thous. riksdalers^h				
1741–1750	4 263	2 161	2 102	–59
1751–1760	4 150	2 014	2 136	+122
1761–1770	5 179	2 475	2 704	+229
1771–1780	5 176	2 227	2 949	+722
1781–1790	5 950	2 804	3 146	+342
1791–1800	4 924	1 754	3 170	+1 416

a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *g* Dane dotyczą handlu bałtyckiego prowadzonego przez kupców angielskich na statkach angielskich i obcych, ale nie uwzględniają trudnego do uchwycenia obcego pośrednictwa; w świetle rejestrów cła sundzkiego okazuje się, że dopiero z chwilą założenia Kompanii Wschodniej w 1579 r. bilans handlu bałtyckiego kupców angielskich stał się wyraźnie dodatni. *h* W danych nie uwzględniono przemytu.

a In long-term period – annual averages. *g* Data refer to the Baltic trade carried out by English merchants on English and foreign ships, but do not include foreign intermediaries that are difficult to measure; according to Øresund customs records it turns out that no earlier than the foundation of the Eastland Company in 1579, the balance of the Baltic trade carried out by English merchants became evidently positive. *h* Data do not include smuggling.

Od 1466 r., tj. od końca wojny trzynastoletniej bilans handlowy Gdańska, który ponownie znalazł się w granicach Polski, ulegał systematycznej aktywizacji. W ostatniej ćwierci XV w. doszło do zasadniczych przemian w jego handlu morskim, w którym zaczął dominować wywóz zboża i drewna (wańczos – najlepszy gatunek deszczulek do naczyń bednarskich, klepka i inne), co skutkowało dodatnim bilansem. Ten dodatni bilans utrzymywał się do końca przynależności Gdańska do Polski (do 1793 r.) i dobrze charakteryzuje jego miejsce w ówczesnej wielkiej wymianie towarowej północnej Europy.

Starting from 1466, i.e. from the end of the Thirteen Years' War, the balance of trade of Gdańsk (again incorporated to Poland) was systematically getting active. In the last quarter of the 15th century, major differences occurred in maritime trade – cereals and wood exports were prevalent (bowstaves – the best kind of staves used for cooperery, staves and others) and resulted in a positive balance. Such a balance dominated until Gdańsk ceased being part of Poland (until 1793) and is typical for the town's position in the trade carried out in Northern Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 147 i 148; G. Majewska, *Polityka handlowa Szwecji w latach 1720–1809*, Wrocław 1991, s. 164; E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w okresie rewolucji purytańskiej i restauracji*, Piotrków Trybunalski 2001, s. 160; H. Zins, *Anglia a Bałtyk w drugiej połowie XVI wieku. Bałtycki handel kupców angielskich z Polską w epoce elżbietańskiej i kompania wschodnia*, Wrocław 1967, s. 283; L. Żytkowicz, *Kilka uwag o handlu zewnętrznym Wielkiego Księstwa Litewskiego w ostatnich latach Rzeczypospolitej*, „Zapiski Historyczne”, t. XLI, z. 2, Toruń 1976, s. 92 i 99; obliczenia własne.

**Tabl. 1 (107). OBROT Y HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)**

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

B. W LATACH 1817–1851

IN 1817–1851

Lata Years	Obroty Turnover			Relacja eksportu do importu w % Relation of exports to imports in %
	ogółem total	import imports	eksport exports	
	1821–1825=100 ^a			
Królestwo Polskie Kingdom of Poland				
1817–1820	98	123	52	23
1821–1825	100	100	100	56
1826–1830	109	95	135	79
1833–1835	107	111	101	50
1836–1840	127	116	148	71
1841–1845	141	107	202	105
1846–1850	133	113	168	82
Austro-Węgry Austria-Hungary				
1831–1835	100	100	100	108
1836–1840	122	128	116	98
1841–1844	135	142	128	99
1845–1847	145	161	129	87
1848–1849	87	112	64	61
1850–1851	171	202	142	76
Francja France				
1817–1820	97	80	114	152
1821–1825	100	100	100	106
1826–1830	112	118	112	107
1831–1835	119	117	126	109
1836–1840	151	156	147	99
1841–1845	189	107	172	88
1846–1850	193	190	196	110

^a W przypadku Austro-Węgier – 1831–1835=100, Hiszpanii – 1822–1825=100, Szwecji – 1832–1835=100.

^a For Austria-Hungary – 1831–1835=100, Spain – 1822–1825=100, Sweden – 1832–1835=100.

**Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)**

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

B. W LATACH 1817–1851 (dok.)

IN 1817–1851 (cont.)

Lata Years	Obroty Turnover			Relacja eksportu do importu w % <i>Relation of exports to imports in %</i>
	ogółem total	import imports	eksport exports	
	1821–1825=100 ^a			
Hiszpania Spain				
1822–1825	100	100	100	94
1826–1830	101	110	91	78
1831–1835	102	99	105	100
1836–1840	124	124	123	93
1841–1845	124	124	124	94
1846–1850	143	142	143	95
Szwecja Sweden				
1832–1835	100	100	100	114
1836–1840	123	125	121	110
1841–1845	126	127	125	112
1846–1850	153	154	151	111

^a W przypadku Austro-Węgier – 1831–1835=100, Hiszpanii – 1822–1825=100, Szwecji – 1832–1835=100.

Uwaga. Wskaźniki dynamiki i relacji obliczono na podstawie przeciętnych rocznych obrotów handlu zagranicznego.

^a For Austria-Hungary – 1831–1835=100, Spain – 1822–1825=100, Sweden – 1832–1835=100.

Note. Indices and relations are calculated on the basis of annual averages foreign trade turnover.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 289; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 619–622; obliczenia własne.

Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)
FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

C. W 1911 R.
 IN 1911

Kraje Countries	Obroty w mld koron Turnover in bn kronas	Relacja eksportu do importu w % ^a Relation of exports to imports in % ^a	Obroty na 1 mieszkańca w koronach Turnover per capita in kronas
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	3,0	89	248
Austro-Węgry <i>Austria-Hungary</i>	5,6	87	109
Belgia <i>Belgium</i>	11,8	87	1 590
Dania <i>Denmark</i>	1,6	78	557
Francja <i>France</i>	16,6	87	418
Hiszpania <i>Spain</i>	1,9	100	97
Niderlandy <i>Netherlands</i>	12,0	80	2 030
Niemcy <i>Germany</i>	21,1	84	325
Rosja <i>Russia</i>	6,6	135	50
Rumunia <i>Romania</i>	1,0	150	136
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	2,9	71	763
Szwecja <i>Sweden</i>	1,7	89	309
Włochy <i>Italy</i>	5,4	64	159
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	29,6	79	656

a Dane przybliżone. *b* Wielka Brytania i Irlandia.

a Approximate data.

Na podstawie: E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski. Tablice statystyczne*, Kraków 1917,
 On the basis: s. 76.

**Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)**

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

D. W LATACH 1928 I 1938

IN 1928 AND 1938

Kraje Countries	1928	1938	1928	1938	1928	1938	1928	1938
	import imports		eksport exports		import imports		eksport exports	
	w mln USD ^a		in mln USD ^a		na 1 mieszkańca w USD ^{ab} per capita in USD ^{ab}			
Polska Poland	377	146	281	133	12,6	4,2	9,4	3,8
Austria Austria	456	144	311	86	69,1	21,2	47,1	12,6
Belgia ^c Belgium ^c	839	453	858	429	104,9	55,2	107,3	52,3
Czechosłowacja Czecho- slovakia	567	172	627	209	43,6	12,2	48,2	14,9
Finlandia Finland	202	108	157	107	59,4	30,9	46,2	30,6
Francja France	2 095	785	2 014	517	51,1	18,7	49,1	12,3
Hiszpania Spain	580	.	409	.	25,2	.	17,8	.
Holandia Netherlands ...	1 079	460	798	337	138,3	57,5	102,3	42,1
Niemcy Germany	3 335	1 296	2 766	1 250	52,1	19,1	43,2	18,4
Rumunia Romania	196	80	164	93	13,7	5,3	11,5	6,2
Szwajcaria Switzerland	512	215	408	178	128,0	52,4	102,0	43,4
Szwecja Sweden	458	309	422	274	75,1	49,0	69,2	43,5
Węgry Hungary	212	72	144	91	24,7	8,1	16,7	10,3
Wielka Brytania United Kingdom	5 233	2 478	3 521	1 359	118,9	53,6	80,0	29,4
Włochy Italy	1 153	346	766	323	28,1	8,0	18,7	7,5

a Dolary w złocie według parytetu 1 USD=1,50463 g złota (tj. sprzed dewaluacji w 1933 r.). *b* Dane przybliżone z uwagi na szacunkową liczbę ludności dla lat 1928 i 1938. *c* Łącznie z Luksemburgiem.

Uwaga. Spadek wartości importu i eksportu w latach 30. XX w. wynikał ze spadku obrotów w ujęciu ilościowym oraz silnego załamania cen; np. wskaźniki wartości obrotów dla świata przy podstawie 1929=100 wynosiły: w 1931 r. – 57,9; w 1934 r. – 34,0; w 1938 r. – 40,2; w tych samych latach wskaźniki ilości obrotów wynosiły odpowiednio: 85,4; 78,6; 88,9, a wskaźniki cen (liczone w złocie) – 68,0; 43,0; 45,4.

a Dollars in gold at parity 1 dollar=1,50463 g of gold (i.e. before devaluation of 1933). *b* Approximate data due to estimated number of population for the years 1928 and 1938. *c* Including Luxembourg.

Note. Decrease in imports and exports value in the 1930s resulted from the quantitative drop in turnover and price slump; e.g. indices of the turnover value for the world with the base 1929=100 amounted: in 1931 – 57,9, in 1934 – 34,0, in 1938 – 40,2; in the same years indices of the number of turnover amounted respectively: 85,4; 78,6; 88,9, and price indices (in gold) – 68,0; 43,0; 45,4.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 162; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 172; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 179; obliczenia własne.

**Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (cd.)**

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

E. W LATACH 1950–2010

IN 1950–2010

Kraje Countries	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	1950	2010
	w mld USD in bn USD							na 1 mieszkańca w USD per capita in USD	
	Import – cif Imports – cif								
Polska^a Poland^a	0,7	1,5	3,6	19,1	9,5	48,9	178,1	27	4 623
Austria <i>Austria</i>	0,5	1,4	3,5	24,5	49,1	69,0	150,3	69	17 934
Belgia ^b <i>Belgium^b</i>	1,9	4,0	11,4	71,2	120,0	177,0	390,6	217	35 938
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	0,6	1,8	3,7	14,8	x	x	x	52	x
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	x	12,7 ^c	33,9	126,6	x	12 027
Słowacja <i>Slovakia</i>	x	x	x	x	8,8 ^d	13,4	67,7	x	12 469
Finlandia <i>Finland</i>	0,4	1,1	2,6	15,6	27,0	33,9	68,7	97	12 806
Francja <i>France</i>	3,0	6,3	19,1	134,9	232,6	310,8	603,7	73	9 588
Hiszpania <i>Spain</i>	0,4	0,7	4,7	34,1	125,9	152,9	315,5	14	6 785
Holandia <i>Netherlands</i> ...	2,1	4,5	13,4	76,9	125,9	198,9	440,6	203	26 540
Niemcy <i>Germany</i>	x	x	x	x	358,1	495,4	1 068,1	x	13 082
NRD ^e <i>GDR^e</i>	0,5	2,2	4,8	19,6	x	x	x	26	x
RFN ^e <i>FRG^e</i>	2,7	9,9	30,0	192,9	x	x	x	55	x
Rumunia <i>Romania</i>	0,2	0,6	2,0	12,9	9,8	13,1	61,9	15	2 886
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	1,0	2,2	6,5	36,4	69,5	76,1	166,9	223	21 380
Szwecja <i>Sweden</i>	1,2	2,9	7,0	33,4	54,8	73,3	148,5	169	15 827
Węgry <i>Hungary</i>	0,3	1,0	2,5	9,2	11,1 ^f	32,0	87,6	34	8 757
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	7,0	12,6	21,7	120,1	224,0	334,6	561,5	140	9 024
Włochy <i>Italy</i>	1,5	4,7	15,0	99,5	193,5	238,1	486,6	31	8 045

a Obroty w USD w latach 1950–1980 przeliczono ze złotych dewizowych; w latach 1950–1990 import – fob.
 b W latach 1950–1990 łącznie z Luksemburgiem. c 1993 r. d 1995 r. e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. f 1992 r.

a Turnover in USD in 1950–1980 are converted from foreign exchange zlotys; in 1950–1990 imports – fob.
 b In 1950–1990 including Luxembourg. c 1993. d 1995. e Respectively: East Germany and West Germany. f 1992.

Tabl. 1 (107). OBROTY HANDLU ZAGRANICZNEGO (dok.)

FOREIGN TRADE TURNOVER (cont.)

E. W LATACH 1950–2010 (dok.)

IN 1950–2010 (cont.)

Kraje Countries	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	1950	2010
	w mld USD in bn USD							na 1 mieszkańca w USD per capita in USD	
Eksport – fob Exports – fob									
Polska^a Poland^a	0,6	1,3	3,5	17,0	14,3	31,7	159,8	26	4 148
Austria Austria	0,3	1,1	2,9	17,5	41,1	64,2	144,5	47	17 257
Belgia ^b Belgium ^b	1,7	3,8	11,6	64,1	118,0	187,9	410,4	185	37 761
Czechosłowacja Czecho- slovakia	0,8	1,9	3,8	14,6	x	x	x	63	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	12,9 ^c	29,1	133,0	x	12 637
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	8,6 ^d	11,9	64,7	x	11 912
Finlandia Finland	0,4	1,0	2,3	14,2	26,6	45,5	70,0	88	13 054
Francja France	3,0	6,9	17,9	111,3	209,6	298,8	514,1	73	8 166
Hiszpania Spain	0,4	0,7	2,4	20,7	55,4	113,3	246,3	14	5 296
Holandia Netherlands ...	1,4	4,0	11,8	73,9	131,4	213,4	492,3	140	29 651
Niemcy Germany	x	x	x	x	408,7	550,2	1 271,4	x	15 572
NRD ^e GDR ^e	0,4	2,2	4,6	17,8	x	x	x	22	x
RFN ^e FRG ^e	2,0	11,1	34,2	197,8	x	x	x	40	x
Rumunia Romania	0,2	0,7	1,9	11,9	5,8	10,4	49,4	13	2 302
Szwajcaria Switzerland	0,9	1,9	5,2	29,6	63,5	74,9	185,8	192	23 796
Szwecja Sweden	1,1	2,6	6,8	30,9	57,5	87,8	158,1	157	16 855
Węgry Hungary	0,3	0,9	2,3	8,7	10,7 ^f	28,0	94,8	35	9 471
Wielka Brytania United Kingdom	6,0	10,2	19,3	115,3	184,5	281,8	410,2	121	6 592
Włochy Italy	1,2	3,6	12,8	72,1	180,9	239,9	447,5	24	7 398

a Obroty w USD w latach 1950–1980 przeliczono ze złotych dewizowych; w latach 1950–1990 import – fob.
b W latach 1950–1990 łącznie z Luksemburgiem. c 1993 r. d 1995 r. e Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. f 1992 r.

a Turnover in USD in 1950–1980 are converted from foreign exchange zlotys; in 1950–1990 imports – fob.
b In 1950–1990 including Luxembourg. c 1993. d 1995. e Respectively: East Germany and West Germany. f 1992.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1979*, Warszawa 1979, s. 54 i 55; *Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959, s. 454 i 455; *Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971, s. 719 i 720; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, s. 66 i 67; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 257 i 258; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 272; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 417 i 418; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 417 i 418; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 469–472; *STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org>.



Tabl. 2 (108). DYNAMIKA IMPORTU I EKSPORTU
INDICES OF IMPORTS AND EXPORTS

A. W LATACH 1925–1938 (ceny bieżące)

IN 1925–1938 (current prices)

Kraje Countries	1925	1927	1930	1933	1935	1938
	1928=100					
	Import Imports					
Polska Poland	81,9	86,0	66,8	24,6	25,6	38,7
Austria Austria	87,6	96,2	83,6	35,5	37,3	45,0 ^a
Belgia ^b Belgium ^b	55,8	90,9	97,0	47,5	54,4	70,5
Czechosłowacja Czechoslovakia ...	91,7	93,5	81,8	31,9	35,1	43,7
Finlandia Finland	68,9	79,7	65,2	49,0	66,5	105,7
Francja France	83,7	99,3	98,3	53,2	39,3	86,2
Holandia Netherlands	93,0	94,5	90,3	46,7	36,4	52,6
Niemcy Germany	87,4	96,6	74,3	30,1	29,8	39,1
Węgry Hungary	70,7	97,8	68,0	25,8	33,2	33,9
Wielka Brytania United Kingdom	107,6	100,2	87,3	56,4	63,2	77,5
Włochy Italy	119,6	93,4	79,1	33,9	35,5	51,4
	Eksport Exports					
Polska Poland	87,2	100,3	97,1	38,3	36,9	47,2
Austria Austria	88,3	93,3	84,1	35,2	40,7	55,3 ^a
Belgia ^b Belgium ^b	47,8	86,2	84,5	46,2	52,1	69,3
Czechosłowacja Czechoslovakia ...	88,7	94,9	82,3	27,9	37,4	48,0
Finlandia Finland	89,3	101,3	86,5	84,8	99,9	134,5
Francja France	89,0	107,0	83,4	36,0	30,2	59,5
Holandia Netherlands	96,0	97,3	86,8	37,9	35,7	52,2
Niemcy Germany	76,0	87,9	99,8	40,4	35,4	43,5
Węgry Hungary	102,9	99,8	110,4	47,3	54,7	63,2
Wielka Brytania United Kingdom	105,2	93,9	78,9	50,8	58,8	65,0
Włochy Italy	125,5	107,4	83,9	41,5	36,3	72,5

a 1937 r. b Łącznie z Luksemburgiem.

a 1937. b Including Luxembourg.

Załamanie importu i eksportu w latach wielkiego kryzysu 1929–1933 było konsekwencją silnego spadku poziomu cen oraz wolumenu obrotów. W niektórych państwach wystąpiło ponowne załamanie obrotów w okresie recesji w 1937 r. (np. w Wielkiej Brytanii), z kolei w innych (np. we Francji i Włoszech) obserwowany w tym samym czasie wzrost wartości wskaźnika był skutkiem inflacji. Wpływ zjawisk inflacyjnych eliminuje wskaźnik w złocie, z drugiej jednak strony na jego wartość oddziaływały zmiany parytetów walut w złocie.

Slump in imports and exports during the Great Depression of the years 1929–1933 was a result of a significant decrease in price levels and turnover volume. In some countries, turnover slumped again during the recession of 1937 (e.g. in The United Kingdom), whereas in other states (e.g. in France and Italy) an increase in the index value resulted from inflation. Influence of the inflation phenomena eliminates the gold index; on the other hand, however, its value was influenced by changes in parity of currencies in gold.

Import i eksport (w złocie) w latach 1927–1938:
Imports and exports (in gold) in 1927–1938:

	1927	1930	1933	1935	1938	
1928=100						
	import		imports			
Polska	86	67	25	26	39	Poland
Finlandia	80	65	28	34	53	Finland
Francja	99	98	53	39	37	France
Niemcy	102	74	30	30	39	Germany
Węgry	98	68	26	33	35	Hungary
Wielka Brytania	102	89	40	39	47	United Kingdom
Włochy	90	78	33	32	29	Italy
	eksport		exports			
Polska	100	97	38	37	47	Poland
Finlandia	101	87	49	51	68	Finland
Francja	106	82	35	30	25	France
Niemcy	83	98	40	35	43	Germany
Węgry	98	111	47	54	63	Hungary
Wielka Brytania	98	79	35	35	39	United Kingdom
Włochy	102	81	40	32	41	Italy

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 5; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics. Europe 1750–1993*, London 1998, s. 576 i 577; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 164 i 165; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943, s. 175–177.



Tabl. 2 (108). DYNAMIKA IMPORTU I EKSPORTU (dok.)
INDICES OF IMPORTS AND EXPORTS (cont.)

B. W LATACH 1950–2010 (ceny stałe)

IN 1950–2010 (constant prices)

Kraje Countries	1950 ^a	1960	1980	1989	2000	2005	2010
	1970=100			1980= =100	1990= =100	2000=100	
Import – cif Imports – cif							
Polska Poland	19	41	225	108	526	148	210
Austria Austria	13	39	207	152	157	121	124
Belgia ^b Belgium ^b	17	38	176	124 ^c	156	124	128
Czechy ^d Czech Republic ^d	17	45	158	117	246	167	223
Finlandia Finland	15	46	140	143	134 ^e	121	116
Francja France	16	35	203	134	168	101	97
Hiszpania Spain	8	16	.	148 ^c	130 ^f	123	113
Holandia Netherlands	15	39	148	137	190	121	137
Niemcy Germany	x	x	x	x	183	111	125
NRD ^g GDR ^g	10	43	.	108 ^c	x	x	x
RFN ^g FRG ^g	9	37	169	140	x	x	x
Szwecja Sweden	17	50	123	143	112	111	124
Wielka Brytania United Kingdom	32	64	.	177	175	107	102
Włochy Italy	10	35	149	148	158	111	108
Eksport – fob Exports – fob							
Polska Poland	18	38	203	130	227	188	266
Austria Austria	11	39	201	174	190	133	138
Belgia ^b Belgium ^b	14	36	.	134 ^c	173	124	129
Czechy ^d Czech Republic ^d	21	46	184	127	215	175	249
Finlandia Finland	17	51	162	121	207 ^e	107	94
Francja France	17	44	199	136	185	99	93
Hiszpania Spain	16	36	.	147 ^c	164 ^f	115	125
Holandia Netherlands	12	38	176	144	196	131	151
Niemcy Germany	x	x	x	x	214	128	140
NRD ^g GDR ^g	9	46	.	130 ^c	x	x	x
RFN ^g FRG ^g	6	40	170	152	x	x	x
Szwecja Sweden	16	47	129	147	110	112	114
Wielka Brytania United Kingdom	31	63	.	141	172	94	84
Włochy Italy	9	29	179	149	167	104	100

a Wskaźniki dynamiki obliczono na podstawie danych wyrażonych w USD według cen bieżących. *b* Do 1996 r. łącznie z Luksemburgiem. *c* 1987 r. *d* W latach 1950–1989 Czechosłowacja. *e* 2001 r. *f* 1994 r. *g* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

a Indices are calculated on the basis of data expressed in USD at current prices. *b* Until 1996 including Luxembourg. *c* 1987. *d* In 1950–1989 Czechoslovakia. *e* 2001. *f* 1994. *g* Respectively: East Germany and West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. 704 i 705; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002*, Warszawa 2002, s. 720 i 721; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2006*, Warszawa 2006, s. 547; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011*, Warszawa 2011, s. 546; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 260; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 276; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 411 i 412; *Trade volume indices*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.



Tabl. 3 (109). IMPORT I EKSPORT POLSKI WEDŁUG KRAJÓW (ceny bieżące)
IMPORTS AND EXPORTS OF POLAND BY COUNTRIES (current prices)

A. OKOŁO 1500 R. – zagraniczne kontakty handlowe mieszczan Gdańska
AROUND 1500 – foreign commercial relations of Gdańsk townspeople

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Obroty zagraniczne w odsetkach <i>Foreign trade turnover in percent</i>	Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Obroty zagraniczne w odsetkach <i>Foreign trade turnover in percent</i>
OGÓŁEM TOTAL	100,0	Meklemburgia <i>Mecklenburg</i>	4,4
Niderlandy <i>Netherlands</i>	18,4	Dolna Saksonia <i>Lower Saxony</i> ...	3,0
Lubeka <i>Lübeck</i>	9,8	Westfalia <i>Westphalia</i>	3,0
Anglia i Szkocja <i>England and Scot-</i> <i>land</i>	8,9	Wielkie Księstwo Moskiewskie <i>Grand</i> <i>Duchy of Moscow</i>	3,0
Francja <i>France</i>	8,0	Miśnia, Łużyce i Turyngia <i>Meissen,</i> <i>Lusatia and Thuringia</i>	1,3
Dania i Norwegia <i>Denmark and</i> <i>Norway</i>	7,0	Bawaria i Szwabia <i>Bavaria and</i> <i>Swabia</i>	1,2
Inflanty <i>Inflanty</i>	6,5	Czechy ze Śląskiem <i>Czechia and</i> <i>Silesia</i>	1,0
Brandenburgia <i>Brandenburg</i>	5,9	Hamburg i Brema <i>Hamburg and</i> <i>Bremen</i>	0,7
Szwecja i Finlandia <i>Sweden and</i> <i>Finland</i>	5,9	Nadrenia <i>Rhineland</i>	0,4
Wielkie Księstwo Litewskie <i>Grand</i> <i>Duchy of Lithuania</i>	5,6	Hiszpania i Portugalia <i>Spain and</i> <i>Portugal</i>	0,1
Pomorze Szczecińskie <i>Western</i> <i>Pomerania</i>	5,2	Inne <i>Other</i>	0,7

Uwaga. Kontakty oznaczają najczęściej transakcje.

Note. Commercial relations mean generally transactions.

Schyłek średniowiecza przyniósł Polsce duże zmiany w zakresie wymiany handlowej. Obok dominującej do XV w. formy wymiany lokalnej pojawiły się w Polsce regionalne i ogólnokrajowe związki gospodarcze, zaś zasadniczym przemianom uległ handel daleki. Pod koniec XV w. istniał już w Gdańsku wielki handel, oparty na systemie spółek mieszczan z różnych miast, rozwiniętych formach kredytowych i uzależnienia produkcji krajowej od potrzeb wymiany. W zagranicznych kontaktach handlowych dominował handel z Europą Zachodnią.

At the close of the Middle Ages, big changes concerning trade occurred in Poland. Next to local forms of trade which were prevalent until the 15th century, regional and national economic unions appeared in Poland, and international trade was completely transformed. By the end of the 15th century, the trade in Gdańsk was widely developed and based on a system of companies consisting of burghers from various towns, developed borrowing forms, and domestic production became dependent on trade needs. Foreign trade contacts were dominated by the trade with Western Europe.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 140; obliczenia własne.

On the basis:

Tabl. 3 (109). IMPORT I EKSPORT POLSKI WEDŁUG KRAJÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF POLAND BY COUNTRIES (cont.)

B. W LATACH 1704–1750 – bilans handlu zagranicznego
 Gdańska z Wielką Brytanią i ze Szwecją
*IN 1704–1750 – foreign trade balance of Gdańsk
 with United Kingdom and Sweden*

Lata Years	Obroty Turnover			Saldo Balance
	ogółem total	import imports	eksport exports	
Wielka Brytania – w funtach szterlingach <i>United Kingdom – in pound sterling</i>				
1704	361 829	166 740	195 089	+28 349
1708	291 535	134 241	157 294	+23 053
1710	144 633	29 634	114 999	+85 365
1720	208 525	98 968	109 557	+10 589
1729	531 316	138 434	392 882	+254 448
1740	335 103	135 480	199 623	+64 143
1750	491 316	157 000	334 316	+177 316
Szwecja – w riksdalarach <i>Sweden – in riksdalers</i>				
1731	428 513	164 042	264 471	+100 429
1734	494 405	161 698	332 707	+171 009
1735	665 346	255 680	409 666	+153 986
1736	656 486	223 831	432 655	+208 824
1740	565 180	189 122	376 058	+186 936
1742	779 547	286 168	493 379	+207 211
1744	777 953	217 625	560 328	+342 703

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 149.
 On the basis:

Tabl. 3 (109). IMPORT I EKSPORT POLSKI WEDŁUG KRAJÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF POLAND BY COUNTRIES (cont.)

C. W LATACH 1786 I 1791 – Wielkie Księstwo Litewskie^a
IN 1786 AND 1791 – Grand Duchy of Lithuania^a

Kraje Countries	1786	1791	1786	1791
	import	imports	eksport	exports
	w odsetkach		in percent	
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0
Korona ^b <i>Crown of the Kingdom of Poland^b</i>	12,5	3,5	17,4	6,6
Kurlandia ^c <i>Courland^c</i>	16,8	9,5	11,2	6,5
Prusy <i>Prussia</i>	42,9	75,0	47,1	75,7
Rosja <i>Russia</i>	27,8	12,0	24,3	11,2

a Strukturę obliczono na podstawie danych wyrażonych w złotych polskich (złp). *b* Powstała w wyniku unii lubelskiej (1569 r.); Rzeczpospolita Obojga Narodów utrzymywała wewnątrz podział na Koronę (obejmującą również ziemie ukraińskie) oraz Wielkie Księstwo Litewskie; uchwalone w dniu 20 X 1791 r. Zareczenie Wzajemne Obojga Narodów (szczegółowe przepisy wykonawcze do Konstytucji 3 Maja 1791 r.) utrzymywało nadal federacyjny charakter państwa polsko-litewskiego. *c* Patrz notka *f* do tabl. 18 cz. D na str. 300.

Uwaga. W tablicy uwzględniono jedynie towary rejestrowane na komorach celnych Wielkiego Księstwa Litewskiego. Najwięksi uczestnicy handlu zagranicznego Litwy – magnateria i zamożna szlachta jakąś część dochodów z dóbr „litewskich” wydawali na utrzymanie swoich rezydencji w Koronie. Podobnie i towary zagraniczne, sprowadzane na potrzeby koronnych rezydencji „litewskiej” magnaterii kupowane bezpośrednio w Gdańsku i Warszawie, nie były rejestrowane na komorach celnych Wielkiego Księstwa Litewskiego.

a Structure is calculated on the basis of data expressed in Polish zlotys (złp). *b* Was founded as a result of the Union of Lublin (1569); the Polish-Lithuanian Commonwealth was divided into the Crown of the Kingdom of Poland (including also Ukrainian lands) and Grand Duchy of Lithuania; adopted on 20 October 1791, the Reciprocal Guarantee of Two Nations (detailed executory provisions to the Polish Constitution of 3 May 1791) caused that the federal nature of the Polish-Lithuanian state remained in force. *c* See footnote to the table 18 part D on page 300.

Note. The table includes only the goods registered in customs houses of the Grand Duchy of Lithuania. The greatest participants in the foreign trade of Lithuania – magnates and well-off noblemen spent a part of their income from Lithuanian estates on the maintenance of their residences in the Crown of the Kingdom of Poland. Similarly, foreign goods imported to meet the needs of the Lithuanian magnates' residences in the Crown and bought indirectly in Gdańsk and Warszawa were not registered in customs houses of the Grand Duchy of Lithuania.

Na podstawie: L. Żytkowicz, *Kilka uwag o handlu zewnętrznym Wielkiego Księstwa Litewskiego w ostatnich latach Rzeczypospolitej*, „Zapiski Historyczne”, t. XLI, z. 2, Toruń 1976, s. 92, 99 (87–101); obliczenia własne.



Tabl. 3 (109). IMPORT I EKSPORT POLSKI WEDŁUG KRAJÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF POLAND BY COUNTRIES (cont.)

D. W LATACH 1928–2010
 IN 1928–2010

Kraje Countries	1928	1938	1950	1970	1992	2010
	w odsetkach in percent					
Import – cif Imports – cif						
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym: of which:						
Austria Austria	6,6	4,6 ^a	2,2	1,7	4,3	1,7
Belgia ^b Belgium ^b	2,0	4,1	1,3	0,8	2,4	2,5
Czechosłowacja Czechoslovakia	6,3	3,1	13,2	8,6	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	1,7 ^c	3,7
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	0,8 ^c	2,1
Finlandia Finland	0,1	0,2	1,6	0,9	2,3	1,0
Francja France	7,4	3,6	3,0	2,4	4,2	4,3
Hiszpania Spain	0,1	0,1	—	0,4	1,1	2,0
Holandia Netherlands	4,1	2,8	2,0	1,1	4,5	3,7
Niemcy Germany	26,9	14,5 ^a	x	x	23,6	21,7
NRD ^d GDR ^d	x	x	11,5	11,1	x	x
RFN ^d FRG ^d	x	x	2,5	4,0	x	x
Rumunia Romania	11,4	0,8	1,7	2,0	0,2	0,7
Szwajcaria Switzerland	2,7	2,1	1,8	1,0	1,8	0,9
Szwecja Sweden	2,1	3,5	5,1	1,0	1,7	1,9
Węgry Hungary	1,3	0,6	3,7	3,8	0,8	1,8
Wielka Brytania United Kingdom	9,3	11,4	9,5	5,3	6,5	2,7
Włochy Italy	2,5	2,6	3,0	2,0	6,7	5,6
ZSRR ^e Soviet Union ^e	1,2	0,8	28,8	37,7	8,4	10,4
Eksport – fob Exports – fob						
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
w tym: of which:						
Austria Austria	12,4	4,9 ^a	3,7	1,6	3,1	1,9
Belgia ^b Belgium ^b	2,3	4,8	1,1	0,6	2,6	2,5
Czechosłowacja Czechoslovakia	11,8	3,6	9,2	7,5	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	x	2,3 ^c	5,9
Słowacja Slovakia	x	x	x	x	1,1 ^c	2,6
Finlandia Finland	1,0	1,8	3,2	1,0	1,9	8,6

a 1937 r. b Łącznie z Luksemburgiem. c 1993 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. e Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich; w latach 1992 i 2010 Rosja.

a 1937. b Including Luxembourg. c 1993. d Respectively: East Germany and West Germany. e In 1992 and 2010 Russia.

Tabl. 3 (109). IMPORT I EKSPORT POLSKI WEDŁUG KRAJÓW (dok.)
IMPORTS AND EXPORTS OF POLAND BY COUNTRIES (cont.)

D. W LATACH 1928–2010 (dok.)

IN 1928–2010 (cont.)

Kraje Countries	1928	1938	1950	1970	1992	2010
	w odsetkach in percent					
	Eksport – fob (dok.)		Exports – fob (cont.)			
Francja <i>France</i>	1,7	3,8	1,9	1,7	3,5	6,8
Hiszpania <i>Spain</i>	0,2	0,6	–	0,4	0,9	2,7
Holandia <i>Netherlands</i>	3,1	4,5	1,2	0,9	5,9	4,4
Niemcy <i>Germany</i>	34,3	14,5 ^a	x	x	31,1	26,0
NRD ^d <i>GDR</i> ^d	x	x	13,9	9,3	x	x
RFN ^d <i>FRG</i> ^d	x	x	2,2	5,3	x	x
Rumunia <i>Romania</i>	2,2	0,7	2,0	2,2	0,5	1,4
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	0,7	2,0	1,5	0,8	1,4	0,9
Szwecja <i>Sweden</i>	4,4	6,0	5,7	1,5	2,4	3,0
Węgry <i>Hungary</i>	1,7	0,7	4,2	4,0	1,2	2,8
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	9,0	18,2	8,4	4,3	4,2	6,3
Włochy <i>Italy</i>	1,9	6,5	2,6	3,2	5,4	6,0
ZSRR ^e <i>Soviet Union</i> ^e	1,5	0,1	24,3	35,3	5,0	4,2

a 1937 r. d Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. e Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich; w latach 1992 i 2010 Rosja.

a 1937. d Respectively: East Germany and West Germany. e In 1992 and 2010 Russia.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 166 i 167; *Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska 1928*, Warszawa 1929, s. 2; *Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska*, cz. I, 1937, Warszawa 1937, s. 10, 13 i 14; *Rocznik Handlu Zagranicznego 1979*, Warszawa 1979, s. 20–25 i 56; *Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971, s. 416 i 417; *STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org>.

**Tabl. 4 (110). UDZIAŁ POLSKI W HANDLU ZAGRANICZNYM
NIEKTÓRYCH KRAJÓW (ceny bieżące)
SHARE OF POLAND IN FOREIGN TRADE
OF SELECTED COUNTRIES (current prices)**

Kraje Countries	1928	1938	1960	1990	2010
	w %		in %		
	Import z Polski		Imports from Poland		
Austria <i>Austria</i>	9,3	4,6 ^a	2,2	0,9 ^b	1,7
Belgia ^c <i>Belgium</i> ^c	0,8	1,2	0,2	0,3	1,0
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	6,6	2,5 ^a	6,1	x	x
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	2,0 ^d	6,3
Słowacja <i>Slovakia</i>	x	x	x	2,5 ^e	4,0
Finlandia <i>Finland</i>	1,2	2,7	2,7	1,1	1,7
Francja <i>France</i>	0,4	1,0	0,2	0,3	1,5
Hiszpania <i>Spain</i>	0,2	0,2	1,3
Holandia <i>Netherlands</i>	1,0	1,5	0,2	0,5	1,2
Niemcy <i>Germany</i>	2,6	1,4 ^a	x	0,9	3,5
NRD ^f <i>GDR</i> ^f	x	x	5,0	x	x
RFN ^f <i>FRC</i> ^f	x	x	0,7	x	x
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	0,8	1,6	0,4	0,1	0,7
Szwecja <i>Sweden</i>	1,7	3,5	0,8	0,7	2,9
Węgry <i>Hungary</i>	4,1	1,5	4,9	1,8 ^g	5,2
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	0,5	1,0	0,8	0,3	1,7
Włochy <i>Italy</i>	0,6	2,8	0,8	0,4	2,0
ZSRR ^h <i>Soviet Union</i> ^h	1,0	0,3 ^a	6,9	1,5 ⁱ	2,3

a 1937 r. b 1995 r. c Łącznie z Luksemburgiem. d 1993 r. e 1997 r. f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. g 1992 r. h Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich; w latach 1996 i 2010 Rosja. i 1996 r.

a 1937. b 1995. c Including Luxembourg. d 1993. e 1997. f Respectively: East Germany and West Germany. g 1992. h In 1996 and 2010 Russia. i 1996.

**Tabl. 4 (110). UDZIAŁ POLSKI W HANDLU ZAGRANICZNYM
NIEKTÓRYCH KRAJÓW (dok.)**
SHARE OF POLAND IN FOREIGN TRADE
OF SELECTED COUNTRIES (cont.)

Kraje Countries	1928	1938	1960	1990	2010
	w %		in %		
Eksport do Polski Exports to Poland					
Austria Austria	5,5	4,4 ^a	1,8	1,4 ^b	2,4
Belgia ^c Belgium ^c	0,5	1,4	0,4	0,2	1,6
Czechosłowacja Czechoslovakia	4,0	2,6 ^a	6,7	x	x
Czechy Czech Republic	x	x	x	3,2 ^d	6,1
Słowacja Slovakia	x	x	x	5,0 ^e	7,3
Finlandia Finland	0,2	0,5	1,8	0,4	2,4
Francja France	0,8	1,2	0,3	0,2	1,5
Hiszpania Spain	0,3	0,1	1,5
Holandia Netherlands	1,1	1,3	0,3	0,3	1,8
Niemcy Germany	4,1	1,6 ^a	x	0,7	3,9
NRD ^f GDR ^f	x	x	8,3	x	x
RFN ^f FRG ^f	x	x	0,6	x	x
Szwajcaria Switzerland	2,3	1,7	0,7	0,3	1,1
Szwecja Sweden	1,3	2,1	0,8	0,5	2,5
Węgry Hungary	3,3	1,0	5,2	1,3 ^g	3,7
Wielka Brytania United Kingdom	0,7	1,1	0,4	0,2	1,4
Włochy Italy	0,9	1,1	0,6	0,4	2,5
ZSRR ^h Soviet Union ^h	1,8	0,8 ^a	8,8	2,4 ⁱ	3,5

a 1937 r. b 1995 r. c Łącznie z Luksemburgiem. d 1993 r. e 1997 r. f Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec. g 1992 r. h Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich; w latach 1996 i 2010 Rosja. i 1996 r.

Uwaga. W latach 1928–1938 dane dotyczą wartości według statystyk danych krajów.

a 1937. b 1995. c Including Luxembourg. d 1993. e 1997. f Respectively: East Germany and West Germany. g 1992. h In 1996 and 2010 Russia. i 1996.

Note. In 1928–1938 data concern values according to statistics of given countries.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 168; *Rocznik Handlu Zagranicznego 1979*, Warszawa 1979, s. 56; *Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska 1928*, Warszawa 1929, s. 2; *Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska*, cz. I, 1937, Warszawa 1937, s. 10, 13 i 14; *STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org>.



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (ceny bieżące)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (current prices)

A. W XIII–XVI W. – handel bałtycki
IN THE 13th–THE 16th CENTURY – Baltic Sea trade

Okres <i>Period</i>	Ważniejsze masowe produkty <i>Main trade products</i>		Główni organizatorzy przewozu <i>Main transport organisers</i>
	wywożone na wschód <i>exported on East</i>	wywożone na zachód <i>exported on West</i>	
XIII–początek XIV w. <i>13th–beginning of the 14th century</i>	sukno, sól <i>woollen cloth, salt</i>	zboże <i>cereal</i>	kupcy hanzeatycy <i>Hansa traders</i>
Początek XIV–koniec XIV w. <i>Beginning of the 14th–end of the 14th century</i>	sukno, sól, korzenie <i>woollen cloth, salt, spices</i>	zboże, produkty leśne, futra <i>cereal, forest products, furs</i>	
Koniec XIV–lata 80. XV w. <i>End of the 14th–80's of the 15th century</i>	sukno, sól, korzenie, śledzie, <i>woollen cloth, salt, spices, herrings</i>	zboże, produkty leśne, futra <i>cereal, forest products, furs</i>	
Lata 80. XV–połowa XVI w. <i>80's of the 15th–half of the 16th century</i>	sukno, sól, korzenie, śledzie, <i>woollen cloth, salt, spices, herrings</i>	zboże, len, konopie, produkty leśne, futra <i>cereal, flax, hemp, forest products, furs</i>	kupcy z Europy Zachodniej <i>traders from Western Europe</i>

W późnym średniowieczu obok handlu lokalnego i regionalnego nastąpił szybki rozwój handlu międzynarodowego, a zmiany jakie zaszły w X–XIV w. w gospodarce i cywilizacji europejskiej określane są rewolucją handlową. Ówczesna wymiana handlowa odbywała się na szlakach lądowych oraz w dwóch strefach handlu morskiego, przy czym każda z nich miała własną specyfikę i znaczenie.

Najstarszą była strefa handlu śródziemnomorskiego (lewantyńskiego), w którym główną rolę odgrywały miasta i państwa włoskie pośrednicząc w przywozie z Bliskiego i Dalekiego Wschodu artykułów luksusowych i przypraw korzennych. Drugą była strefa Morza Bałtyckiego, w której organizatorami wymiany byli kupcy miast hanzeatycznych (związek miast handlowych Europy Północno-Zachodniej). W jej ramach mieszczanie Gdańska prowadzili handel z Danią, Meklemburgią, Norwegią, Szwecją i Rusią.

In the late Middle Ages, next to the local and regional trade, a rapid increase in international trade occurred; changes in European economy and civilization of the 10th–14th century are known as trade revolution. The then trade was carried out on land trade routes and within two zones of maritime trade, both of which had their own specificity and meaning.

The oldest zone was the zone of Mediterranean trade (Levantine), where Italian towns and countries played the main role as intermediaries in exports of luxuries and spices from the Near and Far East. The second zone was the Baltic Sea zone, where the Hansa traders (a union of trade towns of North-Eastern Europe) managed the trade. Within the latter zone, burghers from Gdańsk traded with Denmark, Mecklenburg, Norway, Sweden, and Rus.

Na podstawie: H. Samsonowicz, *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzy nad Bałtykiem w XIV–XV w.*, Warszawa 1968, s. 123.



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

B. W LATACH 1565–1646 – Gdańsk – handel drogą morską^a
IN 1565–1680 – Gdańsk – trade of maritime^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1565	1575	1585	1595	1605	1615	1625	1635	1646
Import^b Imports^b									
W tysiącach reichstalarów <i>In thousand reichstalers</i>									
OGÓŁEM TOTAL	263	295	143	390	654	432	934	1 088	1 301
1565=100									
OGÓŁEM TOTAL	100	112	54	148	248	164	355	413	496
W odsetkach <i>In percent</i>									
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sól <i>Salt</i>	22,6	24,1	30,4	23,1	18,2	15,4	9,8	8,0	4,5
Śledzie <i>Herrings</i>	20,2	2,4	22,5	31,5	26,8	36,3	30,6	13,2	21,8
Wino <i>Wine</i>	18,9	17,5	35,0	34,6	35,0	21,0	19,9	7,7	9,7
Towary kolonialne ^c <i>Colonial goods^c</i>	1,3	2,8	1,5	2,4	1,7	1,2	0,9	17,2	7,7
Tkaniny <i>Clothes</i>	28,2	45,0	7,8	8,3	17,3	24,8	38,0	51,6	55,7
Skóry i futra <i>Leathers and furs</i>	8,8	8,2	2,8	0,1	1,0	1,3	0,8	2,3	0,6
Eksport^d Exports^d									
W tysiącach talarów gdańskich <i>In thousand Gdańsk thalers</i>									
OGÓŁEM TOTAL	1 647	835	648	1 467	1 234	1 314	1 643	2 341	2 072
1565=100									
OGÓŁEM TOTAL	100	51	39	89	75	80	99	142	126
W odsetkach <i>In percent</i>									
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Zboża <i>Cereals</i>	75,1	65,7	65,1	78,3	73,3	73,6	83,6	81,1	71,4
Drewno <i>Timber</i>	5,4	4,9	8,4	7,2	4,6	9,1	1,0	0,6	0,6
Produkty drzewne <i>Wood products</i>	10,7	14,1	20,8	5,8	16,3	16,8	8,1	10,7	7,3
Włókna i tekstylia <i>Fibres and textiles</i>	7,1	13,2	1,7	7,1	1,8	0,1	5,7	4,2	16,1
Metale <i>Metals</i>	1,4	2,0	3,8	1,6	0,9	0,4	1,5	0,0	2,2
Skóry i futra <i>Leathers and furs</i>	0,3	0,1	0,2	—	3,1	—	0,1	3,4	2,4

^a Dane dotyczą importu z zachodu przez Sund i eksportu na zachód przez Sund. ^{b, d} Według wartości: ^b – loco porty załadowania, ^d – loco Gdańsk. ^c Głównie rodzynki, pieprz, cukier, anyżek i owoce.

^a *Data concern imports from the West via Øresund and exports to the West via Øresund. ^{b, d} According to values: ^b – loco port of loading, ^d – loco Gdańsk. ^c Mainly raisins, pepper, sugar, anise and fruit.*



Holandia była przodującym krajem Europy Zachodniej utrzymującym ożywione kontakty z Gdańskiem. W ogólnym imporcie Gdańska udział towarów przywożonych z Holandii na przestrzeni drugiej połowy XV i XVI w. wzrastał systematycznie – od ok. 2% w 1460 r. do 50% w 1506 r., aż do ok. 80% w 1583 r.

W ogólnej wartości importu z Holandii do Gdańska największe znaczenie miały sukno i sól: w 1460 r. stanowiły 85% w imporcie (w tym sól – 75%), w 1486 r. – 100% (w tym sól – 68%), w 1510 r. – 65% (w tym sól – 35% – doszacowanie własne, w źródle podaje się 15%), a w 1583 r. – 75% (w tym sól – 15%).

Szybko także wzrastał eksport z Gdańska do Holandii, który pod koniec XV w. zajmował już pierwsze miejsce w bilansie gdańskim. W eksporcie gdańskim do Holandii do lat 70. XV w. dominowały produkty leśne, zaś od końca stulecia i w następnym zdecydowanie przeważało zboże.

Holland was a leading country of Western Europe having active relations with Gdańsk. In total imports of Gdańsk, the amount of goods from Holland was gradually increasing in the second half of the 15th and in the 16th century – from ca. 2% in 1460 to 50% in 1506 and up to ca. 80% in 1583.

In the total value of imports from Holland to Gdańsk, the most important role was played by woolen cloth and salt: in 1460 they constituted 85% of imports (including salt – 75%), in 1486 – 100% (including salt – 68%), in 1510 – 65% (including salt – 35% – author's estimations, the sources provide 15%), and in 1583 – 75% (including salt – 15%).

Exports from Gdańsk to Holland were also rapidly increasing to rank first in the Gdańsk balance by the end of the 15th century. Until 1470s, in exports from Gdańsk to Holland forest products dominated, and starting from the end of the 15th century by cereals.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 144 i 146; H. Samsonowicz,
On the basis: *Dynamiczny ośrodek handlowy*, w: *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. II: 1454–1655,
Gdańsk 1982, s. 138; obliczenia własne.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

C. W LATACH 1786–1791^a – Wielkie Księstwo Litewskie
 IN 1786–1791^a – Grand Duchy of Lithuania

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total
Import Imports		Eksport Exports	
W tysiącach złotych polskich In thousand Polish zlotys		W tysiącach złotych polskich In thousand Polish zlotys	
OGÓŁEM TOTAL	19 998,6	OGÓŁEM TOTAL	18 177,4
W odsetkach In percent		W odsetkach In percent	
OGÓŁEM TOTAL	100,0	OGÓŁEM TOTAL	100,0
Sól Salt	25,0	Włókno Fibres	30,9
Korzenie Spices	11,6	Zboże Cereals	30,6
Wina francuskie French wine	9,8	Towary leśne Forest goods	18,6
Sukno ordynaryjne ^b Woollen cloth ^b	8,5	Bydło Cattle	4,5
Włókno ^c Textile ^c	6,2	Potaż (węglan sodu) Sodium carbo- nate	3,3
Ryby Fish	5,1	Łój Suet	1,8
Wełna ^d Wool ^d	3,9	Skóry Leathers	1,1
Futra Furs	3,8	Pozostałe Other	9,2
Bawełna ^e Cotton ^e	3,1		
Pozostałe Other	23,0		

a Przeciętne roczne. *b* Tkanina z wełny zgrzebnej o średniej jakości (kiry, baje, flanele). *c* Len i konopie pod postacią włókna oraz wyroby lniane. *d* Przędza oraz wyroby wełniane, z wyjątkiem sukna. *e* Zarówno sama bawełna, jak i wyroby z niej produkowane.

Uwaga. Struktura handlu Wielkiego Księstwa Litewskiego wskazuje na niski poziom rozwoju gospodarczego: sprowadzono obok soli gotowe wyroby, a eksportowano prawie wyłącznie produkty gospodarki rolnej, artykuły hodowli i towary leśne.

a Annual averages. *b* Textile made of coarse wool of medium quality (palls, baizes, flannels). *c* Flax and hemp in the form of fibre and flax products. *d* Yarn and woollen products, excluding woollen cloth. *e* Both cotton and its products.

Note. Trade structure in the Grand Duchy of Lithuania indicates a low level of economic development: apart from salt, ready-made goods were imported, and almost solely agricultural, husbandry and forest goods were exported.

Na podstawie: W. J. Mielezko, *Handel i stosunki handlowe Białorusi Wschodniej z miastami nadbałtyckimi*
 On the basis: *w końcu XVII i w XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne”, t. XXXIII, z. 4, Toruń 1968, tabl. 16 po s. 88 (53–91).

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

D. W LATACH 1565–1680 – Anglia^a – handel ze strefą bałtycką
 IN 1565–1680 – England^a – trade with the Baltic region

Wyszczególnienie Specification	1565	1575	1585	1595	1641– –1680 ^b
Import Imports					
W tysiącach talarów duńskich ^c In thousand Danish rigsdalers ^c					
OGÓŁEM TOTAL	48,4	122,8	221,5	235,9	4 669,7
Len i konopie <i>Flax and hemp</i>	22,9	41,1	131,5	91,1	658,4
Smoła, dziegieć <i>Tar and pitch</i>	4,2	8,1	4,9	9,4	579,0
Zboże <i>Cereal</i>	–	21,3	2,7	83,1	1 895,9
Wosk <i>Wax</i>	1,6	15,9	26,0	1,1	93,4
Miedź <i>Copper</i>	0,8	0,3	3,5	0,2	130,8
Proch, saletra <i>Gunpowder, saltpetre</i>	–	1,3	0,6	–	200,8
Żelazo <i>Iron</i>	7,6	4,2	14,5	13,5	336,2
Artykuły spożywcze <i>Food products</i>	1,1	0,9	1,2	0,5	126,1
Skóry, futra <i>Leathers, furs</i>	3,4	1,4	0,1	–	116,7
Łój <i>Suet</i>	5,1	0,9	–	–	–
Wełna <i>Wool</i>	–	–	–	6,4	224,1
Liny, przędza <i>Lines, yarn</i>	0,4	13,1	17,9	7,8	–
Inne ^d <i>Other^d</i>	1,3	14,3	18,6	22,8	308,3
W odsetkach In percent					
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Len i konopie <i>Flax and hemp</i>	47,3	33,5	59,4	38,6	14,1
Smoła, dziegieć <i>Tar and pitch tar</i>	8,7	6,6	2,2	4,0	12,4
Zboże <i>Cereal</i>	–	17,4	1,2	35,3	40,6
Wosk <i>Wax</i>	3,3	13,0	11,7	0,5	2,0
Miedź <i>Copper</i>	1,7	0,2	1,6	0,1	2,8
Proch, saletra <i>Gunpowder, saltpetre</i>	–	1,0	0,2	–	4,3
Żelazo <i>Iron</i>	15,7	3,4	6,6	5,7	7,2
Artykuły spożywcze <i>Food products</i>	2,2	0,7	0,5	0,2	2,7
Skóry, futra <i>Leathers, furs</i>	7,1	1,1	0,1	–	2,5
Łój <i>Suet</i>	10,5	0,7	–	–	–
Wełna <i>Wool</i>	–	–	–	2,7	4,8
Liny, przędza <i>Lines, yarn</i>	0,9	10,7	8,1	3,3	–
Inne ^d <i>Other^d</i>	2,6	11,7	8,4	9,6	6,6

^a Dane dotyczą importu i eksportu towarów przewiezionych na statkach angielskich i nie uwzględniają obcego pośrednictwa w handlu angielskim z Gdańskiem i innymi portami pruskimi. ^b Bez lat 1658–1660; przeciętne roczne. ^c W przypadku lat 1641–1680 – w tysiącach reichstalarów. ^d W latach 1565–1595 głównie: płótno, klepka, wańczos, osmund (surówka żelaza otrzymywana w procesie prymitywnego wytopu dymarkowego pod postacią gąbczastych, nieregularnych brył), potaż (węglan sodu) i popiół, a w latach 1641–1680 głównie drewno budulcowe, klepka i płótno.

^a Data concern imports and exports of commodities imported on English ships and do not include foreign intermediaries between Gdańsk and other Prussia seaports. ^b Excluding 1658–1660; annual average. ^c For 1641–1680 – in thousand reichstalers. ^d In the years 1565–1595 mainly: linen, staves, bowstaves, osmund (pig iron produced in the process of primitive smelting in bloomeries, it had a form of spongy and irregular lumps), sodium carbonate, and ash, in the years 1641–1680 mainly building wood, staves, and linen.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

D. W LATACH 1565–1680 – Anglia^a – handel ze strefą bałtycką (dok.)
 IN 1565–1680 – England^a – trade with the Baltic region (cont.)

Wyszczególnienie Specification	1565	1575	1585	1595	1641– –1680 ^b
-----------------------------------	------	------	------	------	-----------------------------

Eksport Exports

W tysiącach talarów duńskich^c In thousand Danish rigsdalers^c

OGÓŁEM TOTAL	100,6	187,9	408,0	461,2	897,5
Sukno <i>Woollen cloth</i>	78,4	141,4	373,1	424,9	664,2
Skórki i skóry <i>Skins and leathers</i>	11,6	13,9	24,3	19,4	76,3
Ołów <i>Lead</i>	4,2	4,4	5,8	2,7	–
Towary kolonialne <i>Colonial goods</i>	2,6	11,1	1,4	7,3	109,5
Inne <i>Other</i>	3,8	17,1	3,4	6,9	47,5

W odsetkach In percent

OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sukno <i>Woollen cloth</i>	77,9	75,3	91,4	92,1	74,0 ^e
Skórki i skóry <i>Skins and leathers</i>	11,5	7,4	5,9	4,2	8,5
Ołów <i>Lead</i>	4,1	2,3	1,4	0,6	–
Towary kolonialne <i>Colonial goods</i>	2,6	5,9	0,4	1,5	12,2
Inne <i>Other</i>	3,9 ^f	9,1	0,9	1,6	5,3 ^g

a–c Notki patrz na str. 449. e W tym towary bawełniane – 0,4% i jedwab – 0,3%. f, g W tym: f – głównie minerały – 1,6%, g – wino – 2,2%.

Uwaga. Import towarów dostarczonych na Wyspy Brytyjskie na statkach angielskich z Bałtyku przez Sund stanowił ok. połowy wszystkich importowanych do Anglii towarów, resztę transportowały statki obce. Pomimo tych ograniczeń tablica oddaje ogólny charakter struktury angielskiego importu bałtyckiego, choć dane dotyczące zboża są bardzo zaniżone.

Dynamiczny rozwój bałtyckiego eksportu Anglii nastąpił w drugiej połowie XVI w. (w latach 1565–1585 – wzrost czterokrotny), by zwolnić pod koniec XVI i na początku XVII w., tj. w okresie rozpoczynającego się kryzysu w całym handlu zagranicznym wyspy.

a–c See footnotes on page 449. e Of which cotton goods – 0,4% and silk – 0,3%. f, g Of which: f – mainly minerals – 1,6%, g – wine – 2,2%.

Note. Imports of goods shipped on English ships from the Baltic Sea via Øresund to the British Islands constituted ca. a half of all goods imported to England, the remaining goods were shipped on foreign vessels. In spite of such limitations, the table presents a general overview of English structure of Baltic imports, although data concerning cereals are considerably understated.

The dynamic development of Baltic exports of England occurred in the second half of the 16th century (in the years 1565–1585 it quadrupled), and slowed down by the end of the 16th century and at the beginning of the 17th century, i.e. in the period of the crisis in the foreign trade of the whole island.

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w okresie rewolucji purytańskiej i restauracji*,
 On the basis: Piotrków Trybunalski 2001, s. 157 i 158; H. Zins, *Anglia a Bałtyk w drugiej połowie XVI wieku. Bałtycki handel kupców angielskich z Polską w epoce elżbietańskiej i kompania wschodnia*, Wrocław 1967, s. 214 i 277; obliczenia własne.



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

E. W LATACH 1741–1800 – Szwecja
 IN 1741–1800 – Sweden

Wyszczególnienie Specification	1741– –1750	1751– –1760	1761– –1770	1771– –1780	1781– –1790	1791– –1800
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>					
Import Imports						
W tysiącach talarów srebrnych <i>In thousand of silver thalers</i>						
OGÓŁEM TOTAL	6 485	6 041	7 414	6 680	8 393	5 251
1741–1750=100						
OGÓŁEM TOTAL	100	93	114	103	129	81
W odsetkach <i>In percent</i>						
OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tekstylia ^a <i>Textiles^a</i>	4,8	3,7	1,2	3,0	4,7	6,4
Surowce dla przemysłu tekstylnego <i>Materials for textile industry</i>	15,8	19,8	16,2	18,1	13,5	17,4
Towary kolonialne <i>Colonial goods</i>	5,3	5,8	9,9	8,4	8,5	7,9
Artykuły spożywcze <i>Food products</i>	54,0	49,4	51,4	44,5	50,6	38,6
w tym: <i>of which:</i>						
zboża <i>cereals</i>	30,0	26,6	29,6	24,9	34,4	19,3
sól <i>salt</i>	4,4	4,6	6,9	7,9	6,9	8,9
cukier <i>sugar</i>	6,4	7,2	8,8	6,7	4,8	5,1
ryby <i>fish</i>	8,2	4,7	1,5	1,2	1,3	1,7
mięso i tłuszcze <i>meat and fats</i>	4,7	5,9	4,6	3,5	2,6	3,3
Napoje <i>Beverages</i>	6,1	5,7	5,4	5,3	4,0	2,7
Artykuły drogerijne, barwniki, tytoń <i>Beauty products, colouring matters, tobacco</i>	9,2	9,8	8,3	9,9	8,4	11,8
Skóry i futra ^b <i>Leathers and furs^b</i>	0,9	2,9	1,8	3,1
Pozostałe <i>Other</i>	4,8	5,8	6,7	7,9	8,5	12,1

Eksport Exports

W tysiącach talarów srebrnych *In thousand of silver thalers*

OGÓŁEM TOTAL	6 306	6 410	8 102	8 842	9 430	9 463
1741–1750=100						
OGÓŁEM TOTAL	100	102	129	140	150	150

^a Jedwab, tkaniny lniane i bawełniane, sukno i pasmanteria. ^b Do 1766 r. ujęte w pozycji „surowce dla przemysłu tekstylnego”.

^a Silk, flax and cotton textiles, woollen cloth, and haberdashery. ^b Before 1766 included in items "materials for textile industry".



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

E. W LATACH 1741–1800 – Szwecja (dok.)

IN 1741–1800 – Sweden (cont.)

Wyszczególnienie Specification	1741– –1750	1751– –1760	1761– –1770	1771– –1780	1781– –1790	1791– –1800
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>					

Eksport (dok.) Exports (cont.)

W odsetkach *In percent*

OGÓŁEM TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Żelazo i stal <i>Iron and steel</i>	74,6	74,0	68,9	63,3	57,6	55,7
Miedź i mosiądz <i>Copper and brass</i>	7,7	8,7	7,9	9,0	8,5	5,1
Towary drzewne <i>Articles of wood</i>	5,1	4,2	5,1	6,2	6,2	5,3
Smoła i dziegieć ^c <i>Tar and pitch tar^c</i>	2,7	9,1	6,8	8,7
Solone i suszone ryby <i>Salted and dried fish</i>	0,0	1,0	8,6	6,7	8,4	9,9
Towary z miejsc składu ^d <i>Reexports goods^d</i>	0,5	1,0	0,4	1,3	3,9	2,6
Pozostałe <i>Other</i>	12,1	11,1	6,4	4,4	8,6	12,7

^c Do 1766 r. ujęte w pozycji „pozostałe”. ^d Głównie sól, wina, wódki oraz towary z Indii Wschodnich i Ameryki Środkowej.

Uwaga. Mały udział zagranicznych tekstyliów w imporcie Szwecji wynikał z protekcjonizmu przemysłowego i prohibicyjnego kierunku w polityce handlowej tego kraju. W latach 30. XVIII w. szwedzki parlament (Riksdag) zakazał importu i używania zagranicznych tekstyliów, w tym przede wszystkim jedwabiu, aksamitów i brokatów, a także materiałów wełnianych i płótna lnianego. W rzeczywistości ich napływ do Szwecji był dużo większy, gdyż szacuje się, że przemysł w tej grupie towarów sięgał od jednej czwartej do połowy wartości legalnego przywozu.

^c Before 1766 included in items "other". ^d Mainly salt, wine, vodka, and goods from Eastern India and Middle America.

Note. A small percentage of foreign textiles in Swedish imports resulted from economic protectionism and prohibitive commercial policy of this country. In the 1730s, the Swedish parliament (Riksdag) prohibited imports and usage of foreign textiles, including mainly silk, velvet, and brocade, but also woollen textiles and linen. In reality, the inflow from abroad was much higher, as it is estimated that in this group of goods smuggling amounted from a forth to a half of legally imported goods.

W strukturze eksportu Szwecji i Finlandii w latach 1637 i 1685 przeważały: żelazo łącznie z miedzią i mosiądzem (odpowiednio w tych latach: 62,7%, w tym żelazo 35,4% i 80,5%, w tym żelazo 57,0%); znaczący udział w eksporcie miały również smoła i dziegieć: w 1637 r. – 7,9% i w 1685 r. – 8,1% oraz w 1637 r. także zboże – 16,0% (w 1685 r. – 0,1%).

In the years 1637 and 1685, in the exports structure of Sweden and Finland iron dominated along with copper and brass (respectively in these years: 62,7%, including iron 35,4%, and 80,5%, including iron 57,0%); a significant part of exports constituted also tar and pitch tar: in 1637 – 7,9%, in 1685 – 8,1%, and in 1637 also cereal – 16,0% (in 1685 – 0,1%).

Na podstawie: S. E. Åström, *Gospodarka szwedzka a mocarstwowa rola Szwecji w latach 1632–1697*,
 On the basis: w: *Europa i świat w początkach epoki nowożytnej*, cz. 2: *Ideologie, kryzysy, konflikty*,
 red. A. Maczak, Warszawa 1992, s. 283; G. Majewska, *Polityka handlowa Szwecji w latach 1720–1809*, Wrocław 1991, s. 147, 148, 157 i 158; obliczenia własne.



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

F. W LATACH 1619–1780 – import do Europy przez kompanie wschodnioindyjskie
 IN 1619–1780 – imports to Europe of East India companies

Lata Years	Ogółem Total	Pieprz ^a Pepper ^a	Tekstyli ^b Textiles ^b	Herbata i kawa Tea and coffee	Leki, perfumy, barwniki Drugs, per- fume, pig- ments	Saletra Saltpetre	Inne Other
	w odsetkach in percent						
Angielska Kompania Wschodnioindyjska British East India Company							
1668–1670	100,0	25,3	57,2	0,4	4,3 ^c	7,7	5,1
1698–1700	100,0	7,0	81,1	3,0	2,8 ^c	1,5	4,6
1738–1740	100,0	3,4	80,5	12,9	–	1,8	1,4
1758–1760	100,0	4,4	65,8	25,2 ^d	–	3,0	1,6
Holenderska Kompania Wschodnioindyjska Dutch East India Company							
1619–1621	100,0	74,0	16,1	–	9,8	–	0,1
1648–1650	100,0	68,1	14,2	–	8,5	2,1	7,1
1688–1670	100,0	42,6	36,5	–	5,8	5,1	10,0
1698–1700	100,0	22,9	54,8	4,2	8,3	3,9	5,9
1738–1740	100,0	14,2	41,1	32,2	2,8	2,6	7,1
1778–1780	100,0	12,1	49,5	27,2	1,8	4,4	5,0

a, b W przypadku Kompanii: *a* – Holenderskiej – łącznie z innymi przyprawami (stanowiącymi od 17,6% w latach 1619–1621 do 3,1% w latach 1778–1780), *b* – Angielskiej – łącznie z jedwabiem surowym (stanowiącym od 0,6% w latach 1668–1670 do 12,3% w latach 1758–1760). *c, d* Tylko: *c* – indygo (niebieski barwnik otrzymywany z liści indygowca i stosowany dawniej do farbowania wełny i jedwabiu), *d* – kawa.

a, b For Company: *a* – Dutch – including other spices (constituting from 17,6% in 1619–1621 to 3,1% in 1778–1780), *b* – British – including raw silk (constituting from 0,6% in 1668–1670 to 12,3% in 1758–1760). *c, d* Only: *c* – indigo (a blue dye produced from leaves of indigo plant and used to dye wool and silk), *d* – coffee.

Odkrycie przez Hiszpanów i Portugalczyków w końcu XV w. Ameryki i drogi morskiej do Indii doprowadziło szybko do ukształtowania się w Europie trzeciej strefy handlu morskiego obejmującej handel z oboma kontynentami amerykańskimi oraz z rynkami państw azjatyckich. Aż do połowy XVII stulecia w przywozie z terenu Oceanu Indyjskiego do Europy dominowały pieprz i inne przyprawy, dzięki czemu stawały się z wolna stałym składnikiem potraw spożywanych przez Europejczyków.

Angielska Kompania Wschodnioindyjska powołana w 1600 r. patentem Elżbiety I otrzymała monopol na handel w południowej, południowo-wschodniej i wschodniej Azji. Rywalizowała z kupcami portugalskimi i holenderskimi (także zbrojnie), a w XVIII w. także z francuskimi.

Holenderska Kompania Wschodnioindyjska została założona w 1602 r. Prowadzona przez najbogatsze kupiectwo Holandii została wyposażona przez rząd w monopol handlu wschodniego, który dodatkowo udzielał jej wszelkiego wsparcia. Kompania stopniowo wyparła Portugalczyków z handlu towarami wschodnimi i prowadziła bezwzględna eksploatację zagarniętych terenów.

The discovery of America and the sea route to India by the Spanish and Portuguese in the late 15th century rapidly results in the creation of the third zone of maritime trade in Europe, covering trade between both American continents and markets in Asia. Not earlier than by the middle of the 17th century, imports from the area of the Indian Ocean was dominated by pepper and other spices, which is why they were gradually becoming a permanent ingredient of European cuisine.

British East India Company was chartered by Elizabeth I in 1600 and had monopoly on trade in Southern, East-southern, and Eastern Asia. It competed (also in arms) with Portuguese and Dutch merchants, and in the 18th century also with French ones.

Dutch East India Company was founded in 1602. Managed by the most affluent Dutch merchants, it was fully supported and provided by the government with monopoly on east trade. The Company drove out the Portuguese and ruthlessly exploited the seized areas.

Na podstawie: K. H. O'Rourke, L. Prados de la Escosura, G. Daudin, *Trade and empire*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 108.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

G. OKOŁO 1910 R.
 AROUND 1910

Kraje Countries	Ogółem Total	Surowce Raw materials	Żywność Food	Wyroby przemysłowe Manufactured goods
	w odsetkach in percent			
Import Imports				
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	100,0	27,5	7,9	64,6
Niemcy Germany	100,0	42,5	34,0	23,5
Włochy Italy	100,0	37,2	19,7	43,1
Zjednoczone Królestwo ^a United Kingdom	100,0	42,4	37,7	19,9
Eksport Exports				
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	100,0	2,1	5,4	92,5
Francja France	100,0	14,6	27,4	58,0
Niemcy Germany	100,0	15,4	10,1	74,5
Włochy Italy	100,0	14,3	29,3	56,4
Zjednoczone Królestwo ^a United Kingdom	100,0	17,6	6,4	76,0

^a Wielka Brytania i Irlandia.

Struktura importu i eksportu Królestwa Polskiego – w odsetkach:
 Structure of imports and exports of Kingdom of Poland – in percent:

	towary commodities			
	rolnicze agricul- tural	przemys- łowe industrial	rolnicze agricul- tural	przemys- łowe industrial
	import	imports	eksport	exports
1817–1820	40,1	59,9	85,8	14,2
1821–1825	40,5	59,5	55,3	44,7
1826–1830	40,4	59,6	57,0	43,0
1850	37,2	62,8	80,5	19,5

Na podstawie: G. L. Fontana, *The economic development of Europe in the nineteenth century: international exchanges and monetary systems*, w: *An Economic History of Europe. From expansion to development*, red. A. Di Vittorio, Oxon 2006, s. 231; *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 291–293; *Zarys historii Polski w liczbach, Społeczeństwo. Gospodarka*, Warszawa 2012, s. 469.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

H. W LATACH 1925–1929
 IN 1925–1929

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Zwie- rzęta Animals	Żywność Food	Surowce Raw materials	Produkty przemys- łowe Manu- factured goods	Złoto i srebro Gold and silver	w odsetkach in percent	
Import Imports								
Polska	1925	100,0	0,1	24,9	30,9	44,0	0,1	
Poland	1929	100,0	0,2	12,1	41,5	45,5	0,7	
Austria	1925	100,0	9,1	26,7	29,5	32,2	2,5	
Austria	1929	100,0	7,8	21,4	30,1	39,0	1,7	
Belgia ^a	1925	100,0	0,3	27,3	50,3	22,0	0,1	
Belgium ^a	1929	100,0	0,2	20,4	52,1	27,0	0,3	
Czechosłowacja	1925	100,0	4,4	23,1	49,4	23,0	0,1	
Czechoslovakia	1929	100,0	4,8	14,6	49,1	31,3	0,2	
Francja	1925	100,0	0,8	20,3	65,8	12,8	0,3	
France	1929	100,0	0,4	19,6	49,4	17,6	13,0	
Hiszpania	1925	100,0	1,1	19,0	36,6	43,1	0,2	
Spain	1929	100,0	0,5	20,2	31,0	48,3	—	
Holandia	1925	100,0	0,3	26,6	36,7	33,2	3,2	
Netherlands	1929	100,0	0,2	21,2	35,8	41,7	1,1	
Niemcy	1925	100,0	0,9	30,8	47,5	15,2	5,5	
Germany	1929	100,0	1,1	27,3	51,5	16,2	3,9	
Szwajcaria	1925	100,0	1,9	27,1	28,3	36,3	6,4	
Switzerland	1929	100,0	0,5	25,3	28,1	41,9	4,2	
Szwecja	1925	100,0	0,2	25,9	33,3	39,8	0,8	
Sweden	1929	100,0	0,6	22,5	32,8	43,1	1,0	
Węgry	1925	100,0	0,1	8,1	33,9	57,8	0,1	
Hungary	1929	100,0	0,1	7,4	42,9	47,2	2,4	
Wielka Brytania	1925	100,0	1,6	41,2	35,3	17,6	4,3	
United Kingdom	1929	100,0	1,6	40,1	32,4	19,9	6,0	
Włochy	1926	100,0	0,7	25,0	51,6	22,4	0,3	
Italy	1929	100,0	2,3	20,5	49,8	26,2	1,2	

^a Łącznie z Luksemburgiem.

^a Including Luxembourg.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

H. W LATACH 1925–1929 (dok.)

IN 1925–1929 (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Zwie- rzęta Animals	Żywność Food	Surowce Raw materials	Produkty przemys- łowe Manu- factured goods	Złoto i srebro Gold and silver	w odsetkach in percent	
Eksport Exports								
Polska 1925	100,0	8,0	24,5	45,2	22,3	—		
Poland 1929	100,0	8,0	25,4	47,0	19,6	—		
Austria 1925	100,0	1,5	1,8	20,3	73,2	3,2		
Austria 1929	100,0	0,9	2,0	21,9	73,7	1,5		
Belgia ^a 1925	100,0	0,7	9,9	33,4	55,6	0,4		
Belgium ^a 1929	100,0	0,4	7,8	33,0	58,6	0,2		
Czechosłowacja 1925	100,0	0,5	18,3	18,9	62,1	0,2		
Czechoslovakia 1929	100,0	0,2	11,5	16,8	71,5	—		
Francja 1925	100,0	0,2	8,6	21,0	69,9	0,3		
France 1929	100,0	0,7	11,9	19,4	67,6	0,4		
Hiszpania 1925	100,0	0,2	49,5	21,5	28,8	—		
Spain 1929	100,0	0,3	56,5	20,6	22,4	0,2		
Holandia 1925	100,0	0,7	43,0	18,0	32,7	5,6		
Netherlands 1929	100,0	0,8	35,8	18,2	42,4	2,8		
Niemcy 1925	100,0	0,2	5,8	18,6	75,0	0,4		
Germany 1929	100,0	0,2	5,0	18,5	69,2	7,1		
Szwajcaria 1925	100,0	0,3	8,7	8,4	73,1	9,5		
Switzerland 1929	100,0	0,4	9,9	9,0	77,6	3,1		
Szwecja 1925	100,0	0,3	6,2	53,4	39,5	0,6		
Sweden 1929	100,0	0,3	9,2	49,7	40,6	0,2		
Węgry 1925	100,0	12,6	57,5	12,7	16,4	0,8		
Hungary 1929	100,0	15,3	51,0	13,1	20,2	0,4		
Wielka Brytania 1925	100,0	0,3	5,9	14,4	72,0	7,4		
United Kingdom 1929	100,0	0,3	5,7	14,4	69,0	10,6		
Włochy 1926	100,0	0,5	25,8	12,1	61,6	—		
Italy 1929	100,0	0,1	24,7	12,5	62,7	—		

^a Łącznie z Luksemburgiem.

^a Including Luxembourg.

Na podstawie: *International Statistical Yearbook 1928*, Geneva 1929, s. 126 i 127; *Statistical On the basis: Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 169 i 170.



Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

I. W 1938 R.
 IN 1938

Wyszczególnienie Specification a – import imports b – eksport exports	Polska Poland	Belgia ¹ Belgium ¹	Czecho- słowacja Czech- oslovakia	Francja France	Szwecja Sweden	Węgry Hungary	Wielka Brytania ² United Kingdom ²
	w odsetkach in percent						
OGÓŁEM TOTAL a	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
b	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Według grup towarów By commodities group							
Produkty dla rolnictwa i do produkcji żywności	a 7,5 b 14,9	17,8 6,2	8,3 8,1	11,7 4,2	9,6 1,6	5,6 35,9	15,6 1,2
<i>Products for agriculture and for manufacture of food</i>							
Produkty do produkcji prze- mysłowej	a 54,5 b 36,4	48,8 65,9	58,7 44,1	35,7 53,9	35,8 68,3	64,1 20,6	41,8 46,5
<i>Products for the industrial preparation</i>							
Oleje i tłuszcze	a 2,6 b 0,5	2,9 0,9	6,4 0,2	6,2 2,0	3,9 0,7	1,4 3,1	3,3 1,1
<i>Oils and fats</i>							
Paliwa i energia elektryczna	a 0,7 b 20,7	8,9 7,3	5,4 5,6	20,8 2,3	15,4 0,3	9,8 0,9	4,9 9,8
<i>Fuels and electrical energy</i>							
Maszyny i urządzenia inwesty- cyjne	a 18,2 b 2,0	8,4 8,5	10,0 14,0	5,9 9,5	11,2 17,6	8,6 12,9	3,4 17,6
<i>Machinery and mechanical appliances</i>							
Produkty do bezpośredniej konsumpcji	a 16,5 b 25,5	13,2 11,2	11,2 28,0	19,7 28,1	24,1 11,5	10,5 26,6	31,0 23,8
<i>Products for direct consumption</i>							
w tym żywność	a 6,7 b 22,4	7,6 3,6	6,3 2,9	17,1 12,5	6,8 5,6	3,3 20,6	26,4 6,8
<i>of which food</i>							
Według stopnia przetworzenia produktów By degree of processed products							
Surowe	a 44,1 b 45,4	51,7 20,9	49,0 15,5	57,8 20,2	29,7 18,8	35,8 48,2	42,2 12,3
<i>Primary</i>							
Po prostej obróbce	a 19,7 b 39,9	25,6 43,0	26,0 24,6	20,9 28,2	28,1 45,8	37,7 37,8	41,0 22,5
<i>Semifinished products</i>							
Przetworzone	a 36,2 b 14,7	22,7 36,1	25,0 59,9	21,3 51,6	42,2 35,4	26,5 14,0	16,8 65,2
<i>Processed</i>							

1 Łącznie z Luksemburgiem. 2 1937 r.

Uwaga. W 1928 r. została wprowadzona nowa klasyfikacja produktów w handlu międzynarodowym, nieporównywalna z klasyfikacją obowiązującą w latach 20. Nowe grupowanie towarów było wprowadzane do statystyk narodowych w drugiej połowie lat 30. XX w.; szczegółowe dane zawiera *International Trade Statistics 1938*, Geneva 1939.

1 Including Luxembourg. 2 1937.

Note. In 1928, a new classification of products was introduced in international trade, which was incomparable with classification in force in the 1920s. New groups of commodities were introduced to national statistics in the second half of the 1930s; detailed data are included in "International Trade Statistics 1938", Geneva 1939.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1939/40*, Geneva 1940, s. 190 i 191.
 On the basis:

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

K. W LATACH 1955–1980 – według Jednolitej Nomenklatury Towarowej
 Handlu Zagranicznego^a
 IN 1955–1980 – by Comecon Classification^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Paliwa, surowce mineralne, metale Fuels, mineral raws, metals	Maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy Machinery and transport equipment	Towary konsumpcyj- ne pochodzenia przemysło- wego Consumer goods of industry products	Pozostałe towary przemysłowe Other manufac- tured goods	Surowce pochodzenia roślinnego oraz towary rolno- -spożywcze Vegetable and animal crude materials, agriculture and food goods
		w odsetkach in percent				
Import Imports						
Polska 1956	100,0	19,6	33,2	6,1	10,0	31,1
Poland 1980	100,0	31,1	32,7	6,4	8,9	20,9
Czechosłowacja 1955	100,0	24,2	13,3	4,1	9,4	49,0
Czechosłowacja 1980	100,0	31,7	36,6	5,9	9,6	16,2
NRD ^b 1960	100,0	38,5	12,7	5,3	4,3	39,2
GDR ^b 1980	100,0	36,7	30,8	5,0	8,6	18,9
Rumunia 1955	100,0	21,3	37,2	4,2	5,8	31,5
Romania 1980	100,0	50,3	24,5	3,0	7,5	14,7
Węgry 1955	100,0	25,6	12,3	3,0	8,2	50,9
Hungary 1980	100,0	27,0	30,7	7,7	16,0	18,6
Eksport Exports						
Polska 1956	100,0	55,3	15,6	8,9	3,9	16,3
Poland 1980	100,0	25,5	44,4	15,3	4,9	9,9
Czechosłowacja 1955	100,0	28,6	43,5	11,1	5,0	11,8
Czechosłowacja 1980	100,0	17,2	50,3	15,9	7,9	8,7
NRD ^b 1960	100,0	15,7	49,0	15,1	14,3	5,9
GDR ^b 1980	100,0	14,8	51,3	14,8	12,7	6,4
Rumunia 1955	100,0	44,4	6,1	1,3	5,2	43,0
Romania 1980	100,0	29,1	26,7	15,4	12,1	16,7
Węgry 1955	100,0	14,1	29,8	15,8	2,9	37,4
Hungary 1980	100,0	14,4	32,2	17,4	9,1	26,9

^a Nomenklatura stosowana w krajach należących do Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). ^b Niemiecka Republika Demokratyczna.

^a The nomenclature applied in the countries of the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA). ^b East Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971, s. 721 i 722; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej*
 On the basis: 1977, Warszawa 1977, s. 262 i 263; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa
 1982, s. 282.

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

L. W LATACH 1980–2010 – według Nomenklatury SITC^a
 IN 1980–2010 – by SITC^a Nomenclature

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Surowce ^b Raw materials ^b	Paliwa mineralne ^c Mineral fuels ^c	Maszyny i urza- dzenia ^d Machinery and mechanical appliances ^d	Materiały i produkty chemiczne Materials and chemical products	Pozostałe artykuły przemys- łowe Others industry products	Towary rolno- spożywcze Agricultural and food products	
								w odsetkach in percent
		Import Imports						
Polska	1980	100,0	10,6	18,2	32,4	7,9	17,8	13,1
Poland	2010	100,0	3,4	10,7	34,3	14,3	30,2	7,1
Austria	1980	100,0	7,0	15,5	28,6	9,3	33,6	6,0
<i>Austria</i>	2009	100,0	4,2	10,4	32,9	12,5	32,8	7,2
Belgia ^e	1980	100,0	7,7	17,4	22,5	8,4	33,8	10,2
<i>Belgium</i> ^e	2010	100,0	4,7	13,9	23,2	25,4	25,1	7,5
Czechosłowacja	1980	100,0	11,2	19,0	35,9	8,3	15,7	9,9
<i>Czechoslovakia</i>								
Czechy	2010	100,0	2,7	9,5	42,4	10,1	30,2	5,1
<i>Czech Republic</i>								
Słowacja	2010	100,0	4,1	12,5	42,7	8,4	26,4	5,9
<i>Slovakia</i>								
Finlandia	1980	100,0	5,6	29,0	26,6	9,0	23,1	6,7
<i>Finland</i>	2010	100,0	9,5	18,4	28,7	11,5	25,4	6,5
Francja	1980	100,0	6,5	26,7	21,5	9,1	26,8	9,4
<i>France</i>	2010	100,0	2,9	13,8	34,1	14,1	27,0	8,0
Hiszpania	1980	100,0	13,1	38,8	17,9	7,5	13,4	9,3
<i>Spain</i>	2010	100,0	4,2	16,5	29,8	14,9	24,5	10,2
Holandia	1980	100,0	7,2	24,2	19,9	8,4	27,6	12,7
<i>Netherlands</i>	2009	100,0	4,1	13,2	28,2	11,1	34,0	9,4
Niemcy ^f	1980	100,0	8,3	22,6	18,8	7,2	32,2	10,9
<i>Germany</i> ^f	2010	100,0	4,2	11,4	34,0	12,6	31,4	6,4
Rumunia	1990	100,0	10,2	38,2	22,0	19,1		10,5
<i>Romania</i>	2010	100,0	3,4	10,0	34,4	12,9	32,5	6,8
Szwajcaria	1980	100,0	3,6	11,2	24,0	10,1	43,4	7,7
<i>Switzerland</i>	2010	100,0	1,8	7,4	26,9	21,6	36,7	5,6
Szwecja	1980	100,0	4,6	24,2	26,8	8,1	29,6	6,7
<i>Sweden</i>	2010	100,0	3,6	13,4	35,8	10,8	28,2	8,2
Węgry	1980	100,0	9,3	16,4	29,2	13,6	23,5	8,1
<i>Hungary</i>	2010	100,0	2,0	10,6	45,9	9,9	27,2	4,4
Wielka Brytania	1980	100,0	7,6	13,6	25,7	6,2	34,7	12,2
<i>United Kingdom</i>	2010	100,0	3,0	11,3	31,3	12,1	33,2	9,1
Włochy	1980	100,0	11,0	27,9	20,4	8,1	20,7	11,9
<i>Italy</i>	2010	100,0	4,9	18,9	27,2	13,5	27,4	8,1

a Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Handlu. b Bez surowców do produkcji żywności. c, d Łącznie z: c — artykułami pochodnymi, d — sprzętem transportowym. e Łącznie z Luksemburgiem. f W 1980 r. Republika Federalna Niemiec (RFN).

a The Standard International Trade Classification. b Excluding food raw materials. c, d Including: c — related materials, d — transport equipment. e Including Luxembourg. f In 1980 West Germany (FRG).

Tabl. 5 (111). IMPORT I EKSPORT WEDŁUG GRUP TOWARÓW (dok.)
IMPORTS AND EXPORTS BY COMMODITIES GROUP (cont.)

L. W LATACH 1980–2010 – według Nomenklatury SITC^a (dok.)
 IN 1980–2010 – by SITC^a Nomenclature (cont.)

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total	Surowce ^b Raw materials ^b	Paliwa mineralne ^c Mineral fuels ^c	Maszyny i urza- dzenia ^d Machinery and mechanical appliances ^d	Materiały i produkty chemiczne Materials and chemical products	Pozostałe artykuły przemys- łowe Others industry products	Towary rolno- -spożywcze Agricultural and food products	
								w odsetkach in percent
		Eksport		Exports				
Polska	1980	100,0	5,1	14,2	43,2	5,5	25,3	6,7
Poland	2010	100,0	2,5	4,1	41,1	8,6	33,2	10,5
Austria	1980	100,0	8,7	1,6	27,7	8,8	49,1	4,1
Austria	2009	100,0	2,7	3,4	37,5	11,6	37,6	7,2
Belgia ^e	1980	100,0	7,7	17,4	22,5	8,4	33,8	10,2
Belgium ^e	2010	100,0	3,0	8,8	20,3	30,5	28,9	8,5
Czechosłowacja	1980	100,0	5,2	6,0	49,9	6,3	28,3	4,3
Czechoslovakia								
Czechy	2010	100,0	3,1	3,7	53,4	6,2	30,0	3,6
Czech Republic								
Słowacja	2010	100,0	3,0	4,9	54,6	4,7	29,1	3,8
Slovakia								
Finlandia	1980	100,0	19,7	4,4	17,7	5,3	49,9	3,0
Finland	2010	100,0	7,0	8,0	32,4	11,1	39,1	2,4
Francja	1980	100,0	4,2	4,2	33,2	12,0	30,9	15,5
France	2010	100,0	2,6	3,7	39,0	17,8	25,4	11,5
Hiszpania	1980	100,0	5,5	4,0	26,2	7,3	41,3	15,7
Spain	2010	100,0	3,4	4,5	35,2	13,5	28,8	14,7
Holandia	1980	100,0	6,2	22,3	17,1	15,4	20,1	18,9
Netherlands	2009	100,0	5,2	8,2	26,8	14,0	32,2	13,5
Niemcy ^f	1980	100,0	2,5	3,8	44,6	12,7	31,6	4,8
Germany ^f	2010	100,0	2,0	1,9	46,0	14,7	30,3	5,0
Rumunia	1990	100,0	3,0	17,9	29,2	48,8		1,1
Romania	2010	100,0	6,8	5,3	41,9	5,7	34,1	6,2
Szwajcaria	1980	100,0	1,8	0,1	32,1	19,3	43,5	3,2
Switzerland	2010	100,0	1,1	2,8	20,9	38,2	33,3	3,7
Szwecja	1980	100,0	12,2	4,5	39,9	5,4	35,9	2,1
Sweden	2010	100,0	6,9	7,0	36,8	11,4	33,5	4,5
Węgry	1980	100,0	5,8	4,8	32,1	9,5	26,8	21,0
Hungary	2010	100,0	2,3	2,8	57,0	8,8	22,5	6,6
Wielka Brytania	1980	100,0	2,9	13,0	34,6	10,8	32,1	6,6
United Kingdom	2010	100,0	2,6	12,7	31,6	17,9	29,1	6,1
Włochy	1980	100,0	1,8	5,6	32,2	7,0	46,7	6,7
Italy	2010	100,0	1,8	4,9	35,5	11,5	39,0	7,3

a–f Notki patrz na str. 460.

a–f See footnotes on page 460.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 420–423; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 420–423; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 477–482.



Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES

A. W LATACH 1600–1700 – import strefy bałtyckiej z Europy Zachodniej
 IN 1600–1700 – imports of the Baltic region from Western Europe

Lata Years	Tekstylia ^a Textiles ^a					Artykuły kolonialne w t ^b Colonial goods in t ^b	
	ogółem total	w tym of which					
		Anglia England	w % ogółem in % of total		Holandia Holland		w % ogółem in % of total
	w tys. szt. in thous. units	w % ogółem in % of total		w tys. szt. in thous. units	w % ogółem in % of total		
1600–1609 ^c	403,2	332,8	82,5	60,6	15,0	24,1	
1610–1619 ^d	446,8	308,9	69,1	125,8	28,1	35,5	
1620–1629 ^e	641,0	314,9	49,1	295,9	46,2	97,0	
1630–1639 ^f	627,8	259,1	41,3	314,3	50,1	526,8	
1640–1649 ^g	604,2	187,9	31,1	318,0	52,6	822,7	
1671–1680	407,2	163,2	40,1	227,7	55,9	1 402,5	
1681–1690	636,4	209,2	32,9	423,9	66,6	1 823,9	
1691–1700	428,5	180,1	42,1	243,2	56,7	1 843,5	

a Przede wszystkim sukno oraz produkcja jedwabnicza, bawełniana i pasmanteryjna; w Anglii do początków trzeciej ćwierci XVII w. udział sukna w ujęciu wartościowym w całym eksporcie angielskim był dominujący i wynosił 90%. *b* Przeciętne roczne; import (przeciętnie rocznie) w latach 1651–1657 wynosił 494,8 t, a w latach 1661–1670 – 914,9 t. *c–g* Dla artykułów kolonialnych lata: *c* – 1601–1610, *d* – 1611–1620, *e* – 1621–1630, *f* – 1631–1640, *g* – 1641–1650.

Uwaga. Trzecim eksporterem produktów tekstylnych na Bałtyk była Szkocja.

a Mainly woolen cloth, as well as silk, cotton and haberdashery production; starting from the beginning of third quarter of the 17th century, a percentage of woolen cloth in the whole English exports was prevalent and constituted 90%. *b* Annual averages; imports (annual averages) in 1651–1657 – 494,8 t and in 1661–1670 – 914,9 t. *c–g* For colonial goods: *c* – 1601–1610, *d* – 1611–1620, *e* – 1621–1630, *f* – 1631–1640, *g* – 1641–1650.

Note. The third exporter of textile products in the Baltic Sea region was Scotland.

W pierwszej połowie XVII w. odbiorcą całej angielskiej produkcji włókienniczej były porty polskie — Gdańsk i Elbląg. W drugiej połowie tego stulecia zmieniła się rola poszczególnych portów bałtyckich w rejonizacji wymiany handlowej tymi produktami. Od lat 70. XVII w. Gdańsk, wskutek wzrostu konkurencji portów Szwecji oraz portów na wschodnim wybrzeżu, głównie Narwy, stał się odbiorcą co najwyżej jednej trzeciej eksportu angielskiej produkcji włókienniczej.

In the first half of the 17th century, the whole English textile production was imported to Polish seaports — Gdańsk and Elbląg. In the second half of this century, roles of specific Baltic seaports changed respective of the regionalisation of commercial exchange of these products. Since 1670s, when Swedish seaports and those located on the Eastern coast, mainly Narva, constituted greater competition, Gdańsk imported one third of English textile production at most.

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w epoce Jana III Sobieskiego*, Łódź 1988, s. 68; E. A. Mierzwa, *On the basis: Polska a Anglia w XVII wieku*, Toruń 2003, s. 73.

Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

B. W LATACH 1671–1750 – Gdańsk – udział w imporcie przez Sund
 IN 1671–1750 – Gdańsk – share in imports through Øresund

Towary Commodities	1671– –1680	1681– –1690	1691– –1700	1701– –1710	1711– –1720	1721– –1730	1731– –1740	1741– –1750
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>							
Sund Øresund								
Artykuły kolonialne w tys. funtów ^a	2 800	3 630	3 670	3 054	4 337	7 554	8 556	10 296
<i>Colonial goods in thous. pounds^a</i>								
Tkaniny w tys. szt.	40,1	64,0	42,2	27,2	29,8	43,9	43,5	68,4
<i>Clothes in thous. units</i>								
W tym Gdańsk w % Of which Gdańsk in %								
Artykuły kolonialne	56,4	63,8	44,6	40,8	35,7	24,2	21,5	22,7
<i>Colonial goods</i>								
Tkaniny	53,6	69,5	59,0	49,6	26,5	18,9	22,3	28,7
<i>Clothes</i>								

a Głównie rodzynki, pieprz, cukier, anyżek i owoce; funt – miara ciężaru=0,454 kg.

a Mainly raisins, pepper, sugar, anise and fruit; pounds – weight measure=0,454 kg.

Na podstawie: A. Manikowski, *Zmiany czy stagnacja? Z problematyki handlu polskiego w drugiej połowie XVII wieku*, „Przegląd Historyczny”, t. LXIV, Warszawa 1973, z. 4, s. 778 i 779; J. Trzoska, *Handel i żegluga w pierwszej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 376; obliczenia własne.



Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

C. W LATACH 1751–1789 – Gdańsk – handel drogą morską
IN 1751–1789 – Gdańsk – trade of maritime

Towary <i>Commodities</i>	1751– –1755	1756– –1760	1761– –1765	1766– –1770	1771– –1775	1776– –1780	1781– –1785	1786– –1789
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>							
	Import				Imports			
Cukier w tys. kamieni ^{ab}	55,6	66,1	90,5	99,8	100,7	42,8	31,5	31,9
<i>Sugar in thous. stones^{ab}</i>								
Cytryny w tys. szt.	92,5	91,1	354,2	424,0	855,2	280,6	138,6	617,1
<i>Lemons in thous. units</i>								
Herbata w tys. funtów ^c	57,8	62,7	82,1	107,2	88,6	66,4	50,7	40,8
<i>Tea in thous. pounds^c</i>								
Kawa w tys. funtów ^c	247,5	443,2	807,6	1 314,6	1 555,7	1 117,6	1 026,7	1 166,7
<i>Coffee in thous. pounds^c</i>								
Pieprz w tys. kamieni ^b	6,6	6,9	7,6	6,4	6,0	1,6	0,6	0,3
<i>Pepper in thous. stones^b</i>								
Sól w tys. łasztów ^d	3,6	5,1	4,4	3,9	4,7	0,8	1,9	1,8
<i>Salt in thous. laszts^d</i>								
Sukno w tys. lokci ^e	53,9	18,0	49,9	40,0	146,8	86,7	89,7	67,3
<i>Woollen cloth in thous. ells^e</i>								
Śledzie w tys. beczek ^f	31,7	17,8	47,4	42,0	33,6	21,1	11,8	10,7
<i>Herrings in thous. barrels^f</i>								
Tytoń w tys. kamieni ^b	34,0	35,4	41,4	46,7	29,0	15,4	15,3	30,0
<i>Tobacco in thous. stones^b</i>								
Wino w tys. pip ^g	25,3	30,6	41,3	34,3	21,2	8,5	7,9	9,1
<i>Wine in thous. pipas^g</i>								
Żelazo w tys. sztab	8,2	11,7	1,1	9,2	7,0	3,7	2,4	2,2
<i>Iron in thous. bars</i>								
	Export^h				Exports^h			
Len w tys. kamieni ⁱ	11,0	12,1	5,6	1,9	0,9	0,4	0,6	1,3
<i>Linum in thous. stonesⁱ</i>								
Plótno w tys. szt. ^k	158,1	165,6	117,1	124,1	109,3	9,4	90,7	83,8
<i>Linen in thous. units^k</i>								
Potaż (węglan sodu) w tys. łasztów gdańskich ^l	1,2	1,0	1,0	1,2	1,3	1,1	0,8	0,8
<i>Sodium carbonate in thous. Gdańsk laszts^l</i>								
Skóry surowe w tys. dziesiątek	2,3	1,6	1,0	0,7	0,7	0,5	0,01	0,08
<i>Raw leathers in thous. dozens</i>								
Klepka ^m w tys. kop	29,4	22,2	20,5	14,4	9,1	6,7	10,3	13,8
<i>Stave^m in thous. sixties</i>								

a–m Notki patrz na str. 465.

a–m See footnotes on page 465.



a Cukier w 5 gatunkach. *b* 1 kamień (zapewne mały)=24 funtom gdańskim, tj. ok. 10,4 kg. *c* 1 funt gdański=0,434 kg. *d* Sól francuska, hiszpańska i szkocka (pominięto bardzo znikome ilości soli lüneburskiej); przewożona luzem – 1 łaszt=18 beczek, przewożona w beczkach – 1 łaszt=16 beczek. *e* Sukno akwizgrańskie i północne; 1 łokieć – miara długości=ok. 59 cm. *f* 1 beczka=ok. 1 040 sztuk śledzi. *g* 1 pipa – miara pojemności=275–330 sztofom (1 sztof=ok. 3 l), tj. ok. 825–990 l; wina przywożone drogą morską, głównie francuskie stanowiły pod względem wartości w 1776 r. blisko połowę wszystkich win trafiających do Polski i plasowały się na drugim miejscu po winach węgierskich, dostarczanych głównie drogami lądowymi. *h* Pominięto zboża oraz towary wywożone w ilościach mniejszych i nieregularnie. *i* Kamień – miara ciężaru=34 funtom gdańskim, tj. ok. 14,8 kg. *k* Przyjęto za miarę sztukę=30 łokciom (1 łokieć=ok. 0,59 m), tj. ok. 17,7 m. *l* Przeliczono z funtów okrętowych na łaszt – 1 łaszt gdański=12 funtom okrętowym. *m* Klepka francuska, holenderska i tzw. pipówka (do produkcji beczek).

Uwaga. Profil wymiany w zagranicznym handlu morskim Gdańska w XVI–XVIII w., którego import miał charakter wybitnie luksusowo-konsumpcyjny, zaś w eksporcie dominowało zboże i produkty drzewne, nie wpływał zasadniczo na pobudzenie wszechstronnego rozwoju gospodarki Polski.

a 5 types of sugar. *b* 1 stone (supposedly small)=24 Gdańsk pounds, i.e. ca. 10,4 kg. *c* 1 Gdańsk pound=0,434 kg. *d* French, Spanish, and Scottish salt (scanty amounts of Lüneburg salt were passed over); shipped loose – 1 łaszt=18 barrels, shipped in barrels – 1 łaszt=16 barrels. *e* Northern and Aachen woollen cloth; 1 ell – length measure – ca. 59 cm. *f* 1 barrel=ca. 1 040 herrings. *g* 1 pipa – capacity measure=275–330 shtofs (1 shtof=ca. 3 l), i.e. ca. 825–990 l; the value of shipped wine, mainly from France, constituted in 1776 nearly a half of whole wine imported to Poland and ranked second, after Hungarian wine delivered via land routes. *h* Cereal and goods exported irregularly and in smaller amounts were passed over. *i* Stone – weight measure=34 Gdańsk pounds, i.e. ca. 14,8 kg. *k* Unit was used as a measure=30 ells (1 ell=ca. 0,59 m) i.e. ca. 17,7 m. *l* Was converted from ship pounds into łaszt – 1 Gdańsk łaszt=12 ship pounds. *m* French and Dutch stave, and bowstave (used for barrels).

Note. In the 16th–18th century, profile of foreign maritime trade of Gdańsk, importing mainly luxury and consumer goods and exporting especially cereal and timber, did not significantly stimulate development of Polish economy.

Eksport z Gdańska drogą morską w latach 1701–1750 (przeciętne roczne):
Exports of Gdańsk by maritime in 1701–1750 (annual averages):

	1701– –1710	1711– –1720	1721– –1730	1731– –1740	1741– –1750
Tkaniny w tys. szt. <i>Clothes in thous. units</i>	43,5	46,3	69,0	111,9	117,6
Potaż (węglan sodu) i popiół w łasztach ^a <i>Sodium carbonate and ash in łaszt^a</i>	1 102	1 326	1 362	1 478	1 852
Drewno ^b : <i>Timber^b</i> :					
w kopach <i>in sixties</i>	338	1 223	1 538	9 133	20 470
w tysiącach sztuk <i>in thousand units</i>	16 829	34 122	57 952	88 037	100 407

a Potaż i popiół uzyskiwane w trakcie spalania drewna lub jego suchej destylacji, stosowane przy wyrobie szkła, mydła i barwników; patrz notka *l* do tablicy. *b* W kopach i małych setkach (2 kopy) eksportowano głównie boazerię, klepkę okrętową i bednarską, w sztukach – maszty, dyle i inne grube drewno.

a Sodium carbonate and ash produced in the process of timber combustion or wood distillation, used to produce glass, soap, and dyes; see footnote *l* to the table. *b* In sixties and small hundreds (2 sixties) were exported mainly paneling, ship staves and barrel staves, and in units – masts, planks, and thick timber.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 145 i 147; J. Trzoska, *Handel On the basis: i żegluga w pierwszej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993, s. 372 i 374; obliczenia własne.

Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)*IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)*D. W LATACH 1699–1795 – eksport Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego^a
IN 1699–1795 – exports of Crown of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W liczbach bezwzględ- nych <i>In absolute numbers</i>	Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W liczbach bezwzględ- nych <i>In absolute numbers</i>
Korona w latach 1786–1790 <i>Crown of the Kingdom of Poland in 1786–1790</i>		Wielkie Księstwo Litewskie <i>Grand Duchy of Lithuania</i>	
Zwierzęta w szt.:		Zboże w tys. łasztów ^e	1699
<i>Animals in heads:</i>		<i>Cereal in thous. łaszt^e</i>	1776–1780
woły	202 989		1781–1784
<i>oxen</i>			1786–1790
byki	4 013		1791–1795
<i>bulls</i>		Siemie lniane w tys.	1699
krowy i jałowice	50 856	beczek ^f	1776–1780
<i>cows and heifers</i>		<i>Linseed in thous. bar-</i>	1781–1784
wieprze i świnię	485 782	<i>rels^f</i>	1786–1790
<i>hogs and pigs</i>			1791–1795
barany	55 476	Siemie konopne w tys.	1699
<i>rams</i>		beczek ^f	1776–1780
owce i skopy	247 449	<i>Hempen seed in thous.</i>	1781–1784
<i>sheeps and bille goats</i>		<i>barrels^f</i>	1786–1790
Produkty zwierzęce w t:			1791–1795
<i>Animals products in t:</i>		Włókno lniane w tys.	1699
łój topiony i nietopiony	2 507,6	berkowców ^g	1776–1780
<i>melt and non-melt suet</i>		<i>Linseed fibre in thous.</i>	1781–1784
masło	83,5 ^b	<i>berkowiec^g</i>	1786–1790
<i>butter</i>			1791–1795
Konopie czesane i nieczesane w t	426,5	Włókno konopne w tys.	1699
<i>Combed and uncombed hemp in t</i>		berkowców ^g	1776–1780
Len czesany i nieczesany w t	1 631,5	<i>Hempen fibre in thous.</i>	1781–1784
<i>Combed and uncombed flax in t</i>		<i>berkowiec^g</i>	1786–1790
Wełna surowa w t	2 266,7 ^c		1791–1795
<i>Raw wool in t</i>			
Buty i trzewiki w parach	17 813 ^d		
<i>Shoes in pairs</i>			

^{a–g} Patrz notki na str. 467.^{a–g} See footnotes on page 467.



a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. *b–d* Ponadto wyeksportowano: *b* – 29,5 tys. fasek masła, *c* – wełny surowej o wartości 2,7 tys. złp, *d* – obuwia o wartości 5,8 tys. złp. *e* Łaszt – miara pojemności ciał sypkich (tzw. miara nasypna) na Litwie=ok. 3 400–4 000 l ziarna. *f* Beczka litewska – miara pojemności ciał sypkich=ok. 203 l ziarna. *g* Berkowiec – stosowana w Rosji jednostka wagi=ok. 170 kg.

a In long-term period – annual averages. *b–d* Apart from that were exported: *b* – 29,5 thous. butter buckets, *c* – raw wool with a worth of 2,7 thous. złp, *d* – shoes with a worth of 5,8 thous. złp. *e* A laszt – capacity measure of dry goods in Lithuania=ca. 3 400–4 000 l of grain. *f* Lithuanian barrel – capacity measure of dry goods=ca. 203 l of grain, *g* Berkowiec – weight measure used in Russia=ca. 170 kg.

W XVI–XVIII w. produkty rolne i leśne Wielkiego Księstwa Litewskiego masowo spławiano Dźwiną do Rygi, która – obok Królewca – stanowiła główne miejsce litewskich kontaktów handlowych z portami Morza Bałtyckiego i Morza Północnego.

In the 16th to 18th century, agricultural and forest products of the Grand Duchy of Lithuania were floated down the Daugava to Riga that – next to Königsberg – was a centre of contacts between Lithuanian merchants and seaports of the Baltic Sea and the North Sea.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 152; Sz. Kazusek, *Handel zagraniczny Korony w końcu XVIII wieku*, t. I: *Eksport 1786–1790*, Kielce 2012, s. 185–284; obliczenia własne.

Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)*IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)*E. W LATACH 1601–1700^a – Anglia – udział w eksporcie strefy bałtyckiej*IN 1601–1700^a – England – share in exports of the Baltic region*

Towary Commodities	Strefa bałtycka ogółem ^b <i>The Baltic region grand total^b</i>	W tym Anglia <i>Of which England</i>					
		razem total	w tym z <i>of which from</i>				
			Gdańska	Elbląga	Królewcza	Rygi i Kurlandii	
	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of grand total</i>	w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>				
Zboże w tys. łasztów ^c	5 668,3	131,6	2,3	72,1	12,7	23,1	6,0
<i>Cereal in thous. laszts^c</i>							
Siemię lnu i konopii w tys. łasztów ^c <i>Linseed and hempseed in thous. laszts^c</i>	251,9	2,8	1,1	0,2	0,0	0,4	2,1
Len i konopie: <i>Flax and hemp:</i> w tysiącach łasztów ^c	473,6	217,1	45,8	10,0	30,1	99,2	41,6
<i>in thousand laszts^c</i> w tysiącach szyfuntów ^d	2 578,6	501,2	19,4	7,5	0,1	15,4	353,3
<i>in thousand szyfunts^d</i>							
Płótno i sukno w tys. postawów ^e <i>Linen and woolen cloth in thous. postaws^e</i>	2 471,4	1 566,9	63,4	1 264,8	50,1	210,1	28,2
Wańcos i klepka w tys. szt.	41 720,1	1 961,3	4,7	647,4	66,8	451,1	642,8
<i>Bowstaves and staves in thous. units</i>							
Drewno budulcowe w tys. szt.	17 823,8	3 084,0	17,3	286,6	277,1	114,5	91,6
<i>Building wood in thous. units</i>							
Popiół w tys. łasztów ^c	277,3	8,6	3,1	1,5	2,8	4,0	0,3
<i>Ash in thous. laszts^c</i>							
Potaż (węglan sodu): <i>Sodium car-</i> <i>bonate:</i> w tysiącach łasztów ^c	15,1	3,1	20,7	2,5	—	0,7	0,2
<i>in thousand laszts^c</i> w tysiącach szyfuntów ^d	983,8	217,8	22,1	133,0	7,8	70,5	6,4
<i>in thousand szyfunts^d</i>							
Smola i dziegieć w tys. łasztów ^c	500,7	60,7	12,1	7,0	4,4	2,9	3,5
<i>Tar and pitch tar in thous. laszts^c</i>							
Wosk w tys. szyfuntów ^d	145,7	10,9	7,5	9,9	0,8	0,9	0,1
<i>Wax in thous. szyfunts^d</i>							

a Bez lat 1658–1660. b Dotyczy eksportu na Zachód przez Sund. c Łaszt – miara pojemności ciał sypkich (tzw. miara nasypna)=3 060 l. d Szyfunt – miara ciężaru=159,49 kg. e Postaw – miara długości=66 łokci, 1 łokieć=0,62753 m.

a Excluding 1658–1660. b Refers to exports to the West via Øresund. c A laszt – capacity measure of dry goods=ca. 3 060 l. d A szyfunt – weight measure=159,49 kg. e A postaw – length measure=66 ells, 1 ell=0,62753 m.

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Polska a Anglia w XVII wieku*, Toruń 2003, s. 95, 96, 100, 111, 126, 128,
On the basis: 130–132.



Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

F. W LATACH 1601–1650 – Francja – udział w imporcie i eksporcie strefy bałtyckiej
 IN 1601–1650 – France – share in imports and exports of the Baltic region

Towary Commodities	Strefa bałtycka ogółem The Baltic region total	W tym Francja ^a Of which France ^a	
		w liczbach bezwzględnych in absolute numbers	w % ogółem in % of total
Import Imports			
Sól w tys. łasztów ^b Salt in thous. łaszt ^b	1 255,8	4,4	0,4
Śledzie w tys. łasztów ^b Herrings in thous. łaszt ^b	422,9	0,2	0,1
Ryby w tys. szt. Fish in thous. units.....	4 511,5	44,5	1,0
Wina reńskie w tys. okseftów ^c Rhenish wine in thous. hog- sheads ^c	294,1	0,3	0,1
Wina francuskie w tys. pip ^d French wine in thous. pipas ^d	300,3	10,2	3,4
Tkaniny: Clothes:			
w pakach ^e in pakas ^e	2 513,5	5,0	0,2
w tysiącach sztuk in thousand units.....	2 656,7	21,6	0,8
Jedwab w tys. funtów ^f Silk in thous. pounds ^f	337,5	2,0	0,6
Kapelusze w fadach ^g Hats in fads ^g	10,0	1,0	10,0
Minerały w szyfuntach ^h Minerals in szyfunts ^h	834,5	6,0	0,7
Artykuły kolonialne: Colonial goods:			
w balach ⁱ in bals ⁱ	69 052,8	97,5	0,1
w fadach ^g in fads ^g	19 759,0	148,0	0,8
w okseftach ^c in hogsheads ^c	956,8	4,0	0,4
w tysiącach funtów ^f in thousand pounds ^f	30 921,3	167,8	0,5
Olej w pipach ^d Oil in pipas ^d	1 380,0	69,5	5,0
Kalafonia w szyfuntach ^h Colophony in szyfunts ^h	2 284,0	2 000,0	87,6
Korek w wiązках Cork in bundles.....	5 261,0	1 600,0	30,4
Mydło i tłuszcze w okseftach ^c Soap and fats in hogsheads ^c	10 299,8	10,0	0,1

a Dane dotyczą towarów przewożonych na statkach francuskich. *b* Łaszt – miara objętości ciał sypkich (tzw. miara nasypna)=3 060 l. *c* Okseft – miara produktów płynnych, najczęściej spotykany przelicznik=206,11 l. *d* Pipa – miara produktów płynnych, we Francji=393,81 l. *e* Paka – miara objętościowa sukna=16–25 postawów; 1 postaw=66 łokci. *f* Funt – miara ciężaru=0,453 kg. *g* Fad – miara objętości=944,3 l (duński=897,7 l). *h* Szyfunt – miara ciężaru=159,49 kg. *i* Bal – miara ciężaru=100 funtom.

a Data refer to goods shipped on French vessels. *b* A łaszt – capacity measure of dry goods=ca. 3 060 l. *c* A hogshead – capacity measure of liquid, the most common conversion factor=206,11 l. *d* A pipa – capacity measure of liquid, in France=393,81 l. *e* A paka – capacity measure of woolen cloth=16–25 postaws; 1 postaw=66 ells. *f* A pound=weight measure=0,453 kg. *g* A fad – capacity measure=944,3 l (Danish=897,7 l). *h* A szyfunt – weight measure=159,49 kg. *i* A bal – weight measure=100 pounds.

**Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)***IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)*

F. W LATACH 1601–1650 – Francja – udział w imporcie i eksporcie strefy bałtyckiej (cd.)

IN 1601–1650 – France – share in imports and exports of the Baltic region (cont.)

Towary Commodities	Strefa bałtycka ogółem The Baltic region total	W tym Francja ^a Of which France ^a	
		w liczbach bezwzględnych in absolute numbers	w % ogółem in % of total
Import (dok.) Imports (cont.)			
Mydło i pachnidła w funtach ^b Soap and perfume in pounds ^b	16 203,5	700,0	4,3
Cyna w szyfuntach ^c Tin in szyfunts ^c	1 875,8	4,0	0,2
Węgiel w łasztach ^d Coal in łaszt ^d	18 018,5	56,0	0,3
Szkło w skrzyniach Glass in chests.....	1 633,0	646,0	39,6
Papier: Paper:			
w belach ^e in bales ^e	195,5	42,0	21,5
w tysiącach ryz in thousand reams.....	11,3	1,9	16,9
Eksport Exports			
4 zboża w tys. łasztów ^d 4 cereals in thous. łaszt ^d	3 080,7	18,8	0,6
Len: Flax:.....			
w tysiącach łasztów ^d in thousand łaszt ^d	89,8	1,6	1,8
w tysiącach szyfuntów ^c in thousand szyfunts ^c	355,6	2,3	0,6
Konopie: Hemp:.....			
w tysiącach łasztów ^d in thousand łaszt ^d	94,1	2,4	2,5
w tysiącach szyfuntów ^c in thousand szyfunts ^c	322,7	0,8	0,3
Plótno: Linen:.....			
w pakach ^f in pakas ^f	1 529,5	1 000,0	65,4
w tysiącach sztuk in thousand units.....	430,4	6,8	1,6
Przędza w szyfuntach ^c Yarn in szyfunts ^c	642,3	106,5	16,6
Smola w tys. łasztów ^d Tar in thous. łaszt ^d	77,1	2,5	3,3
Dziegieć w tys. łasztów ^d Pitch tar in thous. łaszt ^d	203,8	2,1	1,0

a, b, c, d, f, Patrz notki odpowiednio : a, f, h, b, e na str. 469. e Bela=10 ryz po 1 000 szt. papieru.

a, b, c, d, f, See footnotes respectively: a, f, h, b, e on page 469. e A bale=10 reams of 1 000 sheets of paper.

**Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)***IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)*F. W LATACH 1601–1650 – Francja – udział w imporcie i eksporcie strefy bałtyckiej (dok.)
IN 1601–1650 – France – share in imports and exports of the Baltic region (cont.)

Towary Commodities	Strefa bałtycka ogółem <i>The Baltic region total</i>	W tym Francja ^a <i>Of which France^a</i>	
		w liczbach bezwzględnych <i>in absolute numbers</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>
Eksport (dok.) Exports (cont.)			
Potaż (węglan sodu) w tys. szyfuntów ^b <i>Sodium carbonate in thous. szyfunts^b</i>	685,0	13,7	2,0
Wosk w tys. łasztów ^c <i>Wax in thous. łaszt^c</i>	96,8	3,7	3,9
Łój w beczkach ^d <i>Suet in barrels^d</i>	637,0	587,5	92,2
Masło w tonderach ^e <i>Butter in tonderes^e</i>	1 967,0	540,5	27,5
Pierze w szyfuntach ^b <i>Feathers in szyfunts^b</i>	1 173,5	128,5	11,0
Osmund w łasztach ^f <i>Osmund in łaszt^f</i>	3 614,3	187,5	5,2
Żelazo w tys. łasztów ^c <i>Iron in thous. łaszt^c</i>	888,2	0,9	0,1
Stal w cetnarach ^g <i>Steel in hundredweights^g</i>	2 799,0	161,0	5,8
Miedź: <i>Copper:</i>			
w tysiącach szyfuntów ^b <i>in thousand szyfunts^b</i>	102,0	0,3	0,3
w cetnarach ^g <i>in hundredweights^g</i>	3 320,5	437,5	13,2
Ołów: <i>Lead:</i>			
w tysiącach szyfuntów ^b <i>in thousand szyfunts^b</i>	108,9	0,8	0,7
w tysiącach cetnarów ^g <i>in thousand hundredweights^g</i>	110,0	18,1	16,5
Kule w szyfuntach ^b <i>Balls in szyfunts^b</i>	7 342,0	18,0	0,2
Minerały w szyfuntach ^b <i>Minerals in szyfunts^b</i>	1 842,5	50,0	2,7
Proch i saletra w tys. cetnarów ^g <i>Gunpowder and saltpeter in thous. hundredweights^g</i>	105,9	1,1	1,0

a, b, c Patrz notki odpowiednio: *a, h, b* na str. 469. *d* Beczka – miara objętości=1 123,1 l. *e* Tonder – miara objętości=144,4 l. *f* Osmund – łupki żelaza pochodzenia szwedzkiego. *g* Cetnar – miara ciężaru=100 funtom=49,84 kg.

a, b, c See footnotes respectively: *a, h, b* on page 469. *d* A barrel – capacity measure=1 123,1 l. *e* A tondere – capacity measure=144,4 l. *f* Osmund – iron slates from Sweden. *g* A hundredweight – weight measure=100 pounds=49,84 kg.



W pierwszej połowie XVII w. Francja w handlu bałtyckim, a głównie w handlu z Polską, towarów wywożonych wyłącznie na statkach francuskich, zajmowała dalekie miejsce. Znaczniejszą pozycję kupcy francuscy zajmowali jedynie w przywozie kalafonii, szkła, korka i papieru, choć towary te nie miały większego znaczenia gospodarczego. Należy jednak pamiętać, że nie znamy wielkości pośrednictwa obcego w eksporcie Francji, które np. w zakresie przywozu na Bałtyk francuskiej soli i wina przez Holendrów i Anglików, mogło być znaczne.

In the first half of the 17th century, France came low down in the rankings of Baltic trade, mainly with Poland, concerning goods exported on French vessels. French merchants ranked higher in imports of kolophony, glass, cork, and paper, although these products had no economic value. It should be borne in mind that the number of foreign intermediaries in French exports is unknown. Their number could be significant in e.g. imports of French salt and wine to the Baltic region by the Dutch and English.

Na podstawie: E. A. Mierzwa, *Anglia a Polska w okresie rewolucji purytańskiej i restauracji*, Piotrków Trybunalski 2001, s. 55–62; E. A. Mierzwa, *Polska a Anglia w XVII wieku*, Toruń 2003, s. 101;
On the basis: E. A. Mierzwa, *Francuski handel z regionem bałtyckim w I połowie XVII wieku*, w: *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych*, red. M. Forycki, A. Jakuboszczak, J. Jurkiewicz, I. Kraszewski, M. Pukianiec, Poznań 2012, s. 714 i 718.



Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

G. W LATACH 1738–1800 – Szwecja^a
 IN 1738–1800 – Sweden^a

Lata Years	Import Imports		Eksport Exports				
	sól salt	zboże cereal	żelazo w sztabach iron bars	miedź i mosiądz copper and bras	deski w tys. tuzinów boards in thous. dozen	smoła i dziegieć tar and pitch tar	ryby fish
	w tys. beczek in thous. barrels		w t ^b in t ^b		w tys. beczek in thous. barrels		
przeciętne roczne annual averages							

W liczbach bezwzględnych In absolute numbers

1738–1740	138,4	264,8	41 888	420	140,0	54,8	0,0
1741–1745	146,1	436,1	44 390	428	112,0	68,6	0,0
1746–1750	180,1	362,5	42 310	300	105,1	85,7	0,0
1751–1755	183,1	377,4	42 459	375	104,5	89,0	0,4
1756–1760	195,8	248,3	41 752	445	120,4	111,0	23,2
1761–1765	292,1	419,7	45 383	356	136,9	113,5	161,6
1766–1770	202,4	464,7	39 862	536	140,3	95,6	139,8
1771–1775	271,0	300,6	45 125	759	145,4	104,8	156,7
1776–1780	242,3	390,6	43 683	755	168,9	136,6	133,4
1781–1785	331,2	840,0	46 866	1 027	186,9	147,2	180,2
1786–1790	284,2	594,8	51 734	983	172,1	149,6	216,3
1791–1795	309,7	255,1	50 959	616	161,2	153,6	275,2
1796–1800	308,1	400,7	42 690	514	179,7	160,3	211,0

1738–1740=100^c

1741–1745	106	165	106	102	80	125	x
1746–1750	130	137	101	71	75	156	x
1751–1755	132	143	101	89	75	162	0,2
1756–1760	141	94	100	106	86	203	14
1761–1765	211	159	108	85	98	207	100
1766–1770	146	176	95	128	100	174	87
1771–1775	196	114	108	181	104	191	97
1776–1780	175	148	104	180	121	249	83
1781–1785	239	317	112	245	134	269	112
1786–1790	205	225	124	234	123	273	134
1791–1795	224	96	122	147	115	280	170
1796–1800	223	151	102	122	128	293	131

^a W przypadku eksportu łącznie z Finlandią. ^b Przeliczono z funtów okrętowych na tony – 1 funt okrętowy = 136 kg. ^c W przypadku ryb – 1761–1765=100.

^a Exports including Finland. ^b Converted from ship pounds into tonnes – 1 ship pound=136 kg. ^c For fish – 1761–1765=100.

Na podstawie:
On the basis:

G. Majewska, *Polityka handlowa Szwecji w latach 1720–1809*, Wrocław 1991, s. 150 i 159;
obliczenia własne.

Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

H. W LATACH 1925–1938
 IN 1925–1938

Kraje Countries	1925–1929 ^a	1930–1934 ^b	1934–1938 ^c
	w tys. t in thous. t		
Cukier^d Sugar^d			
Import Imports			
EUROPA^e EUROPE^e	3 722,0	3 444,7	3 456,4
w tym: of which:			
Polska Poland	2,1	5,2	0,0
Austria Austria	104,3	30,2	2,3
Belgia ^f Belgium ^f	70,8	84,2	132,0
Czechosłowacja Czechoslovakia	0,6	0,7	0,0
Francja France	418,0	395,3	362,7
Holandia Netherlands	288,0	129,8	136,4
Niemcy Germany	84,2	17,4	13,7
Norwegia Norway	72,1	80,0	88,2
Portugalia Portugal	78,3	65,3	67,3
Szwecja Sweden	100,3	55,4	8,0
Szwajcaria Switzerland	134,9	161,2	152,0
Węgry Hungary	0,4	0,2	0,0
Wielka Brytania United Kingdom	1 942,5	2 058,5	2 202,7
Włochy Italy	64,2	13,4	16,6
Eksport Exports			
EUROPA^e EUROPE^e	1 939,8	1 503,0	1 107,8
w tym: of which:			
Polska Poland	229,7	228,0	81,4
Austria Austria	0,6	0,3	0,0
Belgia ^f Belgium ^f	138,3	87,0	104,3
Czechosłowacja Czechoslovakia	719,0	346,2	212,7
Francja France	228,3	281,0	233,5
Holandia Netherlands	258,9	57,7	63,1
Niemcy Germany	158,2	150,3	8,3
Norwegia Norway	0,2	0,3	0,0
Portugalia Portugal	0,1	0,0	0,0
Szwecja Sweden	0,0	0,1	0,2
Szwajcaria Switzerland	0,1	0,8	1,0
Węgry Hungary	82,1	47,6	19,6
Wielka Brytania United Kingdom	95,4	280,4	350,4
Włochy Italy	7,7	10,0	13,2

a—f Notki patrz na str. 475.

a—f See footnotes on page 475.

Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (cd.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

H. W LATACH 1925–1938 (dok.)

IN 1925–1938 (cont.)

Kraje Countries	1925–1929 ^a	1930–1934 ^b	1934–1938 ^c
	w tys. t in thous. t		
Węgiel – eksport Coal – exports			
Polska Poland	12 863	9 098	11 003
Belgia Belgium	4 213	3 588	4 316
Holandia Netherlands	6 068	3 491	4 114
Niemcy Germany	23 895	18 444	38 629
Wielka Brytania United Kingdom	67 849	53 365	52 888

a–c W przypadku węgla dane za: *a* – 1928 r., *b* – 1933 r., *c* – 1937 r. *d* Przeciętne roczne.
e Bez Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). *f* Łącznie z Luksemburgiem.

a–c For coal data: *a* – 1928, *b* – 1933, *c* – 1937. *d* Annual averages. *e* Excluding Soviet Union. *f* Including Luxembourg.

Na podstawie: *Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34*, Rome 1934, s. 392
 On the basis: *i* 393; *Annuaire International de Statistique Agricole 1940–1941*, Rome 1941, s. 302 i 303; *Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46, vol. II, Commerce International*, Rome 1947, s. 180 i 181; *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 187.



Tabl. 6 (112). IMPORT I EKSPORT NIEKTÓRYCH TOWARÓW (dok.)
IMPORTS AND EXPORTS OF SELECTED COMMODITIES (cont.)

I. W LATACH 1960–2009 – eksport
 IN 1960–2009 – exports

Kraje Countries	1960	1970	1980	1990	2000	2009 ^a
Cukier^b w tys. t Sugar^b in thous. t						
Polska Poland	337	321	27	373	428	188
Francja France	607	1 034	2 742	2 822	3 209	2 438
Holandia Netherlands	198	1 172	342	296
Niemcy Germany	x	x	x	x	1 538	1 150
Wielka Brytania United Kingdom ...	532	206	100	352	758	582
Tarcica w mln m³ Sawwood in mln m³						
Polska Poland	0,4	0,8	0,7	0,3	0,8	0,3
Austria Austria	3,4	3,4	4,4	4,2	6,4	5,8
Czechy ^c Czech Republic ^c	0,6	0,7	1,1	1,5	1,8	3,0
Finlandia Finland	5,3	4,7	6,9	4,2	8,4	5,1
Francja France	1,0	0,8	0,6	1,2	1,4	1,0
Niemcy Germany	x	x	x	x	3,9	6,8
Rumunia Romania	1,3	2,0	1,0	0,3	2,3	2,3
Szwecja Sweden	5,1	6,9	.	6,3	11,0	12,3
Węgiel kamienny^d w mln t Hard coal^d in mln t						
Polska Poland	23,0	32,8	44,4	28,1	23,2	8,5
Belgia ^e Belgium ^e	2,2	0,5	0,3 ^f	.	1,3	1,1 ^g
Czechy ^c Czech Republic ^c	3,6	4,1	5,6	.	3,4	6,1
Francja France	1,6	1,2	0,5	.	.	.
Holandia Netherlands	2,2	1,6	1,0	2,3	9,1	7,5
Wielka Brytania United Kingdom ...	5,2	3,2	2,2	.	0,7	0,4 ^g

a Dla węgla kamiennego – 2008 r. *b* W latach 1990–2009 w przeliczeniu na cukier biały. *c* W latach 1960–1990 Czechosłowacja. *d* W latach 1960–1990 łącznie z węglem brunatnym, z wyjątkiem Belgii w 1970 r. i Francji w 1980 r. oraz łącznie z koksem i brykietami w latach 1960 i 1970 w przypadku Francji i w 1970 r. w przypadku Wielkiej Brytanii. *e* Łącznie z Luksemburgiem. *f* 1979 r. *g* 2006 r.

a For hard coal – 2008. *b* In 1990–2009 in terms of white sugar. *c* In 1960–1990 Czechoslovakia. *d* In 1960–1990 including lignite coal, excluding Belgium in 1970 and France in 1980 as well as including coke and coal briquettes in 1960 and 1970 in case of France and in 1970 in case of United Kingdom. *e* Including Luxembourg. *f* 1979. *g* 2006.

Na podstawie: *FAO. Statistical Database.* <http://faostat.fao.org>; *Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971, s. 421; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001*, Warszawa 2001, s. 437; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 271–275; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 287–291; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 438–444; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 502–505; *Handel zagraniczny, „Rynek cukru – stan i perspektywy”*, nr 39, czerwiec 2012, s. 24.



FINANSE
FINANCE





Tabl. 1 (113). JEDNOSTKI PIENIĘŻNE
CURRENCY UNITS

A. W LATACH 1300–1800
IN 1300–1800

Kraje Countries Jednostki pieniężne Currency units	1300– –1325	1450– –1460	1490– –1500	1600	1700	1800
Zawartość srebra w g Silver content in g						
Polska – grosz	3,60	1,20	0,77	0,57	0,20	0,09
Poland – grosz						
Anglia – funt szterling ^a	319	216	173	111	105	104
<i>England – pound sterling^a</i>						
Dania – gulden ^a	–	22,0	22,0	11,0	9,6	9,6
<i>Denmark – guilder^a</i>						
Florencja – lira ^a	16,2	7,7	6,6	4,5	4,5	3,8
<i>Florence – lira^a</i>						
Turcja – akce	–	0,85	0,68	0,29	0,13	0,05
<i>Turkey – akce</i>						
1450–1460=100						
Polska – grosz	300	100	64	48	17	8
Poland – grosz						
Anglia – funt szterling ^a	146	100	80	51	49	48
<i>England – pound sterling^a</i>						
Dania – gulden ^a	x	100	100	50	44	44
<i>Denmark – guilder^a</i>						
Florencja – lira ^a	210	100	86	58	58	49
<i>Florence – lira^a</i>						
Turcja – akce	x	100	80	34	15	6
<i>Turkey – akce</i>						

a Jednostka obrachunkowa.

a Unit of account.

Zjawiskiem charakterystycznym obserwowanym w całej Europie od połowy XV do połowy XVIII w. była dewaluacja pieniędzy obrachunkowych, choć poszczególne jednostki dewalowały się w nieco innym tempie. W opinii znawców zagadnienia złoty polski równał się 30 groszom i był – obok Turcji i Francji – najmniej stabilną jednostką pieniężną w całej nowożytnej Europie.

From the mid-15th century to the mid-18th century, devaluation of accounting currency was typical in Europe, although individual units devaluated at their own pace. According to the experts, Polish zloty equaled 30 grosz and was, next to Turkey and France, the most volatile currency unit in modern Europe.

Na podstawie: E. Korczyńska, B. Paszkiewicz, *Mennictwo XIX i XX wieku*, Kraków 1989, s. 6; P. Malanima, *On the basis: Pre-Modern European Economy. One Thousand Years (10th–19th Centuries)*, Leiden-Boston 2009, s. 198; A. Mikołajczyk, *Geneza i rozwój nowożytnej monety polskiej na tle europejskim (XVI–poł. XVIII w.)*, Kraków 1983, s. 175; Z. Żabiński, *Systemy pieniężne na ziemiach polskich*, Wrocław 1981, s. 51, 112 i 113; obliczenia własne.

Tabl. 1 (113). JEDNOSTKI PIENIĘŻNE (cd.)

CURRENCY UNITS (cont.)

B. W DRUGIEJ POŁOWIE XVIII W.

IN THE SECOND HALF OF THE 18th CENTURY

Kraje Countries	Srebrne jednostki pieniężne Silver currency units	Ciężar Weight	Zawartość srebra Silver content
			w g in g
Polska	talar (=8 złotych=32 grosze srebrne)^a	28,1	23,4
Poland	thaler (=8 zlotys=32 silver grosz)^a		
	talar (=8 złotych)^b	27,6	22,4
	thaler (=8 zlotys)^b		
	talar (=6 złotych)^c	24,1	16,6
	thaler (=6 zlotys)^c		
Austria	talar (=2 guldeny)	28,1	23,4
Austria	thaler (=2 guldens)		
	gulden (=60 krajcarów)	14,05	11,7
	gulden (=60 kreuzers)		
Dania	talar/daler (=6 marek)	29,0	25,4
Denmark	thaler (=6 marks)		
	korona (=4 marki)	19,3	16,9
	krone (=4 marks)		
Francja	écu (=6 liwrów) ^d	29,5	27,0
France	écu (=6 livres) ^d		
	frank (=100 centymów) ^e	5,0	4,5
	franc (=100 centimes) ^e		
Holandia	dukaton (=3 guldeny=20 stuivers)	32,5	30,2
Holland	ducaton (=3 guilders=20 stuivers)		
	rijksdaalder (=50 stuivers)	27,7	24,3
	rijksdaalder (=50 stuivers)		
Prusy	talar (=24 grosze)	22,3	16,7
Prussia	thaler (=24 grosz)		
Rosja	rubel (=100 kopiejek)	20,7	18,0
Russia	ruble (=100 kopecks)		
Szwecja	talar (=48 szylingów)	29,3	25,7
Sweden	thaler (=48 shillings)		
Wielka Brytania	szyling	6,0	5,6
United Kingdom	shilling		

a 1766 r. b 1787 r. c 1794 r. d Do 1795 r. e Od 1795 r.

a 1766. b 1787. c 1794. d Until 1795. e Since 1795.

Na podstawie: E. Korczyńska, B. Paszkiewicz, *Mennictwo XIX i XX wieku*, Kraków 1989, s. 6.

On the basis:

**Tabl. 1 (113). JEDNOSTKI PIENIĘŻNE (dok.)**

CURRENCY UNITS (cont.)

C. W LATACH 1815–1914

IN 1815–1914

Kraje Countries	Lata Years	Jednostki pieniężne Currency units	Zawartość srebra w g Silver content in g
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	do until 1841	złoty polski (=30 groszy) Polish zloty (=30 grosz)	2,69
Austro-Węgry Austria-Hungary	do until 1858	gulden/złoty reński (=60 krajcarów) gulden/rhenish zloty (=60 kreuzers)	11,69
	1858–1892	gulden (=2 korony=100 krajcarów) gulden (=2 krony=100 kreuzers)	11,1
	od since 1892	korona (=100 halerzy) krone (=100 hellers)	0,305 ^a
Prusy Prussia	do until 1826	talar (=24 grosze srebrne=288 fenigów) thaler (=24 silver grosz=288 pfennigs)	16,704
	1826–1873	talar (=30 groszy srebrnych=360 fenigów) thaler (=30 silver grosz=360 pfennigs)	16,666
	od since 1873	marka niemiecka (=100 fenigów) ^b Deutsche mark (=100 pfennigs) ^b	0,358 ^a
Rosja Russia	do until 1897	rubel srebrny (=100 kopiejek srebrnych) silver ruble (=100 silver kopecks)	17,99
	od since 1897	rubel (=100 kopiejek) ruble (=100 kopecks)	0,774 ^a

a Zawartość złota w g. *b* 1 talar=3 marki niemieckie.

a Gold content in g. *b* 1 thaler=3 Deutsche marks.

Według parytetów:

- w 1838 r. 1 rubel srebrny=6,67 złotego polskiego=1,54 guldena (austriackiego)=1,08 talara (pruskiego),
- w 1870 r. 1 rubel srebrny=1,62 guldena (austriackiego)=1,08 talara (pruskiego),
- w 1914 r. 1 rubel=2,54 korony (austriackiej)=2,16 marki niemieckiej.

By parities:

- in 1838, 1 silver ruble=6,67 Polish zlotys=1,54 Austrian gulden=1,08 Prussian thaler,
- in 1870, 1 silver ruble=1,62 Austrian gulden=1,08 Prussian thaler,
- in 1914, 1 ruble=2,54 Austrian krone=2,16 Deutsche mark.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 185.

On the basis:

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT*CURRENCY EXCHANGE RATES*

A. NA PRZEŁOMIE XIX I XX W.

AT THE TURN OF THE 19th AND 20th CENTURY

Kraje <i>Countries</i> Waluta <i>Currency</i>	Rok wprowadzenia waluty krajowej <i>Year of putting into circulation of the national currency</i>	Wartość franka szwaj- carskiego w walucie krajowej <i>Swiss franc value in the national currency</i>
Austro-Węgry – korona <i>Austria-Hungary – krone</i>	1898	1,05
Dania – korona <i>Denmark – krone</i>	1872	1,39
Francja – frank <i>France – franc</i>	1803	1
Hiszpania – peseta <i>Spain – peseta</i>	1868	1
Niderlandy – gulden <i>Netherlands – guilder</i>	1875	2,08
Niemcy – marka <i>Germany – mark</i>	1873	1,23
Norwegia – korona <i>Norway – krone</i>	1875	1,39
Rosja – rubel <i>Russia – ruble</i>	1897	2,67
Szwecja – korona <i>Sweden – krona</i>	1872	1,39
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	1862	1
Zjednoczone Królestwo ^a – funt szterling <i>United Kingdom – pound sterling</i>	1816	25,22

a Wielka Brytania i Irlandia.Na podstawie: W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002, s. 103.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)

CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)

B. W LATACH 1924–1937 – kursy parytetowe
IN 1924–1937 – parity exchange rates

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1929		1934	1937
	wartość waluty krajowej value of the national currency				
	w centach USA in US cents		w g złota in g of gold		
Polska – złoty	19,295	11,218	0,16879	0,16879	0,16879
Poland – złoty					
Austria – szyling	14,071	14,071	0,21099	0,21099	–
<i>Austria – shilling</i>					
Belgia – belga	19,295 ^a	13,905	0,20921	0,20921	0,15063 ^b
<i>Belgium – belga</i>					
Bułgaria – lew	19,295	0,7224	0,01087	0,01087	0,01087
<i>Bulgaria – lew</i>					
Czechosłowacja – korona	20,263 ^c	2,963	0,04458	0,04458	0,03221–
<i>Czechoslovakia – korona</i>					–0,03021 ^b
Dania – korona	26,799	26,799	0,40323	–	–
<i>Denmark – krone</i>					
Finlandia – marka	19,295	2,5185	0,03789	–	–
<i>Finland – markka</i>					
Francja – frank	19,295	3,918	0,05895	0,05895	0,0387
<i>France – franc</i>					
Hiszpania – peseta	19,295	14,68	0,29032	0,29032	0,29032
<i>Spain – peseta</i>					
Holandia – gulden	40,196	40,196	0,6048	0,6048	–
<i>Netherlands – guilder</i>					
Niemcy – marka	23,821	23,821	0,35842 ^d	0,35842 ^d	0,35842 ^d
<i>Germany – mark</i>					
Rumunia – lej	19,295	0,5982	0,009	0,009	0,00652
<i>Romania – leu</i>					
Szwajcaria – frank	19,295	19,295	0,29032	0,29032	0,215–
<i>Switzerland – franc</i>					–0,190 ^b

a, c Kurs: *a* – franka (belga wprowadzona została w 1926 r. jako jednostka walutowa w złocie stosowana w transakcjach międzynarodowych i równała się 5 frankom papierowym), *c* – korony austro-węgierskiej. *b* Parytet przejściowy możliwy do zmiany w określonych warunkach. *d* Dane dotyczą reichsmarki opartej na oficjalnym parytecie złota; w latach 1934–1939 Niemcy stosowały w rozliczeniach kilka rodzajów marek o parytecie niższym od oficjalnego o 40–50% (registermark, reisemark, kreditsperrmark, effektensperrmark), co oznaczało faktyczną dewaluację marki.

a, c Exchange rates: *a* – franc (belga was introduced in 1926 as a currency unit in gold used in international transactions and equaled 5 francs in notes), *c* – Austro-Hungarian krone. *b* Provisional parity subject to change under certain conditions. *d* Data refer to the Reichsmark based on official gold par; in the years 1934–1939, Germans used a few kinds of the Reichsmark in their payments (registermark, reisemark, kreditsperrmark, effektensperrmark) with rates 40–50% lower than official ones; it resulted in devaluation of the mark.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)
CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)

B. W LATACH 1924–1937 – kursy parytetowe (dok.)
IN 1924–1937 – parity exchange rates (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1924	1929	1934	1937	
	wartość waluty krajowej		<i>value of the national currency</i>		
	Waluta <i>Currency</i>	w centach USA <i>in US cents</i>	w g złota	<i>in g of gold</i>	
Szwecja – korona <i>Sweden – krona</i>	26,799	26,799	0,40323	–	–
Węgry – pengő <i>Hungary – pengó</i>	20,263 ^c	17,490	0,26316	0,26316	0,26316
Wielka Brytania – funt szterling <i>United Kingdom – pound sterling</i>	486,656	486,656	7,32238	–	–
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	19,295	5,263	0,07919	0,07919	0,04677 ^b

b, c Notki patrz na str. 482.

Uwaga. Kreska (–) w tym przypadku oznacza, że waluta danego kraju nie miała w danym roku wskazanego oficjalnego parytetu w złocie.

Parytet USD w g złota wynosił: w 1929 r. – 1,50463, w 1934 r. – 0,88867 i w 1937 r. – 0,88867.

b, c See footnotes on page 482.

Note. A dash (–) means here that a given currency had no official gold parity in a given year.

Gold parity in g for the USD amounted: in 1929 – 1,50463, in 1934 – 0,88867, in 1937 – 0,88867.

W latach międzywojennych państwa określały parytety, czyli wartość własnych jednostek monetarnych w złocie. Na ich podstawie wyznaczano oficjalne (sztywne) kursy walut. Kursy rynkowe mogły się odchylić od parytetowych o niewielką wartość, przy większych odchyleniach władze monetarne dokonywały interwencji. Państwa mogły zmieniać parytety swoich walut i dokonywać ich dewaluacji/rewaluacji. Do największych dewaluacji doszło w latach 30. (okres wielkiego kryzysu). Niektóre państwa dokonały dewaluacji i obniżyły parytety, inne dokonały dewaluacji, ale bez zmiany parytetów, przestając je traktować jako podstawę kursów. Inne kraje utrzymały parytety i kursy na niezmiennym poziomie, ale ograniczyły swobodę dokonywania transakcji walutowych poprzez silną reglamentację obrotu złotem i dewizami oraz poddając kontroli kursy walutowe. Najważniejsza była dewaluacja brytyjskiego funta w 1931 r. – o 42%, dokonana bez oficjalnej zmiany parytetu (np. funt w złocie różnił się od funta nominalnego) oraz dolara amerykańskiego w 1933 r. – o 41%, przy stosownej zmianie parytetu. Wiele państw, podążając za brytyjską dewaluacją, także zdewaluowało własne waluty, zawieszając wyznaczanie parytetów swoich walut w złocie.

In the interwar period, countries determined parities, i.e. the value of their currencies in gold. Based on them, official (fixed) exchange rates were set. Market rates could slightly differ from the parities, when differences were significant, monetary authorities intervened. Countries could change gold parities of their currencies and devalue or revalue them. The biggest devaluation took place in the 1930's (Great Depression). Some countries devaluated and lowered parities, others devaluated without parity change parities and stopped treating them as a base of rates. Some countries did not change parities nor rates, but, by introducing rationing of gold and foreign exchange dealings and control of exchange rates, they limited freedom of currency transactions. Devaluation of the British pound by 42% in 1931, made with no change in gold parity (a pound in gold had other value than a nominal pound) and American dollar by 41% in 1933 with change parity were the most important devaluations. Following the British devaluation, many countries devaluated their own currencies and stopped determining gold parities.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1927*, Geneva 1928, s. 166 i 167; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 267; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 179, 180 i 182.

**Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)**

CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)

C. W LATACH 1924–1938 – kursy rynkowe (stan w grudniu)

IN 1924–1938 – market exchange rates (as of December)

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1928	1933	1936	1938	1933	1938
	wartość waluty krajowej w centach USA value of the national currency in US cents					w relacji do parytetu z 1929 r. w % in relation to the parity of 1929 in %	
Polska – złoty	19,204	11,2	17,57	18,85	18,86	99,9	99,3
Poland – złoty							
Austria – szyling	14,06	14,1	17,49	18,69	18,92 ^a	79,2	79,4 ^a
<i>Austria – shilling</i>							
Belgia – belga	4,97 ^b	13,9	21,73	16,90	16,84	100,2	71,8
<i>Belgium – belga</i>							
Bułgaria – lew	0,73	0,72	1,09	1,21	1,20	97,1	99,1
<i>Bulgaria – lev</i>							
Czechosłowacja – korona ...	3,02 ^c	2,96	4,65	3,52	3,42	100,4	69,1
<i>Czechoslovakia – koruna</i>							
Dania – korona	17,64	26,7	22,85	21,91	20,84	55,8	48,1
<i>Denmark – krone</i>							
Finlandia – marka	2,53	2,52	2,27	2,16	2,06	58,1	50,6
<i>Finland – markka</i>							
Francja – frank	5,39	3,91	6,12	4,67	2,63	100,0	43,4
<i>France – franc</i>							
Hiszpania – peseta	13,96	16,2	12,79	$\frac{7,73^d}{11,62^e}$	$\frac{5,0^d}{11,05^e}$	56,8	$\frac{22,5^d}{46,6^e}$
<i>Spain – peseta</i>							
Holandia – gulden	40,4	40,2	62,85	54,57	54,36	100,1	80,8
<i>Netherlands – guilder</i>							
Niemcy – marka	23,80	23,8	37,32	40,23	40,08	99,6	99,6
<i>Germany – mark</i>							
Rumunia – lej	0,51	0,60	0,92	0,73	0,73	98,6	72,3
<i>Romania – leu</i>							

a Stan w marcu. *b–e* Kursy: *b* – franka; patrz notka *a* do cz. B na str. 482. *c* – korony austro-węgierskiej, *d* – według notowań w Madrycie, *e* – według notowań w Burgos.

a As of March. *b–e* Exchange rates of: *b* – franc, see footnote *a* to the part B on page 482. *c* – Austro-Hungarian krone, *d* – according to quotations in Madrid, *e* – according to quotations in Burgos.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)

CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)

C. W LATACH 1924–1938 – kursy rynkowe (dok.)

IN 1924–1938 – market exchange rates (cont.)

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1928	1933	1936	1938	1933	1938
	wartość waluty krajowej w centach USA value of the national currency in US cents					w relacji do parytetu z 1929 r. w % in relation to the parity of 1929 in %	
Szwajcaria – frank <i>Switzerland – franc</i>	19,4	19,3	30,25	22,98	22,61	100,2	70,0
Szwecja – korona <i>Sweden – krona</i>	27,0	26,8	26,39	25,30	24,05	64,5	55,5
Węgry – pengő <i>Hungary – pengó</i>	0,0013 ^c	17,4	27,04	29,42	29,15	99,1	99,3
Wielka Brytania – funt szter- ling <i>United Kingdom – pound ster- ling</i>	469,6	485,2	511,59	490,78	467,03	68,1	59,3
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	4,30	5,24	8,22	5,26	5,26	99,0	59,0

c Notka patrz na str. 484.

Uwaga. Zmiana kursów walut w stosunku do dolara USA po 1934 r. wynikała z dewaluacji danej waluty bądź dewaluacji USD.

c See footnote on page 484.

Note. After 1934, change in currency exchange rates in the USA resulted from devaluation of a given currency or devaluation of USD.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1927*, Geneva 1928, s. 166–168; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1934/35*, Geneva 1935, s. 224–226; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 226; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 185–189.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)
CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)
 D. W LATACH 1950–1995
 IN 1950–1995

Kraje Countries Waluta Currency	1950	1960	1970	1980	1990	1995
	wartość USD w walucie krajowej ^a – stan w końcu roku USD value in the national currency ^a – end of the year					
Polska – złoty	4,00	4,00	4,00	3,05	9 500	2,468^b
Poland – złoty						
Austria – szyling	21,42–	25,98 ^c	25,83 ^c	13,81	10,677	10,088
Austria – shilling	–26,00 ^c					
Belgia – frank	50,02	49,70	49,68	31,52	30,982	29,415
Belgium – franc						
Czechy – korona	x	x	x	x	29,474 ^d	26,602 ^b
Czech Republic – koruna						
Finlandia – marka	2,31 ^c	3,20 ^c	4,17 ^c	3,84	3,634	0,071
Finland – markka						
Francja – frank	3,499	4,903	5,520	4,516	5,129	4,900
France – franc						
Hiszpania – peseta	17,5–	60,04 ^c	69,59 ^c	79,25	96,909	121,410
Spain – peseta	–25,2 ^c					
Holandia – gulden	3,800	3,770	3,597	2,130	1,690	1,604
Netherlands – guilder						
Niemcy ^e – marka	4,200	4,171	3,648	1,959	1,494	1,434
Germany ^e – mark						
Szwajcaria – frank	4,289 ^f	4,305 ^f	4,316 ^f	1,761 ^f	1,295	1,151
Switzerland – franc						
Szwecja – korona	5,175 ^c	5,173 ^c	5,163 ^c	4,372	5,698	6,658 ^b
Sweden – krona						

a Kurs – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano jako przeciętną cenę zakupu i sprzedaży walut. *b* Kurs urzędowy; dla Polski po denominacji złotego. *c* Kurs sprzedaży. *d* 1991 r. *e* W latach 1950–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN). *f* Kurs kupna.

a Exchange rate – unless otherwise indicated – has been presented as average price of the purchase and the sale of the currency. *b* Official rate of exchange; for Poland after denomination of the złoty. *c* Selling rate of exchange. *d* 1991. *e* In 1950–1990 West Germany (FRG). *f* Purchasing rate of currency.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (cd.)
CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)

D. W LATACH 1950–1995 (dok.)
 IN 1950–1995 (cont.)

Kraje Countries Waluta Currency	1950	1960	1970	1980	1990	1995
	wartość USD w walucie krajowej ^a – stan w końcu roku <i>USD value in the national currency^a – end of the year</i>					
Wielka Brytania – funt szterling <i>United Kingdom – pound sterling</i>	0,3571 ^c	0,3567 ^c	0,4178	0,4193	0,519	0,645
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	624,82 ^c	620,60	623,00	930,50	1 130,100	1 584,700
Europejska jednostka walutowa – ECU ^g <i>European Currency Unit – ECU^g</i>	x	0,947	0,978	0,718	0,784	0,785

a, c Notki patrz na str. 486. *g* ECU – waluta rozrachunkowa w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej – EWG (w 1999 r. zastąpiona przez pieniądz gotówkowy euro); 1 USD w 1995 r.=0,785 ECU, a w 1998 r.=0,892 ECU.

Uwaga. Wartość 1 USD w 1995 r. według kursu urzędowego (stan w końcu roku) w Bułgarii=0,071 lewa, w Rumunii=2 578,00 nowych leji, a na Węgrzech=139,470 forinta.

a, c See footnotes on page 486. *g* ECU (the European Currency Unit) – accounting currency in the European Economic Community – EEC (in 1999 replaced with euro); 1 USD in 1995=0,785 ECU and in 1998=0,892 ECU.

Note. USD value in 1995 according to official rate (end of the year) in Bulgaria=0,071 lev, in Romania=2 578,00 new leu and in Hungary=139,470 forint.

Dla Polski w latach 1950–1980 podano tzw. kurs podstawowy zwanym złotym dewizowym (1 USD=4 złd). Był on stosowany w celach sprawozdawczo-statystycznych do obliczania obrotów z zagranicą. Od 1958 r. w rozliczaniu płatności handlowych i niehandlowych z krajami zachodnimi stosowano kurs specjalny (24 zł za 1 USD), z kolei przy wymianie walut przez osoby fizyczne w bankach obowiązywał kurs 72 zł za 1 USD. Od 1971 r. wprowadzono kurs handlowy – 60 zł za 1 USD, w latach następnych, w związku z dewaluacją dolara, ulegał on aprecjacji (w 1976 r. wynosił 43,16 zł). W 1982 r. uchylono tzw. złotego dewizowego, poziom kursu wyznaczano stosownie do postępującej inflacji. Przez cały ten okres kurs czarnorynkowy był kilkakrotnie wyższy od oficjalnego. Od 1 I 1990 r. wprowadzono jeden oficjalny kurs dla wszelkich płatności. W latach następnych złotego stopniowo dewaluowano stosownie do stopy inflacji. Od kwietnia 2000 r. wprowadzono płynny kurs złotego.

In the years 1950–1958, a so called basic rate referred to as “foreign exchange zloty” (1 USD=4 zld) was provided for Poland. It was used for reporting and accounting purposes to calculate foreign turnover. After 1958, a special rate was used to settle trade and non-trade payments with western countries (24 zl for 1 USD), and when the currencies were exchanged in banks by natural persons the rate 72 zl for 1 USD was applied. After 1971, trade rate was introduced – 60 zl for 1 USD. Next it was subject to appreciation (in 1976 it amounted 43,16 zl) due to devaluation of the dollar. In 1982, the so called foreign exchange zloty was rescinded, and the rate was determined in accordance with progressing inflation. During this whole period, its black-market rate was a few times higher than the official one. On January 1, 1990, one official rate for all payments was introduced. Then zloty was devaluated in accordance with inflation. Since April 2000 floating rate of the zloty has been in force.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1969*, Warszawa 1969, s. 696; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 510; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 368; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 482.

Tabl. 2 (114). KURSY WALUT (dok.)
CURRENCY EXCHANGE RATES (cont.)
 E. W LATACH 2000–2010^a
 IN 2000–2010^a

Kraje Countries Waluty Currencies	2000	2005	2010	2000	2005	2010
	w walucie krajowej <i>in the national currency</i>					
	wartość USD ^b USD value ^b			wartość euro ^b euro value ^b		
Polska – złoty	4,346	3,235	3,016	4,0082	4,0230	3,9947
Poland – złoty						
Bułgaria – lew	2,123	1,574	1,477	1,9521	1,9558	1,9558
<i>Bulgaria – lev</i>						
Czechy – korona	38,598	23,957	19,098	35,599	29,782	25,284
<i>Czech Republic – koruna</i>						
Rumunia – nowy lej ^c	2,171	2,914	3,178	1,9922	3,6209	4,2122
<i>Romania – new leu^c</i>						
Szwajcaria – frank	1,689	1,245	1,043	1,5579	1,5483	1,3803
<i>Switzerland – franc</i>						
Szwecja – korona	9,162	7,473	7,208	8,4452	9,2822	9,5373
<i>Sweden – krona</i>						
Węgry – forint	282,180	199,580	207,940	260,04	248,05	275,48
<i>Hungary – forint</i>						
Wielka Brytania – funt szterling	0,660	0,549	0,647	0,6095	0,6838	0,8578
<i>United Kingdom – pound sterling</i>						
Strefa euro – euro ^d	1,085	0,804	0,755	x	x	x
<i>Euro area – euro^d</i>						

a Średnie. *b* W przypadku USD kurs podano jako przeciętną cenę zakupu i sprzedaży walut, w przypadku euro – średnie kursy referencyjne Europejskiego Banku Centralnego. *c* Nowy lej wprowadzony od 2005 r. *d* Euro – jednostka walutowa Unii Europejskiej obowiązująca od 1999 r. w krajach członkowskich strefy euro.

Uwaga. Wartość euro w USD: w 2000 r. – 0,9236, w 2005 r. – 1,2441 i w 2010 r. – 1,3257.

a Averages. *b* For USD exchange rate has been presented as average price of the purchase and the sale of the currency, for euro – the average reference exchange rate of the European Central Bank. *c* New leu introduced in 2005. *d* Euro – the currency unit of the European Union in force since 1999 in member countries of the euro area.

Note. Euro value in USD: in 2000 – 0,9236, in 2005 – 1,2441 and in 2010 – 1,3257.

Na podstawie: *European Central Bank. Statistical Data Warehouse.* <http://sdw.ecb.europa.eu/> /browseSelection;
 On the basis: *Exchange rates (USD monthly averages). Monthly Monetary and Financial Statistics (MEI).* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/Index.aspx/DatasetCode>; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012, s. 534.*

Tabl. 3 (115). REZERWY ZŁOTA I DEWIZ

Stan w końcu roku

*RESERVES OF GOLD AND FOREIGN CURRENCY**End of the year*A. W LATACH 1924–1938^aIN 1924–1938^a

Kraje Countries	1924	1929	1934	1938	
Waluta Currency	w mln waluty krajowej in mln of the national currency			1929=100	
Rezerwy złota Reserves of gold					
Polska – złoty	178	701	503	445	250
Poland – złoty					
Austria – szyling	11	169	242	243 ^b	144 ^b
<i>Austria – shilling</i>					
Belgia – belga	1 889	5 876	12 524	21 478	366
<i>Belgium – belga</i>					
Bułgaria – lew	1 078	1 389	1 547	2 006	144
<i>Bulgaria – lev</i>					
Czechosłowacja – korona	913	1 261	3 191	2 695	214
<i>Czechoslovakia – koruna</i>					
Dania – korona	209	172	133	118	69
<i>Denmark – krone</i>					
Finlandia – marka	332	302	323	1 128	374
<i>Finland – markka</i>					
Francja – frank	20 407	41 622	82 123	102 815	247
<i>France – franc</i>					
Hiszpania – peseta	2 535	2 566	2 268	1 606 ^c	63 ^c
<i>Spain – peseta</i>					
Holandia – gulden	505	447	842	1 461	327
<i>Netherlands – guilder</i>					
Niemcy – marka	819	2 349	152	71	3,0
<i>Germany – mark</i>					
Rumunia – lej	7 993	9 185	10 285	27 286	297
<i>Romania – leu</i>					
Szwajcaria – frank	506	595	1 910	3 034	510
<i>Switzerland – franc</i>					
Szwecja – korona	237	245	351	707	289
<i>Sweden – krona</i>					
Węgry – pengő	39	163	79	124	76
<i>Hungary – pengo</i>					
Wielka Brytania – funt szterling	156	146	192	326	223
<i>United Kingdom – pound sterling</i>					
Włochy ^d – lir	4 198	5 190	5 811	3 674	71
<i>Italy^d – lira</i>					

a W bankach centralnych. *b* 1937 r. *c* Stan w kwietniu 1938 r. *d* Ponadto prawa do złota banku Włoch zdeponowanego za granicą przez włoski skarż państwa w latach 1915–1918 — wynosiły one: w 1924 r. — 2 117 mln lirów, w 1929 r. — 1 813 mln lirów, w latach 1934 i 1938 — po 1 773 mln lirów.

a In central banks. *b* 1937. *c* As of April 1938. *d* Apart from that rights to gold of the Bank of Italy deposited abroad by the Italian Treasury in the years 1915–1918 — they amounted: in 1924 — 2 117 mln liras, in 1929 — 1 813 mln liras, in 1934 — 1 773 mln liras and in 1938 — 1 773 mln liras.

Tabl. 3 (115). REZERWY ZŁOTA I DEWIZ (cd.)

Stan w końcu roku

RESERVES OF GOLD AND FOREIGN CURRENCY (cont.)

End of the year

A. W LATACH 1924–1938^a (dok.)

IN 1924–1938^a (cont.)

Kraje <i>Countries</i> Waluta <i>Currency</i>	1924	1929	1934	1938	
	w mln waluty krajowej <i>in mln of the national currency</i>				1929=100
Rezerwy dewiz	Reserves of foreign currency				
Polska – złoty	437	526	28	19	3,6
Poland – zloty					
Austria – szyling	365	660	69	217 ^b	33 ^b
<i>Austria – shilling</i>					
Belgia – belga	208	3 066	–	236	7,7
<i>Belgium – belga</i>					
Bulgaria – lew	866	1 158	122	1 238	107
<i>Bulgaria – lev</i>					
Czechosłowacja – korona	737	2 270	229	1 248	55
<i>Czechoslovakia – koruna</i>					
Dania – korona	49	90	–68	84	93
<i>Denmark – krone</i>					
Finlandia – marka	553	683	1 436	2 293	336
<i>Finland – markka</i>					
Francja – frank	343	26 053	962	820	3,1
<i>France – franc</i>					
Hiszpania – peseta	34	101	282	188 ^c	186 ^c
<i>Spain – peseta</i>					
Holandia – gulden	112	220	1	4	1,8
<i>Netherlands – guilder</i>					
Niemcy – marka	1 198	812	89	197	24
<i>Germany – mark</i>					
Rumunia – lej	6 791	91	–	x
<i>Romania – leu</i>					
Szwajcaria – frank	193	353	7	280	79,3
<i>Switzerland – franc</i>					
Szwecja – korona	136	265	553	750	283
<i>Sweden – krona</i>					
Węgry – pengő	194	80	35	97	121
<i>Hungary – pengo</i>					
Wielka Brytania – funt szterling	–	–	–	–	x
<i>United Kingdom – pound sterling</i>					
Włochy – lir	574	5 151	72	152	3,0
<i>Italy – lira</i>					

a W bankach centralnych. *b* 1937 r. *c* Stan w kwietniu 1938 r.

Uwaga. Patrz na str. 491.

a In central banks. *b* 1937. *c* As of April 1938.

Note. See on page 491.

Uwaga. Wartość złota i dewiz w latach 1924 i 1929 według parytetów z końca lat 20., w latach 1934 i 1938 – z końca lat 30. Dane dla lat 1934 i 1938 w przypadku Belgii, Francji i Wielkiej Brytanii nie obejmują złota wchodzącego do funduszy stabilizacyjnych (w 1938 r.: Belgia – 26 mln USD, Francja – 195 mln USD i Wielka Brytania – 448 mln USD).

Note. Value of gold and foreign currencies in the years 1924 and 1929 according to parities as of the end of the 1920's, in the years 1934 and 1938 – as of the end of the 1930's. Data of the years 1934 and 1938 for Belgium, France, and The United Kingdom do not cover gold included in the stabilization funds (in 1938: Belgium – 26 mln USD, France – 195 mln USD and United Kingdom – 448 mln USD).

Rezerwy złota – w mln USD – w końcu lat 1929 i 1938 (według parytetu – 1 USD=1,50463 g złota):

Reserves of gold – in mln USD – in the end of the years 1929 and 1938 (according to parity – 1 USD=1,50463 g of gold):

	1929	1938		1929	1938
Polska Poland	79	50	Holandia Netherlands	180	587
Austria Austria	24	27 ^a	Niemcy Germany	560	27
Belgia Belgium	163	430	Rumunia Romania	55	79
Bułgaria Bulgaria	10	14	Szwajcaria Switzer-		
Czechosłowacja Czecho-			land	115	413
slovakia	37	56	Szwecja Sweden	66	189
Dania Denmark	46	32	Węgry Hungary	29	14
Finlandia Finland	8	16	Wielka Brytania United		
Francja France	1 631	1 435	Kingdom	710	1 588
Hiszpania Spain	495	310 ^b	Włochy Italy	273	114

a 1937 r. *b* Stan w kwietniu 1938 r.

a 1937. *b* As of April 1938.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 225 i 226;

On the basis: Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41, Geneva 1942, s. 199–201.

Tabl. 3 (115). REZERWY ZŁOTA I DEWIZ (cd.)

Stan w końcu roku

RESERVES OF GOLD AND FOREIGN CURRENCY (cont.)

End of the year

B. W LATACH 1970–2010

IN 1970–2010

Kraje Countries	1970 ^a	1980	1990	2000	2010
Rezerwy złota w mln uncji^b Reserves of gold in mln of ounces^b					
Polska Poland	0,5	3,3	3,3
Austria Austria	20,9	21,1	20,4	12,1	9,0
Belgia Belgium	42,2	34,2	30,2	8,3	7,3
Bułgaria Bulgaria	.	.	.	1,3	1,3
Czechy Czech Republic	x	x	x	0,5	0,4
Finlandia Finland	0,8	1,0	2,0	1,6	1,6
Francja France	100,9	81,9	81,9	97,3	78,3
Hiszpania Spain	14,3	14,6	15,6	16,8	9,1
Holandia Netherlands	54,3	43,9	43,9	29,3	19,7
Niemcy ^c Germany ^c	117,6	95,2	95,2	111,5	109,3
Rumunia Romania	.	.	2,2	3,4	3,3
Szwajcaria Switzerland	83,2	83,3	83,3	77,8	33,4
Szwecja Sweden	5,8	6,1	6,1	6,0	4,0
Węgry Hungary	.	.	0,3	0,1	0,1
Wielka Brytania United Kingdom	21,0	18,8	18,9	15,7	10,0
Włochy Italy	82,5	66,7	66,7	78,8	78,8

^a W przypadku rezerw złota – 1975 r.; w 1970 r. rezerwy złota – w mld USD – wynosiły: w Polsce – 0,05 (rezerwy złota Rezerwowego Funduszu Dewizowego – 45,4 tys. kg), w Austrii – 0,7, w Belgii – 1,5, we Francji – 3,5, w Hiszpanii – 0,5, w Holandii – 1,8, w RFN – 4,0, w Szwajcarii – 2,7, w Szwecji – 0,2, w Wielkiej Brytanii – 1,3, a we Włoszech – 2,9. ^b Uncja złota (troy)=31,1035 g. ^c W latach 1970–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN).

^a For reserves of gold – 1975; in 1970 reserves of gold – in bn USD – in: Poland – 0,05 (reserves of gold of the Foreign Currency Reserves Fund – 45,4 thous. kg), Austria – 0,7, Belgium – 1,5, France – 3,5, Spain – 0,5, Netherlands – 1,8, FRG – 4,0, Switzerland – 2,7, Sweden – 0,2, United Kingdom – 1,3 and Italy – 2,9. ^b Ounce of gold (troy)=31,1035 g. ^c In 1970–1990 West Germany (FRG).

Tabl. 3 (115). REZERWY ZŁOTA I DEWIZ (dok.)

Stan w końcu roku

*RESERVES OF GOLD AND FOREIGN CURRENCY (cont.)**End of the year*

B. W LATACH 1970–2010 (dok.)

IN 1970–2010 (cont.)

Kraje Countries	1970 ^a	1980	1990	2000	2010
Rezerwy dewiz w mld USD Reserves of foreign currency in bn USD					
Polska Poland	0,02	.	4,5	26,6	88,8
Austria Austria	1,0	5,3	9,4	14,3	9,6
Belgia Belgium	1,4	7,7	12,2	10,0	16,5
Bułgaria Bulgaria	3,2	15,4
Czechy Czech Republic	x	x	x	13,0	41,9
Finlandia Finland	0,4	1,9	9,6	8,0	7,3
Francja France	1,4	27,3	36,8	37,0	55,8
Hiszpania Spain	1,3	11,9	51,2	31,0	19,1
Holandia Netherlands	1,5	11,6	17,5	9,6	18,5
Niemcy ^c Germany ^c	9,6	48,0	67,9	56,9	62,3
Rumunia Romania	0,5	2,5	43,4
Szwajcaria Switzerland	2,4	15,7	29,2	32,3	223,5
Szwecja Sweden	0,6	3,4	18,0	14,9	42,6
Węgry Hungary	1,0	11,2	44,8
Wielka Brytania United Kingdom	1,5	20,7	35,9	38,8	68,3
Włochy Italy	2,5	23,1	63,0	25,6	47,7

a, c Notki patrz na str. 492.

Uwaga. Cena za uncję złota do 1971 r. wynosiła 35 USD, w latach następnych była określana przez rynek, stąd odmienne były ceny oficjalne w USA oraz ceny giełdowe. Na przykład w 1980 r. oficjalna cena uncji złota w USA wynosiła 42,22 USD, cena giełdowa (giełda nowojorska i londyńska) – 612,56 USD, w 1990 r. cena oficjalna – 42,22 USD, giełda nowojorska – 384,93 USD, a giełda londyńska – 383,47 USD, w 2000 r. odpowiednio: 42,22 USD, 280,10 USD i 279,03 USD, w 2010 r. – 42,22 USD, 1 277,00 USD i 1 224,53 USD.

a, c See footnotes on page 492.

Note. Before 1971, price for gold ounce amounted 35 USD, then it was determined by the market, therefore official prices in the USA differed from stock market prices. For example official price of gold ounce amounted in the USA 42,22 USD, stock exchange price (New York and London) – 612,56 USD and in 1990 official price – 42,22 USD, the New York Stock Exchange – 384,93 USD, and the London Stock Exchange – 383,47 USD, in 2000 respectively: 42,22 USD, 280,10 USD and 279,03 USD, in 2010 – 42,22 USD, 1 277,00 USD and 1 224,53 USD.

Rezerwy dewizowe obejmują oficjalne aktywa rezerwowe danego kraju. Składają się na nie rezerwy złota i rezerwy dewiz – fundusze rezerwowe w Międzynarodowym Funduszu Walutowym (MFW), środki walutowe oraz SDR-y (Special Drawing Rights), czyli tzw. specjalne prawa ciągnięcia (międzynarodowa jednostka walutowa będąca pieniądzem bezgotówkowym emitowanym przez MFW od 1970 r.). Do 1971 r. 1 SDR=1 USD, w latach następnych 1 USD równał się: w 1980 r. – 0,768, w 1990 r. – 0,738, w 1995 r. – 0,659, w 2000 r. – 0,758, w 2005 r. – 0,677, a w 2010 r. – 0,671 SDR.

Foreign currency reserves cover reserve assets of a given country. They consist of gold and reserves of foreign currency, such as reserve funds in the International Monetary Fund (IMF), currency resources and Special Drawing Rights (SDR), i.e. cashless, international currency issued by the IMF since 1970. Before 1971 1 SDR=1 USD, in the following years 1 USD equaled: in 1980 – 0,768, in 1990 – 0,738; in 1995 – 0,659, in 2000 – 0,758, in 2005 – 0,677, and in 2010 – 0,671 SDR.

Na podstawie: A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Narodowy Bank Polski, 1948–1970*, Warszawa 2001, s. 355; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977*, Warszawa 1977, s. 349 i 350; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 364 i 365; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 469–471; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009*, Warszawa 2010, s. 517–519; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 526–529; *The Price of Gold 1257–2011*. <http://www.measuringworth.com/datasets/gold>.

Tabl. 4 (116). OBIEG PIENIĘŻNY

Stan w końcu roku

CURRENCY IN CIRCULATION

End of the year

A. W LATACH 1924–1938

IN 1924–1938

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1929	1934	1938		
	w mln waluty krajowej in mln of the national currency				1929=100	
Polska – złoty	640^a	1 404^a	981^b	1 406^b	100,1	
Poland – złoty						
Austria ^b – szyling	839	1 094	964	944 ^c	86,3 ^c	
Austria ^b – shilling						
Belgia ^a – frank	7 873	14 683	17 828	22 587	153,8	
Belgium ^a – franc						
Bulgaria ^b – lew	4 530	3 609	2 449	2 800	77,6	
Bulgaria ^b – lev						
Czechosłowacja ^b – korona	8 810	8 230	5 640	6 950	84,4	
Czechoslovakia ^b – koruna						
Dania ^b – korona	478	367	386	441	120,2	
Denmark ^b – krone						
Finlandia ^b – marka	1 250	1 361	1 277	2 086	153,3	
Finland ^b – markka						
Francja ^b – frank	40 604	67 769	81 855	108 532	160,1	
France ^b – franc						
Hiszpania ^b – peseta	4 547	4 458	4 711	9 212 ^d	206,6 ^d	
Spain ^b – peseta						
Holandia ^a – gulden	958	862	913	993	115,2	
Netherlands ^a – guilder						
Niemcy ^b – marka	3 891	5 619	4 461	8 604	153,1	
Germany ^b – mark						
Rumunia ^b – lej	19 356	21 144	22 307	34 902	165,1	
Romania ^b – leu						
Szwajcaria – frank	914 ^a	999 ^a	1 440 ^b	1 751 ^b	175,3	
Switzerland – franc						
Szwecja ^b – korona	537	569	708	1 061	186,5	
Sweden ^b – krona						

a, b Dotyczy biletów (banknotów) emitowanych przez: *a* – bank centralny i rząd (w przypadku Polski obieg biletów emitowanych przez skarb państwa w 1924 r. wyniósł 89 mln zł, a w 1929 r. – 64 mln zł; w 1931 r. bilety te zostały wycofane z obiegu), *b* – bank centralny, a w przypadku Niemiec łącznie z notami bankowymi. *c* 1937 r. *d* Stan w dniu 30 czerwca.

a, b Refers to banknotes issued by: *a* – central bank and government (for Poland circulation of banknotes issued by the State Treasury amounted 89 mln zł in 1924 and 64 mln zł in 1929; in 1931 these banknotes were withdrawn from circulation), *b* – central bank, and for Germany along with notes of banks. *c* 1937. *d* As of 30 June.

Tabl. 4 (116). OBIEG PIENIĘŻNY (cd.)

Stan w końcu roku

*CURRENCY IN CIRCULATION (cont.)**End of the year*

A. W LATACH 1924–1938 (dok.)

IN 1924–1938 (cont.)

Kraje <i>Countries</i> Waluta <i>Currency</i>	1924	1929	1934	1938	
	w mln waluty krajowej <i>in mln of the national currency</i>				1929=100
Węgry ^b – pengő <i>Hungary^b – pengő</i>	361	501	381	863	172,3
Wielka Brytania – funt szterling <i>United Kingdom – pound sterling</i>	404 ^a	370 ^a	405 ^b	505 ^b	136,5
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	20 870 ^a	16 854 ^a	13 145 ^b	18 956 ^b	112,5

a, b Notki patrz na str. 495.

Uwaga. Ponadto w obiegu znajdowały się monety (bilon) emitowane przez skarb państwa danego kraju; ich obieg wynosił w końcu 1938 r.: w Polsce – 460 mln zł, w Bułgarii – 1 282 mln lewów, w Danii – 41 mln koron, w Finlandii – 180 mln marek, w Niemczech – 1 784 mln marek, w Rumunii – 4 565 mln lei, na Węgrzech – 103 mln pengő, a w końcu 1937 r. w: Austrii – 125 mln szylingów, Czechosłowacji – 595 mln koron, Holandii – 165 mln guldenów.

a, b See footnotes on page 495.

Note. Apart from that coins were in circulation, issued by the State Treasury of a given country; their circulation amounted at the end of 1938: 460 mln zł in Poland, 1 282 mln leva in Bulgaria, 41 mln kronas in Denmark, 180 mln markkas in Finland, 1 784 mln marks in Germany, 4 565 mln lei in Romania, 103 mln pengő in Hungary, and at the end of 1937: 125 mln shillings in Austria, 595 mln korunas in Czechoslovakia, 165 mln guilders in Netherlands.

W 1929 r. obieg biletów banku centralnego i monet skarbu państwa na 1 mieszkańca — w USD:
In 1929 circulation of central bank banknotes and State Treasury coins per capita — in USD:

Polska <i>Poland</i>	4,9	Niemcy	<i>Germany</i>	19
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	4,7	Rumunia	<i>Romania</i>	7,0
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	16,6	Węgry	<i>Hungary</i>	10,1
Francja <i>France</i>	65	Wielka Brytania	<i>United Kingdom</i>	39

Na podstawie: W. Morawski, *Dylematy konserwatywnej modernizacji. Polityka gospodarcza Polski międzywojennej*, „Acta Oeconomica Pragensia”, nr 7, 2007, s. 296; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 221 i 222; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 203 i 204.

Tabl. 4 (116). OBIEG PIENIĘŻNY (dok.)

Stan w końcu roku

*CURRENCY IN CIRCULATION (cont.)**End of the year*B. W LATACH 1950–1990^a*IN 1950–1990^a*

Kraje <i>Countries</i> Waluta <i>Currency</i>	1950	1960	1970	1980	1990
	w mld waluty krajowej <i>in bn of the national currency</i>				
Polska – złoty	4,6	39,7	111	910	102^b
Poland – złoty					
Austria – szyling	13,9	34,1	68,0	145	263
<i>Austria – shilling</i>					
Belgia – frank	156	221	378	806	1 217
<i>Belgium – franc</i>					
Czechosłowacja – korona	7,3	17,8	41,6	56,2 ^c
<i>Czechoslovakia – koruna</i>					
Finlandia – marka	0,7	1,5	3,4	15,0	44,4
<i>Finland – markka</i>					
Francja – frank	31,3	94,9	235	801	1 685
<i>France – franc</i>					
Hiszpania – peseta	66,3	205	741	4 098	15 682
<i>Spain – peseta</i>					
Holandia – gulden	6,9	11,3	25,9	65,6	124
<i>Netherlands – guilder</i>					
NRD ^d – marka	4,5	7,4	12,3	14,3 ^c
<i>GDR^d – mark</i>					
RFN ^d – marka	47,4	103	243	551
<i>FRG^d – mark</i>					
Szwajcaria – frank	11,4	19,3	45,7	68,3	84,3
<i>Switzerland – franc</i>					
Szwecja – korona	9,9	17,8	33,6	113
<i>Sweden – krona</i>					
Wielka Brytania – funt szterling	6,6	9,6	31,0	215
<i>United Kingdom – pound sterling</i>					
Włochy – lir	7 414	31 185	168 498	467 000
<i>Italy – lira</i>					

a W 1950 r. dane dotyczą obiegu pieniądza gotówkowego, w latach 1960–1990 – obiegu pieniądza gotówkowego, wkładów na rachunkach czekowych oraz wkładów płatnych na każde żądanie w instytucjach oszczędnościowo-pożyczkowych. *b* W bilionach złotych. *c* 1986 r. *d* Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Patrz na str. 498.

a In 1950 data concern currency in circulation, in the years 1960–1990 – circulation of currency, cheque deposits, deposits in savings and loan institutions. *b* In trillion zlotys. *c* 1986. *d* Respectively: East Germany and West Germany.

Note. See on page 498.

Uwaga. Z powodu zmian zakresu kategorii „obieg pieniądza” dane nie są w pełni porównywalne na przestrzeni lat, jak i pomiędzy krajami w danym roku. Z tego też względu w literaturze spotkać można inne dane, zwłaszcza dla lat 1980 i 1990.

Note. Due to changes in the scope of the category of “currency in circulation”, data are not fully comparable in annual terms and also between countries within a year. For this reason, in the literature it is possible to encounter various data, especially for the years 1980 and 1990.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1969*, Warszawa 1969, s. 695; *Rocznik Statystyczny 1989*, Warszawa 1989, s. 608; *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 508; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 363; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 466.

Tabl. 5 (117). PODAŻ PIENIĄDZA M₁^a

Stan w końcu roku

M₁ MONEY SUPPLY^a

End of the year

Kraje Countries Waluta Currency	2002	2005	2010
	w mld waluty krajowej <i>in bn of the national currency</i>		
Polska – złoty	140,8	220,6	449,2
Poland – złoty			
Austria – euro	11,0	15,9	22,8
<i>Austria – euro</i>			
Belgia – euro	12,7	19,4	28,2
<i>Belgium – euro</i>			
Bułgaria – lew	6,7	12,4	18,3
<i>Bulgaria – lev</i>			
Czechy – korona	841,7	1 162,8	2 021,1
<i>Czech Republic – koruna</i>			
Finlandia – euro	6,3	9,7	14,4
<i>Finland – euro</i>			
Francja – euro	74,2	110,2	160,1
<i>France – euro</i>			
Hiszpania – euro.....	40,5	59,4	95,5
<i>Spain – euro</i>			

^a Dane prezentowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy podano zgodnie z definicjami krajowymi poszczególnych państw; w Polsce agregat M₁ obejmuje zasoby pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków, depozyty bieżące i inne zobowiązania bieżące.

^a *Data presented by the International Monetary Fund were provided according to definitions of each country; in Poland agregat M₁ covers the supply of currency in circulation (excluding bank vault cash), current deposits, and other current obligations.*

Tabl. 5 (117). PODAŻ PIENIĄDZA M₁^a (dok.)

Stan w końcu roku

M₁ MONEY SUPPLY^a (cont.)

End of the year

Kraje Countries Waluta Currency	2002	2005	2010
	w mld waluty krajowej in bn of the national currency		
Holandia – euro	19,4	29,7	44,6
<i>Netherlands – euro</i>			
Niemcy – euro.....	112,2	159,1	217,2
<i>Germany – euro</i>			
Rumunia – nowy lej	8,8	24,6	81,6
<i>Romania – new leu</i>			
Szwajcaria – frank	240,4	290,3	432,1
<i>Switzerland – franc</i>			
Szwecja – korona	857,6	1 086,7	1 580,8
<i>Sweden – krona</i>			
Węgry – forint	3 648,0	5 188,8	6 635,2
<i>Hungary – forint</i>			
Wielka Brytania – funt szterling	522,8	753,4	851,7
<i>United Kingdom – pound sterling</i>			
Włochy – euro	65,5	97,9	142,3
<i>Italy – euro</i>			

a Notka patrz na str. 498.*a* See footnote on page 498.Na podstawie: *Former series for euro area countries on monetary aggregates and credit*On the basis: – *annual data*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>;*Monetary aggregates – Narrow Money (M₁)*, OECD, StatExtracts.<http://stats.oecd.org/index>; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej*

2012, Warszawa 2012, s. 524 i 525.

Tabl. 6 (118). BILANS PŁATNICZY
BALANCE OF PAYMENTS

A. W LATACH 1975–1990
IN 1975–1990

Kraje Countries	1975	1980	1990	1975	1980	1990
	saldo obrotów bieżących <i>balance of current turnover</i>			saldo obrotów kapitałowych <i>balance of capital turnover</i>		
	w mld USD			in bn USD		
Polska Poland	-2,8	-3,7	-1,3^a	.	.	+0,1^a
Austria Austria	-0,3	-3,6	-0,3 ^a	+1,2	+3,0	+1,1 ^a
Belgia Belgium	+0,3	-5,9	+4,5	-0,6	+5,2	-3,1
Finlandia Finland	-2,2	-1,4	.	+2,0	+1,5	.
Francja France	-0,0	-7,9	-13,8	-0,6	+8,2	+25,9
Hiszpania Spain	-4,3	-4,6	-16,0 ^a	+2,6	+5,2	+29,2 ^a
Holandia Netherlands	+2,0	-2,8	+9,7 ^a	-1,8	+5,3	-9,3 ^a
RFN ^b FRG ^b	+4,2	-13,7	-20,7 ^a	-5,8	+2,7	+16,0 ^a
Szwajcaria Switzerland	+2,6	-0,6	+6,9	-7,4	-13,3 ^c	-3,0
Szwecja Sweden	-0,4	-5,2	-5,5	+1,7	+0,6	+13,9
Węgry Hungary	-0,8 ^d	+0,3	.	+0,8 ^d	-0,8
Wielka Brytania United Kingdom	-3,8	+6,0	-26,1	+1,5	-6,8	+27,2
Włochy Italy	-0,6	-9,8	-12,7	-1,2	+11,5	+29,5

a 1991 r. b Republika Federalna Niemiec. c 1979 r. d 1985 r.

Uwaga. Saldo obrotów bieżących obejmuje salda z tytułu obrotów towarowych i usługowych oraz przekazowych. Saldo obrotów kapitałowych obejmuje salda z tytułu inwestycji (bezpośrednich i portfelowych) oraz z tytułu pozostałych obrotów (nie obejmuje zmiany stanu rezerw walutowych).

a 1991. b West Germany. c 1979. d 1985.

Note. Current turnover balance includes balances on goods and services turnovers and transferred ones. Capital turnover balance includes balances on investments (indirect and portfolio) and on other turnovers (it does not include change in turnover reserves).

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1992*, Warszawa 1992, s. 508 i 509; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 296–305.

Tabl. 6 (118). BILANS PŁATNICZY (dok.)
BALANCE OF PAYMENTS (cont.)

B. W LATACH 2000 I 2010
IN 2000 AND 2010

Kraje Countries	2000	2010	2000	2010	2000	2010
	saldo rachunków balance of accounts					
	bieżących current		finansowych financial		bieżących w % PKB ^a (ceny bieżące) current in % of GDP ^a (current prices)	
	w mld USD in bn USD					
Polska Poland	-10,3	-21,9	+10,2	+37,8	-6,0	-4,6
Austria Austria	-1,3	+10,6	+3,4	-3,9	-0,7	+3,0
Belgia Belgium	+11,6 ^b	+4,5	-6,5 ^b	-5,7	+4,0	+1,5
Bułgaria Bulgaria	-0,7	-0,6	+0,8	-0,0	-5,4	-1,3
Czechy Czech Republic	-2,7	-7,2	+3,8	+9,4	-4,6	-3,1
Finlandia Finland	+10,5	+7,4	-8,8	-3,6	+7,8	+1,8
Francja France	+19,7	-44,5	-32,0	+31,8	+1,5	-1,7
Hiszpania Spain	-23,2	-64,3	+15,3	+60,3	-4,0	-4,6
Holandia Netherlands	+7,3	+56,2	-7,6	-29,1	+2,0	+6,6
Niemcy Germany	-32,3	+188,4	+29,0	-172,7	-1,7	+5,7
Rumunia Romania	-1,4	-6,5	+2,1	+6,1	-3,6	-4,0
Szwecja Sweden	+6,6	+28,7	-3,3	-43,4	+4,2	+6,7
Węgry Hungary	-4,0	+3,0	+5,0	+2,1	-8,7	+1,1
Wielka Brytania United Kingdom	-38,8	-71,6	+39,7	+63,6	-2,6	-2,5
Włochy Italy	-5,8	-67,9	+7,5	+119,1	-0,2	-3,5

a Produkt krajowy brutto. b 2002 r.

Uwaga. Saldo rachunków bieżących obejmuje salda z tytułu obrotów towarowych i usługowych oraz dochodów i transferów bieżących. Saldo rachunków finansowych obejmuje salda z tytułu inwestycji bezpośrednich i portfelowych (zakupu papierów wartościowych) oraz pozostałych inwestycji.

a Gross domestic product. b 2002.

Note. Current accounts balance includes balances on goods and services turnovers, and incomes and current transfers. Financial accounts balance includes balances on direct and portfolio investments (purchase of securities) and on other investments.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 512–518.
On the basis:

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS

A. W LATACH 1668–1800
 IN 1668–1800

Kraje Countries	Rok założenia banku Established year of bank	Nazwa banku Name of bank
Anglia <i>England</i>	1694	Bank Anglii <i>Bank of England</i>
Austria <i>Austria</i>	1706	Państwowy Bank w Wiedniu <i>National Bank in Vienna</i>
Dania <i>Denmark</i>	1736	Courantbank w Kopenhadze <i>Courantbank in Copenhagen</i>
Francja <i>France</i>	1800	Bank Francji <i>Bank of France</i>
Hiszpania <i>Spain</i>	1782	Bank św. Karola w Madrycie <i>Bank of Saint Charles in Madrid</i>
Prusy <i>Prussia</i>	1765	Królewski Bank w Berlinie ^a <i>Royal Bank in Berlin^a</i>
Rosja <i>Russia</i>	1768	Bank Asygnacyjny <i>Certificate Bank</i>
Szwecja <i>Sweden</i>	1668	Bank Szwecji ^b <i>Sveriges Riksbank^b</i>

a Pod nazwą Königliche Giro-und Lehnbanko. *b* Przekształcony w bank państwowy z Banku Sztokholmskiego założonego w 1657 r.

a Called Königliche Giro-und Lehnbanko. *b* Transferred from the Stockholm Bank established in 1657 into a state bank.

W Polsce przedrozbiorowej nie doszło do powstania banku państwowego. W tym okresie funkcje banków spełniały zbliżone do nich domy bankowe (przedsiębiorstwa należące do osób fizycznych lub spółek), które m.in. udzielały kredytu kupcom i szlachcie, dokonywały na zlecenie przekazów pieniędzy za granicę, finansowały przedsięwzięcia króla. W XVI i XVII w. głównymi ośrodkami domów bankowych na ziemiach polskich były Gdańsk, Kraków i Toruń. W drugiej połowie XVIII w. centrum bankierstwa stała się Warszawa, gdzie prowadzili działalność m.in. Piotr Fergusson Tepper, Karol Schultz, Piotr Blank i Andrzej Kapostas.

In pre-partition Poland no state bank was established. In that period, role of banks played bank houses (enterprises belonging to natural persons or companies) that granted credits to merchants and noblemen, transferred money abroad on commission, subsided king's undertakings. In the 16th and 17th century, Gdańsk, Kraków, and Toruń were centres of bank houses. In the second half of the 18th century, Warszawa became banking centre, where their activities conducted e.g. Piotr Fergusson Tepper, Karol Schultz, Piotr Blank and Andrzej Kapostas.

Na podstawie: J. Kulischer, *Powszechna historia gospodarcza średniowiecza i czasów nowożytnych*, t. II, Warszawa 1961, s. 351–361; W. Rusiński, *Zarys historii gospodarczej powszechnej. Czasy nowożytne i najnowsze*, wyd. 2 uzupeł., Warszawa 1973, s. 132–135.

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE (cd.)
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS (cont.)

B. W LATACH 1874–1914
 IN 1874–1914

Lata Years	Członkowie ^a Members ^a	Wkłady ^b Deposits ^b
Kasy oszczędnościowe w Królestwie Polskim – 1880/81=100 Savings unions in Kingdom of Poland – 1880/81=100		
1874/75	49
1890/91	217	207
1900/01	469	381
1905	674	582
1910/11	1 151	974
Polskie spółdzielnie kredytowe w zaborze pruskim – 1893=100 Polish co-operative credit unions in Prussian Partition – 1893=100		
1900	170	282
1905	253	623
1910	383	1 470
1914	461	2 074

a, b W przypadku Królestwa Polskiego dane obejmują: *a* – łączną liczbę członków kas spółdzielczych (w 1874 r. – 13,5 tys., w 1880 r. – 55 tys. i w 1911 r. – 1 254 tys.) oraz liczbę „książeczek” w kasach państwowych (w 1881 r. – 83 tys. „książeczek” i w 1910 r. – 332 tys.), *b* – łączną kwotę wkładów w kasach spółdzielczych (w 1874 r. – 2,4 mln koron, w 1880 r. – 11 mln koron i w 1911 r. – 354 mln koron) oraz w kasach państwowych (w 1874 r. – 35 mln koron, w 1881 r. – 58 mln koron i w 1910 r. – 319 mln koron).

a, b For Kingdom of Poland data concern: *a* – total number of members to co-operative savings unions (in 1874 – 13,5 thous., in 1880 – 55 thous. and in 1911 – 1 254 thous.) and number of “savings books” deposited in state savings unions (in 1881 – 83 thous. “books” and in 1910 – 332 thous.), *b* – total amount of deposits in co-operative savings unions (in 1874 – 2,4 mln kronas, in 1880 – 11 mln kronas and in 1911 – 354 mln kronas) and in state savings unions (in 1874 – 35 mln kronas, in 1881 – 58 mln kronas and in 1910 – 319 mln kronas).

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006,
 On the basis: s. 307–310.

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE (cd.)
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS (cont.)

C. W LATACH 1880–1910 – wkłady ludności na 1 mieszkańca
 IN 1880–1910 – *personal deposits per capita*

Kraje Countries	1880	1900	1910	
	kasy oszczędnościowe <i>savings unions</i>		banki komercyjne <i>commercial banks</i>	
	we frankach szwajcarskich <i>in Swiss francs</i>			
Austria <i>Austria</i>	70,7	165,2	245,0	153,0
w tym Galicja <i>of which Galicia</i>	12,2	37,7	79,7	.
Dania <i>Denmark</i>	238,1	298,4	425,5 ^a	392,1
Francja <i>France</i>	37,7	115,1	143,3 ^a	257,8
Hiszpania <i>Spain</i>	3,4	9,6	21,1	18,7
Niderlandy <i>Netherlands</i>	19,2	67,2	97,6	103,6
Niemcy <i>Germany</i>	71,1	192,6	261,1	189,9
Norwegia <i>Norway</i>	106,2	189,9	265,4	235,5
Szwecja <i>Sweden</i>	46,5	133,4	215,2	368,7
Węgry <i>Hungary</i>	34,7	74,5	111,0	238,0
Włochy <i>Italy</i>	27,5	68,9	135,7 ^a	.
Zjednoczone Królestwo ^b <i>United Kingdom</i>	59,7	119,5	135,1 ^a	533,1

a 1911 r. b Wielka Brytania i Irlandia.

W Królestwie Polskim w 1910 r. wkłady w kasach oszczędnościowych państwowych, gminnych i spółdzielczych na 1 mieszkańca wynosiły 37,9 franków szwajcarskich (w 1905 r. – 19,8), a w bankach akcyjnych – 30,5 franka szwajcarskiego (w 1905 r. – 19,9, a w 1913 r. – 39,7). Najszybciej wkłady wzrastały w kasach spółdzielczych (np. w latach 1903–1912 zwiększyły się ponad 5,5 razy).

In the Kingdom of Poland, deposits in state, local, and co-operative savings unions amounted 37,9 Swiss francs per capita in 1910 (in 1905 – 19,8), and in joint-stock banks – 30,5 Swiss francs (in 1905 – 19,9 and in 1913 – 39,7). The deposits grew most rapidly in co-operative unions (e.g. in the years 1903–1912 they rose five times and a half).

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006,
 On the basis: s. 302–308; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 894–896; W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002, s. 203; obliczenia własne.

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE (cd.)
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS (cont.)

D. W LATACH 1880–1913 – wkłady ludności
w kasach oszczędnościowych
IN 1880–1913 – *personal deposits in savings unions*

Kraje Countries	1880	1890	1900	1910	1913
	1870=100 ^a				
Królestwo Polskie Kingdom of Poland	203	420	773	1 978	.
Austria <i>Austria</i>	260	449	545	1 120	1 152
Francja <i>France</i>	238	541	607	731	746
Hiszpania ^b <i>Spain</i> ^b	248	413	780	1 826	2 174
Niemcy <i>Germany</i>	254	498	856	1 628	1 910
Norwegia <i>Norway</i>	170	237	373	618	740
Rosja <i>Russia</i>	60	100	476	1 005	1 212
Szwecja ^b <i>Sweden</i> ^b	256	482	767	1 419	1 672
Węgry <i>Hungary</i>	215	379	564	912 ^c	.

a W przypadku: Francji i Niemiec – 1871=100, Hiszpanii – 1875=100, Rosji – 1890=100. *b* Tylko kasy prywatne. *c* 1909 r.

a For: France and Germany – 1871=100, Spain – 1875=100, Russia – 1890=100. *b* Only private unions. *c* 1909.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 307
On the basis: i 308; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 894–896.

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE (cd.)
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS (cont.)

E. W LATACH 1925–1938 – depozyty ludności na rachunkach oszczędnościowych w bankach (stan w końcu roku)

IN 1925–1938 – personal deposits on saving accounts in banks (end of the year)

Kraje Countries Waluta Currency	1925	1928	1932	1938	
	w mln waluty krajowej <i>in mln of the national currency</i>				na 1 miesz- kańca w USD ^a <i>per capita in USD^a</i>
Polska – złoty	111	743	1 342	1 879	10
Poland – złoty					
Austria – szyling	531	1 247	1 433	1 611 ^b	45 ^b
<i>Austria – shilling</i>					
Belgia – frank	2 552	4 170	10 015	13 435	279
<i>Belgium – franc</i>					
Czechosłowacja – korona	25 238	33 700	42 545	41 543 ^b	133 ^b
<i>Czechoslovakia – koruna</i>					
Dania – korona	1 935	2 041	2 185	2 285	128
<i>Denmark – krone</i>					
Finlandia – marka	2 432	4 529	5 247	10 202	60
<i>Finland – markka</i>					
Francja – frank	13 790	27 047	57 283	62 265	39
<i>France – franc</i>					
Hiszpania – peseta	1 364	1 847	2 456	3 083 ^c	7 ^c
<i>Spain – peseta</i>					
Holandia – gulden	936	1 118	1 378	1 721	118
<i>Netherlands – guilder</i>					
Niemcy – marka	2 190	9 232	11 368	18 009	104
<i>Germany – mark</i>					
Rumunia – lej	763	1 437	2 916	5 429	2
<i>Romania – leu</i>					
Szwajcaria – frank	2 299	2 729	1 328	1 527	88
<i>Switzerland – franc</i>					
Szwecja – korona	2 654	3 016	3 593	4 303	165
<i>Sweden – krona</i>					
Węgry – pengő	23	86	107	201	6
<i>Hungary – pengo</i>					
Wielka Brytania – funt szterling	396 ^d	409 ^d	465	747	76
<i>United Kingdom – pound sterling</i>					
Włochy – lir	21 942	23 860	32 627	46 318	57
<i>Italy – lira</i>					

a Przeliczone na USD według kursu rynkowego waluty krajowej w 1938 r. *b* 1936 r. *c* 1935 r. *d* Bez certyfikatów depozytowych (478 mln funtów w 1925 r. i 486 mln funtów w 1928 r.).

a Calculated in USD according to the market exchange rate of the national currency in 1938. *b* 1936. *c* 1935. *d* Excluding certificates of deposit (478 mln pounds in 1925 and 486 mln pounds in 1928).

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 246 i 247; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 221–223.

Tabl. 7 (119). INSTYTUCJE PIENIĘŻNO-KREDYTOWE (dok.)
MONETARY AND LENDING INSTITUTIONS (cont.)

F. W LATACH 1950–1995 – wkłady oszczędnościowe
na 1 mieszkańca (stan w końcu roku)
IN 1950–1995 – *saving deposits per capita (end of the year)*

Kraje Countries	1950	1960	1970	1995 ^a
	w USD		in USD	
Polska^b Poland^b	0,75	<u>136</u> 7,6	<u>882</u> 49	711
Austria <i>Austria</i>	22 799
Belgia <i>Belgium</i>	76	173 ^c	338 ^c	16 789
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	2 118
Francja <i>France</i>	42	128	394	12 144
Holandia <i>Netherlands</i>	109	229	646	17 060
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	459	779	.	46 463
Szwecja <i>Sweden</i>	192	394	.	.
Węgry <i>Hungary</i>	908
Włochy <i>Italy</i>	243	658	5 762

a Depozyty terminowe. *b* W 1950 r. oraz w liczniku w latach 1960 i 1970 przeliczono na USD według kursu podstawowego (1 USD=4 zł), a w mianowniku w latach 1960 i 1970 – według kursu obowiązującego przy wymianie walut przez osoby fizyczne w bankach (1 USD=72 zł); patrz nota do tabl. 2, cz. D na str. 487. *c* Bez wkładów oszczędnościowych w bankach.

Uwaga. Dane nie są w pełni porównywalne (m.in. z powodu różnych kategorii rachunków bankowych), niemniej oddają różnice między krajami. Współcześnie istnieją możliwości lokowania oszczędności w innych formach niż lokaty bankowe, stąd informacja o stanach tych ostatnich byłaby daleka od rzeczywistego obrazu zasobów oszczędnościowych i zrezygnowano z jej zamieszczenia.

a Term deposits. *b* In 1950 and in numerator in the years 1960 and 1970 converted into USD according to the basic rate (1 USD=4 zł), and in the denominator for the years 1960 and 1970 – according to the rate applied when currencies were exchanged in banks by natural persons (1 USD=72 zł); see note to the table 2, part D on the page 487. *c* Excluding savings deposits in banks.

Note. Data are not fully comparable (mainly due to various categories of bank accounts), nevertheless they reflect differences between countries. In our times, it is possible to deposit money otherways than on deposit accounts, therefore, information on deposit accounts could be far from real savings and it was abandoned.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1969*, Warszawa 1969, s. 696; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 368; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 467.

Tabl. 8 (120). STOPY PROCENTOWE
INTEREST RATES

A. W LATACH 1924–1938
 IN 1924–1938

Kraje Countries	1924	1929	1934	1938	1926 ^a	1929 ^a	1934	1938
	stopa dyskontowa banku centralnego discount rate of the central bank				stopa rynku pieniężnego krótkoterminowych papierów w największych ośrodkach gospodarczych money market rate of short-term commercial bills or bank bills in the greatest economic centres			
	w % – średnie roczne				in % – annual average			
Polska Poland	11,41	8,64	5,0	4,5	.	12,49^b	9,0^b	8,49^b
Austria <i>Austria</i>	11,57	7,37	.	.	6,33	7,84	.	.
Belgia <i>Belgium</i>	5,50	4,35	2,93	2,61	5,21	4,63	2,16	2,39
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	9,42	9,50	7,0	6,0	.	11,0–16,0	8,0–10,0	7,0–9,0
Czechosłowacja <i>Cze- choslovakia</i>	5,95	5,0	3,5	3,0	5,42	5,45	3,50	3,0
Dania <i>Denmark</i>	7,0	5,12	2,5	4,0	5,0	5,48	2,50	4,0
Finlandia <i>Finland</i>	9,18	7,0	4,46	4,0
Francja <i>France</i>	6,02	3,50	2,66	2,76	4,7–7,4	3,50	2,12	3,0
Hiszpania <i>Spain</i>	5,0	5,50	5,91	5,0
Holandia <i>Netherlands</i>	4,94	5,12	2,5	2,0	3,15	4,30	0,87	0,21
Niemcy <i>Germany</i>	10,0	7,10	4,0	4,0	4,65	7,05	3,77	2,88
Rumunia <i>Romania</i>	6,0	8,22	5,93	3,84	.	14,0–18,0	5,5–12,0	4,5–9,5
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	4,0	3,50	2,0	1,5	3,04	3,28	1,50	1,0
Szwecja <i>Sweden</i>	5,50	4,74	2,5	2,5	4,50	5,40	2,50	2,50
Węgry <i>Hungary</i>	14,06	7,60	4,5	4,0	7,0–8,50	8,5–10,25	4,38–7,5	4,0–6,5
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	4,0	5,50	2,0	2,0	4,64	5,41	0,82	0,63
Włochy <i>Italy</i>	5,50	6,79	3,10	4,5	6,0–7,0 ^c	6,75–7,0	3,75	5,25

^a Średnie stopy w IV kwartale. ^b Wartości uśrednione nie oddają różnic w poziomie stóp w ujęciu regionalnym — w 1929 r. mieściły się one w przedziale od 7,5 do 13,0%, a w latach 1934 i 1938 — od 4,25 do 9,5%. ^c 1927 r.; stopy w Mediolanie.

^a Average rates in the IV quarter. ^b Average data do not reflect regional differences in rates — in 1929 they were between 7,5% and 13,0%, and in the years 1934 and 1938 — between 4,25 and 9,5%. ^c 1927; rates in Mediolan.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 252–254; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939, s. 246–248; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 206.

Tabl. 8 (120). STOPY PROCENTOWE (cd.)

INTEREST RATES (cont.)

B. W LATACH 1960–2010

IN 1960–2010

Kraje Countries	1960	1970	1980	1990	2000	2010
	w % – w stosunku rocznym in % – per annum					
Stopa banków emisyjnych^a – stan w końcu roku Rate of issuing banks^a – end of the year						
Polska Poland	48,0	21,50	3,75
Austria ^b Austria ^b	5,0	5,0	6,75	6,5	5,75	1,75
Belgia ^b Belgium ^b	5,0	6,5	12,0	10,5	5,75	1,75
Bułgaria Bulgaria	37,3 ^c	4,63	0,18
Czechy Czech Republic	x	x	x	9,5	5,25	0,75
Finlandia ^b Finland ^b	6,75	7,0	9,25	8,5	5,75	1,75
Francja ^b France ^b	3,5	7,0	9,5	6,2 ^d	5,75	1,75
Hiszpania ^b Spain ^b	4,6	6,5	8,0	14,7	5,75	1,75
Holandia ^b Netherlands ^b	3,5	6,0	8,0	7,3	5,75	1,75
Niemcy ^{be} Germany ^{be}	4,0	6,0	7,5	6,0	5,75	1,75
Rumunia Romania	41,3 ^c	35,00	6,67
Szwajcaria Switzerland	2,0	3,75	3,0	6,0	3,20	0,75
Szwecja Sweden	5,0	7,0	10,0	11,5	2,00	0,50
Węgry Hungary	22,0	11,00	5,75
Wielka Brytania United Kingdom	5,0	7,0	14,0	13,9	6,00	0,50
Włochy ^b Italy ^b	3,5	5,5	16,5	12,5	5,75	1,75
Stopa krótkoterminowa banków^f Short-term interest rate of banks^f						
Polska Poland	27,69^e	18,77	3,92
Austria ^b Austria ^b	10,38	8,96	4,39	0,81
Belgia ^b Belgium ^b	3,92	7,81	14,03	9,63	4,39	0,81
Bułgaria Bulgaria	4,63	4,12
Czechy Czech Republic	x	x	x	13,15 ^d	5,37	1,31
Finlandia ^b Finland ^b	12,35	13,99	4,39	0,81

^a Dane dotyczą stóp dyskontowych lub innych stóp banków emisyjnych (m.in. refinansowych), stąd nie są w pełni porównywalne; w latach 2000 i 2010 w przypadku państw strefy euro dane dotyczą oficjalnej stopy Europejskiego Banku Centralnego (EBC). ^b W latach 2000 i 2010 stopa dla strefy euro. ^c 1995 r. ^d 1993 r. ^e W latach 1960–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN). ^f W latach 1960–1990 dane dotyczą średnich stóp kredytu krótkoterminowego (do 3 miesięcy), w latach 2000 i 2010 – średnich stóp pożyczek 3-miesięcznych; w przypadku państw strefy euro podano jednolitą stopę.

^a Data refer to discount rates and other rates of issuing banks (e.g. refinancial ones), therefore they are not fully comparable; in 2000 and 2010, data for euro area member states refer to official rate of the European Central Bank (ECB). ^b In 2000–2010 rate for euro area. ^c 1995. ^d 1993. ^e In 1960–1990 West Germany (FRG). ^f In 1960–1990 data refer to average rates of short-term credits (up to 3 months), in 2000 and 2010 – to average rates of 3-month-long loans; in case of euro area member states a uniform rate was provided.

Tabl. 8 (120). STOPY PROCENTOWE (dok.)
INTEREST RATES (cont.)

B. W LATACH 1960–2010 (dok.)
IN 1960–2010 (cont.)

Kraje <i>Countries</i>	1960	1970	1980	1990	2000	2010
	w % – w stosunku rocznym <i>in % – per annum</i>					
Stopa krótkoterminowa banków^f (dok.) <i>Short-term interest rate of banks^f (cont.)</i>						
Francja ^b <i>France^b</i>	4,08	8,93	12,21	10,32	4,39	0,81
Hiszpania ^b <i>Spain^b</i>	16,52	15,15	4,39	0,81
Holandia ^b <i>Netherlands^b</i>	2,58	7,96	10,13	8,68	4,39	0,81
Niemcy ^{be} <i>Germany^{be}</i>	5,10	9,41	9,54	8,49	4,39	0,81
Rumunia <i>Romania</i>	43,0 ^c	50,71	6,51
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	5,77	8,92	3,50	0,04
Szwecja <i>Sweden</i>	12,17	13,67	4,06	0,93
Węgry <i>Hungary</i>	22,73	11,39	6,18
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	4,88	7,01	16,62	14,77	6,19	0,70
Włochy ^b <i>Italy^b</i>	16,79	12,23	4,39	0,81

b, c, e, f Notki patrz na str. 509.

Uwaga. Zrezygnowano z podawania stóp procentowych banków emisyjnych w państwach z gospodarkami centralnie planowanymi w latach 1960–1980 (w tablicy: Polska, Bułgaria, Rumunia i Węgry), ponieważ nie miały one cech instrumentu oddziaływania na rynek pieniężny i cenę kredytu, stąd nie są porównywalne ze stopami państw z gospodarką rynkową.

b, c, e, f See footnotes on page 509.

Note. It was abandoned to provide rates of issuing banks in the countries with centrally planned economies in the years 1960–1980 (in the table: Poland, Bulgaria, Romania, and Hungary), as they did not provide over tools stimulating money markets and loan prices. Therefore, they are not comparable with rates of capitalist countries.

Na podstawie: *Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1989–1997 i w latach 1998–2013.*
On the basis: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=dzienne/stopy>; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 367; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991*, Warszawa 1991, s. 216; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 530 i 531; *Short term interest rates. Money market interest rates – annual data; Central bank interest rates – annual data; historical data.* <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>; *Short-term interest rates. Monthly Monetary and Financial Statistics (MEI).* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/Index.aspx/DatasetCode>.

**Tabl. 9 (121). RELACJA OSZCZĘDNOŚCI DO PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO
(ceny bieżące)**
RELATION OF SAVINGS TO GROSS DOMESTIC PRODUCT (current prices)

Kraje Countries	1960	1970	1980	1990	2000	2010	1975– –1980	1981– –1990	1991– –2000	2001– –2010
	oszczędności ogółem total savings						w tym sektor prywatny ^a of which private sector ^a			
	w %						in %			
Polska Poland	13,7^b	19,5	17,5	.	.	18,3	18,4
Austria Austria	27,1	30,3	23,6	23,8	23,6	25,2	19,7	19,6	21,6	23,6
Belgia Belgium	19,4	31,0	20,3	23,9	26,7	23,9	24,4	25,5	26,6	24,2
Czechy Czech Republic	x	x	x	29,7 ^c	24,8	20,0	x	x	22,0 ^d	20,4
Finlandia Finland	27,1	29,1	27,4	23,7	28,5	21,8	16,6	16,9	19,2	20,4
Francja France	24,4	27,6	21,8	20,8	21,6	15,3	18,8 ^e	17,2	19,6	19,0
Hiszpania Spain	22,7	27,0	21,7	22,8	22,3	18,5	.	.	21,4 ^d	18,7
Holandia Netherlands	30,3	29,4	23,0	26,0	28,4	24,9	21,4	24,6	25,2	24,3
Niemcy ^f Germany ^f	28,9	29,5	21,9	25,3	20,2	22,6	20,8	21,5	20,3	22,2
Rumunia Romania	21,7	15,5	22,3	.	.	14,3 ^d	16,4
Szwecja Sweden	26,8	26,7	19,0	20,0	23,3	24,6	.	.	19,9 ^g	21,1
Węgry Hungary	11,9 ^h	21,7	20,1	.	.	22,0	19,2
Wielka Brytania United Kingdom	19,1	22,1	18,1	16,4	15,0	12,1	18,2	16,5	16,8	16,0
Włochy Italy	25,5	26,7	24,5	20,8	20,6	16,0	27,2 ⁱ	28,5	24,1	19,1

a Przeciętne roczne. *b* 1991 r. *c* 1992 r. *d, e, g* Przeciętne roczne z lat: *d* – 1995–2000, *e* – 1978–1980, *g* – 1993–2000. *f* W latach 1960–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN). *h* 1993 r. *i* 1980 r.

Uwaga. Oszczędności stanowią część dochodu nieprzeznaczoną na konsumpcję (nie należy ich utożsamiać z oszczędnościami rozumianymi jako depozyty bankowe).

a Annual averages. *b* 1991. *c* 1992. *d, e, g* Annual averages for years: *d* – 1995–2000, *e* – 1978–1980, *g* – 1993–2000. *f* In 1960–1990 West Germany (FRG). *h* 1993. *i* 1980.

Note. Savings constitute a part of income not allotted for consumption (they should be not equated with savings understood as bank deposits).

Na podstawie: *Statistical Annex of European Economy*. European Commission, Spring 2012, s. 118–121.

On the basis:

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI
REVENUE AND EXPENDITURE

A. W LATACH 1578–1585 – dochody „zwyczajne” skarbu królewskiego
 za Stefana Batorego^a
 IN 1578–1585 – “ordinary” revenue of treasury in Crown during the reign
 of Stefan Batory^a

Źródła dochodów Sources of revenue	Ok. Around 1578–1579	Ok. Around 1584–1585	Ok. Around 1578–1579	Ok. Around 1584–1585
	w tys. złp	in thous. złp	w odsetkach	in percent
OGÓŁEM TOTAL	178,4	282,5	100,0	100,0
Królewszczyzny koronne <i>Crown property</i>	70,0	74,0	39,2	26,2
Podatek „podwodne” ^b „Podwodne” tax ^b	2,5	2,5	1,4	0,9
Podatek „koronacyjne” ^c <i>Coronation tax</i> ^c	9,0	–	5,0	–
Podatek „stacyjne” ^d „Stacyjne” tax ^d	3,0	3,0	1,7	1,0
Żupy solne krakowskie <i>Krakow salt mines</i>	28,0	66,0	15,7	23,4
Żupy solne ruskie <i>Rus salt mines</i>	14,0	20,0	7,9	7,1
Kopalnie ołowiu i srebra w Olkusz <i>Lead and silver mines in Olkusz</i>	1,4	4,0	0,8	1,4
Cła lądowe i rzeczne <i>Land and river duties</i>	50,5	65,0	28,3	23,0
Cła morskie <i>Sea duties</i>	–	44,0	–	15,6
Mennica <i>Mint</i>	–	4,0	–	1,4

^a Tablica obejmuje kwoty wpływów rocznych, oszacowane dla początku i ostatnich lat panowania Stefana Batorego (w okresie wojennym, tj. po 1578 r., gdy sejm uchwalał podatki nadzwyczajne wpływy w Koronie wynosiły ok. 576 tys. złp, na Litwie – ok. 103 tys. złp; owymi podatkami nadzwyczajnymi były w tym czasie „pobór” – uchwalany jako wielokrotność podatku łąkowego oraz „szos” – podatek od posiadanego przez mieszkańców miast majątku nieruchomości i ruchomego). ^{b–d} Podatek: ^b – płacony przez chłopów, jako ekwiwalent powinności podwoj, tj. dostarczenia transportu, ^c – płacony przez miasta królewskie i kościelne oraz przez Żydów w przypadku koronacji króla lub królowej, ^d – płacony przez ludność, jako ekwiwalent obowiązku utrzymania podróżującego po kraju władcy i jego świty.

Uwaga. Patrz na str. 513.

^a The table includes amounts of annual proceeds, estimated for the first and final years of Stefan Batory’s reign (during wars, after 1578, i.e. when the Sejm enacted taxes, extraordinary proceeds amounted in the Crown of the Kingdom of Poland to ca. 576 thous. złp, in Lithuania to 103 thous. złp; these taxes included “pobór” – multiple land taxes and “szos” – tax imposed on burghers having movables and fixed property). ^{b–d} Tax: ^b – paid by peasants as an equivalent of supplying transport, ^c – paid by royal and church towns and by Jews, when a king or queen was crowned, ^d – paid by population, as an equivalent of duty to maintain a ruler and their entourage during their visits to the country.

Note. See on page 513.



Uwaga. W monarchii stanowej nie odróżniano skarbu króla od skarbu państwowego, chociaż formalnie już w XV w. dokonał się podział skarbu na publiczny i prywatny. Istniały też dwa odrębne urzędy podskarbiego koronnego i podskarbiego nadwornego. Jeszcze w pierwszej połowie XVI w. ze skarbu królewskiego czerpano wydatki na osobiste wydatki władcy, utrzymanie dworu, jak i na wojsko dla obrony kraju, wyprawianie poselstw i inne.

Załącznikiem stałego skarbu państwowego była ustawa o powołaniu wojska zaciężnego utrzymywanego z dochodów z majątków królewskich (1/4 – kwarta, ale faktycznie 1/5) z 1563 r. i utworzenie osobnego skarbu „kwarcianego” z siedzibą w Rawie Mazowieckiej. Ostateczny rozdział skarbu na państwowy (pospolity, publiczny) i nadworny (prywatny króla) dokonał się w 1590 r. Po tej dacie w Rzeczypospolitej funkcjonowały faktycznie 4 kasy: 2 państwowe (Korony i Litwy) i 2 prywatne króla (Korony i Litwy).

Note. In the estate monarchy, king's treasury was identical with state treasury, although already in the 15th century the treasury was divided into public and private. There were also two separate offices – treasurer of the Crown and treasurer of the court. In the first half of the 16th century, personal expenses of the ruler, maintenance of the court, army, diplomatic missions and other expenses were covered by king's treasury.

The beginnings of the fixed state treasury can be found in the act on enlisted army forces maintained with revenues from royal estates (1/4 – quarter, but in reality 1/5) of 1563 and foundation of separate quart treasury with a seat in Rawa Mazowiecka. The division of the treasury between state treasury (common, public) and court treasury (king's private) was finally made in 1590. Following that date, there were 4 banks in the Polish-Lithuanian Commonwealth: 2 state-owned (Crown of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania) and 2 king's private (Crown and Lithuania).

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 155.

On the basis:

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

B. W LATACH 1588–1647 – dochody skarbów Korony
i Wielkiego Księstwa Litewskiego
*IN 1588–1647 – revenue of treasury in Crown
of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania*

Lata Years	Ogółem Total		Korona Crown of the Kingdom of Poland	Wielkie Księstwo Litewskie Grand Duchy of Lithuania
	w złp	in złp	1588–1597=100	w złp in złp
1588–1597	3 322 839	100	3 080 867	241 972
1598–1607	4 672 168	141	3 519 072	1 153 096
1608–1617	9 031 932	272	5 395 586	3 636 346
1618–1627	16 658 194	501	12 388 118	4 270 076
1628–1637	24 182 021	728	17 757 722	6 424 299
1638–1647	12 530 291	377	11 722 004	808 287

Uwaga. Patrz na str. 514.

Note. See on page 514.

Uwaga. Tablica ilustruje zasadniczo wzrost wpływów obu skarbow w latach 1608–1637, tj. do stłumienia powstania kozackiego na Ukrainie, choć w większym stopniu skarbu koronnego, co było równoznaczne ze wzrostem obciążenia podatkowego; wraz z końcem okresu aktywnej polityki Rzeczypospolitej w 1638 r. zmalało opodatkowanie, w większym stopniu na Litwie, w mniejszym w Koronie, która musiała nadal zapewnić bezpieczeństwo granicy południowo-wschodniej.

Note. The table illustrates increase in revenues of both treasuries in the years 1608–1637, i.e. before the suppression of the Cossack uprising in Ukraine, but to a greater degree of the Crown of the Kingdom of Poland treasury that equaled with increase in tax burdens; in 1638, when active policy of Polish-Lithuanian Commonwealth finished, taxes were lowered – to a greater extent in Lithuania, to a smaller extent in the Crown that had to secure the south-eastern border.

Spadek dochodów z niektórych podatków należnych skarbowi koronnemu wskutek I rozbioru Rzeczypospolitej:

Decrease revenue by selected taxes of treasury in Crown of the Kingdom of Poland as result of the first partition:

	dochody w tys. złp revenue in thous. złp		straty losses			
	przed I rozbiorem before first partition	po I rozbiorem after first partition	w tys. złp in thous. złp	w odsetkach in percent	w % docho- dów przed I rozbiorem in % of revenue before first partiton	
Ogółem	8 334,4	4 848,4	3 486,0	100,0	41,8	Total
podatki:						<i>taxes:</i>
Pogłówne	3 924,0	2 668,0	1 256,0	36,0	32,0	<i>Per head</i>
Kwarta ^a	2 337,1	1 113,7	1 223,4	35,1	52,3	<i>Quart^a</i>
Hiberna ^b	1 063,9	455,5	608,4	17,5	57,2	<i>Hiberna^b</i>
Pogłówne żydowskie	859,7	531,2	328,5	9,4	38,2	<i>Jewish per head</i>
Łanowe	149,7	80,0	69,7	2,0	46,6	<i>Per land</i>

a Patrz uwaga do tabl. 10, cz. A na str. 513. *b* Stały podatek płacony od połowy XVII w. z dóbr królewskich (z wyłączeniem dóbr stołowych, tj. przeznaczonych na uposażenie króla i dworu) i kościelnych, przeznaczony na wyżywienie wojska i koni.

a See note to the table 10, part A on page 513. *b* Fix tax paid until the mid-17th century by royal estates (excluding estates, maintaining the king and court) and church estates maintaing the army and horses.

W wyniku I rozbioru Rzeczypospolitej nastąpiło znaczące zmniejszenie się wpływów skarbu koronnego. Tylko dla 5 podatków dochody były mniejsze o blisko 42%. Faktyczne straty finansowe były jeszcze wyższe, np. zmalały wpływy z ceł (z 2 473,2 tys. złp w 1767 r. do 495,3 tys. złp w 1770 r.), podobnie jak i czopowego.

As a result of the first partition of Polish-Lithuanian Commonwealth, revenues in the Crown of the Kingdom of Poland substantially diminished. Revenue on 5 taxes decreased by nearly 42%. Financial losses were much higher in reality, e.g. revenue from duties decreased (from 2 473,2 thous. zł in 1767 to 495,3 thous. zł in 1770), similarly czopowe – tax on liquor.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 162; *Zarys historii Polski*
On the basis: *w liczbach, Społeczeństwo, Gospodarka*, Warszawa 2012, s. 479.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

C. W LATACH 1790–1792 – skarby Korony
i Wielkiego Księstwa Litewskiego
*IN 1790–1792 – treasury in Crown of the Kingdom of Poland
and Grand Duchy of Lithuania*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1 IX 1790– –1 III 1792	1 III–31 VIII 1792 ^a
	w tys. złp	in thous. złp
Korona Crown of the Kingdom of Poland		
Dochody Revenue		
OGÓŁEM GRAND TOTAL	52 622,5	20 250,9
Stare podatki <i>Old taxes</i>		
RAZEM TOTAL	26 885,7	10 123,3
Podymne i półpodymne <i>Hearth tax and half-hearth tax</i>	9 355,3	3 215,0
Czopowe ^b <i>Tax on the sale of liquor^b</i>	4 099,3	1 548,9
Kwarta ^c podwójna <i>Double quart^c</i>	4 526,3	2 114,9
Cła <i>Duties</i>	2 754,7	929,4
Pogłówny żydowski <i>Jewish tax per head</i>	1 217,4	403,3
Łanowe <i>Tax per land</i>	89,9	29,8
Składne winne <i>Wine storing</i>	155,9	65,3
Papiery stemplowane <i>Securities</i>	1 640,5	686,4
Dochód tabacznym <i>Snuff revenue</i>	2 176,2	699,0
Loteria <i>Lottery</i>	655,1	290,4
Przewóz przez Warszawę ^d <i>Transport through Warsaw^d</i>	133,7	89,5
Podatki od Gdańska i Torunia ^e <i>Taxes from Gdańsk and Toruń^e</i>	39,6	39,6
Percepta potoczna ^f <i>Small irregular inflows^f</i>	41,8	11,8
Nowe podatki ^g <i>New taxes^g</i>		
RAZEM TOTAL	25 736,8	10 127,6
Ofiara 20- i 30-groszowa z dóbr: <i>Offering 20 and 30 grosz from:</i>		
ziemskich <i>land property</i>	7 624,5	2 512,9
kościelnych <i>church property</i>	2 025,9	681,1

a Dla dochodów skarbu koronnego okres 1 III–1 IX 1792. *b* Podatek płacony przez mieszczan od wyrobu i sprzedaży piwa, gorzałki, miodu i wina. *c* Coroczna wpłata z dóbr królewskich przeznaczona na utrzymanie wojska zaciężnego, zwanego kwarcianym. *d* Oplata od użytkowników mostu na Wiśle. *e* Od 1 III 1791 r. *f* Drobne wpływy nieregularne. *g* Podatki uchwalone dodatkowo w 1789 r. przez Sejm Wielki.

a For revenues of the Crown of the Kingdom of Poland treasury in the period between 1 III to 1 IX 1792. *b* Tax paid by burghers on production and sale of beer, liquor, honey, and wine. *c* Annual payment made by royal estates to maintain the quart army. *d* Payment by users of the bridge over the Wisła river. *e* Since 1 III 1791. *f* Small, irregular payments. *g* Additional taxes enacted by the Great Sejm in 1789.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

C. W LATACH 1790–1792 – skarby Korony
i Wielkiego Księstwa Litewskiego (cd.)
IN 1790–1792 – treasury in Crown of the Kingdom of Poland
and Grand Duchy of Lithuania (cont.)

Wyszczególnienie Specification	1 IX 1790– –1 III 1792	1 III–31 VIII 1792 ^a
	w tys. złp	in thous. złp

Korona (dok.) Crown of the Kingdom of Poland (cont.)

Nowe podatki^b (dok.) *New taxes^b (cont.)*

Podatek od skór i rzezi bydła <i>Tax on leathers and slaug- ter cattle</i>	3 584,6	1 173,6
Pogłowne żydowskie ^c <i>Jewish tax per head^c</i>	395,1	257,3
Podatki niestałe i pożyczka holenderska ^d <i>Irregular taxes and Dutch loan^d</i>	10 450,5	3 884,9
Inne dochody <i>Other revenue</i>	1 656,2	1 617,8

Wydatki cywilne Civilian expenditure

OGÓŁEM TOTAL	15 361,3	4 778,2
Subsydium dla skarbu królewskiego <i>Subsidy for Treasury</i>	4 000,0	1 333,3
Departament Marszałkowski <i>Marshal Department</i>	305,2	608,4
Departament Kanclerski <i>Chancellor Department</i>	90,0	133,1
Departament Skarbowy <i>Fiscal Department</i>	1 356,2	375,4
Szkoła Rycerska <i>Corps of Cadets</i>	300,0	100,0
Służba dyplomatyczna i gabinet królewski <i>Diplomatic service and royal cabinet</i>	1 486,5	525,0
Inne wydatki konstytucyjne <i>Other constitution expendi- tures</i>	234,3	77,2
Pensje <i>Salaries</i>	272,5	268,8 ^e
Zwrot podatków <i>Taxes return</i>	54,9 ^f	–
Splata pożyczek wewnętrznych i zagranicznych ^d <i>Repay- ment of internal and foreign loans^d</i>	5 089,9	1 090,7
Pożyczka dla skarbu litewskiego <i>Loan for treasury of Grand Duchy of Lithuania</i>	1 857,6 ^g	–
Wydatki nadzwyczajne <i>Extraordinary expenditure</i>	314,2	266,3

a, b Patrz notki odpowiednio: *a, g* na str. 515. *c* Z wyłączeniem okresu od 1 III 1791 r. do 1 III 1792 r. *d* Od 1 III 1791 r. *e* W tym 178 tys. złp przypada na pensje subalterów (niższych urzędników administracyjnych) Straży Praw. *f* Od 1 IX 1790 r. do 1 III 1791 r. *g* Od 1 III 1791 r. do 1 III 1792 r.

a, b See footnotes respectively: *a, g* on page 515. *c* Excluding period from 1 III 1791 to 1 III 1792. *d* Since 1 III 1791. *e* Of which 178 thous. złp were allotted for low ranking clerks working for Guard of Laws. *f* From 1 IX 1790 to 1 III 1791. *g* From 1 III 1791 to 1 III 1792.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

C. W LATACH 1790–1792 – skarby Korony
i Wielkiego Księstwa Litewskiego (cd.)
*IN 1790–1792 – treasury in Crown of the Kingdom of Poland
and Grand Duchy of Lithuania (cont.)*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1 IX 1790– –1 III 1792	1 III–31 VIII 1792 ^a
	w tys. złp	in thous. złp
Wielkie Księstwo Litewskie Grand Duchy of Lithuania		
Dochody Revenue		
OGÓŁEM TOTAL	20 320,7	2 614,7
Pozostałość z poprzedniego okresu <i>Remnant from pre- vious period</i>	2 695,4	1 733,3
Pożyczka ze skarbu koronnego i wewnętrzna <i>Loan from Crown Treasury and domestic</i>	1 941,7	52,0
Podymne i półpodymne <i>Hearth tax and half-hearth tax</i>	4 202,6	–
Czopowe ^b <i>Tax on the sale of liquor^b</i>	1 092,7	30,7
Pogłówny żydowski <i>Jewish tax per head</i>	504,1	–
Kwarta ^c <i>Quart^c</i>	3 352,4	–
Cła <i>Duties</i>	1 696,0	334,7
Dochód z opłat stemplowych <i>Income from Treasury fee</i>	15,5	73,1
Dochód tabaczný <i>Snuff revenue</i>	86,7	12,4
Ofiara wieczysta <i>Eternal contribution</i>	3 163,2	76,9
Oplata od przywilejów <i>Income received from privilege ...</i>	210,4	165,2
Dochody z lasów w królewsczyznach <i>Income received from royals forests</i>	109,4	16,6
Podatek od skór i rzezi bydła <i>Tax on leathers and slaug- ter cattle</i>	749,7	11,1
Inne dochody <i>Other revenue</i>	500,9 ^d	108,7 ^e

a Patrz notka *a* na str. 515. *b* Podatek płacony przez mieszczan od wyrobu i sprzedaży piwa, gorzałki, miodu i wina. *c* Coroczna wpłata z dóbr królewskich przeznaczona na utrzymanie wojska zaciężnego, zwanego kwarcianym. *d, e* W tym: *d* – 1,2 tys. złp ofiary dobrowolnej, *e* – 4,8 tys. złp składki na rekrutów.

a See footnote *a* on page 515. *b* Tax paid by burghers on production and sale of beer, liquor, honey, and wine. *c* Annual payment made by royal estates to maintain the quart army. *d, e* Of which: *d* – 1,2 thous. złp voluntary payments, *e* – 4,8 thous. złp donations for recruits.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

C. W LATACH 1790–1792 – skarby Korony
i Wielkiego Księstwa Litewskiego (dok.)
*IN 1790–1792 – treasury in Crowns of the Kingdom of Poland
and Grand Duchy of Lithuania (cont.)*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1 IX 1790– –1 III 1792	1 III–31 VIII 1792 ^a
	w tys. złp	in thous. złp
Wielkie Księstwo Litewskie (dok.) Grand Duchy of Lithuania (cont.)		
Wydatki Expenditure		
OGÓŁEM TOTAL	17 418,2	1 643,1
Wojsko i utrzymanie Komisji Wojskowej Obojga Narodów <i>Army and expenditure of Military Commission of Two Nations</i>	12 501,4	1 157,2
Subsydium dla skarbu królewskiego <i>Subsidy for Treasury</i>	2 000,0	230,0
Departament Marszałkowski <i>Marshal Department</i>	270,5	64,0
Departament Kanclerski <i>Chancellor Department</i>	234,4	28,0
Departament Skarbowy <i>Fiscal Department</i>	410,3	69,9
Stale wydatki konstytucyjne: <i>Regular constitutional expenditure:</i>		
Szkoła Rycerska <i>Corps of Cadets</i>	212,8	50,0
służba dyplomatyczna i gabinet królewski <i>diplomatic service and royal cabinet</i>	192,8	–
czyszczenie rzek <i>river cleaning</i>	195,8	–
Splata długów wewnętrznych i pożyczki ze skarbu koronnego <i>Repayment of domestic debts and loan from Crown Treasury</i>	992,4	–
Inne wydatki <i>Other expenditure</i>	407,8	44,0

a Patrz notka *a* na str. 515.

a See footnote *a* on page 515.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 165–167.

On the basis:

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

D. W LATACH 1700 I 1788 – dochody skarbowe^a
 IN 1700 AND 1788 – treasury revenue^a

Kraje Countries Waluta Currency	1700			1788		
	w mln waluty krajowej <i>in mln of the na- tional currency</i>	wyrażone w srebrze <i>expressed in silver</i>		w mln waluty krajowej <i>in mln of the na- tional currency</i>	wyrażone w srebrze <i>expressed in silver</i>	
		w t <i>in t</i>	Francja= =100 <i>France= =100</i>		w t <i>in t</i>	Francja= =100 <i>France= =100</i>
Polska^b – złoty polski	8	24	3,2	20	60	2,7
Poland^b – Polish zloty						
Austria – gulden	12	200	26,7	80	960	42,7
<i>Austria – gulden</i>						
Francja – liwr	100	750	100,0	500	2 250	100,0
<i>France – livre</i>						
Prusy – talar	2,5	60	8,0	25	425	18,9
<i>Prussia – thaler</i>						
Rosja – rubel ^c	2,5	60	8,0	50	900	40,0
<i>Russia – ruble^c</i>						
Wielka Brytania – funt	4	440	58,7	16	1 760	78,2
<i>United Kingdom – pound</i>						

^a Podane dane są bardzo uproszczone i zaokrąglone. ^b Korona i Wielkie Księstwo Litewskie. ^c W 1700 r. – w jefimkach.

^a Provided data are simplified and rounded. ^b Crown of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania. ^c In 1700 – in jefimkis.

Na podstawie: E. Rostworowski, *Historia powszechna. Wiek XVIII*, wyd. 4, Warszawa 1994, s. 100.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

E. W LATACH 1726 I 1788 – Francja
 IN 1726 AND 1788 – France

Wyszczególnienie Specification	1726	1788	1726	1788
	w mln liwrów ^a in mln livres ^a		w odsetkach in percent	
Dochody zwyczajne Ordinary revenue				
OGÓŁEM TOTAL	181,0	471,6	100,0	100,0
Podatki pośrednie <i>Indirect taxes</i>	88,6	219,3	49,0	46,5
Podatki bezpośrednie <i>Direct taxes</i>	79,9	163,0	44,1	34,6
Dary dobrowolne <i>Voluntary gifts</i>	5,7	20,6	3,1	4,4
Wpłaty od duchowieństwa <i>Payments from clergy</i>	1,8	—	1,0	—
Wpływy z domeny <i>Revenue from domaine</i>	1,5	51,2	0,8	10,9
Inne <i>Other</i>	3,5	17,5	2,0	3,6
Wydatki zwyczajne^b Ordinary expenditure^b				
OGÓŁEM TOTAL	182,3	633,1	100,0	100,0
Marynarka <i>Navy</i>	8,0	51,8	4,4	8,2
Wojsko <i>Army</i>	57,0	107,1	31,3	16,9
Sprawy zagraniczne <i>Foreign affairs</i>	4,3	14,4	2,4	2,3
Dwór królewski <i>Royal court</i>	31,0	42,0	17,0	6,6
Pensje i renty <i>Salaries and pensions</i>	14,0	47,8	7,7	7,6
Charges et frais <i>Tax deductible costs</i>	—	65,4	—	10,3
Prace publiczne <i>Public works</i>	2,0	14,9	1,0	2,4
Jałmużny i subwencje <i>Charities and subsidies</i>	—	19,0	—	3,0
Obsługa długu <i>Debt servicing</i>	61,0	261,0	33,5	41,2
Inne <i>Other</i>	5,0	9,6	2,7	1,5

^a Francuska moneta obrachunkowa=20 sols (sous)=240 deniers. ^b W latach pokojowych.

^a French accounting coin=20 sols=240 deniers. ^b In the years of peace.

Na podstawie: P. Butel, *L'économie française au XVIIIe siècle*, Paris 1993, s. 246 i 250.

On the basis:



Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

F. W LATACH 1637 I 1677 – Szwecja^a
 IN 1637 AND 1677 – Sweden^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1637	1677	1673	1677
	w tys. talarów <i>in thous. thalers</i>		w odsetkach <i>in percent</i>	
Dochody Revenue				
OGÓLEM TOTAL	3 263,4	5 319,4	100,0	100,0
Szwecja i Finlandia <i>Sweden and Finland</i>	2 285,2	4 561,3	70,0	85,8
dochody zwyczajne <i>ordinary income</i>	1 229,9	925,8	37,6	17,4
dochody nadzwyczajne <i>extraordinary income</i>	573,9	546,0	17,6	10,3
cła i akcyzy <i>duties and excises</i>	22,0	808,8	0,7	15,2
pożyczki <i>loans</i>	59,4	770,4	1,8	14,5
subsydia francuskie <i>french subsidies</i>	400,0	750,0	12,3	14,1
inne <i>other</i>	—	760,3	—	14,3
Estonia, Inflanty, Ingria <i>Estonia, Livonia, Ingria</i>	364,2	555,1	11,2	10,4
Pomorze <i>Pomerania</i>	—	203,0	—	3,8
Cła pruskie <i>Prussian duties</i>	614,0	—	18,8	—
Wydatki Expenditure				
OGÓLEM TOTAL	1 383,1	4 017,0	100,0	100,0
Szwecja i Finlandia <i>Sweden and Finland</i>	1 078,5	3 812,7	78,0	94,9
pensja królowej Krystyny <i>salaries of queen Christina</i>	—	83,1	—	2,1
wydatki na dwór <i>expenditure for court</i>	15,7	240,2	1,1	6,0
pensje radców państwa <i>salaries of state advisors</i>	55,7	18,1	4,0	0,5
pensje sędziów <i>salaries of judges</i>	3,1	29,7	0,2	0,7
kancelaria i sprawy zagraniczne <i>chancellery and foreign affair</i>	5,2	83,2	0,4	2,1
skarb i administracja finansowa <i>treasury and financial administration</i>	1,3	5,0	0,2	0,1
wojsko i administracja wojskowa <i>army and military administration</i>	358,5	502,8	25,9	12,5
flota i administracja floty <i>fleet and fleet administration</i>	84,2	383,3	6,1	9,5
władze lokalne <i>local authorities</i>	96,8	64,8	7,0	1,6
wydatki wojenne <i>war expenditures</i>	—	862,0	—	21,5
zapłacone długi <i>repayment of debts</i>	107,1	1 117,8	7,7	27,8
inne wydatki <i>other expenditure</i>	350,9	422,7	25,4	10,5
Estonia, Inflanty, Ingria <i>Estonia, Livonia, Ingria</i>	304,5	204,3	22,0	5,1
Bremen-Verden <i>Bremen-Verden</i>	—	0,1	—	0,0

^a Dane w nieznacznym zaokrągleniu.

^a Slightly simplified data.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

F. W LATACH 1637 I 1677 – Szwecja^a (dok.)
IN 1637 AND 1677 – Sweden^a (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1637	1677	1673	1677
	w tys. talarów <i>in thous. thalers</i>		w odsetkach <i>in percent</i>	
Wynik Result				
Dochody <i>Revenue</i>	3 263,4	5 319,4	x	x
Kwota potrącona od dochodów <i>Amount deducted from revenue</i>	753,8	1 158,9	x	x
Wydatki <i>Expenditure</i>	1 383,1	4 017,0	x	x
Nadwyżka (+) Surplus (+)	+1 126,5	+ 143,5	x	x

a Dane w nieznacznym zaokrągleniu.

Uwaga. Tablica prezentuje dochody i wydatki skarbu Szwecji w latach budżetowych, które miały szczególne znaczenie dla jej międzynarodowej pozycji. Po śmierci w 1632 r. króla Gustawa Adolfa pozycja Szwecji w Europie Centralnej była zagrożona. Z kolei rok 1677 był okresem kryzysu, w którym wojna dotknęła dawne duńskie prowincje i przyniosła zagrożenie dla centralnej Szwecji, oddalone z wielką trudnością.

a Slightly simplified data.

Note. The table presents revenue and expenditure of the treasury of Sweden in the budget years which were of great importance for its international position. In 1632, following the death of King Gustav Adolf its position in Central Europe was at risk. On the other hand, in 1677, a crisis approached Sweden when a war broke out in former Danish provinces and posed threat for central Sweden which was very difficult to obviate.

Na podstawie: S. E. Åström, *Gospodarka szwedzka a mocarstwowa rola Szwecji w latach 1632–1697*,
 On the basis: w: *Europa i świat w początkach epoki nowożytnej*, cz. 2: *Ideologie, kryzysy, konflikty*,
 red. A. Mączak, Warszawa 1992, s. 295 i 296; obliczenia własne.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

G. W LATACH BUDŻETOWYCH 1739/40–1786/87 – Prusy
 IN BUDGET YEARS 1739/40–1786/87 – Prussia

Lata budżetowe Budget years	Dochody netto Net revenue		Wydatki na cele Expenditure on			
	w tys. talarów in thous. thalers	1739/40= =100	wojskowe army		cywilne civilian	
			w tys. talarów in thous. thalers	w % dochodów netto in % of net revenue	w tys. talarów in thous. thalers	w % dochodów netto in % of net revenue
1739/40	6 917	100,0	5 040	72,9	1 037	15,0
1749/50	10 756	155,5	8 270	76,9	1 093	10,2
1759/60	15 179	219,4	11 470	75,6	1 060	7,0
1764/65	11 873	171,6	9 051	76,2	971	8,2
1769/70	13 923	201,3	9 104	65,4	983	7,1
1774/75 ^a	13 345	192,9	10 537	79,0	1 004	7,5
1779/80 ^a	13 424	194,1	10 606	79,0	1 063	7,9
1786/87	19 689	284,6	12 264	62,3	4 492	22,8

^a Bez Kasy Dyspozycyjnej (w latach budżetowych: 1774/75 – 1,5 mln talarów i 1779/80 – 5,7 mln talarów); Kasa Dyspozycyjna była trzecią kasą centralną utworzoną w roku budżetowym 1765/66; podlegała i była bezpośrednio zarządzana przez króla Fryderyka II, który finansował z tej kasy przede wszystkim nadzwyczajne zadania wojskowe.

Uwaga. Dane zawarte w tabeli dobitnie świadczą o militarnym charakterze państwa pruskiego w okresie rządów Fryderyka II (1740–1786), który odprowadził do skarbcza ponad 6% środków budżetowych, ponad 80% przeznaczył na armię, ok. 0,1% na potrzeby dworu i tylko 13–14% na cele cywilne tj. melioracje, kolonizację, rozwój manufaktur, budownictwo publiczne.

^a Excluding Dispositionskasse (in the budget years: 1774/75 – 1,5 mln thalers and 1779/80 – 5,7 mln thalers); Dispositionskasse was the third central bank established in the budget year of 1765/66; it was directly in charge of King Frederick II, who subsided with it mainly some extraordinary military tasks.

Note. Data included in the table distinctly prove the military character of Prussia under the reign of Frederick II (1740–1786) who contributed the treasury with 6% of budget resources, over 80% allotted for army, 0,1% for the maintenance of the court and only 13–14% for civilian purposes, such as drainage, colonization, development of factories, and public buildings.

Na podstawie: Z. Szultka, *Stosunki ustrojowe i społeczne w państwie Fryderyka II*, w: *Prusy*
 On the basis: *w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010,
 s. 596; obliczenia własne.

Tabl. 10 (122). DOCHODY I WYDATKI (dok.)
REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

H. W LATACH 1765–1770 – dochody publiczne
 IN 1765–1770 – public revenue

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Ogółem w funtach szterlingach <i>Total in pound sterlings</i>	W tym podatki bezpośrednie w % <i>Of which direct taxes in %</i>
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>	
Polska^a Poland^a	3 239^b	18
Bawaria <i>Bavaria</i>	476 667	46
Dania <i>Denmark</i>	1 029 918	49
Francja <i>France</i>	12 350 000	49
Habsburska Monarchia <i>Habsburg Monarchy</i>	3 972 749	51
Hamburg <i>Hamburg</i>	184 223	30
Hiszpania <i>Spain</i>	3 944 000	10
Holandia ^c <i>Holland^c</i>	117 700	0
Niderlandy Austriackie ^d <i>Austrian Netherlands^d</i>	244 141	0
Prusy <i>Prussia</i>	2 104 077	32
Szwecja <i>Sweden</i>	1 734 108	.
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	9 702 172	24

a Dane dotyczą okresu od 1 IV 1768 r. do 31 III 1773 r. *b* W tysiącach złp. *c* Zdecydowanie wyższe były dochody najbogatszej prowincji Holandii, które przeciętnie rocznie wynosiły 1 417 807 funtów szterlingów, w tym 43% stanowiły podatki bezpośrednie. *d* Dawna nazwa Belgii.

a Data concern period from 1 IV 1768 to 31 III 1773. *b* In thousand złp. *c* Much higher revenues generated the most affluent province of Holland that annually amounted up to 1 417 807 pounds sterling, of which 43% of direct taxes. *d* Former name of Belgium.

W 1785 r. podatki na 1 mieszkańca — w szylingach angielskich:
 In 1785 taxes per capita — in English shilings:

Polska	1	Poland	Prusy	6	<i>Prussia</i>
Austria ^a	21	<i>Austria^a</i>	Rosja	6	<i>Russia</i>
Francja	21	<i>France</i>	Szwecja	9	<i>Sweden</i>
Hiszpania	10	<i>Spain</i>	Wielka Brytania	34	<i>United Kingdom</i>
Holandia	35	<i>Holland</i>			

a W całej monarchii habsburskiej na 1 mieszkańca — 12 szylingów angielskich.
a In all regions under the reign of the Habsburg monarchy per capita — 12 English shilings.

Na podstawie: D. Bogart, M. Drelichman, O. Gelderblom, J.-L. Rosenthal, *State and private institutions*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. 1: 1700–1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 78; *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 161; E. Rostworowski, *Historia powszechna. Wiek XVIII*, wyd. 4, Warszawa 1994, s. 103; obliczenia własne.



Tabl. 11 (123). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE
BUDGET REVENUE AND EXPENDITURE

A. W LATACH 1821–1865 – Królestwo Polskie
 IN 1821–1865 – Kingdom of Poland

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	1821–1829	1832–1835	1836–1850	1851–1865
	przeciętne roczne <i>annual averages</i>			
Dochody <i>Revenue</i>				
W odsetkach <i>In percent</i>				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
Dochody stałe ^a <i>Regular revenue^a</i>	22,2	14,1	14,1	18,3
Dochody pośrednie <i>Indirect revenue</i>	52,7	38,9	42,2	50,7
w tym: <i>of which:</i>				
cła <i>duties</i>	10,3	7,7	7,7	6,6
opłaty ^b <i>charges^b</i>	35,3	25,8	28,8	37,2
Inne <i>Other</i>	25,1 ^c	47,0 ^d	43,7 ^e	31,0 ^f
1821–1829=100				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100	157	171	181
w tym: <i>of which:</i>				
Dochody stałe ^a <i>Regular revenue^a</i>	100	100	108	148
Dochody pośrednie <i>Indirect revenue</i>	100	116	137	174
w tym: <i>of which:</i>				
cła <i>duties</i>	100	118	128	117
opłaty ^b <i>charges^b</i>	100	115	139	190
Wydatki <i>Expenditure</i>				
W % dochodów ogółem <i>In % of total revenue</i>				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	95,7	110,1	100,0	99,2
W odsetkach <i>In percent</i>				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100,0	100,0	100,0	100,0
Najwyższe władze <i>Highest authorities</i>	4,5	2,2	20,0 ^g	20,9 ^h
Wojsko <i>Army</i>	44,8	35,7	9,5	8,0
Oświata <i>Education</i>	5,0	2,2	3,2	4,5
Splata długów <i>Debts repayment</i>	14,2	35,7	38,2	33,1
Inne <i>Other</i>	31,5	24,2	29,1	33,5
1821–1829=100				
OGÓŁEM <i>TOTAL</i>	100	181	178	187
Najwyższe władze <i>Highest authorities</i>	100	87	793	872
Wojsko <i>Army</i>	100	144	38	34
Oświata <i>Education</i>	100	81	115	167
Splata długów <i>Debts repayment</i>	100	455	480	437
Inne <i>Other</i>	100	139	164	199

a Głównie podatki. b Opłaty solne, od wódki i mięsa. c–f W tym dochody z lat ubiegłych: c – 10,3%, d – 11,2%, e – 21,0%, f – 13,1%. g, h W tym głównie wpłaty do skarbu cesarstwa: g – 16,3%, h – 15,5%.

a Mainly taxes. b Taxes on salt, vodka, and meat. c–f Of which revenue from previous years: c – 10,3%, d – 11,2%, e – 21,0%, f – 13,1%. g, h Of which mainly payments to the Empire Treasury: g – 16,3%, h – 15,5%.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 319–322.
 On the basis:

Tabl. 11 (123). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE (cd.)
BUDGET REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

B. W LATACH 1821–1865 – dochody^a
 IN 1821–1865 – revenue^a

Wyszczególnienie Specification	Lata Years	W od- setkach In per- cent	1821– –1830= =100 ^b	Wyszczególnienie Specification	Lata Years	W od- setkach In per- cent	1821– –1830= =100 ^b
Austro-Węgry Austria and Hungary				Niderlandy (dok.) Netherlands (cont.)			
OGÓLEM	1821–1830	100	100	Cło	1846–1855	9	100
TOTAL	1831–1840	100	108	Duties	1856–1865	7	81
	1845–1850	100 ^c	114	Inne	1846–1855	24	100
	1851–1858	100^c	212	Other	1856–1865	30	135
W tym dochody	1821–1830	39	100	Rosja Russia			
stałe ^d	1831–1840	34	95	OGÓLEM	1840–1845	100	100
Of which regular	1845–1850	29	85	TOTAL	1846–1855	100	119
revenue ^d	1851–1858	33	177		1856–1865	100	169
Belgia Belgium				Dochody stałe	1840–1845	26	100
OGÓLEM	1836–1845	100	100	Regular revenue	1846–1855	23	105
TOTAL	1846–1855	100	105		1856–1865	21	138
	1856–1865	100	136	Akcyza	1840–1845	30	100
Dochody stałe	1836–1845	26	100	Excise	1846–1855	34	134
Regular revenue	1846–1855	27	107		1856–1865	40	227
	1856–1865	22	116	Cło	1840–1845	17	100
Akcyza	1836–1845	16	100	Duties	1846–1855	14	97
Excise	1846–1855	17	110		1856–1865	11	110
	1856–1865	17	144	Inne	1840–1845	27	100
Cło	1836–1845	9	100	Other	1846–1855	29	128
Duties	1846–1855	10	116		1856–1865	28	171
	1856–1865	9	140	Zjednoczone Królestwo^f United Kingdom			
Inne	1836–1845	49	100	OGÓLEM	1821–1830	100	100
Other	1846–1855	46	100	TOTAL	1836–1845	100	93
	1856–1865	51	143		1846–1855	100	97
Francja France					1856–1865	100	119
OGÓLEM	1836–1845	100	134	Akcyza	1821–1830	42	100
TOTAL	1846–1855	100 ^e	140	Excise	1836–1845	28	61
	1856–1865	100^e	188		1846–1855	27	63
W tym dochody	1836–1845	23	.		1856–1865	27	77
stałe ^d	1846–1855	22	.	Cło	1821–1830	29	100
Of which regular	1856–1865	17	.	Duties	1836–1845	43	135
revenue ^d					1846–1855	39	127
Niderlandy Netherlands					1856–1865	34	138
OGÓLEM	1846–1855	100	100	Inne	1821–1830	29	100
TOTAL	1856–1865	100	107	Other	1836–1845	29	90
Dochody stałe	1846–1855	33	100		1846–1855	34	109
Regular revenue	1856–1865	33	107		1856–1865	39	151
Akcyza	1846–1855	34	100				
Excise	1856–1865	30	83				

^{a–f} Notki patrz na str. 527.

^{a–e} See footnotes on page 527.

a Przeciętne roczne. *b* W przypadku: Belgii – 1836–1845=100, Niderlandów – 1846–1855=100 i Rosji – 1840–1845=100. *c* W tym w latach 1845–1850 opłaty pośrednie stanowiły 36%, cło – 11% i inne dochody – 24%, a w latach 1851–1858 odpowiednio: 30%, 7% i 30%. *d* Dochody bezpośrednie. *e* W tym cło w latach 1846–1855 stanowiło 10%, a w latach 1856–1865 – 9%. *f* Wielka Brytania i Irlandia.

a Annual averages. *b* For: Belgium – 1836–1845=100, Netherlands – 1846–1855=100 and Russia – 1840–1845=100. *c* Of which in 1845–1850 indirect charges there were 36%, duties – 11% and other revenue – 24%, in 1851–1858 respectively: 30%, 7% and 30%. *d* Direct revenue. *e* Of which in 1846–1855 duties there were 10% and in 1856–1865 – 9%.

Wydatki budżetowe w latach 1836–1865 (przeciętne roczne):
Budget expenditure in 1836–1865 (annual averages):

	1836– –1845	1846– –1855	1856– –1865	1836– –1845	1846– –1855	1856– –1865	
	w % ogółu dochodów in % of total revenue			1821–1830=100 ^a			
Austro-Węgry	111	143	.	105	185	.	<i>Austria-Hungary</i>
Belgia	114	107	106	100	98	126	<i>Belgium</i>
Francja	101	126	118	130	168	212	<i>France</i>
Niderlandy	133	156	.	100	126	<i>Netherlands</i>
Rosja	121 ^b	151	144	.	149	202	<i>Russia</i>
Zjednoczone Królestwo ^c	100	112	102	97	114	127	<i>United Kingdom</i>

a W przypadku: Belgii – 1836–1845=100, Niderlandów – 1846–1855=100 i Rosji – 1840–1845=100. *b* Lata 1840–1845. *c* Wielka Brytania i Irlandia.

a For: Belgium – 1836–1845=100, Netherlands – 1846–1855=100 and Russia – 1840–1845=100. *b* 1840–1845.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York
On the basis: 2007, 911–913, 924–932.

Tabl. 11 (123). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE (cd.)
BUDGET REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

C. W LATACH 1850–1913 – wydatki według rodzajów^a
IN 1850–1913 – expenditure by type^a

Lata Years Kraje Countries	Ogółem Total		Admi- nistra- cja Admin- istration	Edu- kacja Educa- tion	Inwe- stycje publi- czne Public invest- ments	Obsługa długu Debt serv- icing	Ubez- piecze- nia Securi- ties	Wojsko Army	Inne Other
	w mln ^b in mln ^b	w odsetkach in percent							
Niderlandy 1850	69	100,0	10,7	0,7	4,2	58,9	—	19,5	6,0
<i>Netherlands</i> 1890	111	100,0	12,0	5,5	10,9	37,2	—	24,5	9,9
1913	194	100,0	22,1	12,2	6,6	31,0	—	22,2	5,9
Niemcy 1872	1 380	100,0	2,2	—	0,1	—	1,6	96,1	—
<i>Germany</i> 1893–1894	1 269	100,0	6,7	—	1,9	5,1	5,7	53,8	26,7
1912	2 893	100,0	8,9	—	30,0	8,0	5,0	44,8	3,4
Portugalia 1851–1859	13 575	100,0	34,1	3,7	—	20,5	1,1	31,4	9,2
<i>Portugal</i> 1890–1899	49 503	100,0	17,8	2,3	4,9 ^c	40,2	1,0	17,8	16,0
1910–1911	66 075	100,0	17,0	4,4	4,6 ^c	38,5	1,5	19,9	14,1

^a W okresach wieloletnich – przeciętne roczne. ^b Waluty krajowej: Niderlandy – w guldenach, Niemcy – w markach, Portugalia – w realach. ^c Dane dotyczą wydatków na kolonie.

Uwaga. W przypadku Niderlandów oraz Niemiec w strukturze wydatków państwa niezwykle istotną rolę pełniły budżety krajów i prowincji związkowych, które nie zostały uwzględnione w tej tablicy.

^a In long-term period – annual averages. ^b Of the national currency: Netherlands – in guilders, Germany – in marks, Portugal – in reals. ^c Data concern expenditure for colonies.

Note. For the Netherlands and Germany, an extremely important role in the structure of expenditure was paid by budgets of member countries and provinces which are not included in the table.

Wydatki budżetowe na wojsko w latach 1870–1913 (przeciętne roczne) — w %:
Budget military expenditure in 1870–1913 (annual averages) — in %:

	ogółu wydatków ^a <i>of total expenditure^a</i>	PKB ^b (ceny bieżące) <i>GDP^b (current prices)</i>	
Austro-Węgry	12,0	3,5	<i>Austria-Hungary</i>
Francja	25,9	3,7	<i>France</i>
Niemcy	54,1	2,6	<i>Germany</i>
Rosja	27,9	3,9	<i>Russia</i>
Wielka Brytania	37,5	2,6	<i>United Kingdom</i>
Włochy	21,7	2,8	<i>Italy</i>

a Budżetu centralnego. *b* Produkt krajowy brutto.

a Central budget. *b* Gross domestic product.

Na podstawie: J. L. Cardo, P. Lains, *Public Finance in Portugal, 1796–1910*, w: *Paying for the liberal state. On the basis: The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010, s. 265; J. Eloranta, M. Harrison, *War and disintegration 1914–1950*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. II, *1870 to the present*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 138; M. Spoerer, *The evolution of public finances in nineteenth-century Germany*, w: *Paying for the liberal state. The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010, s. 113; J. L. van Zanden, A. van Riel, *The development of public finance in the Netherlands, 1815–1914*, w: *Paying for the liberal state. The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010, s. 75.

Tabl. 11 (123). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETOWE (dok.)
BUDGET REVENUE AND EXPENDITURE (cont.)

D. W LATACH 1909–1913 – dochody na 1 mieszkańca
IN 1909–1913 – revenue per capita

Lata Years Kraje Countries	Ogółem <i>Total</i>	W tym podatki bezpośrednie <i>Of which direct taxes</i>		
	we frankach szwajcarskich <i>in Swiss franc</i>	w % ogółem <i>in % of total</i>		
Austria <i>Austria</i>	1910	106	14,1	13,3
w tym Galicja^a <i>of which Gali-</i> cia^a		52	4,5	8,8
Belgia <i>Belgium</i>	1910	92	9,8	10,7
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	1910	40	9,2	23,2
Dania <i>Denmark</i>	1911	51	.	.
Finlandia <i>Finland</i>	1910	52	.	.
Francja <i>France</i>	1911	109	15,0	13,7
Hiszpania <i>Spain</i>	1910	53	21,0	39,4
Niderlandy <i>Netherlands</i>	1909	51	27,3	53,5
Norwegia <i>Norway</i>	1910	61	.	.
Rosja ^a <i>Russia^a</i>	1913	28	4,0	14,3
w tym: <i>of which:</i>				
Królestwo Polskie <i>Kingdom</i> of Poland		43	6,6	15,3
Białoruś i Litwa <i>Belarus and</i> <i>Lithuania</i>		13	1,7	13,1
Ruś <i>Rus</i>		34	2,8	8,2
Rosja – część europejska ^b <i>Ru-</i> <i>ssia – the European part^b</i>		23	3,1	13,5
Rumunia <i>Romania</i>	1912	86	.	.
Serbia <i>Serbia</i>	1910	40	.	.
Szwecja <i>Sweden</i>	1910	56	.	.
Węgry <i>Hungary</i>	1910	78	13,9	17,9
Włochy <i>Italy</i>	1910	69	13,9	20,0
Zjednoczone Królestwo ^c <i>United</i> <i>Kingdom</i>	1911	114	.	.

a Dochody dzielone terytorialnie. *b* Pozostałe tereny Rosji europejskiej. *c* Wielka Brytania i Irlandia.

a Revenue of divided up among territories. *b* The rest parts of the European Russia.

Dochody i wydatki budżetowe Rosji^a w 1913 r.:
Budget revenue and expenditure of Russia^a in 1913:

	ludność <i>population</i>	dochody <i>revenue</i>	wydatki <i>expenditure</i>	
			ogółem <i>total</i>	w % dochodów <i>in % of revenue</i>
	w odsetkach <i>in percent</i>			
Ogółem <i>Total</i>	100,0	100,0	100,0	103,6^b
Królestwo Polskie <i>King- dom of Poland</i>	7,4	10,0	6,4	65,8
Białoruś i Litwa <i>Belarus and Lithuania</i>	7,5	4,0	5,4	138,8
Ruś <i>Rus</i>	7,3	8,4	6,2	76,4
Rosja — część europejska ^c <i>Russia — the European part^c</i>	64,4	61,7	48,7	81,7
Inne tereny <i>Other parts</i>	13,4	15,8	33,3	218,1

a Dane dotyczą dochodów i wydatków dzielonych terytorialnie (dochody te stanowiły 72,9% ogółu dochodów zwyczajnych, a wydatki — 84,8% ogółu wydatków). *b* W całym budżecie Rosji wydatki te stanowiły 97,4% dochodów. *c* Pozostałe tereny Rosji europejskiej.

a Data concern revenue and expenditure divided up among territories (revenue — 72,9% of total ordinary revenue and expenditure — 84,8% of total expenditure). *b* In the whole budget of Russia, these expenditure constituted 97,4% of revenue. *c* The rest parts of the European Russia.

Na podstawie: B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*,
 On the basis: wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 925–932; W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002, s. 203;
 E. Romer, I. Weinfeld, *Rocznik Polski. Tablice statystyczne*, Kraków 1917, s. 84–88; obliczenia własne.

Tabl. 12 (124). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA
REVENUE AND EXPENDITURE OF STATE BUDGET

A. W 1927 R. — dochody
IN 1927 — revenue

Kraje <i>Countries</i>	Ogółem <i>Total</i>	W tym <i>Of which</i>			
		podatki <i>taxes</i>		monopole skarbowe netto <i>treasury monopolies net</i>	sektor państwowy netto <i>state sector net</i>
		od dochodu i własności <i>from income and property</i>	od produkcji, obrotu i transa- kcji <i>from pro- duction, trading and sale</i>		
w odsetkach <i>in percent</i>					
Polska^a <i>Poland^a</i>	100,0	28,5	24,8	31,4	4,9
Austria <i>Austria</i>	100,0	20,9	44,4	13,4	0,2
Belgia <i>Belgium</i>	100,0	23,4	55,8	—	1,7
Bułgaria ^a <i>Bulgaria^a</i>	100,0	16,9	55,7	3,0	7,2
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	100,0	21,2	59,6	11,8	0,5
Dania ^a <i>Denmark^a</i>	100,0	25,6	49,3	0,5	—
Finlandia <i>Finland</i>	100,0	16,3	56,4	1,7	13,0
Francja <i>France</i>	100,0	28,4	64,0	0,6	0,8
Hiszpania <i>Spain</i>	100,0	32,4	48,0	13,4	0,5
Holandia <i>Netherlands</i>	100,0	36,7	42,5	0,1	1,8
Niemcy ^a <i>Germany^a</i>	100,0	37,9	45,7	2,7	1,1
Rumunia <i>Romania</i>	100,0	19,7	55,5	15,9	3,2
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	100,0	11,3	73,1	—	0,3
Szwecja ^a <i>Sweden^a</i>	100,0	23,0	56,9	—	0,1
Węgry ^a <i>Hungary^a</i>	100,0	22,8	49,7	12,7	3,1
Wielka Brytania ^a <i>United Kingdom^a</i>	100,0	49,8	38,5	—	0,9
Włochy ^a <i>Italy^a</i>	100,0	29,3	44,1	15,8	1,8

a Dane dotyczą roku budżetowego 1927/28.

Uwaga. Strukturę obliczono na podstawie dochodów wykonanych lub preliminarzy.

a Data concern of budget year 1927/28.

Note. The structure was calculated based on actual revenue or preliminary estimates.

Na podstawie: *Statistical Yearbook of the League of Nations 1928*, Geneva 1928, s. 174–176.

On the basis:

Tabl. 12 (124). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE OF STATE BUDGET (cont.)

B. W LATACH 1928–1937
 IN 1928–1937

Lata Years	Dochody Revenue			Wydatki Expenditure				
	ogółem w mln waluty krajowej <i>total in mln of the national currency</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>		ogółem w mln waluty krajowej <i>total in mln of the national currency</i>	w tym w % <i>of which in %</i>			
		w jed- nostce waluty krajowej <i>in unit of the nation- al currency</i>	w USD <i>in USD</i>		oświata <i>education</i>	opieka społeczna <i>social assistance</i>	armia <i>army</i>	obsługa długów <i>debts servicing</i>
	Polska (złoty)			Poland (złoty)				
1928/29 ^a	3 008	97	11	2 841	15,2	2,2	30,0	8,0
1932/33 ^a	2 000	61	7	2 245	14,3	4,5	33,9	8,4
1936/37 ^a	2 217	65	12	2 213	15,6	2,0	34,3	8,3
	Belgia (frank)			Belgium (franc)				
1928	12 448	1 562	219	10 747	8,8	6,0	7,9	41,3
1932	10 457	1 277	179	11 603	8,8	21,1	8,9	21,6
1936	11 194	1 346	229	13 085	9,7 ^b	12,2 ^b	10,8 ^b	33,0 ^b
	Bulgaria (lew)			Bulgaria (lev)				
1928/29 ^a	7 174	1 276	9	6 494	14,1	2,5	16,0	13,5
1932/33 ^a	4 751	802	6	5 340	17,1	2,0	15,5	22,8
1936	6 020	971	12	6 274	14,6	3,0	21,3	19,7
	Francja (frank)			France (franc)				
1928	48 177	1 174	46	44 248	6,9	2,6	21,1	47,2
1933	43 436	1 037	41	54 945	7,3	5,6	24,6	29,1
1936	36 139	862	40	55 217	6,8	6,6	28,2	30,0
	Holandia (gulden)			Netherlands (guilder)				
1928	717	93	37	838	17,8	7,8	10,4	32,7
1932	1 175	145	58	1 079	15,3	14,7	8,0	9,8
1936 ^b	623	73	40	799	19,1	16,1	9,8	15,3
	Niemcy^c (marka)			Germany^c (mark)				
1928/29 ^a	6 568	103	24	8 376	0,5	12,7	9,0	7,5
1932/33 ^a	5 042	78	18	5 735	0,4	26,2	11,0	9,2
1934/35 ^{ad}	7 806	112	45	8 221

a Lata budżetowe. *b* Preliminarz. *c* Dane dotyczą budżetu Rzeszy, bez budżetów krajów związkowych. *d* Szacuje się, że dochody budżetowe z tytułu podatków i pożyczek wewnętrznych w roku budżetowym 1937/38 wyniosły 16 669 mln marek, a w roku budżetowym 1938/39 – 28 550 mln marek, w tym dochody podatkowe stanowiły w tych latach odpowiednio: 84% i 62%.

a Budget years. *b* Preliminary estimate. *c* Data refer to the budget of Russia, excluding budgets of countries belonging to the union. *d* It is estimated that budget revenue on taxes and internal loans in the budget year 1937/38 amounted to 16 669 mln marks, and in the budget year 1938/39 to 28 550 mln marks, of which revenue on taxes which made up in these years respectively: 84% and 62%.

Tabl. 12 (124). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA (cd.)
REVENUE AND EXPENDITURE OF STATE BUDGET (cont.)

B. W LATACH 1928–1937 (dok.)
 IN 1928–1937 (cont.)

Lata Years	Dochody Revenue			Wydatki Expenditure				
	ogółem w mln waluty krajowej <i>total in mln of the national currency</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>		ogółem w mln waluty krajowej <i>total in mln of the national currency</i>	w tym w % <i>of which in %</i>			
		w jed- nostce waluty krajowej <i>in unit of the nation- al currency</i>	w USD <i>in USD</i>		oświata <i>education</i>	opieka społeczna <i>social assistance</i>	armia <i>army</i>	obsługa długów <i>debts servicing</i>
	Rumunia (lej) Romania (leu)							
1928	32 768	1 884	11	35 224	17,8	4,3	21,5	16,5
1932	17 848	969	6	18 949	18,6	2,6	17,0	30,8
1936/37 ^a	24 505	1 268	9	23 056	18,3 ^b	3,6 ^b	34,8 ^b	19,5 ^b
	Szwajcaria (frank) Switzerland (franc)							
1928	383	96	18	359	2,2	14,2	25,3	35,7
1932	420	102	19	444	2,7	18,7	22,1	23,4
1936	514	123	27	540	1,9	11,1	21,7	23,1
	Szwecja (korona) Sweden (krona)							
1928/29 ^a	788	129	35	792	17,2	12,0	18,9	11,0
1932/33 ^a	1 069	173	45	1 067	14,6	13,6	13,3	8,6
1936/37 ^{ab}	1 238	198	48	1 238	12,9	14,2	15,3	9,3
	Wielka Brytania (funt szterling) United Kingdom (pound sterling)							
1928/29 ^a	836	21	102	818	6,1	9,4	13,8	45,1
1932/33 ^a	827	21	102	859	6,2	16,3	12,0	36,0
1936/37 ^a	897	22	103	902	6,7	18,0	20,6	24,8
	Włochy (lir) Italy (lira)							
1928/29 ^{ab}	21 428	531	28	20 990	7,1	2,2	21,7	25,4
1932/33 ^{ab}	18 901	453	24	23 003	7,7	2,4	23,0	23,9
1936/37 ^{ab}	22 830	529	28	23 703	7,6	1,8	20,7	25,5

a Lata budżetowe. b Preliminarz.

Uwaga. Z powodu różnic w strukturze budżetów dane pomiędzy krajami nie są w pełni porównywalne.

a Budget years. b Preliminary estimate.

Note. Due to differences in budget structures, data for separate countries are not fully comparable.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 377 i 378; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 213–215; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 229–235.

Tabl. 12 (124). DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU PAŃSTWA (dok.)
REVENUE AND EXPENDITURE OF STATE BUDGET (cont.)

C. W 1970 R.
 IN 1970

Kraje Countries Waluta Currency	Dochody Revenue	Wydatki Expenditure					
		ogółem total	w tym w % of which in %				
	w mld waluty krajowej in bn of the national currency	oświata ^a education ^a	ochrona zdrowia ^b health care ^b	obrona narodowa national defence	inne ^c other ^c		
Europa Środkowo-Wschodnia		Central and Eastern Europe					
Polska^d – złoty	Poland^d – złoty	389,6	379,3	8,3	12,1	9,0	54,9
Bułgaria – lew	Bulgaria – lev	5,7	5,7	31,1		16,2	52,6
Czechosłowacja – korona	Czechoslo- vakia – koruna	205,9	194,3	45,0		7,7	47,3
Rumunia – lej	Romania – leu	133,3	130,9	7,8	18,2	5,4	63,8
Węgry – forint	Hungary – forint	171,9	175,7	7,9	17,6	5,6	58,1
Europa Zachodnia		Western Europe					
Austria – szyling	Austria – shilling...	101,7	103,4	11,4	24,3	4,0	23,0
Belgia – frank	Belgium – franc	308,5	350,3	20,8	17,2	9,5	23,9
Finlandia – marka	Finland – markka	10,5	10,0	18,3	21,3	6,0	32,6
RFN ^e – marka	FRG ^e – mark	262,9	267,8	34,1		7,4	.
Szwecja – korona	Sweden – krona	40,4	44,0	16,0	30,6	13,5	33,2
Wielka Brytania ^f – funt szterling	United Kingdom ^f – pound sterling	22,3	21,9	12,1	27,1	11,3	27,6
Włochy – lir	Italy – lira	12 109,3	12 678,8	15,9	0,7	9,1	36,7

a W krajach Europy Środkowo-Wschodniej – wydatki na szkolnictwo, naukę i kulturę. *b* Łącznie z opieką społeczną i ubezpieczeniami społecznymi. *c* W krajach Europy Środkowo-Wschodniej – wydatki na gospodarkę narodową i inwestycje (w poszczególnych krajach stanowią – w % – odpowiednio: 50,6; 50,5; 45,1; 61,9; 53,2) oraz administrację państwową i wymiar sprawiedliwości; w krajach Europy Zachodniej – wydatki na transfery o charakterze socjalnym, subwencje i dopłaty. *d, f* Dane dotyczą budżetu: *d* – centralnego i budżetów terenowych, *f* – sektora publicznego. *e* Republika Federalna Niemiec; dane dotyczą budżetu federalnego i budżetów krajów związkowych.

Uwaga. Z uwagi na odmienne metody klasyfikacji wydatków dane nie są w pełni porównywalne pomiędzy krajami.

a In countries of Central and Eastern Europe – expenditure on education, science and culture. *b* Including social assistance and social security. *c* In countries of Central and Eastern Europe – expenditure on national economy and investments (in separate countries they constitute respectively – in %: 50,6; 50,5; 45,1; 61,9; 53,2) as well as public administration and justice; in countries of Western Europe – expenditure on social transfer, subsidies and allocations. *d, f* Data concern budget: *d* – central and local ones, *f* – public sector. *e* West Germany; data concern federal budget and budgets of federated states.

Note. Due to various methods of categorizing expenditures, data for separate countries are not fully comparable.

Na podstawie: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977, s. 339–348; Zarys historii Polski On the basis: w liczbach. Społeczeństwo. Gospodarka, Warszawa 2012, s. 509.

**Tabl. 13 (125). DOCHODY I WYDATKI SKONSOLIDOWANEGO
BUDŻETU CENTRALNEGO W 1990 R.**
*REVENUE AND EXPENSE OF THE CONSOLIDATED
CENTRAL BUDGET IN 1990*

A. OGÓLEM
TOTAL

Kraje Countries Waluta Currency	Dochody ^a Revenue ^a	Wydatki ^b Expense ^b	Wynik Result	
			ogółem total	w % PKB ^c (ceny bieżące) <i>in % of GDP^f (current prices)</i>
			w mld waluty krajowej <i>in bn of the national currency</i>	
Polska^d – złoty Poland^d – złoty	117,9	123,7	-5,8	-1,9
Austria – szyling Austria – schilling	629,4	710,3	-80,9	-4,5
Belgia – frank Belgium – franc	2 820,9	3 185,5	-364,6	-5,5
Bulgaria – lew Bulgaria – lev	22,8 ^e	26,5 ^e	-3,7 ^e	-8,2
Czechy ^d – korona Czech Republic ^d – koruna	440,4	433,2	+7,2	+0,5
Finlandia – marka Finland – markka	164,1	163,2	+0,9	+0,2
Francja – frank France – franc	2 673,3	2 809,8	-136,5	-2,1
Hiszpania – peseta Spain – peseta	10 203,1	11 477,0	-1 273,9	-2,5
Holandia – gulden Netherlands – guilder	166,0	186,2	-20,2	-3,9
RFN ^f – marka FRG ^f – mark	701,6	741,1	-39,5	-1,6
Rumunia – lej Romania – leu	297,9	289,9	+8,0	+0,9
Szwecja – korona Sweden – krona.....	601,7	588,1	+13,6	+1,0
Węgry – forint Hungary – forint	1 105,9	1 089,2	+16,8	+0,8
Wielka Brytania – funt szterling United King- dom – pound sterling	203,2	199,6	+3,6	+0,6
Włochy – lir Italy – lira	406 460	545 090	-138 630	-10,6

a, b Łącznie: *a* – z otrzymanymi dotacjami, *b* – z zaciągniętymi pożyczkami i ich spłatami.
c Produkt krajowy brutto. *d* 1995 r. *e* W milionach lewów. *f* Republika Federalna Niemiec.

a, b Including: *a* – allocations, *b* – loans and repayment of loans. *c* Gross domestic product. *d* 1995.
e In million leva. *f* West Germany.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 449–465.

On the basis:

**Tabl. 13 (125). DOCHODY I WYDATKI SKONSOLIDOWANEGO
BUDŻETU CENTRALNEGO W 1990 R. (dok.)**
REVENUE AND EXPENSE OF THE CONSOLIDATED
CENTRAL BUDGET IN 1990 (cont.)

B. WEDŁUG RODZAJÓW
BY TYPE

Kraje Countries	W % ogółu dochodów ^a – dochody In % of total revenue ^a – revenue				W % ogółu wydatków ^b – wydatki na In % of total expense ^b – expense on					
	bieżące current				kapita- łowe capital	opiekę spo- łeczną i ubez- pie- czenia społecz- ne social welfare and social security	ochronę zdrowia health care	eduka- cję educa- tion	obronę naro- dową i bez- pie- czeń- stwo publicz- ne national defence and public safety	działa- lność gospoda- rczą econo- mic activity
	ogółem grand total	w tym podatkowe of which taxes								
		razem total	w tym podatek of which							
	docho- dowy od osób fizycz- nych personal income tax		od towa- rów i usług (VAT) value added tax (VAT)							
Polska^c Poland^c	99,7	89,7	20,0	28,1	0,3	49,3	10,1	8,4	8,1	5,9
Austria Austria	99,8	91,0	15,4	25,3	0,2	45,4	12,9	9,3	5,0	9,8
Belgia Belgium	99,9	96,4	28,8	23,7	0,1
Bułgaria Bulgaria	96,0	70,4	–	17,5	4,0	22,0	1,6	2,4	9,2	.
Czechy ^c Czech Repub- lic ^c	100,0	91,8	1,7	32,0	–	28,8	16,9	11,6	11,6	13,8
Finlandia ^d Finland ^d	100,0	91,1	27,5	46,7	–	44,8	3,2	13,9	7,0	18,1
Francja France	99,7	92,8	11,5	28,3	0,3	43,8	16,0	7,0	7,8	5,0
Hiszpania Spain	99,5	94,1	22,6	22,0	0,5	38,5	7,0	5,3	7,8	9,9
Holandia Netherlands	99,9	91,0	23,4	22,2	0,1	37,8	11,8	10,9	7,4	7,4
RFN ^e FRG ^e	99,9 ^f	93,1 ^f	12,7 ^f	24,9 ^f	0,1 ^f	0,4	46,9	17,9	0,9	8,1
Rumunia Romania	99,0	88,9	–	32,2	1,0	31,4	8,6	2,8	12,0	38,3
Szwecja ^c Sweden ^c	98,9	86,7	3,8	31,4	1,1	49,5	0,3	4,7	7,8	10,0
Węgry Hungary	100,0	84,5	5,5	31,3	–	32,1 ^c	5,3 ^c	2,5 ^c	4,7 ^c	8,6 ^c
Wielka Brytania United Kingdom	99,7	90,8	28,6	29,0	0,3	31,2 ^g	13,8 ^g	4,4 ^g	12,8 ^g	5,4 ^g
Włochy Italy	99,8	96,7	29,9	29,0	0,2

a, b Notki patrz na str. 536. c 1995 r. d 1991 r. e Republika Federalna Niemiec. f 1992 r. g 1993 r.

a, b See footnotes on page 536. c 1995. d 1991. e West Germany. f 1992. g 1993.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 449–465.

On the basis:

**Tabl. 14 (126). DOCHODY, WYDATKI I SALDO OPERACYJNE NETTO
SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH
W 2010 R.^a**

*REVENUE, EXPENSE AND NET OPERATING BALANCE
OF THE GENERAL GOVERNMENT SECTOR IN 2010^a*

A. OGÓLEM
TOTAL

Kraje Countries Waluta Currency	Dochody Revenue	Wydatki Expense	Saldo Balance	Dochody Revenue	Wydatki Expense	Saldo Balance
	w mld waluty krajowej in bn of the national currency			w % PKB ^b (ceny bieżące) in % of GDP ^b (current prices)		
Polska – złoty Poland – złoty	532,2	588,6	-56,4	37,6	41,6	-4,0
Austria – euro Austria – euro	137,3	150,8	-13,5	48,3	53,0	-4,7
Belgia – euro Belgium – euro	172,2	187,2	-15,0	48,9	53,1	-4,2
Bułgaria – lew Bulgaria – lev	24,3	25,5	-1,2	34,5	36,2	-1,7
Czechy – korona Czech Republic – koruna	1 487,7	1 686,9	-199,2	40,6	46,0	-5,4
Finlandia – euro Finland – euro	94,4	98,3	-3,9	52,2	54,4	-2,2
Francja – euro France – euro	961,2	1 083,6	-122,4	49,8	56,1	-6,3
Hiszpania – euro Spain – euro	379,5	457,0	-77,5	35,7	43,0	-7,3
Holandia – euro Netherlands – euro	271,6	297,9	-26,3	46,2	50,6	-4,4
Niemcy – euro Germany – euro	1 082,1	1 170,8	-88,7	43,4	47,0	-3,6
Rumunia – lej Romania – leu	176,4	195,0	-18,6	34,3	38,0	-3,7
Szwecja – korona Sweden – krona	1 739,4	1 717,4	+22,0	52,6	51,9	+0,7
Węgry – forint Hungary – forint	12 095,2	13 248,6	-1 153,4	44,6	48,9	-4,3
Wielka Brytania – funt szterling United Kingdom – pound sterling	590,9	718,4	-127,5	40,6	49,4	-8,8
Włochy – euro Italy – euro	713,0	781,6	-68,6	46,1	50,5	-4,4

^a Dane opracowano zgodnie z metodologią Międzynarodowego Funduszu Walutowego obowiązującą od 2001 r.; dane podaje się w ujęciu memoriałowym po skonsolidowaniu transferów wewnętrznych, tj. wyeliminowaniu transakcji pomiędzy organami wchodzącymi w skład szczebla centralnego i lokalnego. ^b Produkt krajowy brutto.

^a Data were calculated according to the International Monetary Fund methodology valid since 2001; data for general government are given on accrual basis, after consolidation of internal transfers, i.e. after elimination of transactions between bodies of central and local level. ^b Gross domestic product.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 535.
On the basis:

**Tabl. 14 (126). DOCHODY, WYDATKI I SALDO OPERACYJNE NETTO
SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH
W 2010 R.^a (cd.)**

REVENUE, EXPENSE AND NET OPERATING BALANCE
OF THE GENERAL GOVERNMENT SECTOR IN 2010^a (cont.)

B. STRUKTURA DOCHODÓW
STRUCTURE OF REVENUE

Kraje Countries	Ogółem Grand total	Podatki Taxes			Składki na ubez- pieczenia społeczne Contribu- tions for social security	Przychody ze sprze- daży Revenue from sale	Dochody kapita- łowe Capital revenue	Inne Other
		razem total	w tym of which					
			pośrednie indirect	bezpo- średnie direct				
Polska Poland	100,0	54,8	36,2	18,5	29,5	6,1	3,4	6,3
Austria Austria	100,0	56,5	30,1	26,4	33,9	4,1	0,1	5,3
Belgia Belgium	100,0	59,6	26,3	31,9	33,8	3,8	0,1	2,6
Bułgaria Bulgaria	100,0	57,5	42,7	14,1	20,2	7,3	0,0	15,0
Czechy Czech Republic	100,0	46,4	28,5	17,9	38,9	6,6	3,8	4,3
Finlandia Finland	100,0	56,0	25,3	30,3	24,2	11,9	0,3	7,6
Francja France	100,0	52,1	30,0	21,3	37,6	7,0	-0,3	3,5
Hiszpania Spain	100,0	55,7	28,5	26,1	36,7	3,7	-1,0	4,9
Holandia Netherlands	100,0	52,6	26,2	25,8	32,0	8,0	0,1	7,2
Niemcy Germany	100,0	51,2	25,5	25,3	38,8	6,2	0,5	3,3
Rumunia Romania	100,0	53,8	35,7	18,1	28,4	7,6	2,1	8,0
Szwecja Sweden	100,0	70,8	34,1	36,7	16,6	7,0	0,1	5,3
Węgry Hungary	100,0	56,3	37,4	17,7	26,9	6,3	4,6	5,8
Wielka Brytania United Kingdom	100,0	71,0	31,8	38,8	21,0	6,5	0,1	1,4
Włochy Italy	100,0	62,6	30,4	31,7	29,9	2,9	0,5	4,0

^a Dane opracowano zgodnie z metodologią Międzynarodowego Funduszu Walutowego obowiązującą od 2001 r.; dane podaje się w ujęciu memoriałowym po skonsolidowaniu transferów wewnętrznych, tj. wyeliminowaniu transakcji pomiędzy organami wchodzącymi w skład szczebla centralnego i lokalnego.

^a Data were calculated according to the International Monetary Fund methodology valid since 2001; data for general government are given on accrual basis, after consolidation of internal transfers, i.e. after elimination of transactions between bodies of central and local level.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 536–538.
On the basis:

**Tabl. 14 (126). DOCHODY, WYDATKI I SALDO OPERACYJNE NETTO
SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH
W 2010 R.^a (dok.)**

REVENUE, EXPENSE AND NET OPERATING BALANCE
OF THE GENERAL GOVERNMENT SECTOR IN 2010^a (cont.)

C. STRUKTURA WYDATKÓW^b
STRUCTURE OF EXPENSE^b

Kraje Countries	Ogółem Total	W tym Of which				
		ochrona socjalna social protection	ochrona zdrowia health protection	edukacja education	sprawy gospo- darcze economy affairs	obrona narodowa i bezpie- czeństwo publiczne national defence and public safety
Polska Poland	100,0	37,2	11,0	12,5	12,4	7,3
Austria Austria	100,0	41,4	15,5	10,8	10,8	4,3
Belgia Belgium	100,0	36,4	14,9	11,8	11,5	5,4
Bulgaria Bulgaria	100,0	35,4	12,6	10,0	13,5	11,7
Czechy Czech Republic	100,0	31,1	17,8	10,9	15,1	7,0
Finlandia Finland	100,0	43,1	14,2	11,8	8,8	5,6
Francja France	100,0	42,7	14,1	10,6	6,1	6,7
Hiszpania Spain	100,0	37,2	14,3	10,7	11,4	6,9
Holandia Netherlands	100,0	33,7	16,3	11,5	11,7	6,9
Niemcy Germany	100,0	43,1	15,0	9,0	10,0	5,6
Rumunia Romania	100,0	37,2	9,0	8,3	17,0	9,7
Szwajcaria Switzerland	100,0	40,8	6,0	17,6	13,0	7,4
Szwecja Sweden	100,0	41,2	13,5	13,3	8,7	5,6
Węgry Hungary	100,0	35,9	10,4	11,3	11,8	6,3
Wielka Brytania United Kingdom	100,0	35,7	16,3	13,8	6,2	10,6
Włochy Italy	100,0	40,5	15,1	8,9	7,6	6,7

^a Dane opracowano zgodnie z metodologią Międzynarodowego Funduszu Walutowego obowiązującą od 2001 r.; dane podaje się w ujęciu memoriałowym po skonsolidowaniu transferów wewnętrznych, tj. wyeliminowaniu transakcji pomiędzy organami wchodzącymi w skład szczebla centralnego i lokalnego.
^b Zgodnie z klasyfikacją funkcji instytucji rządowych i samorządowych (COFOG).

^a Data were calculated according to the International Monetary Fund methodology valid since 2001; data for general government are given on accrual basis, after consolidation of internal transfers, i.e. after elimination of transactions between bodies of central and local level. ^b According to Classification of the Functions of Government (COFOG).

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 542–544.

On the basis:

Tabl. 15 (127). RELACJA NADWYŻKI (+)/DEFICYTU (-) SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH DO PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (ceny bieżące)^a
RELATION OF SURPLUS (+)/DEFICIT (-) OF THE GENERAL GOVERNMENT SECTOR TO GROSS DOMESTIC PRODUCT (current prices)^a

Kraje Countries	1990 ^b	1995 ^b	2000	2005	2010
	w % in %				
Polska Poland	+1,7	-1,9	-3,0	-4,1	-7,8
Austria Austria	-4,5	-5,1	-1,7	-1,7	-4,4
Belgia Belgium	-5,5	-3,2	0,0	-2,7	-4,1
Bulgaria Bulgaria	-8,2	-5,3	-0,5	+1,0	-3,1
Czechy Czech Republic	+0,5	-3,6	-3,2	-4,8
Finlandia Finland	+0,2	-9,5	+6,9	+2,8	-2,5
Francja France	-2,1	-6,5	-1,5	-2,9	-7,1
Hiszpania Spain	-2,5	-4,8	-0,9	+1,3	-9,3
Holandia Netherlands	-3,9	-3,6	+2,0	-0,3	-5,1
Niemcy ^c Germany ^c	-1,6	-1,8	+1,1	-3,3	-4,3
Rumunia Romania	+0,9	-3,0	-4,7	-1,2	-6,9
Szwecja Sweden	+1,0	-9,3	+3,6	+2,2	+0,2
Węgry Hungary	+0,8	-6,4	-3,0	-7,9	-4,2
Wielka Brytania United Kingdom	+0,7	-5,5	+3,6	-3,4	-10,3
Włochy Italy	-10,6	-6,9	-0,8	-4,4	-4,6

^a Na podstawie „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”.
^b Relacja wyniku (nadwyżki/deficytu) budżetu centralnego do produktu krajowego brutto.
^c W 1990 r. Republika Federalna Niemiec (RFN).

Uwaga. Nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych jest różnicą między ich dochodami i wydatkami.

^a According to the "European System of National and Regional Accounts (ESA 1995)". ^b Relation of result (surplus/deficit) central budget to gross domestic product. ^c In 1990 West Germany (FRG).

Note. General government sector surplus/deficit is a difference between its revenue and expense.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny 1991*, Warszawa 1991, s. 145; *Rocznik Statystyczny 1995*, Warszawa 1995, s. 526; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000*, Warszawa 2000, s. 453; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012*, Warszawa 2012, s. 545 i 546.

Tabl. 16 (128). DŁUGI PAŃSTW
DEBTS OF STATES

A. W LATACH 1924–1938 – dług państwowy
 (stan w końcu roku kalendarzowego lub budżetowego)
 IN 1924–1938 – public debt (end of the calendar or the budget year)

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1928	1938		1924	1928	1938	
	ogółem total				w tym zagraniczne of which foreign			
	w mln waluty krajowej in mln of the national currency			na 1 miesz- kańca w USD ^a per capita in USD ^a	w mln waluty krajowej in mln of the national currency			na 1 miesz- kańca w USD ^a per capita in USD ^a
Polska – złoty	1 746	4 311	4 934	26	1 601	3 810	2 558	14
Poland – złoty								
Austria – szyling	2 181 ^b	1 884	3 482 ^c	97 ^c	1 960 ^b	1 730	1 973 ^c	55 ^c
<i>Austria – shilling</i>								
Belgia – frank	40 680	53 783	57 335	1 177	9 270	28 220	19 693	404
<i>Belgium – franc</i>								
Bułgaria – lew	21 704	21 779	42	.	16 799	12 963	26
<i>Bulgaria – lev</i>								
Czechosłowacja – koro- na	25 440	32 425	52 950	129	5 376	4 249	9 418	23
<i>Czechoslovakia – koro- na</i>								
Dania – korona	1 257	1 201	1 255	73	545	546	655	37
<i>Denmark – krone</i>								
Finlandia – marka	2 279	3 722	4 046	24	1 397	3 321	1 211	7
<i>Finland – markka</i>								
Francja – frank	407 500	468 512	532 902 ^c	334 ^c	132 500	179 847	195 142 ^c	122 ^c
<i>France – franc</i>								
Hiszpania – peseta	19 032	21 779 ^d	45 ^d	911 ^b	917	917 ^d	2 ^d
<i>Spain – peseta</i>								
Holandia – gulden	3 283	2 821	3 986	255	–	–	–	–
<i>Netherlands – guilder</i>								
Niemcy – marka	4 139 ^e	7 891	19 160	113	923 ^e	902	1 333	8
<i>Germany – mark</i>								
Rumunia – lej	188 186	117 874	55	.	167 996	78 398	36
<i>Romania – leu</i>								

a Przeliczone na USD według kursu rynkowego waluty krajowej w 1938 r. b 1925 r. c 1937 r. d 1935 r. e 1926 r.

a Calculated in USD according to the market exchange rate of the national currency in 1938. b 1925. c 1937. d 1935. e 1926.

Tabl. 16 (128). DŁUGI PAŃSTW (cd.)
DEBTS OF STATES (cont.)

A. W LATACH 1924–1938 – dług państwowy (dok.)
IN 1924–1938 – public debt (cont.)

Kraje Countries Waluta Currency	1924	1928	1938		1924	1928	1938	
	ogółem <i>total</i>				w tym zagraniczne <i>of which foreign</i>			
	w mln waluty krajowej <i>in mln of the national currency</i>			na 1 miesz- kańca w USD ^a <i>per capita in USD^a</i>	w mln waluty krajowej <i>in mln of the national currency</i>			na 1 miesz- kańca w USD ^a <i>per capita in USD^a</i>
Szwajcaria – frank <i>Switzerland – franc</i>	2 304	2 153	2 753	157	508	371	–	–
Szwecja – korona <i>Sweden – krona</i>	1 744	1 826	2 430	86	354	–	–	–
Węgry – pengő <i>Hungary – pengő</i>	.	1 455	1 550	51	.	.	1 054	35
Wielka Brytania – funt szterling <i>United Kingdom – pound sterling</i>	7 708	7 631	8 149	785	1 126	1 095	1 033	103
Włochy – lir <i>Italy – lira</i>	93 163 ^e	88 287	108 637 ^f	136 ^f	2 729 ^e	1 841	1 559 ^f	2 ^f

a Przeliczone na USD według kursu rynkowego waluty krajowej w 1938 r. *e* 1926 r. *f* Stan w dniu 30 IX 1935 r.

a Calculated in USD according to the market exchange rate of the national currency in 1938. *e* 1926.
f As of 30 IX 1935.

Na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939, s. 374; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1928*, Geneva 1928, s. 180–182; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932, s. 217 i 218; *Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942, s. 242–246.

Tabl. 16 (128). DŁUGI PAŃSTW (cd.)*DEBTS OF STATES (cont.)*

B. W LATACH 1970–2010 – skonsolidowany dług brutto^a
sektora instytucji rządowych i samorządowych
IN 1970–2010 – consolidated gross debt^a
of the general government sector

Kraje Countries	1970	1980	1990	2000	2010	
	w mld ECU ^b in bn ECU ^b			w mld euro in bn euro		na 1 miesz- kańca w tys. euro <i>per capita</i> <i>in thous.</i> <i>euro</i>
Polska^c Poland^c	58,3^d	71,1	195,4	5,1
Austria <i>Austria</i>	2,8	20,8	72,9	138,0	205,7	24,5
Belgia <i>Belgium</i>	15,8	67,2	200,6	272,2	340,3	31,2
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	10,2	5,9	0,8
Czechy <i>Czech Republic</i>	x	x	x	11,5	57,3	5,5
Finlandia <i>Finland</i>	1,2	4,4	15,3	57,9	87,0	16,1
Francja <i>France</i>	103,4	346,7	826,0	1 595	25,3
Hiszpania <i>Spain</i>	5,8	26,7	174,9	374,0	643,1	13,8
Holandia <i>Netherlands</i>	59,0	178,5	224,8	369,9	22,3
Niemcy ^e <i>Germany^e</i>	33,5	185,3	513,7	1 232	2 057	25,2
Rumunia <i>Romania</i>	7,5	37,4	1,7
Szwecja <i>Sweden</i>	9,3	37,4	79,3	138,3	146,9	15,6
Węgry <i>Hungary</i>	27,7	78,3	7,8
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	96,3	205,7	266,1	641,9	1 352,9	21,8
Włochy <i>Italy</i>	39,4	188,9	844,8	1 300	1 842	30,4

a Krajowy i zagraniczny. *b* Patrz notka *g* do tabl. 2, cz. D na str. 487. *c* Dług zagraniczny w 1980 r. wynosił 24,1 mld USD, a w 1990 r. – 49,4 mld USD. *d* 1995 r.; dług krajowy i zagraniczny Skarbu Państwa łącznie z długami poręczonymi przez rząd Polski – 185,8 mld zł, tj. 74,32 mld USD, co przy kursie 1 USD=0,785 ECU=58,3 mld ECU. *e* W latach 1970–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN).

Uwaga. Długi sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 1995–2010 zostały obliczone na podstawie „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”. Metodę tę zastosowano także do oszacowania zadłużenia w latach 1970–1990.

a Domestic and foreign. *b* See footnote *g* to the table 2, part D on page 487. *c* Foreign debt in 1980 – 24,1 bn USD and in 1990 – 49,4 bn USD. *d* 1995; domestic and foreign debt of State Treasury, including debt guaranteed by the government of Poland – 185,8 bn zł=74,32 bn USD=58,3 bn ECU (1 USD=0,785 ECU). *e* In 1970–1990 West Germany (FRG).

Note. Debts of the general government sector in 1995–2010 calculated according to the “European System of National and Regional Accounts (ESA 1995)”. The method was also applied to estimate debt of the years 1970–1990.

W 2010 r. dług sektora publicznego i prywatnego — w mld USD:
In 2010 debt of public and private sector — in bn USD:

Polska <i>Poland</i>	317,1	Holandia <i>Netherlands</i>	2 413,5
Austria <i>Austria</i>	822,1	Niemcy <i>Germany</i>	5 221,2
Belgia <i>Belgium</i>	1 356,7	Rumunia <i>Romania</i>	125,1
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	50,4	Szwecja <i>Sweden</i>	936,1
Czechy <i>Czech Republic</i>	95,4	Węgry <i>Hungary</i>	206,8
Finlandia <i>Finland</i>	467,3	Wielka Brytania <i>United King-</i>	
Francja <i>France</i>	5 119,3	<i>dom</i>	9 483,0
Hiszpania <i>Spain</i>	2 296,9	Włochy <i>Italy</i>	2 435,2

Na podstawie: *Economic Survey of Europe in 1990–1991*, ONZ, Geneva-New York 1991, s. 250; *General Government Data: General Revenue, Expenditure, Balances and Gross Debt*, Part II: *Tables by series*, European Commission 2012, s. 164 i 165; *Gross External Debt Position. The World Bank Group*. <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreport>; *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981*, Warszawa 1982, s. 367; *Total central government debt*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/index>; Wójtowicz G., *Historia monetarna Polski*, Warszawa 2003, s. 182 i 189.

Tabl. 16 (128). DŁUGI PAŃSTW (dok.)
DEBTS OF STATES (cont.)

C. W LATACH 1970–2010 – relacja skonsolidowanego długu brutto^a
 sektora instytucji rządowych i samorządowych
 do produktu krajowego brutto (ceny bieżące)
IN 1970–2010 – relation of consolidated gross debt^a
of the general government sector to gross domestic product
(current prices)

Kraje Countries	1970	1980	1990	2000	2010
	w % in %				
Polska Poland	5,6^{bc}	42,4^b	49,6^{bd}	36,8	54,8
Austria Austria	18,4	35,3	56,2	66,2	71,9
Belgia Belgium	60,0	74,0	125,6	107,8	96,0
Bułgaria Bulgaria	108,3 ^{be}	72,5	16,3
Czechy Czech Republic	x	x	x	17,8	38,1
Finlandia Finland	11,5	11,3	14,0	43,8	48,4
Francja France	20,7	35,2	57,4	82,3
Hiszpania Spain	14,7	16,5	42,7	59,4	61,2
Holandia Netherlands	45,3	76,8	53,8	62,9
Niemcy ^f Germany ^f	17,8	30,3	41,3	60,2	83,0
Rumunia Romania	22,5	30,5
Szwecja Sweden	26,8	39,4	41,2	53,9	39,4
Węgry Hungary	85,6 ^e	56,1	81,4
Wielka Brytania United Kingdom	78,4	52,7	33,3	41,0	79,6
Włochy Italy	37,2	56,6	94,3	108,5	118,6

a Krajowy i zagraniczny. *b* Zadłużenie zagraniczne Skarbu Państwa; dane szacunkowe. *c* 1971 r. *d* 1989 r. *e* 1995 r. *f* W latach 1970–1990 Republika Federalna Niemiec (RFN).

Uwaga. Relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do produktu krajowego brutto w latach 1995–2010 została obliczona na podstawie „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”. Metodę tę zastosowano także do oszacowania zadłużenia w latach 1970–1990.

a Domestic and foreign. *b* State Treasury foreign debt; estimated data. *c* 1971. *d* 1989. *e* 1995. *f* In 1970–1990 West Germany (FRG).

Note. Relation of debt of the general government sector to gross domestic product in 1995–2010 calculated according to the “European System of National and Regional Accounts (ESA 1995)”. The method was also applied to estimate debt of the years 1970–1990.

Na podstawie: *General Government Data: General Revenue, Expenditure, Balances and Gross*
On the basis: Debt, Part II: Tables by series, European Commission, 2012, s. 164 i 165;
Gross External Debt Position. The World Bank Group. [http://ddp-ext.worldbank.org/](http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreport)
/ext/ddpreport; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa
1982, s. 367; Total central government debt. OECD. StatExtracts.
<http://stats.oecd.org/index>.



DOCHÓD NARODOWY
NATIONAL INCOME



**Tabl. 1 (129). SZACUNEK DOCHODU NARODOWEGO WYTWORZONEGO POLSKI^a
OKOŁO 1580 R.**

ESTIMATE OF GENERATED NATIONAL INCOME OF POLAND^a AROUND 1580

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W tys. złp <i>In thous. zlp</i>	W odsetkach <i>In percent</i>	Wyszczególnienie <i>Specification</i>	W tys. złp <i>In thous. zlp</i>	W odsetkach <i>In percent</i>
OGÓŁEM	53 906	100,0	Skóry wołowe eksportowane	187	0,3
TOTAL			<i>Exported cowhide</i>		
Chleb żytni	12 205	22,6	Ryby	258	0,5
<i>Rye bread</i>			<i>Fish</i>		
Żyto eksportowane	575	1,1	Połcie wieprzowe	2 437	4,5
<i>Exported rye</i>			<i>Flitches of pigs</i>		
Pieczywo pszenne	785	1,5	Sadło	406	0,8
<i>Wheat bread</i>			<i>Fat</i>		
Pszenica eksportowana	105	0,2	Olej	980	1,8
<i>Exported wheat</i>			<i>Oil</i>		
Jęczmień (kasza)	688	1,3	Masło	942	1,7
<i>Barley (pearl)</i>			<i>Butter</i>		
Groch	1 113	2,1	Ser	1 095	2,0
<i>Pea</i>			<i>Cheese</i>		
Jagły	674	1,3	Nabiał	1 018	1,9
<i>Millet</i>			<i>Dairy products</i>		
Kasza tatarszana	533	1,0	Sól i minerały	1 642	3,0
<i>Buckwheat groats</i>			<i>Salt and minerals</i>		
Piwo	14 938	27,7	Produkcja rzemiosła i usług	8 840	16,4
<i>Beer</i>			<i>Manufacture of craft and services</i>		
Mięso	4 485	8,3			
<i>Meat</i>					

a Dotyczy 4 prowincji Korony właściwej: Wielkopolski, Małopolski, Mazowska i Prus Królewskich.

Uwaga. Dochód narodowy wytworzony oszacowano na podstawie konsumpcji żywności, cen gdańskich i eksportu (bez uwzględnienia eksportu wołów hodowanych głównie na Podolu i Wołoszczyźnie, tj. poza Koroną) przy przyjęciu 3,4 mln ludności w 4 prowincjach Korony właściwej; średni dochód narodowy na 1 osobę wyniósł ok. 16 złp, czyli 333 g srebra.

a Concern 4 provinces of the Crown of the Kingdom of Poland: Wielkopolska, Małopolska, Mazowsze, and Royal Prussia.

Note. Generated national income was estimated based on food consumption, Gdańsk prices, and exports (excluding exports of oxen bred mainly in Podolia and Wallachia, i.e. outside the Crown of the Kingdom of Poland) assuming that there were 3,4 mln population in 4 provinces of the Crown; average national income per capita amounted ca. 16 zlp=333 g of silver.

Na podstawie: *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006, s. 176.

On the basis:

Tabl. 2 (130). SZACUNEK DOCHODU NARODOWEGO BRUTTO
ESTIMATE OF GROSS NATIONAL INCOME

A. W LATACH 1872–1913 (ceny stałe)
 IN 1872–1913 (constant prices)

Kraje ^a Countries ^a	1872 ^b	1890	1900	1910	1913
Ogółem Total					
W milionach USD ^c In million USD ^c					
Polska Poland	15 954	29 345	38 016	45 028	46 449
Belgia Belgium	14 621	20 896	25 069	30 471	32 347
Bułgaria Bulgaria	2 172	3 896	4 892	6 581	7 240
Czechosłowacja Czechoslovakia	11 820	16 936	20 994	25 851	27 755
Dania Denmark	4 003	5 788	7 726	10 678	11 670
Francja France	78 313	95 074	116 747	122 238	144 489
Hiszpania Spain	24 034	28 839	33 104	37 633	41 653
Jugosławia Yugoslavia	4 943	8 169	10 079	13 795	14 364
Niderlandy Netherlands	10 146	15 070	17 604	22 438	24 955
Niemcy Germany	76 658	115 581	162 335	210 513	237 332
Portugalia Portugal	4 179	5 671	7 037	7 225	7 467
Rumunia Romania	8 546	12 925	15 565	19 698	21 810
Szwecja Sweden	7 379	9 972	13 104	16 237	17 403
Węgry Hungary	6 459	9 751	11 990	15 291	16 447
Włochy Italy	41 647	52 863	60 114	85 285	95 487
Zjednoczone Królestwo ^d United Kingdom	105 795	150 269	184 861	207 098	224 618
1872=100 ^e					
Polska Poland	100	184	238	282	291
Belgia Belgium	100	143	171	208	221
Bułgaria Bulgaria	100	179	225	303	333
Czechosłowacja Czechoslovakia	100	143	178	219	235
Dania Denmark	100	145	193	268	292
Francja France	100	121	149	156	185
Hiszpania Spain	100	120	138	157	173
Jugosławia Yugoslavia	100	165	204	279	291
Niderlandy Netherlands	100	149	174	221	246
Niemcy Germany	100	151	212	275	310
Portugalia Portugal	100	136	168	173	179
Rumunia Romania	100	151	182	230	255
Szwecja Sweden	100	135	178	220	236
Węgry Hungary	100	151	186	237	255
Włochy Italy	100	127	144	205	229
Zjednoczone Królestwo ^d United Kingdom	100	142	175	196	212

a W granicach z 1922 r. b, e W przypadku Polski, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Rumunii i Węgier: b – 1870 r., e – 1870=100. c Według kursu USD w 1990 r. d Wielka Brytania i Irlandia.

a Within the borders of 1922. b, e For Poland, Bulgaria, Czechoslovakia, Yugoslavia, Romania and Hungary: b – 1870, e – 1870=100. c According to exchange rate of the USD in 1990.

Tabl. 2 (130). SZACUNEK DOCHODU NARODOWEGO BRUTTO (cd.)
ESTIMATE OF GROSS NATIONAL INCOME (cont.)

A. W LATACH 1872–1913 (dok.)

IN 1872–1913 (cont.)

Kraje ^a Countries ^a	1872 ^b	1890	1900	1910	1913
	Na 1 mieszkańca		Per capita		
	W dolarach amerykańskich ^c		United States dollars ^c		
Polska Poland	946	1 284	1 536	1 690	1 739
Belgia <i>Belgium</i>	2 842	3 428	3 731	4 064	4 220
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	840	1 131	1 223	1 456	1 534
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	1 146	1 505	1 729	1 991	2 096
Dania <i>Denmark</i>	2 087	2 523	3 017	3 705	3 912
Francja <i>France</i>	2 078	2 376	2 876	2 965	3 485
Hiszpania <i>Spain</i>	1 473	1 624	1 786	1 895	2 056
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	599	843	902	1 057	1 057
Niderlandy <i>Netherlands</i>	2 771	3 323	3 424	3 789	4 049
Niemcy <i>Germany</i>	1 931	2 428	2 985	3 348	3 648
Portugalia <i>Portugal</i>	954	1 128	1 302	1 228	1 250
Rumunia <i>Romania</i>	931	1 246	1 415	1 660	1 741
Szwecja <i>Sweden</i>	1 746	2 086	2 561	2 980	3 096
Węgry <i>Hungary</i>	1 092	1 473	1 682	2 000	2 098
Włochy <i>Italy</i>	1 475	1 667	1 785	2 332	2 564
Zjednoczone Królestwo ^d <i>United Kingdom</i>	3 319	4 009	4 492	4 611	4 921
	1872=100 ^e				
Polska Poland	100	136	162	179	184
Belgia <i>Belgium</i>	100	121	131	143	148
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	100	135	146	173	183
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	100	131	151	174	183
Dania <i>Denmark</i>	100	121	145	178	187
Francja <i>France</i>	100	114	138	143	168
Hiszpania <i>Spain</i>	100	110	121	129	140
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	100	141	151	176	176
Niderlandy <i>Netherlands</i>	100	120	124	137	146
Niemcy <i>Germany</i>	100	126	155	173	189
Portugalia <i>Portugal</i>	100	118	136	129	131
Rumunia <i>Romania</i>	100	134	152	178	187
Szwecja <i>Sweden</i>	100	119	147	171	177
Węgry <i>Hungary</i>	100	135	154	183	192
Włochy <i>Italy</i>	100	113	121	158	174
Zjednoczone Królestwo ^d <i>United Kingdom</i>	100	121	135	139	148

a W granicach z 1922 r. b, e W przypadku Polski, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, Rumunii i Węgier: b – 1870 r., e – 1870=100. c Według kursu USD w 1990 r. d Wielka Brytania i Irlandia.

Uwaga. W Austrii dochód narodowy brutto na 1 mieszkańca w 1870 r. wynosił 1 863 USD, a w 1913 r. – 3 290 USD.

a Within the borders of 1922. b, e For Poland, Bulgaria, Czechoslovakia, Yugoslavia, Romania and Hungary: b – 1870, e – 1870=100. c According to exchange rate of the USD in 1990.

Note. In Austria gross national income per capita in: 1870 – 1 863 USD and 1913 – 3 290 USD.

Na podstawie: A. Maddison, *The World Economy: Historical Statistics*, Paris 2003, s. 48 i 49,

On the basis: 55, 60–61, 67, 94, 98, 100; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 1010–1017; obliczenia własne.

Tabl. 2 (130). SZACUNEK DOCHODU NARODOWEGO BRUTTO (dok.)
ESTIMATE OF GROSS NATIONAL INCOME (cont.)

B. W LATACH 1891 I 1911 – na 1 mieszkańca (ceny bieżące)
IN 1891 AND 1911 – per capita (current prices)

Kraje <i>Countries</i>	1891	1911	
		we frankach szwajcarskich <i>in Swiss francs</i>	ziemie polskie=100 <i>Polish territory=100</i>
Ziemie polskie <i>Polish territory</i>	398^a	100
Austro-Węgry <i>Austria-Hungary</i>	402	101
Dania <i>Denmark</i>	618 ^b	1 034	260
Francja <i>France</i>	759	1 150	289
Szwecja <i>Sweden</i>	419 ^b	830 ^c	209
Włochy <i>Italy</i>	394	568	143
Zjednoczone Królestwo ^d <i>United Kingdom</i>	935	1 206	303

^a W Galicji – 242, w Królestwie Polskim – 400, a w zaborze pruskim i na Górnym Śląsku – 718 franków szwajcarskich na 1 mieszkańca. ^b 1890 r. ^c 1910 r. ^d Wielka Brytania i Irlandia.

^a *In Galicia – 242, in Kingdom of Poland – 400 as well as in Prussian Partition and Upper Silesia – 718 Swiss francs per capita. b 1890. c 1910.*

W 1911 r. szacunek dochodu narodowego brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące) w Austro-Węgrzech:
In 1911 estimate of gross national income per capita (current prices) in Austria-Hungary:

	we frankach szwajcarskich <i>in Swiss francs</i>	ogółem=100 <i>total=100</i>	
Ogółem	402	100	Total
Galicja	242	60	Galicia
Cislitawia ^a	537	133	<i>Cisleithania^a</i>
w tym: Austria	595	148	<i>of which: Austria</i>
Czechy i Morawy	571	142	<i>Czechia and Moravia</i>
Słowenia	350	87	<i>Slovenia</i>
Translitawia	338	84	<i>Transleithania</i>
w tym: Chorwacja	321	80	<i>of which: Croatia</i>
Siedmiogród	273	68	<i>Transylvania</i>
Słowacja	321	80	<i>Slovakia</i>
Węgry	386	96	<i>Hungary</i>

^a Bez Galicji.

^a *Excluding Galicia.*

Na podstawie: A. Jezierski, C. Leszczyńska, *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 1997, s. 212; B. R. Mitchell, *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007, s. 3–8, 1010–1017; W. Morawski, *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002, s. 103; *Social-Economic Researches on the History of East-Central Europe*, Budapest 1970, s. 108, 227; obliczenia własne.



Tabl. 3 (131). SZACUNEK PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA
ESTIMATE OF GROSS DOMESTIC PRODUCT PER CAPITA

A. W LATACH 1500–1820
IN 1500–1820

Lata Years	Polska <i>Poland</i>	Anglia <i>England</i>	Hiszpania <i>Spain</i>	Holandia <i>Holland</i>	Niderlandy Płd. <i>Southern Netherlands</i>	Szwecja <i>Sweden</i>	Włochy <i>Italy</i>
<i>Anglia 1820=100 England 1820=100</i>							

Według szacunku J. Luiten van Zanden
According to estimate of J. Luiten van Zanden

1500	45–53	43	43–48	58	46	.	67
1570	42–48	43–45	43–48	58	55	51	65
1650	42–49	54	39–48	95	53	.	60
1700	35–40	69	39–44	94	55	.	57
1750	30–33	84	40–41	94	61	.	61
1820	41	100	48	92	62	56	53

Według szacunku S. Broadberry i K. H. O'Rourke
According to estimate of S. Broadberry and K. H. O'Rourke

1500	50–54	57	63	67	58	64	83
1700	38–42	73	61	109	69	66	71
1750	34–37	87	58	109	76	67	76
1820	41	100	62	107	77	70	65

Na podstawie: S. Broadberry, K. H. O'Rourke, *Introduction to Volume 1*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010, s. 2;
 On the basis: J. L. van Zanden, *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000–1800*, Leiden-Boston 2009, s. 241.



Tabl. 3 (131). SZACUNEK PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (cd.)
ESTIMATE OF GROSS DOMESTIC PRODUCT PER CAPITA (cont.)

B. W LATACH 1920–2000
 IN 1920–2000

Kraje Countries	1920	1925	1929	1935	1938	1950	1960
	w USD ^a in USD ^a						
Polska Poland	678	.	2 117	1 597	2 182	2 447	3 215
Austria <i>Austria</i>	2 412	3 367	3 699	2 907	3 559	3 706	6 519
Belgia <i>Belgium</i>	3 962	4 666	5 054	4 894	4 832	5 462	6 952
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	589	922	1 180	1 236	1 595	1 651	2 912
Czechosłowacja <i>Czechoslovakia</i>	1 933	2 606	3 042	2 410	2 882 ^b	3 501	5 108
Finlandia <i>Finland</i>	1 846	2 328	2 717	3 093	3 589	4 253	6 230
Francja <i>France</i>	3 227	4 166	4 710	4 086	4 466	5 271	7 546
Hiszpania <i>Spain</i>	2 177	2 451	2 739	2 583	1 790	2 189	3 072
Jugosławia <i>Yugoslavia</i>	1 031	1 198	1 364	1 140	1 356	1 551	2 437
Holandia <i>Netherlands</i>	4 220	5 031	5 689	4 929	5 250	5 996	8 287
Niemcy ^c <i>Germany</i> ^c	2 796	3 532	4 051	4 120	4 994	3 881	7 705
Rumunia <i>Romania</i>	828	1 258 ^d	1 152	1 196	1 242	1 182	1 844
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	4 314	5 388	6 332	5 907	6 390	9 064	12 457
Szwecja <i>Sweden</i>	2 802	3 233	3 869	4 232	4 725	6 739	8 688
Węgry <i>Hungary</i>	1 709	2 279	2 476	2 471	2 655	2 480	3 649
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	4 548	5 144	5 503	5 799	6 266	6 939	8 645
Włochy <i>Italy</i>	2 587	2 921	3 093	3 148	3 316	3 502	5 916

a W tzw. international Geary-Khamis dollar 1990, który jest hipotetyczną jednostką o tej samej sile nabywczej co USD w 1990 r. *b* 1937 r. *c* W latach 1950–2000 szacunek dla Niemiec w granicach po zjednoczeniu w 1990 r. *d* 1926 r.

a In so called 1990 International Geary-Khamis dollars, i.e. hypothetical unit of the same spending power as USD in 1990. *b* 1937. *c* In 1950–2000 estimate for Germany within the borders after the unification in 1990. *d* 1926.

Tabl. 3 (131). SZACUNEK PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (cd.)
ESTIMATE OF GROSS DOMESTIC PRODUCT PER CAPITA (cont.)

B. W LATACH 1920–2000 (dok.)

IN 1920–2000 (cont.)

Kraje Countries	1970	1980	1990	2000	1929	1938	1950	2000
	w USD ^a in USD ^a				Wielka Brytania=100 United Kingdom=100			
Polska Poland	4 428	5 740	5 113	7 215	38,5	34,8	35,3	36,4
Austria Austria	9 747	13 759	16 905	20 097	67,2	56,8	53,4	101,4
Belgia Belgium	10 611	14 467	17 197	20 742	91,8	77,1	78,7	104,7
Bułgaria Bulgaria	4 773	6 044	5 597	5 365	21,4	25,4	23,8	27,1
Czechosłowacja Czecho- slovakia	6 466	7 982	8 513 ^e	8 630 ^e	55,3	46,3 ^b	50,5	43,5
Finlandia Finland	9 577	12 949	16 866	20 235	49,4	57,3	61,3	102,1
Francja France	11 664	15 106	18 093	20 808	85,6	71,3	76,0	105,0
Hiszpania Spain	6 319	9 203	12 055	15 269	49,8	28,6	31,5	77,1
Jugosławia Yugoslavia	3 755	6 063	5 779 ^f	4 258 ^f	24,8	21,6	22,4	21,5
Holandia Netherlands	11 967	14 705	17 262	21 591	103,4	83,8	86,4	109,0
Niemcy ^c Germany ^c	10 839	14 114	15 929	18 596	73,6	79,7	55,9	93,8
Rumunia Romania	2 583	4 135	3 511	3 002	20,9	19,8	17,0	15,1
Szwajcaria Switzerland	16 904	18 799	21 482	22 025	115,1	102,0	130,6	111,1
Szwecja Sweden	12 716	14 937	17 695	20 321	70,3	75,4	97,1	102,5
Węgry Hungary	5 028	6 306	6 459	7 138	45,0	42,4	35,8	36,0
Wielka Brytania United Kingdom	10 767	12 931	16 430	19 817	100,0	100,0	100,0	100,0
Włochy Italy	9 719	13 149	16 313	18 740	56,2	52,9	50,5	94,6

a–c Notki patrz na str. 553. *e* W 1990 r. Czechy – 8 895 USD, a Słowacja – 7 762 USD, a w 2000 r. odpowiednio: 9 047 USD, 7 837 USD. *f* Dla krajów powstałych po rozpadzie Jugosławii: w 1990 r. Bośnia i Hercegowina – 3 737 USD, Chorwacja – 7 351 USD, Macedonia – 3 905 USD, Słowenia – 11 404 USD oraz Serbia i Czarnogóra – 5 249 USD, a w 2000 r. – odpowiednio w USD: 2 791, 6 632, 3 297, 13 458 oraz 2 497.

a–c See footnotes on page 553. *e* In 1990 Czech Republic – 8 895 USD and Slovakia – 7 762 USD and in 2000 respectively: 9 047 USD and 7 837 USD. *f* For countries created after the division of Yugoslavia: in 1990. Bosnia and Herzegovina – 3 737 USD, Croatia – 7 351 USD, Macedonia – 3 905 USD, Slovenia – 11 404 USD as well as Serbia and Montenegro – 5 249 USD, and in 2000 – respectively in USD: 2 791, 6 632, 3 297, 13 458 as well as 2 497.

Na podstawie: A. Maddison, *The World Economy*, t. II: *Historical Statistics*, OECD, Paris 2006, s. 440–443, *On the basis:* 446 i 447, 472, 476–479, 482 i 483.

Tabl. 3 (131). SZACUNEK PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO NA 1 MIESZKAŃCA (dok.)
ESTIMATE OF GROSS DOMESTIC PRODUCT PER CAPITA (cont.)

C. W LATACH 1980–2010 – według parytetu siły nabywczej (ceny bieżące)^a
IN 1980–2010 – at purchasing power parity (current prices)^a

Kraje Countries	1980	1990	1995	2000	2005	2010	1980	2010
	w dolarach międzynarodowych <i>in international dollars</i>						Wielka Brytania=100 <i>United Kingdom=100</i>	
Polska Poland	4 208	5 844	7 260	10 310	13 571	18 981	48,9	54,1
Austria Austria	10 494	19 018	22 979	28 714	33 879	39 761	121,9	113,4
Belgia Belgium	9 764	17 865	21 896	27 071	32 099	36 274	113,5	103,5
Bulgaria Bulgaria	3 799	7 174	5 828	6 269	9 941	12 934	44,1	36,9
Czechy Czech Republic	x	8 895	12 722	14 968	20 281	24 850	x	70,9
Finlandia Finland	8 609	16 855	18 024	24 468	30 459	34 918	100,0	99,6
Francja France	9 989	18 184	21 320	25 978	30 413	33 909	116,1	96,7
Hiszpania Spain	7 284	14 200	17 192	22 360	27 509	29 830	84,6	85,1
Holandia Netherlands ...	10 608	18 896	23 117	29 766	35 039	40 973	123,3	116,8
Niemcy ^b Germany ^b	9 928	18 340	22 037	26 126	30 265	36 081	115,4	102,9
Rumunia Romania	3 617	5 578	5 788	6 103	9 403	11 895	42,0	33,9
Słowacja Slovakia	x	.	8 801	11 237	16 031	22 194	x	63,3
Szwajcaria Switzerland	13 755	24 391	26 391	31 110	35 816	41 950	159,8	119,7
Szwecja Sweden	9 927	18 111	20 642	26 546	33 146	38 204	115,3	109,0
Węgry Hungary	5 181	9 055	9 201	12 106	16 931	18 841	50,2	53,7
Wielka Brytania United Kingdom	8 606	16 798	20 299	25 749	32 083	35 059	100,0	100,0
Włochy Italy	8 998	17 155	20 582	24 553	27 944	29 480	104,6	84,1

^a Na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego. ^b W latach 1980 i 1990 – Republika Federalna Niemiec (RFN).

Uwaga. Dane podawane przez inne organizacje międzynarodowe (Bank Światowy, Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju – OECD, Unia Europejska) mogą się nieznacznie różnić od danych prezentowanych w tablicy z powodu odmiennych metod obliczeń.

^a On the basis of data of the International Monetary Fund. ^b In 1980 and 1990 – West Germany (FRG).

Note. Due to various estimation methods, data provided by other international organizations (World Bank, Organization for Economic Cooperation and Development – OECD, European Union) may slightly differ from the data presented in the table.

Parytety siły nabywczej (PPP) stanowią rodzaj kursów wymiany walut, które stosuje się w celu przeliczenia wskaźników ekonomicznych wyrażonych w walutach krajowych na wspólną umowną walutę. Eliminują one wpływ różnic w poziomach cen między państwami uczestniczącymi w badaniu, a tym samym umożliwiają bezpośrednie porównanie wolumenu PKB. PPP wylicza się w ramach programów porównań międzynarodowych, stosując koszyk porównywalnych towarów i usług.

Purchasing power parities (PPP) are types of currency exchange rates that are used to convert economic indicators expressed in local currencies to a common conventional currency. Through the elimination of differences in price levels between all countries taking part in the survey, they enable direct comparison of GDP. PPP are computed in the frames of the international comparisons programmes, using a basket of comparable goods and services.

Na podstawie: *Gross domestic product based on purchasing-power-parity (PPP) per capita GDP*. World Economic Outlook Database. World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund.
On the basis: <http://www.imf.org.external/pubs>.

**Tabl. 4 (132). DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO**
INDICES OF GROSS DOMESTIC PRODUCTA. W LATACH 1920–2000^a
IN 1920–2000^a

Kraje Countries	1920	1925	1930	1935	1938	1950	1960	1980	1990	2000
	1929=100					1970=100				
Polska Poland	95,4	81,6	114,9	42,2	66,0	141,8	135,3	193,6
Austria Austria	63,2	89,9	97,2	79,7	97,5	35,3	63,0	142,7	179,3	224,5
Belgia Belgium	73,7	89,4	99,0	99,9	99,7	46,1	62,0	139,3	167,6	207,6
Bułgaria Bulgaria	73,4	110,2	112,9	149,1	29,6	56,5	131,9	123,0	103,2
Czechosłowacja ^b Czecho- slovakia ^b	59,4	83,5	96,7	81,8	98,4 ^c	46,8	75,3	131,5	143,2	146,1
Finlandia Finland	62,2	82,7	98,8	118,9	141,1	38,7	62,6	140,0	190,7	237,2
Francja France	64,8	87,1	97,1	88,2	96,5	37,2	58,2	137,4	173,3	208,6
Hiszpania Spain	72,7	86,2	96,6	99,9	71,2	27,0	42,6	144,2	192,1	285,4
Jugosławia Yugosla- via	66,2	82,8	98,1	90,9	112,7	33,9	59,3	175,9	174,5	x
Holandia Netherlands	65,3	83,7	99,8	93,9	103,0	38,8	61,0	133,3	165,4	219,9
Niemcy ^d Germany ^d	64,9	85,1	98,6	105,0	130,5	31,5	66,2	131,1	150,0	181,3
Rumunia Romania	.	104,8 ^e	107,2	112,1	120,5	33,4	58,7	158,4	138,9	116,4
Szwajcaria Switzer- land	65,7	82,7	99,3	96,4	105,2	40,1	63,1	113,2	138,7	151,0
Szwecja Sweden	69,6	82,6	102,1	111,7	125,8	46,2	63,5	121,3	148,1	176,2
Węgry Hungary	63,9	89,0	97,8	104,5	114,6	44,6	70,1	130,0	129,0	139,2
Wielka Brytania United Kingdom	84,7	92,2	99,3	108,1	118,4	58,1	75,6	121,6	157,7	196,9
Włochy Italy	77,3	91,4	95,1	106,7	115,0	31,6	57,0	142,3	177,5	207,4

a Obliczono na podstawie szacunku produktu krajowego brutto wyrażonego w tzw. international Geary-Khamis dollar 1990, który jest hipotetyczną jednostką o tej samej sile nabywczej co USD w 1990 r. *b* W latach 1990 i 2000 szacunek dla Czechosłowacji w granicach sprzed 1990 r. *c* 1937 r. *d* W latach 1950–2000 szacunek dla Niemiec w granicach po zjednoczeniu w 1990 r. *e* 1926 r.

a Calculated based on estimates of gross domestic product expressed in so called 1990 International Geary-Khamis dollars, i.e. hypothetical unit of the same spending power as USD in 1990. *b* In 1990 and 2000 estimate for Czechoslovakia within the borders between 1990. *c* 1937. *d* In 1950–2000 estimate for Germany within the borders after the unification in 1990. *e* 1926.

Na podstawie: A. Maddison, *The World Economy*, t. I: *Millennial Perspective*, s. 98, 273 i 274, t. II: *Historical Statistics*, OECD, Paris 2006, s. 428–431, 434 i 435, 476 i 477.

Tabl. 4 (132). DYNAMIKA PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (dok.)
INDICES OF GROSS DOMESTIC PRODUCT (cont.)

B. W LATACH 1980–2010^a (ceny stałe)

IN 1980–2010^a (constant prices)

Kraje Countries	1980	1985	1990	1995	2005	2010
	2000=100					
Polska Poland	70,1	65,6	69,1	76,8	116,4	141,0
Austria Austria	63,9	68,6	77,9	86,3	108,2	116,6
Belgia Belgium	64,7	67,6	78,8	86,9	108,2	114,4
Bułgaria Bulgaria	122,3	147,1	150,4	102,9	130,7	148,5
Czechy Czech Republic	x	x	x	92,9	120,1	137,0
Finlandia Finland	60,4	69,1	81,6	79,1	113,8	120,3
Francja France	64,9	70,3	82,5	87,4	108,1	111,7
Hiszpania Spain	56,2	59,9	75,2	81,8	117,4	122,7
Holandia Netherlands ...	58,8	62,2	73,2	82,0	106,8	114,5
Niemcy Germany	x	x	82,8	91,2	102,8	109,4
Rumunia Romania	110,4	128,9	117,8	105,7	132,0	150,6
Szwajcaria Switzerland	72,2	77,8	89,9	90,4	106,7	117,9
Szwecja Sweden	65,0	71,2	80,8	84,1	114,2	122,4
Węgry Hungary	83,2	90,8	93,2	83,6	121,2	119,1
Wielka Brytania United Kingdom	59,3	66,1	77,9	84,4	113,1	115,0
Włochy Italy	67,4	73,2	85,4	91,0	104,5	102,5

a Na podstawie danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

Uwaga. Dane dotyczące produktu krajowego brutto podają także: *OECD. National Accounts of OECD Countries, 1988–1998*, Paris 2000 i *Statistics Division of Economic Commission for Europe*, Geneva 1999 oraz ich edycje z następnych lat. Mogą się one różnić od danych prezentowanych w tablicy.

a On the basis of data of the International Monetary Fund.

Note. Data referring to gross domestic product are also provided by: "OECD. National Accounts of OECD Countries, 1988–1998", Paris 2000 and "Statistics Division of Economic Commission for Europe", Geneva 1999 and their subsequent editions. They may slightly differ from the data presented in the table.

Na podstawie: *Gross domestic product, constant prices*. World Economic Outlook Database.

On the basis: World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund.
<http://www.imf.org/external/pubs>.

Tabl. 5 (133). ŚREDNIOROCZNE ZMIANY PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (ceny stałe)
ANNUAL AVERAGE CHANGES OF GROSS DOMESTIC PRODUCT
(constant prices)

A. W LATACH 1951–1990^a
 IN 1951–1990^a

Kraje Countries	1951– –1955	1956– –1960	1961– –1965	1966– –1970	1971– –1975	1976– –1980	1981– –1985	1986– –1990
	w % in %							
Polska Poland	8,6	6,5	6,2	6,0	9,8	1,2	-1,2	1,1
Austria Austria	7,0	5,2	4,2	5,2	3,9	3,9	1,4	2,6
Belgia Belgium	3,4	2,6	5,1	4,9	3,5	2,5	1,0	3,1
Bułgaria Bulgaria	13,2	9,8	6,7	8,8	7,8	6,2	3,7	0,6
Czechosłowacja Czecho- slovakia	8,2	6,8	1,9	6,9	5,5	3,7	3,5	.
Finlandia Finland	4,9	4,9	3,9	3,0	2,8	3,4
Francja France	4,6	4,8	7,3	5,4	4,1	3,2	1,6	3,3
Hiszpania Spain	8,5	6,2	5,6	2,3	1,6	4,6
Jugosławia Yugoslavia	6,0	9,2	6,8	5,7	5,7	5,7	0,4	.
Holandia Netherlands	5,2	4,2	4,9	5,6	3,2	2,7	1,2	3,3
NRD ^b GDR ^b	13,4	7,8	3,4	5,2	5,4	4,1	4,6	.
RFN ^b FRG ^b	9,4	6,8	4,9	4,4	2,1	3,5	1,2	3,5
Rumunia Romania	14,4	7,4	9,1	7,7	11,4	7,0	3,2	-1,7
Szwajcaria Switzerland	.	.	5,2	4,2	0,8	1,4	1,4	2,9
Szwecja Sweden	3,3	3,2	5,2	3,9	2,7	1,2	1,9	2,6
Węgry Hungary	6,6	7,2	4,1	6,8	6,5	3,4	1,7	0,5
Wielka Brytania United Kingdom	3,2	3,0	3,2	2,5	2,1	1,6	2,3	3,9
Włochy Italy	6,2	5,8	5,2	6,2	2,5	3,9	1,7	3,1

^a W przypadku Polski, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, NRD, Rumunii i Węgier w latach 1951–1980 – dochód narodowy brutto, a w latach 1981–1985 – produkt materialny netto. ^b Odpowiednio: Niemiecka Republika Demokratyczna i Republika Federalna Niemiec.

Uwaga. Z powodu różnych metod liczenia dane nie są w pełni porównywalne.

^a For Poland, Bulgaria, Czechoslovakia, Yugoslavia, GDR, Romania and Hungary in 1951–1980 – gross national income as well as in 1981–1985 – net material product. ^b Respectively: East Germany and West Germany.

Note. Due to various methods of calculating, data are not fully comparable.

Na podstawie: GDP, volume – annual growth rates in percentage. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/>
 On the basis: /index; Rocznik Statystyczny 1965, Warszawa 1965, s. 563; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982, s. 68; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991, s. 181; obliczenia własne.

Tabl. 5 (133). ŚREDNIOROCZNE ZMIANY PRODUKTU KRAJOWEGO BRUTTO (dok.)
ANNUAL AVERAGE CHANGES OF GROSS DOMESTIC PRODUCT (cont.)

B. W LATACH 1991–2010
IN 1991–2010

Kraje <i>Countries</i>	1991– –1995	1996– –2000	2001– –2005	2006– –2010
	w % <i>in %</i>			
Polska <i>Poland</i>	2,3	5,4	3,1	4,7
Austria <i>Austria</i>	2,2	3,2	1,7	1,4
Belgia <i>Belgium</i>	1,6	2,9	1,6	1,2
Bułgaria <i>Bulgaria</i>	-7,2	-0,4	5,5	2,8
Czechy <i>Czech Republic</i>	1,9	4,1	2,8
Finlandia <i>Finland</i>	-0,5	4,8	2,6	1,0
Francja <i>France</i>	1,2	2,7	1,6	0,6
Hiszpania <i>Spain</i>	1,7	4,1	3,3	0,9
Holandia <i>Netherlands</i>	2,3	4,1	1,3	1,4
Niemcy <i>Germany</i>	2,0	1,9	0,6	1,4
Rumunia <i>Romania</i>	-1,8	-1,0	5,7	2,7
Szwajcaria <i>Switzerland</i>	0,1	2,1	1,3	2,2
Szwecja <i>Sweden</i>	1,1	3,5	2,7	1,6
Węgry <i>Hungary</i>	-2,0	3,0	4,2	-0,1
Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	2,0	3,6	3,0	0,6
Włochy <i>Italy</i>	1,3	1,9	1,0	-0,2

Na podstawie: *Gross domestic product. Percent change.* World Economic Outlook Database. World Economic and Financial Surveys, International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs>; *GDP, volume – annual growth rates in percentage*, OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/index>; obliczenia własne.



POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ
POLAND IN THE EUROPEAN UNION





POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ
POLAND IN THE EUROPEAN UNION

Uwaga. Dane prezentowane są dla 28 krajów – członków Unii Europejskiej.

Note. Data are presented for 28 countries – members of the European Union.

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Austria Austria	Belgia Belgium	Bułgaria Bulgaria
1	Powierzchnia (stan w dniu 1 I) w tys. km ² 2012 <i>Total area (as of 1 I) in thous. km²</i>	312,7	83,9	30,5	110,9
2	Ludność (średnioroczna): w tysiącach 2004	38 182	8 172	10 421	7 781
3	<i>Average population: in thousands</i> 2012	38 536	8 430	11 128	7 306
4	na 1 km ² 2012 <i>per 1 km²</i>	123	101	365	65,9
5	Kobiety na 100 mężczyzn (stan w dniu 1 I) 2004	107	106	104	106
6	<i>Females per 100 males (as of 1 I)</i> 2012	107	105	104	105
7	Współczynnik dzietności ^a 2004	1,23	1,42	1,72	1,29
8	<i>Total fertility rates^a</i> 2012	1,30	1,44	1,79	1,50
9	Przyrost naturalny na 1 000 ludności 2004	-0,2	0,6	1,5	-5,2
10	<i>Natural increase per 1 000 of population</i> 2012	0,0	-0,1	1,7	-5,5
11	Przeciętne trwanie życia 2004	74,9	79,3	79,0	72,5
12	<i>Life expectancy</i> 2012	76,9	81,1	80,5	74,4
13	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób	43,3	46,7	52,5	45,5
14	w wieku produkcyjnym ^c (stan w dniu 1 I) <i>Non-working age population per 100 persons of working age^c (as of 1 I)</i>	40,7	47,6	52,3	47,5
15	Współczynnik aktywności zawodowej ^{de} w % 2004	63,7	70,2	65,3	62,8
16	<i>Activity rate^{de} in %</i> 2012	66,5	75,9	66,9	67,1
17	Wskaźnik zatrudnienia ^{df} w % 2004	51,4	66,5	60,5	55,1
18	<i>Employment rate^{df} in %</i> 2012	59,7	72,5	61,8	58,8
19	Zharmonizowana stopa bezrobocia ^g w % 2004	19,1	4,9	8,4	12,1
20	<i>Harmonized unemployment rate^g in %</i> 2012	10,1	4,3	7,6	12,3
21	Stopa bezrobocia długotrwałego ^{dgh} w % 2004	10,3	1,4	4,1	7,2
22	<i>Long-term unemployment rate^{dgh} in %</i> 2012	4,1	1,1	3,4	6,8
23	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu	20,5	12,3	14,8	14,0
24	w dochodach transferów społecznych) ⁱ w % <i>At-risk-of-poverty rate (after social transfers)ⁱ in %</i>	17,1	14,4	14,8	21,2
25	Młodzież niekontynuująca nauki ^k w % ludności	5,6	9,5	13,1	21,4
26	w tej samej grupie wieku <i>Early leavers from school and education^k in % of population at the same age group</i>	5,7	7,6	12,0	12,5

a Patrz notka *a* do tabl. 8, cz. C na str. 82. *b* 2011 r. *c* Ludność w wieku: nieprodukcyjnym – 0–14 lat oraz 65 czy osób w wieku 15–64 lata; obliczono jako udział w liczbie ludności w tej samej grupie wieku: *e* – aktywnych w wieku 15–74 lata w liczbie ludności aktywnej zawodowo w tej samej grupie wieku. *h* Dotyczy bezrobotnych po -SILC); obliczono jako udział osób, których roczny ekwiwalentny dochód do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa, kontynuujące nauki i niedokształcające się.

a See footnote *a* to the table 8, part C on page 82. *b* 2011. *c* Non-working age – 0–14 and 65 and more, working calculated as the share of the population at the same age group of: *e* – the economically active persons (employed aged 15–74 in the economically active population at the same age group. *h* Concerns unemployed persons who were calculated as the share of persons with an equalised disposable income below the at-risk-of-poverty threshold of not participate in further education and training.



Chorwacja Croatia	Cypr Cyprus	Czechy Czech Republic	Dania Denmark	Estonia Estonia	Finlandia Finland	Francja France	Grecja Greece	Hiszpania Spain	Holandia Nether- lands	Lp. No.
87,7	9,3	78,9	42,9	45,2	338,4	632,8	132,0	506,0	41,5	1
4 308	728	10 197	5 405	1 356	5 228	62 533	11 062	42 922	16 282	2
4 269	864	10 511	5 592	1 329	5 414	65 480	11 093	46 761	16 755	3
48,7	93,4	133	130	29,4	16,0	104	84,1	92,4	403	4
108	103	105	102	117	105	107	102	104	102	5
107	106	104	102	117	104	107	102	104	102	6
1,43	1,52	1,23	1,78	1,47	1,80	1,92	1,30	1,31	1,72	7
1,51	1,39	1,45	1,73	1,55	1,80	2,01 ^b	1,34	1,32	1,72	8
-2,2	4,2	-0,9	1,6	-2,7	1,9	4,5	0,1	1,9	3,5	9
-2,3	5,2	0,0	1,0	-1,0	1,4	3,8	-1,5	1,0	2,1	10
75,4	79,1	75,9	77,8	72,3	79,0	80,3	78,9	80,4	79,3	11
77,3	81,1	78,1	80,2	76,7	80,7	82,3 ^b	80,7	82,5	81,2	12
48,7	46,9	41,2	51,0	47,4	49,7	53,8	47,8	45,8	47,9	13
47,7	41,5	44,6	53,9	48,6	52,9	55,5	51,7	48,4	50,5	14
63,9	72,7	69,9	80,2	70,2	76,2	69,8	66,5	68,5	76,6	15
60,5	73,5	71,6	78,6	74,9	75,2	71,0	67,9	74,1	79,3	16
54,9	69,4	64,1	76,0	62,9	68,3	63,3	59,6	60,9	73,1	17
50,7	64,6	66,5	72,6	67,1	69,4	63,9	51,3	55,4	75,1	18
13,8	4,6	8,3	5,5	9,7	8,8	9,3	10,5	10,9	5,1	19
15,9	11,9	7,0	7,5	10,2	7,7	10,2	24,3	25,0	5,3	20
7,5	1,2	4,2	1,2	5,1	2,1	3,8	5,6	3,5	1,7	21
10,3	3,6	3,0	2,1	5,5	1,6	4,1	14,4	11,1	1,8	22
18,0	16,1	10,4	11,8	18,3	11,7	13,0	19,6	20,1	10,7	23
20,5	14,7	9,6	13,1	17,5	13,2	14,1	23,1	22,2	10,1	24
5,4	20,6	6,3	8,8	13,1	10,0	12,1	14,7	32,0	14,1	25
4,2	11,4	5,5	9,1	10,5	8,9	11,6	11,4	24,9	8,8	26

lat i więcej, produkcyjnym – 15–64 lata. *d* Na podstawie badania siły roboczej (LFS). *e, f* Przeciętne w roku; dotyczy zawodowo (pracujący i bezrobotni), *f* – pracujących. *g* Przeciętne w roku; obliczono jako udział bezrobotnych szukających pracy 12 miesięcy i więcej. *i* Na podstawie Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia (EU-SILC); w ogólnej liczbie ludności. *k* Osoby w wieku 18–24 lata z wykształceniem podstawowym i/lub gimnazjalnym, nie-

age – 15–64. *d* Data based on the Labour Force Survey (LFS). *e, f* Annual average; concerns persons aged 15–64; and unemployed persons), *f* – employed persons. *g* Annual average; calculated as the share of unemployed persons looking for a job for 12 months and more. *i* Based on the European Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC); total population. *k* Population aged 18–24 having completed primary and/or lower secondary school and which does

**POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ (cd.)****POLAND IN THE EUROPEAN UNION (cont.)**

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	Irlandia Ireland	Litwa Lithuania	Luksemburg Luxembourg	Łotwa Latvia
1	Powierzchnia (stan w dniu 1 I) w tys. km ² 2012 <i>Total area (as of 1 I) in thous. km²</i>	69,8	65,3	2,6	64,6
2	Ludność (średnioroczna): w tysiącach 2004 <i>Average population: in thous.</i>	4 070	3 377	458	2 263
3	na 1 km ² 2012	4 587	2 988	531	2 034
4	per 1 km ²	65,7	45,8	205	31,5
5	Kobiety na 100 mężczyzn (stan w dniu 1 I) 2004 <i>Females per 100 males (as of 1 I)</i>	101	114	103	117
6 2012	102	117	101	119
7	Współczynnik dzietności ^a 2004 <i>Total fertility rates^a</i>	1,93	1,27	1,66	1,29
8 2012	2,01	1,60	1,57	1,44
9	Przyrost naturalny na 1 000 ludności 2004 <i>Natural increase per 1 000 of population</i>	8,2	-3,4	4,1	-5,1
10 2012	9,5	-3,5	4,0	-4,5
11	Przeciętne trwanie życia 2004 <i>Life expectancy</i>	78,6	72,0	79,2	70,9
12 2012	80,9	74,1	81,5	74,1
13	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ^c (stan w dniu 1 I) 2004 <i>Non-working age population per 100 persons of working age^c (as of 1 I)</i>	47,1	48,6	48,6	46,1
14 2012	50,4	49,2	45,1	49,0
15	Współczynnik aktywności zawodowej ^{de} w % 2004 <i>Activity rate^{de} in %</i>	68,7	69,3	65,8	69,2
16 2012	69,2	71,8	69,4	74,4
17	Wskaźnik zatrudnienia ^{df} w % 2004 <i>Employment rate^{df} in %</i>	65,5	61,4	62,5	62,2
18 2012	58,8	62,0	65,8	63,0
19	Zharmonizowana stopa bezrobocia ^g w % 2004 <i>Harmonized unemployment rate^g in %</i>	4,5	11,3	5,0	10,6
20 2012	14,7	13,4	5,1	15,0
21	Stopa bezrobocia długotrwałego ^{dgh} w % 2004 <i>Long-term unemployment rate^{dgh} in %</i>	1,6	5,8	1,0	4,9
22 2012	9,1	6,6	1,6	7,8
23	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych) ⁱ w % 2005 <i>At-risk-of-poverty rate (after social transfersⁱ in %</i>	19,7	20,5	13,7	19,2
24 2012	.	18,6	15,1	19,4
25	Młodzież niekontynuująca nauki ^k w % ludności 2004 <i>Early leavers from school and education^k in % of population at the same age group</i>	13,1	10,5	12,7	14,7
26	w tej samej grupie wieku 2012	9,7	6,5	8,1	10,6

a Patrz notka a do tabl. 8, cz. C na str. 82. b 2011 r. c Ludność w wieku: nieprodukcyjnym – 0–14 lat oraz 65 czy osób w wieku 15–64 lata; obliczono jako udział w liczbie ludności w tej samej grupie wieku: e – aktywnych w wieku 15–74 lata w liczbie ludności aktywnej zawodowo w tej samej grupie wieku. h Dotyczy bezrobotnych po -SILC); obliczono jako udział osób, których roczny ekwiwalentny dochód do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa, kontynuujące nauki i niedokształcające się.

a See footnote a to the table 8, part C on page 82. b 2011. c Non-working age – 0–14 and 65 and more, working calculated as the share of the population at the same age group of: e – the economically active persons (employed aged 15–74 in the economically active population at the same age group. h Concerns unemployed persons who were calculated as the share of persons with an equalised disposable income below the at-risk-of-poverty threshold of not participate in further education and training.



Malta <i>Malta</i>	Niemcy <i>Germany</i>	Portugalia <i>Portugal</i>	Rumunia <i>Romania</i>	Słowacja <i>Slovakia</i>	Słowenia <i>Slovenia</i>	Szwecja <i>Sweden</i>	Węgry <i>Hungary</i>	Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	Włochy <i>Italy</i>	Lp. No.
0,3	357,1	92,2	238,4	49,0	20,3	438,6	93,0	248,5	301,3	1
401	82 516	10 484	21 452	5 372	1 997	8 994	10 107	59 978	58 175	2
419	80 426	10 515	20 077	5 408	2 057	9 519	9 920	63 692	59 540	3
1327	225	114	84,2	110	102	21,7	107	256	198	4
102	105	107	105	106	104	102	111	105	106	5
101	104	110	106	105	102	101	110	103	106	6
1,40	1,36	1,40	1,35	1,25	1,25	1,75	1,28	1,75	1,33	7
1,43	1,38	1,28	1,53	1,34	1,58	1,91	1,34	1,91 ^b	1,40 ^b	8
2,2	-1,4	0,7	-2,0	0,4	-0,3	1,2	-3,7	2,2	0,3	9
1,7	-2,4	-1,7	-2,7	0,6	1,3	2,2	-3,9	3,8	-1,3	10
79,4	79,3	78,4	71,9	74,2	77,2	80,7	73,0	79,0	81,0	11
80,9	81,0	80,6	74,6	76,3	80,3	81,8	75,3	81,0 ^b	82,8 ^b	12
45,5	48,7	48,3	44,6	41,0	42,1	53,8	45,7	52,0	50,1	13
45,4	51,2	52,1	43,0	39,2	45,1	55,1	45,7	52,4	53,1	14
57,6	72,1	72,8	63,9	69,7	69,9	77,7	60,2	75,0	62,7	15
63,1	77,1	73,9	64,2	69,4	70,4	80,3	64,3	76,3	63,7	16
53,4	64,3	68,0	58,7	56,7	65,6	72,4	56,6	71,5	57,7	17
59,0	72,8	61,8	59,5	59,7	64,1	73,8	57,2	70,1	56,8	18
7,2	10,5	7,5	8,0	18,4	6,3	7,4	6,1	4,7	8,0	19
6,4	5,5	15,9	7,0	14,0	8,9	8,0	10,9	7,9	10,7	20
3,4	5,9	3,3	4,7	11,9	3,2	1,4	2,7	1,0	4,0	21
3,0	2,5	7,7	3,2	9,4	4,3	1,5	4,9	2,7	5,7	22
13,9	12,2	19,4	.	13,3	12,2	9,5	13,5	19,0	18,9	23
15,0	16,1	17,9	22,6	13,2	13,5	14,2	14,0	16,2	19,4	24
42,1	12,1	39,4	22,4	6,8	4,3	9,2	12,6	12,1	22,9	25
22,6	10,6	20,8	17,4	5,3	4,4	7,5	11,5	13,6	17,6	26

lat i więcej, produkcyjnym – 15–64 lata. *d* Na podstawie badania siły roboczej (LFS). *e, f* Przeciętne w roku; dotyczy zawodowo (pracujący i bezrobotni), *f* – pracujących. *g* Przeciętne w roku; obliczono jako udział bezrobotnych szukających pracy 12 miesięcy i więcej. *i* Na podstawie Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia (EU-SILC); w ogólnej liczbie ludności. *k* Osoby w wieku 18–24 lata z wykształceniem podstawowym i/lub gimnazjalnym, nie-

age – 15–64. d Data based on the Labour Force Survey (LFS). e, f Annual average; concerns persons aged 15–64; and unemployed persons), f – employed persons. g Annual average; calculated as the share of unemployed persons looking for a job for 12 months and more. i Based on the European Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC); total population. k Population aged 18–24 having completed primary and/or lower secondary school and which does



POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ (cd.)
POLAND IN THE EUROPEAN UNION (cont.)

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Austria Austria	Belgia Belgium	Bułgaria Bulgaria
1	Studenci szkół wyższych ^a na 10 tys. ludności 2004	535	293	371	293
2	<i>Students of higher education institutions^a per 10 thous. population</i> 2011	540	430	420	387
3	Nakłady na działalność badawczą i rozwojową 2004	0,56	2,24	1,86	0,49
4	w relacji do PKB ^b 2012	0,90	2,84	2,24	0,64
	<i>Gross domestic expenditure on research and development activity in % of GDP^b</i>				
5	Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyj- 2004	103,6	102,0	101,9	106,1
6	nych ^c – 2003=100 2012	132,0	121,2	123,4	162,7
	<i>Harmonized index of consumer prices^c – 2003=100</i>				
7	Pozyskiwanie energii pierwotnej na 1 mieszkań- 2004	2,1	1,2	1,3	1,3
8	ca w tys. kgoe ^d 2011	1,8	1,4	1,6	1,7
	<i>Total production of primary energy per capita in thous. kgoe^d</i>				
9	Zużycie finalne energii na 1 mieszkańca w tys. kgoe ^d 2004	1,5	3,3	3,6	1,2
10	<i>Final energy consumption per capita in thous. kgoe^d</i> 2011	1,7	3,3	3,5	1,3
11	Import (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w euro ... 2004	1 889	11 796	22 034	1 493
12	<i>Imports (current prices) per capita in euro</i> 2012	3 959	16 482	30 733	3 488
13	Eksport (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w euro 2004	1 580	11 645	23 673	1 026
14	<i>Exports (current prices) per capita in euro</i> 2012	3 705	15 383	31 238	2 846
15	Nadwyżka (+)/deficyt (–) sektora instytucji rządow- 2004	–5,4	–4,4	–0,1	+1,9
16	ych i samorządowych w relacji do PKB ^{be} w % 2012	–3,9	–2,5	–4,0	–0,8
	<i>Surplus (+)/deficit (–) of the general government sector in % of GDP^{be}</i>				
17	Dług sektora instytucji rządowych i samorzado- 2004	45,7	64,7	94,0	37,0
18	wych w relacji do PKB ^{be} w % 2012	55,6	74,0	99,8	18,5
	<i>Debt of the general government sector in % of GDP^{be}</i>				
19	Dynamika produktu krajowego brutto (ceny sta- 2004	105,3	102,6	103,3	106,7
20	łe) – 2003=100 2012	146,2	116,4	113,5	133,0
	<i>Indices of gross domestic product (constant prices) – 2003=100</i>				
	Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) na 1 miesz- kańca według parytetu siły nabywczej: <i>Gross domestic product (current prices) per capita at purchasing power parity:</i>				
21	w PPS ^f 2004	11 000	27 700	26 300	7 500
22	<i>in PPS^f</i> 2012	16 800	33 300	30 400	12 100
23	Unia Europejska (28 krajów) = 100 2004	51	128	121	35
24	<i>European Union (28 countries) = 100</i> 2012	66	130	119	47

a Dotyczy 5. i 6. szczebla według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji (ISCED'97). b Produkt oleju ekwiwalentnego – konwencjonalnie ujednoliconą jednostką na bazie ropy naftowej. e Na podstawie czej (PPS) – wspólna umowna waluta przyjęta w Unii Europejskiej.

a Concerns level 5 and 6 according to the International Standard Classification of Education (ISCED'97). b Gross d The kilogram of oil equivalent – a conventional standardized unit defined on the basis of crude oil. e Based a common conventional currency adopted by the European Union.



Chorwacja <i>Croatia</i>	Cypr <i>Cyprus</i>	Czechy <i>Czech Republic</i>	Dania <i>Denmark</i>	Estonia <i>Estonia</i>	Finlandia <i>Finland</i>	Francja <i>France</i>	Grecja <i>Greece</i>	Hiszpania <i>Spain</i>	Holandia <i>Netherlands</i>	Lp. No.
293	288	313	402	483	575	.	541	432	334	1
359	382	425	466	517	574	348	593	418	468	2
1,05	0,37	1,20	2,48	0,85	3,45	2,16	0,55	1,06	1,93	3
0,75	0,47	1,88	2,99	2,18	3,55	2,26	0,69	1,30	2,16	4
102,1	101,9	102,6	100,9	103,0	100,1	102,3	103,0	103,1	101,4	5
128,9	124,3	125,4	119,7	148,9	118,9	118,5	130,5	127,0	116,7	6
0,9	0,1	3,3	5,8	2,7	3,0	2,2	0,9	0,8	4,2	7
0,9	0,1	3,0	3,8	3,8	3,2	2,1	0,9	0,7	3,9	8
1,4	2,5	2,6	2,8	2,1	5,1	2,6	1,8	2,2	3,2	9
1,4	2,2	2,3	2,6	2,1	4,7	2,3	1,7	1,9	3,0	10
.	6 076	5 516	10 138	4 943	7 910	6 055	4 081	4 839	15 784	11
.	6 571	10 422	12 798	10 353	10 981	8 009	4 435	5 572	27 463	12
.	1 047	5 439	11 466	3 517	9 460	5 812	1 192	3 421	17 648	13
.	1 565	11 594	14 692	9 441	10 502	6 762	2 490	4 893	30 460	14
.	-4,1	-2,8	+2,1	+1,6	+2,5	-3,6	-7,5	-0,1	-1,7	15
-5,0	-6,4	-4,4	-4,1	-0,2	-1,8	-4,8	-9,0	-10,6	-4,1	16
.	70,9	28,9	45,1	5,0	44,4	64,9	98,6	46,3	52,4	17
55,5	86,6	46,2	45,4	9,8	53,6	90,2	156,9	86,0	71,3	18
104,1	104,2	104,7	102,3	106,3	104,1	102,5	104,4	103,3	102,2	19
108,9	119,5	128,6	105,1	131,7	113,8	109,9	93,3	110,0	111,1	20
12 200	19 700	16 900	27 200	12 400	25 200	23 700	20 300	21 900	28 000	21
15 600	23 500	20 300	32 100	18 000	29 100	27 500	19 200	24 400	32 800	22
56	91	78	125	57	116	109	93	101	129	23
61	92	79	125	70	114	108	75	95	128	24

krajowy brutto w cenach bieżących. c Obliczony według ujednoliconej metodologii Unii Europejskiej. d Kilogram „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”. f Standard siły nabyw-

domestic product in current prices. c Index is computed according to the unified methodology of the European Union. on the "European System of National and Regional Accounts (ESA 1995)". f Purchasing Power Standard (PPS) is



POLSKA W UNII EUROPEJSKIEJ (dok.)
POLAND IN THE EUROPEAN UNION (cont.)

Lp. No.	Wyszczególnienie Specification	Irlandia Ireland	Litwa Lithuania	Luksemburg Luxembourg	Łotwa Latvia
1	Studenci szkół wyższych ^a na 10 tys. ludności 2004	467	537	.	561
2	<i>Students of higher education institutions^a per 10 thous. population</i> 2011	430	613	105	501
3	Nakłady na działalność badawczą i rozwojową 2004	1,23	0,75	1,63	0,42
4	w relacji do PKB ^b 2012	1,72	0,90	.	0,66
	<i>Gross domestic expenditure on research and development activity in % of GDP^b</i>				
5	Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych ^c – 2003=100 2004	102,3	101,2	103,2	106,2
6	<i>Harmonized index of consumer prices^c – 2003=100</i> 2012	113,6	143,7	129,4	167,1
7	Pozyskiwanie energii pierwotnej na 1 mieszkańca w tys. kgoe ^d 2004	0,5	1,5	0,2	0,8
8	<i>Total production of primary energy per capita in thous. kgoe^d</i> 2011	0,4	0,4	0,2	1,0
9	Zużycie finalne energii na 1 mieszkańca w tys. kgoe ^d 2004	2,9	1,3	9,5	1,7
10	<i>Final energy consumption per capita in thous. kgoe^d</i> 2011	2,4	1,6	8,2	1,9
11	Import (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w euro ... 2004	12 209	2 949	35 180	2 520
12	<i>Imports (current prices) per capita in euro</i> 2012	10 654	8 393	40 386	6 595
13	Eksport (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w euro 2004	20 697	2 214	28 518	1 424
14	<i>Exports (current prices) per capita in euro</i> 2012	19 870	7 721	28 464	5 400
15	Nadwyżka (+)/deficyt (–) sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB ^{be} w % 2004	+1,4	-1,5	-1,1	-1,0
16	<i>Surplus (+)/deficit (–) of the general government sector in % of GDP^{be}</i> 2012	-8,2	-3,2	-0,6	-1,3
17	Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB ^{be} w % 2004	29,4	19,3	6,3	15,0
18	<i>Debt of the general government sector in % of GDP^{be}</i> 2012	117,4	40,5	21,7	40,6
19	Dynamika produktu krajowego brutto (ceny stałe) – 2003=100 2004	104,2	107,4	104,4	108,8
20	<i>Indices of gross domestic product (constant prices) – 2003=100</i> 2012	113,5	134,2	120,8	127,9
	Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) na 1 mieszkańca według parytetu siły nabywczej: <i>Gross domestic product (current prices) per capita at purchasing power parity:</i>				
21	w PPS ^f 2004	30 900	11 200	54 600	10 100
22	<i>in PPS^f</i> 2012	33 200	17 900	67 100	15 900
23	Unia Europejska (28 krajów) = 100 2004	142	51	252	46
24	<i>European Union (28 countries) = 100</i> 2012	130	70	262	62

a Dotyczy 5. i 6. szczebla według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji (ISCED'97). *b* Produkt oleju ekwiwalentnego – konwencjonalnie ujednoliconą jednostką na bazie ropy naftowej. *e* Na podstawie wspólnej (PPS) – wspólna umowna waluta przyjęta w Unii Europejskiej.

a Concerns level 5 and 6 according to the International Standard Classification of Education (ISCED'97). *b* Gross product of oil equivalent – a conventional standardized unit defined on the basis of crude oil. *e* Based on a common conventional currency adopted by the European Union.

Na podstawie: Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat> – dane pobrano z bazy 14 I 2014 r.
 On the basis:



Malta <i>Malta</i>	Niemcy <i>Germany</i>	Portugalia <i>Portugal</i>	Rumunia <i>Romania</i>	Słowacja <i>Slovakia</i>	Słowenia <i>Slovenia</i>	Szwecja <i>Sweden</i>	Węgry <i>Hungary</i>	Wielka Brytania <i>United Kingdom</i>	Włochy <i>Italy</i>	Lp. No.
197	282	377	319	307	523	478	417	376	343	1
276	338	375	432	420	523	492	382	395	325	2
0,51	2,50	0,75	0,39	0,51	1,39	3,58	0,88	1,68	1,09	3
0,84	2,92	1,50	0,42	0,82	2,80	3,41	1,30	1,72	1,27	4
102,7	101,8	102,5	111,9	107,5	103,7	101,0	106,8	101,3	102,3	5
125,1	117,9	121,3	180,5	133,9	129,0	115,3	157,2	127,2	122,8	6
0,0	1,7	0,4	1,3	1,2	1,7	3,8	1,0	3,7	0,5	7
0,0	1,5	0,5	1,4	1,1	1,8	3,4	1,1	2,0	0,5	8
1,1	2,8	1,8	1,2	2,0	2,4	3,8	1,7	2,5	2,3	9
1,1	2,5	1,6	1,1	2,0	2,4	3,4	1,6	2,1	2,0	10
7 294	6 973	4 214	1 225	4 469	7 149	8 978	4 815	6 308	4 910	11
12 242	11 296	5 348	2 721	11 256	12 120	13 293	7 478	8 434	6 361	12
5 044	8 865	2 744	883	4 152	6 586	11 019	4 420	4 658	4 889	13
7 886	13 617	4 310	2 242	11 730	12 171	14 108	8 154	5 769	6 546	14
-4,6	-3,8	-4,0	-1,2	-2,4	-2,3	+0,6	-6,5	-3,5	-3,5	15
-3,3	+0,1	-6,4	-3,0	-4,5	-3,8	-0,2	-2,0	-6,1	-3,0	16
69,8	66,2	61,9	18,7	41,5	27,3	50,3	59,5	40,3	103,7	17
71,3	81,0	124,1	37,9	52,4	54,4	38,2	79,8	88,7	127,0	18
99,7	101,2	101,6	108,5	105,1	104,4	104,2	104,8	103,2	101,7	19
118,1	113,3	100,5	132,3	147,8	116,4	121,1	107,6	109,8	99,2	20
17 300	25 000	16 700	7 400	12 300	18 800	27 400	13 600	27 000	23 200	21
22 100	31 300	19 200	12 600	19 100	20 900	32 700	16 700	28 300	25 200	22
80	115	77	34	57	86	126	63	124	107	23
86	122	75	49	75	82	128	65	110	98	24

krajowy brutto w cenach bieżących. c Obliczony według ujednoliconej metodologii Unii Europejskiej. d Kilogram „Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA 1995)”. f Standard siły nabyw-

domestic product in current prices. c Index is computed according to the unified methodology of the European Union. on the "European System of National and Regional Accounts (ESA 1995)". f Purchasing Power Standard (PPS) is

**Spis tablic****List of tables**

		Tabl. Table	Str. Page
Terytorium i ludność		Territory and population	
Ludność Europy (1000–2010)	<i>Population of Europe (1000–2010)</i>	1	46
Powierzchnia i ludność (1000–2010)	<i>Total area and population (1000–2010)</i>	2	48
Współczynnik urbanizacji (X w.–2010)	<i>Urban rate (10th century–2010)</i>	3	55
50 największych miast w Europie (1700–2010)	<i>50 the largest towns of Europe (1700–2010)</i>	4	59
Struktura ludności według wieku (1459–2010)	<i>Structure of population by age (1459–2010)</i>	5	67
Małżeństwa i rozwody (1641–2010)	<i>Marriages and divorces (1641–2010)</i>	6	70
Średni wiek nowożeńców (1427–2010).....	<i>Mean age of bridegrooms and brides (1427–2010)</i>	7	73
Płodność kobiet i współczynnik dzietności (1400–2010)	<i>Female fertility and total fertility rate (1400–2010)</i>	8	77
Urodzenia i zgony na 1 000 ludności (1621–2010)	<i>Births and deaths per 1 000 population (1621–2010)</i>	9	83
Zgony niemowląt na 1 000 urodzeń żywych (1557–2010)	<i>Infant deaths per 1 000 live births (1557–2010)</i>	10	88
Przeciętne trwanie życia (1625–2010)	<i>Life expectancy (1625–2010)</i>	11	93
Migracje zagraniczne ludności (1871–2009)	<i>International migration of population (1871–2009)</i>	12	97
Narodowość i wyznanie		Nationality and religious denomination	
Ludność według narodowości (XVIII w.–2002)	<i>Population by the nationality (18th century–2002)</i>	1 (13)	102
Ludność według języka (1891–2002)	<i>Population by the language (1891–2002)</i>	2 (14)	104
Ludność chrześcijańska w Europie około 1815 r.	<i>Christianity population in Europe around 1815</i>	3 (15)	109



		Tabl. Table	Str. Page
Ludność według wyznania (1719–2002)	<i>Population by religious denomination (1719–2002)</i>	4 (16)	109
Ludność według wyznania w niektórych miastach (1585–1800)	<i>Population by religious denomination in selected towns (1585–1800)</i>	5 (17)	119
Materialne warunki życia ludności	<i>Material living conditions of population</i>		
Struktura ludności według źródeł utrzymania (1300–1910)	<i>Structure of population by source of maintenance (1300–1910)</i>	1 (18)	124
Ludność czynna zawodowo (1895–1989)	<i>Economically active population (1895–1989)</i>	2 (19)	127
Aktywność ekonomiczna ludności (1990–2010)	<i>Economic activity of the population (1990–2010)</i>	3 (20)	132
Bezrobotni i stopa bezrobocia (1924–2010)	<i>Unemployed persons and unemployment rate (1924–2010)</i>	4 (21)	135
Wynagrodzenia (1400–2008)	<i>Wages and salaries (1400–2008)</i>	5 (22)	137
Struktura gospodarstw domowych według typów w XVI–XVIII w.	<i>Structure of households by type in the 16th–18th century</i>	6 (23)	145
Dzieci porzucone w miastach w XVII i XVIII w.	<i>Abandoned children in cities in the 17th and 18th century</i>	7 (24)	148
Struktura wydatków w gospodarstwach domowych (1500–1990)	<i>Structure of expenditures in households (1500–1990)</i>	8 (25)	150
Struktura spożycia indywidualnego w sektorze gospodarstw domowych (ceny bieżące; 2000 i 2010)	<i>Structure of individual consumption expenditure of the households sector (current prices; 2000 and 2010)</i>	9 (26)	155
Spożycie artykułów żywnościowych i napojów alkoholowych (XVI w.–1988)	<i>Consumption of foodstuffs and alcohol beverages (16th century–1988)</i>	10 (27)	156
Budynki mieszkalne w miastach i infrastruktura komunalna miast Królestwa Polskiego i Rosji w 1910 r.	<i>Residential buildings in urban areas and towns with municipal infrastructure in Kingdom of Poland and Russia in 1910</i>	11 (28)	164
Mieszkania i ludność w mieszkaniach (1869–2004)	<i>Dwellings and population in dwellings (1869–2004)</i>	12 (29)	165



		Tabl. Table	Str. Page
Mieszkania wyposażone w instalacje (1960–2002)	<i>Dwellings fitted with installations (1960–2002)</i>	13 (30)	169
Budownictwo mieszkaniowe (1933–2004)	<i>Construction of dwellings (1933–2004) ...</i>	14 (31)	171
Pracownicy medyczni (1910–2007)	<i>Medical personnel (1910–2007)</i>	15 (32)	173
Stacjonarna opieka zdrowotna (1910–2009)	<i>In-patient health care (1910–2009)</i>	16 (33)	177
Zgony według przyczyn (1583–2008)	<i>Deaths by causes (1583–2008)</i>	17 (34)	180
Edukacja. Kultura. Sport			
Edukacja			
Analfabetyzm (1500–1990)	<i>Illiteracy (1500–1990)</i>	1 (35)	186
Struktura ludności według poziomu wykształcenia (1970–2001)	<i>Structure of population by educational level (1970–2001)</i>	2 (36)	191
Edukacja według szczebli kształcenia (XVII w.–2007)	<i>Education by level (17th century–2007)</i>	3 (37)	193
Liczba uniwersytetów w Europie (1300–1790)	<i>Number of universities in Europe (1300–1790)</i>	4 (38)	200
Studenci wybranych szkół wyższych (1433–1914)	<i>Students of selected higher education institutions (1433–1914)</i>	5 (39)	201
Studenci i absolwenci szkół wyższych (1936–2007)	<i>Students and graduates of higher education institutions (1936–2007)</i>	6 (40)	206
Kultura			
Ruch wydawniczy (1454–2004)	<i>Publishers' activities (1454–2004)</i>	7 (41)	209
Zbiory niektórych bibliotek europejskich (1890–1938)	<i>Collections of selected European libraries (1890–1938)</i>	8 (42)	214
Abonenci radiowi i telewizyjni (1938–1997)	<i>Radio and television subscribers (1938–1997)</i>	9 (43)	215
Sport			
Medale zdobyte na igrzyskach olimpijskich (1896–2012)	<i>Medals won in the Olympic Games (1896–2012)</i>	10 (44)	217



	Tabl. Table	Str. Page
Rolnictwo		
Struktura użytkowania gruntów (XVI w.–2008)	1 (45)	220
Reforma rolna w krajach Europy Środkowej (1919–1948)	2 (46)	226
Użytki rolne gospodarstw państwowych i spółdzielni produkcyjnych w rolnictwie w krajach Europy Środkowej (1960 i 1988)	3 (47)	228
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych (XVI w.–2010)	4 (48)	229
Ludność rolnicza (1705–2010)	5 (49)	236
Dynamika przeciętnej rocznej wartości zbiorów zbóż i ziemniaków (ceny bieżące; 1875–1904)	6 (50)	238
Ceny produktów rolnych (1651–2010)	7 (51)	240
Ceny produktów rolnych w niektórych miastach (1526–1913)	8 (52)	244
Obciążenia gospodarstw chłopskich w XV i XVI w.	9 (53)	249
Powierzchnia zasiewów (1551–2010)	10 (54)	250
Przeciętne roczne zbiory zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych (1909–2010)	11 (55)	260
Zbiory zbóż i ziemniaków na 1 mieszkańca (1871–2010)	12 (56)	270
Przeciętne roczne plony zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych (1500–2010)	13 (57)	274
Pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i koni (1862–2010)	14 (58)	283
Agriculture		
<i>Structure of land use (16th century–2008)</i>	<i>1 (45)</i>	<i>220</i>
<i>Agricultural reform in Central European countries (1919–1948)</i>	<i>2 (46)</i>	<i>226</i>
<i>Agricultural land of state and collective farms in agriculture in Central European countries (1960 and 1988)</i>	<i>3 (47)</i>	<i>228</i>
<i>Farms by area groups (16th century–2010)</i>	<i>4 (48)</i>	<i>229</i>
<i>Agricultural population (1705–2010)</i>	<i>5 (49)</i>	<i>236</i>
<i>Indices of annual average value of production of cereals and potatoes (current prices; 1875–1904)</i>	<i>6 (50)</i>	<i>238</i>
<i>Prices of agricultural products (1651–2010)</i>	<i>7 (51)</i>	<i>240</i>
<i>Prices of agricultural products in selected towns (1526–1913)</i>	<i>8 (52)</i>	<i>244</i>
<i>Encumbrances of peasant farms in the 15th and 16th century</i>	<i>9 (53)</i>	<i>249</i>
<i>Sown area (1551–2010)</i>	<i>10 (54)</i>	<i>250</i>
<i>Annual average production of cereals, potatoes and sugar beets (1909–2010)</i>	<i>11 (55)</i>	<i>260</i>
<i>Production of cereals and potatoes per capita (1871–2010)</i>	<i>12 (56)</i>	<i>270</i>
<i>Annual average yields of cereals, potatoes and sugar beets (1500–2010)</i>	<i>13 (57)</i>	<i>274</i>
<i>Cattle, pigs, sheep and horses stocks (1862–2010)</i>	<i>14 (58)</i>	<i>283</i>



		Tabl. Table	Str. Page
Produkcja mięsa i produktywność zwierząt gospodarskich (1929–2010)	<i>Production of meat and productivity of livestock (1929–2010)</i>	15 (59)	290
Zużycie nawozów mineralnych i chemicznych na 1 ha użytków rolnych (1938–2010/11)	<i>Consumption of mineral and chemical fertilizers per 1 ha of agricultural area (1938–2010/11)</i>	16 (60)	294
Maszyny rolnicze (1950–2007)	<i>Agricultural machines (1950–2007)</i>	17 (61)	295
Import i eksport zbóż i ziemniaków (1470–2010)	<i>Imports and exports of cereals and potatoes (1470–2010)</i>	18 (62)	297
Import i eksport zwierząt i produktów zwierzęcych (1925–2006)	<i>Imports and exports of animals and animal products (1925–2006)</i>	19 (63)	307
Przemysł	Industry		
Osoby utrzymujące się z rzemiosła (1541–1792)	<i>Persons earning their living as craftsmen (1541–1792)</i>	1 (64)	310
Zatrudnienie w przemyśle (1793–2010) ...	<i>Employment in industry (1793–2010)</i>	2 (65)	311
Zakłady przemysłowe (XVI w.–1793)	<i>Industrial plants (16th century–1793)</i>	3 (66)	319
Dynamika produkcji przemysłowej (1871–2010)	<i>Indices of industrial production (1871–2010)</i>	4 (67)	322
Wydobycie węgla kamiennego (1769–2010)	<i>Mining of hard coal (1769–2010)</i>	5 (68)	325
Wydobycie ropy naftowej (1922–1938)	<i>Mining of crude petroleum (1922–1938)</i>	6 (69)	329
Produkcja żelaza (1500–1665)	<i>Production of iron (1500–1665)</i>	7 (70)	330
Wydobycie rudy żelaza (1870–1913)	<i>Mining of iron ores (1870–1913)</i>	8 (71)	331
Produkcja surówki żelaza (1725–2010)	<i>Production of pig iron (1725–2010)</i>	9 (72)	332
Produkcja stali surowej (1890–2010)	<i>Production of crude steel (1890–2010)</i>	10 (73)	336
Produkcja miedzi i srebra (1470–2010)	<i>Production of copper and silver (1470–2010)</i>	11 (74)	339
Wydobycie rud cynku i produkcja hutnicza cynku (1870–1938)	<i>Mining of zinc ores and smelting production of zinc (1870–1938)</i>	12 (75)	341
Produkcja cukru (1883–2010)	<i>Production of sugar (1883–2010)</i>	13 (76)	344



		Tabl. Table	Str. Page
Produkcja piwa (1876–2009)	<i>Production of beer (1876–2009)</i>	14 (77)	347
Produkcja sukna, płótna i tkanin bawełnianych oraz zużycie bawełny surowej w przemyśle (XVIII w.–1910)	<i>Production of woolen cloth, linen and cotton cloth and consumption of raw cotton in industry (18th century–1910)</i>	15 (78)	349
Produkcja papieru (1925–2010)	<i>Production of paper (1925–2010)</i>	16 (79)	352
Produkcja paliw ciekłych (1960–2009)	<i>Production of liquid fuels (1960–2009)</i>	17 (80)	354
Produkcja nawozów azotowych (w przeliczeniu na czysty składnik; 1950–2009)	<i>Production of nitrogenous fertilizers (in terms of pure ingredient; 1950–2009)</i>	18 (81)	355
Produkcja cementu (1923–2009)	<i>Production of cement (1923–2009)</i>	19 (82)	356
Produkcja samochodów osobowych i ciężarowych (1950–2010)	<i>Production of passenger cars and lorries (1950–2010)</i>	20 (83)	358
Produkcja statków (1950–2010)	<i>Production of ships (1950–2010)</i>	21 (84)	359
Produkcja energii elektrycznej (1925–2010)	<i>Production of electricity (1925–2010)</i>	22 (85)	360
Energochłonność gospodarki (w ekwiwalencie ropy; 1990–2010)	<i>Energy intensity of economy (in crude oil equivalent; 1990–2010)</i>	23 (86)	362
Zużycie surowców energetycznych na 1 mieszkańca (w ekwiwalencie węgla kamiennego; 1960–2009).....	<i>Consumption of power raw materials per capita (in hard coal equivalent; 1960–2009)</i>	24 (87)	363
Moc maszyn napędowych w przemyśle (1880–1896)	<i>Capacity of driving machinery in industry (1880–1896)</i>	26 25 (88)	364

Transport. Łączność**Transport**

Czas trwania podróży z Gdańska do wybranych miast (XV w.–1750)			
Linie kolejowe (1848–2009)			
Przewozy ładunków i pasażerów transportem kolejowym (1900–2010)			
Tabor kolejowy (1913 i 1937)			

Transport. Communications**Transport**

<i>Trip duration from Gdańsk to selected towns (15th century–1750)</i>	1 (89)	366
<i>Railway lines (1848–2009)</i>	2 (90)	368
<i>Railway transport of goods and passengers (1900–2010)</i>	3 (91)	374
<i>Rolling stock (1913 and 1937)</i>	4 (92)	379



		Tabl. Table	Str. Page
Drogi (1912–2010)	<i>Roads (1912–2010)</i>	5 (93)	380
Przewozy ładunków i pasażerów transportem samochodowym (1960–2010)	<i>Road transport of goods and passengers (1960–2010)</i>	6 (94)	383
Pojazdy samochodowe (1926–2010)	<i>Road vehicles (1926–2010)</i>	7 (95)	385
Przewozy ładunków i pasażerów transportem lotniczym (1937–2010)	<i>Air transport of goods and passengers (1937–2010)</i>	8 (96)	388
Drogi wodne śródlądowe żeglowne i przewozy ładunków śródlądowym transportem wodnym (1912–2010)	<i>Inland waterways and inland waterway transport of goods (1912–2010)</i>	9 (97)	391
Struktura przewozów ładunków według wybranych rodzajów transportu (1955–2010)	<i>Structure of transport of selected goods by type of transport (1955–2010)</i>	10 (98)	394
Morska flota handlowa (XVI w.–1990)	<i>Maritime merchant fleet (16th century–1990)</i>	11 (99)	395
Ładunki załadowane i wyładowane w portach morskich (1950–2010)	<i>Goods loaded and unloaded in seaports (1950–2010)</i>	12 (100)	401
Ruch statków w portach morskich (1578–1970)	<i>Ship traffic in seaports (1578–1970)</i>	13 (101)	403
Łączność	Communications		
Szybkość docierania korespondencji (XV w.–2010)	<i>Correspondence delivery time (15th century–2010)</i>	14 (102)	414
Przesyłki listowe (1928–2010)	<i>Letters (1928–2010)</i>	15 (103)	417
Telegramy (1913–1960)	<i>Telegrams (1913–1960)</i>	16 (104)	419
Aparaty telefoniczne i abonenci telefoniczni (1913–2010)	<i>Telephone sets and telephone subscribers (1913–2010)</i>	17 (105)	421
Dostęp do Internetu (2004–2010)	<i>Internet access (2004–2010)</i>	18 (106)	424
Handel zagraniczny	Foreign trade		
Obroty handlu zagranicznego (ceny bieżące; 1460–2010)	<i>Foreign trade turnover (current prices; 1460–2010)</i>	1 (107)	426
Dynamika importu i eksportu (1925–2010)	<i>Indices of imports and exports (1925–2010)</i>	2 (108)	435



		Tabl. Table	Str. Page
Import i eksport Polski według krajów (ceny bieżące; 1500–2010)	<i>Imports and exports of Poland by countries (current prices; 1500–2010)</i>	3 (109)	438
Udział Polski w handlu zagranicznym niektórych krajów (ceny bieżące; 1928–2010)	<i>Share of Poland in foreign trade of selected countries (current prices; 1928–2010)</i>	4 (110)	443
Import i eksport według grup towarów (ceny bieżące; XIII w.–2010)	<i>Imports and exports by commodities group (current prices; 13th century–2010)</i>	5 (111)	445
Import i eksport niektórych towarów (1600–2009)	<i>Imports and exports of selected commodities (1600–2009)</i>	6 (112)	462
Finanse			
Jednostki pieniężne (1300–1914)	<i>Currency units (1300–1914)</i>	1 (113)	478
Kursy walut (XIX w.–2010)	<i>Currency exchange rates (19th century–2010)</i>	2 (114)	481
Rezerwy złota i dewiz (1924–2010)	<i>Reserves of gold and foreign currency (1924–2010)</i>	3 (115)	489
Obieg pieniężny (1924–1990)	<i>Currency in circulation (1924–1990)</i>	4 (116)	495
Podaż pieniądza M ₁ (2002–2010)	<i>M₁ money supply (2002–2010)</i>	5 (117)	498
Bilans płatniczy (1975–2010)	<i>Balance of payments (1975–2010)</i>	6 (118)	500
Instytucje pieniężno-kredytowe (1668–1995)	<i>Monetary and lending institutions (1668–1995)</i>	7 (119)	502
Stopy procentowe (1924–2010)	<i>Interest rates (1924–2010)</i>	8 (120)	508
Relacja oszczędności do produktu krajowego brutto (ceny bieżące; 1960–2010)	<i>Relation of savings to gross domestic product (current prices; 1960–2010)</i> ...	9 (121)	511
Dochody i wydatki (1578–1792)	<i>Revenue and expenditure (1578–1792)</i> ...	10 (122)	512
Dochody i wydatki budżetowe (1821–1913)	<i>Budget revenue and expenditure (1821–1913)</i>	11 (123)	525
Dochody i wydatki budżetu państwa (1927–1970)	<i>Revenue and expense of state budget (1927–1970)</i>	12 (124)	532



	Tabl. Table	Str. Page
Dochody i wydatki skonsolidowanego budżetu centralnego w 1990 r.	13 (125)	536
Dochody, wydatki i saldo operacyjne netto sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2010 r.	14 (126)	538
Relacja nadwyżki (+)/deficytu (-) sektora instytucji rządowych i samorządowych do produktu krajowego brutto (ceny bieżące; 1990–2010)	15 (127)	541
Długi państw (1924–2010)	16 (128)	542
Dochód narodowy		
Szacunek dochodu narodowego wytworzonego Polski około 1580 r.	1 (129)	548
Szacunek dochodu narodowego brutto (1872–1913)	2 (130)	549
Szacunek produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca (1500–2010)	3 (131)	552
Dynamika produktu krajowego brutto (1920–2010)	4 (132)	557
Średnioroczne zmiany produktu krajowego brutto (ceny stałe; 1951–2010)	5 (133)	559
Polska w Unii Europejskiej (2004–2012)	x	562

**Spis map
i wykresów****List of maps
and charts**

		Mapa/wykres Map/chart	Str. Page
Europa pod koniec XII w.	<i>Europe at the end of the 12th century</i>	mapa map	44
Europa pod koniec XV w.	<i>Europe at the end of the 15th century</i>	mapa map	45
Europa w 1815 r.	<i>Europe in 1815</i>	mapa map	44
Europa w 1913 r.	<i>Europe in 1913</i>	mapa map	45
Europa w końcu lat dwudziestych XX w.	<i>Europe at end of the 1920s</i>	mapa map	44
Ludność według płci i wieku w Krakowie i Genewie	<i>Population by sex and age in Kraków and Geneva</i>	wykres chart	52
Ludność na 1 km ² i według wieku	<i>Population per 1 km² and by age</i>	wykres chart	53
Wskaźniki cen produktów rolnych w latach 1927–1938	<i>Price indices of agricultural products in 1927–1938</i>	wykres chart	240
Ceny pszenicy w latach 1990–2010	<i>Prices of wheat in 1990–2010</i>	wykres chart	240
Ceny żyta w latach 1990–2010	<i>Prices of rye in 1990–2010</i>	wykres chart	241
Trakt pocztowy z Krakowa do Wenecji w XVI i XVII w.	<i>Postal route from Kraków to Venice in the 16th and 17th century</i>	mapa map	416
Drogi pocztowe z Warszawy do Kon- stantynopola w 1792 r.	<i>Postal routes from Warszawa to Constantinople in 1792</i>	mapa map	417
Schemat regularnych połączeń pocz- towych w Polsce w drugiej połowie XVIII w.	<i>A chart of the regular postal links in Poland in the second half of the 18th century</i>	mapa map	416
Główne trakty pocztowe w Polsce w drugiej połowie XVIII w.	<i>Major postal routes in Poland in the second half of the 18th century</i>	mapa map	417
Targi w Polsce w XII w.	<i>Marketplaces in Poland in the 12th century</i>	mapa map	428
Drogi handlowe Polski piastowskiej (X–XIV w.)	<i>Trade routes in Poland during the Piast Dynasty (10th–14th cen- tury)</i>	mapa map	429
Szacunek dochodu narodowego brutto na 1 mieszkańca w latach 1870–1913 (ceny stałe)	<i>Estimate of gross national income per capita in 1870–1913 (constant prices)</i>	wykres chart	548



Wykaz wykorzystanej literatury

Bibliography

Dla okresu do 1795 r.

For the period until 1795

A History of the University in Europe, red. W. Rüegg, t. I: *Universities in the Middle Ages*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1992, t. II: *Universities in early modern Europe (1500–1800)*, red. H. de Ridder-Symoens, Cambridge 1996

Album studiosorum Universitatis Cracoviensis, t. V, wyd. K. Lewicki, Kraków-Wrocław 1946

Allen R. C., *Agriculture during the industrial revolution*, w: *The Economic History of Britain since 1700*, t. I: *1700–1860*, red. R. Floud, D. McCloskey, wyd. 2, Cambridge 1994

Allen R. C., *Economic structure and agricultural productivity in Europe, 1300–1800*, „European Review of Economic History”, t. IV, nr 3, Cambridge 2000

Allen R. C., *Progress and poverty in early modern Europe*, „Economic History Review”, t. LVI, nr 3, Oxford 2003

Allen R. C., *Real wages in Europe and Asia. A first look at the long-term patterns*, w: *Living standards in the past. New perspectives on well-being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005

Allen R. C., Unger R. W., *Allen-Unger Global Commodity Prices Database*. <http://www.history.ubc.ca/faculty/unger/ECP.db/about.htm>

Andorka R., *La population hongroise du XVIIIe siècle à 1914*, w: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998

Åström S. E., *Gospodarka szwedzka a mocarstwowa rola Szwecji w latach 1632–1697*, w: *Europa i świat w początkach epoki nowożytnej*, cz. 2: *Ideologie, kryzysy, konflikty*, red. A. Mączak, Warszawa 1992

Atlas historyczny Polski, seria B, nr 1: *Prusy Królewskie w drugiej połowie XVI wieku*, oprac. M. Biskup przy współudziale L. Koca, Warszawa 1961

Bairoch P., *Une nouvelle distribution des populations: villes et campagnes*, w: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998



- Baranowski B., *Przemiany środowiska geograficznego Polski*, w: *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, red. W. Hensel, J. Pazdur, t. IV: *Od połowy XVII do końca XVIII wieku*, red. Z. Kamińska, B. Baranowski, Wrocław 1978
- Baranowski B., *Rozmiary i rejonizacja przemysłu młynarskiego w Polsce XVI-XVIII w.*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, seria I, z. 75, Łódź 1971
- Baranowski B., *Zdobywanie surowców organicznych*, w: *Historia kultury materialnej w zarysie*, red. W. Hensel, J. Pazdur, t. IV: *Od połowy XVII do końca XVIII wieku*, red. Z. Kamińska, B. Baranowski, Wrocław 1978
- Bardet J.-P., *Rouen aux XVIIe et XVIIIe siècles. Les mutations d'un espace social*, t. I-II, Paris 1983
- Baszanowski J., *Konsumpcja zbóż, mięsa i masła w Gdańsku w połowie XVIII w.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. XXXII, nr 4, Warszawa 1984
- Baszanowski J., *Przemiany demograficzne w Gdańsku w latach 1601–1846 w świetle tabel ruchu naturalnego*, Gdańsk 1995
- Baszanowski J., *Statistics of Religious Denominations and Ethnic Problems in Gdańsk in XVII-XVIII centuries*, „Studia Maritima”, t. VII, Szczecin 1988
- Beauvalet-Boutouyrie S., *La démographie de l'époque moderne*, Paris 1999
- Beauvalet-Boutouyrie S., *La population française à l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècle). Démographie et comportements*, Paris 2008
- Beauvalet-Boutouyrie S., *La limitation des naissances: l'exemple de Verdun dans la deuxième moitié du XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1990
- Belfanti C. M., *Bilan démographique et bilan économique Mantoue au cours de la seconde moitié du XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982
- Beránková J., *Demografický vývoj města Kouřimi v letech 1650-1850*, „Historická demografie”, t. XVIII, Praha 1994
- Bideau A., Dupâquier J., Gautierrez H., *La mort quantifiée*, w: *Histoire de la population française*, red. J. Dupâquier, t. II: *De la Renaissance à 1789*, Paris 1991
- Bieniarzówna J., *Stulecie upadku*, w: J. Bieniarzówna, J. M. Małecki, *Dzieje Krakowa*, t. II: *Kraków w wiekach XVI-XVIII*, Kraków 1984
- Biernat Cz., *Statystyka obrotu towarowego Gdańska w latach 1651–1815*, Warszawa 1962
- Bogart D., Drelichman M., Gelderblom O., Rosenthal J.-L., *State and private institutions*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: *1700-1870*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- Bogucka M., *Gdańsk jako ośrodek produkcyjny w XIV-XVII wieku*, Warszawa 1962
- Bogucka M., *Gdańsk – największy port Bałtyku*, w: *Historia Gdańska*, t. II: *1454–1655*, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982
- Bogucka M., *Handel zagraniczny Gdańska w pierwszej połowie XVII wieku*, Wrocław 1970
- Bolognesi D., *La démographie des villes de Romagne dans les temps modernes*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982
- Bérélowitch W., *La Russie*, w: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. I: *Des origines aux prémices de la révolution démographique*, Paris 1997
- Boroda K., *Geografia gospodarcza Królestwa Polskiego w XVI w.*, komputerowa baza danych



- Borowski S., *Próba odtworzenia struktur społecznych i procesów demograficznych na Warmii u schyłku XVII w. na przykładzie Dobrego Miasta i okolicy*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. VIII, Warszawa 1975
- Braudel F., *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II*, t. I, Gdańsk 1976
- Broadberry S., O'Rourke K. H., *Introduction to Volume 1*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700-1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- Broadberry S., Fremdling R., Solar P., *Industry*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700-1870, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- Budzyński Z., *Kresy południowo-wschodnie w drugiej połowie XVIII wieku*, t. I: *Statystyka wyznaniowa i etniczna*, Przemysł-Rzeszów 2005, t. III: *Studia z dziejów społecznych*, Przemysł-Rzeszów 2008
- Buringh E., Zanden van J. L., *Charting the „Rise of the West” Manuscripts and Printed Books in Europe. A long-term perspective from the sixth through eighteenth centuries*, „The Journal of Economic History”, t. LXIX, nr 2, Cambridge 2009
- Bussini O., *Aspetti strutturali e comportamenti riproduttivi di alcune famiglie della città di Gubbio nel XVIII secolo*, „Popolazione e storia”, nr 1, Udine 2006
- Butel P., *L'économie française au XVIIIe siècle*, Paris 1993
- Cackowski S., *Życie gospodarcze*, w: *Historia Torunia*, red. M. Biskup, t. II, cz. 2: *W czasach renesansu, reformacji i wczesnego baroku (1548–1660)*, Toruń 1994
- Carriere Ch., *Image du capitalisme hollandais au XVIIIe siècle. Le miroir marseillais*, w: *Dutch capitalism and world capitalism*, red. M. Aymard, Cambridge-Paris 1982
- Caubet I., *Approche démographique et sociales des ménages toulousains en 1695*, „Annales de Démographie Historique”, nr 1, Paris 1998
- Cieślak E., *Handel i żegluga w drugiej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993
- Da Molin G., *Les enfants abandonnés dans les villes italiennes aux XVIIIe et XIXe siècles*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1983
- Daszkiewicz D., *Zgony w parafii toszeckiej w latach 1789–1877*, „Śląskie Studia Demograficzne”, t. III, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1996
- Dauids K., *Innovations in Windmill Technology in Europe, c. 1500–1800*, w: *Economia e energia secc. XIII–XVIII*, red. S. Cavaciocchi, Firenze 2003
- Del Panta L., *Mortalité infantile et post infantile en Italie du XVIIIe au XXe siècle: tendances à long terme et différences régionales*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1994
- Dennison T., Simpson J., *Agriculture*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, red. S. Broadbery, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- De Roover R., *The Rise and Decline of the Medici Bank 1397–1497*, New York 1966
- De Vries J., *Population*, w: *Handbook of European History 1400–1600. Late Middle Ages, Renaissance, and Reformation*, t. I: *Structures and Assertions*, red. T. A. Brady Jr., H. O. Berman, J. D. Tracy, Michigan 1997
- Diederiks H. A., *Le choix du conjoint à Amsterdam au début du XIXe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986



- Dubert I., *Geografia form rodzinnych w Hiszpanii w latach 1752–1860*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XXIV, Poznań-Wrocław 2003
- Dubert I., *La mortalité en Galice, 1600–1850*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1996
- Duplessis R. S., *Transitions to Capitalism in Early Modern Europe*, Cambridge 1997
- Dziekoński T., *Metalurgia miedzi, ołowiu i srebra w Europie Środkowej od XV do końca XVIII w.*, Wrocław 1963
- Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 r.*, red. A. Mączak, t. I–II, Warszawa 1981
- Faber J. A., Van Leeuwen M. H. D., *Les assistés catholiques d’Amsterdam, 1750–1850: un exemple d’application particulière de la méthode de reconstitution des familles*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1991
- Fauve-Chamoux A., *Marriage, Widowhood, and Divorce*, w: *The History of the European Family*, red. D. I. Kertzer, M. Barbagli, t. I: *Family Life in Early Modern Times 1500–1789*, New Haven-London 2001
- Fauve-Chamoux A., *Starość w rodach pirenejskich w XVIII i XIX wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XVIII, Warszawa 1991
- Fauve-Chamoux A., *The importance of women in a urban environment: the example of the Reims household at the beginning of the industrial revolution*, w: *Family Forms in Historic Europe*, red. R. Wall, J. Robin, P. Laslett, Cambridge 1983
- Flandrin J.-L., *Historia rodziny*, Warszawa 1998
- Frančić M., *Kraków produkujący i konsumujący*, w: M. Kulczykowski, M. Frančić, *Kraków jako ośrodek towarowy Małopolski zachodniej w drugiej połowie XVIII wieku*, Warszawa 1963
- Frijhoff W., Julia D., *L’alimentation des pensionnaires à la fin de l’Ancienne Régime (Auch, Beaumont-en-Auge, Molsheim et Toulouse)*, „Annales ESC”, t. XXX, nr 2–3, Paris 1975
- Ganiage J., *Beauvais au XVIIIe siècle. Population et cadre urbain*, Paris 1999
- Garnot B., *La fécondité des classes populaires à Chartres au XVIIIe siècle*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986
- Gautier E., Henry L., *La population de Crulai, paroisse Normande. Étude historique*, Paris 1958
- Gaziński R., *Handel morski Szczecina w latach 1720–1805*, Szczecin 2000
- Gieysztorowa I., *Ludność*, w: *Encyklopedia historii gospodarczej Polski do 1945 roku*, red. A. Mączak, t. I, Warszawa 1981
- Górna K., *Analiza demograficzna metryk dolnośląskiej parafii Rząśnik z lat 1794–1874*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. XVII, Warszawa 1987
- Górna K., *Ludność parafii krapkowickiej w latach 1682–1800. Zagadnienia demograficzne społeczności miejsko-wiejskiej na Górnym Śląsku*, Poznań-Wrocław (w druku)
- Górna K., *Narodziny, śluby i zgony na Górnym Śląsku w XVIII wieku*, w: *Wesela, chrzciny i pogrzeby w XVI–XVIII wieku. Kultura życia i śmierci*, red. H. Suchojad, Warszawa 2001
- Grange C., *Les comportements de fécondité de la bourgeoisie juive à Paris (1790–1950)*, „Annales de Démographie Historique”, nr 1, Paris 2008
- Groth A., *Port*, w: *Historia Elbląga*, t. II, cz. 1: 1466–1626, red. A. Groth, Elbląg 1996



- Groth A., *Ruch statków w porcie elbląskim w latach 1585–1700*, „Rocznik Gdański”, t. XXXVII, Gdańsk 1977
- Guzowski P., *Sytuacja ekonomiczna chłopów polskich w XV i XVI w. na tle europejskim*, w: *Życie gospodarcze Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. Wijaczka, Toruń 2007
- Head A.-L., *Contrastes ruraux et urbains en Suisse de 1600 au début du XIXe siècle: la croissance démographique des villes et des campagnes et ses variables*, w: *Mélanges d'histoire économique offerts au professeur Anne-Marie Piuz*, red. L. Mottu-Weber, D. Zumkeller, Genève 1989
- Herbst S., *Toruńskie cechy rzemieślnicze. Zarys przeszłości*, Toruń 1933
- Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006
- Histoire de la population française*, red. J. Dupâquier, t. II: *De la Renaissance à 1789*, Paris 1991
- Histoire des populations de l'Europe*, t. I: *Des origines aux prémices de la révolution démographique*, Paris 1997, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II: *La révolution démographique 1750–1914*, Paris 1998
- Hoffman Ph. T., Jacks D. S., Levin P. A., Lindert P. H., *Sketching the Rise of Real Inequality in Early Modern Europe*, w: *Living Standards in the Past. New Perspectives on Well-Being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005
- Israel J., *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477–1806*, Oxford 1998
- Jacquart J., *La crise rurale en Île-de France 1550–1670*, Paris 1974
- Jaros J., *Górnictwo węgla kamiennego*, w: *Zarys dziejów górnictwa na ziemiach polskich*, t. II, Katowice 1961
- Jaros J., *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górn Śląskim do 1914 roku*, Wrocław 1965
- Jirásková Š., *Demografický vývoj farnosti Zdechovice v 18. století*, „Historická demografie”, t. XXXIII, nr 1–2, Praha 2009
- Jütte R., *Daily Life in Late Medieval and Early Modern Germany*, w: *Germany. A New Social and Economic History*, t. I: *1450–1630*, red. B. Scribner, London 1996
- Kabuzan V. M., *Narody Rossii v XVIII veke. Czislennost' i etniczeskii sostav*, Moskwa 1990
- Kabuzan V. M., *Rasprostrzenie prawosławia i drugich konfessii w Rossii w XVIII-naczale XX w. (1719–1917 gg.)*, Moskwa 2008
- Kačerová E., *Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem*, „Historická demografie”, t. XXVIII, Praha 2004
- Kaniewska I., *Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510–1560*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, red. K. Lepszy, Kraków 1964
- Karbowiak A., *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10*, „Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce”, t. XII, Kraków 1910
- Kazusek Sz., *Handel zagraniczny Korony w końcu XVIII wieku*, t. I: *Eksport 1786–1790*, Kielce 2012
- Keckowa A., Molenda D., *Zdobywanie surowców mineralnych*, w: *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*, red. W. Hensel, J. Pazdur, t. III: *Od XVI do połowy XVII w.*, red. A. Keckowa, D. Molenda, Wrocław 1978
- Kędelski M., *Rozwój demograficzny Poznania w XVIII i na początku XIX wieku*, Poznań 1992
- Kopczyński M., *Studia nad rodziną chłopską w Koronie w XVII–XVIII wieku*, Warszawa 1998



- Korczyńska E., Paszkiewicz B., *Mennictwo XIX i XX wieku*, Kraków 1989
- Korzon T., *We wnętrzu dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1794)*, t. I–II, wyd. 2, Kraków-Warszawa 1897
- Kriedte P., *Peasants, Landlords and Merchant Capitalists: Europe and the World Economy, 1500–1800*, Spa 1983
- Kukło C., *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009
- Kukło C., *Kobieta samotna w społeczeństwie miejskim u schyłku Rzeczypospolitej szlacheckiej. Studium demograficzno-społeczne*, Białystok 1998
- Kukło C., *Rodzina w osiemnastowiecznej Warszawie*, Białystok 1991
- Kuliszer J., *Powszechna historia gospodarcza średniowiecza i czasów nowożytnych*, t. II, Warszawa 1961
- Kurowski S., *Historyczny proces wzrostu gospodarczego. Analiza trendów sekularnych na podstawie produkcji żelaza i stali*, Warszawa 1963
- Lalik T., Märkte des 12 Jahrhunderts in Polen, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. X, nr 1–2, Warszawa 1962
- Le Bras H., *La popolazione*, w: *Storia d'Europa*, red. P. Anderson, M. Aymard, P. Bairoch, W. Barberis, C. Ginzburg, Torino 1993
- Lesiński H., *Handel morski Kołobrzegu w XVII i XVIII wieku*, Szczecin 1982
- Leverotti F., *Alcune osservazioni sulle strutture delle famiglie contadine nell'Italia padana del Basso Medioevo a partire dal famulato*, „Popolazione e Storia”, nr 2, Udine 2001
- Litak S., *Edukacja początkowa w polskich szkołach w XIII–XVIII wieku*, Lublin 2010
- Livi-Bacci M., *Popolazione e alimentazione*, Bologna 1993
- Livi-Bacci M., *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999
- Living Standards in the Past. New Perspectives on Well-Being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005
- Ładogórski T., *Ludność*, w: *Historia Śląska*, t. II: 1763–1850, red. W. Długoborski, cz. 1: 1763–1806, Wrocław 1966
- Łączyńska E., *Gdańska flota handlowa w 1793 r.*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, t. LVII, nr 2, Warszawa 2009
- Łukasiewicz D., *Pod znakiem oświecenia: kultura umysłowa, materialna i obyczajowa w Prusach w XVIII w.*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010
- Majewska G., *Polityka handlowa Szwecji w latach 1720–1809*, Wrocław 1991
- Malanima P., *Pre-Modern European Economy. One Thousand Years (10th-19th Centuries)*, Leiden-Boston 2009
- Malanima P., *Urbanization*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, t. I: 1700–1800, Cambridge 2008
- Malanima P., *The energy basis for early modern growth, 1650–1820*, w: *Early Modern Capitalism. Economic and social change in Europe, 1400–1800*, red. B. Prak, London-New York 2005
- Małowist M., *Wschód a Zachód Europy w XIII–XVI wieku. Konfrontacja struktur społeczno-gospodarczych*, wyd. 2, Warszawa 2006



- Manikowski A., *Zmiany czy stagnacja? Z problematyki handlu polskiego w drugiej połowie XVII wieku*, „Przegląd Historyczny”, t. LXIV, z. 4, Warszawa 1973
- Maur E., *Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté*, w: *Príspevky k historické demografii Čech 17.–18. století*, („Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et Historica”, nr 3) Praha 1972
- Mączak A., *Gospodarstwo chłopskie na Żuławach Malborskich w początkach XVII wieku*, Warszawa 1962
- Mieleszko W. J., *Handel i stosunki handlowe Białorusi Wschodniej z miastami nadbałtyckimi w końcu XVII i w XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne”, t. XXXIII, z. 4, Toruń 1968
- Mierzwa E. A., *Anglia a Polska w epoce Jana III Sobieskiego*, Łódź 1988
- Mierzwa E. A., *Anglia a Polska w okresie rewolucji purytańskiej i restauracji*, Piotrków Trybunalski 2001
- Mierzwa E. A., *Francuski handel z regionem bałtyckim w I połowie XVII wieku*, w: *Polska-Francja-Europa. Studia z dziejów Polski i stosunków międzynarodowych*, red. M. Forycki, A. Jakuboszczak, J. Jurkiewicz, I. Kraszewski, M. Pukianiec, Poznań 2012
- Mierzwa E. A., *Polska a Anglia w XVII wieku*, Toruń 2003
- Mikołajczyk A., *Geneza i rozwój nowożytnej monety polskiej na tle europejskim (XVI–poł. XVIII w.)*, Kraków 1983
- Mitch D., *Education and skill of the British labour force*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, t. I: *Industrialisation, 1700-1860*, red. R. Floud, P. Johnson, Cambridge 2008
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007
- Molenda D., *Kopalnie rud ołowiu na terenie złóż śląsko-krakowskich w XVI–XVIII wieku. Z dziejów postępu technicznego w eksploatacji kruszców*, Wrocław 1972
- Morineau M., *Croître sans savoir pourquoi: structures de production, démographie et rations alimentaires*, w: *Histoire de l'alimentation*, red. J.-L. Flandrin, M. Montanari, Paris 1996
- Němčicková M., *Demografický vývoj obyvatelstva farnosti Panny Marie na Louži v Praze v 17. a 18. století*, „Historická Demografie”, t. XXXIII, nr 1–2, Praha 2009
- Nesládková L., *Reprodukce kulturně odlišných skupin obyvatelstva jižní Moravy v novověku na příkladu křesťanů a židů*, Praha 2003
- O'Rourke K. H., Prados de la Escosura L., Daudin G., *Trade and empire*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: *1700–1870*, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- Paping R., Collenteur G., *Population Growth and Social Structure in a Market-Oriented Agricultural Economy in the Netherlands 1750–1820*, „Obradoiro de Historia Moderna”, t. XIII, Santiago de Compostela 2004
- Pérez Moreda V., *La population espagnole à l'époque moderne (XVIe–XVIIIe siècle)*, w: *Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. I: *Des origines aux prémices de la révolution démographique*, Paris 1997
- Perrenoud A., *Espacement et arrêt dans le contrôle des naissances*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1989



- Perrenoud A., *La mortalité des enfants en Europe francophone: état de la question*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1994
- Perrenoud A., *La population de Genève du seizième au début du dix-neuvième siècle. Étude démographique*, Genève 1979
- Pettegree A., *The Reformation World*, London-New York 2000
- Piasecki E., *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa-Wrocław 1990
- Pickl O., *Technische fortschritte im Tiroler Bergbau des 16 Jahrhunderts*, w: *Produttività e tecnologia nei secoli XII–XVII*, red. S. Mariotti, Firenze 1981
- Poulová M., *Plodnost vdáných žen ve farnosti Rožmberk nad Vltavou v 19. století*, „Historická Demografie”, t. XXXI, Praha 2007
- Puczyński B., *Ludność Brzeżan i okolicy w XVII i XVIII wieku*, „Przeszłość Demograficzna Polski”, t. VI, Warszawa 1973
- Rejman S., *Ludność podmiejska Rzeszowa w latach 1784–1880. Studium demograficzno-historyczne*, Rzeszów 2006
- Rostworowski E., *Historia powszechna. Wiek XVIII*, wyd. 4, Warszawa 1994
- Rusiński W., *Zarys historii gospodarczej powszechnej. Czasy nowożytne i najnowsze*, wyd. 2 uzupełn., Warszawa 1973
- Rychlikowa I., *Produkcja zbożowa wielkiej własności w Małopolsce w latach 1764–1805*, Warszawa 1967
- Sala P., *Le bilan démographique de la Lombardie autrichienne au cours du XVIIIe siècle. La croissance des „bourgs moyens”*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982
- Samsonowicz H., *Dynamiczny ośrodek handlowy*, w: *Historia Gdańska*, red. E. Cieślak, t. II: 1454–1655, Gdańsk 1982
- Samsonowicz H., *Późne średniowiecze miast nadbałtyckich. Studia nad dziejami Hanzy nad Bałtykiem w XIV–XV w.*, Warszawa 1968
- Schiavoni C. E., Sonnino E., *Aspects généraux de l'évolution démographique à Rome: 1598–1824*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982
- Schlumbohm J., *Incertitude et régularité des parcours de vie. Enfance, jeunesse, mariage dans une paroisse rurale allemande, XVIIe–XIXe siècles*, „Annales de Démographie Historique”, nr 2, Paris 1998
- Sonnino E., *In the male city: the status animarum of Rome in the seventeenth century*, w: *Socio-economic consequences of sex-ratios in historical perspectives, 1500–1900*, red. A. Fauve-Chamoux, S. Sogner, Milan 1994
- Spychała J., *Urodzenia w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766–1870*, w: *Śląskie Studia Demograficzne*, t. II: Urodzenia, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1995
- Spychała J., *Zgony w parafii Strzelce Opolskie w latach 1766–1870*, w: *Śląskie Studia Demograficzne*, t. III: Zgony, red. Z. Kwaśny, Wrocław 1996
- Szultka Z., *Polityka gospodarcza państwa i rozwój ekonomiczny Prus*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010
- Szultka Z., *Stosunki ustrojowe i społeczne w państwie Fryderyka II*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010



- Szultka Z., *Stosunki wyznaniowe i kościelne w Prusach XVIII w.*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010
- Szultka Z., *Terytorium i ludność państwa pruskiego w dobie fryderycjańskiej*, w: *Prusy w okresie monarchii absolutnej (1701–1806)*, red. B. Wachowiak, Poznań 2010
- Szymkiewicz S., *Warszawa na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle pomiarów i spisów*, Warszawa 1959
- Terrise M., *Reconstitution des familles en Scandinavie*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1986
- Topolski J., *Narodziny kapitalizmu w Europie XIV–XVII wieku*, wyd. 2, Warszawa 1987
- Topolski J., *Wielkopolski model gospodarczy w drugiej połowie XVIII wieku*, w: *Dzieje Wielkopolski*, t. I: *Do roku 1793*, red. J. Topolski, Poznań 1969
- Trzoska J., *Europejskie uwarunkowania rozwoju miasta*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993
- Trzoska J., *Handel i żegluga w pierwszej połowie XVIII w.*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993
- Trzoska J., *Zmienne koniunktury w handlu i żegludze gdańskiej*, w: *Historia Gdańska*, t. III/1: 1655–1793, red. E. Cieślak, Gdańsk 1993
- Turnau I., *Moda i technika włókiennicza w Europie od XVI do XVIII wieku*, Wrocław 1984
- Urban W., *Sztuka pisania w województwie krakowskim w XVII i XVIII wieku*, „Przegląd Historyczny”, t. LXXV, z. 1, Warszawa 1984
- Vandenbroeke Chr., *Agriculture flamande et démographie (XVe–XIXe siècles)*, w: *Évolution agraire et croissance démographique*, red. A. Fauve-Chamoux, Liège 1987
- Van der Woude A. M., *Population Developments in the Northern Netherlands (1500–1800) and the Validity of the ‘Urban Graveyard’ Effect*, „Annales de Démographie Historique”, Paris 1982
- Wawrzyńczyk A., *Gospodarstwo chłopskie w dobrach królewskich na Mazowszu w XVI i na początku XVII w.*, Warszawa 1962
- Więclawski B., *Zaopatrzenie i konsumpcja w Poznaniu w drugiej połowie XVIII wieku*, Warszawa–Poznań 1989
- Wójtowicz J., *Ludność, terytorium, zabudowa*, w: *Historia Torunia*, red. M. Biskup, t. II, cz. 3: *Między barokiem a oświeceniem*, Toruń 1996
- Wrigley E. A., Davies R. S., Oeppen J. E., Scofield R. S., *English Population History from Family Reconstitution 1580–1837*, wyd. 2, Cambridge 2005
- Wyczański A., *Oświata a pozycja społeczna w Polsce XVI stulecia. Próba oceny umiejętności pisania szlachty województwa krakowskiego w drugiej połowie XVI w.*, w: „Społeczeństwo staropolskie”, red. A. Wyczański, t. I, Warszawa 1976
- Wyczański A., *Polska służba dyplomatyczna w latach 1506–1530*, w: *Polska służba dyplomatyczna XVI–XVIII w.*, red. Z. Wójcik, Warszawa 1966
- Wyczański A., *Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580*, Warszawa 1960
- Wyczański A., *Studia nad konsumpcją żywności w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, Warszawa 1969
- Wyczański A., *Szlachta polska XVI wieku*, Warszawa 2003



- Wyczański A., *Wschód i Zachód Europy w początkach doby nowożytnej*, Warszawa 2003
- Wyrobisz A., *Warunki rozwoju przemysłu w Polsce w XVI i pierwszej połowie XVII w.*, w: M. Kwapien, J. Maroszek, A. Wyrobisz, *Studia nad produkcją rzemieślniczą w Polsce (XIV–XVIII w.)*, Wrocław 1976
- Zahorski A., *Ludność*, w: *Warszawa w latach 1526–1795*, red. A. Zahorski, Warszawa 1984
- Zanden van J. L., *Early modern economic growth. A survey of the European economy, 1500–1800*, w: *Early Modern Capitalism. Economic and social change in Europe, 1400–1800*, red. M. Prak, London-New York 2005
- Zanden van J. L., *The Development of Agricultural Productivity in Europe, 1500–1800*, w: *Land Productivity and Agro-systems in the North Sea Area (Middle Ages–20th Century)*, Turnhout 1999
- Zanden van J. L., *The Long Road to the Industrial Revolution. The European Economy in a Global Perspective, 1000–1800*, Leiden-Boston 2009
- Zimowski L., *Geneza i rozwój komunikacji pocztowej na ziemiach polskich*, Warszawa 1972
- Zins H., *Anglia a Bałtyk w drugiej połowie XVI wieku. Bałtycki handel kupców angielskich z Polską w epoce elżbietańskiej i kompania wschodnia*, Wrocław 1967
- Żabiński Z., *Systemy pieniężne na ziemiach polskich*, Wrocław 1981
- Żołądź-Strzelczyk D., *Peregrinatio academica. Studia młodzieży polskiej z Korony i Litwy na akademiach i uniwersytetach niemieckich w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Poznań 1996
- Żytkowicz L., *Kilka uwag o handlu zewnętrznym Wielkiego Księstwa Litewskiego w ostatnich latach Rzeczypospolitej*, „Zapiski Historyczne”, t. XLI, z. 2, Toruń 1976
- Żytkowicz L., *Studia nad gospodarstwem wiejskim w dobrach kościelnych w XVI w.*, Tablice, Warszawa 1962

Dla lat 1795–1918 r.
For the years 1795–1918

- Allen R. C., *Real wages in Europe and Asia. A first look at the long-term patterns*, w: *Living standards in the past. New perspectives on well-being in Asia and Europe*, red. R. C. Allen, T. Bengtsson, M. Dribe, Oxford 2005
- Allen R. C., Unger R. W., *Allen-Unger Global Commodity Prices Database*. <http://www.history.ubc.ca/faculty/unger/ECPdb/about.htm>
- Cardo J. L., Lains P., *Public Finance in Portugal, 1796–1910*, w: *Paying for the liberal state. The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010
- Cegielski J., *Stosunki mieszkaniowe w Warszawie w latach 1864–1964*, Warszawa 1968
- Census of England and Wales 1901. General report with appendices*, London 1904
- David Th., *Nationalisme économique et industrialisation, L'expérience des pays de l'Est (1789–1939)*, Genève 2009
- Dennison T., Simpson J., *Agriculture*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. I: 1700–1870, ed. by S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010
- Eloranta J., Harrison M., *War and disintegration 1914–1950*, w: *The Cambridge Economic History of Modern Europe*, t. II, 1870 to the present, red. S. Broadberry, K. H. O'Rourke, Cambridge 2010



- Farming Since the Famine – Irish Farming Statistics 1847–1996*, Dublin 1997
- Fontana G. L., *The economic development of Europe in the nineteenth century: international exchanges and monetary systems*, w: *An Economic History of Europe. From expansion to development*, red. A. Di Vittorio, Oxon 2006
- Fontana G. L., *The economic development of Europe in the nineteenth century (III). The process of industrialization*, w: *An Economic History of Europe. From expansion to development*, red. A. Di Vittorio, London 2005
- Garðarsdóttir Ó., *National Archives of Iceland (NAI), 1901 Census of Iceland. Version 1.0*; The Minnesota Population Center, North Atlantic Population Project: Complete Count Microdata. Version 2.0, Minneapolis 2008
- Gerber R., *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808–1831*, Wrocław 1977
- Gerbod P., *Resources and management*, w: *A History of the University in Europe*, t. III, *Universities in the Nineteenth and Early Twentieth Century 1800–1945*, red. W. Rüegg, Cambridge 2004
- Geschichte und Ergebnisse der zentralen amtlichen Statistik in Österreich 1829–1979*, Wien 1979
- Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. II, Paris 1998
- Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006
- Jeziński A., Leszczyńska C., *Historia gospodarcza Polski*, Warszawa 1997
- Krzyżanowski A., Kumaniecki K., *Statystyka Polski*, Kraków 1915
- Kumor B., *Historia Kościoła. Czasy najnowsze*, t. VII, Lublin 1991
- Lijewski T., *Rozwój sieci kolejowej Polski*, „Dokumentacja Geograficzna”, z. 5, Warszawa 1959
- Livi-Bacci M., *La population dans l'histoire de l'Europe*, Paris 1999
- Łukasiewicz J., *Dynamika rozwoju przemysłu na ziemiach polskich*, w: *Gospodarka przemysłowa i początki cywilizacji technicznej w rolniczych krajach Europy*, Wrocław 1977
- Łukasiewicz J., *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX w.*, Warszawa 1968
- Łukasiewicz J., *O strukturze agrarnej Królestwa Polskiego po uwłaszczeniu*, w: „Przegląd Historyczny”, t. LXII, z. 2, Warszawa 1971
- Maddison A., *The World Economy*. t. II, *Historical Statistics*, Paris 2003
- Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939
- Materiały Zespołu Statystycznego Komisji Koordynacji Badań nad Historią Przemysłu Komitetu Nauk Historycznych PAN (maszynopis)
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007
- Morawski W., *Zarys powszechnej historii pieniądza i bankowości*, Warszawa 2002
- Preussische Statistik*, t. LXXVI, cz. 3, Berlin 1884
- Puś W., *Przemysł Królestwa Polskiego w latach 1870–1914*, Łódź 1984



- Reports of the Bureau of Statistics of the Department of Agriculture*, z. 56, United States of America, 1889.
- Rocznik Statystyczny Królestwa Polskiego z uwzględnieniem innych ziem polskich. Rok 1915*, Warszawa 1916
- Rocznik statystyki Galicji*, t. IV, Lwów 1893
- Romer E., Weinfeld I., *Rocznik Polski, Tablice Statystyczne*, Kraków 1917
- Rossija 1913 god*, Sankt Petersburg 1995
- Shaw-Taylor L., *The occupational structure of England and Wales, c. 1750 to 1911*
- Sobczak T., *Przełom w konsumpcji spożywczej w Królestwie Polskim w XIX wieku*, Wrocław 1968
- Social-Economic Researches on the History of the East-Central Europe*, Budapest 1970
- Spoerer M., *The evolution of public finances in nineteenth-century Germany*, w: *Paying for the liberal state. The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010
- Statistisches Handbuch für den Preussischen Staat*, t. IV, Berlin 1903
- Statistique Générale de la France. Annuaire Statistique*, t. 48, Paris 1932.
- Students cabinet library of useful tracts*, t. I, Edinburgh 1835
- Sundhaussen H., *Historische Statistik Serbiens 1834–1914 mit europäischen Vergleichsdaten*, München 1989
- Szulc S., *Wartość materiałów statystycznych dotyczących stanu ludności b. Królestwa Polskiego*, Warszawa 1920
- The Minnesota Population Center, *National Sample of the 1900 Census of Norway. Version 2.0*, Tromsø 2008
- The Minnesota Population Center, *National Sample of the 1900 Census of Sweden. Version 1.0*, Minneapolis 2008
- The Swedish National Archives*, Umeå University
- Uitkomsten der zesde tienjarige volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op deneen en dertigsten December 1879*, Gravenhage 1881
- Uitkomsten der achtste tienjaarlijksche volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op deneen en dertigsten December 1899*, Gravenhage 1901
- Weinfeld I., *Rocznik Polski*, wyd. 2, Warszawa-Lwów 1922
- Vögele J., *Urban mortality change in England and Germany 1870–1913*, Liverpool 1998
- Zanden van J. L., van Riel A., *The development of public finance in the Netherlands, 1815–1914*, w: *Paying for the liberal state. The rise of public finance in nineteenth-century Europe*, red. J. L. Cardo, P. Lains, Cambridge 2010
- Zarys historii Polski w liczbach. Społeczeństwo, Gospodarka*, Warszawa 2012



**Dla lat 1918–2010 r.
For the years 1918–2010**

- Age-specific fertility rates, 1975 and 1996 or most recent year.* United Nations. <http://www.un.org/esa/population/pubsarchive>
- Agriculture. Structure of agricultural holdings.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page>
- Annuaire International de Statistique Agricole 1931–32,* Rome 1932
- Annuaire International de Statistique Agricole 1933–34,* Rome 1934
- Annuaire International de Statistique Agricole 1940–41,* Rome 1941
- Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46, vol. I, Production Agricole et Effectif du Bétail,* Rome 1947
- Annuaire International de Statistique Agricole 1941–42, à 1945–46, vol. II, Commerce International,* Rome 1947
- Annual crude steel production, 2010.* <http://www.rodsteel.org/dms>
- Annual steel production 1980–2012.* <http://www.worldsteel.org/statistics>
- Beer statistics 2012 edition.* <http://www.brewersofeurope.org/docs/publications/2012>
- Bilateral Trade Database by Industry and End-use category.* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org>
- Blast furnace iron production, 1990–1999, 2010.* <http://www.rodsteel.org/dms>
- Car production by country,* International Organization by Motor Vehicle Manufactures. <http://www.oica.net/category/production-statistics>
- CEFS Sugar Statistics 2010,* Brussels 2011. <http://comitesucre.org>
- Cereals production.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Compendium of Housing Statistics 1971,* United Nations, New York 1974
- Compendium of Housing Statistics 1975–1977,* United Nations, New York 1980
- Compendium of Human Settlements Statistics 1983,* United Nations, New York 1985
- Compendium of Human Settlements Statistics 1995,* United Nations, New York 1995
- Compendium of Human Settlements Statistics 2001,* United Nations, New York 2001
- Compendium of Human Settlements Statistics 2011,* United Nations, New York 2011
- David Th., *Nationalisme économique et industrialisation. L'expérience des pays de l'Est (1789–1939),* Genève 2009
- Demografia 1992,* Warszawa 1992
- Demographic Yearbook 1948,* United Nations, New York 1948
- Demographic Yearbook 1949–50,* United Nations, New York 1950
- Demographic Yearbook 1953,* United Nations, New York 1953
- Demographic Yearbook 1952,* United Nations, New York 1952
- Demographic Yearbook 1955,* United Nations, New York 1955



- Demographic Yearbook 1956, Special Topic. Ethnic and Economic Characteristics of Population*, United Nations, New York 1956
- Demographic Yearbook 1960*, United Nations, New York 1960
- Demographic Yearbook 1970, Special Topic. Population Trends*, United Nations, New York 1971
- Demographic Yearbook 1973*, United Nations, New York 1973
- Demographic Yearbook 1977, Special Topic. International Migration Statistics*, United Nations, New York 1978
- Demographic Yearbook 1979*, United Nations, New York 1980
- Demographic Yearbook 1983*, United Nations, New York 1985
- Demographic Yearbook 1989*, United Nations, New York 1991
- Demographic Yearbook 1996*, United Nations, New York 1997
- Demographic Yearbook 1999*, United Nations, New York 2001
- Demographic Yearbook 2011*, United Nations, New York 2011
- Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2000)*, United Nations, New York 2001. <http://unstats.un.org>
- Demographic Yearbook. Special Census Topics 2000 Round (1995–2004)*, vol. 2b, *Ethnocultural characteristics*, United Nations, New York 2005. <http://unstats.un.org>
- Economic Survey of Europe in 1990–1991*, ONZ, Geneva-New York 1991
- Encyclopaedia Britannica. Book of the year 1985 Encyclopaedia Britannica. Book of the year 2013.*
- Energy intensity of the economy*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/thm/table>
- Energy Statistic Yearbook 2009*, United Nations, New York 2012
- Europe in figures – Eurostat Yearbook 2011*, Eurostat 2011
- European Central Bank. Statistical Data Warehours*. <http://sdw.ecb.europa.eu/browseSelection>
- Eurostat Yearbook`96. A statistical view on Europe 1985–1995*, Eurostat 1996
- Eurostat Yearbook 2000. A statistical eye on Europe. Data 1988–1998*, Eurostat 2000
- Exchange rates (USD monthly averages). Monthly Monetary and Financial Statistics (MEI)*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/Index.aspx/DatasetCode>
- Exports: commodities by country, country by commodities (1961–2010)*. FAOSTAT. <http://faostat.fao.org/site/342/default.aspx>
- FAO. Statistical Database*. <http://faostat.fao.org>
- Faostat. Nitrogen Fertilizers (production quantity in nutrients)*. <http://faostat.fao.org>
- Faostat. Paper production*. <http://faostat.fao.org>
- Finanse 1985–1990*, Warszawa 1992
- Forestry in the EU and the world. A statistical portrait*, Eurostat 2011
- Former series for euro area countries on monetary aggregates and credit-annual data*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>



- Galenson W., Zellner A., *International Comparison of Unemployment Rates, w: The Measurement and Behavior of Unemployment*, Universities–National Bureau Economic Research 1957. <http://www.nber.org/chapters/c2649>
- GDP, volume — annual growth rates in percentage*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/index>
- General Government Data: General Revenue, Expenditure, Balances and Gross Debt, Part II: Tables by series*, European Commission 2012
- General Government Gross Debt*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm>
- Gross domestic product based on purchasing-power-parity (PPP) per capita GDP*. World Economic Outlook Database. World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs>
- Gross domestic product, constant prices*. World Economic Outlook Database. World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs>
- Gross domestic product. Percent change*. World Economic Outlook Database. World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs>
- Gross External Debt Position*. The World Bank Group. <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/ddpreport>
- Handel Zagraniczny, „Rynek cukru – stan i perspektywy”*. nr 39, czerwiec 2012
- Historia gospodarcza Czechosłowacji*, red. V. Prucha, Warszawa 1979
- Historia Polski w liczbach*, t. I: *Państwo. Społeczeństwo*, Warszawa 2003, *Historia Polski w liczbach*, t. II: *Gospodarka*, Warszawa 2006
- Histoire des populations de l'Europe*, red. J.-P. Bardet, J. Dupâquier, t. III: *Les temps incertains 1914–1998*, Paris 1999
- Hydraulic Cement: World Production by Country*. <http://www.indexmundi.com/en>.
- Infant mortality rates*. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
- Industry production index — annual data*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/thm/table>
- International Statistical Yearbook 1926*, Geneva 1927
- International Statistical Yearbook 1927*, Geneva 1928
- International Statistical Yearbook 1928*, Geneva 1929
- International Statistical Yearbook 1929*, Geneva 1930
- Jeziarski A., Leszczyńska C., *Narodowy Bank Polski, 1948–1970*, Warszawa 2001
- Koziarski S., *Transport w Europie*, Instytut Śląski, Opole 2005
- Kozłowski J., Langner J., Zagajewski T., *Atlas wyznań w Polsce*, Kraków 1989
- Landau Z., Tomaszewski J., *Polska w Europie i świecie 1918–1939*, Warszawa 2005
- Maddison A., *The World Economy*, t. I. *Millennial Perspective*, t. II, *Historical Statistics*, OECD, Paris 2006
- Mały Rocznik Statystyczny 1937*, Warszawa 1937
- Mały Rocznik Statystyczny 1938*, Warszawa 1938
- Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Warszawa 1939
- Mały Rocznik Statystyczny 2013*, Warszawa 2013



- Matczak M., Ołdakowski B., *Polskie porty w 2010 roku. Podsumowanie i perspektywy na przyszłość*, Report Actia Consulting, Gdynia 2011
- Mean age at first marriage by sex*. United Nations Economic Commission for Europe. Statistical Database. <http://w3.unece.org>
- Migrations*. Eurostat. <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–1993*, wyd. 4, London 1998
- Mitchell B. R., *International Historical Statistics, Europe 1750–2005*, wyd. 6, New York 2007
- Monetary aggregates – Narrow Money (M1)*. OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/index>
- Morawski W., *Dylematy konserwatywnej modernizacji. Polityka gospodarcza Polski międzywojennej*, „Acta Oeconomica Pragensia”, nr 7, 2007
- Number of cattle, number of pigs, number of sheep*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Nutrition. Final report of the Mixed Committee of the League of Nations on the Relation of Nutrition to Health, Agriculture and Economic Policy*, Geneva 1937. <http://www.archive.org/details/finalreportofmix>
- Podstawowe stopy procentowe NBP w latach 1989–1997 i w latach 1998–2013*. NBP. <http://www.nbp.pl/home.aspx/f=dzienne/stopy>
- Population Statistics*. European Communities, 2006, Luxembourg 2006
- Postal services*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Potatoes area and sugar beet area, production*. Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Reformy agrarne w socjalistycznych państwach Europy (1944–1948). Zbiór dokumentów i materiałów*, red. W. Góra, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1987
- Rocznik Demograficzny 2010*, Warszawa 2010
- Rocznik Demograficzny 2011*, Warszawa 2011
- Rocznik Demograficzny 2012*, Warszawa 2012
- Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska 1928*, Warszawa 1929,
- Rocznik Handlu Zagranicznego Rzeczypospolitej Polskiej i Wolnego Miasta Gdańska*, cz. 1, 1937, Warszawa 1937
- Rocznik Statystyczny 1956*, Warszawa 1956
- Rocznik Statystyczny 1959*, Warszawa 1959
- Rocznik Statystyczny 1961*, Warszawa 1961
- Rocznik Statystyczny 1962*, Warszawa 1962
- Rocznik Statystyczny 1965*, Warszawa 1965
- Rocznik Statystyczny 1968*, Warszawa 1968
- Rocznik Statystyczny 1969*, Warszawa 1969
- Rocznik Statystyczny 1971*, Warszawa 1971
- Rocznik Statystyczny 1973*, Warszawa 1973
- Rocznik Statystyczny 1979*, Warszawa 1979



- Rocznik Statystyczny 1981*, Warszawa 1981
Rocznik Statystyczny 1987, Warszawa 1987
Rocznik Statystyczny 1989, Warszawa 1989
Rocznik Statystyczny 1990, Warszawa 1990
Rocznik Statystyczny 1991, Warszawa 1991
Rocznik Statystyczny 1992, Warszawa 1992
Rocznik Statystyczny 1993, Warszawa 1993
Rocznik Statystyczny 1995, Warszawa 1995
Rocznik Statystyczny 2002, Warszawa 2002
Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 1996, Warszawa 1996
Rocznik Statystyczny Gospodarki Morskiej 2000, Warszawa-Szczecin 2000
Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 1979, Warszawa 1979
Rocznik Statystyczny Przemysłu 1945–1965, Warszawa 1967
Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2001, Warszawa 2001
Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2010, Warszawa 2010
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2000, Warszawa 2000
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2001, Warszawa 2001
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002, Warszawa 2002
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2006, Warszawa 2006
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2007, Warszawa 2007
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2010, Warszawa 2010
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2011, Warszawa 2011
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012, Warszawa 2012
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1965, Warszawa 1967
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1970, Warszawa 1970
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1973, Warszawa 1973
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1977, Warszawa 1977
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1981, Warszawa 1982
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1991, Warszawa 1991
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 1994, Warszawa 1994
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, Warszawa 2000
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2009, Warszawa 2010
Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2012, Warszawa 2012
Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945–1965, Warszawa 1966



- Roszkowski W., *Land reforms in East Central Europe after World War I*, w: *Eastern Europe and Latin America in the 20th century. International Conference organized by the East European Research Group and Estudios Latinoamericanos*, Pultusk 1990
- Reasumpcja, „Rynek cukru – stan i perspektywy”, nr 39, czerwiec 2012
- Selling prices of crop products (absolute prices) — annual — old codes — data from 1969–2005; Selling prices of crop products (absolute prices) — annual — from 2000.* Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
- Shipbuilding statistics, The Shipbuilders Association of Japan, March 2013
- Short term interest rates. Money market interest rates — annual data; Central bank interest rates — annual data; historical data.* Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
- Short term interest rates. Monthly Monetary and Financial Statistics (MEI).* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/Index.aspx/DatasetCode>
- Smoleński Z., *Ewolucja uspołecznionego rolnictwa krajów socjalistycznych*, Warszawa 1976
- STAN Bilateral Trade Database by Industry and End-use category.* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org>
- Statistical Annex of European Economy.* European Commission, Spring 2012
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1927*, Geneva 1928
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1928*, Geneva 1928
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1930/31*, Geneva 1932
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1932/33*, Geneva 1933
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1934/35*, Geneva 1935
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1935/36*, Geneva 1936
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1937/38*, Geneva 1938
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1938/39*, Geneva 1939
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1939/40*, Geneva 1940
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1940/41*, Geneva 1942
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1941/42*, Geneva 1943
- Statistical Yearbook of the League of Nations 1942/44*, Geneva 1945
- Statisticheskij Jeżegodnik Stran-Czlenow SEW*, Moskwa 1989
- Steel Statistical Yearbook 1980*, International Iron and Steel Institute, Committee on Statistics, Brussels 1980
- Steel Statistical Yearbook 1999*, International Iron and Steel Institute, Committee on Statistics, Brussels 2000
- Steel Statistical Yearbook 2011*, wyd. Worldsteel Committee on Economic Studies, Brussels 2011
- Sugar beet area, production.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Supply, transformation, consumption. Hard coal.* Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui>
- The Price of Gold 1257–2011.* <http://www.measuringworth.com/datasets/gold>



- Total central government debt.* OECD. StatExtracts. <http://stats.oecd.org/index>
- Total gross electricity generation.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Total population in Urban Audit cities. Standard living conditions in Urban Audit cities, core city.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Trade volume indices.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Goods transport by inland waterways.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Goods transport by road.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Navigable inland waterways by carrying capacity of vessels.* Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Railway transport – total annual passenger transport and goods transported by type of transport.* Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Top 20 ports.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Transport. Total length of motorways.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Wheat area and wheat production.* Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table>
- Wójtowicz G., *Historia monetarna Polski*, Warszawa 2003
- World Economic Outlook. Databases. World Economic and Financial Surveys*, September 2001, International Monetary Fund. <http://www.imf.org/external/pubs>
- World Fleet Statistics*, wyd. 2007–2010, Lloyd's Register 2011
- Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2011 r. Raport*, Warszawa 2012
- Yugoslavia 1945–1985. Statistical Review*, Beograd 1986
- Zarys historii Polski w liczbach. Społeczeństwo, Gospodarka*, Warszawa 2012

Noty biograficzne

Prof. dr Franciszek Kubiczek (ur. 1940). Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego "Historia Polski w Liczbach" od 1989 r. — inicjator i współautor koncepcji serii wydawniczej i poszczególnych tomów. Prof. ALMAMER Szkoły Wyższej, dziekan Wydziału Ekonomicznego w tejże Szkole, doktor nauk ekonomicznych, absolwent Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1989–1991 prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w tym okresie inicjator stałej współpracy z EUROSTAT-em (podpisał z nim pierwszą umowę o współpracy) i wprowadzenia już wtedy europejskich standardów i metodologii do polskiej statystyki publicznej. Zainicjował, trwającą do dzisiaj, współpracę GUS z Instytutem Statystyki Kościoła Katolickiego SAC. W latach 1996–2007 i od 2012 r. przewodniczący Rady Statystyki przy prezesie Rady Ministrów. Od 2010 r. członek Naukowej Rady Statystycznej przy prezesie GUS. Autor licznych publikacji statystyczno-analitycznych. Od 1991 r. do 2009 r. pracuje w biznesie: był prezesem zarządu Polish Farm Meat Holding sp. z o.o., w ubezpieczeniach (był wiceprezesem zarządu TUiR Warty SA i TU Compensy SA), bankowości i innych instytucjach finansowych (był wiceprezesem zarządu Europejskiego Funduszu Hipotecznego SA).

Prof. dr hab. Juliusz Łukasiewicz (ur. 1923). Badacz historii gospodarczej i społecznej XIX i XX wieku. Prorektor Uniwersytetu Warszawskiego (1975–1981), dziekan Wydziału Historycznego UW (1973–1975, 1981–1987), dyrektor Instytutu Historycznego UW (1987–1993), członek Komitetu Nauk Historycznych PAN (1993–1996), członek Polskiego Towarzystwa Historycznego. Autor ok. 200 publikacji. Najważniejsze z nich: *Przewrót techniczny w przemyśle Królestwa Polskiego 1852–1886* (1963), *Przewrót przemysłowy w przetwórstwie płodów rolnych Królestwa Polskiego* (1966), *Krach na giełdzie, Zarys historii kryzysów ekonomicznych* (1967), *Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX wieku* (1968), *Cztery wieki historii Mazowsza. Szkice z dziejów 1526–1914* (współautor –1968), *Białystok w XIX wieku* (1972), *Studia nad ośrodkami miejskimi w dorzeczu środkowej Wisły* (współautor — 1996), *Encyklopedia historii gospodarczej Polski* (współredaktor i współautor — 1981), *Początki cywilizacji przemysłowej na ziemiach polskich* (1988), *Historia Polski w liczbach*, t. I *Państwo. Społeczeństwo* (2003), t. II *Gospodarka* (2006) — współredaktor i współautor, *Zarys historii Polski w liczbach* (redaktor główny i współautor — 2012).

Prof. dr hab. Cezary Kuklo (ur. 1954). Profesor zwyczajny Uniwersytetu w Białymstoku, kierownik Katedry Historii Społeczno-Gospodarczej, Demografii i Statystyki w Instytucie Historii i Nauk Politycznych tej uczelni. Dyrektor Centrum Badań Struktur Demograficznych i Gospodarczych Przednowoczesnej Europy Środkowo-Wschodniej utworzonym w Wydziale Historyczno-Socjologicznym. Członek prezydiów Komitetu Nauk Demograficznych i Komitetu Nauk Historycznych PAN oraz Sekretarz Generalny Polskiego Towarzystwa Historycznego. Opublikował w kraju i zagranicą ponad 300 prac z zakresu historii społeczno-gospodarczej poświęconych m.in.: rodzinie, gospodarstwu domowemu, służbie domowej, kobiecie samotnej i starości w XVI-XVIII w., w tym nowoczesny podręcznik *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej* (2009). Zasiada w redakcjach takich czasopism naukowych jak: „Przeszłość Demograficzna Polski” (z-ca red. nacz.), „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, „Społeczeństwo staropolskie. Seria nowa”, „Czasy nowożytne”, „Studia Podlaskie”, „Biuletyn Historii Pogranicza”, *Historia Polski w liczbach*, t. I *Państwo. Społeczeństwo* (2003), t. II *Gospodarka* (2006) - współautor, *Zarys historii Polski w liczbach* (współautor — 2012).

Dr Cecylia Leszczyńska. Pracownik Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Zajmuje się historią gospodarczą XIX i XX wieku, statystyką historyczną i analizami statystycznego obrazu polskiej gospodarki i społeczeństwa w XX w., historią polskiej bankowości centralnej oraz systemów monetarnych. Autor (współautor) wielu publikacji z tych dziedzin, w ostatnich latach ukazały się m. in.: *Historia gospodarcza Polski, Key Text*, (2001) [współautor A. Jezierski]; *Narodowy Bank Polski 1948–1970*, (2001) [współautor A. Jezierski]; *Useful or harmful? Money Usury Law in the 2nd Republic of Poland*, „Studia Historiae Oeconomicae” vol. 26, (2006), [współautor Ł. Lisiecka]; *Zróźnicowanie dochodów w Polsce międzywojennej*, [w:] *Oblicza nierówności społecznych. Studia interdyscyplinarne*, red. J. Klebaniuk, ENETEIA (2007) [współautor Ł. Lisiecka]; *Nowe formy agresywnego merkantylizmu? Polityka dewizowo-kursowa w Polsce (1945–1947)*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” t. LXVIII, 2008, s. 65–91; *Historia Polski w liczbach*, t. I *Państwo. Społeczeństwo* (2003), t. II *Gospodarka* (2006) — współautor; *Zarys historii polskiej bankowości centralnej 1828–2008* (2010) (*An Outline History of Polish Central Banking*, <http://www.nbp.pl/en/publikacje/>); *Zarys historii Polski w liczbach*. (współautor — 2012); *Polska polityka pieniężna i walutowa w latach 1924–1936; W systemie Gold Exchange Standard*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego (2013).

Andrzej Jezierski (1930–2002). Historyk, w latach 70. pracownik Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego. Rektor Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Od 1988 do 2002 kierował zespołem powołanym przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego d.s. opracowania statystyki historycznej Polski. Współautor tabel statystycznych dotyczących XX w. oraz redaktor pierwszych publikacji wydanych w ramach serii *Historia Polski w liczbach*. Badacz rozwoju przemysłu na ziemiach polskich w XIX w., handlu zagra-

nicznego Królestwa Polskiego oraz gospodarki Polski Ludowej. Autor wielu opracowań, monografii i syntez oraz podręczników historii gospodarczej. Do wcześniejszych jego prac należą *Ekonomika górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim 1831–1864* (1958) [współautorzy S. Kowalska, J. Jedlicki]; *Cenniejsze od złota: z dziejów polskiego hutnictwa żelaza* (1961), [współautor S. M. Zawadzki]; *Dwa wieki przemysłu w Polsce: zarys dziejów* (1966) [współautor S. M. Zawadzki]; *Handel zagraniczny Królestwa Polskiego 1815–1914* (1967). W latach późniejszych opublikował m. in.: *Problemy rozwoju gospodarczego ziem polskich w XIX i XX wieku* (1984) oraz kilka wydań podręczników z zakresu historii gospodarczej, w tym: *Historia gospodarcza Polski*, KeyText, (2001) [współautor C. Leszczyńska]. Autor monografii poświęconych polskim bankom centralnym: *Bank Polski SA 1924–1951*, (1994) [współautor Cecylia Leszczyńska]; *Pierwsze lata działalności Narodowego Banku Polskiego: narodziny systemu finansowego PRL*, (1996) [współautor C. Leszczyńska]; *Narodowy Bank Polski 1948–1970*, NBP, (2001) [współautor C. Leszczyńska].

Andrzej Wyczański (1924–2008). Historyk, profesor Instytutu Historii PAN i Uniwersytetu w Białymstoku, członek PAN. Studiował na Tajnym Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie pod kierunkiem Romana Grodeckiego uzyskał magisterium w 1946 r., a następnie rozpoczął pracę w Instytucie Historycznym UW. Od 1953 r. zatrudniony w Instytucie Historii PAN, gdzie w 1958 r. uzyskał habilitację. Założyciel i kierownik (1949–1959) Stacji Mikrofilmowej Biblioteki Narodowej. Tytuł profesora zwyczajnego otrzymał w 1971 r. W 1983 r. został członkiem PAN. W latach 1993–1996 Wiceprezes i Sekretarz Naukowy PAN. Doktor honoris causa Uniwersytetu w Białymstoku (1999). W badaniach koncentrował się na historii gospodarczej i społecznej Polski w XVI w. Najważniejsze prace dotyczyły funkcjonowania gospodarki folwarcznej, konsumpcji żywności oraz struktury społeczeństwa staropolskiego. Nawiązywał w nich do osiągnięć francuskiej szkoły Annales, z którą był związany od lat 50. Autor ok. 400 publikacji, w tym 18 książek. Najważniejsze publikacje: *Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580*, *Studia nad konsumpcją żywności w Polsce*, *Polska w Europie XVI stulecia*, *Wschód i zachód Europy w początkach doby nowożytnej*, *Historia Polski w liczbach*, t. I *Państwo. Społeczeństwo* (2003), t. II *Gospodarka* (2006), (redaktor główny i współautor).

Biographical notes

Prof. Franciszek Kubiczek, Ph.D. (born in 1940). The president of the Editorial Board of "The History of Poland in Numbers" since 1989 — the founder and co-author of the concept of the publication series and individual volumes. A professor of ALMAMER University and the dean of the Faculty of Economics there. A holder of a Ph.D. degree in economic sciences, and a graduate of the Faculty of Economics at the University of Warsaw. The President of the Central Statistical Office in 1989–1991, who initiated a constant cooperation with EUROSTAT (signatory to the first cooperation agreement), introducing the European standards and methodologies to the Polish official statistics. The initiator of the CSO's cooperation with the Institute of Catholic Church Statistics SAC, which continues until nowadays. The President of the Statistical Council at the Council of Ministers in 1996–2007 and again since 2012. A member of the Scientific Statistical Council at the CSO since 2010. The author of numerous statistical and analytical publications. An active business figure (President of the Board of Polish Farm Meat Holding sp. z o.o.), insurance (Deputy President of the Board of TUiR Warta SA and TU Compensa SA insurance companies), banking and other financial institutions (Deputy President of the Board of the European Mortgage Fund SA) in 1991–2009.

Prof. Juliusz Łukasiewicz, Ph.D. (born in 1923). An investigator of the economic and social history of the 19th and 20th century. The Pro-Rector of the University of Warsaw (1975–1981), the Dean of the Faculty of History at the University of Warsaw (1973–1975, 1981–1987), the Head of the History Institute at the University of Warsaw (1987–1993), a member of the Committee on Historical Sciences at the Polish Academy of Sciences (1993–1996), a member of the Polish Historical Society. The author of approximately 200 publications, including: "Przewrót techniczny w przemyśle Królestwa Polskiego 1852–1886" (Technical revolution in the industry of the Kingdom of Poland in 1852–1886) (1963), "Przewrót przemysłowy w przetwórstwie płodów rolnych Królestwa Polskiego" (Industrial revolution in the processing of agricultural crops in the Kingdom of Poland) (1966), "Krach na giełdzie, Zarys historii kryzysów ekonomicznych" (Stock market crash. An outline of the economic crises history) (1967), "Kryzys agrarny na ziemiach polskich w końcu XIX wieku" (The agrarian crisis in the Polish territory at the end of the 19th century) (1968), "Cztery wieki historii Mazowsza. Szkice z dziejów 1526–1914" (Four centuries of the Masovian history. An outline of 1526–1914) (co-author — 1968), "Biały-

stok w XIX wieku” (*Białystok in the 19th century*) (1972), *”Studia nad ośrodkami miejskimi w dorzeczu środkowej Wisły”* (*A study of urban centres in the central Vistula basin*) (co-author — 1996), *”Encyklopedia historii gospodarczej Polski”* (*Encyclopaedia of the economic history of Poland*) (co-editor and co-author — 1981), *”Początki cywilizacji przemysłowej na ziemiach polskich”* (*The beginnings of industrial civilisation in the Polish territory*) (1988), *Historia Polski w liczbach*, t. I Państwo. Społeczeństwo (2003), t. II Gospodarka (2006) — współredaktor i współautor, (*The History of Poland in Numbers*, v. 1 *The State. The Society* — 2003, v. 2 *The Economy* — 2006) — a co-editor and co-author, *”Zarys historii Polski w liczbach”* (*An Outline History of Poland in Numbers*) — the editor-in-chief and co-author (2012).

Prof. Cezary Kukło, Ph.D. (born in 1954). An ordinary professor of the University of Białystok, the Head of the Faculty of Socio-Economic History, Demography and Statistics in the Institute of History and Political Sciences at the said University. The Head of the Centre of the Demographic and Economic Structure Studies in the Pre-Modern Central and Eastern Europe, established within the Faculty of History and Sociology. A member of the Presiding Boards of the Committee of Demographic Studies and Committee on Historical Sciences at the Polish Academy of Sciences. The Secretary General of the Polish Historical Society. The author of over 300 works on the socio-economic history, published both in the country and abroad, dealing with such topics as family, households, household service, single women and senility in the 16th–18th century, including a modern handbook *”Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej”* (*Demography of the Pre-Partition Republic of Poland*) (2009). A member of the Editorial Boards of the following scientific magazines: *”Przeszłość Demograficzna Polski”* (*The demographic past of Poland*) (Deputy Editor-In-Chief), *”Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”* (*Yearbooks of the Social and Economic History*), *”Społeczeństwo staropolskie”*. *”Seria nowa”* (*The Old Polish society. The new series*), *”Czasy nowożytne”* (*The modern times*), *”Studia Podlaskie”* (*The Podlasie studies*), *”Biuletyn Historii Pogranicza”* (*The bulletin on the borderline history*), *”Historia Polski w liczbach”* t. I. *”Państwo. Społeczeństwo”*, t. II. *”Gospodarka”* (*The History of Poland in Numbers*, v. 1. *The State. The Society* — 2003, v. 2. *The Economy* (2006) — co-author, *”Zarys historii Polski w liczbach”* (*An Outline History of Poland in Numbers*) — co-author 2012).

Cecylia Leszczyńska, Ph.D. An employee of the Faculty of Economic Sciences at the University of Warsaw. An investigator of the economic history of the 19th and 20th centuries, dealing with historical statistics and analyses of the statistical outline of the Polish economy and society in the 20th century, the history of Polish central banking and monetary systems. The author (or co-author) of several publications in the reference fields, recently including *”Historia gospodarcza Polski”* (*The economic history of Poland, Key Text*, (2001) [co-author A. Jezierski]; *”Narodowy Bank Polski 1948-1970”* (*The National Bank of Poland in 1948–1970*), (2001) [co-author A. Jezierski]; *Useful or harmful? Money Usury Law in the 2nd Republic of Poland*, *”Studia Historiae Oeconomicae”* vol. 26, (2006), [co-author Ł. Lisiecka]; *Zróznicowanie do-*



chodów w Polsce międzywojennej (Diversification of income in the inter-war Poland) [in:] Oblicza nierówności społecznych. Studia interdyscyplinarne (Various aspects of social inequalities. Interdisciplinary studies), ed. J. Klebaniuk, ENETEIA (2007) [co-author Ł. Lisiecka]; Nowe formy agresywnego merkantylizmu? Polityka dewizowo-kursowa w Polsce (1945–1947) (New forms of aggressive mercantilism? The foreign currency exchange policy of Poland in 1945–1947), "Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych" (Yearbooks of the Social and Economic History) v. LXVIII, 2008, pp. 65–91; "Historia Polski w liczbach" t. I. "Państwo. Społeczeństwo", t. II. "Gospodarka" (The History of Poland in Numbers, v. 1. The State. The Society — 2003, v. 2. The Economy — 2006) — co-author; "Zarys historii polskiej bankowości centralnej 1828–2008" (An Outline History of Polish Central Banking. <http://www.nbp.pl/en/publikacje/>) (2010); "Zarys historii Polski w liczbach. Społeczeństwo. Gospodarka" (An Outline History of Poland in Numbers. The Society. The Economy — co-author (2012); "Polska polityka pieniężna i walutowa w latach 1924–1936. W systemie Gold Exchange Standard" (The Polish monetary and currency policy in 1924–1936. The Gold Exchange Standard), "The University of Warsaw Publishing Press" (2013).

Andrzej Jezierski (1930–2002). A historian and employee of the Faculty of Economic Sciences at the University of Warsaw in the 1970s. The Rector of the University of Warsaw Branch in Bałystok. The leader of the team for developing the historical statistics of Poland, established by the President of the Central Statistical Office, in 1988–2002. A co-author of the statistical tabulations on the 20th century and the editor of the first publications released as part of *The History of Poland in Numbers*. An investigator into the industrial development in the Polish territory in the 19th century, foreign trade of the Kingdom of Poland, and the economy in the People's Republic of Poland. The author of numerous compilations, monographs and syntheses, as well as economic history handbooks. His earlier publications include "Ekonomika górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim 1831–1864" (The economics of mining and steel industry in the Kingdom of Poland in 1831–1864) (1958) [co-authors S. Kowalska and J. Jedlicki]; "Cenniejsze od złota: z dziejów polskiego hutnictwa żelaza" (More precious than gold: from the history of the Polish steel industry) (1961), [co-author S. M. Zawadzki]; "Dwa wieki przemysłu w Polsce: zarys dziejów" (Two centuries of the Polish industry: an outline) (1966) [co-author S. M. Zawadzki]; "Handel zagraniczny Królestwa Polskiego 1815–1914" (Foreign trade in the Kingdom of Poland in 1815–1914) (1967). His more recent publications include "Problemy rozwoju gospodarczego ziem polskich w XIX i XX wieku" (The economic development problems in the Polish territory in the 19th and 20th century) (1984) and several handbooks on economic history, including "Historia gospodarcza Polski" (The economic history of Poland), KeyText (2001) [co-author C. Leszczyńska]. The author of monographs devoted to the Polish central banks, including "Bank Polski SA 1924–1951" (The Polish Bank SA in 1924–1951) (1994) [co-author Cecylia Leszczyńska]; "Pierwsze lata działalności Narodowego Banku Polskiego: narodziny systemu finansowego PRL" (The first years of activity of the National Bank of Poland: the emergence of the financial system of the People's Republic of

Poland) (1996) [co-author C. Leszczyńska]; "Narodowy Bank Polski 1948–1970" (The National Bank of Poland in 1948–1970), NBP (2001) [co-author C. Leszczyńska].

Andrzej Wyczański (1924–2008). A historian, a professor of the Institute of History at the Polish Academy of Sciences and the University of Białystok, and a member of the Polish Academy of Sciences. A former student of the Secret University of Warsaw and the Jagiellonian University, where he earned his Master's Degree in 1946 under the supervision of Roman Grodecki, and then started work in the History Institute at the University of Warsaw. An employee of the Institute of History at the Polish Academy of Sciences from 1953, where in 1958 he was habilitated. The founder and manager (1949–1959) of the Microfilm Station of the National Library. In 1971 he became an ordinary professor and in 1983 a member of the Polish Academy of Sciences. Deputy President and Scientific Secretary at the Polish Academy of Sciences in 1993–1996. An honorary degree of the University of Białystok (1999). His studies focused on the economic and social history of Poland in the 16th century. His major works concerned the functioning of the grange economy, food consumption and the Old Polish society structure. He referred to the achievements of the French school of *Annales*, with which he was associated from the 1950s. The author of approximately 400 publications, including 18 books. The major ones are "Studia nad folwarkiem szlacheckim w Polsce w latach 1500–1580" (Studies on granges in Poland in 1500–1580), "Studia nad konsumpcją żywności w Polsce" (Studies on food consumption in Poland), "Polska w Europie XVI stulecia" (Poland in the 16th century Europe), "Wschód i zachód Europy w początkach doby nowożytnej" (The east and west of Europe at the outset of the modern era), "Historia Polski w liczbach", t. I "Państwo. Społeczeństwo", t. II "Gospodarka" (The History of Poland in Numbers, v. 1 The State. The Society (2003), v. 2 The Economy (2006) — editor-in-chief and co-author.

